Eiropas Savienības
Padome

Briselē, 2024. gada 5. februārī
(OR. en)

6073/24

SOC 74
EMPL 44
EDUC 32
ECOFIN 114

PIEZĪME

Sūtītājs:	Padomes Ģenerālsekretariāts
Saņēmējs:	Pastāvīgo pārstāvju komiteja / Padome
K-jas dok. Nr.:	15438/23 + ADD 1 - COM(2023) 904 final
Temats:	Joint Employment Report - Adoption

Pielikumā pievienots 2024. gada vienotā nodarbinātības ziņojuma projekts, kura galīgo redakciju Nodarbinātības komiteja un Sociālās aizsardzības komiteja sagatavoja abu komiteju kopīgajā sanāksmē 2024. gada 24. un 25. janvārī.

Pastāvīgo pārstāvju komiteja tiek aicināta 2024. gada vienotā nodarbinātības ziņojuma projektu nosūtīt pieņemšanai *EPSCO* padomē.

Satura rādītājs

GALVENIE VĒSTĪJUMI 4

1. NODAĻA. PĀRSKATS PAR DARBA TIRGUS UN SOCIĀLAJĀM TENDENCĒM, PROGRESU VIRZĪBĀ UZ 2030. GADA MĒRĶRĀDĪTĀJU SASNIEGŠANU UN GALVENAJIEM HORIZONTĀLAJIEM KONSTATĒJUMIEM PAR SOCIĀLO KONVERĢENCI 42

1.1. Nozīmīgākās darba tirgus tendences 42

1.2. Galvenās tendences sociālajā jomā 46

1.3. Progress virzībā uz ES 2030. gada pamatmērķrādītāju un nacionālo mērķrādītāju sasniegšanu 50

1.4. Jaunākā informācija par sociālo rezultātu pārskatu 57

1.5. Galvenie horizontālie konstatējumi, kas gūti, veicot valstu pirmā posma sociālās konverģences analīzi 60

2. NODAĻA. NODARBINĀTĪBAS UN SOCIĀLĀS JOMAS REFORMAS. DALĪBVALSTU SNIEGUMS UN RĪCĪBA 67

2.1. 5. pamatnostādne. Palielināt pieprasījumu pēc darbaspēka 67

2.1.1. Galvenie rādītāji 67

2.1.2. Dalībvalstu veiktie pasākumi 87

2.2. 6. pamatnostādne. Stiprināt darbaspēka piedāvājumu un uzlabot piekļuvi nodarbinātībai, prasmēm un kompetencēm 93

2.2.1. Galvenie rādītāji 94

2.2.2. Dalībvalstu veiktie pasākumi 133

2.3. 7. pamatnostādne. Uzlabot darba tirgu darbību un sociālā dialoga efektivitāti 152

2.3.1. Galvenie rādītāji 153

2.3.2. Dalībvalstu veiktie pasākumi 179

2.4. 8. pamatnostādne. Veicināt vienādas iespējas visiem, sekmēt sociālo iekļaušanu un apkarot nabadzību 192

2.4.1. Galvenie rādītāji 193

2.4.2. Dalībvalstu veiktie pasākumi 228

3. NODAĻA. VALSTU PIRMĀ POSMA ANALĪZE 242

Beļģija 244

Dānija 250

Vācija 252

Igaunija 254

Īrija 256

Grieķija 258

Spānija 260
Francija 262
Horvātija 264
Itālija 266
Kipra 268
Latvija 270
Lietuva 272
Luksemburga 274
Ungārija 276
Malta 278
Nīderlande 280
Austrija 282
Polija 284
Portugāle 286
Rumānija 288
Slovēnija 290
Slovākija 292
Somija 294
Zviedrija 296

GALVENIE VĒSTĪJUMI

Ar Eiropas Komisijas un Padomes vienoto nodarbinātības ziņojumu (VNZ) tiek uzraudzīta situācija nodarbinātības jomā Savienībā un nodarbinātības pamatnostādņu īstenošana atbilstoši LESD 148. pantam. Ziņojumā sniegts gada pārskats par svarīgākajām norisēm nodarbinātības un sociālajā jomā Savienībā, kā arī par dalībvalstu jaunākajiem politikas pasākumiem saskaņā ar dalībvalstu nodarbinātības politikas pamatnostādnēm[1]. Tajā ir arī identificētas saistītās galvenās prioritārās jomas politikas rīcībai. Ziņojuma 1. nodaļā sniegts pārskats par galvenajām nodarbinātības un sociālajām tendencēm un progresu, kas panākts attiecībā uz ES 2030. gada pamatmērķrādītājiem un nacionālajiem mērķrādītājiem, kā arī izklāstīti horizontālie konstatējumi, pamatojoties uz sociālās konverģences sistēmas (SKS) principiem, kā aprakstīts saistītajos *EMCO* un *SPC* svarīgākajos vēstījumos un to pamatā esošajā *EMCO* un *SPC* kopējās darba grupas ziņojumā [2]. Ziņojuma 2. nodaļā ir analizētas problēmas un politikas risinājumi dalībvalstīs attiecībā uz katru no četrām nodarbinātības pamatnostādnēm. Ziņojuma 3. nodaļā ir sniegta analīze par visām dalībvalstīm saskaņā ar SKS principiem. Pamatojoties uz Komisijas priekšlikumu un pēc informācijas apmaiņas attiecīgajās Padomes padomdevējās komitejās galīgo tekstu pieņems Nodarbinātības, sociālās politikas, veselības un patērētāju tiesību aizsardzības (*EPSCO*) padome. Ziņojumā identificēto problēmu risināšana palīdzēs sasniegt augšupēju sociālo konverģenci, stiprinās Savienības virzību uz taisnīgu zaļo un digitālo pārkārtošanos un sniegs ieguldījumu demogrāfisko pārmaiņu risināšanā, kā arī palīdzēs sasniegt ilgtspējīgas attīstības mērķus un īstenot līdztiesības savienības stratēģijas [3].

---

1 Nodarbinātības pamatnostādņu pēdējo atjauninājumu Eiropas Savienības Padome pieņēma 2023. gada oktobrī (OV L 2023/2528, 14.11.2023.).

2 Sk. *EMCO* un *SPC* darba grupas ziņojumu par sociālās konverģences sistēmu (dokuments Nr. 9481/23/ADD-1), kā arī *EMCO* un *SPC* apstiprinātos svarīgākos vēstījumus, kas balstīti uz ziņojumu dokumentā Nr. 9481/23.

3 Dzimumu līdztiesības stratēģija 2020.–2025. gadam, ES rasisma apkarošanas rīcības plāns 2020.–2025. gadam, ES romu līdztiesības, iekļaušanas un līdzdalības stratēģiskais satvars 2020.–2030. gadam, *LGBTIQ* līdztiesības stratēģija, Personu ar invaliditāti tiesību stratēģija 2021.–2030. gadam.

Arī 2024. gada VNZ liela uzmanība ir pievērsta Eiropas sociālo tiesību pīlāra īstenošanai, ko atbalstīja ES līderi Portu sociālajā samitā. viņi atzina, ka Komisijas iesniegtais rīcības plāns sniedz noderīgas norādes pīlāra īstenošanai. Tas jo īpaši tiek darīts, izmantojot tematiskos izcēlumus, kas aptver galvenās problēmas tādās jomās kā vienlīdzīgas iespējas un piekļuve darba tirgum, taisnīgi darba apstākļi un sociālā aizsardzība un iekļaušana, ņemot vērā sociāli ekonomisko perspektīvu un jaunākās politikas iniciatīvas. Ziņojumā ir uzraudzīts progress, kas panākts, lai sasniegtu ES 2030. gada pamatmērķrādītājus attiecībā uz nodarbinātību, prasmēm un nabadzības mazināšanu, kurus atzinīgi novērtēja ES līderi Portu un 2021. gada jūnija Eiropadome. Šajā izdevumā pirmo reizi ir ziņots par progresu, kas panākts attiecībā uz dalībvalstu izvirzītajiem 2030. gada nacionālajiem mērķrādītājiem, kuri tika iesniegti un apspriesti *EPSCO* padomes 2022. gada jūnija sanāksmē.

Nodarbinātības, prasmju un nabadzības mazināšanas mērķrādītāji 2030. gadam ir politikas pasākumu virzītājspēks visās attiecīgajās politikas jomās gan ES līmenī, gan dalībvalstīs. Pateicoties stabilai vidējai nodarbinātības izaugsmei (vidēji 1,7 % gadā) pēdējos divos gados, ES ir veiksmīgi virzījusies uz sava 2030. gada nodarbinātības pamatmērķrādītāja sasniegšanu (2022. gadā nodarbinātības līmenis ES bija 74,6 %, un līdz 2030. gadam tas ir jāpalielina vēl par 3,4 procentpunktiem (pp), lai sasniegtu 78 % mērķrādītāju), tomēr jaunākie ceturkšņa dati liecina par lēnāku progresu.

- Ņemot vērā atveseļošanos pēc Covid-19 pandēmijas un pozitīvās norises darba tirgos, līdz 2022. gadam visas dalībvalstis bija panākušas progresu savu nodarbinātības mērķrādītāju sasniegšanā. Tomēr, lai dalībvalstis sasniegtu savus mērķrādītājus, to lielākajai daļai līdz 2030. gadam ir jāveic papildu pasākumi nodarbinātības un prasmju politikas jomā. Ir ievērojams skaits dalībvalstu, kurās visvairāk var uzlabot mazāk kvalificētu darba ņēmēju nodarbinātības līmeni, un daudzās valstīs var uzlabot arī gados vecāku sieviešu (55–64 gadi) un jauniešu (20–29 gadi) nodarbinātības līmeni.

- Tajā pašā laikā ir vajadzīgs ievērojams progress, lai atbilstīgi iecerei panāktu, ka Eiropa saglabā konkurētspēju, ir inovatīva un iekļaujoša (arī saistībā ar zaļo un digitālo pārveidi), un lai līdz 2030. gadam sasniegtu ES pamatmērķrādītāju, t. i., ka vismaz 60 % pieaugušo ES piedalās mācībās katru gadu (salīdzinājumam: 2016. gadā šis līmenis bija tikai 37,4 %).

- Visbeidzot, ņemot vērā sarežģītos sociālekonomiskos apstākļus, kas vērojami pēdējos trijos gados, un pateicoties izlēmīgiem politikas pasākumiem ES un dalībvalstu līmenī, nabadzības vai sociālās atstumtības riskam pakļauto personu skaits ES kopumā saglabājās stabils (2022. gadā samazinājums par 279 000). Kaut arī lielākā daļa dalībvalstu kopš 2019. gada ir atzīmējušas zināmu progresu savu valsts nabadzības mazināšanas mērķrādītāju sasniegšanā, vairākās valstīs bija vērojamas izmaiņas pretējā virzienā. Tāpēc būs vajadzīgi ievērojami turpmāki centieni un nepārtraukta uzraudzība, lai nodrošinātu, ka tiek izpildītas valstu izvirzītās ieceres nolūkā sasniegt ES pamatmērķrādītāju, proti, līdz 2030. gadam par vismaz 15 miljoniem (salīdzinot ar 2019. gadu) samazināt to cilvēku skaitu, kuri pakļauti nabadzības vai sociālās atstumtības riskam.

Kopā ar kohēzijas politikas fondiem dalībvalstu atveseļošanas un noturības plānos (ANP) paredzēto reformu un ieguldījumu īstenošana veicina taisnīgu, iekļaujošu un ilgtspējīgu izaugsmi. Līdztekus atbalstam, ko politikas intervences pasākumiem attiecīgajās politikas jomās sniedz Eiropas Sociālais fonds Plus (ESF+), Eiropas Reģionālās attīstības fonds (ERAF), Taisnīgas pārkārtošanās fonds (TPF) un tehniskā atbalsta instruments (TAI), Atveseļošanas un noturības mehānisms (ANM) sekmē Savienības ekonomisko, sociālo un teritoriālo kohēziju, uzlabojot dalībvalstu noturību, krīžgatavību, pielāgošanās spēju un izaugsmes potenciālu un veicinot augstas kvalitātes darbvietu radīšanu, īstenojot šai nolūkā attiecīgas reformas un investīcijas. Šādā veidā šis mehānisms veicina arī Eiropas sociālo tiesību pīlāra īstenošanu [4]. Kopējais dalībvalstīm piešķirto līdzekļu apjoms sociālajiem izdevumiem ir aptuveni 139,6 miljardi EUR, kas veido aptuveni 28 % no kopējiem aplēstajiem izdevumiem [5]. Līdz šim Komisija ANM ietvaros ir izmaksājusi aptuveni 175 miljardus EUR kā dotācijas, aizdevumus un priekšfinansējumu. Paredzams, ka no 6266 atskaites punktiem un mērķrādītājiem, kas iekļauti 27 ANP, 2045 dos ieguldījumu sociālajā politikā, un no 808 atskaites punktiem un mērķrādītājiem, kas izpildīti līdz 13. novembrim, 243 veicina sociālo politiku, un tas atbilst aptuveni 30 % no kopējā izpildīto atskaites punktu un mērķrādītāju skaita un gandrīz 12 % no to atskaites punktu un mērķrādītāju skaita, kas saistīti ar sociālo politiku un iekļauti 27 ANP. VNZ sniegtā politikas reakcijas analīze aptver arī tādu pasākumu izlasi, kas atbalstīti ar ES finansējumu, jo īpaši no ANM, ESF+, ERAF, TPF un TAI līdzekļiem. Tie visi atbalstīs gan izaugsmes un nodarbinātības izredzes, gan sociālo un ekonomisko kohēziju un noturību Savienībā.

[4] Regulas (ES) 2021/241, ar ko izveido Atveseļošanas un noturības mehānismu, 4. pants, OV L 57, 18.2.2021., 17. lpp.

[5] Sociālo izdevumu kategorijas definē un piemēro, pamatojoties uz metodiku, kuru Komisija, apspriedusies ar Eiropas Parlamentu un dalībvalstīm, ir pieņēmusi Deleģētajā regulā (ES) 2021/2105.

2024. gada VNZ ir vairāk vērsts uz konkrētām valstīm, pamatojoties uz sociālās konverģences satvara (*SCF*) iezīmēm, kas aprakstītas saistītajos *EMCO* un *SPC* galvenajos vēstījumos un to pamatā esošajā *EMCO* un *SPC* kopīgās darba grupas ziņojumā, un pēc diskusijām *EPSCO* padomē 2023. gada jūnijā [6]. Tas būtu jāuzskata par izmēģinājuma projektu, kas tiks izvērtēts. Pamatojoties uz esošajiem instrumentiem (sociālo rezultātu pārskatu un saskaņoto VNZ "luksofora" metodiku), tiek analizēts dalībvalstu darba tirgus, prasmes un sociālās problēmas, lai identificētu iespējamos riskus augšupējai sociālajai konverģencei, kas otrajā posmā ir jāanalizē padziļināti. Šajā ziņā konkrētu valstu analīze pastiprina nodarbinātības, prasmju un sociālās politikas jomu uzraudzību Eiropas pusgada kontekstā saskaņā ar LESD 148. pantu. VNZ ietver pirmā posma valstu analīzi, kas galvenokārt balstīta uz sociālo rezultātu pārskata pamatrādītājiem. Kopumā SKS pirmā posma analīze norāda uz:

i. to, ka dalībvalstīm, kurās 2021. gadā nodarbinātības un bezdarba rādītāji kopumā bija salīdzinoši sliktāki, 2022. gadā tie ir ievērojami uzlabojušies, un tas liecina par konverģenci šajās jomās;

ii. iespējamiem riskiem, kas, neraugoties uz nesenajām pozitīvajām norisēm, var apdraudēt augšupēju sociālo konverģenci attiecībā uz prasmēm un var radīt problēmas nodarbināmības jomā un palielināt nevienlīdzību, ja netiks ievērojami pastiprināti politiskie pasākumi;

iii. sociālajiem rezultātiem, kas, neraugoties uz vairākām krīzēm, 2022. gadā kopumā ir stabili, bet kas būtu rūpīgi jāuzrauga, ņemot vērā augsto dzīves dārdzības līmeni.

Komisijas dienesti veiks detalizētāku otrā posma analīzi (izmantojot plašāku kvantitatīvo un kvalitatīvo pierādījumu kopumu, arī saistībā ar progresu, kas panākts, lai sasniegtu nacionālos 2030. gada mērķrādītājus) attiecībā uz valstīm, kurās pirmajā posmā ir identificēti iespējami riski augšupējai sociālajai konverģencei (pamatojoties uz šajā ziņojumā sniegto analīzi: Bulgārija, Igaunija, Itālija, Lietuva, Rumānija, Spānija un Ungārija).

[6] Sk. *EMCO* un *SPC* darba grupas ziņojumu par sociālās konverģences sistēmu (dokuments Nr. 9481/23/ADD-1), kā arī *EMCO* un *SPC* apstiprinātos svarīgākos vēstījumus, kas balstīti uz ziņojumu dokumentā Nr. 9481/23.

Nodarbinātība, prasmes un sociālās problēmas ES dalībvalstīs atbilstoši sociālo rezultātu pārskata pamatrādītājiem

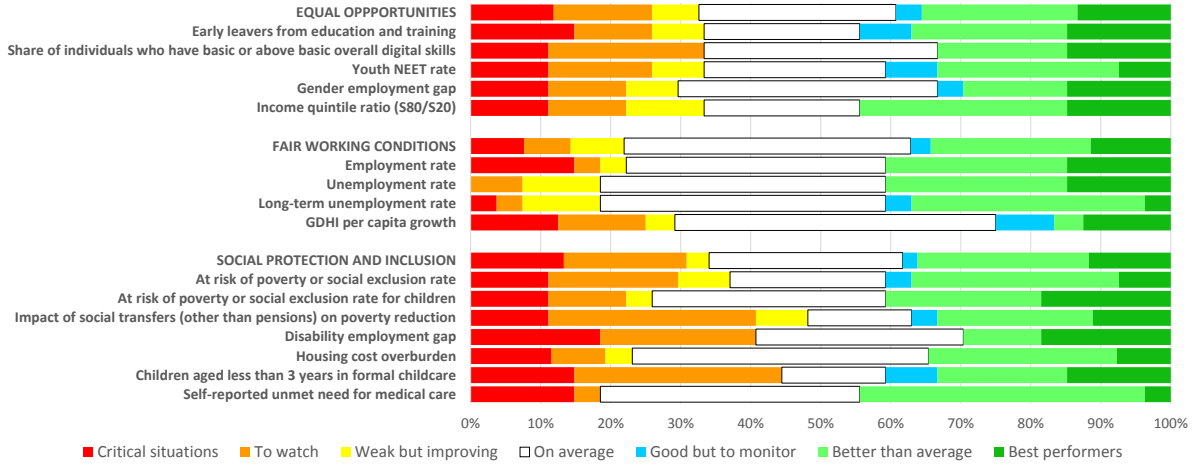

Piezīmes: 1) dati rādītājam par pieaugušo dalību izglītībā vēl nav pieejami; 2) trūkst datu dažiem rādītājiem par dažām valstīm, sk.1.4.1. tabulu 1.4. iedaļā. Visu rādītāju apzīmējumi ir sniegti pielikumā.

Kopumā, neraugoties uz ārkārtējiem satricinājumiem, darba tirgus rezultāti 2022. un 2023. gadā bija caurmērā labi un daudzos gadījumos pārsniedza līmeni pirms pandēmijas. Lai gan ES ekonomikas izaugsme pēdējā laikā ir palēninājusies, darba tirgus saglabāja noturību, neraugoties uz satricinājumiem saistībā ar veselības aprūpi, piegādes ķēdēm, enerģijas un pārtikas cenām, dabas katastrofām un ģeopolitisko nestabilitāti. Šos rezultātus ir veicinājuši ārkārtas pasākumi, kas šajos sarežģītajos sociālekonomiskajos apstākļos pēdējos trijos gados īstenoti gan ES, gan valstu līmenī [7]. Kopumā 2022. gadā nodarbinātības līmenis ES sasniedza 74,6 %, un 2023. gada 2. ceturksnī tas palielinājās vēl vairāk, sasniedzot 75,4 % atzīmi, kas ir par 2,5 procentpunktiem virs līmeņa pirms pandēmijas (2019. gada 4. ceturksnī). Tajā pašā laikā bezdarba un ilgstoša bezdarba līmenis 2022. gadā ES sasniedza zemāko līmeni — attiecīgi 6,2 % un 2,4 % (2023. gada 2. ceturksnī tas samazinājās vēl vairāk — līdz 6 % un 2,1 %). Tomēr tika ziņots par atšķirībām gan starp dalībvalstīm un reģioniem, gan arī starp nozarēm. Enerģētikas krīze mazināja nodarbinātības izaugsmi izteikti energoietilpīgās nozarēs, savukārt visstraujākā nodarbinātības izaugsme bija vērojama informācijas un komunikācijas tehnoloģiju (IKT) nozarē, kur laikposmā no 2019. gada 4. ceturkšņa līdz 2023. gada 2. ceturksnim tika radīts vairāk nekā 1 miljons jaunu darbvietu.

[7] No 122 miljardiem EUR no kopējiem publiskajiem izdevumiem par atbalsttiesīgiem pasākumiem visā SURE darbības laikā 49 % tika iztērēti saīsināta darba laika shēmām, 31 % — "līdzīgiem pasākumiem" pašnodarbinātajiem un 9 % — algu subsīdiju shēmām. Skatīt SURE after its sunset – final bi-annual report; COM(2023) 291 final.

Spēcīgs darba tirgus, neraugoties uz ārkārtējiem satricinājumiem

75,4 %
nodarbinātības līmenis (20–64 g.) 2023. g. 2. cet. (par 0,7 pp augstāks nekā pirms gada)

75 %
ekonomiskās aktivitātes līmenis (15–64 g.) 2023. g. 2. cet. (par 0,5 pp augstāks nekā pirms gada)

6 %
bezdarba līmenis (15–74 g.) 2023. g. 2. cet. (par 0,1 pp zemāks nekā pirms gada)

14,3 %
jauniešu bezdarba līmenis (15–24 g.) 2023. g. 2. cet. (par 0,1 pp zemāks nekā pirms gada)

Darba tirgus pamatrādītāji ES27 (%, pa ceturkšņiem)

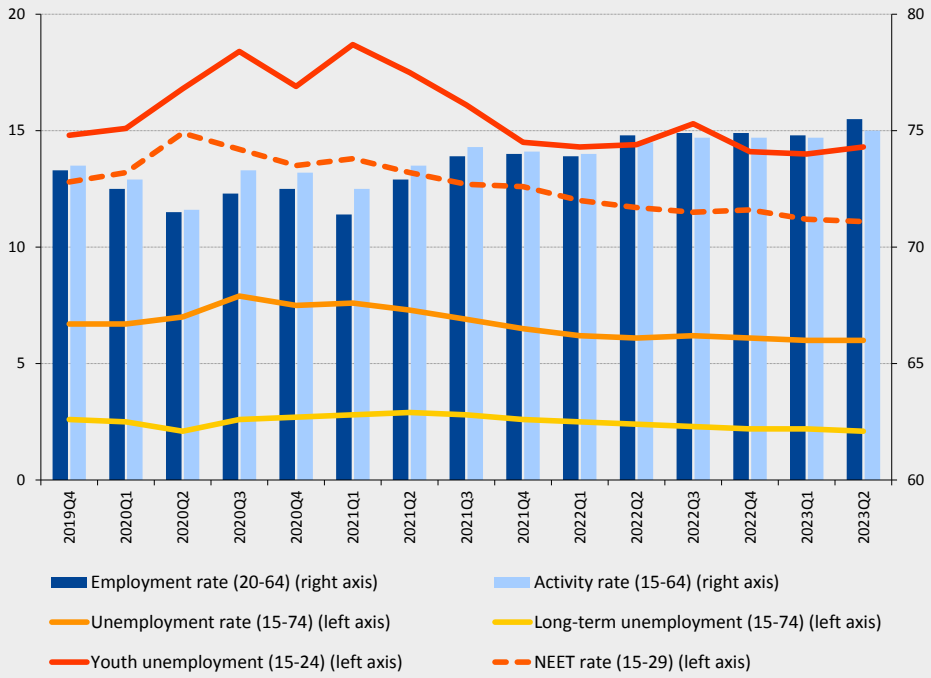

Avots: *Eurostat* [lfsi_emp_q], [une_rt_q], [une_ltu_q] and [lfsi_neet_q]. Sezonāli koriģēti, nevis kalendāri koriģēti dati.

Ievērojams darbaspēka un prasmju trūkums kavē ekonomikas izaugsmi un, ja šīs problēmas netiks pienācīgi risinātas, var palēnināt zaļo un digitālo pārkārtošanos. Darbaspēka trūkums ir plaši izplatīts visās profesijās un visos prasmju līmeņos. Neraugoties uz to, ka pēdējos ceturkšņos situācija ir nedaudz uzlabojusies, 2023. gada 2. ceturksnī brīvo darbvietu rādītājs ES bija 2,7 %, kas ir krietni virs vidējā rādītāja 2013.–2019. gada periodā, proti, 1,7 % [8]. Ievērojams darbaspēka trūkums 2022. gadā bija vērojams tādās nozarēs kā veselības aprūpe, *STEM* (jo īpaši IKT), būvniecība un dažas pakalpojumu nozares. Nozarēs, kas ir būtiskas zaļās pārkārtošanās procesā, darbaspēka trūkums kopš 2015. gada ir divkāršojies, bet apmācības piedāvājums šajās nozarēs joprojām ir zem vidējā līmeņa. 2021. gadā vairāk nekā 60 % no ES uzņēmumiem, kas pieņēma vai mēģināja pieņemt darbā IKT speciālistus, bija grūtības aizpildīt šādas vakances. Plaši izplatīto darbaspēka trūkumu nosaka lielais pieprasījums pēc darbaspēka, pat neraugoties uz neseno ekonomikas attīstības palēninašanos, taču, iespējams, būtiski ir arī faktori, kas ierobežo darbaspēka piedāvājumu (piem., sabiedrības novecošana un tendence, ka samazinās nostrādāto stundu skaits uz vienu darba ņēmēju). Tajā pašā laikā darbaspēka trūkumu būtiski rada arī jaunās darbvietas, ko radījusi zaļā un digitālā pārveide, kā arī tas, ka darbaspēkam trūkst darba tirgum atbilstošu prasmju. Nesen veiktā reģionālās konkurētspējas ilgtspējas kartēšana liecina, ka laikposmā no 2008. gada līdz 2018. gadam nodarbinātības jomā vērojama pāreja uz zaļākām un produktīvākām nozarēm un ka starp reģioniem pastāv ievērojamas atšķirības (attīstītākajiem reģioniem šajā pārkārtošanās procesā veicas labāk nekā mazāk attīstītiem vai pārejas reģioniem) [9]. Visbeidzot, dažos gadījumos un nozarēs darbaspēka trūkums ir saistīts arī ar sliktiem darba apstākļiem, jo īpaši tādās nozarēs kā veselības aprūpe, aprūpe iestādē un transports. Uzlabojot piekļuvi darba tirgum, jo īpaši veicinot nepietiekami pārstāvēto grupu (konkrēti, sieviešu, jauniešu, gados vecāku darba ņēmēju, personu ar migrantu izcelsmi un personu ar invaliditāti) integrāciju darba tirgū, varētu kompensēt demogrāfisko pārmaiņu ietekmi uz darbaspēka piedāvājumu.

---

8 Eiropas Komisija, "*Employment and Social Developments in Europe, Annual Review 2023*", Eiropas Savienības Publikāciju birojs, 2023.

9 Sk. Anabela Santos, Javier Barbero, Simone Salotti, Olga Diukanova & Dimitrios Pontikakis "*On the road to regional 'Competitive Environmental Sustainability': the role of the European structural funds*", Industry and Innovation, 2023 30:7, 801–823, DOI: 10.1080/13662716.2023.2236048

Saskaņā ar Eiropas Prasmju programmu ir būtiski nodrošināt atbilstošu prasmju pilnveidi un pārkvalifikāciju. Augstprasmīga darbaspēka piedāvājumu varētu palīdzēt palielināt dzimumu atšķirību mazināšana izglītības un mācību jomā, jo īpaši attiecībā uz terciārās izglītības iegūšanu un studiju jomu izvēli. Vairākas dalībvalstis ir sākušas izstrādāt savas nacionālās prasmju stratēģijas, arī saskaņā ar Prasmju paktu, un ir noteikušas nacionālās prioritātes un pasākumus profesionālās izglītības un apmācības (PIA) modernizēšanai un pielāgošanai nākotnes prasībām. Arī darba apstākļu uzlabošana palīdzētu piesaistīt un noturēt darba ņēmējus noteiktās nozarēs un profesijās, kurās to trūkst. Turklāt darbaspēka un prasmju trūkuma problēmu var palīdzēt risināt arī tas, ja tiktu veicināta ES iekšējā mobilitāte un piesaistīti prasmīgi darba ņēmēji no trešām valstīm, vienlaikus nodrošinot darba un sociālās aizsardzības tiesību ievērošanu un īstenošanu, kā arī ar ES Talantu fonda atbalstu likumīgo migrāciju novirzot uz profesijām, kurās trūkst darbaspēka, nodrošinot pilnīgu papildināmību ar pašas Savienības talantu izmantošanu [10].

Ievērojams darbaspēka trūkums Savienībā

Brīvo darbvietu rādītāji ES pa saimnieciskajām darbībām (%, gada dati)

Brīvo darbvietu rādītājs 4 % līmenī vai virs tā profesionālo, zinātnisko un tehnisko darbību, informācijas un komunikācijas un būvniecības jomā 2022. gadā

Par 30 % lielāks darbaspēka trūkums 2022. gadā, salīdzinot ar 2019. gadu

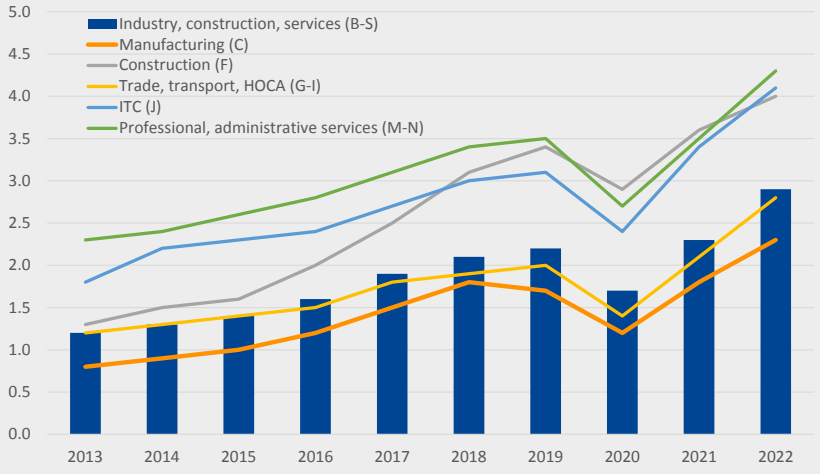

Piezīme. NACE 2. red. darbības, B-S (Rūpniecība, būvniecība un pakalpojumi (izņemot mājsaimniecību kā darba devēju darbību un ārpusteritoriālo organizāciju un institūciju darbību)), C (ražošana), F (būvniecība), G-I (vairumtirdzniecība un mazumtirdzniecība, transports, izmitināšana un ēdināšanas pakalpojumi), J (informācija un komunikācija), M-N (profesionālās, zinātniskās un tehniskās darbības).
Avots: Eurostat [jvs_a_rate_r2]

[10] ES Talantu fonds tika izveidots kā daļa no prasmju un talantu mobilitātes paketes, kuru Komisija pieņēma 2023. gada 15. novembrī.

Neraugoties uz nominālās algas pieaugumu, reālā alga 2022. gadā dažādā mērā samazinājās gandrīz visās dalībvalstīs, akcentējot, cik svarīgi ir līdzsvaroti algu noteikšanas mehānismi. Stāvoklis darba tirgū, kad pieprasījums pēc darbaspēka pārsniedz piedāvājumu, un augstā inflācija ir radījusi augšupēju spiedienu uz nominālo algu. Tomēr 2022. gadā nominālās algas pieaugums ES bija 4,8 %, un joprojām bija zemāks par inflāciju, tāpēc reālās algas samazinājās gandrīz visās dalībvalstīs un vidēji ES — par 3,7 % [11]. Tomēr, pateicoties straujākam algu pieaugumam un mērenākai inflācijai, 2023. gada pirmajā pusgadā reālo algu kritums palēninājās. Lai ierobežotu sociālo ietekmi, kas rodas lielās dzīves dārdzības dēļ, jo īpaši attiecībā uz zema atalgojuma saņēmējiem, ir svarīgi pakāpeniski atjaunot pirktspēju un mazināt turpmākus zaudējumus. Norises saistībā ar peļņas normu liecina, ka dažos sektoros ir iespējams turpmāks algu kāpums, vienlaikus saglabājot piesardzību attiecībā uz sekundāro ietekmi uz inflāciju. Šajā kontekstā izšķiroša nozīme ir spēcīgam sociālajam dialogam un rezultatīvām koplīguma sarunām saskaņā ar valstu likumiem un/vai praksi, lai panāktu vispārēju algu pieaugumu, kas veicina pirktspēju — jo īpaši mazo un vidējo algu saņēmējiem —, vienlaikus atbalstot kvalitatīvu darbvietu radīšanu un aizsargājot konkurētspēju.

[11] Par jaunākajām norisēm saistībā ar algām sk. Eiropas Komisijas publikāciju "*Labour market and wage developments in Europe: annual review 2023*", 2023 (drīzumā).

Adekvātas minimālās algas var palīdzēt aizsargāt zema atalgojuma saņēmēju pirktspēju un novērst nodarbinātu personu nabadzības palielināšanos, vienlaikus stiprinot stimulus strādāt. No 2022. gada janvāra līdz 2023. gada jūlijam likumā noteiktā minimālā alga nominālajā izteiksmē ievērojami pieauga visās dalībvalstīs, kurās tā ir spēkā, un tas pusē no šīm dalībvalstīm kompensēja augstās inflācijas ietekmi uz minimālās algas saņēmēju pirktspēju. Šis pieaugums atspoguļoja automātiskās indeksācijas korekcijas valstīs, kur šādi mehānismi ir ieviesti, kā arī diskrecionāros atjauninājumus. Vienlaikus vairākās dalībvalstīs, kurās minimālā alga ar likumu nav noteikta, vienošanās ceļā noteiktās algas viszemāk atalgotajās profesijās pieauga lēni, un tas radīja ievērojamus zaudējumus reālajā izteiksmē [12]. Augstās inflācijas seku mazināšana ir īpaši svarīga attiecībā uz zema atalgojuma saņēmējiem, kurus neproporcionāli ietekmē vēl aizvien augstās enerģijas un pārtikas cenas. Lai palīdzētu aizsargāt zema atalgojuma saņēmēju pirktspēju un novērstu nodarbinātu personu nabadzības palielināšanos, vienlaikus stiprinot stimulus strādāt, būtiska nozīme būs Direktīvas par adekvātām minimālajām algām [13] transponēšanai, un tās īstenošanā svarīga loma būs sociālajiem partneriem. Direktīva arī ietver noteikumus darba koplīgumu veicināšanai un izpildes un uzraudzības mehānismu uzlabošanai visās dalībvalstīs.

[12] Sk. *Eurofound*, *Minimālās algas 2023. gadā:*: gada ziņojums, sērija "Minimālās algas ES", Eiropas Savienības Publikāciju birojs, Luksemburga, 2023.

[13] Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva 2022/2041 (2022. gada 19. oktobris) par adekvātām minimālajām algām Eiropas Savienībā (OV L 275, 25.10.2022., 33. lpp.).

Reālā alga 2022. gadā samazinājās un turpina samazināties joprojām, lai gan lēnāk

Nominālais atalgojums uz vienu darba ņēmēju palielinājās par 4,8 % 2022. g. un **par 6 %** 2023. g. 2. cet., salīdzinot ar 2022. g. 2. cet.

Tomēr **reālā alga samazinājās par 3,7 %** 2022. g. un **par 0,8 %** 2023. g. 2. cet., salīdzinot ar 2022. g. 2. cet.

Reālā bruto darba alga uz vienu darba ņēmēju (gada izmaiņas %; 2021., 2022. gads un 2023. gada 2. ceturksnis)

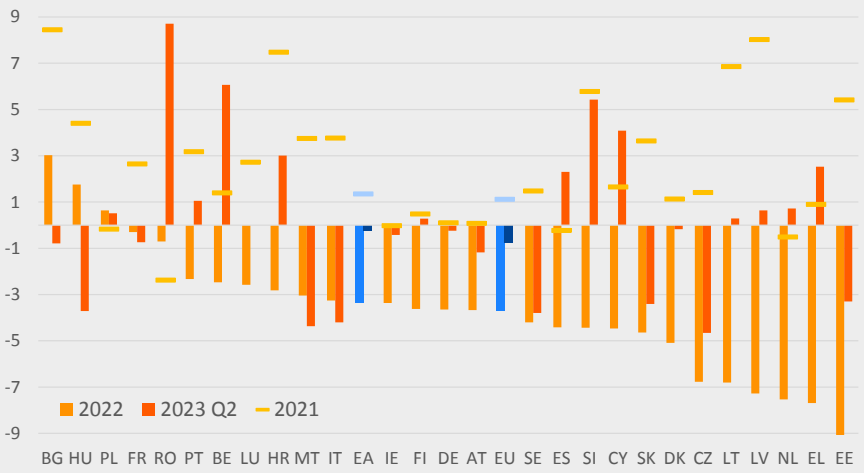

Avots: Eiropas Komisija, AMECO datubāze, nominālā bruto darba alga uz vienu darba ņēmēju [hwwdw]; deflators: Saskaņotais patēriņa cenu indekss [zcpih]. Par 2023. g. 2. cet.: *EMPL* aprēķini, kas balstīti uz *Eurostat* datiem, darba alga [namq_10_gdp], kopējā nodarbinātība (iekšzemes jēdziens) [namq_10_a10_e] un saskaņotais patēriņa cenu indekss [prc_hicp_midx].

Lai gan dažādi līgumiskie noteikumi atbilst arī atšķirīgām individuālajām vēlmēm un vajadzībām, nodrošinot lielāku elastību gan darba ņēmējiem, gan uzņēmumiem, darba tirgus segmentācija joprojām ir viens no daudziem faktoriem, kas veicina nevienlīdzību. Tas jo īpaši attiecas uz gadījumiem, kad terminēti darba līgumi nav pārejas posms uz pastāvīgu darbu. Šādi līgumi (un jo sevišķi līgumi ar ļoti īsu termiņu) bieži vien ir saistīti ar mazāk labvēlīgiem darba apstākļiem, mazāk stimuliem piekļūt tālākizglītībai un apmācībai darbvietā (vai investēt šādā izglītībā), kā arī ar sociālās aizsardzības nepilnībām salīdzinājumā ar pastāvīgu nodarbinātību [14]. 2022. gadā to cilvēku īpatsvars, kuri strādāja uz terminētu darba līgumu pamata, no visiem darba ņēmējiem ES kopumā saglabājās stabils (12,9 %, no kuriem vairāk nekā puse uz šādu līgumu pamata strādāja piespiedu kārtā), tomēr atšķirības starp dalībvalstīm bija ievērojamas. Šis īpatsvars bija ievērojami lielāks jauniešu un migrantu vidū, turklāt sievietes pagaidu darba tiesiskās attiecībās bija nodarbinātas salīdzinoši biežāk nekā vīrieši. Lielākam nestabilitātes riskam parasti ir pakļauti arī pašnodarbinātie, kuriem nav darba ņēmēju. Atsevišķos gadījumos pašnodarbinātība var slēpt atkarīgas darba tiesiskās attiecības (fiktīva pašnodarbinātība), turklāt tā ir saistīta ar pastāvīgām sociālās aizsardzības seguma nepilnībām [15]. Plašākā nozīmē nestandarta nodarbinātības formu plaša izplatība var arī padarīt nozares un profesijas mazāk pievilcīgas darba ņēmējiem un tādējādi veicināt darbaspēka trūkumu. Ir jānodrošina gan plaša līgumisko noteikumu izvēle, gan arī atbilstoša piekļuve sociālajai aizsardzībai, kā arī mācīšanās un attīstības iespējām, lai sagatavotu darba ņēmējus gaidāmajām pārmaiņām.

[14] Eurofound, *Labour market segmentation, Observatory,* 2019.

[15] Eiropas Komisijas ziņojums par to, kā tiek īstenots Padomes 2019. gada ieteikums par piekļuvi sociālajai aizsardzībai (COM(2023) 43 final).

Dažādās dalībvalstīs pastāv lielas atšķirības terminētu darba līgumu izmantošanas ziņā, un daudz biežāk tos izmanto jaunieši

12,9 % darba ņēmēju (20–64 gadi), ar **terminētiem līgumiem** 2022. gadā

50 % **jauniešu** (15–24 g.), kas strādā uz **terminētu darba līgumu pamata**

7,3% darba ņēmēju (20–64 gadi), ar **piespiedu terminētiem līgumiem**

Pagaidu darba ņēmēju īpatsvars, % no kopējā darba ņēmēju skaita pēc vecuma (15–24 gadu vecuma grupā) (%, 2022)

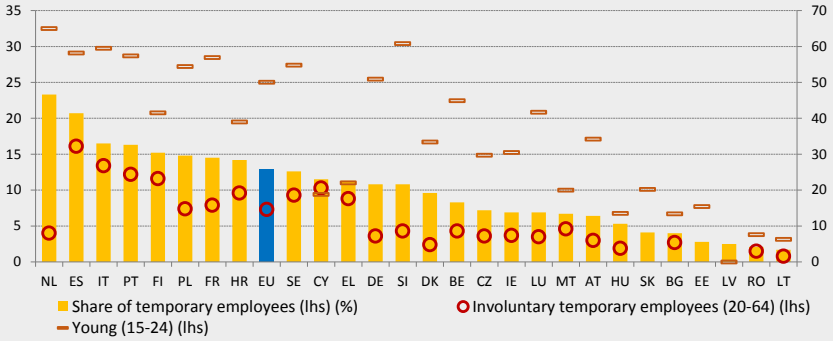

Avots: Eurostat [lfsa_etpgan] un [lfsa_etgar], ES darbaspēka apsekojums.

ES darba tirgu atveseļošanās pēc pandēmijas ir pastiprinājusi platformu ekonomikas nozīmi: tā veicina jaunas iespējas darba tirgū, taču var arī radīt problēmas saistībā ar darba apstākļiem un sociālo aizsardzību. Pamatojoties uz apsekojumu datiem, 2022. gadā 2,4 % respondentu ES strādāja, izmantojot tiešsaistes digitālās platformas, un 1,9 % to darīja, izmantojot digitālās platformas, kurās darbs ir atkarīgs no darba ņēmēja atrašanās vietas, lai gan starp dalībvalstīm ir vērojamas lielas atšķirības. Algoritmiskā pārvaldība (AP) var veicināt efektivitāti un uzlabot vispārējo pakalpojumu kvalitāti platformu ekonomikā. Algoritmi izmanto datus par darba ņēmēju atrašanās vietu, pieejamību, prasmēm un iepriekšējo sniegumu, lai reāllaikā saskaņotu uzdevumus ar piemērotākajiem darba ņēmējiem. AP ļauj arī uzraudzīt darba ņēmēju sniegumu, izmantojot patērētāju vērtējumus un citus rādītājus, tādējādi nodrošinot reāllaika atgriezenisko saiti platformas standartu ieviešanai. Tomēr tajā pašā laikā AP izmantošana uzņēmumos var palielināt darba ņēmēju novērošanu un vērtēšanu, kas var ierobežot viņu autonomiju un kontroli pār darba uzdevumiem. AP izmantošana attiecībā uz darba ņēmējiem rada problēmas pārredzamības, pārskatatbildības un taisnīguma nodrošināšanas ziņā. Turklāt mākslīgā intelekta integrācija ar AP rada risku, ka var pastiprināties pastāvošie neobjektivitātes aspekti un diskriminējoša prakse. Līdztekus problēmām, kas saistītas ar AP sistēmu nepārredzamību un to ietekmi uz uzdevumu sadali un līdz ar to arī uz platformu darba ņēmēju ienākumiem, pastāv šo darba ņēmēju nodarbinātības statusa nepareizas klasificēšanas risks (viņi var tikt kļūdaini atzīti par pašnodarbinātajiem un tādējādi viņiem var nebūt tiesību uz darba ņēmēju tiesībām un aizsardzības iespējām). Ierosinātā direktīva par darba nosacījumu uzlabošanu platformu darbā palīdzēs mazināt iespējamos apdraudējumus, kas saistīti ar algoritmiem attiecībā uz personām, kuras iesaistītas digitālās darba platformās. Tajā arī ir ierosināts noteikt darba ņēmēju pārstāvju tiesības uz kolektīvu informēšanu.

Pētījumi par mākslīgo intelektu (MI) norāda uz potenciāli ievērojamu mašīnmācīšanās ietekmi uz darba tirgiem, un paredzams, ka salīdzinājumā ar iepriekšējiem tehnoloģiskajiem sasniegumiem vairāk tiks ietekmēti biroja darbinieki un radošās profesijas. Sociālajam dialogam un koplīguma sarunām šādā kontekstā ir izšķiroša nozīme, lai saistībā ar tehnoloģiju attīstības izraisīto pārmaiņu pārvaldību nodrošinātu uz līdzdalību vērstu pieeju, risinātu iespējamās problēmas un vienlaikus veicinātu darba ņēmēju pielāgošanos (arī nodrošinot prasmju apguves iespējas). Iedarbīga un aktīva darba tirgus politika, kas citastarp ietver prasmju pilnveides un pārkvalifikācijas sistēmas un nodarbinātības dienestus, ir būtiska, lai papildinātu šādas pārmaiņas un sniegtu rezultatīvu atbalstu pārejai no vienas darbvietas uz citu. Saskaņā ar *Eurofound* datiem attiecībā uz ģeneratīvo MI aptaujātie darba ņēmēji mašīnmācīšanās izmantošanu kopumā vērtē pozitīvi, jo tā var samazināt laiku, kas ir jāvelta rutīnas darbiem, un ļaut vairāk koncentrēties uz uzdevumiem ar lielāku pievienoto vērtību [16]. MI varētu arī atbalstīt personas ar invaliditāti darba tirgū, radot iekļaujošāku un ērtāku vidi. Kopumā, lai gan MI un mašīnmācīšanās modeļi — jo īpaši tie, kas balstīti uz ģeneratīviem iepriekš apmācītiem transformētājiem (piem., ChatGPT), — sniedz lielas iespējas, nākotnē tie var jūtami ietekmēt biroja darbiniekus [17] un pat radošās profesijas [18]. Šo tehnoloģiju straujā attīstība prasa modru pārraudzību, lai izmantotu to sniegtās priekšrocības, vienlaikus prognozējot iespējamo negatīvo ietekmi un izstrādājot atbilstošus un savlaicīgus politikas risinājumus, arī attiecībā uz darba tirgiem un darba ņēmēju pienācīgu līdzdalību MI radītā produktivitātes pieauguma nodrošināšanā. Šajā kontekstā MI rada problēmas saistībā ar pārredzamību, pārskatatbildību un tā iespējamo ietekmi uz darba ņēmēju tiesībām, darba apstākļiem un ienākumiem. Piemēram, ierosinātajā Mākslīgā intelekta aktā, ja to pieņems tagadējā formā, būs noteikts, ka MI sistēmas, ko izmanto pieņemšanā darbā un darba ņēmēju pārvaldībā, ir augsta riska sistēmas, un ir noteiktas prasības attiecībā uz pārredzamību, drošību, precizitāti un cilvēka virsvadību.

---

[16] *Eurofound*, *Ētikas digitalizācija darbā: no teorijas līdz praksei*, 2023. gads; *Eurofound*, *Ētika digitālajā darbavietā*, 2022. gads; un *Eurofound*, *Digitalizācija darbavietā*, Eiropas Savienības Publikāciju birojs, Luksemburga, 2021. gads.

[17] *Gmyrek*, *P.*, *Berg*, *J.*, *Bescond*, *D.*, 2023. "*Generative AI and Jobs: A global analysis of potential effects on job quantity and quality*", SDO darba dokuments Nr. 96 (Ženēva, SDO), https://doi.org/10.54394/FHEM8239.

[18] Sk., piem., vienošanos starp Amerikas Scenāristu ģildi un Kino un televīzijas producentu aliansi, lai risinātu pastāvošās bažas par MI ietekmi uz filmu nozari. Jaunajā līgumā ir iekļauti noteikumi par MI izmantošanu filmu un televīzijas projektos, un tas tika noslēgts pēc viena no ilgākajiem streikiem Holivudā.

Neraugoties uz uzlabojumiem, daudzās dalībvalstīs jaunieši joprojām saskaras ar grūtībām saistībā ar integrāciju darba tirgū, un tas prasa īpašu uzmanību un pielāgotus politikas pasākumus. Jauniešu bezdarba līmenis kopš 2020. gada ir samazinājies par 3,1 procentpunktu, taču tā 2022. gada rādītājs (14,5 %) joprojām ir gandrīz trīs reizes augstāks nekā ES darbspējas vecuma iedzīvotājiem kopumā. Joprojām saglabājas reģionālās atšķirības, piemēram, augsts bezdarba līmenis pastāv ES tālākajos reģionos. Tāpat arī to jauniešu īpatsvars, kas nemācās, nestrādā un neapgūst arodu (*NEET*), ir ievērojami samazinājies un ir sasniedzis līmeni, kāds bija vērojams pirms pandēmijas, un tas ir noticis galvenokārt tāpēc, ka ir samazinājies jaunu, nenodarbinātu *NEET* skaits, taču 2023. gada 2. ceturksnī ES kopējais īpatsvars bija 11,1 %, un dažās dalībvalstīs šis rādītājs ir īpaši augsts, turklāt starp valstīm pastāv arī ievērojamas atšķirības. *NEET* biežāk ir sievietes un jaunieši, kas dzimuši ārpus ES. Pienācīga un savlaicīga jauniešu integrācija darba tirgū vai izglītības un apmācības sistēmās ir būtisks priekšnoteikums veiksmīgai karjerai nākotnē. Bezdarba periodi darba dzīves sākumā var kaitēt turpmākajām karjeras izredzēm un pelnītspējai, radot "rētu efektu", kā arī, iespējams, var palielināt nabadzības un sociālās atstumtības risku vai — galējākos gadījumos — fiziskās un garīgās veselības problēmas. Lielās pārmaiņas, kas gaidāmas saistībā ar mūsu ekonomikas zaļināšanu un digitalizāciju, pastiprina vajadzību nodrošināt, lai jaunās paaudzes būtu labi integrētas darba tirgū un sabiedrībā un spētu pieņemt pārmaiņas un virzīt gaidāmos pārveides procesus. Ņemot to vērā, ir vajadzīgi pastāvīgi centieni, lai pārvarētu strukturālās problēmas, kas traucē jauniešiem iesaistīties darba tirgū, jo īpaši saistībā ar plaši izplatīto darbaspēka un prasmju trūkumu. Pastiprinātā Garantija jauniešiem var palīdzēt mērķtiecīgi strādāt ar *NEET*, lai 4 mēnešos pēc darba zaudēšanas vai formālās izglītības pamešanas nodrošinātu kvalitatīvu darba, tālākizglītības un mācību, māceklības vai stažēšanās piedāvājumu [19]. Lai to papildinātu, iniciatīva "Tiecies, mācies, apgūsti, sasniedz" (*ALMA*) palīdz neizdevīgā situācijā esošiem *NEET* iegūt profesionālo pieredzi ārvalstīs.

[19] Padomes Ieteikums (2020. gada 30. oktobris) "Tilts uz nodarbinātību – Garantijas jauniešiem pastiprināšana" un ar ko aizstāj Padomes 2013. gada 22. aprīļa Ieteikumu par garantijas jauniešiem izveidi (2020/C 372/01) (OV C 372, 4.11.2020., 1. lpp.).

Jaunieši, kas nestrādā, nemācās un neapgūst arodu, ir neaktīvi biežāk nekā bezdarbnieki

2022. gadā **7,4 % jauniešu** ES **nebija nedz nodarbināti, nedz iesaistīti izglītībā vai apmācībā (*NEET*) un neaktīvi**

4,3 % jauniešu nestrādāja, un bez darba biežāk bija vīrieši nekā sievietes

Jaunieši, kas nemācās, nestrādā un neapgūst arodu (NEET) pēc nodarbinātības statusa (15–29 g., %), 2022

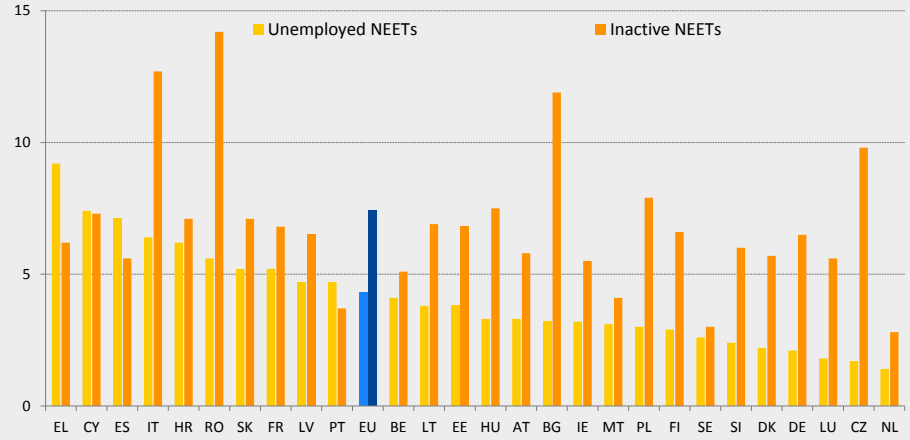

Piezīme. Laikrindas pārrāvumi ir CZ un SK.
Avots: Eurostat [edat_lfse_20], ES darbaspēka apsekojums.

Vecāka gadagājuma darba ņēmēji ir aktīvāki darba tirgū nekā jebkad agrāk, tomēr šajā ziņā vēl joprojām var panākt uzlabojumus, jo īpaši attiecībā uz sievietēm. ES iedzīvotāji strauji noveco, un paredzams, ka iedzīvotāju vecuma mediāna no 44,4 gadiem 2022. gadā līdz šā gadsimta beigām palielināsies par vairāk nekā 4 gadiem, savukārt darbspējas vecuma iedzīvotāju skaits ievērojami samazināsies. Dažas dalībvalstis un reģionus demogrāfiskās problēmas ietekmē vairāk nekā citas, un pastāv risks, ka tas var palielināt ES pastāvošās atšķirības. ES ir ievērojami palielinājies gados vecāku darba ņēmēju (55–64 gadu vecuma grupā) nodarbinātības līmenis: no 44,7 % 2010. gadā līdz 62,3 % 2022. gadā, jo palielinājās viņu līdzdalības līmenis. Tomēr dzimumu nodarbinātības atšķirība šajā vecuma grupā (12,5 procentpunkti) bija lielāka nekā darbaspēkam kopumā, lai gan kopš 2010. gada tā ir samazinājusies.

Paredzams, ka darbaspēka piedāvājumu ietekmēs sabiedrības novecošana, samazinot darbaspēku un, iespējams, vienlaikus saasinot prasmju un darbaspēka trūkumu Savienībā. Šajā kontekstā liela nozīme ir ilgākai un veselīgākai darba dzīvei, lai atbalstītu darbaspēka piedāvājumu un nodrošinātu sociālās aizsardzības sistēmu fiskālo ilgtspēju, vienlaikus garantējot sociālo kohēziju, solidaritāti un zināšanu nodošanu starp paaudzēm. Komisijas nesen iesniegtajā demogrāfijas rīkkopā ir izklāstīta visaptveroša pieeja demogrāfiskajām pārmaiņām. Dalībvalstis tiek aicinātas atbalstīt veselīgu un aktīvu novecošanu, lai iedzīvotāji varētu saglabāt kontroli pār savu dzīvi un joprojām dot ieguldījumu ekonomikā un sabiedrībā [20].

[20] Skatīt Komisijas paziņojumu "Demogrāfiskās pārmaiņas Eiropā: rīcības instrumentu kopums", COM(2023) 577 final.

Dzimumu nelīdztiesība darba tirgū vēl aizvien ir plaši izplatīta, un to atspoguļo atšķirības gan dzimumu nodarbinātības, gan darba samaksas ziņā. Kaut arī 2022. gadā salīdzinājumā ar 2021. gadu dzimumu nodarbinātības atšķirība ES nedaudz samazinājās, tā joprojām bija liela, proti, 10,7 procentpunkti, un dažādās dalībvalstīs un reģionos situācija bija ļoti atšķirīga. Turklāt šī atšķirība bija ievērojami lielāka, ja tiek ņemts vērā tas, ka sieviešu vidū ir lielāks nepilna laika darba īpatsvars (2022. gadā šis rādītājs pieauga līdz 16 procentpunktiem "pilnslodzes ekvivalenta" izteiksmē). Turklāt dzimumu nodarbinātības atšķirība bija daudz lielāka personām ar bērniem nekā personām bez bērniem. Neraugoties uz pēdējos 10 gados panākto progresu, lielākajā daļā valstu bija vērojama arī liela vīriešu un sieviešu darba samaksas atšķirība (2021. gadā ES: 12,7 %). Tas var būt daļēji saistīts ar i) sieviešu pārmērīgu pārstāvību salīdzinoši zemu atalgotos darbos un nepilnas slodzes darbā; ii) sieviešu nepietiekamo pārstāvību vadošos amatos; iii) lielākām grūtībām sievietēm saskaņot darbu ar aprūpes pienākumiem un iv) līdzsvara trūkumu aprūpes pienākumu sadalījumā starp sievietēm un vīriešiem. Tomēr vīriešu un sieviešu darba samaksas atšķirība ES lielākoties nav saistīta ar objektīvām un izmērāmām indivīdu īpašībām, un tas liecina, ka to, visticamāk, būtiski veicina citi faktori, kas citastarp ietver diskrimināciju un nepārredzamas algu struktūras [21]. Šī darba samaksas atšķirība iegrožo sieviešu ekonomisko neatkarību darba dzīves laikā, negatīvi ietekmē viņu līdzdalību darba tirgū un turklāt ir iemesls sieviešu un vīriešu pensiju atšķirībām (2022. gadā ES: 26 %), kas sievietēm vecumdienās palielina nabadzības risku. Novēršot ar dzimumu saistītu diskrimināciju un nevienlīdzību darba samaksas ziņā un uzlabojot nodokļu sistēmu darbību, var radīt lielākus stimulus lielākam skaitam sieviešu kļūt ekonomiski aktīvām, kas ir svarīgi, ņemot vērā arī ievērojamo darbaspēka un prasmju trūkumu.

[21] Eurostat, Statistical Working Papers, "*Gender pay gaps in the European Union – A statistical analysis*", 2021.

Kvalitatīvu un cenas ziņā pieejamu agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes un ilgtermiņa aprūpes pakalpojumu pieejamības uzlabošana ir būtiska, lai palielinātu sieviešu līdzdalību darba tirgū saskaņā ar ES Dzimumu līdztiesības stratēģiju 2020.–2025. gadam, Padomes ieteikumiem par agrīno pirmsskolas izglītību un aprūpi, tostarp jaunajiem Barselonas mērķiem, un par piekļuvi kvalitatīvai ilgtermiņa aprūpei par pieņemamu cenu [22] un Eiropas Garantiju bērniem [23]. Visbeidzot, būtiski ir īstenot darba samaksas pārredzamības pasākumus saskaņā ar Darba samaksas pārredzamības direktīvu [24], lai atklātu ar dzimumu saistītus aizspriedumus darba samaksas struktūrās un noteikumos un ļautu darba ņēmējiem rezultatīvi aizstāvēt savas tiesības uz vienādu darba samaksu par vienādu vai vienādi vērtīgu darbu.

Neraugoties uz panāktajiem uzlabojumiem, vīriešu un sieviešu darba samaksas atšķirība joprojām ir liela

12,7 % vīriešu un sieviešu darba samaksas atšķirība
2021. g. ES, ar lielām atšķirībām starp dalībvalstīm

10,7 pp dzimumu nodarbinātības atšķirība
2022. g. ES

26 % sieviešu un vīriešu pensiju atšķirība
2022. g. ES

Atšķirība starp nodarbināto vīriešu un sieviešu vidējo bruto izpeļņu stundā procentos no vīriešu vidējās bruto izpeļņas stundā (%, 2021. un 2011. g.)

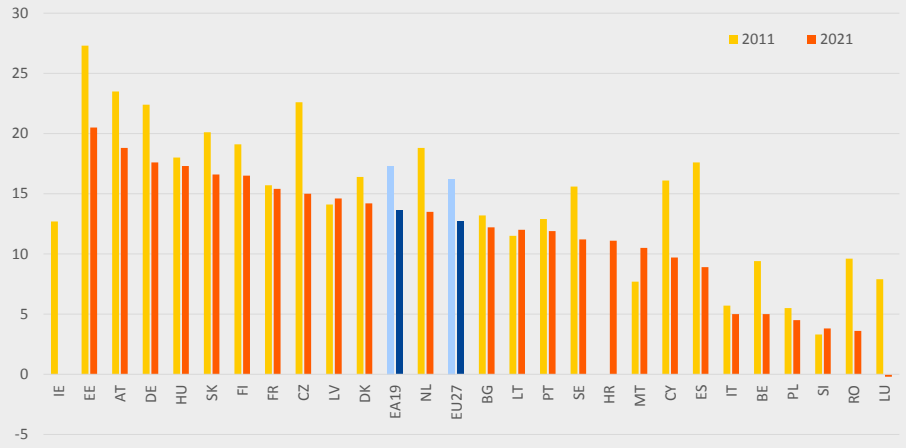

Piezīme: Dati kārtoti pēc 2021. gada vērtībām. Trūkst datu par EL attiecībā uz visiem gadiem, par HR attiecībā uz 2011. gadu un par IE attiecībā uz 2021. gadu.
Avots: Eurostat [earn_gr_gpgr2].

[22] Sk. Padomes Ieteikumu (2022. gada 8. decembris) par pirmsskolas izglītību un aprūpi: Barselonas mērķrādītāji 2030. gadam (2022/C 484/01); "*Savienība, kurā valda līdztiesība*: dzimumu līdztiesības stratēģija 2020.–2025. gadam" un Padomes Ieteikumu (2022. gada 8. decembris) par piekļuvi cenas ziņā pieejamai un kvalitatīvai ilgtermiņa aprūpei (2022/C 476/01).

[23] Padomes Ieteikums (ES) 2021/1004 (2021. gada 14. jūnijs), ar ko izveido Eiropas Garantiju bērniem (OV L 223, 22.6.2021., 14.–23. lpp.).

[24] Sk. Eiropas Parlamenta un Padomes direktīvu par to, lai ar darba samaksas pārredzamības un izpildes mehānismu stiprinātu to, kā tiek piemērots princips par vienādu darba samaksu vīriešiem un sievietēm par vienādu vai vienādi vērtīgu darbu.

Neraugoties uz nesenajiem uzlabojumiem, personas ar invaliditāti joprojām saskaras ar ievērojamiem šķēršļiem darba tirgū. 2022. gadā nodarbinātības atšķirība starp personām ar invaliditāti un citām personām ES bija 21,4 procentpunkti. Turklāt 2020. gadā personu ar invaliditāti bezdarba līmenis bija gandrīz divas reizes augstāks nekā personām bez invaliditātes. Piedevām daudzas personas ar invaliditāti nav iesaistītas darba tirgū: to skaidri atspoguļo personu ar invaliditāti ekonomiskās aktivitātes līmenis, proti, 60,7 % (salīdzinājumā ar 83,4 % personām bez invaliditātes). Saskaņā ar Personu ar invaliditāti tiesību stratēģiju 2021.–2030. gadam ir nepieciešami turpmāki politikas centieni un mērķtiecīgi pasākumi, kā aprakstīts personu ar invaliditāti nodarbinātības pasākumu kopumā [25], lai uzlabotu personu ar invaliditāti situāciju darba tirgū. Tāpēc ir svarīgi stiprināt nodarbinātības un integrācijas dienestu spējas, veicināt pieņemšanu darbā un cīnīties pret stereotipiem, vienlaikus nodrošinot saprātīgus pielāgojumus darbā atkarībā no minēto personu vajadzībām.

[25] Sk. "Personu ar invaliditāti nodarbinātības pasākumu kopums, ar kuru plānots uzlabot personu ar invaliditāti iespējas darba tirgū".

Visā ES ir pasliktinājusies lasītprasme, un sociālekonomiskais stāvoklis vēl arvien ir būtisks šīs prasmes līmeni prognozējošs faktors, savukārt kvalitatīvas izglītības nodrošināšanu apdraud ievērojams skolotāju trūkums, kas citastarp saistīts ar skolotāja profesijas zemo pievilcību. Pamatojoties uz starptautiskā lasītprasmes pētījuma "*Progress in International Reading Literacy Study 2021* (*PIRLS*)" datiem, gandrīz ceturtajai daļai no visiem 4. klases skolēniem ir nepietiekama lasītprasme, un laikposmā no 2016. gada līdz 2021. gadam praktiski visās iesaistītajās dalībvalstīs šajā ziņā bija vērojama lejupejoša tendence. Bērnu ar augstāku sociālekonomisko statusu vidējā snieguma atšķirība salīdzinājumā ar bērniem ar zemu sociālekonomisko statusu bija ievērojama — tā aptuveni atbilda diviem mācību gadiem. Tas norāda uz problēmām, ar kurām saskaras izglītības sistēma, lai spētu visiem skolēniem nodrošināt pamatprasmes, kas nepieciešamas nolūkā sekmīgi iekļauties sabiedrībā un darba tirgū, un lai nodrošinātu vienlīdzīgas iespējas. Lai gan 2022. gadā ES vēl vairāk (nedaudz) samazinājās to jauniešu īpatsvars, kuri nav ieguvuši vairāk par zemākā līmeņa vidējo izglītību un kuri izglītību vai mācības pārtraukuši priekšlaicīgi, tomēr saglabājās ievērojamas atšķirības starp dalībvalstīm, kā arī dzimuma, dzimšanas valsts un dzīvesvietas ziņā. Tas rada problēmas saistībā ar nodarbināmību, mācīšanos un pielāgošanās spēju vēlāk dzīvē. Tajā pašā laikā lielākā daļa dalībvalstu saskaras ar grūtībām aizpildīt skolotāju amata vietas visos obligātās izglītības sektoros, jo īpaši *STEM* priekšmetos, lai piesaistītu pietiekamu skaitu skolotāju-praktikantu un noturētu profesijā jaunos skolotājus. Lielākajā daļā valstu skolotāja profesija jauniešiem vairs nav pievilcīga izvēle karjerā. Skolotāja profesijas pievilcība ir atkarīga no vairākiem faktoriem, citastarp darba samaksas un darba apstākļiem. 2018. gadā tikai piektdaļa skolotāju uzskatīja, ka sabiedrība novērtē viņu darbu, savukārt daudzi skolotāji ziņoja par stresu darbā un lielu darba slodzi [26]. Ir ļoti būtiski palielināt pedagogu profesijas pievilcību, lai ES varētu sasniegt saskaņā ar Eiropas izglītības telpu izvirzītos mērķrādītājus izglītības jomā [27] un nodrošināt augošo pieprasījumu pēc prasmēm, arī saistībā ar zaļo un digitālo pārveidi.

[26] OECD, *TALIS 2018 Results:Teachers and School Leaders as Lifelong Learners* (Skolotāji un skolu vadītāji kā mūžizglītības apguvēji), OECD Publishing, Parīze, 2019.

[27] Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai (2020. gada 30. septembris) par Eiropas Izglītības telpas izveidi līdz 2025. gadam.

Visā ES ir pasliktinājusies lasītprasme

Gandrīz ceturtajai daļai no visiem 4. klases skolēniem ir **nepietiekama lasītprasme**

Skolēnu **sociālekonomiskā izcelsme** joprojām ir būtisks faktors, kas prognozē viņu sniegumu

To 4. klases skolēnu īpatsvars, kuri sasniedz ne augstāk kā zemāko starptautisko kritēriju starptautiskajā lasītprasmes pētījumā "Progress in International Reading Literacy Study" (%)

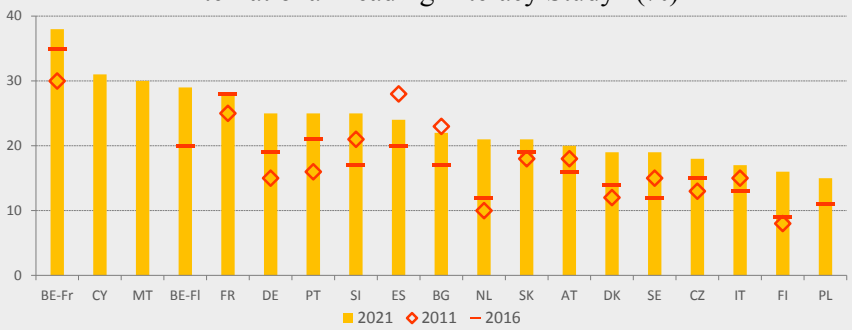

Piezīme: BE-Fr apzīmē Beļģijas franču kopienu, bet BE-Fl — Beļģijas flāmu kopienu. Ir parādītas tikai to valstu izglītības sistēmas, kurās dati tiek apkopoti 4. klases beigās, tādējādi nav parādīta EE, EL, HR, HU, IE, LT, LU, LV un RO. Par BE-Fl, Kipru, Maltu un Poliju nav pieejami 2011. gada dati, savukārt par Kipru un Maltu — 2016. gada dati.
Avots: *EAC* ĢD aprēķini, pamatojoties uz 2021. gada *PIRLS* pētījumu.

Tā kā lielākā daļa ES darba ņēmēju darbā jau izmanto digitālos rīkus, ir vajadzīgi ievērojami turpmāki centieni, lai uzlabotu iedzīvotāju digitālās prasmes, jo īpaši mazprasmīgo darba ņēmēju, vecāka gadagājuma iedzīvotāju un trešo valstu valstspiederīgo vidū. 2021. gadā 60–70 % darba ņēmēju ES darbā izmantoja digitālos rīkus, kam bija nepieciešamas pamata vai vidēja līmeņa digitālās prasmes [28]. Tomēr ES tikai 53,9 % pieaugušo bija vismaz pamata digitālās prasmes. Digitālo prasmju līmenis ievērojami atšķiras ne vien dažādās dalībvalstīs, bet arī dažādās iedzīvotāju grupās. 2021. gadā jauniešiem (16–29 gadu vecuma grupā) vairāk nekā divas reizes biežāk nekā vecāka gadagājuma cilvēkiem (55–74 gadu vecuma grupā) bija vismaz pamata digitālās prasmes; īpaši zemi rādītāji bija mazprasmīgu darba ņēmēju, bezdarbnieku un neaktīvo iedzīvotāju vidū. Turklāt salīdzinājumā ar ES pilsoņiem ievērojami mazākai daļai trešo valstu valstspiederīgo bija vismaz pamata digitālās prasmes. Eiropas Prasmju gada ietvaros veiktā 2023. gada aptauja liecina, ka gandrīz pusei no MVU, kuri ziņoja, ka to vispārējo uzņēmējdarbību ierobežo prasmju trūkums, šī problēma jo īpaši bija saistīta ar digitālo tehnoloģiju izmantošanu. Zems digitālo prasmju līmenis plašās iedzīvotāju grupās un krasas atšķirības šo prasmju attīstīšanas iespējās var radīt būtiskas atšķirības arvien vairāk digitalizētās ekonomikas un sabiedrības kontekstā (arī attiecībā uz piekļuvi izglītībai un apmācībai, valsts nodarbinātības dienestiem un digitāliem pakalpojumiem kopumā). Lai novērstu digitālo plaisu, ir vajadzīgas tādas digitālo prasmju programmas sabiedrībai kopumā, kuras papildina mērķorientēta apmācība, kuras ir pielāgotas konkrētu grupu prasmju profiliem un situācijām darba tirgū un kurās nozīme apmācības nodrošināšanā ir arī uzņēmumiem. Eiropas sociālo tiesību pīlāra rīcības plānā un paziņojumā par digitālo kompasu digitālajā gadu desmitā tika izvirzīts mērķrādītājs, ka līdz 2030. gadam ES vismaz 80 % iedzīvotāju ir jābūt ar vismaz pamata digitālajām prasmēm [29]. Mērķis ir arī līdz 2030. gadam palielināt IKT speciālistu skaitu līdz 20 miljoniem, vienlaikus veicinot sieviešu iesaistīšanos šajā jomā (2022. gadā tikai 18,9 % no IKT speciālistiem bija sievietes) un palielinot IKT absolventu skaitu, kas ir ļoti svarīgi, lai saglabātu Eiropas konkurētspēju [30].

---

[28] *Cedefop*, "*Setting Europe on course for a human digital transition: new evidence from Cedefop's second European skills and jobs survey*". Luksemburga: Publikāciju birojs. Cedefop reference series; Nr. 123, 2022.

[29] Sk. Eiropas Parlamenta un Padomes Lēmumu (ES) 2022/2481 (2022. gada 14. decembris), ar ko izveido politikas programmu "Digitālās desmitgades ceļš" 2030. gadam ("Eiropas digitālā desmitgade: digitālie mērķi 2030. gadam").

[30] Tomēr, ja pašreizējās tendences turpināsies, paredzams, ka līdz 2023. gadam vismaz pamata digitālās prasmes būs tikai 60 % ES iedzīvotāju un IKT speciālistu skaits pieaugs tikai aptuveni līdz 12 miljoniem. Sk. 2023. gada ziņojumu par stāvokli saistībā ar digitālo desmitgadi (SWD(2023) 571 final).

Jauniešiem divreiz biežāk nekā vecāka gadagājuma cilvēkiem ir vismaz pamata digitālās prasmes

71 % jauniešu (16–29 g.) un **tikai 34,6 % vecāka gadagājuma cilvēku** (55–74 g.) ir **vismaz pamata digitālās prasmes**

Vismaz **pamata digitālās prasmes** retāk ir **mazprasmīgiem darba ņēmējiem, bezdarbniekiem un neaktīviem iedzīvotājiem**

To iedzīvotāju īpatsvars, kam ir vismaz pamata vispārējās digitālās prasmes (2021. g., %)

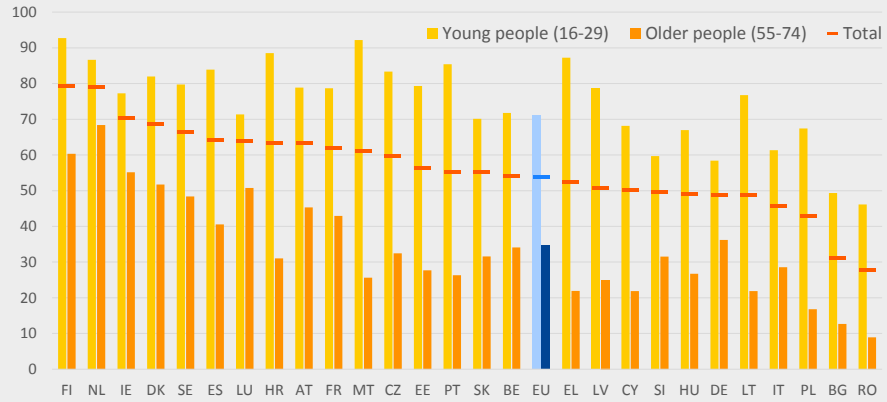

Avots: *Eurostat* [edat_lfse_02].

Lai atbalstītu konkurētspēju, veicinātu kvalitatīvu nodarbinātību un saglabātu ES sociālo modeli, ņemot vērā arī zaļo un digitālo pārkārtošanos, ir vajadzīgi pastāvīgi centieni darbaspēka prasmju pilnveidošanai. Šajā kontekstā, ņemot vērā arī plaši izplatīto darbaspēka un prasmju trūkumu, labi funkcionējošas un rezultatīvas izglītības un apmācības sistēmas ir ļoti svarīgas, lai jauniešiem nodrošinātu darba tirgum atbilstošas prasmes, savukārt augsts dalības līmenis pieaugušo izglītībā ir ļoti svarīgs, lai nodrošinātu darbaspēka prasmju pastāvīgu atjaunināšanu. Pieaugušo izglītības pamatmērķrādītājā paredzēts, ka 2030. gadā vismaz 60 % pieaugušo ES katru gadu piedalās mācībās (jaunākie pieejamie dati par 2016. gadu liecina par daudz zemāku vidējo līdzdalības līmeni, proti, 37,4 %) [31]. Tā kā visās dalībvalstīs mazkvalificēti pieaugušie apmācībās piedalās ievērojami mazāk nekā pieaugušie ar vidēju un augstu kvalifikāciju, viņu līdzdalības palielināšanai saskaņā ar prasmju pilnveides ceļu izvērtējumu ir jāpievērš īpaša politiskā uzmanība [32]. Pieaugušo dalība mācībās arī biežāk notiek pilsētās nekā lauku reģionos. Ņemot to vērā, Padomes Ieteikumā par individuālajiem mācību kontiem ir izklāstīts, kā dalībvalstis var rezultatīvi apvienot finansiālo atbalstu (arī ESF+ finansējumu) un nefinansiālo atbalstu, lai dotu iespēju visiem pieaugušajiem pilnveidot savas prasmes visas darba dzīves laikā [33]. Turklāt, pamatojoties uz saistīto Padomes ieteikumu [34], liels potenciāls darba ņēmējiem un darba meklētājiem nodrošināt ātru un mērķtiecīgu prasmju pilnveidi un pārkvalifikāciju ir mikroapliecinājumiem. Visbeidzot, Eiropas Prasmju gada, kas veidots, pamatojoties uz 2020. gada Eiropas Prasmju programmu, mērķis ir izmainīt domāšanu, nosakot, ka prasmju pilnveide un pārkvalifikācija ir nepieciešama visa mūža garumā un ka tā palīdz cilvēkiem iegūt atbilstošas prasmes kvalitatīvām darbvietām un izmantot daudzās iespējas, ko piedāvā zaļā un digitālā pārveide [35].

---

31 Plānots, ka datu avots, ko izmantos 2030. gada pamatmērķa attiecībā uz pieaugušo izglītību uzraudzībai, mainīsies no pieaugušo izglītības apsekojuma (*AES*) uz "*EU Labor Force Survey*" (*LFS*). Tiek veikta rūpīga abu apsekojumu datu analīze, lai nodrošinātu to labu kvalitāti un salīdzināmību. Paredzēts, ka 2024. gada pavasarī tiks publiskoti *LFS* dati par pieaugušo izglītību (12 mēnešu pārskata periods).

32 2023. gada jūlijā tika pieņemta prasmju pilnveides ceļu izvērtējumu pakete, kurā izvērtēti pasākumi, kas veikti, reaģējot uz Padomes Ieteikumu par prasmju pilnveides ceļiem.

33 Padomes Ieteikums (2022. gada 16. jūnijs) par individuāliem mācību kontiem, 2022/C 243/03.

34 Padomes Ieteikums (2022. gada 16. jūnijs) par Eiropas pieeju mikroapliecinājumiem mūžizglītībā un nodarbināmībā, 2022/C 243/02.

35 Eiropas Komisijas paziņojums "Eiropas Prasmju programma ilgtspējīgai konkurētspējai, sociālajam taisnīgumam un noturībai" (COM(2020)274 final); priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes lēmumam par Eiropas Prasmju gadu.

Pateicoties izlēmīgiem politikas pasākumiem, kas veikti Covid-19 un enerģētikas krīzes laikā, nabadzības vai sociālās atstumtības riskam (*AROPE*) pakļauto cilvēku īpatsvars 2022. gadā ES kopumā saglabājās stabils. Tomēr 2022. gadā aptuveni katrs piektais iedzīvotājs ES joprojām bija pakļauts nabadzības vai sociālās atstumtības riskam, jo kopējais *AROPE* pakļauto personu skaits samazinājās tikai par 279 000 un saglabājās tuvu tā 2019. gada rādītājam. Tāpēc, ņemot vērā sarežģītos ekonomiskos apstākļus, ir jāpieliek ievērojamas pūles, lai sasniegtu 2030. gada mērķrādītāju, proti, par vismaz 15 miljoniem samazināt nabadzības vai sociālās atstumtības riskam pakļauto cilvēku skaitu, salīdzinot ar 2019. gadu. Lielas atšķirības bija vērojamas arī starp dalībvalstīm un reģioniem, kā arī starp iedzīvotāju grupām (biežāk nabadzības riskam bija pakļauti bērni, personas vecumā virs 65 gadiem, personas ar invaliditāti, ārpus ES dzimušas personas un romi). Starp ES valstīm joprojām pastāv būtiskas atšķirības arī attiecībā uz sociālo pārvedumu (izņemot pensijas) ietekmi uz nabadzības mazināšanu. Tajā pašā laikā **ienākumu nevienlīdzība 2022. gadā vidēji nedaudz samazinājās**. Saskaņā ar *Eurostat* ātrajām aplēsēm arī 2022. gadā kā ienākumu gadā tā saglabājās nemainīga vai samazinājās, un tas atspoguļo ātru politisko reakciju ES un dalībvalstu līmenī, lai novērstu inflācijas negatīvo ietekmi, jo sevišķi uz mājsaimniecībām ar zemiem ienākumiem. Reģistrēto vidējo samazinājumu noteica izmaiņas ienākumu sadalījuma apakšējā daļā. Lai ņemtu vērā politikas pasākumu ietekmi uz ienākumu nevienlīdzību un atbalstītu politikas izstrādi, īpaši svarīgi ir sistemātiski politikas pasākumu distributīvās ietekmes novērtējumi.

Gandrīz visās dalībvalstīs nabadzības vai sociālās atstumtības risks bērniem ir lielāks nekā iedzīvotājiem kopumā, un tas skar vidēji aptuveni katru ceturto bērnu. 2022. gadā ES nedaudz palielinājās nabadzības vai sociālās atstumtības riskam pakļauto bērnu īpatsvars, kā arī kopējais šādā situācijā esošo bērnu skaits — aptuveni par 900 tūkstošiem kopš 2019. gada (pretstatā papildu mērķim līdz 2030. gadam samazināt šo bērnu skaitu vismaz par 5 miljoniem), un tas prasa pielikt ievērojamas pūles šīs problēmas novēršanai. Bērnu paglābšana no nabadzības un sociālās atstumtības ir būtiska, lai palīdzētu viņiem pilnībā īstenot savu potenciālu darba tirgū un sabiedrībā un pārtrauktu nabadzības nodošanu no paaudzes paaudzē. Lai risinātu šo problēmu, ir svarīgi visās dalībvalstīs īstenot Eiropas Garantiju bērniem [36].

[36] Padomes Ieteikums (ES) 2021/1004 (2021. gada 14. jūnijs), ar ko izveido Eiropas Garantiju bērniem (*OV L 223, 22.6.2021., 14.–23. lpp.*).

Nabadzības un sociālās atstumtības riska rādītājs ievērojami atšķiras dažādās vecuma grupās, un vislielākajam riskam bieži ir pakļauti bērni un vecāka gadagājuma cilvēki

Piektā daļa iedzīvotāju un **ceturtā daļa bērnu ir pakļauti nabadzības vai sociālās atstumtības riskam** ES 2022. gadā

Daudzās dalībvalstīs **augstāki *AROPE* rādītāji** ir **vecāka gadagājuma cilvēkiem**

Nabadzības vai sociālās atstumtības riska rādītājs: kopā un pa vecuma grupām 0–17 gadi, 18–64 gadi, 65 gadi un vairāk (%, 2022. g.)

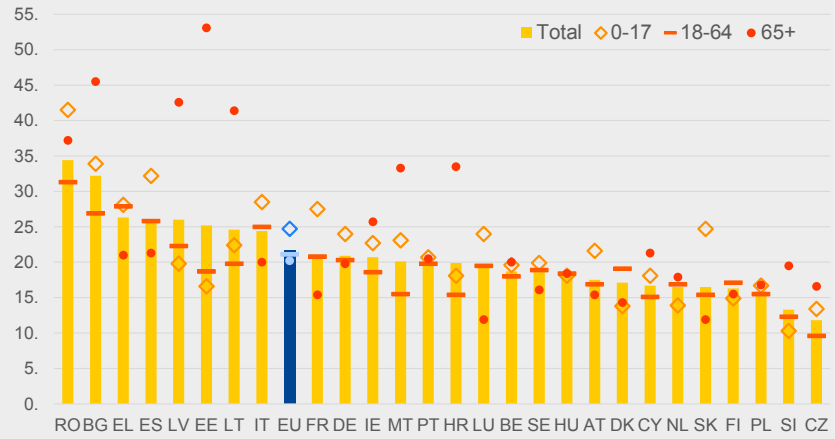

Piezīme. Laikrindas pārrāvumi ir attiecībā uz FI, FR un LU.
Avots: *Eurostat* [ilc_peps01n], *EU-SILC*.

Kaut arī lielākajai daļai ES iedzīvotāju ir pieejami pamatpakalpojumi, nabadzības vai sociālās atstumtības riskam pakļautie cilvēki un visneaizsargātākās iedzīvotāju grupas saskaras ar ievērojamiem šķēršļiem. Šajā ziņā 9,3 % ES iedzīvotāju nespēj uzturēt savu mājokli pietiekami siltu (par 2,4 procentpunktiem vairāk nekā iepriekšējā gadā; AROPE pakļauto iedzīvotāju vidū šis rādītājs ir vairāk nekā divas reizes lielāks), 2,4 % nevar atļauties interneta pieslēgumu personīgai lietošanai mājās, 2,4 % nevar atļauties regulāri izmantot sabiedrisko transportu un 1,5 % dzīvo mājsaimniecībās, kurās nav vannas, dušas vai tualetes ar skalošanas iespēju, — visi šie rādītāji dažādās valstīs ievērojami atšķiras [37]. Nabadzības vai sociālās atstumtības riskam pakļautās mājsaimniecības pamatpakalpojumiem tērē ievērojami lielāku daļu sava budžeta, tāpēc cenu pieaugumi tās ietekmē vairāk. Papildus pieejamībai cenas ziņā problēmas rada arī vispārēja pieejamība un piekļūstamība, kas dažkārt ir saistītas ar citiem aspektiem, piemēram, ar prasmju trūkumu vai ģeogrāfiskiem faktoriem (plaisa starp pilsētām un laukiem, tālākie reģioni un citi attāli un salu reģioni). Eiropas sociālo tiesību pīlārā ir noteiktas ikvienas personas tiesības piekļūt kvalitatīviem pamatpakalpojumiem un ir aicināts šajā ziņā sniegt atbalstu tiem, kam tas ir nepieciešams, jo tas ir svarīgi, lai sekmētu progresu ES nabadzības mazināšanas mērķrādītāja sasniegšanā līdz 2030. gadam.

[37] *Komisijas ziņojums par piekļuvi pamatpakalpojumiem ES* (SWD(2023) 213 final/2).

Nabadzības vai sociālās atstumtības riskam pakļautajām mājsaimniecībām ES ir daudz ierobežotāka piekļuve pamatpakalpojumiem

2022. gadā ES **to cilvēku īpatsvars, kas nespēj uzturēt mājokli siltu**, **pieauga līdz 9,3 %, salīdzinot ar 6,9 % 2019. gadā**

Nabadzības vai sociālās atstumtības riskam pakļautie cilvēki saskaras ar **ievērojamiem šķēršļiem** saistībā ar piekļuvi pamatpakalpojumiem

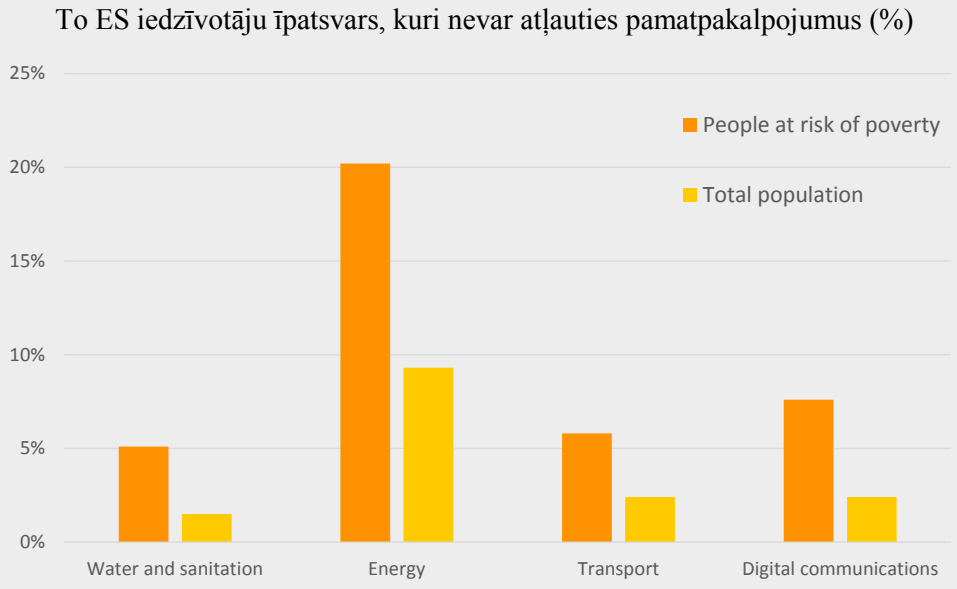

Avots: Eurostat, [ilc_mdes01], [ILC_mddu07A], [ilc_mdho05], [ilc_mdes13a], *EU-SILC*.

Eiropas Savienībā aizvien lielāka problēma ir mājokļu pieejamība cenas ziņā. 2022. gadā gandrīz katrs desmitais iedzīvotājs ES dzīvoja mājsaimniecībā, kurā kopējās mājokļa izmaksas veidoja vairāk nekā 40 % no kopējā izmantojamā ienākuma, un kopš 2020. gada šis rādītājs ir ievērojami palielinājies. Mājokļa problēmas parasti ir nopietnākas ģimenēm ar bērniem un viena vecāka mājsaimniecībām. Nabadzības riskam pakļauto iedzīvotāju grupā šis īpatsvars bija vairāk nekā trīs reizes lielāks nekā iedzīvotājiem kopumā. Turklāt pēdējā desmitgadē ir panākts vien neliels progress bezpajumtnieku skaita samazināšanā dalībvalstīs. ES politika var pozitīvi ietekmēt mājokļu pieejamību cenas ziņā, to vispārēju pieejamību un adekvātumu, sevišķi tiem, kam nepieciešams atbalsts. Kaut arī galvenā atbildība par mājokļiem un palīdzību mājokļu jomā gulstas uz dalībvalstīm, ar ES finansējumu un politiku var atbalstīt valstu un reģionālo publisko iestāžu centienus risināt šīs problēmas, piemēram, tādās jomās kā kohēzija un pilsētu attīstība, nodarbinātība un sociālā aizsardzība, rūpniecība un enerģētikas politika. Turklāt mājokļu ilgtspēju un iekļautību var veicināt arī tādas ES iniciatīvas kā Jaunais Eiropas "Bauhaus" un Cenas ziņā pieejamu mājokļu iniciatīva. Investīcijas sociālajos mājokļos var uzlabot mājokļu fizisko pieejamību un pieejamību cenas ziņā maznodrošinātām un neaizsargātām grupām, arī bezpajumtniekiem. ES fondi (piem., ERAF, ESF+, ANM un *InvestEU*) nodrošina papildu investīciju iespējas cenas ziņā pieejamu mājokļu un sociālo mājokļu jomā un iespējas īstenot publiskā un privātā sektora partnerības, lai apvienotu resursus un izstrādātu ilgtspējīgas intervences shēmas.

Visās dalībvalstīs pārmērīgas ar mājokli saistītas izmaksas ir vislielākās piektajai daļai trūcīgo iedzīvotāju

Mājokļa izmaksas, rēķinot no izmantojamā ienākuma pirmajās trīs piektdaļās iedzīvotāju, tos sarindojot pēc ienākumiem, 2022 (%)

2022. gadā ES **to cilvēku īpatsvars, kuriem ir pārmērīgas ar mājokli saistītas izmaksas, pirmajā iedzīvotāju piektdaļā bija divas reizes lielāks nekā otrajā piektdaļā, tās sarindojot pēc ienākumiem**

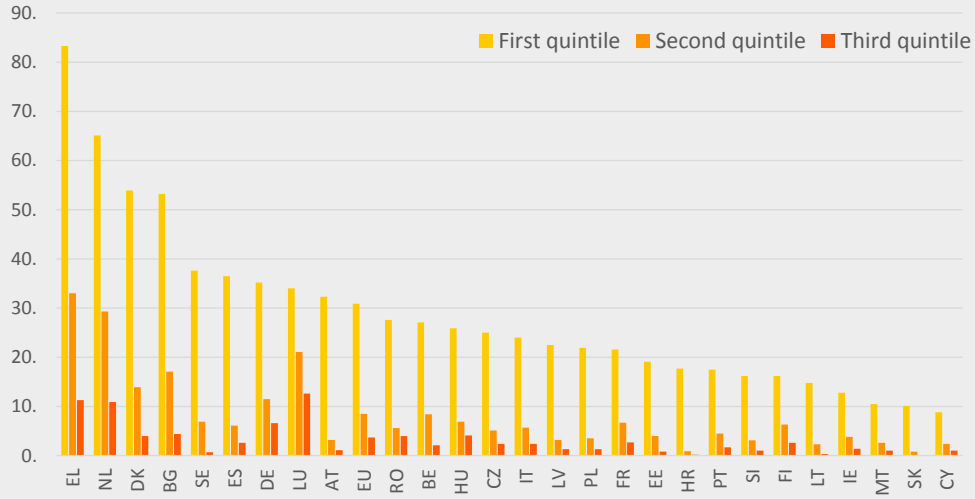

Avots: *Eurostat* [ilc_lvho07b]. Laikrindas pārrāvumi ir attiecībā uz FR un LU par 2022. gadu.

Sociālās aizsardzības sistēmām dalībvalstīs ir būtiska nozīme, lai nodrošinātu sociālo kohēziju un ienākumu drošību pret riskiem, kā arī makroekonomisko stabilizāciju, tāpēc šīs sistēmas ir jāsagatavo nākotnes izaicinājumiem. Kopumā sociālās aizsardzības sistēmas ir pierādījušas savu iedarbīgumu, atbalstot sociālekonomisko noturību Covid-19 pandēmijas un nesenās enerģētikas krīzes laikā. Tomēr sociālās aizsardzības sistēmu spēja saglabāt adekvātumu un pietiekami augstu fiskālu ilgtspēju ir pakļauta aizvien lielākam spiedienam, ko rada sabiedrības novecošana, mainīgā darba pasaule, kā arī zaļā un digitālā pārkārtošanās. Šīs norises ietekmēs sociālās aizsardzības sistēmu un to finansēšanas struktūru un tvērumu. Praksē tas nozīmē, ka ir jāpalielina līdzdalības līmenis kvalitatīvās darbvietās visās iedzīvotāju grupās, jāpaildzina darba mūžs, pienācīgi jāreaģē uz nodarbinātu personu nabadzību, jānodrošina sociālā aizsardzība nestandarta nodarbinātības veidiem, jānodrošina labāk organizēti, pieejamāki un efektīvāki sociālās aizsardzības pakalpojumi, citastarp aprūpe, un jāpielāgo sociālās aizsardzības sistēmas jaunajiem apstākļiem, ko rada pielāgošanās klimata pārmaiņām un zaļās un digitālās tehnoloģijas. Lai sociālās aizsardzības sistēmas padarītu atbilstošas nākotnes prasībām, īpaši svarīgi, lai labklājības politika tiktu veidota, ņemot vērā dzīves gājuma pieeju. Labi izstrādāta sociālā politika dažādos cilvēka dzīves gājuma posmos var radīt divkāršu labumu, samazinot sagaidāmos publiskos izdevumus ienākumu aizstāšanai, pateicoties nodarbinātības, labbūtības un veselības uzlabojumiem, un atbalstot iekļaujošu ekonomikas izaugsmi, vienlaikus paplašinot nodokļu bāzi. Atbalstu dalībvalstu reformām un investīcijām šajās jomās sniedz vairākas ES iniciatīvas, kuru mērķis ir sociālo aizsardzību padarīt atbilstošu nākotnes prasībām, piemēram, Padomes ieteikumi par darbinieku un pašnodarbināto personu piekļuvi sociālajai aizsardzībai [38], par ilgtermiņa aprūpi, par to, kā nodrošināt taisnīgu pārkārtošanos uz klimatneitralitāti, un par adekvātu minimālo ienākumu, kas nodrošina aktīvu iekļaušanu, kā arī Direktīva par adekvātām minimālajām algām.

[38] Padomes Ieteikums (2019. gada 8. novembris) par darbinieku un pašnodarbināto personu piekļuvi sociālajai aizsardzībai, 2019/C 387/01 (*OV C 387, 15.11.2019., 1.–8. lpp.*).

Iedzīvotāju norādītas neapmierinātās medicīniskās aprūpes vajadzības ES vidēji saglabājās nemainīgas, taču starp dalībvalstīm bija vērojamas lielas atšķirības, un joprojām pastāv ievērojamas problēmas saistībā ar piekļuvi ilgtermiņa aprūpei, tās pieejamību cenas ziņā un kvalitāti. Cilvēki mājsaimniecībās ar zemiem ienākumiem biežāk ziņo par neapmierinātām medicīniskās aprūpes vajadzībām, lai gan šīs atšķirības lielums, salīdzinot ar iedzīvotājiem kopumā, dalībvalstīs atšķiras. Demogrāfiskās norises, jo īpaši paredzamais dzīves ilguma pieaugums nākotnē, palielina potenciālo vajadzību pēc ilgtermiņa aprūpes (IA) nākotnē. Jaunākie dati liecina, ka 2019. gadā 46,5 % cilvēku vecumā no 65 gadiem, kas saskārās ar lielām grūtībām personīgajā aprūpē vai mājsaimniecības aktivitātēs ES, šajā ziņā ir bijusi neapmierināta vajadzība pēc palīdzības. Tas bija spilgtāk izteikts iedzīvotājiem zemākajā ienākumu kvintilē (51,2 %), salīdzinot ar tiem, kas ietilpst augstākajā kvintilē (39,9 %). Galvenais šķērslis piekļuvei IA ir tās pieejamība cenas ziņā. Pat pēc IA pabalstu saņemšanas dažās dalībvalstīs personīgie izdevumi par aprūpi var būt ļoti augsti, jo īpaši vecāka gadagājuma cilvēkiem, kuriem ir nopietnas IA vajadzības un kuri saņem aprūpi mājās. Piekļuves problēmas saasina būtisks darbaspēka un prasmju trūkums aprūpes nozarē, ko veicina arī sarežģītie darba apstākļi.

Sociālajiem partneriem ir būtiska loma tādu reformu un politikas virzienu izstrādē un īstenošanā valsts līmenī, kas atbalsta nodarbinātību, darbvietu kvalitāti, prasmju pilnveidi un sociālo aizsardzību. Efektīvs sociālais dialogs sniedz izšķirīgu ieguldījumu Eiropas sociālās tirgus ekonomikas labā funkcionēšanā, nodrošinot labākus un ilgtspējīgākus politikas rezultātus, kā arī atbalstot taisnīgu zaļo un digitālo pārkārtošanos. Kopumā dalībvalstīs ar labi iedibinātām sociālā dialoga tradīcijām sociālo partneru līdzdalības kvalitāte un intensitāte attiecīgās politikas veidošanā — arī attiecībā uz apspriešanām Eiropas pusgada kontekstā — bija augstāka. Nodarbinātības komitejas daudzpusējās uzraudzības secinājumos ir uzsvērts, ka joprojām ir ārkārtīgi svarīgi izvairīties no vienīgi formālas iesaistīšanas un nodrošināt savlaicīgu un jēgpilnu apspriešanos ar sociālajiem partneriem visā politikas veidošanas procesā visās dalībvalstīs [39]. Vairāk nekā divus gadus pēc ANM pieņemšanas sociālā dialoga procesi saistībā ar ANP īstenošanu lielākajā daļā dalībvalstu turpinās sekmīgi [40]. Saskaņā ar Padomes Ieteikumu par sociālā dialoga stiprināšanu dalībvalstis tiek aicinātas nodrošināt labvēlīgu vidi divpusējam un trīspusējam sociālajam dialogam, citastarp koplīguma sarunām, publiskajā un privātajā sektorā visos līmeņos [41]. Pamatojoties uz pastāvošajām valstu tradīcijām, noteikumiem un praksi, centieni stiprināt pilsoniskās sabiedrības organizāciju iesaisti attiecīgās politikas veidošanā ir ļoti svarīgi, lai iegūtu vērtīgus viedokļus par esošajām un jaunajām problēmām, kā arī par politikas pasākumu reālo iedarbīgumu.

[39] Nodarbinātības komitejas un Sociālās aizsardzības komitejas Atzinums Nr. 9955/23.

[40] Eiropas Komisija, *Komisijas ziņojums Eiropas Parlamentam un Padomei "Pārskata ziņojums par Atveseļošanas un noturības mehānisma īstenošanu"* (COM(2022) 383 final), 2022.

[41] COM(2023) 40 final un Padomes dokuments Nr. 10542-2023.

Dalībvalstīm būtu jārīkojas, lai risinātu nodarbinātības, prasmju un sociālās politikas problēmas, kas identificētas šajā vienotajā nodarbinātības ziņojumā. Ziņojumā sniegtā analīze izceļ vairākas prioritārās jomas politikas rīcībai. Saskaņā ar Nodarbinātības pamatnostādnēm dalībvalstis ir aicinātas:

- Uzlabot pieaugušo prasmju pilnveidi un pārkvalifikāciju, lai risinātu darbaspēka un prasmju trūkuma problēmu, pielāgotos mainīgiem apstākļiem un perspektīvām darba tirgū un veicinātu zaļo un digitālo pārkārtošanos, arī integrējot prasmju apzināšanas rīku izmantošanu, stiprinot individuālo tiesību uz apmācību nodrošināšanu (piem., individuālos mācību kontus) un veicinot mikrokredītu izstrādi, ieviešanu un atzīšanu saskaņā ar Padomes ieteikumiem par individuāliem mācību kontiem un Eiropas pieeju mikroapliecinājumiem.

- Stiprināt aktīvu darba tirgus politiku un valsts nodarbinātības dienestu spējas un rezultativitāti, citastarp investējot digitālajā infrastruktūrā, digitālajos pakalpojumos, uzlabotā karjeras konsultēšanā, konsultāciju pakalpojumos, prasmju apzināšanā un personāla apmācībā, lai atbalstītu kvalitatīvu darbvietu radīšanu un pāreju no vienas darbavietas uz citu.

- Uzraudzīt un mazināt inflācijas negatīvo ietekmi uz mazaizsargāto mājsaimniecību pirktspēju, izmantojot mērķorientētus atbalsta pasākumus, vienlaikus attiecīgā gadījumā saglabājot stimulus enerģijas patēriņa samazināšanai un energoefektivitātes uzlabošanai.

- Atbilstoši valstu likumiem un/vai praksei, pilnībā ievērojot sociālo partneru nozīmi un autonomiju, veicināt tādu attīstību algu jomā, kas mazina pirktspējas samazināšanos, jo īpaši zema atalgojuma saņēmējiem, vienlaikus veicinot augšupēju sociālo konverģenci, ņemot vērā produktivitātes attīstību, saglabājot nodarbinātību, aizsargājot konkurētspēju un ievērojot piesardzību attiecībā uz sekundāro ietekmi uz inflāciju.

- Nodrošināt tādu atbalsta shēmu pieejamību, kas izstrādātas tā, lai saglabātu un attīstītu cilvēkkapitālu, izmantojot ar to saistīto prasmju pilnveidi un pārkvalifikāciju, lai vajadzības gadījumā atbalstītu taisnīgus pārstrukturēšanas procesus, atvieglotu pāreju no vienas darbavietas uz citu un palīdzētu modernizēt ekonomiku.

- Sniegt atbalstu darba ņēmējiem un mājsaimniecībām, ko visvairāk skar ekonomiskā un sociālā ietekme saistībā ar pielāgošanos klimata pārmaiņām un jaunajām zaļajām un digitālajām tehnoloģijām, jo īpaši mazaizsargātiem darba ņēmējiem un mājsaimniecībām, arī ar rezultatīvu nodarbinātības dienestu darbu un apmācības pasākumiem, labi izstrādātu, mērķtiecīgu un laika ziņā ierobežotu nodarbinātības programmu, darbā pieņemšanas un pārejas stimulu palīdzību, pienācīgu ienākumu nodrošinājumu, izmantojot aktīvas iekļaušanas pieeju, un uzņēmējdarbības veicināšanu saskaņā ar Padomes ieteikumu par to, kā nodrošināt taisnīgu pārkārtošanos uz klimatneitralitāti.

- Veicināt mobilitāti ES iekšienē un apsvērt iespēju piesaistīt prasmīgus darba ņēmējus no trešām valstīm, vienlaikus nodrošinot darba un sociālo tiesību ievērošanu un īstenošanu un likumīgo migrāciju novirzot uz profesijām, kurās trūkst darbaspēka, garantējot pilnīgu papildināmību ar pašas Savienības talantu izmantošanu.

- Pielāgot darba tirgus regulējumu un nodokļu un pabalstu sistēmas, lai mazinātu darba tirgus segmentāciju un ar dzinumu saistītām atšķirībām darba tirgū, veicinātu kvalitatīvu darbvietu radīšanu, citastarp potenciāli samazināt nodokļu slogu, jo īpaši attiecībā uz maznodrošinātajiem, netraucējot pāreju uz labāk apmaksātām darbvietām un pārorientējoties no darbaspēka nodokļiem uz vides nodokļiem.

- Nodrošināt veselīgu, drošu un labi pielāgotu darba vidi.

- Veicināt koplīguma sarunas un sociālo dialogu, kā arī sociālo partneru savlaicīgu un jēgpilnu iesaistīšanu attiecīgās politikas veidošanā ES un valsts līmenī, arī saistībā ar dalībvalstu atveseļošanas un noturības plānu īstenošanu un Eiropas pusgada kontekstā.

- Uzlabot jauniešu izredzes darba tirgū, citstarp, ar iekļaujošu un kvalitatīvu profesionālo izglītību un apmācību, kā arī augstāko izglītību; ar mērķorientētu nodarbinātības dienestu atbalstu (arī mentorēšanu, ievirzi un konsultācijas), un ar kvalitatīvu māceklību un stažēšanos saskaņā ar nostiprināto Garantiju jauniešiem;

- Nodrošināt nediskriminēšanu, veicināt dzimumu līdztiesību, uzlabot integrētu pieeju dzimumu līdztiesības nodrošināšanai un stiprināt sieviešu un nelabvēlīgā situācijā esošu grupu līdzdalību darba tirgū, veicinot vienlīdzīgas iespējas un karjeras attīstību, nodrošinot darba samaksas struktūru pārredzamību un sekmējot darba, ģimenes un privātās dzīves saskaņošanu, citastarp nodrošinot piekļuvi kvalitatīvai aprūpei par pieņemamu cenu (pirmsskolas izglītībai un aprūpei un ilgtermiņa aprūpei), kā arī ar ģimenes apstākļiem saistītus atvaļinājumus un elastīgu darba režīmu vecākiem un citiem neformālajiem aprūpētājiem saskaņā ar Eiropas Aprūpes stratēģiju.
- Veicināt vienlīdzīgas iespējas bērniem, lai novērstu augsto bērnu nabadzības līmeni un pēc iespējas labāk izmantotu ES un valsts resursus. Paātrināt Eiropas Garantijas bērniem īstenošanu, citastarp nodrošinot cenas ziņā pieejamu un kvalitatīvu pirmsskolas izglītību un aprūpi un uzlabojot mācīšanās rezultātus, risinot problēmas, kas saistītas ar izglītības priekšlaicīgu pamešanu un skolotāju trūkumu. Atbalstīt bērnu no nelabvēlīgām grupām un attālām teritorijām piekļuvi izglītībai un sekmēt apmācību visos kvalifikāciju līmeņos.
- Uzlabot skolēnu un visa vecuma pieaugušo digitālās prasmes un palielināt digitālo talantu kopumu darba tirgū, attīstot digitālās izglītības un apmācības ekosistēmas, ko nodrošina tādi būtiski faktori kā ātrdarbīga skolu savienojamība, aprīkojums un skolotāju apmācība; un atbalstīt iestādes ar zinātību digitalizācijas jomā, īpašu uzmanību pievēršot iekļaušanai un digitālās plaisas mazināšanai.
- Nodrošināt adekvātu un ilgtspējīgu sociālo aizsardzību visiem saskaņā ar Padomes Ieteikumu par piekļuvi sociālajai aizsardzībai, uzlabot to personu aizsardzību, kuras nav pietiekami aptvertas, piemēram, darba ņēmēju nestandarta nodarbinātības veidos, tostarp platformu darbā, kā arī pašnodarbināto personu aizsardzību, uzlabot pabalstu adekvātumu, tiesību pārnesamību un piekļuvi kvalitatīviem pakalpojumiem, vienlaikus nodrošinot valsts finanšu ilgtspēju, kā arī rezultatīvi atbalstīt darbspējīgo iedzīvotāju integrāciju darba tirgū.
- Izstrādāt un stiprināt minimālā ienākuma shēmas, kas nodrošina adekvātu atbalstu un īsteno aktīvas iekļaušanas pieeju saskaņā ar Padomes Ieteikumu par adekvātu minimālo ienākumu un kas nodrošina aktīvu iekļaušanu, un veicināt piekļuvi pamatpakalpojumiem, arī enerģijai, jo īpaši mājsaimniecībām ar zemiem ienākumiem un neaizsargātām mājsaimniecībām.

- Novērtēt reformu un investīciju distributīvo ietekmi uz dažādu iedzīvotāju grupu ienākumiem atbilstīgi paziņojumam par dalībvalstu rīcībpolitiku distributīvās ietekmes labāku novērtēšanu.

- Nodrošināt visiem nabadzības vai sociālās atstumtības riskam pakļautajiem bērniem faktisku bezmaksas piekļuvi veselības aprūpei, pirmsskolas izglītībai un aprūpei, kā arī izglītībai un aktivitātēm skolā, un faktisku piekļuvi veselīgam uzturam un atbilstošam mājoklim saskaņā ar Eiropas Garantiju bērniem un saistītajiem valstu rīcības plāniem.

- Risināt bezpajumtniecības kā galējas nabadzības problēmu; veicināt dzīvojamo un sociālo māju renovāciju un integrētos sociālos pakalpojumus; vajadzības gadījumā atbalstīt piekļuvi kvalitatīvam un finansiāli pieejamam mājoklim, sociālajam mājoklim vai palīdzībai mājokļa jautājumos.

- Investēt veselības aprūpes sistēmas spējās, arī attiecībā uz profilaksi un primārās aprūpes pakalpojumiem, kā arī sabiedrības veselības spējās, aprūpes koordinācijā, veselības aprūpes personālā un e-veselībā; attiecīgā gadījumā samazināt personīgos maksājumus; uzlabot veselības aprūpes tvērumu un veicināt labākus darba apstākļus, kā arī veselības aprūpes personāla prasmju pilnveidi un pārkvalifikāciju.

- Stiprināt kvalitatīvu, cenas ziņā pieejamu un ilgtspējīgu ilgtermiņa aprūpes pakalpojumu sniegšanu atbilstīgi Eiropas Aprūpes stratēģijai.

- Nodrošināt iekļaujošas un ilgtspējīgas pensiju sistēmas, kas sniedz iespēju gūt adekvātus ienākumus vecumā un nodrošina taisnīgumu starp paaudzēm.

Politikas rīcību šajās jomās dalībvalstīm palīdz pastiprināt ES finansējums, arī tas, ko atbilstīgām investīcijām un reformām sniedz ar ESF+, ERAF, TPF, TAI un ANM starpniecību.

1. NODAĻA. PĀRSKATS PAR DARBA TIRGUS UN SOCIĀLAJĀM TENDENCĒM, PROGRESU VIRZĪBĀ UZ 2030. GADA MĒRĶRĀDĪTĀJU SASNIEGŠANU UN GALVENAJIEM HORIZONTĀLAJIEM KONSTATĒJUMIEM PAR SOCIĀLO KONVERĢENCI

1.1. Nozīmīgākās darba tirgus tendences

Ņemot vērā atveseļošanos pēc Covid-19 pandēmijas, nodarbinātības izaugsme ES 2023. gadā saglabājās stabila, lai gan ar ievērojamām atšķirībām dažādās nozarēs. 2023. gada 2. ceturksnī kopējais nodarbināto skaits sasniedza 216,1 miljonu, kas ir par 6,2 miljoniem vairāk nekā 2019. gada 4. ceturksnī [42]. Tajā pašā ceturksnī nodarbinātības līmenis (iedzīvotāji vecumā no 20 līdz 64 gadiem) bija 75,4 %, t. i., 2,5 procentpunktus virs augstākās atzīmes pirms pandēmijas (2019. gada 4. ceturksnī). Gada griezumā nodarbinātības līmenis 2022. gadā bija 74,6 % (par 1,9 procentpunktiem augstāk nekā 2019. gadā). Šos pozitīvos pavērsienus nodarbinātības jomā pavadīja ekonomiskās aktivitātes līmeņa pieaugums (iedzīvotājiem vecumā no 15 līdz 64 gadiem), kas 2022. gadā sasniedza 74,5 %, un bezdarba līmeņa krišanās (iedzīvotājiem vecumā no 15 līdz 74 gadiem), tajā pašā gadā samazinoties līdz 6,2 %. Tomēr nodarbinātības izaugsmes ziņā starp nozarēm bija vērojamas atšķirības. Enerģētikas krīze mazināja nodarbinātības izaugsmi ļoti energoietilpīgās nozarēs [43]. Turpretī visstraujākā nodarbinātības izaugsme bija vērojama informācijas un komunikācijas tehnoloģiju (IKT) nozarē — laikposmā no 2019. gada 4. ceturkšņa līdz 2023. gada 2. ceturksnim tā palielinājās par 16,9 %, radot vairāk nekā 1 miljonu darbvietu. Nodarbinātība būvniecības nozarē palielinājās par 6,6 %, savukārt energoietilpīgajā apstrādes rūpniecības nozarē tā vēl nav sasniegusi pirmskrīzes līmeni. Nodarbinātība lauksaimniecībā samazinājās par 4,3 %, un tas atbilst ilgtermiņa tendencei šajā nozarē. Kopumā tiek prognozēts, ka nodarbinātības izaugsme 2023. gadā būs 1 %, bet 2024. un 2025. gadā — attiecīgi 0,4 % [44].

---

[42] Šajā rindkopā izmantotie *Eurostat* dati: [namq_10_a10_e], [lfsi_emp_q], [lfsi_emp_a], [une_rt_a], [une_ltu_a].
Eiropas Komisija, *Darba tirgus un algu tendences Eiropā, 2023. gada pārskats*, Eiropas Savienības Publikāciju birojs, 2023.

[44] Eiropas Komisija, "European Economic Forecast, Autumn 2023", iestāžu dokuments Nr. 258, 2023.

Kopā nostrādāto stundu skaita un darba kavējumu ziņā atjaunojas ilgtermiņa tendences. ES nostrādāto stundu skaits ir pakāpeniski palielinājies no tā viszemākās vērtības 72,6 miljardiem stundu 2020. gada 2. ceturksnī līdz 86,7 miljardiem stundu 2023. gada 2. ceturksnī [45]. Pieaugot nodarbinātībai, atjaunojās ilgtermiņā vērojamā tendence, ka samazinās darba stundu skaits uz vienu darba ņēmēju (sk. 2.1.1. iedaļu). Arī ceturkšņa darba kavējumu rādītājs ir atgriezies pie ilgtermiņa vidējā līmeņa, proti, 2023. gada 2. ceturksnī darbā nav bijuši 9,5 % darbinieku. Šo korekciju ieviešanas ātrums liecina par to, cik liela nozīme Covid-19 krīzes kontekstā bija valstu un ES mēroga darba tirgus pasākumiem, kas ļāva uzņēmumiem saglabāt cilvēkkapitālu un palīdzēja pašnodarbinātajiem pakāpeniski atsākt savu darbību pēc ierobežošanas pasākumu atcelšanas (sk. 2.1. iedaļu). Pēdējā pusgada ziņojumā par SURE īstenošanu norādīts, ka ar šādiem ES instrumentiem 2020. gadā, kad atbalsta intensitāte bija vislielākā, tika atbalstīti aptuveni 31,5 miljoni personu un 2,5 miljoni uzņēmumu [46].

2022. gadā ES bija vērojams izteikts nominālās algas pieaugums, taču reālajā izteiksmē algas vidēji samazinājās. Nominālais atalgojums uz vienu darba ņēmēju palielinājās visās dalībvalstīs, un ES vidējais pieauguma temps bija 4,8 %, salīdzinot ar aptuveni 1,9 % laikposmā pirms pandēmijas (2013.–2019. g.). Tomēr šo nominālo pieaugumu lielā mērā apsteidza inflācija, un tā rezultātā 2022. gadā reālā alga ievērojami samazinājās (par 3,7 %), ietekmējot pirktspēju, jo sevišķi zema atalgojuma saņēmējiem, kuri parasti lielāku daļu ienākumu tērē par precēm, kas izteikti pakļautas inflācijas ietekmei, piemēram, par pārtiku (sk. 2.1. iedaļu) [47]. Paredzams, ka nominālā alga 2023. gadā palielināsies [48].

---

45 Šajā rindkopā izmantotie *Eurostat* dati: [namq_10_a10_e], [lfsi_abt_q].

46 Eiropas Komisija, *Ziņojums par Eiropas pagaidu atbalsta instrumentu bezdarba risku mazināšanai ārkārtas situācijā (SURE) pēc Covid19 uzliesmojuma saskaņā ar Padomes Regulas (ES) 2020/672 14. pantu "SURE pēc tā darbības izbeigšanās: pēdējais pusgada ziņojums"* (COM(2023) 291 final).

47 Eurofound, "*Minimum wages in 2023*:*Annual review, Minimum wages in the EU series*", Eiropas Savienības Publikāciju birojs, Luksemburga, 2023, un Eiropas Komisija, "*Labour Market and Wage Developments in Europe, Annual Review 2023*", Eiropas Savienības Publikāciju birojs, 2023.

48 Eiropas Komisija, *Eiropas ekonomikas prognoze, 2023. gada rudens*, iestāžu dokuments 258, 2023. gada novembris.

Darbaspēka un prasmju trūkums joprojām ir liels visās nozarēs un visos prasmju līmeņos. Brīvo darbvietu rādītājs rūpniecībā, būvniecībā un pakalpojumu nozarē sāka ļoti lēni samazināties no visu laiku augstākā līmeņa — 3 % ES 2022. gada 2. ceturksnī — un 2023. gada 2. ceturksnī sasniedza 2,7 %, kam par iemeslu daļēji bija ekonomiskās aktivitātes palēnināšanās. Tomēr tas joprojām ir krietni virs vidējā rādītāja, kāds bija vērojams pirms pandēmijas, proti, 1,7 % laikposmā no 2013. gada līdz 2019. gadam. Īpaši liels darbaspēka trūkums ir tādās nozarēs kā veselības aprūpe, būvniecība, kā arī STEM (īpaši IKT) un citās pakalpojumu nozarēs (sk. 2.1. un 2.2. iedaļu) [49]. Paredzams, ka nākotnē darbaspēka un prasmju trūkumu ietekmēs mainīgās darba tirgus vajadzības, kas saistītas arī ar zaļo un digitālo pārkārtošanos, un prognozētā darbspējas vecuma iedzīvotāju skaita samazināšanās [50].

Kaut arī sieviešu, kā arī jauniešu un vecāka gadagājuma cilvēku nodarbinātības līmenis palielinājās, dzimumu nodarbinātības atšķirība joprojām ir ievērojama, tāpat kā to jauniešu īpatsvars, kas nemācās, nestrādā un neapgūst arodu (*NEET*). Saistībā ar sieviešu (15–64 gadu vecuma grupā) ekonomiskās aktivitātes līmeni turpinājās stabila ilgtermiņa augšupēja tendence (palielinājums par 10 procentpunktiem pēdējās divās desmitgadēs), un 2023. gada 2. ceturksnī tas sasniedza 70,3 %, pakāpeniski samazinot vīriešu un sieviešu ekonomiskās aktivitātes līmeņa atšķirību līdz 9,5 procentpunktiem [51]. Tajā pašā laikā sieviešu (20–64 gadu vecuma grupā) nodarbinātības līmenis 2022. gadā pieauga līdz 69,3 %, kas ir par vairāk nekā 2 procentpunktiem virs attiecīgās 2019. gada vērtības (sk. 1.1.1. attēlu). Tomēr dzimumu nodarbinātības atšķirība ES joprojām ir ievērojama — 10,3 procentpunkti 2023. gada 2. ceturksnī (sk. 2.2. iedaļu). Jauniešu (15–24 gadu vecuma grupā) nodarbinātības līmenis 2022. gadā sasniedza 34,7 %, arī pārsniedzot līmeni, kāds bija vērojams pirms pandēmijas (33,5 % 2019. gadā) (sk. 1.1.1. attēlu). Tomēr, neraugoties uz ievērojamiem uzlabojumiem, 2023. gada 2. ceturksnī 11,1 % (aptuveni 8 miljoni) jauniešu (15–29 gadu vecuma grupā) nemācījās, nestrādāja un neapguva arodu (*NEET*). Savukārt gados vecāku cilvēku (55–64 gadu vecuma grupā) nodarbinātības līmenis 2022. gadā pieauga par 3,7 %, sasniedzot 62,3 % (sk. 1.1.1. attēlu). Šī vecuma grupa pēdējās divās desmitgadēs ir apsteigusi visas pārējās vecuma grupas (sk. 2.2. iedaļu) [52].

---

49 *Eurostat* [ei_lmjv_q_r2]

50 Eiropas Komisija, *Nodarbinātība un sociālās norises Eiropā 2023. gadā*, Eiropas Savienības Publikāciju birojs, 2023.

51 Šajā rindkopā izmantotie *Eurostat* dati: [lfsq_argan], [lfsi_emp_q], [lfsi_neet_q], [lfsi_emp_a].

52 "*Drivers of rising labour force participation – the role of pension reforms*", ECB Ekonomikas biļetens, 5/2020.

Lai gan nodarbinātības līmenis 2022. gadā palielinājās visos prasmju līmeņos, ES joprojām pastāv lielas atšķirības starp mazprasmīgiem un augstprasmīgiem darba ņēmējiem. Nodarbinātības līmenis 25–64 gadu vecuma grupā 2022. gadā pārsniedza pirms pandēmijas sasniegto augstāko līmeni attiecībā uz visiem izglītības līmeņiem [53]. Nodarbinātības izaugsme 2022. gadā sasniedza 2,8 %, un visstraujāk pieauga augstprasmīgu darba ņēmēju īpatsvars, sasniedzot 87,4 % (no 86,2 % 2019. gadā; sk. 1.1.1. attēlu). Nodarbinātības izaugsme mazprasmīgiem un vidēji prasmīgiem darba ņēmējiem bija ievērojami mazāka — attiecīgi 1,6 % un 1 %, 2022. gadā sasniedzot attiecīgi 57,6 % un 77,4 % nodarbinātības līmeni. Kopumā atšķirība starp mazprasmīgu un augstprasmīgu darba ņēmēju nodarbinātības līmeni 2022. gadā saglabājās ievērojamā 29,8 procentpunktu līmenī (sk. 2.2. iedaļu).

1.1.1. attēls. Nodarbinātības līmenis turpināja paaugstināties, un izteiktāk tas bija vērojams jauniešu, sieviešu un augstprasmīgu darba ņēmēju vidū, taču atšķirības starp grupām joprojām ir ievērojamas

Nodarbinātības līmenis ES27 pēc dzimuma, vecuma grupas, izglītības līmeņa un dzimšanas vietas (%)

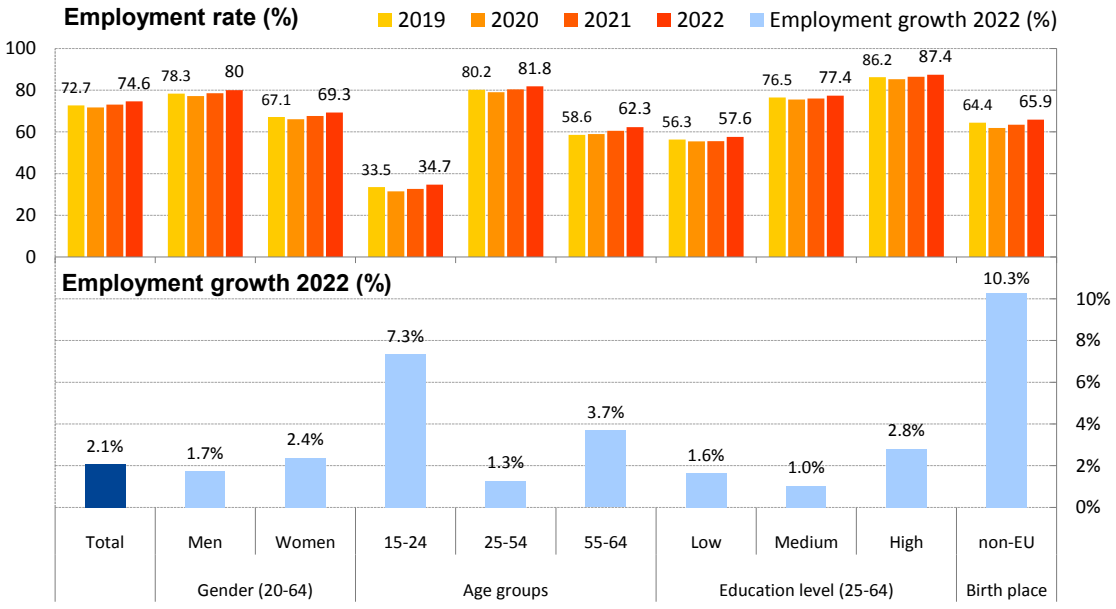

Piezīme. Sezonāli koriģēti, nevis kalendāri koriģēti dati.
Avots: *Eurostat* [lfsi_emp_a], [lfsa_ergaed], [lfsa_egaed].

[53] Šajā rindkopā izmantotie *Eurostat* dati: [lfsa_ergaed], [lfsq_ergaed].

Neraugoties uz uzlabojumiem, personas, kas dzimušas ārpus ES, joprojām saskaras ar ievērojamiem šķēršļiem integrācijai darba tirgū salīdzinājumā ar ES dzimušām personām. Ārpus ES dzimušo personu nodarbinātības līmenis (20–64 gadu vecuma grupā) 2022. gadā atkal pieauga — līdz 65,9 % (pateicoties nodarbinātības izaugsmei par 10,3 % 2022. gadā), tomēr joprojām ir par 9,8 procentpunktiem zemāks nekā ES dzimušo personu nodarbinātības līmenis [54]. Ārpus ES dzimušo personu bezdarba līmenis (15–74 gadu vecuma grupā) pēdējos 10 gados ir ievērojami samazinājies, un 2022. gadā tas sasniedza 11,4 %. Šķēršļi, ar kuriem šīs personas saskaras saistībā ar integrāciju darba tirgū, citastarp ir formālo kvalifikāciju neatzīšana un valodas barjeras [55]. Tieši valodas barjera bija lielākais šķērslis arī tiem cilvēkiem, kuri bēg no kara Ukrainā [56]. Aptuveni no 4,2 miljoniem cilvēku, kas laikposmā līdz 2023. gada augustam bija reģistrēti ES saskaņā ar Pagaidu aizsardzības direktīvu, aptuveni 60 % ir darbspējas vecumā (18–64 gadus veci), un tiek lēsts, ka līdz šim darbu ir atraduši aptuveni 33 % [57].

1.2. Galvenās tendences sociālajā jomā

2023. gada 1. un 2. ceturksnī reālie mājsaimniecību izmantojamie bruto ienākumi (MIBI) ES līmenī pieauga (pēc krituma 2022. gadā). Lai gan 2020.–2021. gadā mājsaimniecību reālie ienākumi ES lielākoties palielinājās, to pieaugumu laikposmā no 2021. gada 2. ceturkšņa līdz 2022. gada 2. ceturksnim mazināja ar Covid-19 saistīto atbalsta pasākumu pakāpeniska pārtraukšana. 2022. gada 3. un 4. ceturksnī MIBI samazinājās galvenokārt tādēļ, ka reālo algu negatīvi ietekmēja inflācija. Pakāpeniska algu un sociālo pārvedumu stabilizācija radīja mājsaimniecībām nelielu ienākumu pieaugumu 2023. gada 1. un 2. ceturksnī, un šajā laikposmā bija vērojami arī pozitīvi nodokļu ieņēmumi. Šis vidējais reālo ienākumu pieaugums slēpj būtiskas atšķirības starp ienākumu līmeņiem, un joprojām augstās (pamat)inflācijas ietekme uz mājsaimniecībām ar zemākiem ienākumiem un dažām mājsaimniecībām ar vidējiem ienākumiem, kas lielāku daļu no savu izdevumu groza atvēl pārtikai, ir lielāka nekā vidēji.

---

54 Šajā rindkopā izmantotie *Eurostat* dati: [lfsa_ergacob], [lfsa_argacob], [lfsa_urgacob].

55 *Eurostat*, Darbaspēka apsekojums, 2021. gada modulis.

56 Eurofound, *Barriers to employment of displaced Ukrainians*, 2023.

57 Eiropas Komisija, "European Economic Forecast, Autumn 2023", iestāžu dokuments Nr. 258, 2023. gada novembris.

1.2.1. attēls. Mājsaimniecību kopējo reālo ienākumu pieaugums

Mājsaimniecību reālo izmantojamo bruto ienākumu (MIBI) pieaugums un tā galvenie komponenti un reālā IKP pieaugums (ES27, ceturkšņa pieauguma rādītāji gada griezumā)

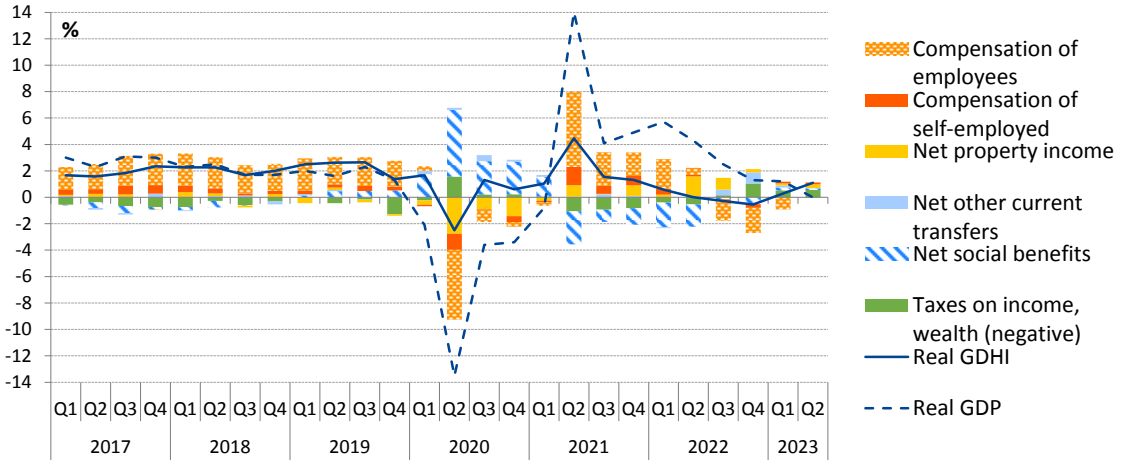

Piezīmes. EMPL ĢD aprēķini. Nominālie MIBI tika deflēti, izmantojot mājsaimniecību galapatēriņa izdevumu cenu indeksu. Reālo MIBI pieaugums ES tiek lēsts kā dalībvalstu vidējā svērtā vērtība tām valstīm, attiecībā uz kurām ir pieejami ceturkšņa dati, pamatojoties uz EKS 2010 (kopumā 95 % no ES MIBI).
Avots: *Eurostat*, valstu pārskati [nasq_10_nf_tr] un [namq_10_gdp]. Dati nav sezonāli koriģēti.

Neraugoties uz Covid-19 pandēmiju, kā arī lielo dzīves dārdzību, ienākumu nevienlīdzība ES samazinājās. 2022. gadā (ņemot vērā 2021. gada ienākumus) ienākumu kvintiļu attiecības indekss (S80/S20) samazinājās līdz 4,74, salīdzinot ar 4,99 2021. gadā (pamatojoties uz 2020. gada ienākumiem), un paredzams, ka nākamajā gadā tas saglabāsies stabils (pamatojoties uz 2022. gada ienākumiem) [58]. Tas panākts, pateicoties izlēmīgajiem politiskajiem pasākumiem, kas ES un dalībvalstu līmenī tika īstenoti, lai risinātu un novērstu pandēmijas negatīvās sociālās sekas, kā arī vēlāk aizsargātu ienākumus no straujā enerģijas cenu kāpuma un plašāka inflācijas spiediena, kas tam sekoja. Tā kā inflācijai parasti ir regresīva ietekme uz ienākumiem, jo mājsaimniecības ar zemākiem ienākumiem salīdzinoši vairāk līdzekļu novirza tādām pirmās nepieciešamības precēm kā enerģija un pārtika, ienākumu atbalsta pasākumi un sociālo pabalstu un nodokļu korekcijas dalībvalstīs (ja tās bija vērstas uz neaizsargātām iedzīvotāju grupām) palīdzēja novērst ienākumu nevienlīdzības (kā arī nabadzības riska) palielināšanos.

[58] *Eurostat* [tessi180] un ātro aplēšu eksperimentālie rezultāti saistībā ar 2022. ienākumu gadu.

Nabadzības vai sociālās atstumtības riskam pakļauto cilvēku īpatsvars ES kopumā saglabājās nemainīgs. Nabadzības vai sociālās atstumtības riska (*AROPE*) rādītājs 2022. gadā ES bija 21,6 % (salīdzinājumā ar 21,7 % 2021. gadā un 21,6 % 2020. gadā). Šī nemainīgā situācija, kas vērojama pēdējos trijos gados, kurus raksturo pandēmija, Krievijas agresijas karš pret Ukrainu, kā arī enerģijas lielās izmaksas un augstā dzīves dārdzība, ir iestājusies pēc tam, kad nabadzības vai sociālās atstumtības riskam pakļauto cilvēku skaits pēdējos 10 gados kopumā samazinājās. Šī pēdējā laika stabilitāte ir ievērojama, ja to salīdzina ar straujo *AROPE* rādītāja pieaugumu pēc 2008.–2009. gada ekonomikas un finanšu krīzes [59]. Spoguļojot šo vispārējo *AROPE* rādītāja stabilitāti, arī tā trīs apakškomponenti 2022. gadā, tos analizējot apkopoti, bija visumā nemainīgi [60]. Nabadzības riska rādītājs (*AROP*) samazinājās par 0,3 procentpunktiem un bija 16,5 % (pamatojoties uz 2021. gada ienākumiem). Turklāt *Eurostat* ātrās aplēses par 2022. gada ienākumiem ES joprojām liecina par *AROP* rādītāja vispārēju stabilitāti. Turpretī to personu īpatsvars, kuras saskaras ar smagu materiālo un sociālo nenodrošinātību, 2022. gadā palielinājās par 0,4 procentpunktiem un bija 6,7 % līmenī. Visbeidzot, pateicoties pozitīvajām norisēm darba tirgū, to personu īpatsvars, kuras dzīvo (gandrīz) bezdarbnieku mājsaimniecībās, 2022. gadā samazinājās par 0,7 procentpunktiem un bija 8,3 % (pamatojoties uz datiem par 2021. gada ekonomisko aktivitāti) (sk. 2.4. iedaļu).

To bērnu īpatsvars, kuriem draud nabadzība vai sociālā atstumtība, 2022. gadā ES nedaudz palielinājās un bija lielāks nekā iedzīvotājiem kopumā. 2022. gadā šis īpatsvars palielinājās par 0,3 procentpunktiem, sasniedzot 24,7 % (salīdzinājumā ar 21,6 % iedzīvotājiem kopumā) [61]. Lai gan nabadzības vai sociālās atstumtības riskam pakļauto bērnu īpatsvars joprojām bija zem 2015. gada līmeņa (27,4 %), kopš 2020. gada ir vērojams tā neliels, bet pastāvīgs pieaugums. Nabadzības riska rādītājs 2022. gadā saglabājās kopumā nemainīgs (–0,2 procentpunkti) (ņemot vērā 2021. gada ienākumus), proti, 19,3 %, bet to bērnu īpatsvars, kuriem ir smaga materiālā un sociālā nenodrošinātība, palielinājās par 0,9 procentpunktiem, sasniedzot 8,4 %. Visbeidzot, par 0,7 procentpunktiem līdz 7,6 % 2022. gadā (pamatojoties uz 2021. gada ekonomisko aktivitāti) samazinājās to personu īpatsvars, kuras dzīvo (gandrīz) bezdarbnieku mājsaimniecībās.

---

[59] *Eurostat* [ilc_pecs01]. Lai pārraudzītu norises ES ilgākā laikposmā — arī ES nabadzības mazināšanas 2030. gada mērķrādītāja uzraudzībai —, *Eurostat* izstrādāja laikrindu bez pārrāvumiem, lai ņemtu vērā ievērojamo pārrāvumu Vācijas datos 2020. gadā. Laikrinda bez pārrāvumiem ietver aplēstās vērtības 2019. gadam par Vāciju un ES27, un tā ir publicēta atsevišķi (sk. iepriekš norādīto saiti).

[60] Šajā rindkopā izmantotie *Eurostat* dati: [tessi010], [tepsr_lm420], [tepsr_lm430].

[61] Šajā rindkopā izmantotie *Eurostat* dati: [tepsr_lm412], [tepsr_spi110], [tepsr_spi120], [tepsr_spi130].

Nodarbinātu personu nabadzības līmenis (pēc neliela pieauguma 2021. gadā) atsāka samazināties, taču tā joprojām ir aktuāla problēma. To nodarbināto personu īpatsvars, kurām draud nabadzība, ES 2022. gadā samazinājās par 0,4 procentpunktiem līdz 8,5 % (ņemot vērā 2021. gada ienākumus), kas ir tikai nedaudz mazāk nekā pirms 10 gadiem (8,9 % 2012. gadā) [62]. Lielākam riskam vēl arvien ir pakļautas atsevišķas darba ņēmēju grupas. To vidū jo sevišķi ir personas ar zemu izglītības līmeni (18,4 %), nepilna laika darba ņēmēji (13,5 %), cilvēki, kas strādā uz terminētu darba līgumu pamata (12,2 %), personas, kas dzimušas ārpus ES (20 %), un personas, kas nav ES pilsoņi (24,3 %).

To gados vecāku cilvēku (vecuma grupa virs 65 gadiem) īpatsvars, kuriem draud nabadzība vai sociālā atstumtība, turpināja pieaugt — šī tendence vērojama kopš 2015. gada. Kopš 2021. gada šis īpatsvars ir palielinājies par 0,7 procentpunktiem, un 2022. gadā ES tas bija 20,2 % [63]. Kaut arī iedzīvotājiem kopumā šis īpatsvars ir visumā nemainīgs, nabadzības riska rādītājs (*AROP*) vecāka gadagājuma iedzīvotāju vidū (ņemot vērā 2021. gada ienākumus) nedaudz palielinājās un 2022. gadā sasniedza 17,3 %. Tomēr to gados vecāku cilvēku īpatsvars, kuriem ir smaga materiālā un sociālā nenodrošinātība, 2022. gadā saglabājās samērā stabils — 5,5 %.

Neaizsargātām iedzīvotāju grupām nabadzības un sociālās atstumtības risks parasti ir ievērojami lielāks nekā iedzīvotājiem kopumā. Neraugoties uz nelielo samazinājumu 2022. gadā, *AROPE* rādītājs joprojām bija ļoti augsts personām ar invaliditāti (28,8 %) un personām, kas dzimušas ārpus ES (39,8 %), salīdzinot ar rādītāju iedzīvotājiem kopumā (21,6 %) [64]. Ar daudz lielāku nabadzības risku parasti saskaras arī romi [65] (sk. 2.4. iedaļu).

[62] Šajā rindkopā izmantotie *Eurostat* dati: [tesov110], [ilc_iw04], [ilc_iw07], [ilc_iw05], [ilc_iw16], [ilc_iw15].
[63] Šajā rindkopā izmantotie *Eurostat* dati: [tepsr_lm411], [ilc_li02], [ilc_mdsd11].
[64] Šajā rindkopā izmantotie *Eurostat* dati: [hlth_dpe010], [ilc_peps06n], [ilc_peps01n].
[65] FRA Roma survey 2021.

1.3. Progress virzībā uz ES 2030. gada pamatmērķrādītāju un nacionālo mērķrādītāju sasniegšanu

Nodarbinātības, prasmju un nabadzības mazināšanas mērķrādītāji ir politikas pasākumu virzītājspēks visās attiecīgajās politikas jomās gan ES līmenī, gan dalībvalstīs. ES trīs pamatmērķrādītāji 2030. gadam ir šādi: i) panākt vismaz 78 % nodarbinātību darbspējīgā vecuma iedzīvotāju vidū; Ii) pieaugušo līdzdalība izglītībā ir vismaz 60 % gadā; un iii) par vismaz 15 miljoniem, salīdzinot ar 2019. gadu, samazināt nabadzības vai sociālās atstumtības riskam pakļauto personu (*AROPE*) skaitu, no kuriem vismaz 5 miljoni ir bērnu [66]. Šos ES pamatmērķrādītājus Eiropas Komisija izvirzīja 2021. gada martā kā daļu no sociālo tiesību pīlāra rīcības plāna. Dalībvalstis tos atzinīgi novērtēja Portu sociālajā samitā 2021. gada maijā, un Eiropadome — savos 2021. gada jūnija secinājumos [67]. Pēc divpusējām diskusijām ar Komisijas dienestiem un daudzpusējām diskusijām Nodarbinātības komitejā un Sociālās aizsardzības komitejā visas dalībvalstis izvirzīja savus nacionālos mērķrādītājus šajās trīs jomās. *EPSCO* padome tos apsprieda 2022. gada jūnijā (sk. 1. pielikumu). Sociālo tiesību pīlāra rīcības plānā ir noteikti arī papildu ES līmeņa mērķrādītāji attiecībā uz dzimumu nodarbinātības atšķirības samazināšanu, formālās pirmsskolas izglītības un aprūpes nodrošinājuma palielināšanu, jauniešu *NEET* situācijā skaita samazināšanu, to pieaugušo īpatsvara palielināšanu, kuriem ir vismaz pamata digitālās prasmes, kā arī izglītības un mācību priekšlaicīgas pamešanas mazināšanu. Lielākā daļa dalībvalstu šajās un/vai vēl citās jomās ir noteikušas papildu nacionālos mērķrādītājus, kurus tās uzskata par nepieciešamiem, lai, ņemot vērā konkrētās valsts kontekstu, panāktu progresu attiecībā uz trim pamatmērķrādītājiem. Šajā iedaļā ir aplūkots progress, kas līdz šim panākts, lai līdz 2030. gadam sasniegtu trīs ES pamatmērķrādītājus un nacionālos mērķrādītājus.

Pateicoties stabilai vidējai nodarbinātības izaugsmei pēdējos divos gados, ES ir veiksmīgi virzījusies uz 2030. gada nodarbinātības pamatmērķrādītāja sasniegšanu. Pēc tam, kad 2022. gadā nodarbinātības līmenis ES palielinājās līdz 74,6 %, līdz 2030. gadam tas būs jāpalielina vēl par 3,4 procentpunktiem, lai sasniegtu 78 % mērķrādītāju. Ņemot vērā arī *Eurostat* demogrāfiskās prognozes (sk. 1.3.1. attēlu), tas nozīmē, ka vidējai ikgadējai nodarbinātības izaugsmei ir jābūt 0,5 % gadā, un tā ir pielīdzināma vidējai ikgadējai izaugsmei 1,1 % apmērā, kāda bija vērojama laikposmā pirms Covid-19 pandēmijas, proti, no 2013. gada līdz 2019. gadam. Pat ņemot vērā apsvērumu, ka augstāka nodarbinātības bāzes līmeņa apstākļos izaugsmes temps var palēnināties, šīs prognozes liecina, ka Eiropas Savienība sekmīgi virzās uz sava 2030. gada nodarbinātības pamatmērķrādītāja sasniegšanu.

---

66 Sk.: Eiropas Komisija, *Eiropas sociālo tiesību pīlāra rīcības plāns*, Eiropas Savienības Publikāciju birojs, 2021.

67 Sk. tiešsaistē Portu deklarāciju un 2021. gada 24. un 25. jūnija Padomes secinājumus.

Līdz 2022. gadam visas dalībvalstis bija panākušas progresu virzībā uz savu nacionālo nodarbinātības mērķrādītāju sasniegšanu, ņemot vērā atveseļošanos pēc Covid-19 pandēmijas un pozitīvās norises darba tirgos. Tālāk 1.3.2. attēlā ir parādīts, ka visās ES valstīs nodarbinātības līmenis 2022. gadā bija augstāks par 2020. gada līmeni, un tas nozīmē, ka ir panākts progress virzībā uz nacionālo mērķrādītāju sasniegšanu [68]. Tomēr lielākajai daļai dalībvalstu līdz 2030. gadam ir jāīsteno turpmāki centieni, lai paaugstinātu nodarbinātības līmeni līdz nacionālajiem mērķrādītājiem, kā parādīts 1.3.2. attēlā. Turpretī piecās valstīs 2022. gadā sasniegtais nodarbinātības līmenis jau ir augstāks par attiecīgo nacionālo mērķrādītāju 2030. gadam. Tās ir Igaunija (+0,6 procentpunkti salīdzinājumā ar nacionālo mērķrādītāju), Nīderlande (+0,4 procentpunkti), Slovākija un Zviedrija (abām +0,2 procentpunkti) un Dānija (+0,1 procentpunkts), bet nodarbinātības līmenis Īrijā precīzi atbilst tās 2030. gada mērķrādītājam. Visās šajās valstīs, izņemot Slovākiju, nodarbinātības līmenis jau ir augstāks par ES līmeņa mērķrādītāju 2030. gadam (78 %), bet dažās no tām (Nīderlandē, Zviedrijā un Igaunijā) tas ir ievērojami augstāks (aptuveni par 4 procentpunktiem vai vairāk). No visām pārējām valstīm, kurās līdz 2022. gadam nacionālais 2030. gada mērķrādītājs nebija sasniegts, vislielākais pieaugums ir jāpanāk Itālijai (8,2 procentpunkti līdz 2030. gada mērķrādītājam), tai seko Beļģija (8,1 procentpunkts), Spānija (6,5 procentpunkti) un Rumānija (6,2 procentpunkti). Kopumā 2022. gadā lielākā daļa dalībvalstu panāca nodarbinātības izaugsmi, kas bija lielāka par attiecīgo vidējo rādītāju pirms pandēmijas (laikposmā no 2013. gada līdz 2019. gadam) [69]. Tomēr deviņās no tām (Slovākijā, Portugālē, Čehijā, Ungārijā, Maltā, Horvātijā, Polijā, Slovēnijā un Luksemburgā) nodarbinātības izaugsme 2022. gadā joprojām bija zemāka par attiecīgo pirmskrīzes vidējo izaugsmes līmeni (sk. 1.3.3. attēlu).

---

[68] 2022. gada oktobrī Nodarbinātības komitejas rādītāju grupa vienojās par metodikas pieeju panāktā progresa uzraudzībai attiecībā uz nacionālo nodarbinātības mērķrādītāju sasniegšanu Eiropas pusgada kontekstā. Šī iedaļa ir sagatavota, pamatojoties uz šo saskaņoto metodiku. Sk. Nodarbinātības komitejas 2023. gada ziņojumu par nodarbinātību un 2023. gada Nodarbinātības pārraudzības instrumentu.

[69] Ir konstatēts, ka iedzīvotāju skaita samazināšanās dēļ lielākajai daļai dalībvalstu savu nacionālo mērķrādītāju sasniegšanai ir nepieciešama mazāka minimālā gada nodarbinātības izaugsme nekā pirmskrīzes periodā. Sk. Nodarbinātības komitejas 2023. gada ziņojumu par nodarbinātību.

Turklāt Itālijā, Beļģijā un Francijā aplēstā minimālā gada nodarbinātības izaugsme, kas nepieciešama, lai sasniegtu 2030. gada nacionālos mērķrādītājus, ir lielāka nekā attiecīgais rādītājs pirms krīzes [70]. Ievērojamā skaitā dalībvalstu vislielākās iespējas uzlabojumiem ir saistībā ar mazprasmīgu darba ņēmēju nodarbinātības līmeni, citastarp izmantojot tik būtiskos prasmju pilnveides un pārkvalifikācijas pasākumus, kā arī izglītības un apmācības pasākumus, kas atbilst darba tirgus vajadzībām [71]. Daudzās dalībvalstīs ir plašas iespējas uzlabot arī gados vecāku sieviešu (55–64 gadu vecuma grupā) un jauniešu (20–29 gadu vecuma grupā) nodarbinātības līmeni.

1.3.1. attēls. ES nodarbinātības līmenis pēc Covid-19 krīzes ir ievērojami palielinājies

Nodarbinātības līmenis ES27 un ar to saistītais 2030. gada ES pamatmērķrādītājs (20–64 gadu vecuma grupa, % no iedzīvotājiem)

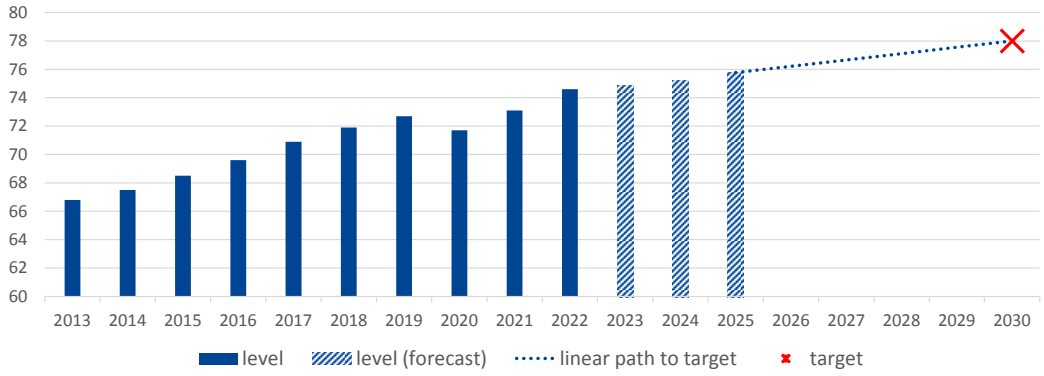

Piezīme. Vērtības 2023., 2024. un 2025. gadam ir balstītas uz Komisijas 2023. gada rudens nodarbinātības izaugsmes prognozēm, kā arī uz prognozēto iedzīvotāju un darbspējas vecuma iedzīvotāju skaita pieaugumu, kas noteikts *Eurostat* 2023. gada prognozēs par iedzīvotāju skaitu.
Avots: *Eurostat* [lfsi_emp_a]; nodarbinātības izaugsmes prognoze, Komisijas rudens prognoze 2023. gadam; *Eurostat* 2023. gada prognozes par iedzīvotāju skaitu, Europop 2023.

[70] Dažās dalībvalstīs šāda minimāla nepieciešamā nodarbinātības izaugsme ir negatīva, atspoguļojot prognozēto darbspējas vecuma iedzīvotāju skaita samazināšanos un/vai to, ka šo valstu nacionālie mērķrādītāji jau ir sasniegti.

[71] 2022. gada decembrī Nodarbinātības komitejas rādītāju grupa vienojās par metodikas pieeju, ko izmantot, lai parādītu konkrētu iedzīvotāju grupu potenciālu saistībā ar panāktā progresa uzraudzību virzībā uz 2030. gada nodarbinātības mērķrādītāja sasniegšanu. Šī ziņojuma daļa atspoguļo šo saskaņoto metodiku. Sk. Nodarbinātības komitejas 2023. gada ziņojumu par nodarbinātību un 2023. gada Nodarbinātības pārraudzības instrumentu.

1.3.2. attēls. Nodarbinātības līmeņi dalībvalstīs 2022. gadā paaugstinājās, atspoguļojot panākto progresu nacionālo mērķrādītāju sasniegšanā

Nodarbinātības līmenis (2020. un 2022. gadā, 20–64 gadu vecuma grupa, % no iedzīvotājiem) un ar to saistītie 2030. gada nacionālie mērķrādītāji

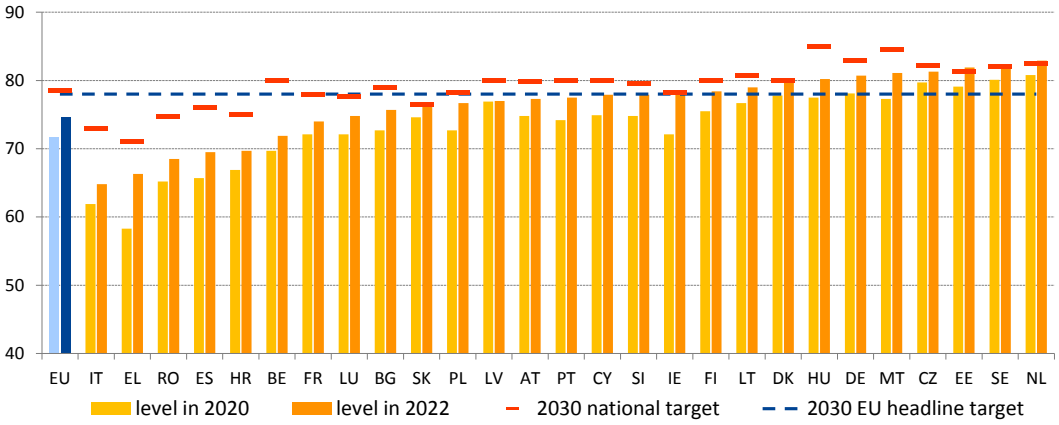

Avots: *Eurostat* [lfsi_emp_a] un tabula par 2030. gada nacionālajiem mērķrādītājiem, kā norādīts 1. pielikumā.

1.3.3. attēls. Nodarbinātības izaugsme 2022. gadā gandrīz visās dalībvalstīs bija lielāka nekā minimālās ikgadējās izmaiņas, kas nepieciešamas, lai sasniegtu 2030. gada nacionālo mērķrādītāju

Nodarbinātības izaugsme 2022. gadā salīdzinājumā ar vidējo ikgadējo nodarbinātības izaugsmi 2013.–2019. gadā un minimālo ikgadējo nodarbinātības izaugsmi, kas nepieciešama, lai 2030. gadā sasniegtu nacionālo nodarbinātības līmeņa mērķrādītāju

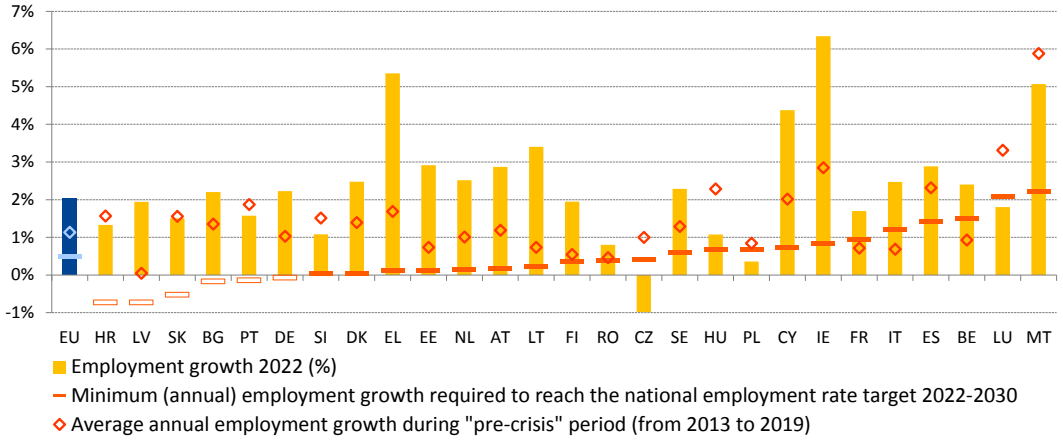

Avots: 2023. gada ziņojums par nodarbinātību.

ES 2030. gada pamatmērķrādītājs pieaugušo izglītības jomā veicina politikas pasākumus, kas vērsti uz darba ņēmēju spēcināšanu un darbaspēka pielāgošanu mainīgajām prasmju vajadzībām, ņemot vērā arī divējādo pārkārtošanos un ievērojamo darbaspēka un prasmju trūkumu Savienībā. ES 2030. gada pamatmērķrādītājs tiek mērīts kā pēdējos 12 mēnešos mācībās iesaistīto pieaugušo dalības līmenis. Sākot no 2023. gada, šis rādītājs katru otro gadu būs pieejams darbaspēka apsekojumos (*LFS*) [72]. Iepriekšējie dati, kas balstīti uz pieaugušo izglītības apsekojumu (*AES*), liecina, ka laikposmā no 2007. gada līdz 2016. gadam (jaunākie pieejamie dati; sk. 1.3.4. attēlu) līdzdalības līmenis ES ir pieaudzis. Lai sasniegtu 2030. gada prasmju mērķrādītājam atbilstošu līdzdalības līmeni atbilstīgi iecerei panākt, ka Eiropa saglabā konkurētspēju, ir inovatīva un iekļaujoša, uzplaukstot gaidāmajos plašajos pārveides procesos, ES mērogā turpmāk būs jāpanāk ievērojams progress. Dalībvalstu noteiktie 2030. gada nacionālie mērķrādītāji pieaugušo izglītības jomā ir ar dažādu vēriena pakāpi atbilstīgi vajadzībai dot ieguldījumu ES pamatmērķrādītāja sasniegšanā, vienlaikus ņemot vērā atšķirīgās izejas pozīcijas (sk. 1.3.5. attēlu). Tiklīdz būs pieejami jaunie *LFS* dati, Nodarbinātības komitejā tiks sāktas diskusijas par metodikas pieeju pieaugušo izglītības mērķrādītāja uzraudzībai.

1.3.4. attēls. Pieaugušo dalību izglītībā ES iepriekš raksturoja augoša tendence, un ir vajadzīgi turpmāki ievērojami centieni, lai sasniegtu ES 2030. gada pamatmērķrādītāju

Pieaugušo dalības izglītībā rādītājs iepriekšējos 12 mēnešos ES27 un ES 2030. gada pamatmērķrādītājs (25–64 gadu vecuma grupa, %)

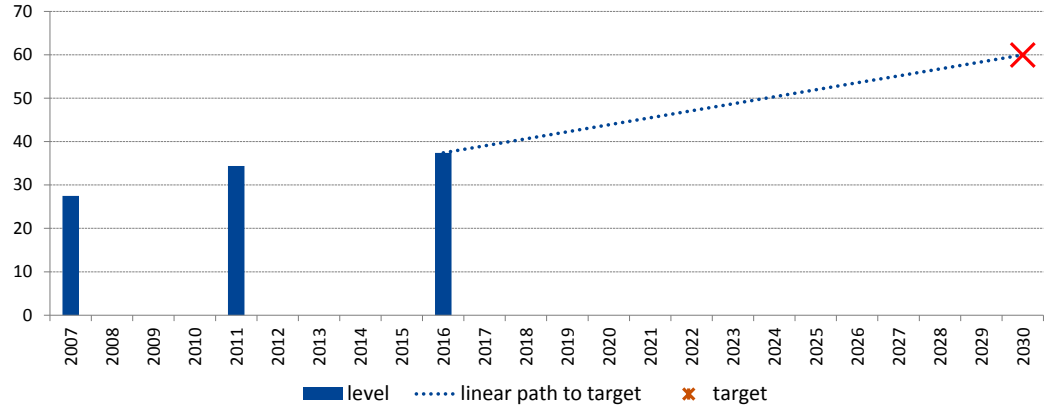

Avots: *Eurostat* Īpašais izvilkums par pieaugušo dalības izglītībā rādītāju iepriekšējos 12 mēnešos bez virzītas apmācības darbavietā (*GOJT*), no pieaugušo izglītības apsekojuma.

[72] Rādītāja vērtības par 2007., 2011. un 2016. gadu ir apkopotas pieaugušo izglītības apsekojumā (*AES*). Sākot no 2023. gada (ar rādītāja vērtībām attiecībā uz 2022. gadu), dati būs pieejami no ES darbaspēka apsekojumiem (*LFS*). Šis jaunais datu avots ļaus nodrošināt augsta līmeņa saskanīgumu ar darba tirgus rādītājiem, kā arī biežāku datu iegūšanu. Lai risinātu iespējamās problēmas un nodrošinātu datu kvalitāti un salīdzināmību, Komisija (arī *Eurostat*) veic rūpīgu abu apsekojumu avotu datu analīzi.

1.3.5. attēls. Lai sasniegtu noteiktos nacionālos mērķrādītājus pieaugušo izglītības jomā, dalībvalstu līmenī kopumā ir jāpieliek ievērojamas pūles

Pieaugušo dalība izglītībā iepriekšējos 12 mēnešos (2011. un 2016. gads, 25–64 gadu vecuma grupa, %) un dalībvalstu nacionālie 2030. gada mērķrādītāji

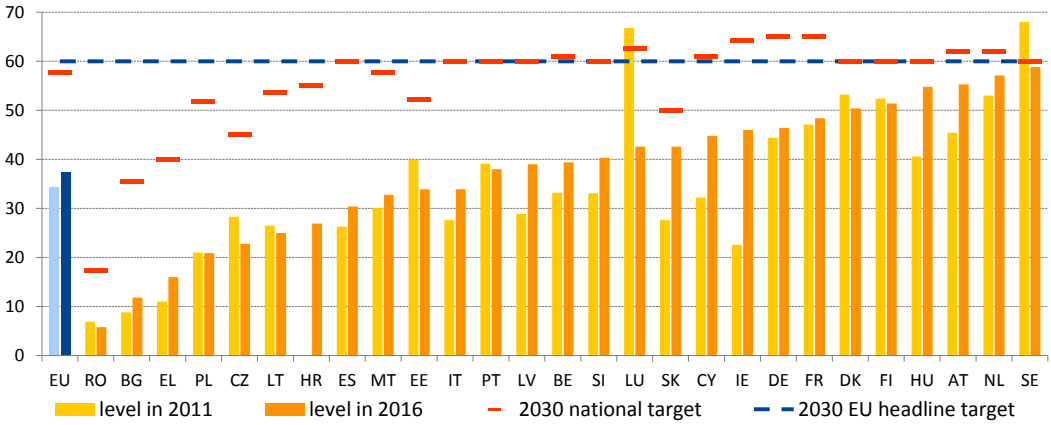

- *Piezīme:* Laikrindu pārrāvumi ir IE, LU un SE 2016. gadā.
- *Avots*: *Eurostat* īpašais izvilkums par pieaugušo dalību izglītībā iepriekšējos 12 mēnešos bez virzītas apmācības darbvietā (*GOJT*) no pieaugušo izglītības apsekojuma un tabula par 2030. gada nacionālajiem mērķrādītājiem 1. pielikumā.

Neraugoties uz sarežģīto sociālekonomisko situāciju pēdējos trijos gados, to personu skaits, kurām draud nabadzība vai sociālā atstumtība, pēc ievērojama samazinājuma pēdējā desmitgadē ES kopumā ir saglabājies nemainīgs. 2022. gadā kopējais to personu skaits, kas ir pakļautas *AROPE*, samazinājās tikai par 279 000 un saglabājās tuvu 2019. gada bāzes vērtībai (sk. 1.3.6. attēlu). Lai gan lielākā daļa dalībvalstu (jo sevišķi Grieķija, Polija un Horvātija, kurās visās šis rādītājs samazinājās par 11 %) panāca zināmu progresu savu nacionālo mērķrādītāju sasniegšanā, vairākās citās dalībvalstīs (Francijā, Vācijā, Spānijā, Austrijā, Somijā, Nīderlandē, Slovākijā, Zviedrijā, Īrijā, Igaunijā, Dānijā un Luksemburgā) bija vērojama pretēja virzība (sk. 1.3.7. attēlu). Savu nacionālo mērķrādītāju 2022. gadā bija sasniegusi tikai Kipra [73]. Tajā pašā laikā 2022. gadā, salīdzinot ar 2019. gadu, *AROPE* pakļauto bērnu skaits ES palielinājās par 899 000 un tikai 11 no 21 dalībvalstīm, kas izvirzīja šādu saistītu papildu mērķrādītāju (proti, Beļģijā, Bulgārijā, Igaunijā, Īrijā, Grieķijā, Horvātijā, Kiprā, Maltā, Portugālē, Slovēnijā un Zviedrijā), virzība bija pozitīva [74]. Lai nodrošinātu, ka tiek sasniegti valsts līmenī noteiktie mērķrādītāji nolūkā līdz 2030. gadam sasniegt ES pamatmērķrādītāju, būs vajadzīgi ievērojami turpmāki centieni un pastāvīga uzraudzība.

[73] Sociālās aizsardzības komitejas 2023. gada ziņojums.

[74] Bērnu nabadzības mazināšanas mērķrādītāju bija noteikušas Beļģija, Bulgārija, Čehija, Vācija, Igaunija, Īrija, Grieķija, Spānija, Francija, Horvātija, Kipra, Luksemburga, Malta, Austrija, Polija, Portugāle, Rumānija, Slovēnija, Slovākija, Somija un Zviedrija.

1.3.6. attēls: *AROPE* rādītājs pēdējos gados saglabājies kopumā nemainīgs, tāpēc, lai sasniegtu ES mērķrādītāju 2030. gadam, ir jāveic pasākumi tā samazināšanai

AROPE līmeņa izmaiņas ES27 un saistītais ES 2030. gada pamatmērķrādītājs (visi iedzīvotāji, tūkstoši personu)

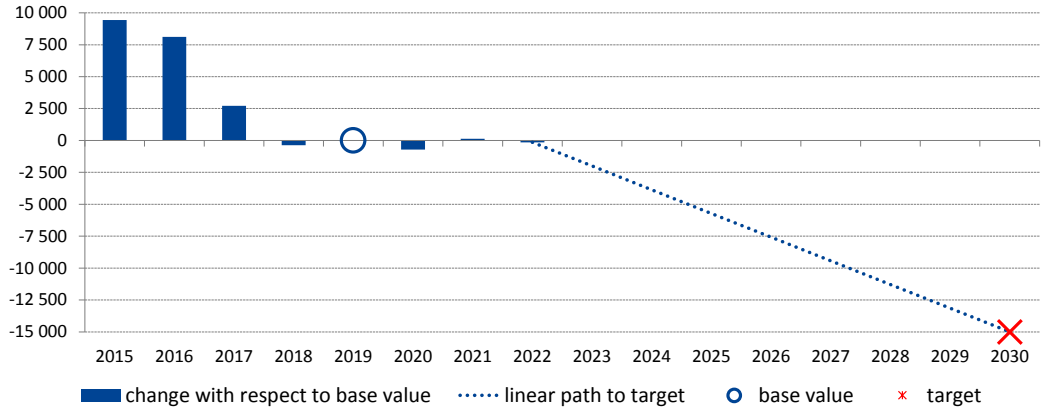

Piezīme. Aprēķinu pamatā ir laikrinda bez pārrāvumiem ar aplēstu vērtību 2019. gadam (sk. 29. zemsvītras piezīmi 1.2. iedaļā).
Avots: *Eurostat* [ilc_pecs01].

1.3.7. attēls: Lielākā daļa dalībvalstu ir panākušas zināmu progresu savu nacionālo mērķrādītāju sasniegšanā, taču ir vajadzīgi lielāki centieni

AROPE līmeņa izmaiņas laikposmā no 2019. gada līdz 2022. gadam un nacionālie 2030. gada mērķrādītāji (visi iedzīvotāji, tūkstoši personu)

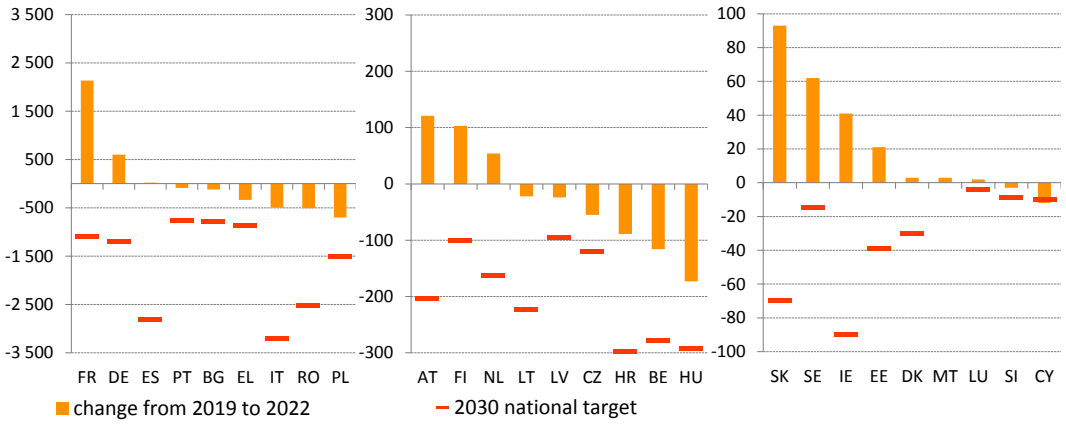

Piezīme. Laikrindas pārrāvumi 2020. gadā ir attiecībā uz FR, IE, DK un LU, 2021. gadā — attiecībā uz LU, 2022. gadā — attiecībā uz FR un LU. Dānija un Vācija savu nacionālo mērķrādītāju formulē kā mājsaimniecībās ar zemu darba intensitāti (*VLWI*) dzīvojošo personu skaita samazinājumu attiecīgi par 30 000 un 1,2 miljoniem. Malta savu nacionālo mērķrādītāju formulē kā *AROPE* rādītāja samazināšanu par 3,1 procentpunktu. Ungārija savu nacionālo mērķrādītāju ir noteikusi kā ģimeņu ar bērniem materiālās un sociālās nenodrošinātības līmeņa samazināšanu līdz 13 %, tādējādi samazinot *AROPE* pakļauto iedzīvotāju skaitu par 292 000. Vācija savu nacionālo mērķrādītāju ir noteikusi salīdzinājumā ar 2020. gadu kā atsauces gadu.
Avots: *Eurostat* [ilc_pecs01] un tabula par 2030. gada nacionālajiem mērķrādītājiem 1. pielikumā.

1.4. Jaunākā informācija par sociālo rezultātu pārskatu

Sociālo rezultātu pārskats atbalsta Eiropas sociālo tiesību pīlāra uzraudzību un palīdz novērtēt galvenās problēmas nodarbinātības, prasmju un sociālajā jomā dalībvalstīs un Savienībā. Pašreizējo sociālo rezultātu pārskata versiju Komisija ierosināja 2021. gada marta pīlāra rīcības plāna ietvaros un pēc tam apsprieda ar Nodarbinātības komiteju (*EMCO*) un Sociālās aizsardzības komiteju (*SPC*). Tā pamatrādītājus apstiprināja Nodarbinātības, sociālās politikas, veselības un patērētāju tiesību aizsardzības (*EPSCO*) padome 2021. gada 14. jūnijā. Tas ir galvenais kvantitatīvais instruments, ko izmanto, lai uzraudzītu panākto progresu pīlāra principu īstenošanā Eiropas pusgada kontekstā (tehnisko informāciju par tā pamatrādītājiem sk. 2. pielikumā) [75]. Sociālo rezultātu pārskats ir arī pamats pirmā posma valstu analīzei, kuras pamatā ir sociālās konverģences satvara (*SCF*) iezīmes, kā aprakstīts saistītajos *EMCO* un *SPC* svarīgākajos vēstījumos un to pamatā esošajā *EMCO* un *SPC* kopīgās darba grupas ziņojumā [76].

[75] Dati dalībvalstu un reģionu līmenī pieejami *Eurostat* tīmekļa vietnē. Reģionālā informācija ir pieejama par lielāko daļu dalībvalstu un saistībā ar atsevišķiem rādītājiem. Sociālo rezultātu pārskats pašlaik aptver 18 no 20 pīlāra principiem, t. i., par četriem principiem vairāk nekā iepriekšējā versijā, lai gan pašlaik jaunie dati par pieaugušo izglītības rādītāju vēl nav pieejami. Divi vēl neaptvertie principi ir 7. princips "Informācija par nodarbinātības nosacījumiem un aizsardzība atlaišanas gadījumā" un 8. princips "Sociālais dialogs un darbinieku dalība". Pamatrādītājiem ir noteiktas stingras kvalitātes prasības, un tiem arī ir jāpiemēro skaidra normatīvā interpretācija (tomēr starp rezultātu pārskata rādītājiem un pīlāru principiem nav stingras, viennozīmīgas attiecības). Līdz šim nebija iespējams atrast atbilstošus rādītājus šiem diviem principiem, taču Komisija turpinās darbu šajā saistībā.

[76] Sk. *EMCO* un *SPC* darba grupas ziņojumu par sociālās konverģences sistēmas ieviešanu Eiropas pusgadā un tā svarīgākos vēstījumus.

Sociālo rezultātu pārskata pamatrādītāji norāda uz galvenajām problēmām ES dalībvalstīs trijās jomās: vienlīdzīgas iespējas un darba tirgus pieejamība, taisnīgi darba apstākļi, sociālā aizsardzība un iekļaušana. Pamatrādītāji ar vislielāko skaitu dalībvalstu, kurām attiecīgajā jomā ir "kritiska" situācija, vai pamatrādītāji, kurus "jānovēro", ir bērnu vecumā līdz 3 gadiem īpatsvars formālajā bērnu aprūpē, personu ar invaliditāti nodarbinātības līmeņa atšķirība, sociālo pārvedumu (izņemot pensijas) ietekme uz nabadzības mazināšanu [77] un to pieaugušo īpatsvars, kuriem ir vismaz pamata digitālās prasmes (attiecīgi 12 dalībvalstis attiecībā uz pirmo, 11 dalībvalstis attiecībā uz otro un 9 dalībvalstis attiecībā uz trešo rādītāju; sk. 1.4.1. tabulu). Lai gan valstu ar atzīmi "kritiska situācija" kopējais skaits visos pamatrādītājos ir līdzīgs kā pagājušajā gadā, 2022. gadā ievērojami palielinājās to situāciju skaits, kuras ir "jānovēro" (60, salīdzinot ar 49 2021. gadā). Tālāk 3. nodaļā ir sniegta pirmā posma valstu analīze, kurai nākamajā iedaļā sniegti skaidrojumi un galveno horizontālo konstatējumu kopsavilkums.

[77] Lai gan attiecībā uz šo rādītāju 2022. gadā gandrīz visām dalībvalstīm ir laikrindas pārrāvums, kas saistīts ar metodikas maiņu (tā jau iepriekš tika ieviesta attiecībā uz EE, FI un SE), saskaņā ar *Eurostat* aprēķinātajām (nepublicētajām) rādītāju vērtībām, kas iegūtas, pamatojoties uz veco metodiku, kopumā tiek iegūts tāds pats kopējais novērtējums kā ar publicētajām vērtībām.

1.4.1. tabula. Sociālo rezultātu pārskats: dalībvalstu problēmas dalījumā pēc pamatrādītājiem

			Labākais sniegums	Virs vidējā	Labs sniegums, bet jāuzrauga	Vidējs sniegums	Vājš sniegums, bet uzlabojas	Jānovēro	Kritiska situācija
Vienlīdzīgas iespējas	Izglītību un apmācību priekšlaicīgi pametušie (% no 18–24 gadus vecu iedzīvotāju skaita)	2022	HR, IE, LT, PL	BE, CY, CZ, LU, NL, PT	EL, SI	AT, FI, FR, LV, SE, SK	BG, IT	DK, EE, MT	DE, ES, HU, RO
	To personu īpatsvars, kurām ir pamata vai augstāka līmeņa vispārējās digitālās prasmes (% no 16–74 gadus vecu iedzīvotāju skaita)	2021	DK, FI, IE, NL	AT, ES, HR, LU, SE		BE, CZ, EE, EL, FR, LV, MT, PT, SK		CY, DE, HU, IT, LT, SI	BG, PL, RO
	Jauniešu *NEET* situācijā rādītājs (% no 15–29 gadus vecu iedzīvotāju kopskaita)	2022	MT, SE	AT, DE, DK, IE, LU, PL, PT	NL, SI	BE, EE, FR, HU, LT, LV, SK	BG, IT	CZ, ES, FI, HR	CY, EL, RO
	Dzimumu nodarbinātības atšķirība (procentpunkti)	2022	EE, FI, LT, LV	DK, FR, LU, PT	SE	AT, BE, BG, DE, ES, HR, HU, NL, SI, SK	MT, RO	CY, IE, PL	CZ, EL, IT
	Ienākumu kvintiļu attiecības indekss (S80/S20)	2022	BE, CZ, SI, SK	DE, DK, FI, HU, IE, NL, PL, PT		AT, CY, FR, HR, LU, MT	EL, ES, RO	EE, IT, SE	BG, LT, LV
Taisnīgi darba apstākļi	Nodarbinātības līmenis (% no 20–64 gadus vecu iedzīvotāju skaita)	2022	CZ, EE, NL, SE	BG, DE, DK, HU, IE, LT, MT		AT, CY, FI, FR, LU, LV, PL, PT, SI, SK	EL	BE	ES, HR, IT, RO
	Bezdarba līmenis (% no 15–74 gadus vecu ekonomiski aktīvo iedzīvotāju skaita)	2022	CZ, DE, MT, PL	AT, BG, DK, HU, IE, NL, SI		BE, CY, EE, FI, HR, LT, LU, LV, PT, RO, SK	EL, ES, IT	FR, SE	
	Ilgstoša bezdarba līmenis (% no 15–74 gadus vecu ekonomiski aktīvo iedzīvotāju skaita)	2022	DK	AT, CZ, DE, EE, HU, IE, LU, NL, PL	MT	BE, BG, CY, FI, FR, HR, LT, LV, PT, SE, SI	EL, ES, IT	RO	SK
	MIBI uz vienu iedzīvotāju pieaugums (2008. gads = 100)	2022	HU, MT, PL	HR	EE, LT	DE, DK, FI, FR, LU, LV, NL, PT, SE, SI, SK	AT	BE, CY, CZ	EL, ES, IT
Sociālā aizsardzība un iekļaušana	Nabadzības vai sociālās atstumtības riska rādītājs (% no iedzīvotāju kopskaita)	2022	CZ, SI	AT, CY, DK, LU, NL, PL, PT, SK	FI	BE, DE, HR, HU, IE, MT	EL, ES	EE, FR, IT, LT, SE	BG, LV, RO
	Bērnu nabadzības vai sociālās atstumtības riska rādītājs (% no 0–17 gadus vecu iedzīvotāju skaita)	2022	CZ, DK, FI, NL, SI	CY, EE, HR, HU, LU, PL		AT, BE, DE, IE, LT, LV, MT, PT, SE	EL	FR, IT, SK	BG, ES, RO
	Sociālo pārvedumu (izņemot pensijas) ietekme uz nabadzības mazināšanu (*AROP* samazinājums, %)	2022	BE, DK, IE	AT, CZ, DE, FR, PL, SE	FI	CY, LT, LU, NL	LV, PT	BG, EE, ES, HU, IT, MT, SI, SK	EL, HR, RO
	Personu ar invaliditāti nodarbinātības līmeņa atšķirība (procentpunkti)	2022	DK, ES, IT, LU, PT	DE, FI, SI		AT, CY, CZ, EL, FR, LV, NL, SK		BG, EE, MT, PL, RO, SE	BE, HR, HU, IE, LT
	Pārmērīgas ar mājokli saistītas izmaksas (% no iedzīvotāju kopskaita)	2022	CY, SK	EE, HR, IE, LT, MT, PT, SI		AT, BE, CZ, ES, FI, IT, LV, NL, PL, RO, SE	EL	DE, HU	BG, DK, LU
	Bērni vecumā līdz 3 gadiem formālajā bērnu aprūpē (% no visiem iedzīvotājiem vecumā līdz 3 gadiem)	2022	DK, FR, NL, SE	BE, EE, MT, PT, SI	ES, LU	EL, FI, IT, LV		AT, BG, CY, DE, HR, IE, LT, PL	CZ, HU, RO, SK
	Iedzīvotāju norādītās neapmierinātās medicīniskās aprūpes vajadzības (% no iedzīvotājiem vecumā no 16 gadiem)	2022	CY	AT, BE, BG, CZ, DE, ES, HR, LU, MT, NL, SI		DK, FR, HU, IE, IT, LT, PL, PT, SE, SK		RO	EE, EL, FI, LV

Piezīme. 2023. gada oktobra atjauninājums. Ņemot vērā ievērojamās izmaiņas rādītāja "to personu īpatsvars, kurām ir pamata vai augstāka līmeņa vispārējās digitālās prasmes" definīcijā 2021. gadā, salīdzināma vērtība par 2019. gadu nav pieejama, tāpēc šā rādītāja analīzē izmantots tikai 2021. gada līmenis (pieņemot, ka visās dalībvalstīs un arī ES vidēji izmaiņu nav bijis). Dati par MIBI pieaugumu uz vienu iedzīvotāju nav pieejami par Īriju, Bulgāriju un Rumāniju. Laikrindu pārrāvumi un citas atzīmes norādītas 3. un 4. pielikumā.

1.5. Galvenie horizontālie konstatējumi, kas gūti, veicot valstu pirmā posma sociālās konverģences analīzi

Valstu pirmā posma analīzē tiek aplūkotas norises saistībā ar darba tirgu, prasmēm un sociālajiem aspektiem katrā dalībvalstī, lai atklātu iespējamos riskus augšupējai sociālajai konverģencei, kas būtu detalizētāk jāanalizē otrajā posmā. Pēc diskusijām *EPSCO* padomē 2023. gada jūnijā par sociālās konverģences sistēmu (SKS) un svarīgākajiem vēstījumiem, ko *EMCO* un *SPC* [78] izstrādāja, pamatojoties uz darbu, kuru no 2022. gada oktobra līdz 2023. gada maijam veica īpašā *EMCO* un *SPC* apvienotā darba grupa, šajā Komisijas priekšlikumā par 2024. gada vienoto nodarbinātības ziņojumu (VNZ) lielāka uzmanība ir pievērsta katrai valstij atsevišķi. Konkrēto valstu analīze pastiprina nodarbinātības, prasmju un sociālās politikas jomu uzraudzību Eiropas pusgada ietvaros saskaņā ar LESD 148. pantu. Ar to tiek pildītas pīlāra rīcības plānā un Portu sociālajā samitā pieņemtās saistības attiecībā uz Eiropas sociālo tiesību pīlāra principu stingrāku īstenošanu. SKS iezīmes, kas aprakstītas saistītajos *EMCO* un *SPC* svarīgākajos vēstījumos un to pamatā esošajā *EMCO* un *SPC* kopīgās darba grupas ziņojumā [78], paredz divu posmu analīzi, lai novērtētu ar augšupēju sociālo konverģenci saistītas problēmas dalībvalstīs. Pirmais posms ir galvenokārt balstīts uz sociālo rezultātu pārskata pamatrādītājiem, un tajā tiek identificēti *iespējamie riski* augšupējai sociālajai konverģencei. Lai otrajā posmā noteiktu, vai pastāv *faktiskas problēmas* augšupējai sociālajai konverģencei, un galvenos faktorus, kas šīs problēmas rada, turpmāka analīze tiks balstīta uz plašāku kvantitatīvo un kvalitatīvo pierādījumu kopumu, arī saistībā ar progresu attiecībā uz 2030. gada nacionālo mērķrādītāju sasniegšanu (sīkāku metodikas skaidrojumu sk. metodikai veltītajā izcēlumā šīs iedaļas beigās). Turpmākajā analīzē tiks aprakstīti arī pasākumi, ko dalībvalstis veic šo problēmu risināšanai. Šajā iedaļā ir sniegts kopsavilkums par galvenajiem horizontālajiem konstatējumiem, kas gūti, veicot valstu pirmā posma SKS analīzi, norādot, kuras valstis būtu jāanalizē detalizētāk otrajā posmā. Galvenie konstatējumi ir balstīti uz valstu pirmā posma analīzi, kas izklāstīta šā ziņojuma 3. nodaļā.

[78] Sk. *EMCO* un *SPC* darba grupas ziņojumu par sociālās konverģences sistēmas ieviešanu Eiropas pusgadā un tā svarīgākos vēstījumus.

Kopumā sociālo rezultātu pārskata pirmā posma valstu analīzes rezultāti liecina par labu sniegumu attiecībā uz darba tirgus rādītājiem visās dalībvalstīs, tomēr ir vērojamas pastāvīgas problēmas saistībā ar atsevišķām iedzīvotāju grupām, kā arī vairāki riski prasmju un sociālās politikas jomās, kas būtu jāanalizē sīkāk. VNZ "luksofora" metodikas piemērošana sociālo rezultātu pārskata pamatrādītājiem ļauj identificēt problēmas, kas ir īpaši svarīgas Eiropas sociālo tiesību pīlāra īstenošanas kontekstā (sk. 1.4. iedaļu). Apkopojot sociālo rezultātu pārskata rādītāju signālus par katru valsti atsevišķi atbilstīgi apspriestajai metodikai (sk. izcēlumu šīs iedaļas beigās), var veikt vispārēju izvērtējumu par iespējamiem riskiem augšupējai sociālajai konverģencei, ar kuriem saskaras Eiropas Savenība un tās dalībvalstis. Tālāk ir sniegts galveno horizontālo konstatējumu kopsavilkums (sk. arī 1.4.1. tabulu un 1.5.1. attēlu).

- **Dalībvalstīs, kurās iesākumā bija sliktāka vispārējā situācija darba tirgū nodarbinātības un bezdarba, kā arī tā ilgstoša bezdarba komponenta ziņā, situācija 2022. gadā uzlabojās vairāk nekā citās, un tas liecina par konverģences procesu šajos aspektos** (sk. 2.1.1. un 2.1.5. attēlu 2.1.1. iedaļā). Tomēr ne visām iedzīvotāju grupām klājas vienlīdz labi. Dalībvalstīs ir identificēts liels skaits "kritisku" situāciju (sarkanā krāsā) un situāciju, kas "jānovēro" (oranžā krāsā) (pamatojoties uz saskaņoto VNZ metodiku), saistībā ar personu ar invaliditāti nodarbinātības līmeņa atšķirību (11 dalībvalstīs) un dzimumu nodarbinātības atšķirību (6 dalībvalstīs), un nav acīmredzamas augšupējas konverģences tendences (sk. 2.2.1. iedaļā sniegtos pierādījumus, attiecīgi 2.2.15. un 2.2.11. attēlu), lai gan ES līmenī vērojamā tendence ir pozitīva (sk. 1.5.1. attēlu). Turpretī jauniešu *NEET* situācijā rādītājs liecina par vispārēju uzlabojumu un konverģences tendenci ES valstu vidū (sk. 2.2.1. iedaļā sniegtos pierādījumus, 2.2.9. attēlu), lai gan joprojām augstais rādītājs vēl arvien rada bažas (attiecībā uz šo rādītāju dalībvalstīs ir ziņots par septiņām "kritiskām" situācijām vai situācijām, kas "jānovēro"). Tajā pašā laikā 2022. gadā pirmo reizi kopš 2013. gada ir apstājies reālo mājsaimniecību izmantojamo bruto ienākumu uz vienu iedzīvotāju pieaugums, un tas atspoguļo ietekmi, ko rada augstā inflācija, kura daudzās valstīs ir pārsniegusi algu pieaugumu, kā rezultātā sešas dalībvalstis attiecībā uz šo rādītāju ir nonākušas "kritiskā" situācijā vai situācijā, kas "jānovēro".

- **Neraugoties uz nesenajām pozitīvajām norisēm, joprojām pastāv riski augšupējai sociālajai konverģencei attiecībā uz prasmēm, kas var saasināt nodarbināmības problēmas un nevienlīdzību, ja vien netiks ievērojami pastiprināti politikas pasākumi.** Tas ir vēl aktuālāk, ņemot vērā ievērojamo prasmju un darbaspēka trūkumu Savienībā, kas kavē inovāciju un izaugsmi, arī saistībā ar zaļo un digitālo pārkārtošanos. Lielākajā daļā dalībvalstu samazinās izglītību un apmācību priekšlaicīgi pametušo īpatsvars, bet ir vēl daudz iespēju uzlabojumiem, jo septiņas dalībvalstis vēl aizvien ir "kritiskā" situācijā vai situācijā, kas ir "jānovēro", un augšupēja konverģence nav vērojama (sk. 2.2.1. iedaļā sniegtos pierādījumus, 2.2.2. attēlu). Izglītības un mācību priekšlaicīgas pamešanas mazināšana joprojām ir būtiska, lai veidotu tādu darbaspēku, kam ir visas nepieciešamās prasmes, lai visā dzīves gājumā saglabātu pielāgošanās spējas un būtu atvērts turpmākām mācībām, ņemot vērā divējādo pārkārtošanos un konkurētspējas un izaugsmes nozīmi, kā arī demogrāfiskās pārmaiņas. To pieaugušo īpatsvars, kuriem ir vismaz pamata digitālās prasmes, ir zems, un kopumā deviņās dalībvalstīs situācija ir "kritiska" vai ir "jānovēro". Pašlaik tikai nedaudz vairāk nekā pusei pieaugušo ES iedzīvotāju ir vismaz pamata digitālās prasmes pretstatā gandrīz 90 % darbvietu, kurās tās jau tiek prasītas. Tas norāda, cik liels ir izaicinājums, kas ir jāpārvar, sākot no pirmsskolas izglītības līdz mūžizglītībai, lai nodrošinātu, ka ES darbaspēks spēj pielāgoties mainīgajām darba tirgus vajadzībām pēc prasmēm. Tajā pašā laikā lielākajā daļā dalībvalstu pat samazinājās bērnu vecumā līdz 3 gadiem īpatsvars formālajā bērnu aprūpē, un šajā ziņā atšķirības starp valstīm joprojām ir ievērojamas. Divpadsmit dalībvalstīs šajā jomā situācija joprojām ir "kritiska" vai ir "jānovēro", un nav acīmredzamu augšupējas konverģences pazīmju (sk. 2.2.1. iedaļā sniegtos pierādījumus, 2.2.12. attēlu).

- **Neskatoties uz daudzajām krīzēm, ar kurām nācies saskarties, sociālie rezultāti kopumā ir stabili. Tomēr sociālā situācija ir rūpīgi jāuzrauga, ņemot vērā augsto dzīves dārdzību un ar to saistītos riskus augšupējai sociālajai konverģencei, citastarp sociālās aizsardzības sistēmu rezultativitātes ziņā.** Valstu un ES pasākumi darbvietu un ienākumu aizsardzībai kopumā ir bijuši rezultatīvi, Covid-19 krīzes laikā saglabājot nabadzības vai sociālās atstumtības riskam (*AROPE*) pakļauto cilvēku īpatsvaru relatīvi stabilu. Tāpat, neraugoties uz neseno dzīves dārdzības pieaugumu, bija vērojama vispārēja stabilitāte — neraugoties uz dažām augšupējas konverģences pazīmēm, astoņās dalībvalstīs *AROPE* rādītājs 2022. gadā bija "kritiskā" situācijā vai bija "jānovēro" (sk. 2.4.1. iedaļā sniegtos pierādījumus, 2.4.2. attēlu). Gluži pretēji, netika novērotas skaidras augšupējas konverģences pazīmes attiecībā uz nabadzības vai sociālās atstumtības riskam pakļauto bērnu īpatsvaru — dimensiju, kurā sešas valstis 2022. gadā bija "kritiskā" situācijā vai bija "jānovēro" (sk. 2.4.1. iedaļā sniegtos pierādījumus, 2.4.4. attēlu), un tas var negatīvi ietekmēt Savienības sociālekonomiskos rezultātus ilgtermiņā. Sociālo pārvedumu ietekme uz nabadzības mazināšanu 2022. gadā (ņemot vērā 2021. gada ienākumus) lielākajā daļā dalībvalstu ir samazinājusies, un tā rezultātā "kritisko" situāciju vai situāciju, kas ir "jānovēro", skaits ir ļoti liels (11), daļēji tāpēc, ka pakāpeniski tiek pārtraukti ārkārtas atbalsta pasākumi, kas bija ieviesti Covid-19 pandēmijas sociālo seku novēršanai. Pēdējā laikā ir palielinājušās arī pārmērīgas ar mājokli saistītas izmaksas un iedzīvotāju norādītās neapmierinātās medicīniskās aprūpes vajadzības, un piecās dalībvalstīs 2022. gadā situācija attiecībā uz abiem šiem rādītājiem bija "kritiska" vai bija "jānovēro", un starp ES valstīm ir vērojamas izteiktas diverģences pazīmes (sk. 2.4.1. iedaļā sniegtos pierādījumus, attiecīgi 2.4.11. un 2.4.13. attēlu).

Šā ziņojuma 3. nodaļā ir identificētas septiņas dalībvalstis, saistībā ar kurām ir nepieciešama padziļināta analīze otrajā posmā, ņemot vērā problēmas, uz kurām norāda sociālo rezultātu pārskata pamatrādītāji, kas liecina par iespējamiem riskiem augšupējai sociālajai konverģencei saskaņā ar SKS metodiku, kura aprakstīta *EMCO* un *SPC* svarīgākajos vēstījumos un tā pamatā esošajā darba grupas ziņojumā [78] (sk. izcēlumu šīs iedaļas beigās). Šīs valstis ir Bulgārija, Igaunija, Ungārija, Itālija, Lietuva, Rumānija un Spānija. Visās šajās valstīs tika identificēti iespējami riski augšupējai sociālajai konverģencei saistībā ar problēmsituācijām, kas konstatētas salīdzinoši daudzās politikas jomās, bet Lietuvā — saistībā ar mazāku skaitu politikas jomu (kas arī tika ņemtas vērā šajā analīzē) — būtiska nozīme bija laika gaitā novērotajai rādītāju pasliktināšanās tendencei. Vislielākos riskus augšupējai sociālajai konverģencei minētajās valstīs rada tādi rādītāji kā to iedzīvotāju īpatsvars, kuriem ir vismaz pamata digitālās prasmes, personu ar invaliditāti nodarbinātības līmeņa atšķirība, sociālo pārvedumu (izņemot pensijas) ietekme uz nabadzības mazināšanu un *AROPE* rādītājs, kam seko tādi rādītāji kā bērni līdz 3 gadu vecumam formālajā bērnu aprūpē, izglītību un apmācību priekšlaicīgi pametušo īpatsvars, ienākumu kvintiļu attiecības indekss un *AROPE* rādītājs attiecībā uz bērniem.

Attiecībā uz šīm septiņām dalībvalstīm Komisijas dienesti veiks padziļinātu analīzi otrajā posmā.

1.5.1. attēls. Pārskats par nodarbinātības, prasmju un sociālajām tendencēm un problēmām pēc sociālo rezultātu pārskata pamatrādītājiem

ES vidējais rādītājs, tendences un to dalībvalstu sadalījums starp visām dalībvalstīm ar konkrētu VNZ klasifikāciju katrā pamatrādītājā, kas apkopots arī trīs pīlāru nodaļās

Headline indicator	Year	EU average value	EU average trend
EQUAL OPPPORTUNITIES			
Early leavers from education and training	2022	9.6	
Share of individuals who have basic or above basic overall digital skills	2021	53.92	
Youth NEET rate	2022	11.7	
Gender employment gap	2022	10.7	
Income quintile ratio (S80/S20)	2022	4.7	
FAIR WORKING CONDITIONS			
Employment rate	2022	74.6	
Unemployment rate	2022	6.2	
Long-term unemployment rate	2022	2.4	
GDHI per capita growth	2022	109.6	
SOCIAL PROTECTION AND INCLUSION			
At risk of poverty or social exclusion rate	2022	21.6	
At risk of poverty or social exclusion rate for children	2022	24.7	
Impact of social transfers (other than pensions) on poverty reduction	2022	35.3	
Disability employment gap	2022	21.4	
Housing cost overburden	2022	9.1	
Children aged less than 3 years in formal childcare	2022	35.7	
Self-reported unmet need for medical care	2022	2.2	

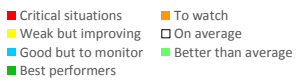

Notes: 1) Data for the indicator on adults' participation in learning is not yet available; 2) Data is missing for some countries in some indicators – see Note for Table 1.4.1. Legends for all indicators are presented in Annexes.

Metodikas pieeja, kā identificēt iespējamos riskus augšupējai sociālajai konverģencei valstu sociālās konverģences pirmā posma analīzē

Šīs analīzes pamatā ir esošie instrumenti, kas pēdējos gados izstrādāti kopā ar dalībvalstīm, jo īpaši pamatojoties uz sociālo rezultātu pārskatu un tā dēvēto VNZ ("luksofora") metodiku. Tas viss kopā ļauj identificēt iespējamos riskus augšupējai sociālajai konverģencei dalībvalstīs [79]**.** Pirmā posma valstu analīzes pamatā ir viss sociālo rezultātu pārskata pamatrādītāju kopums. Katru no rādītājiem rūpīgi pārbauda, pamatojoties uz VNZ metodiku, kas nosaka dalībvalstu relatīvo stāvokli. Šo relatīvo stāvokli izsaka kā standartnovirzes no vidējā rādītāja vērtības absolūtā līmeņa un tā izmaiņas salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu (sīkāku tehnisko informāciju sk. 4. pielikumā). Rezultāti ir apkopoti vienā no septiņām iespējamām kategorijām katram attiecīgās valsts rādītājam ("labākais sniegums", "virs vidējā", "labs sniegums, bet jāuzrauga", "vidējs sniegums", "vājš, bet uzlabojas", "jānovēro" un "kritiska situācija"). Tas atbilst krāsu skalai no zaļas līdz sarkanai.

Katru sociālo rezultātu pārskata rādītāju novērtē, izmantojot iepriekš izskaidroto metodiku, lai identificētu, vai tie rada iespējamus riskus augšupējai sociālajai konverģencei, un tādējādi noteiktu, vai ir nepieciešama papildu analīze otrajā posmā [79].Vērtējums "kritiska situācija" attiecas uz dalībvalstīm, kurās konkrētais rādītājs ir daudz sliktāks par ES vidējo rādītāju un kurās situācija salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu pasliktinās vai pietiekami neuzlabojas. Situācija tiek atzīmēta kā tāda, kas ir "jānovēro", divos gadījumos: a) ja dalībvalsts saistībā ar konkrētu rādītāju uzrāda par ES vidējo rādītāju sliktāku rezultātu un situācija valstī pasliktinās vai neuzlabojas pietiekami strauji, un b) ja rādītāja līmenis atbilst ES vidējam rādītājam, bet situācija pasliktinās daudz straujāk nekā vidēji ES.

Tiek uzskatīts, ka ir pamatoti veikt papildu analīzi otrajā posmā attiecībā uz dalībvalstīm, kurās ar sarkanu ("kritiska situācija") vai oranžu ("jānovēro") krāsu ir atzīmēti seši vai vairāk sociālo rezultātu pārskata pamatrādītāji. Papildu iemesls uzskatīt, ka situācija prasa detalizētāku analīzi, ir tad, ja divas reizes *pēc kārtas* ir konstatēta rādītāja ar sarkanu vai oranžu atzīmi VNZ kategorijas pasliktināšanās. Kā piemēru var minēt izmaiņas no "vidējs sniegums" uz "vājš, bet uzlabojas" 2023. gada VNZ, kam seko turpmāka pasliktināšanās līdz "kritiskai situācijai" 2024. gada VNZ. Šāda situācija tiks uzskatīta par papildu riska atzīmi minimālās robežvērtības (kopā sešas riska atzīmes) sasniegšanai. Piemēram, ja noteiktā *n*. gadā kādai valstij pieci sociālo rezultātu pārskata pamatrādītāji ir atzīmēti ar sarkanu vai oranžu krāsu un viens no tiem *n.* un (*n-1*). gadā ir pasliktinājies divus gadus pēc kārtas, tiek uzskatīts, ka valstij attiecīgajā *n*. gadā kopumā ir sešas riska atzīmes (pieci sarkanas vai oranžas krāsas rādītāji konkrētajā gadā +1 rādītājs, kas pasliktinājies divus gadus pēc kārtas). Tāpēc būtu nepieciešama detalizēta analīze arī otrajā posmā. Izvērtējot kopējo atzīmju skaitu attiecībā pret robežvērtību, ņem vērā visus laikrindas pārrāvumus un datu kvalitātes un interpretācijas aspektus.

Sociālo rezultātu pārskata pamatrādītāji un to novērtējums ir balstīti uz jaunākajiem pieejamajiem datiem. Ja konkrētai valstij trūkst attiecīgo datu VNZ kategorijas novērtēšanai, trūkstošās informācijas aizpildīšanai izmanto atbilstošo VNZ kategoriju no iepriekšējā VNZ izdevuma (ja tāda ir pieejama). Ja kādam rādītājam trūkst vērtību jaunākajā VNZ izdevumā *un* iepriekšējā izdevumā, VNZ kategorija netiek ieskaitīta indikatīvajā robežvērtībā (sešas riska atzīmes), kuru sasniedzot ir jāveic otrā posma analīze.

[79] Sk. *EMCO* un *SPC* darba grupas ziņojumu par sociālās konverģences sistēmas ieviešanu Eiropas pusgadā un tā svarīgākos vēstījumus.

2. NODAĻA. NODARBINĀTĪBAS UN SOCIĀLĀS JOMAS REFORMAS. DALĪBVALSTU SNIEGUMS UN RĪCĪBA

2.1. 5. pamatnostādne. Palielināt pieprasījumu pēc darbaspēka

Šajā iedaļā ir aplūkota 5. nodarbinātības pamatnostādnes īstenošana; minētajā pamatnostādnē dalībvalstīm ir ieteikts nodrošināt apstākļus, kas veicina pieprasījumu pēc darbaspēka un darbvietu radīšanu atbilstoši pīlāra 4. principam (aktīvs atbalsts nodarbinātībai) un 6. principam (algas). Šā ziņojuma 2.1.1. iedaļā galvenā uzmanība ir pievērsta norisēm darbaspēka tirgū, atspoguļojot arī Covid-19 krīzes un Krievijas agresijas kara pret Ukrainu ietekmi. Ziņojuma 2.1.2. iedaļā ir sniegta informācija par dalībvalstu īstenotajiem pasākumiem šajās jomās, īpašu uzmanību pievēršot tiem pasākumiem, kuru mērķis ir saglabāt nodarbinātību un atbalstīt darbvietu radīšanu.

2.1.1. Galvenie rādītāji

Neraugoties uz nenoteiktību, ko radīja Krievijas agresijas karš pret Ukrainu un augstās inflācijas ietekme, ES darba tirgus 2022. gadā vēl arvien bija noturīgs. Gada griezumā nodarbinātības līmenis ES (vecuma grupā no 20 līdz 64 gadiem) uzlabojās par 1,5 procentpunktiem līdz 74,6 % 2022. gadā, tādējādi ļaujot pilnībā sasniegt ES pamatmērķrādītāju līdz 2030. gadam panākt, lai vismaz 78 % cilvēku vecumā no 20 līdz 64 gadiem būtu nodarbināti. Nodarbinātības līmenis palielinājās visās dalībvalstīs, bet īpaši strauji — Grieķijā, Īrijā, Igaunijā, Bulgārijā, Slovākijā un Itālijā (sk. 2.1.1. attēlu). Nelieli uzlabojumi tika reģistrēti Luksemburgā un Francijā. Saskaņā ar sociālo rezultātu pārskata metodiku Itālija, Rumānija, Spānija un Horvātija šajā ziņā joprojām ir "kritiskā situācijā", kur nodarbinātības līmenis ir relatīvi zems (zemāks par 70 %), lai gan vērojama arī nodarbinātības izaugsme, kas ir aptuveni ES vidējā pieauguma līmenī vai nedaudz lielāka par to (Spānijā un Itālijā). Situācija Beļģijā ir "jānovēro" pēc tam, kad no salīdzinoši zema līmeņa tā ir uzlabojusies līdz līmenim zem vidējā. No otras puses, Nīderlandei, Zviedrijai, Igaunijai un Čehijai šis rādītājs ir ar novērtējumu "labākais sniegums" (2022. gadā nodarbinātības līmenis šajās valstīs pārsniedz 80 %). Kopumā starp dalībvalstīm vērojama nodarbinātības līmeņa konverģence. Ceturkšņa izteiksmē nodarbinātības līmenis 2023. gada pirmajā pusgadā turpināja pieaugt un, neraugoties uz ekonomiskās aktivitātes palēninašanos iepriekšējā gada otrajā pusgadā, tas palielinājās par 0,6 procentpunktiem. Lielākajā daļā dalībvalstu ir vērojamas būtiskas nodarbinātības līmeņu reģionālās atšķirības (sk. 5. attēlu 5. pielikumā).

Nodarbinātības izaugsme bija koncentrēta galvenokārt pakalpojumu un mazāk energoietilpīgās ekonomikas nozarēs. Jaunu darbvietu radīšana bija īpaši izteikta tajās darbības jomās, kuras bija nelabvēlīgi ietekmējusi pandēmija. Ierobežojumu atcelšana izraisīja pieprasījuma palielināšanos un veicināja stabilu nodarbinātības izaugsmi ar intensīvu saskarsmi saistītu pakalpojumu jomā, kur kopējais nodarbināto skaits (pamatojoties uz nacionālajiem kontiem) 2022. gadā palielinājās par 1,9 % un pirmo reizi pārsniedza līmeni, kāds bija vērojams pirms pandēmijas [80]. Liela nodarbinātības izaugsme bija vērojama arī profesionālo un IKT pakalpojumu jomā. Turpretī darbvietu radīšana apstrādes rūpniecībā stagnēja, jo atveseļošanās laikā bija traucēta globālo piegādes ķēžu darbība un pēc Krievijas militārā iebrukuma Ukrainā palielinājās enerģijas izmaksas. Enerģijas cenu šoka ietekmē energoietilpīgās nozarēs darbaspēka pieprasījums saglabājās zemā līmenī, un nodarbinātība joprojām bija par 3,5 % zemāka nekā pirms pandēmijas. Nozares ar zemu energoietilpību deva salīdzinoši lielāku ieguldījumu kopējā nodarbinātības izaugsmē, un nodarbinātība šajās nozarēs bija par 7 % lielāka nekā pirms pandēmijas [81].

[80] Ar intensīvu saskarsmi saistīti pakalpojumi ir vairumtirdzniecība un mazumtirdzniecība, transports, izmitināšana, ēdināšanas pakalpojumi, kā arī māksla un izklaide.

[81] Sk. Eiropas Komisijas publikāciju "*Labour market and wage developments in Europe: annual review 2023*", 2023.

2.1.1. attēls. Nodarbinātības līmenis 2022. gadā paaugstinājās visās dalībvalstīs

Nodarbinātības līmenis (iedzīvotāji vecumā no 20 līdz 64 gadiem), līmenis 2022. gadā un izmaiņas attiecībā pret iepriekšējo gadu (%, sociālo rezultātu pārskata pamatrādītājs)

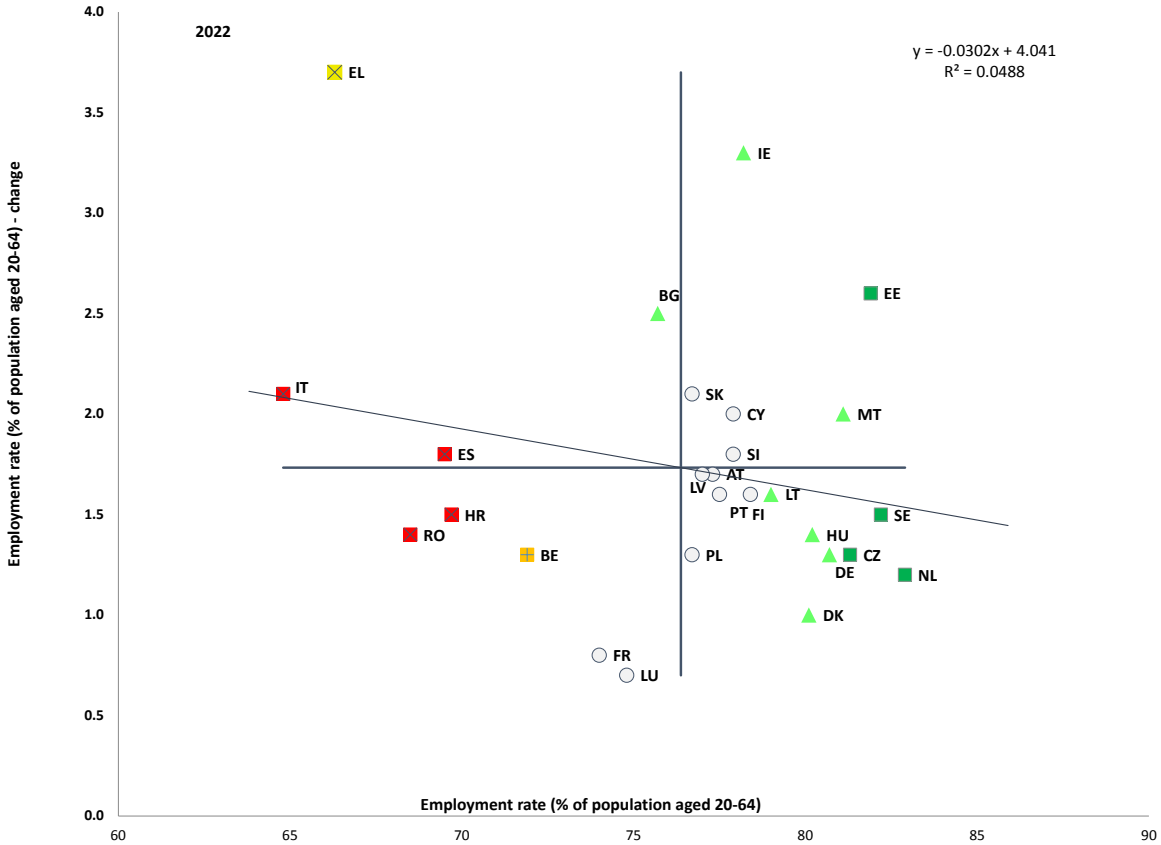

Piezīme. Asu krustpunkts ir nesvērtais ES vidējais rādītājs. Apzīmējumus skatīt pielikumā. Definīcija atšķiras attiecībā uz Spāniju un Franciju.
Avots: *Eurostat* [lfsi_emp_a], ES darbaspēka apsekojums.

Lielākajā daļā dalībvalstu nodarbinātības izaugsme pārsniedza kopējo nostrādāto stundu skaita pieaugumu, kā rezultātā salīdzinājumā ar 2019. gadu samazinājās vidējais nostrādāto stundu skaits uz vienu nodarbināto. Nodarbinātības līmenis pēc pandēmijas ātri atjaunojās, un 2023. gada otrajā ceturksnī gandrīz visās dalībvalstīs (izņemot Latviju, Rumāniju, Slovākiju un Bulgāriju) tas pārsniedza līmeni, kāds bija vērojams pirms pandēmijas, un ES kopumā bija par 6,4 miljoniem vairāk darba ņēmēju (sk. 2.1.2. attēlu). Pēc lielā krituma pandēmijas laikā, ko izraisīja darbvietu saglabāšanas shēmu izmantošanas plašā izplatība, lielākajā daļā dalībvalstu atjaunojās arī kopējais nostrādāto stundu skaita rādītājs, lai gan ne tik strauji kā nodarbinātības līmenis. 2023. gada otrajā ceturksnī tas joprojām bija zemāks par pirmspandēmijas līmeni Vācijā, Portugālē, Austrijā, Latvijā, Slovākijā, Luksemburgā, Bulgārijā, Ungārijā un Rumānijā. Lēnāks kopējo nostrādāto stundu skaita pieaugums salīdzinājumā ar nodarbinātības līmeni nozīmē to, ka vidējais nostrādāto stundu skaits uz vienu darba ņēmēju salīdzinājumā ar 2019. gadu vidēji samazinājās — atjaunojās ilgtermiņā vērojamā samazināšanās tendence. Daļēji to var izskaidrot ar straujāku nodarbinātības izaugsmi ar pakalpojumiem saistītās nozarēs un nozarēs, kurām raksturīgs mazāks nostrādāto stundu skaits uz vienu darba ņēmēju nekā vidēji. Iespējams, tas atspoguļo arī digitalizācijas paātrināšanās ietekmi pēc pandēmijas. Turklāt sava nozīme, iespējams, bijusi arī "darbaspēka uzkrāšanai", proti, saskaroties ar ilgstošu situāciju darba tirgū, kad pieprasījums pēc darbaspēka pārsniedz piedāvājumu, un prasmju trūkumu, uzņēmumiem parasti ir spēcīgāki stimuli saglabāt esošos darbiniekus, vienlaikus uz laiku samazinot darba stundu skaitu [82].

2.1.2. attēls. Lielākajā daļā dalībvalstu ir samazinājies nostrādāto stundu skaits uz vienu darba ņēmēju

Kopējās nodarbinātības un nostrādāto stundu skaita izmaiņas no 2019. gada 4. ceturkšņa līdz 2023. gada 2. ceturksnim (%)

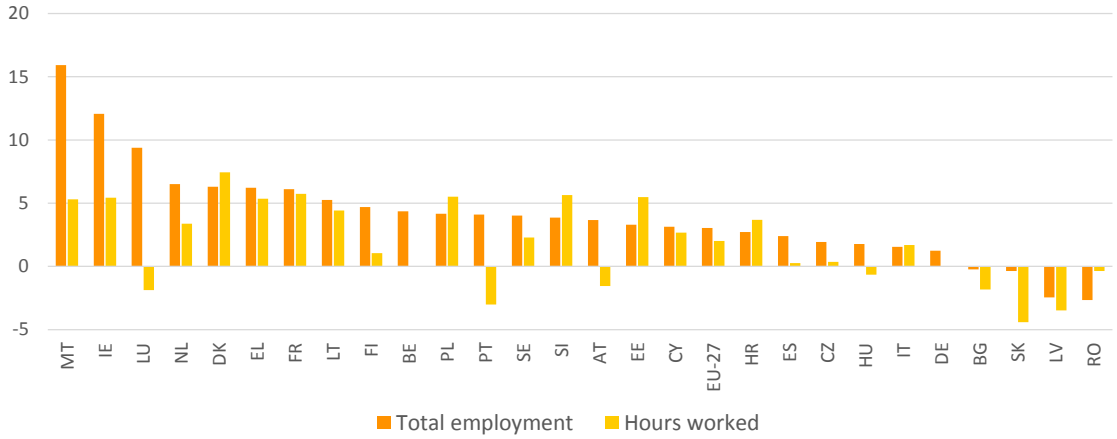

Piezīme. Sezonāli un kalendāri koriģēti dati. Dati par kopējo nodarbinātību koriģēti tikai sezonāli attiecībā uz Čehiju, Franciju, Grieķiju, Maltu, Poliju un Portugāli. Dati par nostrādāto stundu skaitu koriģēti tikai sezonāli attiecībā uz Maltu un nav pieejami par Beļģiju.
Avots: *Eurostat* [namq_10_a10_e], nacionālie konti.

[82] Sk. *Arce et al.*, *More jobs but fewer working hours*, ECB blogs, 2023. gada jūnijs

Saīsināta laika darba shēmas aizvien biežāk tiek uzskatītas par efektīvu politikas instrumentu, lai risinātu īslaicīgus ārējus traucējumus ekonomikā. Labi izstrādātas saīsināta darba laika un līdzīgas darbvietu saglabāšanas shēmas ir izrādījušās efektīvas darbvietu un ienākumu saglabāšanā Covid-19 krīzes laikā. Arī finansiālā palīdzība, kas tika sniegta saskaņā ar Eiropas pagaidu atbalsta instrumentu bezdarba risku mazināšanai ārkārtas situācijā (*SURE*), stimulēja dalībvalstis īstenot rezultatīvu darbvietu saglabāšanas politiku, izveidojot jaunas shēmas vai paplašinot esošās. Pandēmijas agrīnajos posmos saīsināta darba laika shēmu izmantošana sasniedza vēl nepieredzētu līmeni [83]. Tam sekoja straujš kritums, kam par iemeslu bija atveseļošanās 2021. gadā, kad tika atcelti saimnieciskās darbības ierobežojumi. Vairākas dalībvalstis, citastarp Beļģija un Itālija, atsāka izmantot saīsināta darba laika shēmas, lai mazinātu Krievijas agresijas kara pret Ukrainu un tam sekojošā enerģijas cenu šoka ekonomisko ietekmi. Tomēr saīsināta darba laika shēmas joprojām tika izmantotas samērā ierobežoti un tas neradīja būtisku pieaugumu kopējā līmenī (sk. 2.1.3. attēlu).

2.1.3. attēls. Dažās dalībvalstīs tika atjaunotas vai pagarinātas saīsināta darba laika shēmas, lai mazinātu pēkšņā un straujā enerģijas cenu pieauguma sekas

Saīsināta darba laika shēmu izmantošana attiecībā pret Covid-19 pandēmiju (2020/04 = 100)

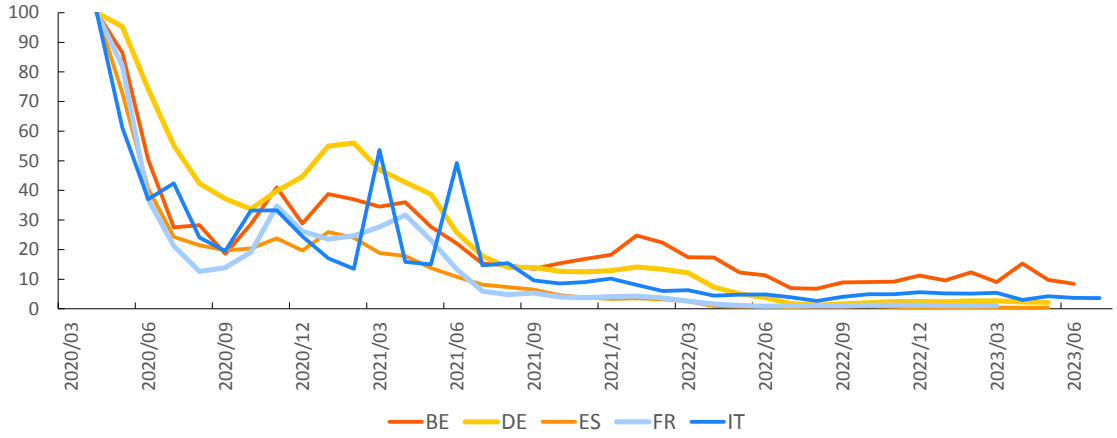

Piezīme. EMPL ĢD aprēķini, pamatojoties uz ikmēneša administratīvajiem datiem (to darba ņēmēju skaits, kas strādā saīsinātu darba laiku; Itālijai — stundu skaits), kas pieejami piecās dalībvalstīs, kurās jau iepriekš ir spēkā saīsināta darba laika shēmas. Dati par Franciju ir pieejami tikai par 2023. gada pirmo ceturksni.
Avots: *Office national de l'emploi* (*ONEM*), *Statistik der Bundesagentur für Arbeit*, *Seguridad Social*: *Estadísticas*, *Ministère du Travail – Direction de l'Animation de la Recherche, des Études et des Statistiques* (*Dares*), *Istituto Nazionale della Previdenza Sociale* (*INPS*).

[83] No 122 miljardiem EUR no kopējiem publiskajiem izdevumiem par atbalsttiesīgiem pasākumiem visā *SURE* darbības laikā 49 % tika iztērēti saīsināta darba laika shēmām, 31 % — "līdzīgiem pasākumiem" pašnodarbinātajiem un 9 % — algu subsīdiju shēmām. Lielākā daļa līdzekļu tika iztērēta pandēmijas akūtākajā posmā. Avots: *SURE after its sunset – final bi-annual report*; COM(2023) 291 final.

Pašnodarbinātības īpatsvars turpina kristies, tomēr dažādās valstīs un nozarēs ir vērojamas zināmas atšķirības. Pašnodarbināto īpatsvars kopējā nodarbinātībā samazinājās no 14,8 % 2010. gadā līdz 13,1 % 2022. gadā [84]. Šajā laikposmā pašnodarbinātības īpatsvars visvairāk samazinājās lauksaimniecībā un tirdzniecībā, savukārt vislielākais pieaugums bija vērojams publiskajā sektorā un tam tuvās nozarēs (publiskajā pārvaldē, izglītībā un veselības aprūpē), kā arī IKT jomā. Mainījusies arī pašnodarbināto prasmju struktūra — 2022. gadā 38 % pašnodarbināto bija terciārā izglītība; salīdzinājumam 2010. gadā šis rādītājs bija tikai 27 %. Pandēmijas laikā vidējais darba stundu skaits pašnodarbinātajiem samazinājās vairāk nekā darba ņēmējiem (par 7 % salīdzinājumā ar 1,9 %), daļēji tāpēc, ka pašnodarbinātie bija vairāk pārstāvēti visvairāk skartajās nozarēs [85]. Arī pašnodarbināto nabadzības riska rādītājs laikposmā no 2019. gada līdz 2021. gadam pieauga vairāk nekā darba ņēmējiem. Šādas atšķirības daļēji var skaidrot arī ar sociālās aizsardzības aptvēruma atšķirībām un zemāku ienākumu atbalsta līmeni pašnodarbinātajiem [86]. 2022. gadā pašnodarbināto īpatsvars starp visiem darba ņēmējiem dažādās dalībvalstīs ievērojami atšķīrās — šis īpatsvars bija tuvu vai virs 20 % Itālijā un Grieķijā un aptuveni 8 % Vācijā un Dānijā. 2022. gadā lielākā daļa pašnodarbināto ES bija individuālā darba veicēji (aptuveni 70 %), un šāda situācija bija vērojama lielākajā daļā dalībvalstu.

[84] Šajā rindkopā ir izmantoti *Eurostat* dati [lfsa_egaps], [lfsa_esgan2], [lfsa_esgaed], ES darbaspēka apsekojums.

[85] Par jaunākajām norisēm saistībā ar darba laiku un to noteicošajiem faktoriem sk. Eiropas Komisijas publikāciju "*Labour market and wage developments in Europe: annual review 2023*", 2023.

[86] *Eurofound*, "*Pašnodarbinātu personu sociālā aizsardzība: Pandēmijas laikā gūtā pieredze*", 2024. gads.

Neraugoties uz ekonomikas attīstības tempa kritumu 2022. gada beigās, darbaspēka pieprasījums joprojām bija liels un veicināja ilgstošu situāciju darba tirgū, kad pieprasījums pēc darbaspēka pārsniedz piedāvājumu. Neraugoties uz nelielo kritumu, gada beigās brīvo darbvietu rādītājs sasniedza 2,8 %, kas ir krietni virs vidējā rādītāja pirms pandēmijas, proti, 1,7 % laikposmā no 2013. gada līdz 2019. gadam [87]. 2023. gada otrajā ceturksnī aptuveni 34 % uzņēmumu pakalpojumu nozarē, 31 % būvniecības nozarē un 26 % apstrādes rūpniecības nozarē uzskatīja, ka darbaspēka trūkums ir ražošanu ierobežojošs faktors (sk. 2.1.4. attēlu) [88]. Tajā pašā ceturksnī saistībā ar Poliju, Maltu, Horvātiju un Slovēniju tika ziņots par gandrīz 50 % vai lielāku darbaspēka trūkumu rūpniecības nozarē. Pakalpojumu jomā vislielākais trūkums tika reģistrēts Maltā, Polijā un Nīderlandē. Kaut arī ir vērojamas sākotnējas pazīmes, kas liecina, ka saspringtie apstākļi darba tirgū mazināsies, gaidāms, ka, turpinoties virzībai uz digitālu un oglekļneitrālu ekonomiku, būs vērojama prasmju neatbilstība un to trūkums, ja vien netiks sniegts pienācīgs politikas atbalsts. Nozarēs, kas ir būtiskas zaļās pārkārtošanās procesā, darbaspēka trūkums kopš 2015. gada ir divkāršojies, bet apmācības piedāvājums šajās nozarēs joprojām ir zem vidējā līmeņa [89]. Lai novērstu pastāvīgo darbaspēka un prasmju trūkumu un atbalstītu taisnīgu divējādo pārkārtošanos, joprojām īpaši svarīga ir rezultatīva politika, kas palīdz darba ņēmējiem attīstīt un nostiprināt darba tirgū nepieciešamās prasmes.

2.1.4. attēls. Norādītais darbaspēka trūkums vēl arvien ir ievērojams lielākajā daļā dalībvalstu

To darba devēju īpatsvars, kuri norādījuši, ka darbaspēka pieejamība ir viens no faktoriem, kas ierobežo ražošanu, sarindots pēc vērtībām attiecībā uz pakalpojumiem (%, 2023. gada 2. ceturksnis)

Avots: Eiropas uzņēmumu un patērētāju aptauja (*EU-BCS*, *Eurostat*).

87 *Eurostat* [jvs_q_nace2]. Brīvo darbvietu rādītājs ir darba vakanču kopējais skaits (t. i., apmaksātie amati, kas ir jaunizveidoti, neaizņemti vai drīzumā atbrīvosies), izteikts procentos no aizņemtajām vai brīvajām amata vietām.

88 2022. gada ceturtajā ceturksnī tie bija attiecīgi 30,8 %, 32,7 % un 26 %, kas atbilst to ES uzņēmumu īpatsvaram, kuri norādījuši, ka darbaspēka trūkums ir viens no faktoriem, kas ietekmē to ražošanu, kā izmērīts Eiropas uzņēmēju un patērētāju apsekojumā (*EU-BCS*).

89 Tās ir būvniecība, enerģētika, atkritumu apsaimniekošana, transports un ražošana atbilstīgi klasifikācijai *NACE* sistēmā.

2022. gadā bezdarba līmenis daudzās dalībvalstīs sasniedza rekordzemu atzīmi. Vidējais bezdarba līmenis ES (iedzīvotāji vecumā no 15 līdz 74 gadiem) samazinājās līdz 6,2 % (no 7,1 % 2021. gadā), sasniedzot viszemāko līmeni gados, par kuriem ir pieejami ES apkopotie dati. Bezdarba samazinājums bija lielāks valstīs ar salīdzinoši augstu bezdarba līmeni, un tā rezultātā bija vērojama bezdarba līmeņa konverģence starp dalībvalstīm (sk. 2.1.5. attēlu). Lielākais samazinājums 2022. gadā bija Grieķijā un Spānijā — attiecīgi par 2,2 un 1,9 procentpunktiem, savukārt Rumānijā situācija saglabājās nemainīga, bet Ungārijā, Polijā un Maltā samazinājums bija neliels (par 0,5 procentpunktiem). Saskaņā ar sociālo rezultātu pārskata metodiku situācijas vērtējums Grieķijā, Spānijā un Itālijā pašlaik ir "vājš, bet uzlabojas", jo šo valstu sniegums ir virs vidējā līmeņa. Tajā pašā laikā situācija Francijā un Zviedrijā ir "jānovēro", pat neraugoties uz uzlabojumiem, kas ir aptuveni ES vidējā rādītāja līmenī vai virs tā, jo šajās valstīs bezdarba līmenis ir salīdzinoši augsts. Lielākajā daļā dalībvalstu ir vērojamas būtiskas reģionālas bezdarba līmeņa rādītāju atšķirības (sk. 5. pielikuma 6. attēlu).

2.1.5. attēls. 2022. gadā bezdarba līmenis daudzās dalībvalstīs sasniedza rekordzemu atzīmi

Bezdarba līmenis (iedzīvotāji vecumā no 15 līdz 74 gadiem) 2022. gadā un izmaiņas attiecībā pret iepriekšējo gadu (%, sociālo rezultātu pārskata pamatrādītājs)

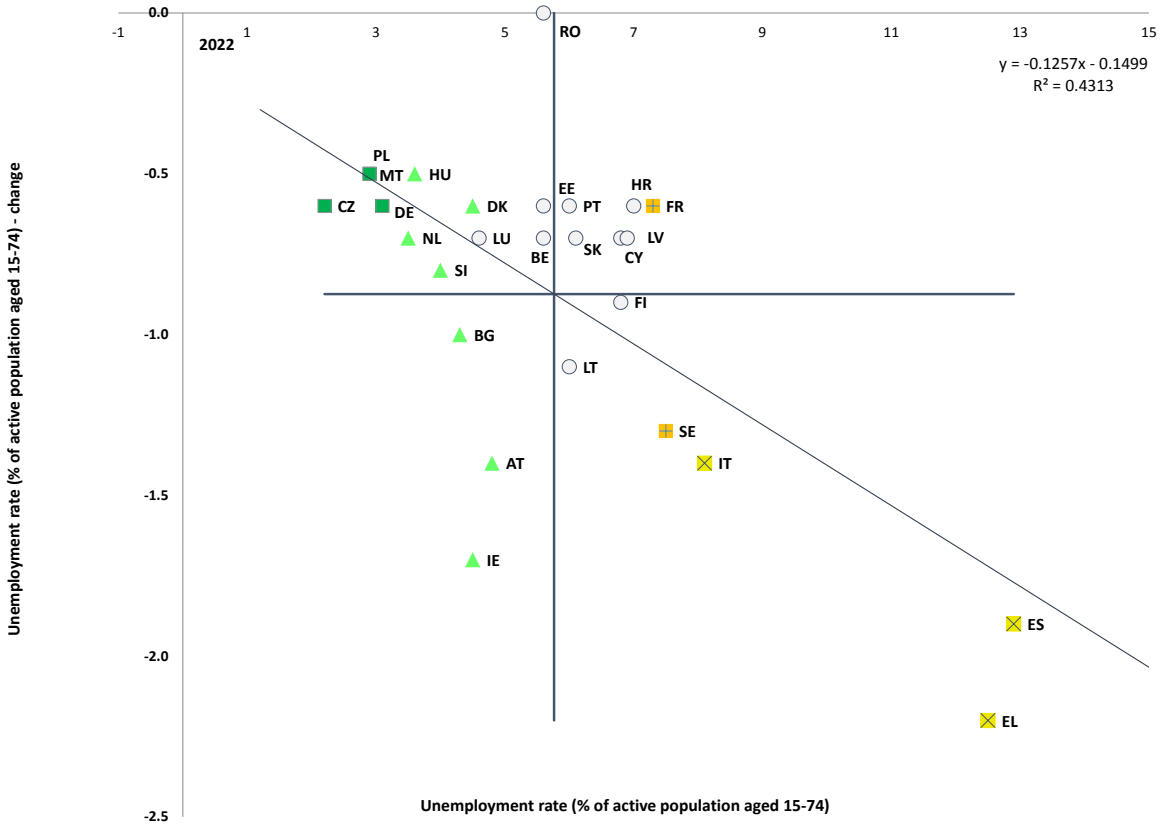

Piezīme. Asu krustpunkts ir nesvērtais ES vidējais rādītājs. Apzīmējumus skatīt pielikumā. Definīcija atšķiras attiecībā uz Spāniju un Franciju.
Avots: *Eurostat* [une_rt_a], darbaspēka apsekojums.

Zaļā pārkārtošanās ir ar lielu potenciālu radīt kvalitatīvas darbvietas, un tā izraisīs ievērojamu darbaspēka pārorientēšanu, jo tās ietekme dažādās nozarēs un reģionos būs atšķirīga. Ar klimatneitralitātes politiku, atbalstot to ar pienācīgiem nodarbinātības un apmācības politikas pasākumiem, līdz 2030. gadam ES varētu radīt līdz pat 1 miljonam papildu darbvietu, veicinot darbvietu radīšanu nozarēs, kurās, visticamāk, pieaugs pieprasījums saistībā ar zaļināšanu, kā arī citās netieši ietekmētās nozarēs [90]. 2020. gadā nodarbinātības līmenis vides preču un pakalpojumu nozarē sasniedza 2,5 % no kopējā ES nodarbinātības līmeņa (salīdzinājumā ar 2,2 % 2015. gadā), taču starp dalībvalstīm bija vērojamas lielas atšķirības. Nesenās politikas iniciatīvas, kuru mērķis ir izmantot jaunās iespējas zaļajās nozarēs, (piem., Zaļā kursa industriālais plāns un neto nulles emisiju industrijas akts) varētu radīt pieprasījumu pēc 450 000–550 000 papildu darbvietu, kas būs vajadzīgas, lai izstrādātu, ražotu un ieviestu stratēģiskas neto nulles emisiju tehnoloģijas [91]. Paredzams, ka nodarbinātības izaugsme būs tādās nozarēs kā būvniecība, atjaunīgā enerģija un elektroenerģija, elektropreču ražošana, atkritumu apsaimniekošana un lauksaimniecība. Tomēr nodarbinātības izaugsmi varētu kavēt darbaspēka un prasmju trūkums, kā arī nepietiekamas investīcijas salīdzinājumā ar nepieciešamo apjomu. Lai nodrošinātu, ka visi darba ņēmēji var gūt labumu no darba iespējām, ko piedāvā zaļā pārkārtošanās, ļoti svarīga ir efektīva politika, ar ko veicina prasmju pilnveidi un pārkvalifikāciju, darbā pieņemšanas stimulus, pienācīgus darba nosacījumus un pāreju no vienas darbavietas uz citu (sk. pīlāra 2. izcēlumu par prasmju un kompetenču veicināšanu taisnīgas pārkārtošanās procesā uz klimatneitralitāti).

[90] Sk. Eiropas Komisija, "*Eiropas 2030. gada klimatisko ieceru vēriena kāpināšana. Investīcijas klimatneitrālā nākotnē cilvēku labā*" (SWD(2020) 176 final). Prognožu pamatā ir *EQUEST*, izmantojot scenāriju "zemāki nodokļi mazprasmīgam darbaspēkam".

[91] Sk. Eiropas Komisija, *Nodarbinātība un sociālās norises Eiropā 2023. gadā*, Eiropas Savienības Publikāciju birojs, 2023.

Ņemot vērā augsto inflāciju un stāvokli darba tirgū, kad pieprasījums pēc darbaspēka pārsniedz piedāvājumu, 2022. gadā sāka paātrināties nominālās algas pieaugums. Nominālā atalgojuma uz vienu darba ņēmēju pieaugums ES 2022. gadā sasniedza 4,8 %, kas ir ievērojami virs vidējā (1,9 %) no 2013. gada līdz 2019. gadam. Salīdzinājumā ar 2023. gada pirmo ceturksni tas pieauga līdz 5,5 % (sk. 2.1.6. attēlu). Šīs norises atspoguļo augsto inflāciju (2022. gada oktobrī gada inflācija sasniedza 11,5 %) un stāvokli darba tirgū, kad pieprasījums pēc darbaspēka vēl arvien pārsniedz piedāvājumu. 2022. gada otrajā pusē un 2023. gada sākumā lielākajā daļā dalībvalstu bija vērojams augstākais nominālās algas pieaugums kopš 2000. gada. 2023. gada otrajā ceturksnī nominālā alga Rumānijā, Ungārijā, Polijā, Slovēnijā, Latvijā, Lietuvā un Horvātijā pieauga par vairāk nekā 10 % gadā, bet Maltā — par mazāk nekā 2 %. Paredzams, ka nominālās algas pieaugums 2023. gadā būs vēl lielāks, bet 2024. un 2025. gadā pakāpeniski mazināsies [92]. Šādas norises gaidāmas, pat neraugoties uz ekonomikas attīstības tempa kritumu, jo vēl arvien vērojama augsta inflācija un izteikts darbaspēka trūkums, turklāt algu līmenim ir tendence reaģēt ar novēlošanos, jo darba samaksas noteikšanas sarunas norit pakāpeniski [93].

2.1.6. attēls. Ņemot vērā augsto inflāciju un situāciju darba tirgū, kad pieprasījums pēc darbaspēka pārsniedz piedāvājumu, 2022. gadā nominālā alga turpināja palielināties

Nominālais atalgojums uz vienu darba ņēmēju (gada izmaiņas, %, 2021. gads, 2022. gads un 2023. gada 2. ceturksnis)

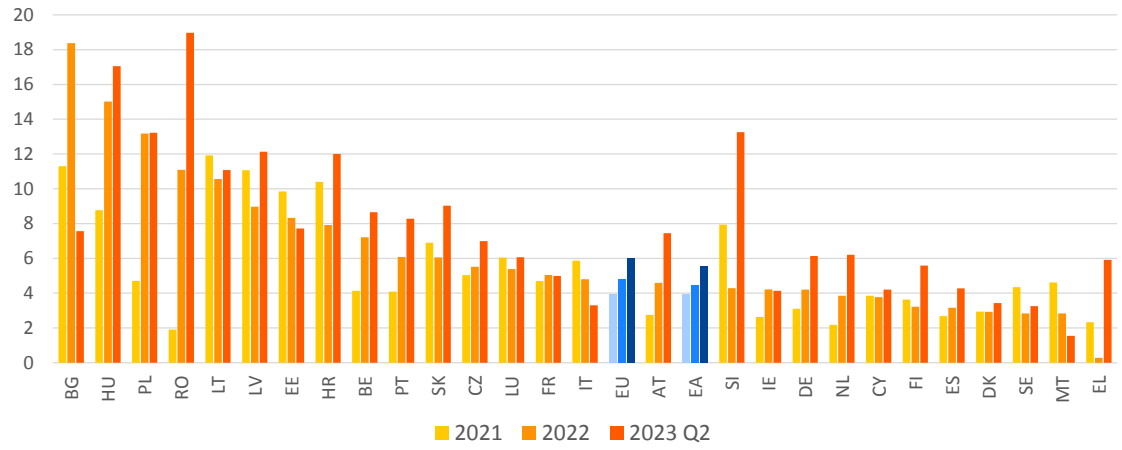

Piezīmes: 1) algas ir mērītas, izmantojot rādītāju "nominālais atalgojums uz vienu darba ņēmēju", kas aprēķināts kā kopējais darba ņēmēju atalgojums, kurš dalīts ar darba ņēmēju kopējo skaitu. Kopējo atalgojumu definē kā kopējo atalgojumu naudā vai natūrā, kas darba devējam ir jāsamaksā darba ņēmējam par darbu, kuru viņš veicis grāmatvedības pārskata periodā; to veido divi elementi: i) darba alga naudā vai natūrā un ii) sociālās iemaksas, kas ir jāsamaksā darba devējiem; 2) visi izmantotie dati ir nacionālo kontu dati. Rādītāji ir balstīti uz nacionālo valūtu vērtībām; 3) valstis ir sarindotas augošā secībā pēc nominālās algas pieauguma 2022. gadā.
Avots: Eiropas Komisija, *AMECO* datubāze, nominālais atalgojums uz vienu darba ņēmēju [hwcdw]. Attiecībā uz 2023. gada 1. un 2. ceturksni: EMPL aprēķini, kas balstīti uz *Eurostat* datiem, darba ņēmēju atalgojums [namq_10_gdp] un kopējā nodarbinātība (iekšzemes jēdziens) [namq_10_a10_e], nacionālie konti.

[92] Sk. Eiropas Komisija, *Eiropas ekonomikas prognoze, 2023. gada rudens*, iestāžu dokuments 258, 2023. gada novembris.

[93] Vienošanās par darba samaksu tiek slēgtas pakāpeniski, proti, sarunas par algu pārskatīšanu notiek dažādos laikos, bet ar tiem saistītie lēmumi par darba samaksu ir spēkā noteiktu laiku. ES lielākajā daļā uzņēmumu algu pārskatīšana notiek tikai reizi gadā vai retāk. Sk. *Fabiani*, *S.*, *Kwapil*, *C.*, *Rõõm*, *T.*, *Galuscak*, *K.* un *Lamo*, *A.* "*Wage rigidities and labor market adjustment in Europe*", *Journal of the European Economic Association*, 8. sējums, Nr. 2–3, 497.–505. lpp., 2010.

Vienošanās ceļā noteikto darba algu pieaugums eurozonā 2022. gadā kļuva straujāks un 2023. gada 1. pusgadā turpināja palielināties rekordstraujā tempā. Atšķirībā no izmaiņām saistībā ar atalgojumu uz vienu darba ņēmēju rādītājs attiecībā uz vienošanās ceļā noteiktām darba algām atspoguļo darba koplīguma sarunu rezultātu eurozonā, un to neietekmē nostrādāto stundu skaits. Dažās nozarēs šis rādītājs atspoguļo minimālo algu. 2023. gada pirmajā un otrajā ceturksnī vienošanās ceļā noteiktās darba algas palielinājās par 4,3 % (vērtējot gada rezultātus), ievērojami pārsniedzot iepriekšējos ceturkšņos novērotos pieauguma tempus (no 2,6 % līdz 3,1 % 2022. gadā) [94]. Šie rādītāji bija visaugstākie kopš 2009. gada, galvenokārt tāpēc, ka darba samaksas noteikšanas sarunās tika aicināts kompensēt pirktspējas zudumu. Daudzās nesen noslēgtajās vienošanās par darba samaksu pastāvīgi atalgojuma palielinājumi tika apvienoti ar vienreizējiem pabalstiem un vienreizējiem maksājumiem, no kuriem lielākoties labumu guva zema atalgojuma saņēmēji.

Neraugoties uz nominālās algas palielināšanos, reālā alga 2022. gadā samazinājās gandrīz visās dalībvalstīs (vidēji ES par 3,7 %), un 2023. gada pirmajā pusgadā kritums turpinājās, kaut arī lēnāk (sk. 2.1.7. attēlu). Nominālās algas pieaugums atpaliek no inflācijas, tāpēc reālā alga 2022. gadā samazinājās gandrīz visās dalībvalstīs (izņemot Bulgāriju, Poliju un Ungāriju). Lielāki kritumi (7 % vai vairāk) tika novēroti Igaunijā, Grieķijā, Nīderlandē un Latvijā. Tomēr straujāka algas pieauguma un mērenākas inflācijas dēļ reālās algas samazināšanās temps kļūst lēnāks. 2023. gada otrajā ceturksnī reālā alga ES vidēji vēl arvien turpināja samazināties (par 0,8 % gadā), bet gandrīz pusē dalībvalstu tā pieauga. Lai ierobežotu augsto dzīves dārdzības sociālo ietekmi, jo īpaši uz zema atalgojuma saņēmējiem, ir svarīgi pakāpeniski atjaunot pirktspēju un mazināt turpmākos zaudējumus. Norises saistībā ar peļņas normu liecina, ka dažos sektoros ir iespējams turpmāks algu kāpums, vienlaikus saglabājot piesardzību attiecībā uz sekundāro ietekmi uz inflāciju [95]. Šajā kontekstā izšķiroša nozīme ir rezultatīvām koplīguma sarunām saskaņā ar valstu likumiem un praksi, lai panāktu vispārēju algu pieaugumu, kas veicina pirktspēju, jo īpaši mazo un vidējo algu saņēmēju pirktspēju, vienlaikus sekmējot darbvietu radīšanu un aizsargājot konkurētspēju.

---

[94] ECB rādītājs attiecībā uz vienošanās ceļā noteiktām darba algām eurozonai ir vidējais svērtais no kopīgi saskaņoto algu nacionālā gada pieauguma rādītāja lielākajai daļai eurozonas valstu. Avots: ECB Statistical Warehouse.

[95] Sk. Eiropas Komisijas publikāciju "*Labour market and in Europe: annual review 2023*", 2023.

2.1.7. attēls. 2022. gadā reālā alga samazinājās, un šāds kritums turpinās, lai gan lēnāk

Reālā bruto darba alga uz vienu darba ņēmēju (gada izmaiņas %; 2021., 2022. gads un 2023. gada 2. ceturksnis)

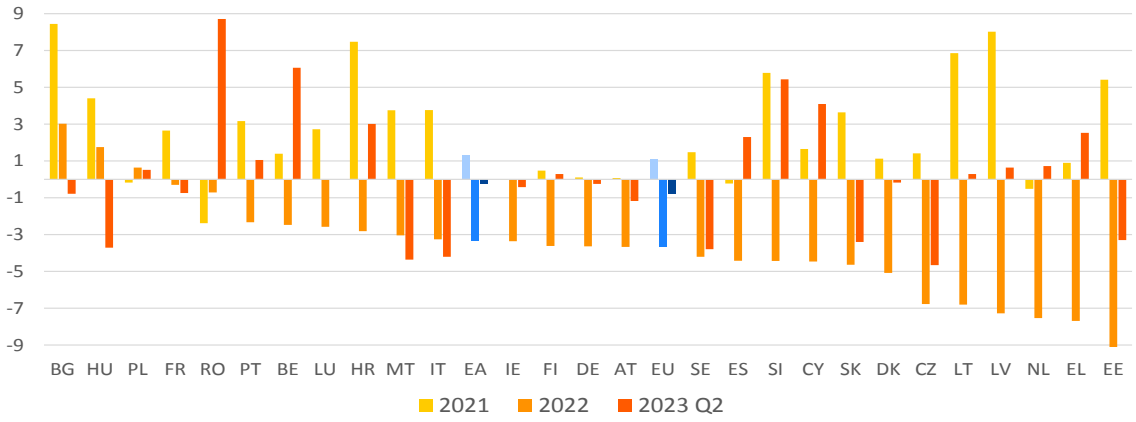

Avots: Eiropas Komisija, AMECO datubāze, nominālā bruto darba alga uz vienu darba ņēmēju [hwwdw]; deflators: Saskaņotais patēriņa cenu indekss [zcpih]. Par 2023. g. 2. cet.: *EMPL* aprēķini, kas balstīti uz *Eurostat* datiem, darba alga [namq_10_gdp], kopējā nodarbinātība (iekšzemes jēdziens) [namq_10_a10_e] un saskaņotais patēriņa cenu indekss [prc_hicp_midx].

No 2022. gada janvāra līdz 2023. gada jūlijam likumā noteiktā minimālā alga nominālajā izteiksmē ievērojami pieauga, kompensējot augstās inflācijas ietekmi uz minimālās algas saņēmēju pirktspēju pusē no šīm dalībvalstīm, kurās ir ar likumu noteikta minimālā alga. No 2022. gada janvāra līdz 2023. gada janvārim likumā noteiktās minimālās algas nominālā izteiksmē pieauga par vairāk nekā 5 % visās dalībvalstīs, kurās šādas algas ir noteiktas, un par vairāk nekā 10 % lielākajā daļā šo valstu (sk. 2.1.8. attēlu). To noteica gan būtiski palielinājumi visā 2022. gadā, gan atjauninājumi 2023. gada janvārī, ņemot vērā to, ka augstā dzīves dārdzība jo īpaši skārusi zema atalgojuma saņēmējus. Pieaugums 2022. gadā atspoguļoja gan korekcijas, kas notiek regulāri (piemēram, Nīderlandē), tai skaitā automātiskās indeksācijas korekcijas, ja šādi mehānismi ir ieviesti (piem., Beļģijā, Francijā un Luksemburgā), gan citus diskrecionāros atjauninājumus (piem., Vācijā un Grieķijā [96]. No 2022. gada janvāra līdz 2023. gada jūlijam minimālās algas saņēmēji varētu gūt labumu no ievērojama reālā pieauguma (par 2 % vai vairāk) tikai Vācijā, Beļģijā, Grieķijā, Luksemburgā, Nīderlandē un Bulgārijā. Polijā, Rumānijā, Latvijā, Spānijā un Francijā likumā noteiktā minimālā alga reālajā izteiksmē kopumā saglabājās nemainīga, vēl aizvien nodrošinot pirktspēju. Tomēr 10 dalībvalstīs tā samazinājās par vairāk nekā 3 % (reālajā izteiksmē), citastarp par vairāk nekā 10 % Čehijā un Ungārijā un aptuveni par 10 % Igaunijā, Maltā un Slovēnijā [97]. Turklāt vairākās dalībvalstīs, kurās minimālās algas ar likumu nav noteiktas, vienošanās ceļā noteiktās minimālās algas pieauga lēni, un tas radīja ievērojamus zaudējumus reālajā izteiksmē [98].

[96] Sīkāku informāciju sk. Eiropas Komisijas Nodarbinātības, sociālo lietu un iekļautības ģenerāldirektorāta publikācijā "*Labour Market and Wage Developments in Europe – Annual review 2022*", Eiropas Savienības Publikāciju birojs, Luksemburga, 2022.

[97] Tā kā lielākajā daļā valstu nominālās likmes parasti tiek noteiktas katru janvāri un gada laikā netiek pārskatītas, laikposmā pēc 2023. gada janvāra atjaunināšanu veica tikai dažas dalībvalstis.

[98] Sīkākai informācijai sk. *Eurofound*, *Minimālās algas 2023. gadā*: gada ziņojums, sērija "Minimālās algas ES", Eiropas Savienības Publikāciju birojs, Luksemburga, 2023.

2.1.8. attēls. Augstās inflācijas ietekme pusē dalībvalstu ir kompensēta ar likumā noteiktās minimālās algas atjauninājumiem

Likumā noteiktās minimālās algas izmaiņas reālā un nominālā izteiksmē (pieauguma rādītājs, %)

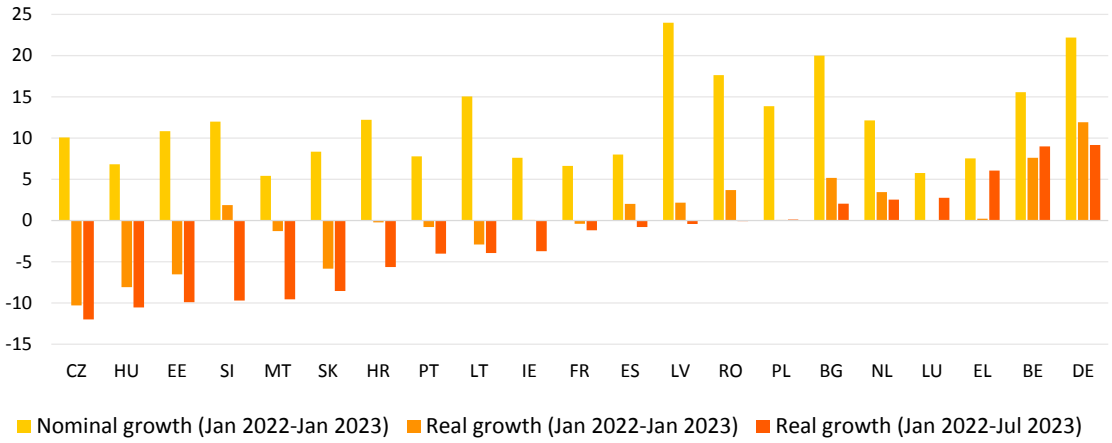

Piezīme. Dalībvalstis ir sarindotas dilstošā secībā pēc likumā noteiktās minimālās algas palielinājuma reālā izteiksmē 2023. gadā.
Avots: *Eurofound* korespondentu tīkla un EMPL ĢD aprēķini, pamatojoties uz *Eurostat* datiem, [earn_mw_cur] un [prc_hicp_midx]..

Darbs vēl nebūt negarantē izkļūšanu no nabadzības. To nodarbināto personu īpatsvars, kuru vecums ir 18 gadi vai vairāk un kurām draud nabadzība, ES 2022. gadā bija 8,5 % (ņemot vērā 2021. gada ienākumus), un tas bija mazāks nekā pirms 10 gadiem, taču šajā periodā tas ir samazinājies mazāk nekā pusē dalībvalstu [99]. Straujākais samazinājums laikā no 2012. līdz 2022. gadam bija vērojams Rumānijā un Grieķijā (katrā par 4,5 procentpunktiem), taču 2022. gadā to rādītāji joprojām bija augstāki par ES vidējo rādītāju (attiecīgi 14,5 % un 10,6 %). Arī Luksemburgā, Spānijā, Itālijā, Igaunijā, Portugālē, Bulgārijā un Polijā šis rādītājs pārsniedz ES vidējo rādītāju, un (izņemot Poliju) pēdējos 10 gados tas ir pieaudzis. Neraugoties uz slogu, ko daudziem darba ņēmējiem radīja Covid-19 krīze, nodarbinātu personu nabadzības rādītājs kopš 2019. gada lielākajā daļā dalībvalstu kopumā ir saglabājies stabils (ņemot vērā 2018. gada ienākumus). Laikposmā no 2019. gada līdz 2022. gadam liels pieaugums bija vērojams tikai Slovākijā, Kiprā un Īrijā (attiecīgi par 2,7 procentpunktiem, 1,2 procentpunktiem un 1 procentpunktu), savukārt Ungārijā, Beļģijā, Rumānijā un Spānijā reģistrēts samazinājums par 1 procentpunktu vai vairāk. Saskaņā ar *Eurostat* sākotnējām aplēsēm, kas attiecas uz 2022. ienākumu gadu, paredzams, ka nodarbinātu personu nabadzība ES vidēji samazināsies, jo īpaši Horvātijā, Austrijā, Igaunijā un Itālijā, un šīs prognozes saskan ar aplēsto lielāku nodarbinātības ienākumu pieaugumu darba ņēmējiem ar zemākiem ienākumiem [100]. Līdzīgi kā iepriekšējos gados, visā ES nodarbinātu personu nabadzības līmenis ir augstāks darba ņēmējiem ar zemu izglītības līmeni (18,4 %), nepilna laika darba ņēmējiem (13,5 %), darba ņēmējiem, kas strādā uz terminētu līgumu pamata (12,2 %), un jo īpaši personām, kas dzimušas ārpus ES (19,9 %), un personām, kas nav ES pilsoņi (24,3 %).

[99] *Eurostat* [ilc_iw01], EU-SILC.

[100] Sk. sākotnējās aplēses par ienākumu nevienlīdzību.

Nodarbinātības un darbā pieņemšanas stimulus var ietekmēt ar darbaspēka nodokļiem. Kopš 2012. gada nodokļu slogs vienai personai, kura saņem vidējo algu, ES ir samazinājies par 2,2 procentpunktiem un 2022. gadā bija 39,7 % [101]. Tajā pašā laikposmā 14 dalībvalstīs bija vērojams būtisks (par vairāk nekā 1 procentpunktu) nodokļu ķīļa samazinājums šajā algu līmenī, un vislielākais samazinājums bija Ungārijā (8,7 procentpunkti), Rumānijā (6,2 procentpunkti), Grieķijā (5,7 procentpunkti), Latvijā (3,7 procentpunkti), Nīderlandē un Francijā (3,1 procentpunkts). Turpretī tajā pašā laikposmā būtisks pieaugums bija vērojams 6 valstīs, citastarp Portugālē (4,3 procentpunkti), Luksemburgā (3,3 procentpunkti) un Maltā (2,4 procentpunkti). Svarīgi, ka nodokļu ķīlis vienai personai, kura saņem mazu algu (50 % no vidējās algas), kopš 2016. gada ES ir samazinājies par 3,3 procentpunktiem, bet kopš 2021. gada — par 0,4 procentpunktiem. Tomēr 2022. gadā dažādās dalībvalstīs tas bija ļoti atšķirīgs — no 18 % Kiprā līdz 41 % Ungārijā un Vācijā (sk. 2.1.9. attēlu). Darbaspēka nodokļu ietekme ir atkarīga ne tikai no vidējā nodokļu ķīļa, bet arī no tās sistēmas struktūras, kas nosaka nodokļu sloga sadalījumu starp darba devējiem un darba ņēmējiem.

2.1.9. attēls. Nodokļu ķīlis ir mazāks zema atalgojuma saņēmējiem

Nodokļu slogs vienai personai, kas saņem zemu atalgojumu (50 % un 67 % no vidējās algas), salīdzinājumā ar vidējo algu 2022. gadā

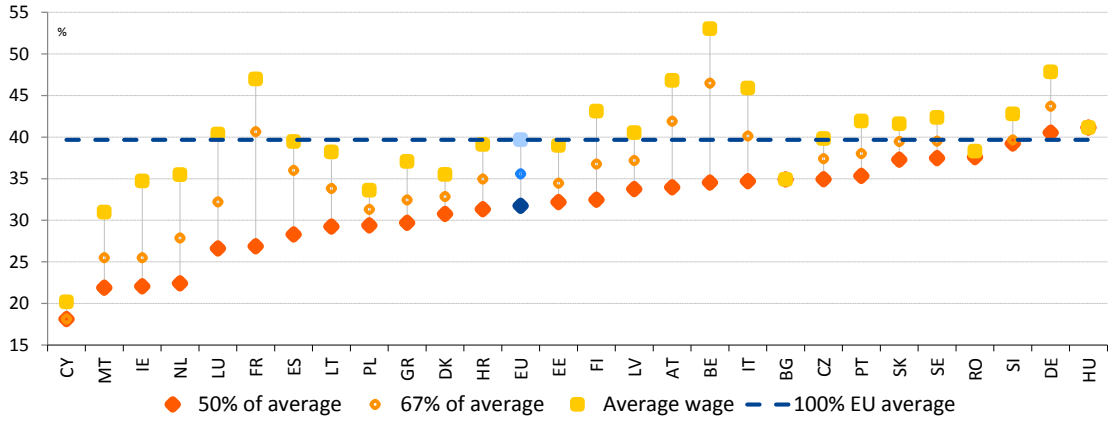

Avots: Eiropas Komisija, *ECFIN* ĢD, nodokļu un pabalstu datubāze, pamatojoties uz ESAO nodokļu/pabalstu modeli (atjaunināts 2023. gada martā).
Piezīmes. Dalībvalstis ir sarindotas augošā secībā pēc nodokļu ķīļa līmeņa vienai personai, kura saņem mazu algu (50 % no vidējās algas).

[101] Ar nodokļu ķīli mēra starpību starp darba devēju darbaspēka izmaksām un darba ņēmēju neto atalgojumu.

Pastāv tendence, ka iedzīvotāju ienākuma nodokļa sistēmas ir progresīvas un ar zemākiem nodokļu ķīļiem tiem, kas pelna mazāk. Francijā, Beļģijā un Luksemburgā progresivitāte ir ļoti izteikta, turpretim Bulgārijā un Ungārijā ir vienota nodokļu sistēma (sk. 2.1.9. attēlu). Mazāks nodokļu slogs zema atalgojuma saņēmējiem mazāk kropļo darbaspēka pieprasījumu un piedāvājumu un mazina šķēršļus mazprasmīgu darba ņēmēju pieņemšanai darbā (šādiem darba ņēmējiem kopumā raksturīgas sliktākas iespējas darba tirgū), savukārt pasākumi jāplāno tā, lai nekavētu pāreju uz labāk apmaksātām darbvietām. Inflācija var izraisīt arī izkropļojumus nodokļu sistēmās, citastarp attiecībā uz progresivitāti un nodokļu taisnīgumu. Izkropļojumus nodokļu sistēmās var radīt nomināli definētas robežvērtības, piemēram, nodokļu kategorijas, nodokļu kredīti, atskaitījumi vai atbrīvojumi. Parasti inflācija progresīvu nodokļu sistēmās, kurās robežvērtības ir noteiktas nominālā izteiksmē, izraisa pārvirzi uz augstāku nodokļu kategoriju ("bracket creep") [102]. Tā rezultātā lielāka nodokļu maksātāju daļa tiek iekļauta nodokļu kategorijās ar augstāku likmi. Ja netiek veiktas (automātiskas) korekcijas atbilstoši inflācijai vai citi politikas pasākumi, lielāks nodokļu slogs apvienojumā ar nodokļu kredītu un pabalstu samazināšanos var palielināt nabadzības risku.

[102] Ar terminu "bracket creep" jeb pārvirzi uz augstāku nodokļu kategoriju apzīmē situāciju, kad mājsaimniecību nodokļu slogs palielinās, jo inflācijas dēļ (piem., algu vai citu ienākumu indeksācijas dēļ) palielinās nominālā alga (vai nominālie ienākumi kopumā). Lielāki nominālie ienākumi var palielināt nodokļu maksātāju ienākuma nodokļa likmes, tādējādi paaugstinot nodokļu robežlikmes un vidējās nodokļu likmes, lai gan algas (ienākumi) reālajā izteiksmē paliek nemainīgas.

Nodokļu sloga novirzīšana no darbaspēka uz vides nodokļiem var uzlabot darba tirgus stimulus un nodrošināt lielāku taisnīgumu, vienlaikus veicinot klimata mērķu sasniegšanu, jo tiek internalizētas ražošanas vidiskās izmaksas [103]. Plānā *REPowerEU* dalībvalstis ir mudinātas apsvērt nodokļu pasākumus, kas stimulē enerģijas taupīšanu un samazina fosilā kurināmā patēriņu [104]. Tas varētu ietvert tādus nodokļu pasākumus kā transportlīdzekļu nodokļu samazinājumi un atbrīvojumi gan elektrisko un ūdeņraža transportlīdzekļu iegādei, gan to izmantošanai, nodokļu atvieglojumi saistībā ar enerģijas ietaupījumiem un videi kaitīgu subsīdiju pakāpenisku atcelšanu. Turklāt ierosinātie grozījumi Enerģijas nodokļu direktīvā palīdz sasniegt šo mērķi, nosakot cenu signālus, kas samazina fosilā kurināmā patēriņu un veicina enerģijas taupīšanu. Piedevām ar Padomes Ieteikumu par to, kā nodrošināt taisnīgu pārkārtošanos uz klimatneitralitāti, tiek veicināta arī nodokļu sloga novirzīšana no darbaspēka (jo īpaši samazinot nodokļu ķīli grupām ar zemiem un vidējiem ienākumiem) uz ieņēmumu avotiem, kas veicina klimata un vidisko mērķu sasniegšanu [105]. Šādu nodokļu novirzīšanu var īstenot tā, lai novērstu regresīvu ietekmi un nodrošinātu fiskālo ilgtspēju, citastarp finansējot pienācīgu sociālo aizsardzību [106]. Ar šiem mērķiem ir saderīgi atbalsta pasākumi, ar ko neaizsargātām grupām nodrošina cenas ziņā pieejamu enerģiju, jo īpaši saistībā ar ārkārtīgi augstajām enerģijas cenām 2022. gadā.

---

103 Sk. 4. nodaļu *2023. gada ziņojumā par nodokļiem*, Eiropas Komisija.

104 Sk. Eiropas Komisija, "*Plāns REPowerEU*" (COM(2022) 230 final).

105 Sk. *Padomes Ieteikumu (2022. gada 16. jūnijs) par to, kā nodrošināt taisnīgu pārkārtošanos uz klimatneitralitāti*, 2022/C 243/04.

106 *Komisijas dienestu darba dokuments, kas pievienots priekšlikumam Padomes ieteikumam par to, kā nodrošināt taisnīgu pārkārtošanos uz klimatneitralitāti* (SWD(2021) 452 final).

Pīlāra 1. izcēlums. Vīriešu un sieviešu darba samaksas atšķirība un attiecīgie politiskie risinājumi

Lai panāktu dzimumu līdztiesību un atbalstītu iekļaujošu un ilgtspējīgu izaugsmi, būtiski ir novērst nepamatotu vīriešu un sieviešu darba samaksas atšķirību. Darba samaksas nevienlīdzība veicina dzimumu nelīdztiesību darba tirgū un sabiedrībā visa mūža garumā. Pirmkārt, zemāka sieviešu darba samaksa, kas nav pamatota ar atšķirīgām personiskajām vai darbavietas īpašībām, kavē viņu ekonomisko neatkarību darba dzīves laikā. Šāda zemāka samaksa negatīvi ietekmē arī sieviešu līdzdalību darba tirgū un rada ekonomiskus un sociālus zaudējumus, jo netiek pilnvērtīgi izmantots darba tirgus potenciāls. Otrkārt, vīriešu un sieviešu darba samaksas atšķirība izpaužas kā atšķirība sieviešu un vīriešu pensiju ziņā (2022. gadā ES vidēji 26 %), un sievietes vecumdienās ir vairāk pakļautas nabadzības riskam. Novēršot ar dzimumu saistītu diskrimināciju un nevienlīdzību atalgojuma jomā un uzlabojot nodokļu sistēmu darbību [107], var radīt lielākus stimulus, kas palīdzēs vairāk sieviešu kļūt ekonomiski aktīvām. Tas ir būtiski, lai novērstu ievērojamo darbaspēka un prasmju trūkumu Savienībā, kā arī lai nodrošinātu sociālās aizsardzības sistēmu atbilstību un ilgtspēju, ņemot vērā sabiedrības novecošanu. Nepamatotas vīriešu un sieviešu darba samaksas atšķirības novēršana veicinās arī Eiropas sociālo tiesību pīlāra 2. principa (par dzimumu līdztiesību) īstenošanu, jo īpaši tiesības par vienādi vērtīgu darbu saņemt vienādu darba samaksu saskaņā ar LESD 157. pantu.

Pastāvīgā vīriešu un sieviešu darba samaksas atšķirība atspoguļo strukturālus faktorus, un to ietekmē diskriminācija darba samaksas ziņā un sistēmiski aizspriedumi algu struktūrās. Neraugoties uz pēdējos gados panākto progresu, sievietes vēl aizvien pelna vidēji mazāk nekā vīrieši, lai gan viņu vidējais izglītības līmenis ir augstāks. Vīriešu un sieviešu darba samaksas atšķirība [108] 2021. gadā ES bija 12,7 %, un dažādās valstīs tā ievērojami atšķīrās: no 0,2 % Luksemburgā līdz 20,5 % Igaunijā. Lielākajā daļā dalībvalstu pēdējā desmitgadē šī atšķirība ir samazinājusies, taču tas noticis salīdzinoši lēni, ņemot vērā to, ka samazinājās ilgstošās dzimumu atšķirības saistībā ar līdzdalību darba tirgū un palielinājās sieviešu izglītības līmenis. Vīriešu un sieviešu darba samaksas atšķirības cēloņi ir kompleksi un savstarpēji saistīti. Tā daļēji var būt saistīta ar i) sieviešu pārlieku lielo īpatsvaru salīdzinoši zemu atalgotās darbvietās un nozarēs, kā arī nepilna laika darbos, ii) sieviešu nepietiekamu īpatsvaru augstāka līmeņa amatos un iii) lielākām grūtībām sievietēm saskaņot darbu ar aprūpes pienākumiem (kas citastarp noved pie karjeras pārtraukumiem). Tomēr vīriešu un sieviešu darba samaksas atšķirība ES lielākoties nav saistīta ar objektīvām un izmērāmām indivīdu īpašībām [109]. Tas liek domāt, ka pastāvošo vīriešu un sieviešu darba samaksas atšķirību, visticamāk, būtiski veicina citi faktori, arī diskriminācija un nepārredzamas algu struktūras.

---

107 Sk. 2.2.1. iedaļu.

108 *Eurostat* definīcija (sk. grafiku). Tajā neņem vērā citus faktorus, kas nosaka darba samaksu, piemēram, amata līmeni, amata stāžu, izglītību, pieredzi un sniegumu.

109 Eurostat, Statistical Working Papers, "*Gender pay gaps in the European Union – A statistical analysis*", 2021.

Vīriešu un sieviešu darba samaksas atšķirība nekoriģētā formā joprojām ir liela, neraugoties uz uzlabojumiem

Atšķirība starp nodarbināto vīriešu un sieviešu vidējo bruto izpeļņu stundā procentos no nodarbināto vīriešu vidējās bruto izpeļņas stundā (%, 2021., 2016. un 2011. gads)

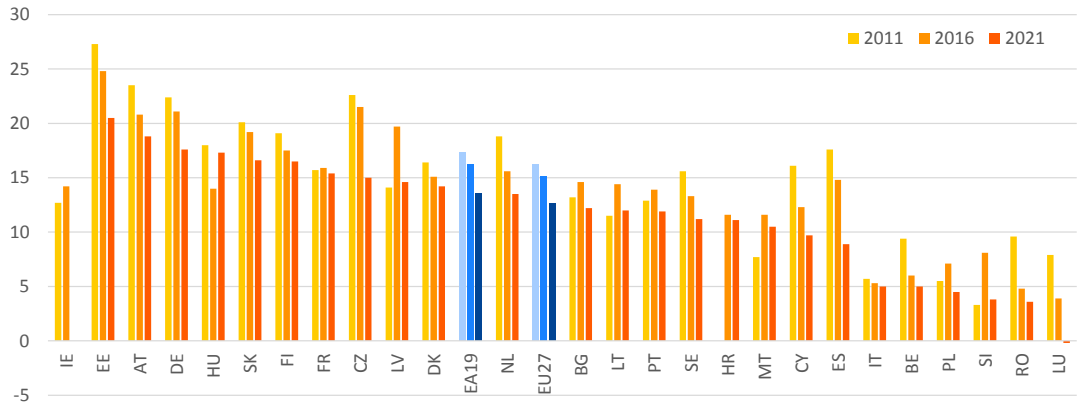

Piezīme. Dati kārtoti pēc 2021. gada vērtībām. Trūkst datu par EL attiecībā uz atsauces gadiem (EL 2018. gadā bija 10,4 %), par HR attiecībā uz 2011. gadu un par IE attiecībā uz 2021. gadu.
Avots: Eurostat [earn_gr_gpgr2]

Lai atklātu ar dzimumu saistītus aizspriedumus darba samaksas struktūrās un noteikumos un ļautu darba ņēmējiem rezultatīvi aizstāvēt savas tiesības uz vienādu darba samaksu par vienādi vērtīgu darbu, būtiski ir darba samaksas pārredzamības pasākumi. Darba samaksas pārredzamības direktīvas (pieņemta 2023. gada 10. maijā) mērķis ir apkarot diskrimināciju darba samaksas ziņā un palīdzēt mazināt vīriešu un sieviešu darba samaksas atšķirību ES, padarot darba samaksas sistēmas pārredzamākas un palielinot informētību par to, kā dzimums ietekmē darba samaksas līmeni personām, kas veic vienādu vai vienādi vērtīgu darbu. Dalībvalstīm trijos gados minētā direktīva ir jātransponē valsts tiesību aktos. Sagaidāms, ka ziņošana par darba samaksu kā savstarpēja spiediena instruments, ko pastiprinās darba samaksas novērtēšana uzņēmumos, kuros ir vairāk nekā 100 darbinieku un kuros ir radušās pamatotas šaubas par vienlīdzīgas darba samaksas tiesību ievērošanu, palīdzēs darba devēju līmenī risināt sieviešu darba sistēmisku nepietiekamu novērtēšanu. Direktīvā ir noteikta skaidra sistēma un kritēriji "vienādi vērtīga darba" koncepcijas īstenošanai. Tā būtiski uzlabo iespēju vērsties tiesā un mazina procesuālos šķēršļus darba samaksas diskriminācijas upuriem. Turklāt ir sagaidāms, ka vīriešu un sieviešu darba samaksas atšķirības samazināšanu veicinās arī Direktīva par adekvātām minimālajām algām Eiropas Savienībā, ņemot vērā sieviešu pārlieku lielo īpatsvaru zemu atalgotās darbvietās.

Pēdējos gados vairākas dalībvalstis ir ieviesušas pasākumus vai paziņojušas par pasākumiem (arī kā par daļu no saviem ANP), kuru mērķis ir uzlabot darba samaksas pārredzamību un ziņošanu par vīriešu un sieviešu darba samaksas atšķirību. Čehijā 2022. gada decembrī valdība apstiprināja Rīcības plānu sieviešu un vīriešu vienlīdzīgas darba samaksas nodrošināšanai 2023.–2026. gadā, kas ietver pasākumus, kuru mērķis ir veicināt atalgojuma sistēmu analīzes rīku plašāku izmantošanu un ziņošanu par darba samaksas atšķirībām. 2021. gada jūlijā **Īrija** atjaunināja Likumu par informāciju, kas attiecas uz vīriešu un sieviešu darba samaksas atšķirību, kurā paredzēts, ka organizācijām, kurās ir vairāk nekā 250 darbinieku, ir jāziņo par vīriešu un sieviešu darba samaksas atšķirībām, citastarp par piemaksām. Īstenojot Labklājības attīstības plānu 2023.–2030. gadam un savu ANP, **Igaunija** paziņoja par digitālā rīka "*Pay Mirror*" ieviešanu; šis rīks palīdzēs darba devējiem analizēt vīriešu un sieviešu darba samaksas atšķirības un ziņot par šīm atšķirībām savās organizācijās. **Spānijā**, īstenojot 2020. gadā pieņemtos noteikumus par līdztiesības plāniem, pārredzamību un vienādu darba samaksu saskaņā ar ANP, valdība un sociālie partneri uzņēmumiem un fiziskām personām, kuras iesaistītas sarunās par līdztiesības plāniem un darba izvērtēšanu, ir sagatavojuši vairākus rīkus un rokasgrāmatas, kas atvieglo vienādas darba samaksas par vienādi vērtīgu darbu principa īstenošanu.

2.1.2. Dalībvalstu veiktie pasākumi

Vairākas dalībvalstis ir ieviesušas nodarbinātības stimulus un subsīdijas darbvietu radīšanai. 2022. gadā **Horvātija** kā daļu no sava atveseļošanas un noturības plāna (ANP) ieviesa subsīdijas reģistrētu darba meklētāju nodarbinātībai, pašnodarbinātībai un stažēšanās iespējām zaļajās un digitālajās nozarēs. **Lietuva** ir ieviesusi algu subsīdiju Ukrainas bēgļiem, ar ko līdz 36 mēnešiem sedz 75 % no algas izmaksām. **Grieķijā** tika sākta programma "*Proto Ensimo*", lai veicinātu jauniešu sākotnējo ienākšanu darba tirgū, uz laiku līdz sešiem mēnešiem nodrošinot subsīdijas 600 EUR apmērā mēnesī: 300 EUR gados jaunajiem darba ņēmējiem un 300 EUR darba devējiem (vai 150 EUR nepilnas slodzes darbam). Grieķija 2023. gada septembrī ieviesa arī ANM finansētu apmācības un sertifikācijas programmu 15000 bezdarbnieku vecumā no 25 līdz 45 gadiem, koncentrējoties uz prasmēm augsta pieprasījuma jomās, piemēram, zaļajā un digitālajā jomā. Kā daļu no plašas darbā pieņemšanas stimulu reformas saskaņā ar savu ANP **Spānija** 2023. gada janvārī pieņēma tiesību aktu, kas paredz sociālā nodrošinājuma iemaksu atlaides konkrētām grupām ar zemām nodarbināmības iespējām, piemēram, ilgstošajiem bezdarbniekiem un jauniešiem *NEET* situācijā. Jaunajā tiesiskajā regulējumā īpaša uzmanība ir pievērsta pastāvīgas nodarbinātības radīšanai, citastarp trīs gadu minimālajam darba līguma ilgumam, un tajā ir paredzēts vispārējs noteikums, ka sociālā nodrošinājuma iemaksu atlaižu summa kopā ar jebkuru citu nodarbinātības stimulu nedrīkst pārsniegt 60 % no līguma algas izmaksām. 2023. gada jūnijā **Itālija** ieviesa pagaidu stimulus 60 % apmērā no mēneša bruto atalgojuma uz 12 mēnešiem, lai pastāvīgā darbā pieņemtu personas ar invaliditāti un jauniešus, kas nepiedalās apmācības programmās. **Portugāle** 2023. gada jūlijā ieviesa jaunu programmu ("*Avançar*"), kas piešķir finansiālu atbalstu darba devējiem, kuri jauniešiem ar augstu akadēmisko kvalifikāciju, kas reģistrējušies kā bezdarbnieki, piedāvā beztermiņa darba līgumus ar algu, kas ir vienlīdzīga ar vai lielāka par valsts pārvaldes vispārēja vecākā ierēdņa karjeras sākuma algu. Plašākas reformas ietvaros **Somijā** valdība ir ieviesusi tādu algas subsīdiju bez darba esošu darba meklētāju pieņemšanai darbā, kas sedz 50 % no algas izmaksām (personu ar invaliditāti nodarbināšanai — 70 %). **Slovēnijā** saskaņā ar tās ANP tika uzsākta nodarbinātības programma "Jauniešu ātrāka iekļaušanās darba tirgū", ar ko 18 mēnešus subsidē 4000 personu vecumā līdz 29 gadiem nodarbinātību uz beztermiņa darba līgumu pamata, un šīs programmas kopējā vērtība ir 27,36 miljoni EUR. Turklāt tika uzsākta nodarbinātības stimulēšanas izmēģinājuma iniciatīva ar nosaukumu "Zaļās darbvietas", kuras mērķis ir aptuveni 300 bezdarbnieku iesaistīt zaļajās darbvietās, darba devējiem vienu gadu ik mēnesi izmaksājot subsīdijas 680 EUR apmērā.

Lai novērstu ekstrēmu vides pārmaiņu ietekmi uz vietējiem uzņēmumiem un darba tirgu, pēdējā laikā tiek izmantotas darbvietu saglabāšanas shēmas. 2023. gadā dažas dalībvalstis veica ārkārtas pasākumus, tieši reaģējot uz vides katastrofām, piemēram, ugunsgrēkiem, ekstrēmiem karstuma viļņiem un plūdiem. **Grieķija** 2023. gada jūlijā un septembrī ieviesa 3 mēnešu darba līgumu apturēšanas shēmu uzņēmumiem, kurus attiecīgi skāruši mežu ugunsgrēki un plūdi. **Slovēnija** 2023. gada augustā ieviesa ārkārtas atvaļināšanas kompensāciju plūdu skartajiem uzņēmumiem. **Itālija** ir attiecinājusi arī uz būvniecības nozari kompensācijas shēmu, kas jau ir ieviesta lauksaimniecības uzņēmumos, lai cīnītos pret ekstrēmu karstuma viļņu sekām.

Dažas dalībvalstis ir pagarinājušas savas saīsināta darba laika shēmas 2023. gada pirmajā pusgadā. Vācijā federālā valdība pagarināja atvieglotos noteikumus par saīsināta darba laika shēmas izmantošanu, un tie palika spēkā līdz 2023. gada jūnija beigām. Darba ņēmēji, kuri izmanto saīsināta darba laika priekšrocības, saņem finansiālu atbalstu, ko līdz 12 mēnešiem izmaksā vietējā nodarbinātības aģentūra, lai segtu ienākumu zaudējumus, kas radušies saīsināta darba laika dēļ. Uzņēmumiem alga par nenostrādātajām stundām nav jāmaksā, bet darbinieki saņem 60 % no saviem neto ienākumiem (67 %, ja viņiem ir bērni) par visām nenostrādātajām stundām. Arī sociālā nodrošinājuma iemaksas, ko parasti maksā darba devēji, pilnībā atmaksā Federālā nodarbinātības aģentūra. **Itālijā** valdība ir apstiprinājusi 40 nedēļu saīsināta darba laika shēmu valstij stratēģiski nozīmīgiem uzņēmumiem, kuros strādā vairāk nekā 1000 darbinieku un kuri nav pabeiguši paredzētās programmas sarežģītiem reorganizācijas plāniem, ko īsteno, veicot īpašus uzņēmumu pārstrukturēšanas pasākumus un liela mēroga investīcijas. **Slovēnijā** tika ieviesta saīsināta darba laika subsīdiju shēma, lai mazinātu enerģijas cenu šoka novēloto ietekmi laikposmā no 2023. gada janvāra līdz martam, kā arī atvaļināšanas shēma līdz 30 dienām 2023. gada pirmajā pusē. Turklāt notiek sarunas par ārkārtas saīsināta darba laika shēmas subsīdiju pastāvīgu ieviešanu.

Vairākas dalībvalstis būtiski palielināja savu likumā noteikto minimālo algu, lai aizsargātu zema atalgojuma saņēmēju pirktspēju augstas dzīves dārdzības apstākļos. Laikposmā no 2022. gada janvāra līdz 2023. gada janvārim lielākais pieaugums reģistrēts **Latvijā** (24 %), kam seko **Vācija** (22,2 %), **Rumānija** (17,6 %), **Ungārija** (16 %), **Beļģija** (15,6 %) un **Lietuva** (15,1 %). Ievērojams pieaugums (no 10 % līdz 15 %) tika reģistrēts arī **Čehijā**, **Igaunijā**, **Slovēnijā**, **Nīderlandē**, **Horvātijā** un **Polijā**. Dažās no šīm valstīm palielinājums tika ieviests ar diskrecionāriem atjauninājumiem papildus parastajām sarunām vai indeksācijas mehānismiem. Arī citas dalībvalstis 2023. gadā paziņoja par minimālās algas palielināšanu vai sāka šādu procesu. **Grieķija** un **Francija** likumā noteikto minimālo algu atjaunināja 2023. gada aprīlī un maijā, to palielinot attiecīgi par 9,4 % un 2,2 %, bet Rumānijā minimālā alga oktobrī tiks palielināta vēl par 10 %.

Dažas dalībvalstis nesen ir ieviesušas reformas minimālās algas noteikšanas sistēmās. 2023. gada janvārī **Kipra** ieviesa ar likumu noteiktu minimālo algu, kas, pieņemot darbā, ir 885 EUR mēnesī, bet pēc 6 mēnešu pastāvīgas nodarbinātības — 940 EUR mēnesī. **Bulgārija** ir grozījusi savu Darba kodeksu, lai ieviestu jaunu mehānismu likumā noteiktā minimālās algas līmeņa noteikšanai 50 % apmērā no vidējās bruto algas, atsaucoties uz vienu no indikatīvajām atsauces vērtībām, kas minētas Direktīvā par adekvātām minimālajām algām Eiropas Savienībā [110]; tas izraisīja minimālās algas pieaugumu par 19,6 % no 2024. gada janvāra. Līdzīgi **Igaunija** vienojās līdz 2027. gadam pakāpeniski palielināt minimālo algu līdz 50 % no vidējās algas, savukārt Īrija vienojās līdz 2026. gadam pakāpeniski palielināt minimālo algu līdz 60 % no medianālās algas. Indikatīvas atsauces vērtības tiek apsvērtas diskusijās par iespējamām reformām Beļģijā, Spānijā un Slovākijā.

[110] Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva 2022/2041 (2022. gada 19. oktobris) par adekvātām minimālajām algām Eiropas Savienībā (OV L 275, 25.10.2022., 33. lpp.).

Vairākas dalībvalstis grozīja citus algu noteikšanas sistēmu aspektus, jo īpaši saistībā ar koplīguma sarunām. 2022. gada beigās **Rumānija** tās ANP ietvaros pieņēma likumu par sociālo dialogu, kura mērķis ir uzlabot koplīguma sarunas un koplīgumu aptvērumu, piešķirot lielākas pilnvaras arodbiedrībām un ieviešot vienkāršāku procedūru darbinieku pārstāvībai. 2022. gada novembrī **Beļģija** nolēma saglabāt pašreizējo sistēmu, kas paredz automātisku algu indeksāciju, ņemot vērā inflāciju, apvienojumā ar ierobežojumu jebkādas algu palielināšanas papildu iespējas apsvērt, tikai ņemot vērā algu attīstību kaimiņvalstīs. Tomēr sociālajiem partneriem tika atļauts vienoties par vienreizēju prēmiju katram darba ņēmējam līdz 500 EUR vai 750 EUR apmērā. **Kipra** atjaunināja tās dzīves dārdzības pabalstu, ko šī valsts izmanto kā pamatu algu korekcijai, palielinot to līdz 66,7 % no iepriekšējā gadā reģistrētās inflācijas (no 2022. gadā ieviestajiem 50 %). 2023. gadā **Spānijā** tika pieņemts "V līgums" par nodarbinātību un koplīguma sarunām, kurā ne tikai ierosināts algu pieaugums, bet arī sniegti oficiāli ieteikumi zemākām sarunu vešanas struktūrām par vairākiem ar nodarbinātību saistītiem jautājumiem, citastarp darba līgumiem, apmācību un prasmēm vai pensionēšanos. **Portugāle** 2023. gada maijā ieviesa vairākas reformas koplīguma sarunu sistēmā saistībā ar tās aptvērumu, arbitrāžas mehānismu un atjaunošanu darbā.

Vairākas dalībvalstis ir arī pieņēmušas dažādus pasākumus saistībā ar algām publiskajā sektorā. Papildus 2022. gadam apstiprinātajam 2 % palielinājumam **Spānija** ar atpakaļejošu spēku, sākot no 2022. gada janvāra, palielināja publiskajā sektorā strādājošo algas par 1,5 %. Pēc ārkārtas likumdošanas pasākumu pieņemšanas **Francijā** par 3,5 % tika palielinātas valsts sektorā strādājošo algas. **Horvātijā** pašlaik tiek pārskatīta publiskā sektora atalgojuma sistēma kā daļa no valsts reformu programmas, ieviešot vienotu algu bāzi un amatu sarežģītības koeficientus, pamatojoties uz konsekventākiem amatu aprakstiem un kompetenču sistēmām, kam būtu jāsaskaņo algas publiskajā pārvaldē. **Slovēnijā** gandrīz par 9 % (divos posmos) tika palielinātas algas lielākajai daļai publiskajā sektorā strādājošo, un 2023. gada beigās gaidāmas turpmākas reformas.

Saskaņā ar Sociālās ekonomikas rīcības plānu dažas dalībvalstis ir paziņojušas vai izstrādājušas īpašu tiesisko regulējumu konkrētām sociālās ekonomikas struktūrām. Spānijas Ministru padome 2023. gada aprīlī apstiprināja visaptveroša sociālās ekonomikas tiesību akta projektu, kura mērķis ir i) uzlabot esošo tiesisko ekosistēmu, izdarot grozījumus Kooperatīvu likumā, Sociālās integrācijas uzņēmumu likumā un Sociālās ekonomikas likumā, ii) paplašināt neaizsargātības un sociālās atstumtības definīciju un iii) precizēt sociālās ekonomikas darbības jomu, iekļaujot tajā jaunas struktūras, piemēram, sociālos uzņēmumus. Paredzams, ka **Maltā** ar 2022. gadā pieņemto Sociālo uzņēmumu likumu tiks izveidots sociālo uzņēmumu reģistrs un ieviesta sociālā uzņēmuma jauna forma. **Zviedrija** 2022. gadā pieņēma Likumu par ideju virzītu organizāciju reģistrāciju, kas ļauj šīm reģistrētajām struktūrā veikt ar publiskiem līdzekļiem finansētas darbības un saņemt preferenciālu attieksmi publiskā iepirkuma procedūrās. Kopš **Polijas** Sociālās ekonomikas likuma pieņemšanas 2022. gada augustā, kā paredzēts šīs valsts ANP, sociālā uzņēmuma statusu reģistrējuši vairāk nekā 420 uzņēmumi.

Visaptverošas stratēģijas sociālās ekonomikas veicināšanai ir svarīgas arī, lai radītu atbalstošus pamatnosacījumus. 2023. gada septembrī **Vācija** pēc sabiedriskās apspriešanas ar ieinteresētajām personām pieņēma valsts stratēģiju sociālajām inovācijām un uzņēmumiem, kurā identificētas vienpadsmit rīcības jomas. **Grieķija** 2023. gadā ierosināja Rīcības plānu sociālajai ekonomikai un sociālajai inovācijai, lai stiprinātu sociālās ekonomikas ekosistēmu, investējot piecos pīlāros (institucionālā satvara izstrāde, finanšu instrumentu izstrāde, spēju veidošana, partnerību stiprināšana un izpratnes veicināšana). **Spānija** 2023. gada aprīlī pieņēma jauno Sociālās ekonomikas stratēģiju 2023.–2027. gadam un iecēla īpašu komisāru, kura uzdevums būs koordinēt projektus saskaņā ar Sociālās un aprūpes ekonomikas stratēģisko ieguldījumu plānu. Padomes Ieteikums par sociālās ekonomikas pamatnosacījumu izstrādi, ko Padome pieņēma 2023. gada 27. novembrī, vēl vairāk uzlabos izpratni un mudinās dalībvalstis iesaistīties politikas un regulējuma izstrādē, tādējādi stimulējot sociālās ekonomikas izaugsmi [111].

[111] Padomes 2023. gada 27. novembra ieteikums par sociālās ekonomikas pamatnosacījumu izstrādi.

Vairākas dalībvalstis ir ieviesušas pasākumus, kuru mērķis ir uzlabot nodokļu sistēmu taisnīgumu un veicināt līdzdalību darba tirgū. Lietuva 2023. gada janvārī paaugstināja minimālo neapliekamo ienākumu slieksni no 540 EUR līdz 625 EUR, palielinot neto ienākumus galvenokārt darba ņēmējiem, kas saņem minimālo algu. **Čehijā** no 2023. gada 1. februāra ir stājies spēkā jauns pasākums, ar ko attiecībā uz atsevišķām darba ņēmēju grupām, kuras strādā nepilna laika darbu, samazina darba devēju maksājamās sociālā nodrošinājuma iemaksas līdz 19,8 % (no standarta 24,8 %). Šā nodokļu atvieglojuma mērķis ir palielināt to cilvēku nodarbinātību, kuri ir neaizsargātāki, kuri priekšlaicīgi aiziet no darba tirgus vai kuriem ir grūtības saskaņot darba un ģimenes dzīvi. **Portugālē** ar valdības un sociālo partneru parakstīto vidēja termiņa nolīgumu par ienākumu, algu un konkurētspējas palielināšanu ir ieviests papildu atskaitījums 50 % apmērā no visiem nodarbinātības izdevumiem, kas saistīti ar algu palielinājumiem, kuri noteikti koplīguma sarunās. Nolīgums tika pārskatīts 2023. gada oktobrī, vienkāršojot pasākumu un paplašinot tā darbības jomu. Tas attiecas tikai uz darba ņēmējiem, kuru atalgojums 2023. gadā ir palielinājies vismaz par 5,1 % salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu un pārsniedz minimālo mēnešalgu. **Itālijā** 2022. gada decembrī apstiprinātajā Budžeta likumā bija paredzēts par 3 procentpunktiem samazināt sociālā nodrošinājuma iemaksas, kas jāmaksā darba ņēmējiem, attiecībā uz bruto ienākumiem līdz 25 000 EUR (un par 2 procentpunktiem attiecībā uz bruto ienākumiem līdz 35 000 EUR). Līdz ar Darba dekrēta apstiprināšanu 2023. gada 1. maijā šie nodokļu ķīļa samazinājumi darba ņēmējiem tika uz laiku (līdz gada beigām) palielināti vēl par 4 procentpunktiem. Dažas dalībvalstis ir arī īpaši pielāgojušas savas nodokļu sistēmas, lai ņemtu vērā inflācijas ietekmi. **Vācijas** valdība apstiprināja Inflācijas kompensācijas likumu, ar kuru tika koriģētas ienākuma nodokļa kategoriju robežvērtības un iedzīvotāju ienākuma nodokļa pamatlikme 2023. un 2024. gadam, lai mazinātu pārvirzi uz augstāku nodokļu kategoriju. Kā daļu no 2023. gada budžeta pasākumiem **Īrija** ir palielinājusi ienākuma nodokļa pamatlikmes diapazonu par 3200 EUR — tagad tas ir līdz 40 000 EUR vienai personai un līdz 49 000 EUR laulātajiem pāriem ar vienu pelnītāju. **Slovākijā** kopš 2023. gada 1. janvāra uz sezonas darbiniekiem lauksaimniecības un tūrisma nozarē attiecina sociālā nodrošinājuma iemaksas, un atskaitāmā summa ir 50 % no vidējās algas iepriekšējos divos gados (605,5 EUR mēnesī 2023. gadā).

2.2. 6. pamatnostādne. Stiprināt darbaspēka piedāvājumu un uzlabot piekļuvi nodarbinātībai, prasmēm un kompetencēm

Šajā iedaļā ir aplūkota 6. nodarbinātības pamatnostādnes īstenošana; minētā pamatnostādne iesaka dalībvalstīm radīt apstākļus, kas stiprinātu darbaspēka piedāvājumu, prasmes un kompetences, atbilstoši Eiropas sociālo tiesību pīlāra 1. principam (vispārīgā un profesionālā izglītība un mūžizglītība), 2. principam (dzimumu līdztiesība), 3. principam (vienlīdzīgas iespējas), 4. principam (aktīvs atbalsts nodarbinātībai), 9. principam (darba un privātās dzīves līdzsvars), 11. principam (bērnu aprūpe un atbalsts bērniem) un 17. principam (personu ar invaliditāti iekļaušana). Šā ziņojuma 2.2.1. iedaļā ir sniegta informācija par būtiskākajām norisēm izglītības, apmācības [112] un prasmju jomā, kā arī par neaizsargātu un nepietiekami pārstāvētu grupu situāciju darba tirgū. Ziņojuma 2.2.2. iedaļā ir apkopoti dalībvalstu veiktie politikas pasākumi šajās politikas jomās.

[112] Sk. Eiropas Komisijas *2023. gada pārskatu par izglītību un apmācību*.

2.2.1. Galvenie rādītāji

Dalības līmenis pirmsskolas izglītībā un aprūpē stagnē. 2021. gadā 92,5 % no visiem bērniem vecumā no 3 gadiem līdz obligātās pamatizglītības vecumam ES bija iesaistīti pirmsskolas izglītībā un aprūpē, un tas ir par 0,5 procentpunktiem mazāk nekā iepriekšējā gadā (pēc pieauguma perioda 2018.–2020. gadā). Pēdējos gados lielākā daļa dalībvalstu tuvojās līdzdalības līmenim virs 90 % vai to līmenis palika nemainīgs (sk. 2.2.1. attēlu). Sešas dalībvalstis (Francija, Beļģija, Dānija, Īrija, Spānija un Zviedrija) jau ir sasniegušas ES līmeņa mērķrādītāju 2030. gadam (96 %) [113]. Tajā pašā laikā četrās valstīs (Bulgārijā, Horvātijā, Slovākijā un Rumānijā) līdzdalības līmenis joprojām ir zemāks par 80 %. Tā kā aizvien vairāk valstu ievieš obligāto pirmsskolas izglītību un juridiskas tiesības uz vietu pirmsskolas izglītības un aprūpes sistēmā pirms obligātās pamatizglītības iegūšanas, piekļuve joprojām ir problemātiska galvenokārt jaunākiem bērniem un bērniem no nelabvēlīgas sociālekonomiskās vides. Jo īpaši romu bērnu dalība pirmsskolas izglītības un aprūpes sistēmā 2021. gadā sasniedza tikai aptuveni pusi no ES vidējā rādītāja visiem bērniem (proti, 42–44 %) (salīdzinājumam: jaunajā ES romu līdztiesības, iekļaušanas un līdzdalības stratēģiskajā satvarā 2030. gadam noteiktais mērķrādītājs ir vismaz 70 %) [114]. Turklāt dažos ģeogrāfiskajos reģionos kvalitatīvu pirmsskolas izglītības un aprūpes pakalpojumu pieejamību kavē ierobežota kapacitāte, ko vēl vairāk pasliktina kvalificēta personāla trūkums [115] un dažos gadījumos arī problēmas, kas saistītas ar pieejamību cenas ziņā.

---

113 Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai (2020. gada 30. septembris) par Eiropas Izglītības telpas izveidi līdz 2025. gadam.

114 Pamatojoties uz jaunāko Pamattiesību aģentūras (FRA) 2021. gada apsekojumu par romiem, publicēts 2022. gadā. Plašāku informāciju sk. ES romu līdztiesības, iekļaušanas un līdzdalības stratēģiskajā satvarā 2020.–2030. gadam.

115 Lai gan lielākajā daļā valstu pirmsskolas izglītības un aprūpes sistēmā audzinātājiem (kas strādā ar bērniem vecumā no 3 gadiem) ir nepieciešama bakalaura līmeņa kvalifikācija, viņi nopelna vidēji par 22 % mazāk nekā citi augstskolu absolventi. Sk. ESAO datubāzi: Skolotāju un skolu direktoru faktiskās algas.

2.2.1. attēls. Dalības līmenis pirmsskolas izglītībā un aprūpē kopumā stagnē

Bērnu vecumā no 3 gadiem līdz obligātajam pamatizglītības vecumam dalība pirmsskolas izglītībā un aprūpē (%)

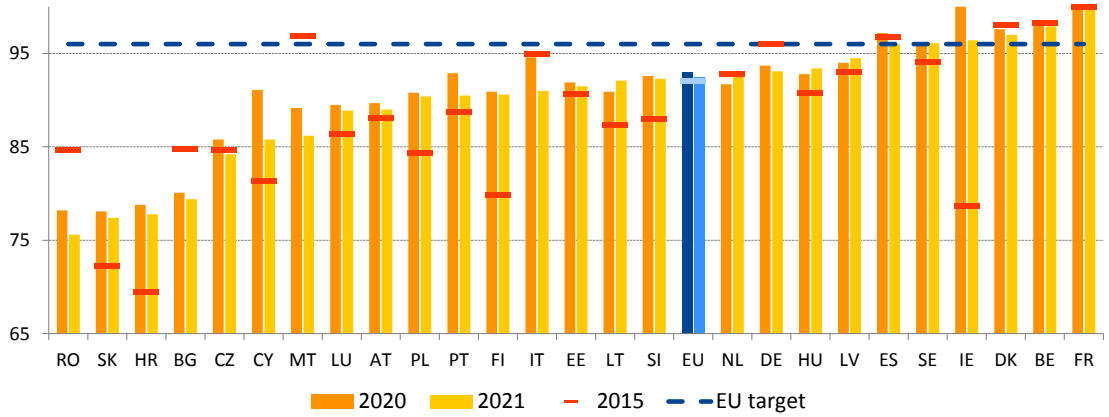

Piezīme. 2015: definīcija atšķiras BE, EL un PT. 2020: definīcija atšķiras PT. 2021: definīcija atšķiras PT un ES. Pagaidu dati par FR 2020. un 2021. gadā. Par EL dati nav pieejami.

Avots: Eurostat, [educ_uoe_enra21].

Izglītību un apmācību priekšlaicīgi pametušo īpatsvars turpina lēni samazināties — tas gan dažādās dalībvalstīs norit nevienmērīgi, un joprojām pastāv problēmas saistībā ar nodarbināmību un mācīšanās un pielāgošanās spēju vēlāk dzīvē. 2022. gadā 9,6 % no visiem ES iedzīvotājiem 18–24 gadu vecuma grupā nebija ieguvuši vairāk par zemākā līmeņa vidējo izglītību un bija priekšlaicīgi pārtraukuši izglītību — tas ir par 0,2 procentpunktiem mazāk nekā 2021. gadā un par 5,1 procentpunktu mazāk nekā 2007. gadā. 2022. gadā 18 dalībvalstīs izglītību un mācības priekšlaicīgi pametušo jauniešu īpatsvars bija mazāks par 9 % (t. i., mazāks par Eiropas Izglītības telpas 2030. gada mērķrādītāju). Tomēr Rumānijā, Spānijā, Ungārijā un Vācijā šis rādītājs saglabājās virs 12 % (pēdējās trijās minētajās valstīs tas kopš pagājušā gada arī pieaudzis), un tas liecina par "kritisku situāciju" (sk. 2.2.2. attēlu). Igaunijā, Dānijā un Maltā šis rādītājs nedaudz pārsniedza 10 %, Maltā tas samazinājās vien nedaudz, bet Igaunijā un Dānijā pat palielinājās, tātad tajās ir radusies situācija, kas ir "jānovēro". Turpretī Horvātijai (2,3 %), Īrijai (3,6 %), Polijai un Lietuvai (4,8 %) bija "labākais sniegums". Neraugoties uz vispārējo pozitīvo tendenci, nav skaidru pazīmju, kas liecinātu par augšupēju konverģenci starp dalībvalstīm, un atšķirības atkarībā no dzimuma, dzimšanas valsts un dzīvesvietas (piem., pilsētas un lauku apvidi) joprojām ir ievērojamas. Gados jauni vīrieši priekšlaicīgi pārtrauc izglītību un apmācību daudz biežāk nekā gados jaunas sievietes, un tāda pati situācija ir saistībā ar personām ar invaliditāti salīdzinājumā ar personām bez invaliditātes [116]. Ir gandrīz trīs reizes lielāka iespēja, ka ārpus ES dzimušie jaunieši priekšlaicīgi pametīs izglītību nekā viņu vienaudži, kas dzimuši ES (21,6 % pret 8,3 %), savukārt 71 % romu jauniešu (vecumā no 18 līdz 24 gadiem) ES ir pametuši izglītību pirms vidusskolas pabeigšanas (ES Pamattiesību aģentūras (*FRA*) apsekojuma dati, informācija par 2020. un 2021. gadu). Turklāt 2022. gadā ES pilsētās izglītību un mācības priekšlaicīgi pameta 8,6 % jauniešu, savukārt mazpilsētās un piepilsētās šis rādītājs bija 10,6 %, bet lauku apvidos — 10 % [117]. Dažās dalībvalstīs (piem., Bulgārijā, Spānijā un Ungārijā) ir vērojamas būtiskas reģionālas atšķirības attiecībā uz to personu īpatsvaru, kas priekšlaicīgi pamet izglītību (sk. 5. pielikuma 1. attēlu).

---

116 Sk. *EDE*, "*European comparative data on persons with disabilities*", 2021. Biežāka priekšlaicīga izglītības pamešana personu ar invaliditāti vidū citastarp var būt saistīta ar piekļūstamības problēmām (piem., fiziskiem un arhitektoniskiem šķēršļiem) un pielāgotu programmu trūkumu.

117 *Eurostat* [edat_lfse_30].

2.2.2. attēls. Izglītību un apmācību priekšlaicīgi pametušo īpatsvars turpina lēni samazināties, tomēr starp dalībvalstīm pastāv ievērojamas atšķirības

Izglītību un apmācību priekšlaicīgi pametušie (vecumā no 18 līdz 24 gadiem), līmenis 2022. gadā un izmaiņas attiecībā pret iepriekšējo gadu (%, sociālo rezultātu pārskata pamatrādītājs)

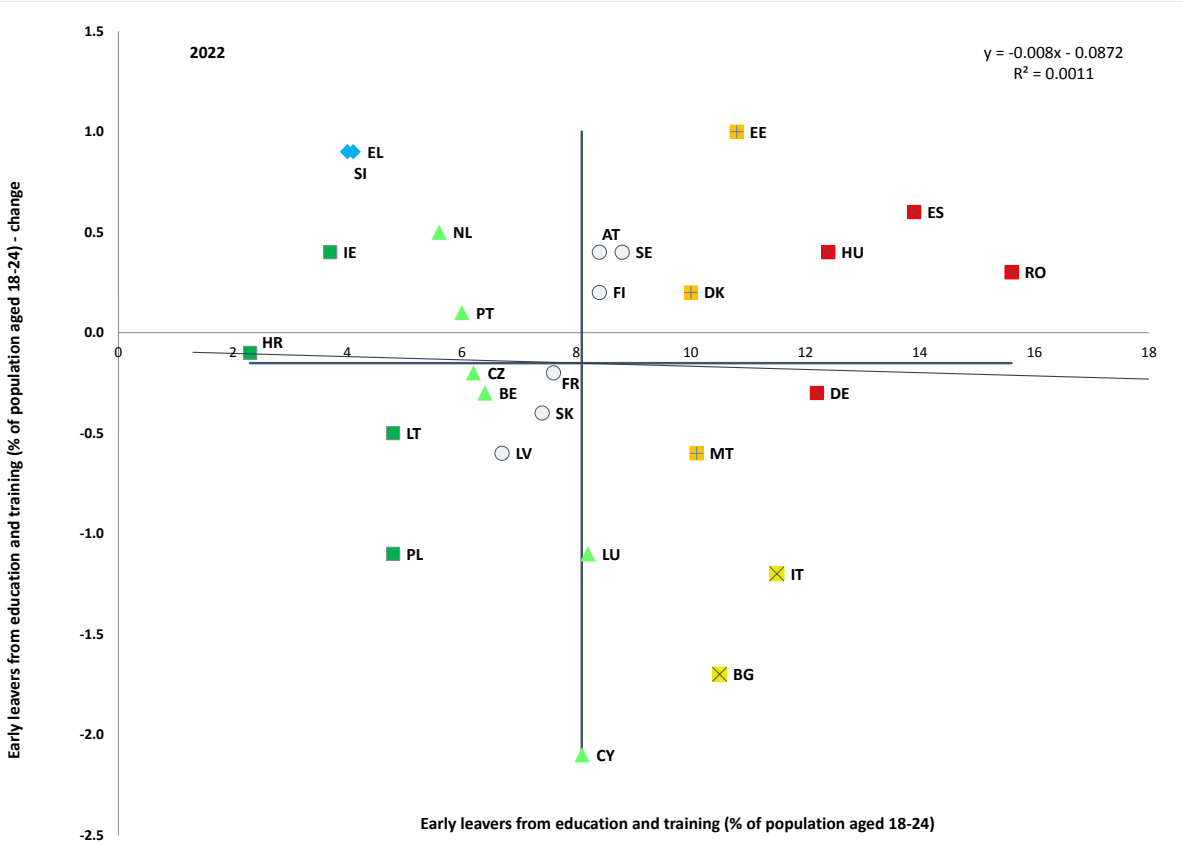

Piezīme. Asu krustpunkts ir nesvērtais ES vidējais rādītājs. Apzīmējumus skatīt pielikumā. Laikrindas pārrāvums attiecībā uz SK. Zemas ticamības dati par SK. *Avots*: *Eurostat* [edat_lfse_14], ES darbaspēka apsekojums.

Visā ES ir pasliktinājusies lasītprasme, un sociālekonomiskais stāvoklis vēl arvien ir būtisks šīs prasmes līmeni prognozējošs faktors. Saskaņā ar starptautiskā lasītprasmes pētījuma "*Progress in International Reading Literacy Study 2021*" (*PIRLS*) [118] datiem saistībā ar 4. klases skolēnu lasītprasmi laikposmā no 2016. gada līdz 2021. gadam gandrīz visās dalībvalstīs ir vērojama lejupejoša tendence; vienīgais izņēmums ir Francija, kur tā saglabājās stabila (sk. 2.2.3. attēlu). Gandrīz ceturtā daļa visu skolēnu *PIRLS* skalā [119] ir skolēni ar vājām sekmēm, un šis rādītājs ir sevišķi augsts franču valodā runājošajā kopienā Beļģijā (38 %), Kiprā (31 %) un Maltā (30 %). Turklāt, salīdzinot ar 2016. gadu, lielākajā daļā valstu skolēnu ar vājām sekmēm īpatsvara palielināšanos pavadīja skolēnu ar izcilām sekmēm īpatsvara samazināšanās, un tas norāda uz situācijas pasliktināšanos sistēmiskā līmenī. Turklāt šis apsekojums vēlreiz apstiprināja, ka sociāli ekonomiskais stāvoklis būtiski nosaka izglītošanas rezultātus. Bērnu ar augstāku sociāli ekonomisko stāvokli vidējā snieguma atšķirība salīdzinājumā ar citiem bērniem bija ievērojama (80 punktu), kas aptuveni atbilst diviem mācību gadiem.

2.2.3. attēls. ES ir pasliktinājusies lasītprasme

To 4. klases skolēnu īpatsvars, kuri sasniedz ne augstāk kā zemāko starptautisko kritēriju starptautiskajā lasītprasmes pētījumā "*Progress in International Reading Literacy Study*" (*PIRLS*) (%, 2021. g.).

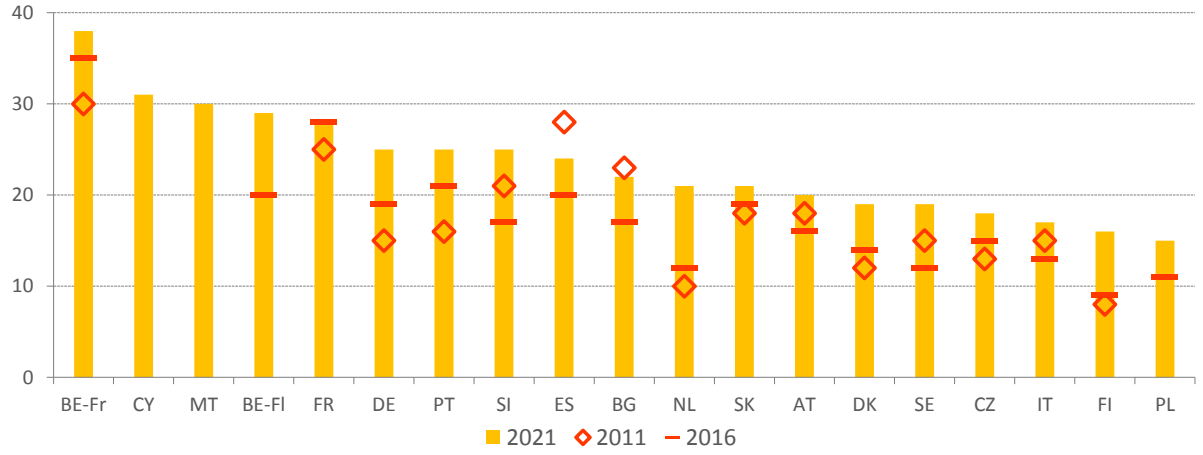

Piezīme. BE-Fr apzīmē Beļģijas franču kopienu, bet BE-Fl — Beļģijas flāmu kopienu. Ir parādītas tikai to valstu izglītības sistēmas, kurās dati tiek apkopoti 4. klases beigās, tādējādi nav parādīta EE, EL, HR, HU, IE, LT, LU, LV un RO. Dati nav pieejami par Beļģijas flāmu kopienu, Kipru, Maltu un Poliju 2011. gadā, kā arī par Kipru un Maltu 2016. gadā.
Avots: *EAC* ĢD aprēķini, pamatojoties uz 2021. gada *PIRLS* pētījumu.

---

118 Sk. *Mullis, I. V. S., von Davier, M., Foy, P., Fishbein, B., Reynolds, K. A.* un *Wry, E.*, "*PIRLS 2021 International Results in Reading*". *Boston College, TIMSS & PIRLS International Study Center*, 2023.

119 *PIRLS* identificē četrus lasītprasmes līmeņus, ko dēvē par "starptautiskajiem kritērijiem": zems, vidējs, augsts un ļoti augsts. Skolēni, kas sasniedz ne vairāk kā zemāko starptautisko kritēriju, šajā ziņojumā tiek dēvēti par "skolēniem ar vājām sekmēm".

Šajā kontekstā kvalitatīvas izglītības nodrošināšanu papildus apgrūtina skolotāju trūkums, jo situācija saistībā ar skolotāju pieņemšanu darbā, darba apstākļiem, karjeras izredzēm un sākotnējo skolotāju izglītību dažādās ES valstīs ir ļoti atšķirīga. Lielākā daļa ES dalībvalstu saskaras ar grūtībām aizpildīt skolotāju amata vietas visos obligātās izglītības sektoros, lai piesaistītu pietiekamu skaitu skolotāju-praktikantu un noturētu profesijā jaunos skolotājus. Skolotāju trūkums atšķiras arī atkarībā no konkrētā mācību priekšmeta, bet tas ir īpaši jūtams zinātnes, tehnoloģijas, inženierzinātņu un matemātikas (*STEM*) jomā [120]. Skolotāju trūkumu daļēji nosaka demogrāfiskās tendences, jo aptuveni ceturtā daļa Eiropas skolotāju (24,5 % *ISCED* 1.–3. līmenī) ir vecāki par 55 gadiem un drīzumā sasniegs vai ir sasnieguši pensijas vecumu. Igaunijā, Latvijā, Lietuvā un Itālijā to skolotāju īpatsvars, kuri ir vecāki par 55 gadiem, ir pat virs 35 %. Daudzās dalībvalstīs skolotāja profesija jauniešiem nav pievilcīga izvēle. Skolotāju algas pamatizglītības otrajā posmā ir vidēji par 11 % zemākas nekā citiem profesionāļiem ar terciāro izglītību [121]. Šī atalgojuma atšķirība ir vēl lielāka skolotājiem, kas strādā pirmsskolas izglītības un aprūpes jomā un pamatizglītības pirmajā posmā. Tikai katrs piektais skolotājs dalībvalstīs, kas piedalījās *TALIS* aptaujā, uzskata, ka sabiedrība novērtē skolotāju darbu, savukārt daudzi skolotāji norāda uz stresu darbavietā un lielu darba slodzi [122]. Neraugoties uz dalībvalstu centieniem piesaistīt vairāk studentu skolotāju izglītības programmām, vairākās valstīs samazinās sākotnējās skolotāju izglītības programmās uzņemto studentu skaits, bet daudzi topošie skolotāji pamet šo profesiju pirmajos piecos gados.

---

120 Sk. Eiropas Komisijas *2023. gada pārskatu par izglītību un apmācību*.

121 ESAO datubāze: Skolotāju un skolu vadītāji; faktiskās algas. Vidējais rādītājs attiecas uz to ES dalībvalstu vidējo rādītāju, kas ir ESAO dalībvalstis.

122 OECD, *TALIS 2018 Results:Teachers and School Leaders as Lifelong Learners* (Skolotāji un skolu vadītāji kā mūžizglītības apguvēji), OECD Publishing, Parīze, 2019.

Profesionālās izglītības un apmācības iestāžu absolventiem parasti ir salīdzinoši labas izredzes atrast darbu, jo īpaši tad, ja viņiem bijusi iespēja iesaistīties darba vidē balstītās mācībās. No skolēniem un studentiem vidējā izglītības līmenī [123] vairāk nekā puse (52,1 %) 2021. gadā mācījās programmās ar profesionālo ievirzi (t. i., kas nodrošina prasmes un māca zināšanas saistībā ar konkrētu amatu, profesiju vai arodu). Turklāt, ņemot vērā atšķirīgās ES valstu izglītības un apmācības sistēmas, šis īpatsvars svārstās no 17,6 % Kiprā līdz 70 % Slovēnijā [124]. 2022. gadā 60,1 % neseno PIA iestāžu absolventu ES izglītības un apmācības laikā ir izmantojis darba vidē balstītas mācības. Tomēr dalībvalstīs joprojām pastāv lielas atšķirības — no vairāk nekā 90 % Spānijā, Vācijā un Nīderlandē līdz mazāk nekā 20 % Rumānijā, Čehijā un Polijā. Nesenie PIA iestāžu absolventi, kuri bija piedalījušies darba vidē balstītās mācībās, darbu ieguva ievērojami biežāk (82,5 % 2022. gadā ES) nekā tie, kuri to nebija darījuši (71,6 %). Lai gan kopumā PIA iestāžu absolventu nodarbinātības līmenis visā ES pēdējā gada laikā ir mainījies uz labo pusi (2022. gadā tas sasniedza 79,7 %), valstu vidū ir vērojamas lielas atšķirības — no 93,9 % Luksemburgā līdz 57,7 % Rumānijā.

[123] Vidusskolas izglītība (*ISCED* 3. līmenis) vai pēcvidusskolas izglītība, kas nav augstākā izglītība (*ISCED* 4. līmenis).

[124] Šajā rindkopā ir izmantoti Eurostat dati [educ_uoe_enra16], [tps00215], [edat_lfse_24].

Lai gan terciāro izglītību ieguvušo iedzīvotāju īpatsvars pastāvīgi pieaug, joprojām pastāv atšķirības, arī starp dzimumiem un reģioniem. 2022. gadā 42 % iedzīvotāju vecumā no 25 līdz 34 gadiem bija ieguvuši terciāro izglītību; salīdzinājumam: 2021. gadā šis īpatsvars bija 41,2 %, bet 2016. gadā — 36,8 %. Ja turpināsies pēdējos 10 gados vērojamā pozitīvā tendence, Eiropas izglītības telpas mērķrādītāju (45 %) var sasniegt vēl pirms 2030. gada [125]. Neraugoties uz ievērojamo progresu ES līmenī, astoņās ES valstīs terciāro izglītību joprojām iegūst mazāk nekā 40 % iedzīvotāju. Kamēr Rumānijā un Itālijā šis rādītājs bija pat zem 30 %, Īrijā un Luksemburgā 2022. gadā tas pārsniedza 60 % (sk. 2.2.4. attēlu). Turklāt vīrieši terciāro izglītību iegūst retāk nekā sievietes (36,5 % pret 47,6 %). Atšķirības starp dzimumiem ES ir robežās no 4,6 līdz 23,8 procentpunktiem. 2021. gadā personas ar invaliditāti (30–34 gadu vecuma grupā) terciāro izglītību bija ieguvušas par 11,3 procentpunktiem mazāk nekā personas bez invaliditātes, un tikai aptuveni trešdaļa personu ar invaliditāti bija ieguvušas terciāro vai līdzvērtīgu izglītību [126]. Turklāt joprojām pastāv lielas reģionālas atšķirības, un daži reģioni, kuros terciāro izglītību ieguvušo iedzīvotāju īpatsvars ir mazāks par ES vidējo rādītāju, riskē atpalikt no dinamiskākiem reģioniem, jo palielinās talantu īpatsvara un ekonomiskās atšķirības [127].

2.2.4. attēls. Ievērojamas dzimumu atšķirības terciārās izglītības iegūšanas rādītājos

Darbaspēka apsekojumā to reģistrēto iedzīvotāju vecumā no 25 līdz 34 gadiem īpatsvars, kuru augstākā iegūtā izglītība vai apmācība ir terciārā izglītība (*ISCED* 5.–8. līmenis, %, 2022).

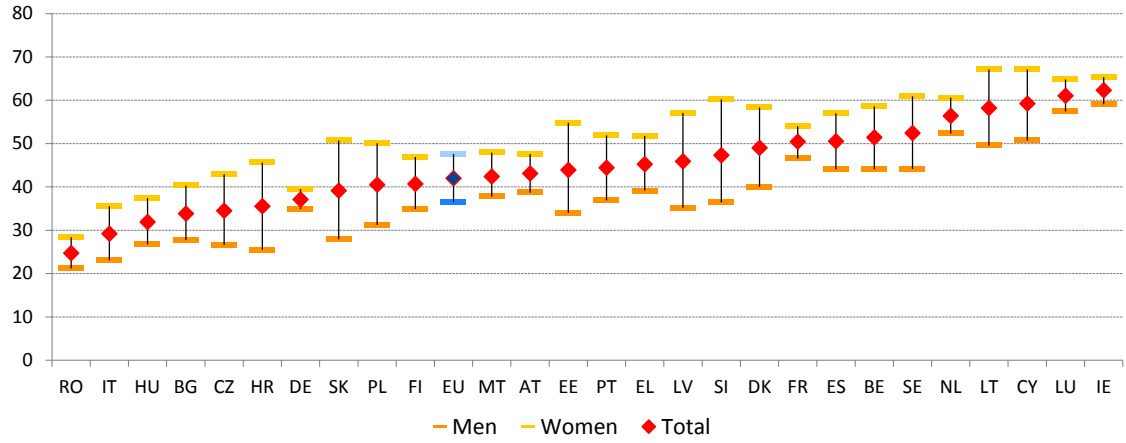

Piezīme. Valstis ir sarindotas dilstošā secībā pēc kopējā terciārās izglītības ieguves līmeņa.
Avots: *Eurostat* [edat_lfse_14], ES darbaspēka apsekojums.

[125] Sk. Eiropas Komisijas *2023. gada pārskatu par izglītību un apmācību*.
[126] *EDE*, "*European comparative data on persons with disabilities*", 2021. gada dati.
[127] Sīkāku informāciju sk. Eiropas Komisijas paziņojumā "Talantu izmantošana Eiropas reģionos" (COM(2023) 32 final).

Aizvien lielāka daļa terciārās izglītības iestāžu absolventu ir mobili vai dzīvo ārvalstīs, savukārt dažas dalībvalstis ir galvenokārt nosūtītājas valstis [128]**.** Dalībvalstu vidū pastāv ievērojamas atšķirības starp ārvalstīs dzīvojošo absolventu skaitu un to absolventu skaitu, kas ierodas no citas ES valsts. Laikposmā no 2017. gada līdz 2021. gadam ES27 valstīs no 4,4 % līdz 4,8 % palielinājās to absolventu vidējais īpatsvars, kurus raksturo ar grāda iegūšanu saistīta mobilitāte, t. i., to studentu īpatsvars, kuri vidējo izglītību pabeiguši citur, nevis ES dalībvalstī, kurā viņi sāka mācības, savukārt ārvalstīs dzīvojošo absolventu īpatsvars, kas izteikts kā procentuālā daļa no absolventu skaita nosūtītājā valstī, palielinājās no 3,4 % 2007. gadā līdz 5,3 % 2022. gadā [129]. 2022. gadā desmit ES valstis bija neto nosūtītājas, bet deviņas citas dalībvalstis bija neto uzņēmējas. Vislielākā negatīvā neto bilance relatīvā izteiksmē valstīs, par kurām bija pieejami dati, bija Horvātijā, Lietuvā, Igaunijā, Ungārijā un Portugālē, savukārt Austrijā, Īrijā un Beļģijā bija vislielākā pozitīvā neto bilance.

Lai atbalstītu konkurētspēju, veicinātu kvalitatīvu nodarbinātību un saglabātu ES sociālo modeli, ir nepieciešama ilgstoša rīcība, lai turpinātu attīstīt darbaspēka prasmes, arī saistībā ar zaļo un digitālo pārkārtošanos. Šajā kontekstā labi funkcionējošas un rezultatīvas izglītības un apmācības sistēmas ir ļoti svarīgas, lai jauniešiem nodrošinātu darba tirgum atbilstošas prasmes, savukārt, lai nodrošinātu darbaspēka prasmju pastāvīgu atjaunināšanu, ļoti svarīgs ir augsts dalības līmenis pieaugušo izglītībā. Pamatmērķrādītājs attiecībā uz pieaugušo izglītību paredz, ka vismaz 60 % pieaugušo ES piedalās mācībās katru gadu līdz 2030. gadam.

---

128 *Eurofound*, "*The role of human capital inequalities in cohesion and convergence*", 2024 (drīzumā).

129 Dati par BG, CY, LU, LV, MT, PL, RO un SK nav pieejami.

ES mērķrādītājs un ar to saistītie nacionālie mērķrādītāji ir definēti kā dalība izglītībā iepriekšējos 12 mēnešos (neieskaitot virzītu apmācību darbavietā), lai labāk atspoguļotu reālo situāciju tālākapmācībā, ko pārsvarā nodrošina īsos, mērķorientētos kursos. Jaunākie dati, kas pieejami no 2016. gada pieaugušo izglītības apsekojuma (*EAS*), liecina, ka vidējais dalības rādītājs ES ir 37,4 %, kas ir ievērojami zem 2030. gada mērķrādītāja (sk. 1.3. iedaļu). Šajā saistībā Padomes 2022. gada jūnija Ieteikumā par individuālajiem mācību kontiem ir izklāstīts, kā dalībvalstis var rezultatīvi apvienot finansiālo atbalstu un nefinansiālo atbalstu, lai dotu iespēju visiem pieaugušajiem pilnveidot savas prasmes visas darba dzīves laikā [130]. Turklāt, ņemot vērā arī prasmju trūkumu, liels potenciāls darba ņēmējiem un darba meklētājiem nodrošināt ātru un mērķtiecīgu prasmju pilnveidi un pārkvalifikāciju ir mikroapliecinājumiem (sk. Padomes 2022. gada jūnija Ieteikumu par Eiropas pieeju mikroapliecinājumiem) [131]. Eiropas Prasmju gada, kas veidots, pamatojoties uz 2020. gada Eiropas Prasmju programmu, mērķis ir izmainīt domāšanu, proti, ka prasmju pilnveide un pārkvalifikācija ir nepieciešama visa mūža garumā un ka tā palīdz cilvēkiem iegūt atbilstošas prasmes kvalitatīvām darbvietām un izmantot daudzās iespējas, ko piedāvā zaļā un digitālā pārveide [132].

130 Sīkāku informāciju sk.: PADOMES IETEIKUMS (2022. gada 16. jūnijs) par individuāliem mācību kontiem, 2022/C 243/03.

131 Sīkāku informāciju sk.: PADOMES IETEIKUMS (2022. gada 16. jūnijs) par Eiropas pieeju mikroapliecinājumiem mūžizglītībā un nodarbināmībā, 2022/C 243/02.

132 Eiropas Komisijas paziņojums "Eiropas Prasmju programma ilgtspējīgai konkurētspējai, sociālajam taisnīgumam un noturībai" (COM(2020)274 final); priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes lēmumam par Eiropas Prasmju gadu.

Darbaspēka un prasmju trūkums ir plaši izplatīts visās profesijās un prasmju līmeņos, un to nosaka ne tikai liels darbaspēka pieprasījums, bet arī daži strukturālāki faktori, piemēram, demogrāfiskās tendences. Plaši izplatīto darbaspēka trūkumu nosaka lielais darbaspēka pieprasījums, pat neraugoties uz neseno ekonomikas attīstības palēninājumu, taču, iespējams, sava nozīme varētu būt arī darbaspēka sarukšanai demogrāfisko pārmaiņu dēļ. Lai gan līdz šim sabiedrības novecošanas ietekmi ir līdzsvarojusi lielāka līdzdalība darba tirgū, paredzams, ka ES darbaspēks nākamajās desmitgadēs saruks. Tajā pašā laikā darbaspēka trūkums dažās nozarēs un profesijās ir saistīts arī ar jaunajām darbvietām, kas radītas saistībā ar zaļo un digitālo pārveidi, kā arī ar darbaspēka vidū plaši vērojamo prasmju trūkumu un neatbilstību, ņemot vērā arī jaunās prasmju vajadzības. Visbeidzot, trūkums dažos gadījumos ir saistīts arī ar sliktiem darba apstākļiem, jo īpaši tādās nozarēs kā veselības aprūpe, aprūpe iestādē un transports [133]. Veicinot pašlaik nepietiekami pārstāvēto grupu (piem., sieviešu, jauniešu, gados vecāku darba ņēmēju, personu ar migrantu izcelsmi vai romu) veiksmīgu integrāciju darba tirgū, varētu kompensēt demogrāfisko pārmaiņu ietekmi uz darbaspēka piedāvājumu [134]. Lai rezultatīvi izmantotu šo grupu pārstāvju potenciālu, ir būtiski atbalstīt viņus darba tirgum atbilstošu prasmju un kompetenču attīstīšanā un rezultatīvā izmantošanā, nodrošinot atbilstošas prasmju pilnveides un pārkvalifikācijas iespējas. Piemēram, STEM un veselības aprūpes profesijās darbaspēka trūkumu var skaidrot ar to, ka trūkst šādā darbā nepieciešamo prasmju [135]. Darba apstākļu uzlabošana palīdzētu piesaistīt un noturēt darba ņēmējus noteiktās nozarēs un profesijās, kurās to trūkst. Turklāt gan darbaspēka, gan prasmju trūkumu var palīdzēt risināt, veicinot mobilitāti ES iekšienē, kā arī piesaistot prasmīgus darba ņēmējus no trešām valstīm, vienlaikus nodrošinot darba un sociālo tiesību ievērošanu un īstenošanu un likumīgo migrāciju novirzot uz profesijām, kurās trūkst darbaspēka, nodrošinot pilnīgu papildināmību ar pašas Savienības talantu izmantošanu [136].

---

133 Eiropas Komisija, "*Addressing labour shortages and skills gaps in the EU*", "*Employment and Social Developments in Europe (ESDE)*", gada pārskats. Eiropas Savienības Publikāciju birojs, 2023.

134 Skatīt Komisijas paziņojumu "Demogrāfiskās pārmaiņas Eiropā: rīcības instrumentu kopums", COM(2023) 577 final.

135 Eiropas Komisija, "*Employment and Social Developments in Europe 2023*", Eiropas Savienības Publikāciju birojs, 2023.

136 Jo īpaši, izmantojot ES Talantu fondu, kas izveidots kā daļa no prasmju un talantu mobilitātes paketes, kuru Komisija pieņēma 2023. gada 15. novembrī.

Pēdējos 10 gados ES ir samazinājusies makroekonomiskā prasmju neatbilstība [137]. Kopš 2012. gada tā ir samazinājusies lielākajā daļā ES dalībvalstu (sk. 2.2.5. attēlu). Lielā mērā šo samazinājumu nosaka pieaugošais izglītības līmenis visās dalībvalstīs, savukārt to darbvietu īpatsvars, kurās nepieciešama vismaz vidējā izglītība, lielākajā daļā dalībvalstu ir palielinājies. Mazākā mērā tas atspoguļo arī atšķirību samazināšanos starp nodarbinātības rezultātiem iedzīvotāju grupās ar zemu, vidēju un augstu kvalifikāciju. Tomēr makroekonomiskā prasmju neatbilstība joprojām ir salīdzinoši augsta Itālijā, Beļģijā, Luksemburgā, Horvātijā un Spānijā. Pieaugušo izglītības stiprināšana varētu mazināt prasmju neatbilstību, labāk saskaņojot prasmju piedāvājumu un pieprasījumu.

2.2.5. attēls. Pēdējos 10 gados ir samazinājusies makroekonomiskā prasmju neatbilstība

Dažādu izglītības līmeņu darba ņēmēju nodarbinātības līmeņa relatīvā izkliede, svērta pēc katras grupas īpatsvara no kopējā darbspējas vecuma iedzīvotāju skaita (20–64 gadu vecuma grupā)

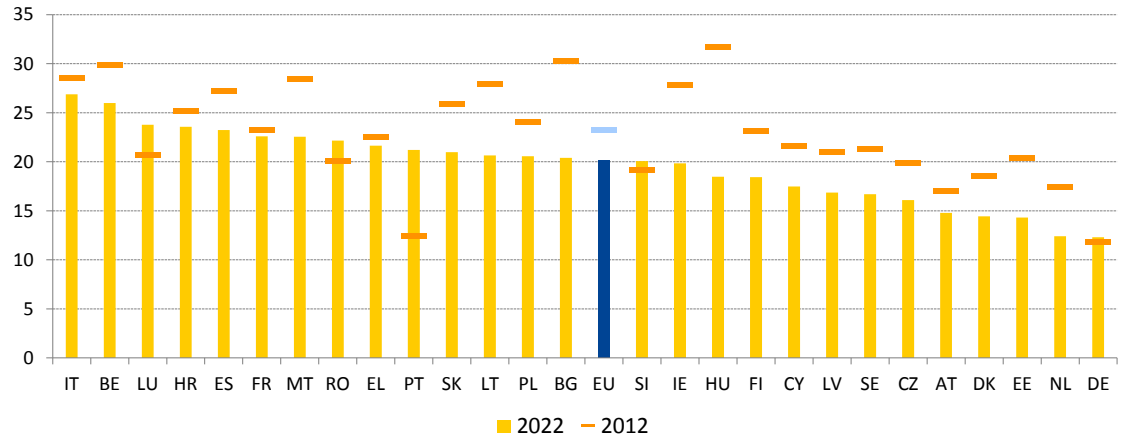

Piezīme. Šis rādītājs atspoguļo salīdzinoši lielākās grūtības personām ar zemu un vidēju kvalifikāciju iekļauties darba tirgū salīdzinājumā ar augsti kvalificētām personām.
Avots: EMPL ĢD aprēķini, pamatojoties uz *Eurostat* datiem [lfsg_egaed; lfsq_pgaed; lfsq_agaed], ES darbaspēka apsekojums.

137 Makroekonomiskā prasmju neatbilstība rodas, ja atšķiras pieejamo un pieņemto darba ņēmēju prasmju sadalījums.

Prasmju trūkums kavē ekonomikas izaugsmi un var palēnināt zaļo un digitālo pārkārtošanos, ja šīs problēmas netiks pienācīgi risinātas. 2021. gadā vairāk nekā 60 % no ES uzņēmumiem, kas pieņēma vai mēģināja pieņemt darbā IKT speciālistus, bija grūtības aizpildīt šādas vakances [138]. Kā viena no galvenajām problēmām bieži tika minēts tas, ka pretendentiem trūkst atbilstošas izglītības un apmācības vai darba pieredzes. Eiropas Prasmju gada ietvaros 2023. gadā veiktā apsekojuma rezultāti uzsver, ka MVU vidū bieži vērojams prasmju trūkums — 78 % no tiem ir ļoti grūti (52 %) vai vidēji grūti (26 %) atrast darbiniekus ar atbilstošām prasmēm [139]. Aptuveni divas trešdaļas MVU (63 %) un septiņās dalībvalstīs pat aptuveni trīs ceturtdaļas MVU uzskata, ka prasmju trūkums ierobežo to vispārējo uzņēmējdarbību. Gandrīz pusei no tiem (45 %) tas jo īpaši bija saistīts ar digitālo tehnoloģiju izmantošanu, savukārt 39 % bija problēmas saistībā ar ierobežojumiem, ko uzliek to darbību zaļināšana. Savukārt 63 % no pilngadīgajiem darba ņēmējiem norādīja, ka viņiem ir nepieciešams uzlabot savas zināšanas un prasmes, lai labāk veiktu savu darbu, un 52 % atzina, ka ir nepieciešams uzlabot savas digitālās prasmes [140].

138 *Eurostat* [isoc_ske_itrcrs].

139 Eirobarometrs Nr. 529 "*Skills shortages, recruitment and retention strategies in small and medium-sized enterprises*", 2023.

140 *Cedefop* otrais Eiropas apsekojums par prasmēm un darbvietām, 2021.

Pīlāra 2. izcēlums. Prasmju un kompetenču veicināšanu taisnīgas pārkārtošanās procesā uz klimatneitralitāti

Zaļās pārkārtošanās procesam nepieciešamo prasmju un kompetenču turpmāka attīstīšana veicina inovācijas spēju, konkurētspēju un ilgtspējīgu un iekļaujošu izaugsmi. Tā atbalsta Eiropas sociālo tiesību pīlāra 1. principa (par izglītību, apmācību un mūžizglītību), 3. principa (par vienlīdzīgām iespējām) un 4. principa (par aktīvu atbalstu nodarbinātībai) īstenošanu. Pārkārtošanās uz klimatneitrālu ekonomiku, lai cīnītos pret klimata pārmaiņām un izmantotu iespējas, ko sniedz zaļās tehnoloģijas un rūpniecības attīstība, izraisīs būtisku pārveidi daudzās nozarēs. Tiks radītas jaunas darbvietas, savukārt dažas darbvietas tiks aizstātas, bet citas — pārveidotas. ES ekonomikas zaļināšana saskaņā ar Eiropas zaļo kursu sniedz ievērojamas iespējas nodrošināt kvalitatīvu nodarbinātību, un līdz 2030. gadam šajā procesā varētu rasties aptuveni 1 miljons jaunu darbvietu, bet līdz 2050. gadam, iespējams, vēl vairāk, taču tam ir nepieciešams pienācīgs atbalsts un pareiza saistītā rīcībpolitika [141]. Saskaņā ar Zaļā kursa industriālo plānu prasmes ir identificētas kā viens no konkurētspējīgas neto nulles emisiju industrijas pīlāriem un kā katalizators ātrai pārejai uz klimatneitralitāti. Turklāt ar neto nulles emisiju industrijas aktu tiks uzlabotas prasmes attiecībā uz neto nulles emisiju tehnoloģijām, izveidojot īpašas apmācības programmas ar neto nulles emisiju industrijas akadēmiju starpniecību. Pamatojoties uz Eiropas Prasmju programmu, Prasmju pakta mērķis ir apvienot publiskās un privātās organizācijas un mudināt tās uzņemties konkrētas saistības attiecībā uz pieaugušo prasmju pilnveidi un pārkvalifikāciju. Eiropas Prasmju gads dod jaunu impulsu prasmju pilnveidei un pārkvalifikācijai, un tā mērķis ir saskaņot cilvēku gaidas un prasmju kopumu ar darba iespējām, jo īpaši saistībā ar zaļo un digitālo pārkārtošanos. Turklāt un papildus profesionālajām zaļajām prasmēm ikvienam cilvēkam būs jāattīsta ilgtspējas kompetences domāt, plānot un rīkoties, ņemot vērā vidisko ilgtspēju, lai zaļo pārkārtošanos varētu atbalstīt visa sabiedrība kopumā. Šajā ziņā izglītības un apmācības programmas var veidot, balstoties uz Eiropas ilgtspējas kompetenču sistēmu *GreenComp*, kas ietver 12 ilgtspējas kompetences.

[141] Sk. Eiropas Komisija, *Murauskaite-Bull, I., Scapolo, F., Muench, S., et al.*, "The future of jobs is green", 2021.

Palielinoties dekarbonizācijas centieniem, dažādās nozarēs un darbvietās aizvien vairāk ir nepieciešamas prasmes, kas saistītas ar zaļo pārkārtošanos. Saskaņā ar Eiropas prasmju, kompetenču, kvalifikāciju un profesiju klasifikāciju (*ESCO*) gandrīz 300 ES profesiju profiliem ir nepieciešama vismaz viena prasme, kas apzīmēta kā zaļā prasme [142]. 2022. gadā visās ES dalībvalstīs bija neaizpildītas vakances profesijās, kurās nepieciešamas prasmes, kas saistītas ar zaļo pārkārtošanos, lai gan starp valstīm pastāvēja ievērojamas atšķirības (piem., Nīderlandē neaizpildītas vakances bija 108 profesijās, savukārt Grieķijā — 3 profesijās) [143]. Par plaši izplatītu darbaspēka trūkumu ziņoja būvniecības un apstrādes rūpniecības nozares, kurām ir būtiska nozīme zaļās pārkārtošanās procesā. Vairāk nekā divās trešdaļās dalībvalstu ir identificēts mūrnieku, namdaru un galdnieku vai santehniķu un montieru trūkums. Ievērojams darbaspēka trūkums vērojams arī citās profesijās, kas saistītas ar atjaunīgās enerģijas vērtības ķēdēm, izvēršanu vai loģistiku, piemēram, kravas automobiļu vadītāju (17 dalībvalstīs) vai elektrotehniķu (12 dalībvalstīs) profesijās. Lai varētu sasniegt klimatneitralitātes un vidiskās ilgtspējas mērķus, ir svarīgi risināt šo darbaspēka un prasmju trūkuma problēmu [144].

Dalībvalstis ir veikušas pasākumus dažādās politikas jomās, lai veicinātu zaļās pārkārtošanās procesam nepieciešamās prasmes un kompetences. Dažas dalībvalstis, piem., **Somija**, **Dānija** un **Grieķija**) atjaunina savas nacionālās prasmju un finansējuma stratēģijas, lai par prioritāti izvirzītu zaļajai ekonomikai noderīgas prasmes. **Francija** ir paziņojusi par pasākumiem, ar kuriem ilgtspējas kompetenču attīstīšana kļūst par "transversālu prioritāti" visos obligātās izglītības mācību priekšmetos, un arī par sistēmu ilgtspējas kompetenču novērtēšanai un attīstīšanai, pamatojoties uz *GreenComp*. **Slovākijā** saskaņā ar ANP tiek atjauninātas izglītības un apmācības mācību programmas, lai citastarp veicinātu darba tirgum atbilstošas zaļās prasmes, savukārt **Rumānijā** arodmācību iestādes saņems atbalstu mācību programmu modernizācijai un tiks atjaunināti vairāk nekā 10 no PIA profesiju saraksta profesiju standartiem. Tas ietver arī skolotāju un pasniedzēju turpmāku profesionālo pilnveidi, kā arī klašu, mācību centru un darba vidē balstītu mācību vietu infrastruktūras modernizāciju kā daļu no ANP. Piemēram, **Spānija** un **Dānija** ir pielāgojušas savu aktīvo darba tirgus politiku tā, lai labāk darba meklētājus labāk sasaistītu ar iespējām zaļajā ekonomikā. Turklāt vairākas valstis (piem., **Francija, Malta** un **Zviedrija**) izstrādā vai modernizē savas prasmju apzināšanas sistēmas, lai identificētu vai prognozētu konkrētas prasmes, kas nepieciešamas zaļās pārkārtošanās procesam. Tas parasti ietver ciešu sadarbību ar nozares pārstāvjiem, sociālajiem partneriem un valsts nodarbinātības dienestiem, arī reģionālā vai vietējā līmenī. **Portugāle** ir izveidojusi īpašu Enerģētikas pārkārtošanas mācību centru, kura mērķis ir veicināt apmācības ceļu izstrādi un darba ņēmēju līdzdalību tajos, lai viņi būtu kvalificēti tādās jomās kā enerģētikas pārkārtošana un klimatrīcība, piemēram, atjaunojamā enerģija, energoefektivitāte un ilgtspējīga mobilitāte.

142 Eiropas prasmju, kompetenču, kvalifikāciju un profesiju klasifikācija (*ESCO*), *Cedefop*, 2012.

143 Pamatojoties uz Eiropas Darba iestādes datiem, ziņojums "EURES Report on labour shortages and surpluses 2022", 2023.

144 Sk.: Eiropas Komisija, "Employment and Social Developments in Europe 2023", Eiropas Savienības Publikāciju birojs, 2023.

Ņemot to vērā, ir vajadzīgi ievērojami turpmāki centieni, lai uzlabotu iedzīvotāju digitālās prasmes, jo īpaši mazprasmīgo darba ņēmēju, vecāka gadagājuma iedzīvotāju un trešo valstu valstspiederīgo vidū. 2021. gadā 60–70 % darba ņēmēju ES darbā izmantoja digitālos rīkus, kam bija nepieciešamas pamata vai vidēja līmeņa digitālās prasmes [145]. Tomēr tikai 53,9 % pieaugušo Eiropas iedzīvotāju (16–74 gadu vecuma grupā) bija vismaz pamata digitālās prasmes — ievērojama starpība ar 80 % mērķrādītāju, kas saskaņā ar Eiropas sociālo tiesību pīlāra rīcības plānu un paziņojumu par digitālo kompasu digitālajā gadu desmitā ir jāsasniedz līdz 2030. gadam [146]. Rumānijā un Bulgārijā 2021. gadā mazāk nekā trešdaļai pilngadīgo iedzīvotāju bija vismaz pamata digitālās prasmes, un abās šajās valstīs (un arī Polijā) šajā jomā bija "kritiska situācija" (sk. 2.2.6. attēlu). Turklāt Itālija, Vācija, Lietuva, Ungārija, Slovēnija un Kipra tika atzītas par valstīm, kuru situācija šajā jomā "jānovēro", jo to līmenis bija ievērojami zemāks par ES vidējo līmeni. Tajā pašā laikā Nīderlandē, Somijā, Īrijā un Dānijā, kurām atzīmēts "labākais sniegums", jau ir sasniegts līmenis, kas ir tuvu 80 % to pilngadīgo iedzīvotāju īpatsvaram, kuriem ir vismaz pamata digitālās prasmes. Pastāv arī ievērojamas atšķirības starp iedzīvotāju grupām. Ja 71 % jauniešu (16–29 gadu vecuma grupā) ES bija vismaz pamata digitālās prasmes, tad šādas prasmes bija tikai 34,6 % vecāka gadagājuma iedzīvotāju (55–74 gadu vecuma grupā). Tāpat no pārējiem iedzīvotājiem atpaliek arī bezdarbnieki un ekonomiski neaktīvie iedzīvotāji — šajās grupās to personu īpatsvars, kurām ir vismaz pamata digitālās prasmes, bija attiecīgi 45 % un 33 %. Visbeidzot, tajā pašā gadā vismaz pamata digitālās prasmes bija ievērojami mazākai daļai trešo valstu valstspiederīgo (41,8 %).

2.2.6. attēls. Ir novērotas lielas atšķirības starp valstīm pieaugušo digitālo prasmju ziņā

To iedzīvotāju (vecumā no 16 līdz 74 gadiem) īpatsvars, kuriem ir pamata vai augstāka līmeņa vispārējās digitālās prasmes, līmenis 2021. gadā (%, sociālo rezultātu pārskata pamatrādītājs)

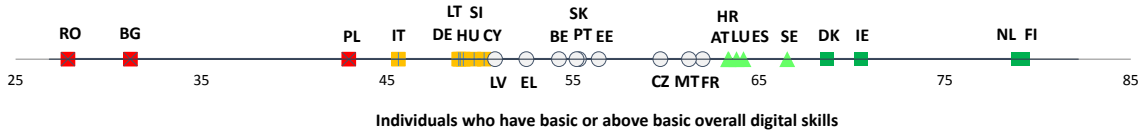

Piezīme: Apzīmējumus skatīt pielikumā. Ņemot vērā ievērojamās izmaiņas rādītāja definīcijā 2021. gadā, šā rādītāja novērtējumā izņēmuma kārtā ir izmantoti tikai līmeņi (pieņemot, ka visās dalībvalstīs un arī ES vidēji izmaiņu nav bijis).

Avots: *Eurostat*, [tepsr_sp410].

145 *Cedefop*, "*Setting Europe on course for a human digital transition: new evidence from Cedefop's second European skills and jobs survey*". Luksemburga: Publikāciju birojs. Cedefop reference series; Nr. 123, 2022.

146 Digitālā desmitgade ir Eiropas Komisijas uz nākotni vērsts stratēģisks redzējums par digitālās ekonomikas attīstību un Eiropas uzņēmumu pārveidi līdz 2030. gadam. Eiropas Komisija nāca klajā ar plānu 2021. gada martā. Papildus digitālo prasmju mērķrādītājam tajā ir noteikts mērķrādītājs panākt, ka līdz 2030. gadam IKT speciālistu skaits sasniedz 20 miljonus (salīdzinājumā aptuveni ar 9 miljoniem 2021. gadā).

Politikas pasākumos, kuru mērķis ir palielināt līdzdalību pieaugušo izglītībā, īpaša uzmanība jāpievērš cilvēkiem ar zemu izglītības līmeni. ES 20,5 % iedzīvotāju vecumā no 25 līdz 64 gadiem ir cilvēki, kas nav ieguvuši augstāku izglītību kā zemākā līmeņa vidējā izglītība, un liela viņu daļa (15,1 %) ir jaunieši (25–34 gadus veci). 2022. gadā pieaugušo dalība mācībās pēdējās četrās nedēļās bija vairāk nekā četras reizes lielāka augstprasmīgu iedzīvotāju vidū (19,8 %) un gandrīz divas reizes lielāka vidēji prasmīgu iedzīvotāju vidū (9 %), savukārt starp mazprasmīgiem iedzīvotājiem šis rādītājs bija 4,7 % (sk. 2.2.7. attēlu). Tomēr šī atšķirība dažādās valstīs ir atšķirīga — no mazāk nekā divas reizes lielākas atšķirības tādās valstīs kā Zviedrija, Dānija un Somija līdz vairāk nekā desmit reizes lielākai atšķirībai tādās valstīs kā Grieķija, Horvātija un Polija. Ņemot vērā plaši izplatīto darbaspēka un prasmju trūkumu, nolūkā atbalstīt iekļaujošu un ilgtspējīgu izaugsmi ir ļoti svarīgi uzlabot visu iedzīvotāju — jo īpaši mazprasmīgu iedzīvotāju — līdzdalību pieaugušo izglītībā. Eiropas Prasmju gada ietvaros nesen pieņemtajā prasmju pilnveides ceļu izvērtējumu paketē ir uzsvērta nepieciešamība arī turpmāk nodrošināt mazprasmīgiem pieaugušajiem iespējas attīstīt pamatprasmes vai plašāku prasmju kopumu, kas ir svarīgs aktīvai līdzdalībai sabiedrībā un darba tirgū [147].

2.2.7. attēls. Dalību pieaugušo izglītībā lielā mērā ietekmē izglītības līmenis

Pieaugušo (vecumā no 25 līdz 64 gadiem) dalība mācībās pēdējās četrās nedēļās 2022. gadā pēc iegūtā izglītības līmeņa (zems, vidējs vai augsts)

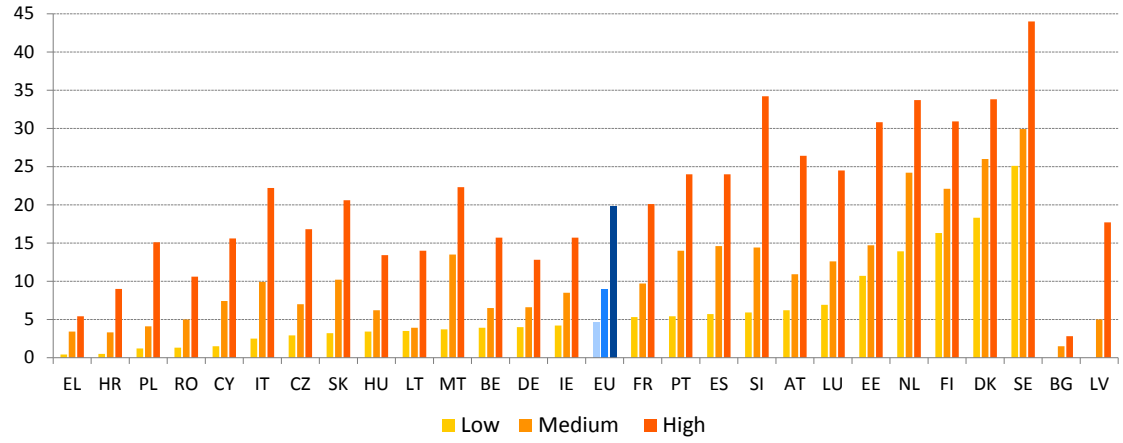

Piezīmes. Dati par mazprasmīgiem iedzīvotājiem nav pieejami par BG un LV. Zemas ticamības dati par LU. Laikrindas pārrāvums attiecībā uz SK.

Avots: *Eurostat* [trng_lfse_03], ES darbaspēka apsekojums.

147 2023. gada jūlijā tika pieņemta prasmju pilnveides ceļu izvērtējumu pakete, kurā izvērtēti pasākumi, kas veikti, reaģējot uz Padomes Ieteikumu par prasmju pilnveides ceļiem.

Lielākā daļa no pieaugušo apmācības notiek neformālā vidē. 2022. gadā trīs no četriem pieaugušajiem, kas pēdējās četrās nedēļās ES bija piedalījušies mācībās, to bija darījuši neformālā veidā, t. i., strukturēti mācoties ārpus formālās tradicionālās izglītības iestādēm. Tas lielākoties ietver īsus mācību kursus, ko nodrošina uzņēmumā vai specializētos centros. Divdesmit dalībvalstīs neformālās mācīšanās īpatsvars pārsniedza 80 %, bet piecās citās dalībvalstīs šis īpatsvars bija divas trešdaļas vai mazāks. Tikai Bulgārijā un Grieķijā neformālās mācīšanās daļa bija mazāka par pusi no kopējā mācību pasākumu skaita [148].

Ekonomikai turpinot atveseļoties pēc Covid-19 pandēmijas, jauniešu bezdarba līmenis stabilizējās zem iepriekš novērotā līmeņa, tomēr daudzās dalībvalstīs tas joprojām ir salīdzinoši augsts. Samazinājies no 2020. gada 3. ceturksnī novērotā 19,1 % maksimuma, 2022. gada 2. ceturksnī jauniešu (15–24 gadu vecuma grupā) bezdarba līmenis sasniedza pirmskrīzes līmeni (14,4 %), un ES 2023. gada 2. ceturksnī tas kopumā saglabājās šajā līmenī (sk. 2.2.8. attēlu). Salīdzinājumā ar 2022. gada 2. ceturksni šis rādītājs samazinājās 15 dalībvalstīs, jo īpaši par vairāk nekā 5 procentpunktiem Grieķijā, Igaunijā un Latvijā, savukārt ievērojams pieaugums tika novērots Ungārijā (3,8 procentpunkti), Čehijā (3,7 procentpunkti) un Somijā (3,5 procentpunkti). Jauniešu bezdarba līmenis vēl arvien ir gandrīz trīs reizes lielāks nekā ES darbspējas vecuma iedzīvotāju kopējais bezdarba līmenis. Tas svārstās no vairāk nekā 20 % Spānijā, Grieķijā, Itālijā, Rumānijā un Zviedrijā līdz viszemākajam rādītājam Vācijā (5,9 %). Ir vajadzīgi pastāvīgi centieni, lai pārvarētu strukturālās problēmas, kas traucē jauniešiem iesaistīties darba tirgū, jo īpaši saistībā ar plaši izplatīto darbaspēka un prasmju trūkumu, kā arī lai novērstu iespējamās negatīvās sekas attiecībā uz viņu karjeras izredzēm ilgtermiņā.

[148] *Eurostat* [trng_lfs_09], ES darbaspēka apsekojums.

2.2.8. attēls. Jauniešu bezdarba līmenis samazinājās līdz ar spēcīgu ekonomikas atveseļošanos, taču dažās dalībvalstīs situācija joprojām ir sarežģīta

Jauniešu bezdarba līmenis (15–24 gadi, % no ekonomiski aktīvajiem iedzīvotājiem) 2019. gada 4. ceturksnī (pirms krīzes), 2020. gada 3. ceturksnī (krīzes augstākajā punktā), 2022. gada 2. ceturksnī (pēc krīzes) un 2023. gada 2. ceturksnī

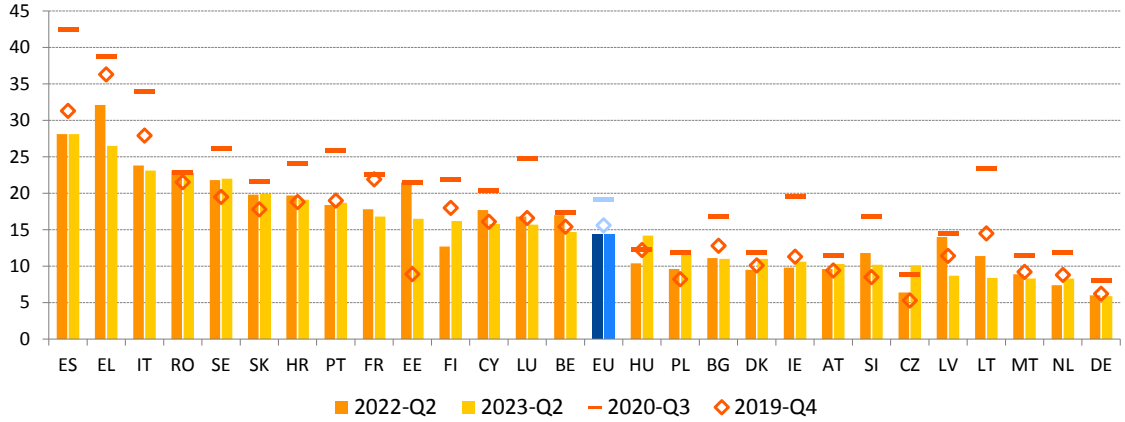

Piezīmes. Sezonāli koriģēti dati. Zema ticamība attiecībā uz EE, HR, LU, MT un SI par 2019. gada 4. ceturksni un 2020. gada 3. ceturksni un attiecībā uz LU, MT un SI gan par 2022. gada 2. ceturksni, gan par 2023. gada 2. ceturksni. Definīcija atšķiras attiecībā uz FR un ES 2022. gada 2. ceturksnī un 2023. gada 2. ceturksnī.

Avots: *Eurostat* [une_rt_q], ES darbaspēka apsekojums.

Atgūstoties no Covid-19 krīzes, to jauniešu īpatsvars, kas nemācās, nestrādā un neapgūst arodu (*NEET*), ievērojami samazinājās, sasniedzot līmeni, kas bija zemāks nekā pirms pandēmijas, tomēr problēmas pastāv joprojām. Pēc ievērojama kāpuma Covid-19 krīzes laikā (13,9 % 2020. gadā) *NEET* (15–29 gadu vecuma grupā) rādītājs ES turpināja samazināties no 13,1 % 2021. gadā līdz 11,7 % 2022. gadā. Tomēr Rumānijā, kur šis rādītājs ir visaugstākais (19,8 %), Grieķijā un Kiprā jauniešu *NEET* situācijā stāvoklis ir "kritisks", jo tā līmenis ir pastāvīgi augsts un dažās valstīs uzlabojumi nav pietiekami lieli (sk. 2.2.9. attēlu). Horvātijā, Spānijā, Čehijā un Somijā situācija ir "jānovēro". "Labākais sniegums" ES bija Maltai un Zviedrijai, kurās bija gan zems šā rādītāja līmenis, gan joprojām ievērojami uzlabojumi. Lielākajā daļā dalībvalstu ir vērojamas arī reģionālas *NEET* rādītāju atšķirības (sk. 5. pielikuma 2. attēlu). Lai gan bezdarbnieku *NEET* situācijā īpatsvara rādītājs ievērojami uzlabojās, samazinoties par 0,7 procentpunktiem no 2021. gada rādītāja un 2022. gadā sasniedzot 4,3 %, un tagad ir krietni zem pirmskrīzes līmeņa (4,9 % 2019. gadā) [149], lielāka *NEET* daļa (7,4 % 2022. gadā salīdzinājumā ar 7,8 % 2019. gadā) joprojām ir ārpus darbaspēka loka, kā sīkāk izklāstīts šim jautājumam veltītajā pīlāra 3. izcēlumā [150]. Lai sasniegtu Eiropas sociālo tiesību pīlāra rīcības plānā izvirzīto mērķi — panākt, ka *NEET* rādītājs līdz 2030. gadam ir 9 %, — ir vajadzīgi pastāvīgi centieni, kas jāattīsta, pamatojoties uz nesenajiem uzlabojumiem.

[149] *Eurostat* [edat_lfse_02].

[150] Sk. Eiropas Komisija, "*Employment and Social Developments in Europe 2022*", Eiropas Savienības Publikāciju birojs, 2022.

2.2.9. attēls. *NEET* rādītājs ir ievērojami samazinājies, taču problēmas pastāv joprojām

NEET rādītājs (vecuma grupa no 15 līdz 29 gadiem), līmenis 2022. gadā un izmaiņas attiecībā pret iepriekšējo gadu (%, sociālo rezultātu pārskata pamatrādītājs)

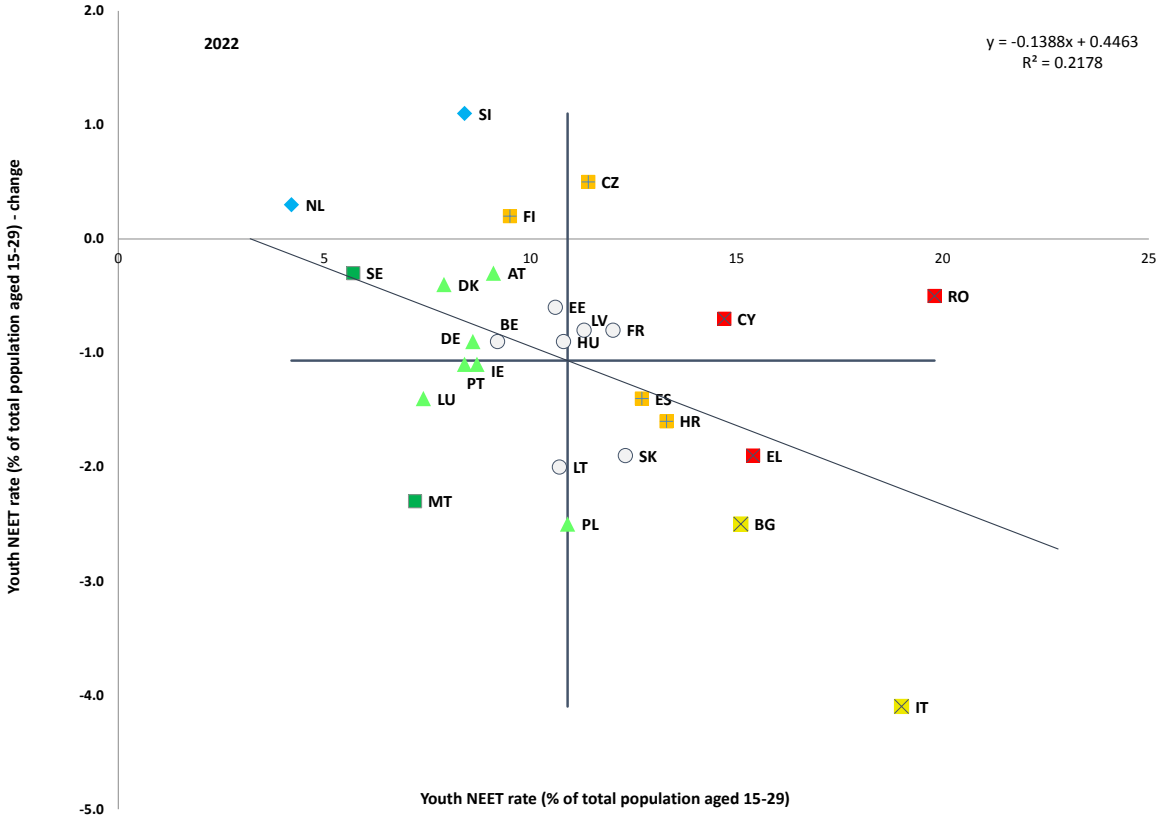

Piezīme. Asu krustpunkts ir nesvērtais ES vidējais rādītājs. Apzīmējumus skatīt pielikumā. Definīcija atšķiras attiecībā uz Spāniju un Franciju.

Avots: *Eurostat* [lfsi_neet_a], ES darbaspēka apsekojums.

***NEET* situācijā biežāk ir sievietes un personas ar migrantu izcelsmi.** Lai gan laikposmā no 2021. gada līdz 2022. gadam situācija uzlabojās, to sieviešu īpatsvars, kas nemācās, nestrādā un neapgūst arodu ES (13 %), joprojām bija par 2,5 procentpunktiem lielāks nekā vīriešu vidū (10,5 %) (sk. 2.2.10. attēlu). Čehijā un Rumānijā šī atšķirība pārsniedza 10 procentpunktus. Tikai Igaunijā, Somijā, Luksemburgā un Beļģijā *NEET* īpatsvars vīriešu vidū bija augstāks nekā sieviešu vidū. Kaut arī starp vīriešiem *NEET* situācijā ekonomiskā neaktivitāte bija vērojama tikai nedaudz biežāk nekā bezdarbnieka statuss (5,7 % pret 4,8 %), starp sievietēm *NEET* situācijā ekonomiskā neaktivitāte bija ievērojami lielāka (9,2 % pret 3,8 %). Visbeidzot, 2022. gadā *NEET* rādītājs bija ievērojami lielāks jauniešiem, kas dzimuši ārpus ES, salīdzinot ar ES dzimušajiem jauniešiem, jo īpaši sieviešu vidū. Pastiprinātā Garantija jauniešiem var palīdzēt pievērsties *NEET*, lai 4 mēnešos pēc darba zaudēšanas vai formālās izglītības beigšanas nodrošinātu kvalitatīvas nodarbinātības, tālākizglītības, māceklības vai stažēšanās iespējas [151]. Lai to papildinātu, iniciatīva "Tiecies, mācies, apgūsti, sasniedz" (*ALMA*) palīdz neizdevīgā situācijā esošiem *NEET* iegūt profesionālo pieredzi ārvalstīs, un tā citastarp ietver intensīvu, īpaši pielāgotu apmācību šo jauniešu piederības valstī sagatavošanās posmā un pastāvīgu atbalstu darba atrašanai vai tālākizglītību viņu piederības valstī pēcpasākumu posmā [152].

2.2.10. attēls. Lai gan kopumā situācija uzlabojas, joprojām ir ievērojama *NEET* rādītāja dzimumu atšķirība

NEET rādītājs sievietēm un vīriešiem (15–29 gadu vecuma grupa, %, 2022. g.)

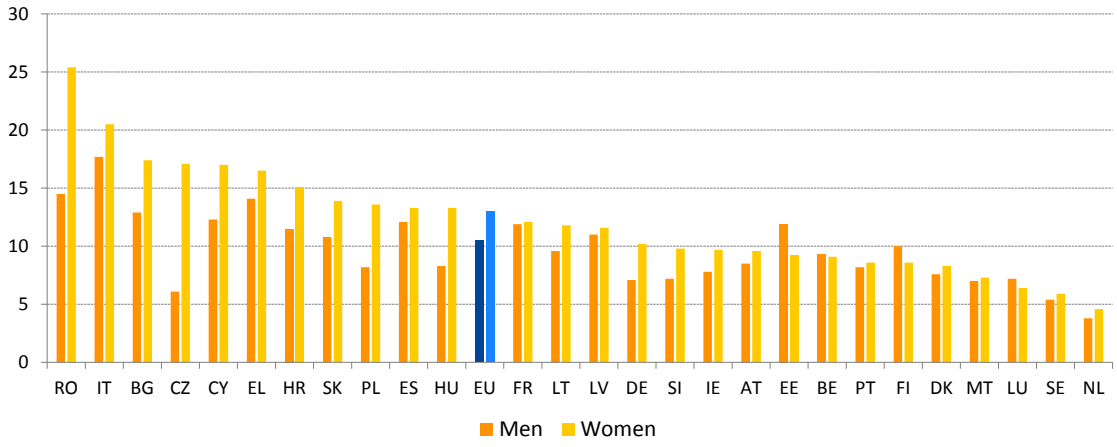

Piezīme. Definīcija atšķiras attiecībā uz Spāniju un Franciju.
Avots: *Eurostat* [lfsi_neet_a], ES darbaspēka apsekojums.

[151] Padomes Ieteikums (2020. gada 30. oktobris) "Tilts uz nodarbinātību — Garantijas jauniešiem pastiprināšana" un ar ko aizstāj Padomes 2013. gada 22. aprīļa Ieteikumu par garantijas jauniešiem izveidi (2020/C 372/01) (OV C 372, 4.11.2020., 1. lpp.).

[152] Papildu informācija pieejama vietnē *ALMA* (*Aim, Learn, Master, Achieve*) — Nodarbinātība, sociālās lietas un iekļautība — Eiropas Komisija (europa.eu).

Pīlāra 3. izcēlums. Jauniešu, kas nemācās, nestrādā un neapgūst arodu, iespēju plaisas mazināšana

Jaunieši, kas nemācās, nestrādā un neapgūst arodu (*NEET*), ir neizmantots talantu un inovācijas avots, un, viņus atbalstot, var veicināt zaļo un digitālo pārveidi un uzlabot ekonomikas un sabiedrības dinamismu. Lai izvairītos no tā dēvētā "rētu efekta" ilgtermiņā, ļoti svarīga ir pienācīga un savlaicīga jauniešu integrācija darba tirgū vai izglītības un apmācības sistēmās. Šāda situācija var negatīvi ietekmēt turpmākās karjeras izredzes un pelnītspēju, kā arī, iespējams, palielināt nabadzības un sociālās atstumtības risku un — galējākos gadījumos — fiziskās un garīgās veselības problēmas [153]. Lielās pārmaiņas, kas gaidāmas saistībā ar mūsu ekonomikas zaļināšanu un digitalizāciju, pastiprina vajadzību nodrošināt, lai jaunās paaudzes būtu labi integrētas darba tirgū un sabiedrībā un spētu pieņemt pārmaiņas un virzīt gaidāmos pārveides procesus. Lai gan ātra politikas intervence ES un dalībvalstu līmenī palīdzēja samazināt *NEET* rādītāju (15–29 gadus vecu jauniešu grupā) no 2013. gadā novērotā maksimuma (16,4 %) līdz 12,8 % 2019. gadā [154] un pēc tam līdz rekordzemai atzīmei (11,7 %) 2022. gadā, 8,3 miljoni jauniešu *NEET* situācijā joprojām ir nopietna problēma Eiropas Savienībā. Tā ir jārisina saskaņā ar Eiropas sociālo tiesību pīlāra 4. principu (aktīvs atbalsts nodarbinātībai), kurā uzsvērtas jauniešu tiesības turpināt izglītību un ātri iegūt mācekļa prakses, stažēšanās vietas vai darba piedāvājumu [155].

Dažādās situācijas attiecībā uz *NEET* Eiropas Savienībā prasa kombinēt dažādas politikas pieejas

Jauniešu *NEET* situācijā kategorijas pēc iemesliem, kāpēc viņi nepiedalās nodarbinātībā, izglītībā vai apmācībā

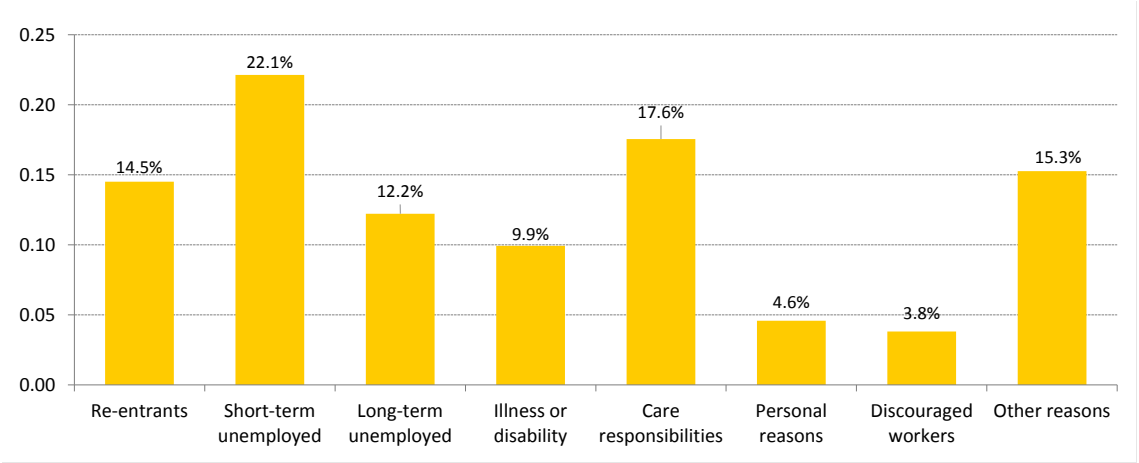

Avots: *Eurofound* aprēķini, pamatojoties uz darbaspēka apsekojuma mikrodatiem.

153 Eiropas Komisija, "*Addressing labour shortages and skills gaps in the EU*", "*Employment and Social Developments in Europe (ESDE)*", gada pārskats. Eiropas Savienības Publikāciju birojs, 2023.

154 2013. gadā tika uzsākta Jaunatnes nodarbinātības iniciatīva (JNI), kuras mērķis bija sniegt atbalstu jauniešiem, kas dzīvo reģionos, kuros jauniešu bezdarba līmenis pārsniedz 25 %.

155 Eiropas sociālo tiesību pīlāra rīcības plānā līdztekus ES mērķrādītājam līdz 2030. gadam sasniegt 78 % nodarbinātības līmeni ir ierosināts samazināt arī *NEET* rādītāju.

Jaunieši *NEET* situācijā ir ļoti neviendabīga iedzīvotāju grupa, tāpēc ir nepieciešamas pielāgotas politikas pieejas. 2022. gadā ES bez darba esošo *NEET* īpatsvars bija 4,3 %, bet ekonomiski neaktīvo *NEET* īpatsvars bija ievērojami lielāks — 7,4 %. Visaugstākais ekonomiski neaktīvo jauniešu *NEET* situācijā īpatsvars Savienībā reģistrēts Rumānijā (14,2 %), Itālijā (12,7 %) un Bulgārijā (11,9 %). Šajā statistikā Rumānijā bija vērojamas arī būtiskas dzimumu atšķirības — sieviešu īpatsvars bija par 13,3 procentpunktiem lielāks nekā vīriešu; tai seko Bulgārija (5,9 procentpunkti) un Itālija (3,8 procentpunkti). Saskaņā ar *Eurofound* pētījumu jaunieši var būt ekonomiski neaktīvi *NEET* tādu iemeslu dēļ kā ģimenes pienākumi, slimība vai invaliditāte (sk. attēlu). Citus attur tas, ka viņi nespēj atrast atbilstošu darbu, turklāt laika gaitā saskaras ar papildu šķēršļiem. Lai izstrādātu mērķtiecīgus politikas intervences pasākumus, kas aptver gan nodarbināmības veicināšanas pasākumus, gan aprūpi un sociālo palīdzību, svarīgi gūt izpratni par iemesliem, kāpēc katrā valstī jaunieši *NEET* situācijā ir ekonomiski neaktīvi [156]. Palīdzēt *NEET* atrast ceļu uz darba tirgu ir vēl jo svarīgāk, ņemot vērā ievērojamo darbaspēka un prasmju trūkumu, ar ko saskaras Eiropas Savienība.

Lai gan jauniešu *NEET* situācijā problēmu risināt nav iespējams ar vienu universālu pieeju, kopumā ir svarīgi veikt informēšanas un aktivizēšanas pasākumus, sniegt iespējas attīstīt prasmes, kā arī nodrošināt cenas ziņā pieejamus un kvalitatīvus aprūpes un sociālos pakalpojumus. Īrijas pieņemtajā stratēģijā "Ceļi uz darbu" 2021.–2025. gadam ir izklāstītas darba tirgus aktivizēšanas, prasmju pilnveides un pārkvalifikācijas programmas, kā arī subsīdijas darba devējiem, lai stimulētu jauniešu *NEET* situācijā līdzdalību darba tirgū. **Rumānijā** projekts *STONE* ir vērsts uz *NEET* prasmju nostiprināšanu. Citas dalībvalstis, piemēram, **Itālija** (projekts *Crescere in Digitale*), **Spānija** (projekts *Empleando Digital*) un **Beļģija** (projekti *BeCode* un *MolenGeek*), atbalsta *NEET* digitālo prasmju pilnveidi.

[156] Avoti: *Eurofound*, "*Impact of COVID-19 on young people in the EU*" un *Eurofound* (2016), "*Exploring the diversity of NEETs*", Eiropas Savienības Publikāciju birojs, 2021. Aprēķinu pamatā ir ES darbaspēka apsekojuma mikrodati. "Atkārtoti jaunpienācēji" ir darba ņēmēji, kas bijuši atvaļināti no darba, un cilvēki, kas tikko pieņemti darbā vai iesaistījušies izglītībā un apmācībā.

Vecāka gadagājuma cilvēki ir aktīvāki darba tirgū nekā jebkad agrāk, tomēr šajā ziņā vēl joprojām var panākt turpmākus uzlabojumus, jo sevišķi attiecībā uz gados vecākām sievietēm. 2022. gadā puse ES iedzīvotāju bija vecāki par 44,4 gadiem, un tiek prognozēts, ka vecuma mediāna pieaugs par 4,4 gadiem un 2100. gadā sasniegs 48,8 gadus [157]. Ievērojami ir palielinājies gados vecāku darba ņēmēju (55–64 gadu vecuma grupā) nodarbinātības līmenis — no 44,7 % 2010. gadā līdz 62,3 % 2020. gadā, jo palielinājās viņu līdzdalības līmenis (no 48 % līdz 65,4 %). Tomēr 2022. gadā gados vecāku sieviešu nodarbinātības līmenis (56,2 %) bija par 12,5 procentpunktiem zemāks nekā vīriešu nodarbinātības līmenis (68,7 %), lai gan kopš 2010. gada tas ir samazinājies (par 3,5 procentpunktiem). Salīdzinot ar citām vecuma grupām, gados vecākiem darba ņēmējiem parasti ir lielāka darba stabilitāte, ko atspoguļo arī salīdzinoši zemais bezdarba līmenis. 2022. gadā bezdarba līmenis gados vecāku darba ņēmēju vidū (55–74 gadu vecuma grupā) bija 4,6 %, kas ir par 1,6 procentpunktiem zemāks nekā kopējais bezdarba līmenis (6,2 %). Tomēr darba zaudēšanas sekas lielākā vecumā var būt postošākas, arī tāpēc, ka gados vecākiem darba ņēmējiem parasti ir grūtāk attīstīt savas prasmes līdzi laikam. 2022. gadā 51,1 % bezdarbnieku vecumā no 55 līdz 64 gadiem bija meklējuši darbu ilgāk nekā gadu (salīdzinājumā ar 35,3 % iedzīvotāju kopumā). Ņemot vērā plaši izplatīto darbaspēka un prasmju trūkumu visā ES un negatīvās demogrāfiskās tendences, liela nozīme ir ilgākai darba dzīvei, lai atbalstītu darbaspēka piedāvājumu un nodrošinātu sociālās aizsardzības sistēmu fiskālo ilgtspēju, vienlaikus garantējot sociālo kohēziju, solidaritāti un zināšanu nodošanu starp paaudzēm. Tā kā gados vecāki darba ņēmēji var būt vairāk pakļauti prasmju novecošanas riskam, ir īpaši svarīgi īstenot apmācības un mūžizglītības politiku, citastarp nodrošināt atbilstošas digitālās prasmes, lai saglabātu viņu nodarbināmības iespējas un sekmētu aktīvu novecošanu.

[157] Sk. *Eurostat*, "Population structure and ageing", *Statistics explained*, 2023.

Dzimumu nelīdztiesība darba tirgū joprojām ir plaši izplatīta, starp dalībvalstīm pastāv lielas atšķirības, un nav pazīmju, kas liecinātu par augšupēju konverģenci. 2022. gadā vīriešu nodarbinātības līmenis ES bija 80 %, bet sieviešu — 69,3 %, tātad dzimumu nodarbinātības atšķirība bija 10,7 procentpunkti. Pēdējos gados šī atšķirība ir nedaudz samazinājusies (no 11,1 procentpunkta 2020. gadā līdz 10,9 procentpunktiem 2021. gadā). Vislielākās dzimumu nodarbinātības atšķirības bija vērojamas Grieķijā un Itālijā, kur strādāja vien nedaudz vairāk nekā puse sieviešu (attiecīgi 55,9 % un 55 %) salīdzinājumā aptuveni ar trim ceturtdaļām vīriešu (attiecīgi 76,9 % un 74,7 %), un tā ir "kritiska situācija" (sk. 2.2.11. attēlu). Līdzīga situācija ir arī Čehijā, kur gan šī atšķirība ir nedaudz uzlabojusies, bet vēl aizvien ir liela — 14,9 procentpunkti. Polijā, Kiprā un Īrijā situācija ir "jānovēro", pēdējā no minētajām ir bijis šīs starpības būtisks pieaugums salīdzinājumā ar 2021. gada vērtību (+ 1,3 procentpunkti) pēc iepriekšējā gada krituma. Turpretī vismazākā dzimumu nodarbinātības atšķirība 2022. gadā reģistrēta Lietuvā (0,8 procentpunkti), Somijā (1,2 procentpunkti), Igaunijā (2,9 procentpunkti) un Latvijā (3,1 procentpunkts); visas šīs valstis ir ierindojamas kategorijā "labākais sniegums". Dažās dalībvalstīs (piem., Austrijā, Spānijā un Vācijā) starp dažādiem reģioniem bija vērojamas būtiskas dzimumu nodarbinātības līmeņa atšķirības (sk. 5. pielikuma 3. attēlu). Lai sasniegtu Eiropas sociālo tiesību pīlāra rīcības plānā noteikto nodarbinātības līmeņa mērķrādītāju 2030. gadam, dalībvalstis tiecas līdz 2030. gadam vismaz uz pusi samazināt dzimumu nodarbinātības atšķirību. Lai to panāktu, kā noteikts ES dzimumu līdztiesības stratēģijā 2020.–2025. gadam, ir nepieciešama turpmāka politiska rīcība nolūkā novērst šķēršļus sieviešu līdzdalībai darba tirgū un integrācijai [158].

[158] Plašāku informāciju sk.: Eiropas Komisija, *"2023 report on gender equality in the EU"*, Eiropas Savienības Publikāciju birojs, 2023.

2.2.11. attēls. Lielākajā daļā valstu dzimumu nodarbinātības atšķirība ir samazinājusies, bet joprojām ir ievērojama, un nav pazīmju, kas liecinātu par augšupēju konverģenci starp dalībvalstīm

Dzimumu nodarbinātības atšķirība (iedzīvotāji vecumā no 20 līdz 64 gadiem), līmenis 2022. gadā un izmaiņas attiecībā pret iepriekšējo gadu (%, sociālo rezultātu pārskata pamatrādītājs)

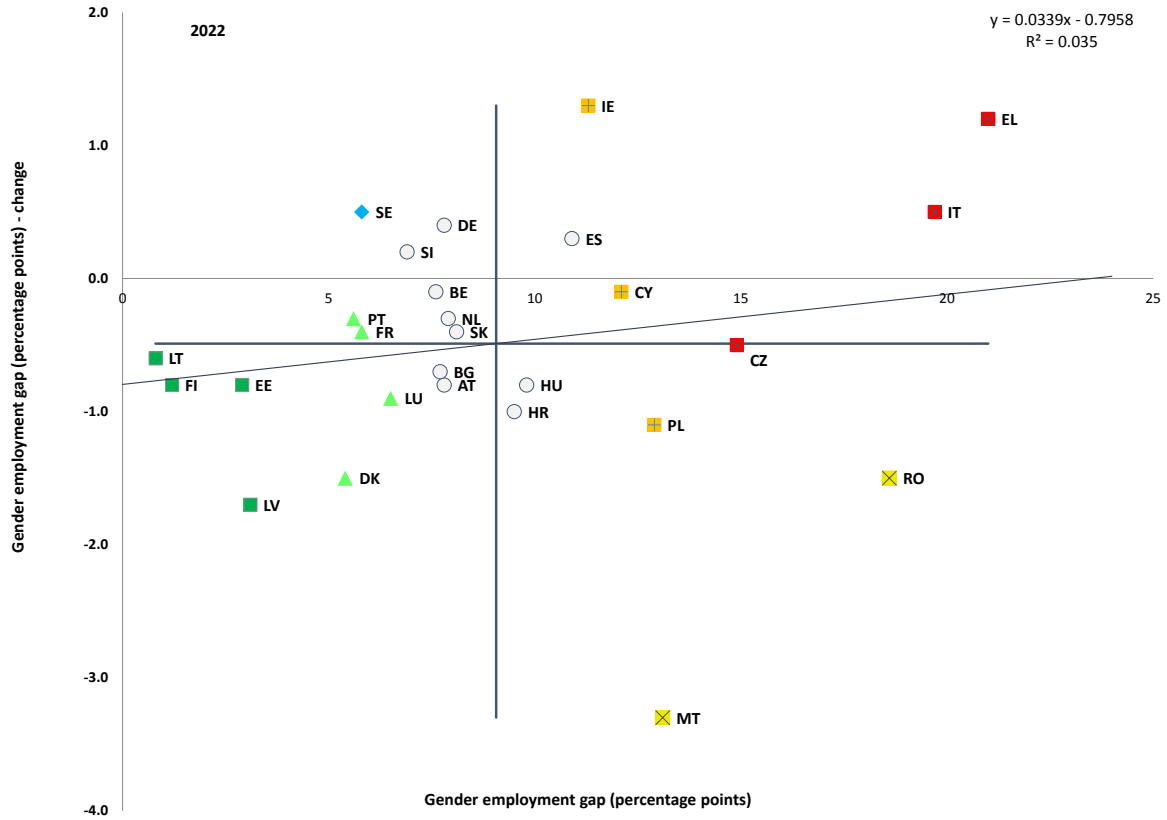

Piezīme. Asu krustpunkts ir nesvērtais ES vidējais rādītājs. Apzīmējumus skatīt pielikumā. Definīcija atšķiras attiecībā uz Spāniju un Franciju.

Avots: *Eurostat* [tesem060], ES darbaspēka apsekojums.

Dzimumu nodarbinātības atšķirība ir lielāka, ja ņem vērā pilnslodzes ekvivalenta (*FTE*) nodarbinātību, jo sievietes biežāk strādā nepilna laika darbu. 2022. gadā sieviešu nepilna laika nodarbinātības īpatsvars bija ievērojami lielāks nekā vīriešu (28,4 % pret 8,2 %), lai gan pēdējos gados dzimumu atšķirība nepilna laika nodarbinātībā ir samazinājusies (no 21,1 procentpunkta 2020. gadā līdz 20,2 procentpunktiem 2022. gadā). Saistībā ar FTE nodarbinātību dzimumu nodarbinātības atšķirība 20–64 gadu vecuma grupā 2022. gadā ES bija 16 procentpunkti, kas ir ievērojami vairāk nekā 10,7 procentpunktu atšķirība, ko iegūst, ja neņem vērā FTE nodarbinātību [159]. Vecāku stāvoklim uz tēvu un māšu nodarbinātību bija pretēja ietekme. Lai gan 2022. gadā nodarbinātības līmenis sievietēm vecumā no 25 līdz 54 gadiem ar bērniem ES bija par 5 procentpunktiem zemāks salīdzinājumā ar sievietēm bez bērniem, vīriešu ar bērniem nodarbinātības līmenis bija par 8,5 procentpunktiem augstāks nekā vīriešiem bez bērniem [160]. Dzimumu nodarbinātības atšķirība sasniedza 17,3 procentpunktus starp personām ar bērniem, bet starp personām bez bērniem — 3,8 procentpunktus. Nodarbināto sieviešu ar bērniem vidū nepilna laika nodarbinātības īpatsvars sasniedza 31,5 %, savukārt vīriešiem šis īpatsvars bija 4,9 %. Lielākajā daļā valstu vecāku stāvokļa ietekme izpaužas kā zemāks nodarbinātības līmenis un lielāks nepilna laika nodarbinātības īpatsvars sievietēm, tas jo īpaši ir raksturīgi tādās valstīs kā Vācija, Austrija un Īrija. Pēdējos 10 gados ir samazinājusies vīriešu un sieviešu darba samaksas atšķirība, tomēr, kā norādīts šim aspektam veltītajā pīlāra 1. izcēlumā, lielākajā daļā valstu tā vēl arvien ir liela [161].

[159] Ar *FTE* nodarbinātības līmeni salīdzina atšķirības starp grupām vidējā nostrādāto stundu skaita ziņā. *FTE* nodarbinātības līmeni aprēķina, kopējo nostrādāto stundu skaitu ekonomikā (pirmais darbs, otrais darbs utt.) dalot ar vidējo stundu skaitu atbilstoši pilnslodzes grafikam (aptuveni 40) un ar cilvēku skaitu vecumā no 20 līdz 64 gadiem. Avots: kopīgā novērtējuma sistēma (*JAF*), aprēķins, pamatojoties uz *Eurostat* datiem.

[160] *Eurostat* [lfst_hheredty].

[161] *Eurostat* [tesem189].

Lai veicinātu sieviešu līdzdalību darba tirgū un bērnu attīstību, ir svarīgi uzlabot kvalitatīvas un cenas ziņā pieejamas pirmsskolas izglītības un aprūpes nodrošināšanu un pieejamību; līdzdalība pirmsskolas izglītībā un aprūpē vēl arvien samazinās [162]**.** Pēc 37,9 % īpatsvara sasniegšanas ES 2021. gadā bērnu vecumā līdz 3 gadiem dalība formālajā pirmsskolas izglītībā 2022. gadā ievērojami samazinājās (par 2,2 procentpunktiem), nokrītot līdz 5,7 %, un starp dalībvalstīm joprojām pastāv būtiskas atšķirības. Attiecībā uz pārskatītajiem Barselonas mērķrādītājiem tikai deviņas dalībvalstis ir sasniegušas savu pārskatīto 45 % mērķrādītāju 2030. gadam, kas papildina sociālo rezultātu pārskata analīzi, lai virzītu politikas rīcību šajā jomā [163]. Slovākijā, Čehijā, Rumānijā un Ungārijā šis dalības līmenis 2022. gadā bija pat zemāks par 15 %, un tā ir "kritiska situācija" (sk. 2.2.12. attēlu). Polijā, Bulgārijā, Īrijā, Lietuvā, Austrijā, Vācijā, Kiprā un Horvātijā bērnu vecumā līdz 3 gadiem dalības formālajā pirmsskolas izglītībā īpatsvars bija tikai 15–28 %, un tā ir situācija, kas "jānovēro". "Labākais sniegums" ES bija Dānijai, Nīderlandei, Francijai un Zviedrijai, kur bērnu dalības īpatsvars pārsniedza 50 %, bet Dānijā un Nīderlandē — pat vairāk nekā 70 %. Šķēršļus dalībai formālajā pirmsskolas izglītībā un aprūpē var radīt finanšu, kultūras un valodas barjeras, kā arī atšķirības starp reģioniem, un šo problēmu risināšanai ir vajadzīga atbilstoša politiska reakcija [164]. Turklāt līdzdalības rādītājus ietekmē arī valstu politika, piemēram, attiecībā uz vecāku atvaļinājumiem un pabalstiem vai likumīgajām tiesībām uz bērna dienas aprūpi no noteikta vecuma. Kopumā ir pamatoti īstenot turpmākus politikas pasākumus saskaņā ar Eiropas Garantiju bērniem, Eiropas Aprūpes stratēģiju un Padomes Ieteikumu par pirmsskolas izglītību un aprūpi.

---

162 Sk. Eiropas Komisija, "Employment and Social Developments in Europe 2023", Eiropas Savienības Publikāciju birojs, 2023.

163 Eiropadome 2002. gadā Barselonā noteica mērķrādītājus bērnu aprūpes jomā, kas ir jāsasniedz līdz 2010. gadam, proti, nodrošināt pirmsskolas izglītību un aprūpi vismaz 33 % bērnu vecumā līdz 3 gadiem un vismaz 90 % bērnu vecumā no 3 gadiem līdz obligātajam skolas vecumam. Tā kā šie mērķrādītāji tika sasniegti, un pēc tam, kad Eiropas Komisija 2022. gada septembrī ierosināja Eiropas Aprūpes stratēģiju, tie tika pārskatīti 2022. gada novembrī Padomes Ieteikumā par pirmsskolas izglītību un aprūpi. Ieteikumā ir noteikti jauni mērķrādītāji attiecībā uz pirmsskolas izglītību un aprūpi, un tie atspoguļo Eiropas izglītības telpas iniciatīvā noteiktos mērķrādītājus. Līdz 2030. gadam vismaz 45 % bērnu vecumā līdz 3 gadiem un 96 % bērnu vecumā no 3 gadiem līdz obligātās pamatizglītības sākšanas vecumam vajadzētu būt pirmsskolas izglītībā un aprūpē. Tām dalībvalstīm, kurās laikposmā 2017. gada līdz 2021. gadam šīs dalības vidējais rādītājs bija mazāks par 20 %, tas būs jāpalielina par 90 %, savukārt dalībvalstīm, kurās šis rādītājs bija robežās no 20 līdz 33 %, tas būs jāpalielina par 45 % (ar 45 % robežvērtību).

164 Eiropas Komisija, *"Employment and Social Developments in Europe Annual Review 2022"*, Eiropas Savienības Publikāciju birojs, 2022.

2.2.12. attēls. Lielākajā daļā dalībvalstu samazinājās dalība pirmsskolas izglītībā un aprūpē

Bērni vecumā līdz 3 gadiem formālajā bērnu aprūpē un izmaiņas pa gadiem, līmenis 2022. gadā un izmaiņas attiecībā pret iepriekšējo gadu (%, sociālo rezultātu pārskata pamatrādītājs)

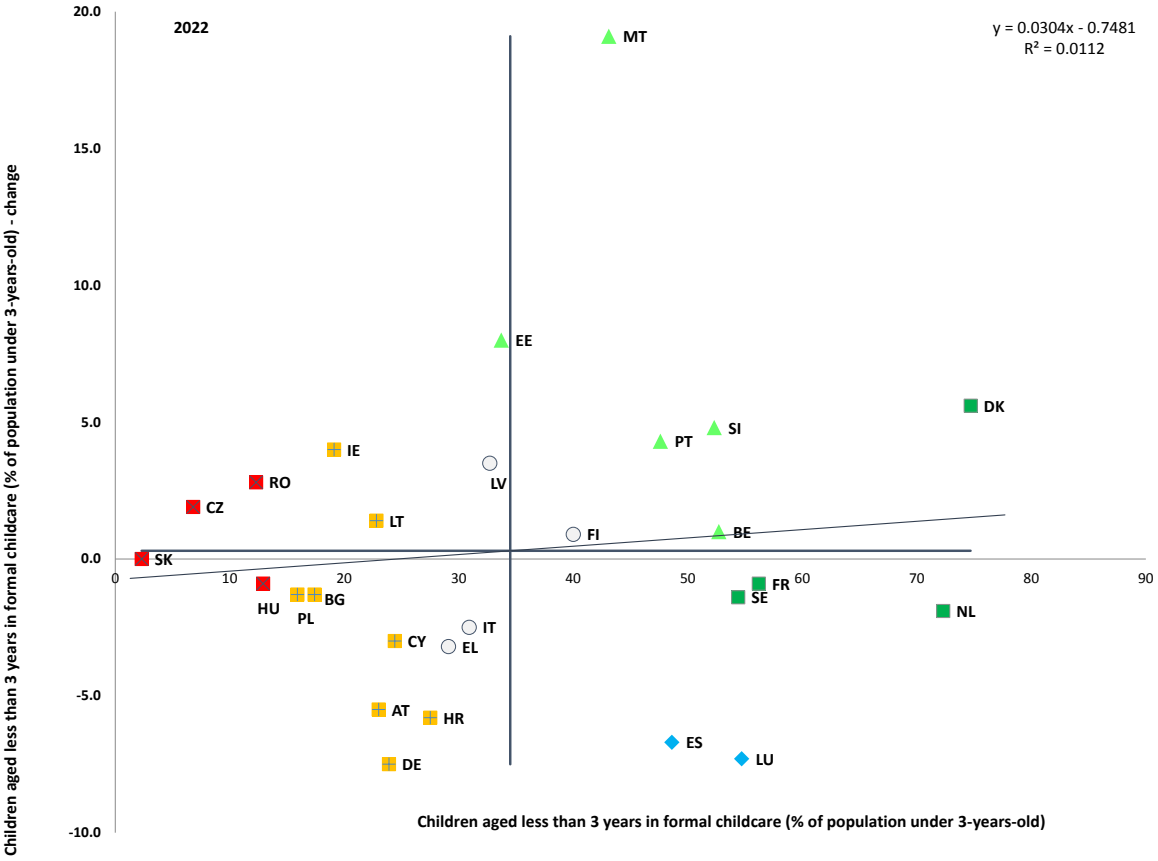

•

Piezīme. Asu krustpunkts ir nesvērtais ES vidējais rādītājs. Apzīmējumus skatīt pielikumā. Laikrindu pārrāvumi ir attiecībā uz FR un LU.

Avots: *Eurostat* [tepsr_sp210], *EU-SILC*.

Rūpes par cilvēkiem, kuriem ir ilgtermiņa aprūpes vajadzības, ir vēl viens faktors, kas negatīvi ietekmē sieviešu dalību darba tirgū. Lai gan 2022. gadā to sieviešu un vīriešu īpatsvars, kas sniedz ilgtermiņa aprūpi (IA), bija līdzīgs (22 % sieviešu un 21 % vīriešu), 17 % sieviešu samazināja savu darba laiku aprūpes pienākumu — arī neformālās aprūpes — vai savu vai citu bērnu aprūpes dēļ, turpretim vīriešu vidū šis rādītājs bija 12 %. Iespējamais izskaidrojums ir augstāka aprūpes darba intensitāte sievietēm. 73 % vīriešu, kas sniedz neformālo IA, gūst atbalstu no citiem aprūpes pakalpojumiem, kurus izmanto aprūpes saņēmējs, savukārt sievietēm šis īpatsvars ir tikai 61 % [165]. Padomes Ieteikumā par piekļuvi cenas ziņā pieejamai un kvalitatīvai ilgtermiņa aprūpei ir uzsvērta nepieciešamība atbalstīt neformālos aprūpētājus, nodrošinot apmācību, konsultācijas, psiholoģisko atbalstu, periodisku aprūpi, pasākumus darba un privātās dzīves līdzsvara veicināšanai, piekļuvi sociālajai aizsardzībai un/vai pienācīgu finansiālu atbalstu. Turklāt ieteikumā uzsvērts, ka dalībvalstīm ir jāsaskaņo ilgtermiņa aprūpes pakalpojumu piedāvājums ar aprūpes vajadzībām, vienlaikus nodrošinot līdzsvarotu iespēju klāstu. Turklāt ar atbilstošu sociālo aizsardzību ilgtermiņa aprūpes jomā būtu jānodrošina, ka pakalpojumi ir savlaicīgi, visaptveroši un par pieņemamu cenu [166].

[165] Eiropas Dzimumu līdztiesības institūts, "*Gender gaps in the use of time: impacts on care and work-life balance*" (drīzumā).

[166] Plašāku informāciju sk.: PADOMES IETEIKUMS (2022. gada 8. decembris) par piekļuvi cenas ziņā pieejamai un kvalitatīvai ilgtermiņa aprūpei, 2022/C 476/01.

Nodokļu sistēma var veicināt lielāku dzimumu līdztiesību darba tirgū, citastarp atceļot vienoto aplikšanu ar nodokļiem, jo 78 % otro pelnītāju ES ir sievietes, Kopējas progresīvo nodokļu sistēmas var negatīvi ietekmēt otro pelnītāju iesaistīšanos nodarbinātībā un nostrādāto stundu skaitu, radot augstu robežnodokļu slogu [167]. Pāra kopējo ienākumu (ieskaitot pārnesamus nodokļu kredītus) vienotās aplikšanas ar nodokļiem pakāpe un pabalstu sistēmas struktūra (piem., no ienākumiem atkarīgu pabalstu atskaitīšana) ietekmē ekonomiskās neaktivitātes slazda līmeni otrajiem pelnītājiem. Aprēķini liecina, ka 2015. gadā sieviešu ienākumi veidoja vidēji tikai aptuveni vienu trešdaļu no pāra kopējiem ienākumiem [168]. Pāru ienākumiem var piemērot zemākus nodokļus, iesniedzot kopīgas nodokļu deklarācijas (obligāti vai brīvprātīgi), taču tas palielina arī otro pelnītāju nodokļu robežlikmi, kas viņus attur no strādāšanas [169], [170]. Jaunākie pētījumi liecina, ka, atceļot visus vienotās nodokļu sistēmas elementus, sieviešu darbaspēka piedāvājums ievērojami palielinātos [171]. Ekonomiskās neaktivitātes slazds otrajiem pelnītājiem ir vislielākais Dānijā, Lietuvā, Slovēnijā, Beļģijā un Vācijā, un lielākajā daļā dalībvalstu to būtiski veicina nodokļi (sk. 2.2.13. attēlu). Piemēram, ja neaktīva laulātā ar diviem bērniem sāktu strādāt darbu, par kuru maksā 67 % no vidējās algas Dānijā, 65 % no viņas algas tiktu zaudēti papildu nodokļos un atskaitītajos pabalstos. Turpretī šis slazds ir mazāks nekā 25 % Zviedrijā, Spānijā, Grieķijā un Igaunijā un mazāks nekā 20 % Kiprā. Nodokļu sistēmas ietekme ir visizteiktākā Beļģijā, Rumānijā un Vācijā, kur tā veido vairāk nekā 40 % no iespējamo ieņēmumu zaudējumiem otrajam pelnītājam, kas, uzsākot strādāt algotu darbu, saņem 67 % no vidējās algas.

---

167 Sīkāku informāciju par darbaspēka nodokļiem skatīt Eiropas Komisijas *2023. gada ziņojuma par nodokļiem* 2.1.3. iedaļā.

168 Eiropas Komisija, Tieslietu un patērētāju ģenerāldirektorāts, *Rastrigina, O., Verashchagina, A.*, "*Secondary earners and fiscal policies in Europe*", Eiropas Savienības Publikāciju birojs, 2015.

169 Ja ienākumi starp partneriem ir sadalīti nevienmērīgi, kopīga nodokļu deklarēšana var mazināt kopējo nodokļu slogu pāriem ar vienu vai diviem pelnītājiem salīdzinājumā ar nodokļu atsevišķu deklarēšanu. Dažās dalībvalstīs, kur šāda iespēja pastāv, pāri var atteikties no kopīgas nodokļu deklarēšanas.

170 Sīkāku informāciju sk.: *Chen, Q. et al.*, "*The Role of Structural Fiscal Policy on Female Labor Force Participation*", SVF darba dokumenti 23/186, Vašingtona, Starptautiskais Valūtas fonds, 2023.

171 Sk. *Bick, Alexander* un *Nicola Fuchs-Schündeln*, "*Quantifying the Disincentive Effects of Joint Taxation on Married Women's Labor Supply*". *American Economic Review*, 107 (5): 100.–104. lpp., 2017, kā arī *Bachmann*, *Ronald*, *Jäger*, *Philipp* un *Jessen*, *Robin*, "*A Split Decision: Welche Auswirkungen hätte die Abschaffung des Ehegattensplittings auf das Arbeitsangebot und die Einkommensverteilung? Zeitschrift für Wirtschaftspolitik*, 70. sējums, Nr. 2, 105.–131. lpp., 2021.

2.2.13. attēls. Nodokļu sistēma var būt spēcīgs negatīvs stimuls, kas otros pelnītājus attur strādāt algotu darbu

Ekonomiskās neaktivitātes slazds otrajiem pelnītājiem (%, 2022. g.)

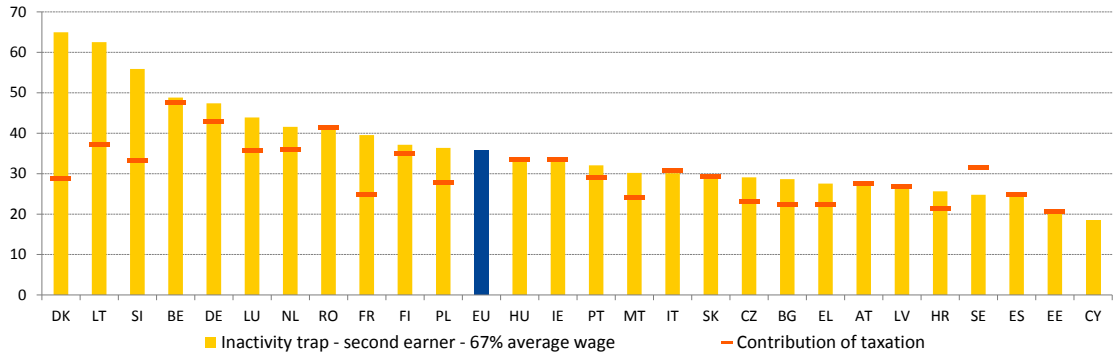

Piezīme. Dati attiecas uz otro pelnītāju, kurš pelna 67 % no vidējās algas divu pelnītāju ģimenē ar diviem bērniem; galvenais pelnītājs pelna vidējo algu. "Nodokļu sistēmas ietekme (ieskaitot *SSC*)" ir tās papildu bruto izpeļņas procentuālā daļa, kas aiziet nodokļos un *SSC* (citi elementi, kas veicina zema atalgojuma slazdu, ir atskaitīti bezdarbnieka pabalsti, sociālā palīdzība un mājokļa pabalsti).
Avots: Eiropas Komisija, *ECFIN* ĢD, nodokļu un pabalstu datubāze, pamatojoties uz ESAO nodokļu/pabalstu modeli (atjaunināts 2023. gada martā).

"Zema atalgojuma slazds" var nesamērīgi ietekmēt sievietes, ja, pieaugot ienākumiem, nodokļi tiek palielināti un pabalsti tiek atcelti pārāk ātri. Attiecībā uz otrajiem pelnītājiem nodokļu sistēmai ir būtiska loma zema atalgojuma slazda līmeņa noteikšanā lielākajā daļā dalībvalstu. Tālāk 2.2.14. attēlā ir parādīts, ka papildu ienākumu procentuālā daļa, kas tiek atskaitīta nodokļos, kad otrie pelnītāji palielina ienākumus no vienas trešdaļas līdz divām trešdaļām no vidējās algas, ja viņi palielina savu nostrādāto stundu skaitu. Otrie pelnītāji ES vidēji zaudē aptuveni vienu trešdaļu (34,2 %) no sava papildu ienākuma. Nodokļu sistēmas ietekme uz šo slazdu ir vislielākā Beļģijā, kur tās līmenis pārsniedz 60 %, un tai seko Luksemburga. Kā jau minēts iepriekš, lēmumu par to, vai strādāt vairāk darba stundu, var papildus ietekmēt cenas ziņā pieejamu un kvalitatīvu aprūpes pakalpojumu pieejamība, kā arī plašs labi izstrādātas darba un privātās dzīves līdzsvara politikas risinājumu klāsts.

2.2.14. attēls. Daudzās dalībvalstīs nodokļu sistēma attur zema atalgojuma saņēmējus strādāt vairāk darba stundu

Zema atalgojuma slazds otrajiem pelnītājiem (%, 2022. g.)

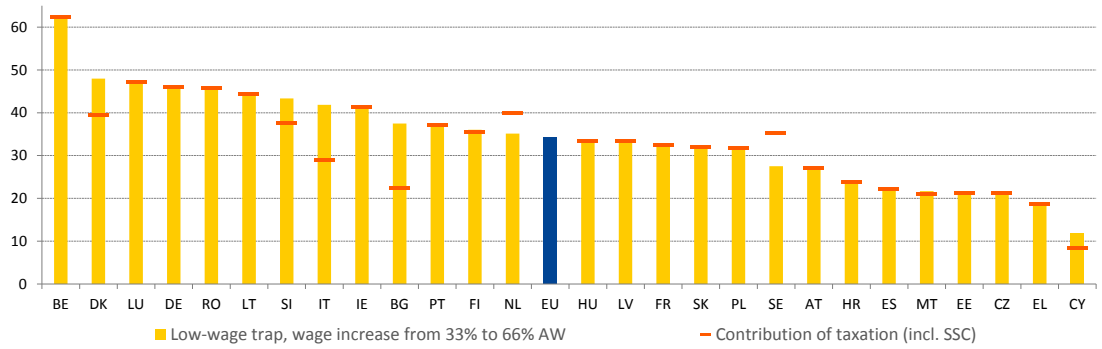

Piezīme. Zema atalgojuma slazds, kad otrā pelnītāja alga palielinās no 33 % līdz 66 % un galvenais pelnītājs saņem 100 % no vidējās algas, ar diviem bērniem.
Avots: Eiropas Komisija, *ECFIN* ĢD, nodokļu un pabalstu datubāze, pamatojoties uz ESAO nodokļu/pabalstu modeli.

Neraugoties uz nesenajiem uzlabojumiem, personu ar invaliditāti nodarbinātības līmenis ir zemāks, un nav pazīmju par augšupēju konverģenci starp dalībvalstīm. 2022. gadā nodarbinātības atšķirība starp personām ar invaliditāti un citām personām ES bija 21,4 procentpunkti (sākot no 2021. gada, tā bija samazinājusies par 1,7 procentpunktiem). Attiecīgais sociālo rezultātu pārskata pamatrādītājs atklāj ļoti dažādas situācijas dalībvalstīs (sk. 2.2.15. attēlu un arī šim jautājumam veltīto pīlāra 4. izcēlumu). Vislielākā atšķirība ir Īrijā, Horvātijā, Beļģijā un Lietuvā (aptuveni 35 procentpunkti vai vairāk) un Ungārijā (32,4 procentpunkti), kur vērojama "kritiska situācija". Bulgārijā, Igaunijā, Zviedrijā, Maltā, Polijā un Rumānijā situācija ir "jānovēro", jo šajās dalībvalstīs ir vērojams liels pieaugums vai atšķirības, kas ir relatīvi lielākas par vidējo rādītāju. Viszemākais šīs atšķirības rādītājs bija Luksemburgā, Dānijā, Portugālē, Itālijā un Spānijā (zemāks par 15 procentpunktiem) — šīm valstīm ir labākais sniegums ES. Saskaņā ar Personu ar invaliditāti tiesību stratēģiju 2021.–2030. gadam ir nepieciešami turpmāki politikas centieni un mērķtiecīgi pasākumi, kā aprakstīts personu ar invaliditāti nodarbinātības pasākumu kopuma aktos [172], lai uzlabotu personu ar invaliditāti situāciju darba tirgū.

[172] Sk. "Personu ar invaliditāti nodarbinātības pasākumu kopums, ar kuru plānots uzlabot personu ar invaliditāti iespējas darba tirgū" — Nodarbinātība, sociālās lietas un iekļautība — Eiropas Komisija (europa.eu)

2.2.15. attēls: Personu ar invaliditāti nodarbinātības līmeņa atšķirība joprojām ir liela, un starp dalībvalstīm pastāv izteikta atšķirīga tendence

Personu ar invaliditāti un personu bez invaliditātes (vecumā no 20 līdz 64 gadiem) nodarbinātības atšķirība, līmenis 2022. gadā un izmaiņas attiecībā pret iepriekšējo gadu (%, sociālo rezultātu pārskata pamatrādītājs)

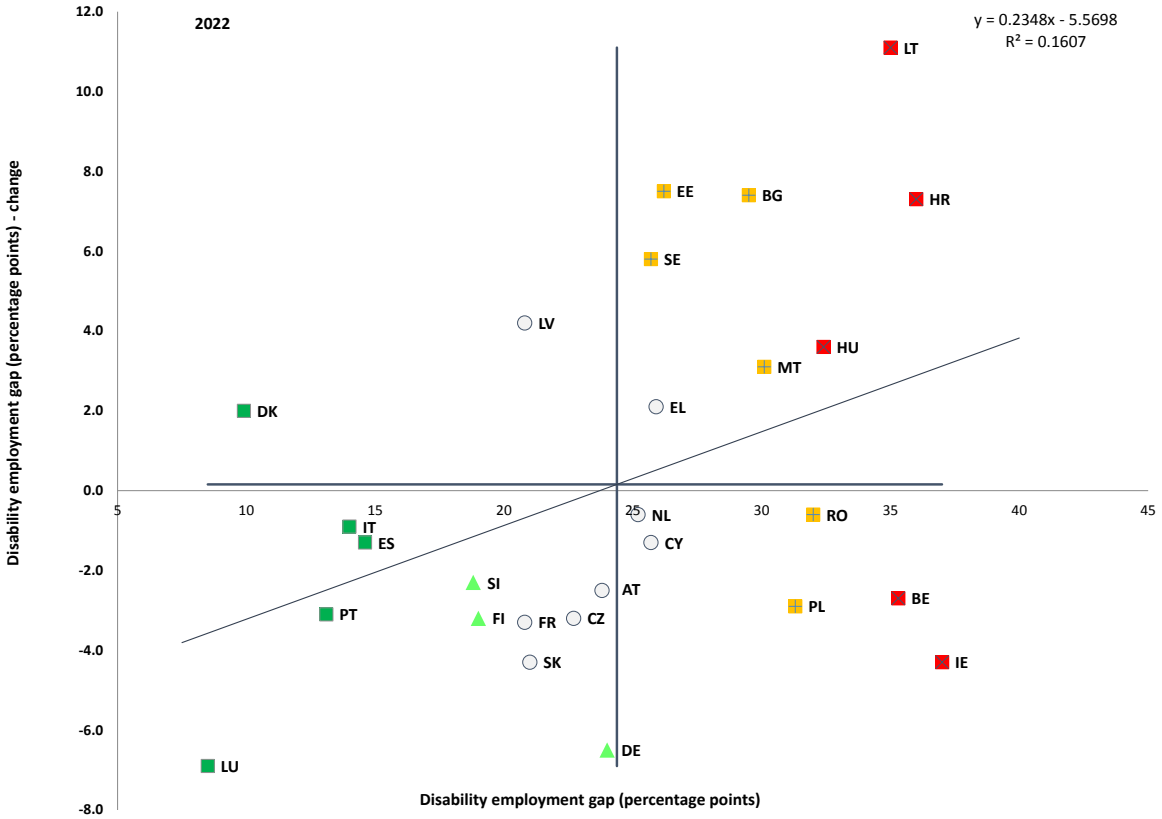

Piezīme. Asu krustpunkts ir nesvērtais ES vidējais rādītājs. Apzīmējumus skatīt pielikumā. Laikrindas pārrāvums attiecībā uz Luksemburgu.

Avots: *Eurostat* [tepsr_sp200], *EU-SILC*.

Pīlāra 4. izcēlums. Personu ar invaliditāti integrācijas darba tirgū stiprināšana

Personu ar invaliditāti iespēju uzlabošana darba tirgū ir būtiska, lai veicinātu vienlīdzību, un šādi var arī veicināt darbaspēka trūkuma problēmas risināšanu saskaņā ar Eiropas sociālo tiesību pīlāra 3. principu (vienlīdzīgas iespējas) un 17. principu (personu ar invaliditāti iekļaušana). Personu ar invaliditāti nodarbinātības pasākumu kopums, par ko Eiropas Komisija paziņoja 2022. gada septembrī, ir viena no septiņām pamatiniciatīvām, kas iekļautas Personu ar invaliditāti tiesību stratēģijā 2021.–2030. gadam. Tā mērķis ir uzlabot nodarbinātības iespējas personām ar invaliditāti, sniedzot norādījumus dalībvalstīm, darba devējiem un iestādēm, kas aptver visus nodarbinātības posmus: pieņemšanu darbā, darbinieku noturēšanu un atgriešanos darbā. Lai stiprinātu personu ar invaliditāti integrāciju darba tirgū, ir svarīgi pastiprināt nodarbinātības un integrācijas dienestu spējas, veicināt pieņemšanu darbā un cīnīties pret stereotipiem, vienlaikus nodrošinot saprātīgus pielāgojumus darbā atkarībā no viņu vajadzībām, lai pārliecinātos, ka personas ar invaliditāti var iesaistīties nodarbinātībā.

Neraugoties uz dalībvalstu pastāvīgajiem centieniem pēdējā desmitgadē, personas ar invaliditāti joprojām saskaras ar ievērojamiem šķēršļiem darba tirgū. 2022. gadā ES aptuveni 47 miljoni cilvēku (aptuveni 17 %) no darbspējas vecuma iedzīvotājiem bija deklarējuši savu invaliditāti. Viņu panākumi darba tirgū joprojām ir ievērojami mazāki nekā pārējiem iedzīvotājiem. Kaut arī personu ar invaliditāti nodarbinātības līmenis ir palielinājies no 48,7 % 2014. gadā (ES28) līdz 50,7 % 2020. gadā (ES27, no kuriem viena trešdaļa strādā pilna laika darbu), atšķirība starp personām ar invaliditāti un personām bez invaliditātes joprojām ir liela (21,4 procentpunkti 2022. gadā), un 10 gados tā ir samazinājusies tikai par 1,3 procentpunktiem [173]. Dažās dalībvalstīs šī atšķirība ir samazinājusies, bet citās tā ir palielinājusies vēl vairāk (sk. grafiku). Turklāt 2020. gadā personu ar invaliditāti bezdarba līmenis bija ļoti augsts — 17,1 % (salīdzinot ar 9,7 % personām bez invaliditātes). Piedevām daudzas personas ar invaliditāti nav iesaistītas darba tirgū — to skaidri atspoguļo personu ar invaliditāti ekonomiskās aktivitātes līmenis, proti, 60,7 % (salīdzinājumā ar 83,4 % personām bez invaliditātes). Dažos gadījumos personas ar invaliditāti tiek nodarbinātas nošķirtā vidē, piemēram, aizsargātās darbnīcās, kurās ne vienmēr nodrošināti atbilstoši darba apstākļi vai ar darbu saistītas tiesības, nedz arī veicināta pāreja uz atvērto darba tirgu.

[173] Šajā iedaļā sniegtie dati ir balstīti uz *EU-SILC* apsekojumu, kurā izmantots respondenta definēts nodarbinātības statuss un kurā nodarbinātības līmenis kopš 2009. gada ir par 1,5 procentpunktiem zemāks par darbaspēka apsekojuma rādītāju (pamatojoties uz SDO definīciju), lai gan pastāv izteikta korelācija ar šo rādītāju. Sk. Eiropas Komisija: *Eiropas salīdzinošie dati par stratēģiju "Eiropa 2020"*, 2021, un *European Disability Expertise (EDE), "The Employment of Persons with Disabilities"*, 2023 (vēl nav publicēts).

Pastāv ievērojama personu ar invaliditāti nodarbinātības līmeņa atšķirība ar lielām variācijām starp dalībvalstīm

Nodarbinātības līmeņa atšķirība starp personām ar invaliditāti un personām bez invaliditātes (20–64 gadu vecuma grupā, procentpunkti)

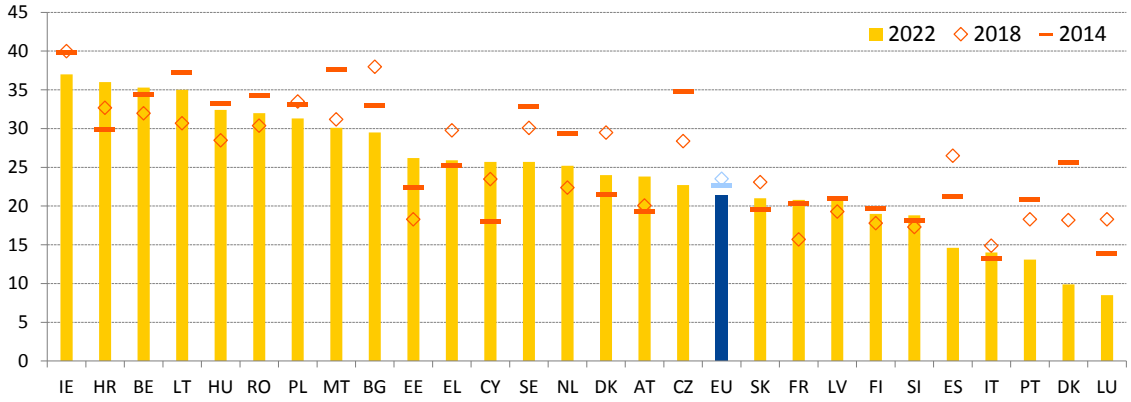

Piezīme. Dati par ES27. Laikrindas pārrāvums attiecībā uz LU (2022) un pagaidu dati attiecībā uz FR (2022).
Avots: *Eurostat* [hlth_dlm200], *EU-SILC*.

Visas dalībvalstis sniedz zināmu atbalstu, lai atvieglotu personu ar invaliditāti pieņemšanu darbā. Tas ietver nodokļu atvieglojumus, sociālā nodrošinājuma iemaksu vai obligātās veselības apdrošināšanas maksājumu samazinājumus, algu vai cita veida subsīdijas, dotācijas, izpratnes veicināšanas un informēšanas pasākumus, apmācību vai konsultācijas. Piemēram, 2022. gadā **Īrija** sāka ieviest agrīnas iesaistīšanas pieeju, kuras mērķis ir uzlabot nodarbinātības pakalpojumus, ko darba meklētājiem ar invaliditāti piedāvā valsts nodarbinātības dienests, pēc iespējas drīzāk aktīvi piedāvājot un sniedzot ar nodarbinātību saistītus pakalpojumus un atbalstu. **Lietuvā** ar 2023. gada reformu paplašina aktīvas darba tirgus politikas (ADTP) pasākumu un sociālo pakalpojumu piemērojamību personām ar invaliditāti, lai atvieglotu viņu iekļaušanos atvērtajā darba tirgū, un atceļ atbalstu sociālajiem uzņēmumiem, kas izveidojuši nošķirtas darbavietas. 2022. gadā **Nīderlande** ieviesa vairākus pasākumus, lai uzlabotu personu ar invaliditāti nodarbinātības iespējas. Citastarp tika ieviesta "*proefplaats*" koncepcija, kas dod iespēju personām ar invaliditāti izmantot 2 mēnešu pārbaudes periodu, kas gan ir bez atlīdzības, bet nodrošina tiesības saņemt bezdarbnieka pabalstu un ietver dažādus atbalsta pakalpojumus.

Kaut arī to ES pilsoņu nodarbinātības līmenis, kas dzīvo kādā citā dalībvalstī, ir augstāks nekā attiecīgās valsts valstspiederīgajiem, viņu īpatsvars parasti ir lielāks vienkāršāku profesiju pārstāvju vidū. Pēc ievērojama samazinājuma Covid19 pandēmijas dēļ to darbspējas vecuma ES pilsoņu nodarbinātības līmenis, kas dzīvo citā dalībvalstī, 2022. gadā atkal sasniedza 77,1 %, [174] kas ir par 1,7 procentpunktiem augstāks nekā vidējais nodarbinātības līmenis attiecīgās dalībvalsts valstspiederīgajiem (75,4 %) un par 15,2 procentpunktiem augstāks nekā trešo valstu valstspiederīgajiem. Gan citā dalībvalstī dzīvojošie ES pilsoņi, gan trešo valstu valstspiederīgie bija vairāk pārstāvēti vienkāršākās profesijās (piem., pakalpojumu un tirdzniecības jomā, kā arī amatniecībā un saistītajās profesijās) nekā attiecīgās valsts valstspiederīgie [175]. Īstermiņa mobilie darba ņēmēji, piemēram, sezonas darbinieki, mēdz būt īpaši neaizsargāti pret sliktiem darba apstākļiem un ekspluatāciju, jo tas, ka rezidences vietas valsts un darba valsts atšķiras, rada grūtības vienlīdzīgu tiesību īstenošanā [176]. Lai gan kopumā ir uzlabojusies arī to cilvēku integrācija darba tirgū, kuri dzimuši ārpus ES, tāpat ir nepieciešami turpmāki centieni. Ārpus ES dzimušo iedzīvotāju (20–64 gadu vecuma grupā) nodarbinātības līmenis ir palielinājies no 63,4 % 2021. gadā līdz 65,9 % 2022. gadā, un atšķirība starp viņu nodarbinātības līmeni un ES dzimušo iedzīvotāju nodarbinātības līmeni ir samazinājusies no 10,7 procentpunktiem 2021. gadā līdz 9,7 procentpunktiem 2022. gadā. Vislielākā atšķirība bija Bulgārijā (vairāk nekā 20 procentpunkti), Nīderlandē, Zviedrijā, Beļģijā un Vācijā (vairāk nekā 16 procentpunkti), savukārt Rumānijā, Čehijā, Polijā, Maltā un Slovākijā šī atšķirība bija pat negatīva.

---

174 2022. gada dati par Bulgāriju, Poliju un Rumāniju nav pieejami. Sk. *Eurostat* [lfsa_ergaedn], ES darbaspēka apsekojums.

175 Eiropas Komisija, "*Annual report on intra-EU labour mobility*", Eiropas Savienības Publikāciju birojs, 2023 (drīzumā).

176 Eiropas Komisija, "*Report on seasonal workers and intra-EU labour mobility*", Eiropas Savienības Publikāciju birojs, 2023.

Ārvalstīs dzimušo cilvēku stāvoklis darba tirgū atšķiras atkarībā no viņu izglītības līmeņa un dzimšanas valsts. ES nodarbināti bija vidēji 77 % cilvēku, kas dzimuši kādā citā ES valstī, bet starp dzīvesvietas valstī dzimušajiem šis rādītājs bija 75,6 %. Starp personām ar zemākā līmeņa vidējo izglītību vai zemāku izglītību ārpus ES dzimušo nodarbinātības līmenis bija 57,3 %, t. i., par 1 procentpunktu augstāks nekā dzīvesvietas valstī dzimušajiem, savukārt mazprasmīgu personu, kas dzimušas kādā citā ES valstī, nodarbinātības līmenis bija 68,3 %, t. i., par 11 procentpunktiem augstāks nekā dzīvesvietas valstī dzimušajiem. Starp iedzīvotājiem, kas ieguvuši terciāro izglītību, 2022. gadā visaugstākais nodarbinātības līmenis bija dzīvesvietas valstī dzimušajiem — 87,3 %, salīdzinot ar 85,7 % citās ES valstīs dzimušajiem iedzīvotājiem un 74,5 % ārpus ES dzimušajiem iedzīvotājiem. Neatbilstība starp kvalifikācijas līmeni un nodarbinātību ir ievērojami lielāka attiecībā uz trešo valstu pilsoņiem, un 2022. gadā "pārkvalificētības" līmenis bija 39,4 % salīdzinājumā ar 21,1 % ES valstspiederīgo vidū [177].

[177] *Avots*: *Eurostat* [lfsa_eoqgan].

2.2.2. Dalībvalstu veiktie pasākumi

Dalībvalstis turpina uzlabot piekļuvi pirmsskolas izglītībai un aprūpei, jo īpaši pievēršot uzmanību nelabvēlīgā situācijā esošiem bērniem, atbilstīgi Eiropas Garantijai bērniem. Ar atveseļošanas un noturības mehānisma (ANM) atbalstu 15 dalībvalstis apņēmās veikt nozīmīgas reformas un investīcijas šajā politikas jomā teju 8 miljardu EUR vērtībā. No 2023./2024. mācību gada **Bulgārija** ievieš trīs gadus ilgu obligātu pirmsskolas izglītību bērniem no 4 gadu vecuma, un tā pakāpeniski tiks ieviesta saskaņā ar valsts stratēģisko sistēmu izglītības, apmācības un mācīšanās attīstīšanai 2021.–2030. gadam. **Slovākijā** ar jaunu tiesību akta grozījumu tika ieviestas juridiskas tiesības uz vietu bērnudārzā 4 gadus veciem bērniem no 2024. gada septembra un 3 gadus veciem bērniem — no 2025. gada septembra. No 2023. gada janvāra ģimenes, kas **Īrijā** izmanto reģistrētus pirmsskolas izglītības un bērnu aprūpes pakalpojumus, ir tiesīgas saņemt lielāku stundas subsīdiju, izmantojot Valsts bērnu aprūpes shēmu (*NCS*). **Zviedrijā** pašvaldībām ir noteikts pienākums piedāvāt vietu pirmsskolas izglītības un aprūpes iestādē bērniem, kuri Zviedrijā dzīvo neilgu laiku, pat ja viņu vecāki vai likumīgie aizbildņi nav tam pieteikušies. **Slovākijā** ar Eiropas Sociālā fonda Plus (ESF+) līdzekļiem tiek atbalstīti mērķtiecīgi pasākumi, lai palielinātu nelabvēlīgā situācijā esošu bērnu — arī bērnu ar invaliditāti un romu — līdzdalību. **Portugāle** no 2023. gada pirmsskolas izglītību un aprūpi bez maksas piedāvā arī bērniem, kas jaunāki par trim gadiem. Tas attiecas uz visiem bērniem, kas sāk pirmo gadu silītē un turpina otro gadu, tostarp uz bērniem, kas uzņemti privātās silītēs, ja tur nav bezpeļņas organizāciju piedāvājuma. Sākot no 2024. gada, visi bērni vecumā līdz 3 gadiem drīkstēs bez maksas apmeklēt pirmsskolas izglītības un aprūpes iestādes, tomēr vēl joprojām nav pietiekami daudz silīšu. **Horvātijā** tiek pārskatīti finansēšanas mehānismi starp valsti un pašvaldībām, lai uzlabotu jaunas infrastruktūras ilgtspēju un nodrošinātu vienlīdzīgas iespējas. Papildus pasākumiem, kas **Austrijas** ANP paredzēti, lai uzlabotu pirmsskolas izglītības un aprūpes pieejamību, šī valsts ar jaunu grozījumu par bērnu aprūpes finansēšanu federālajām zemēm laikposmam no 2022./2023. mācību gada līdz 2026./2027. mācību gadam īpašu mērķdotāciju veidā ir paredzējusi 200 miljonus EUR gadā, lai veicinātu pamatizglītības bērnu aprūpes pakalpojumu paplašināšanu.

Beļģijā Valonijā ir paredzēts ANM finansējums agrīnās bērnu aprūpes infrastruktūras izveidei un atjaunošanai, lai uzlabotu tās ģeogrāfisko aptvērumu. Uzmanība tiks pievērsta vietām, kurās ir maza bērnu aprūpes pakalpojumu pieejamība un zems sieviešu nodarbinātības līmenis, liels vientuļo vecāku īpatsvars un mazi ienākumi uz vienu iedzīvotāju. **Ungārija**, izmantojot ANM un kohēzijas politikas līdzekļus, plāno izveidot jaunas pirmsskolas izglītības un aprūpes vietas bērniem līdz 3 gadu vecumam, lai līdz 2026. gada beigām būtu pieejamas 60 000 vietas, un 2026. gadā tiks veikts vajadzību novērtējums. Jaunas vietas paredzēts veidot apdzīvotās vietās (jo īpaši nelabvēlīgā situācijā esošās), kur līdz šim silītes nav bijušas. **Rumānijā** pirmsskolas izglītība no 3 gadu vecuma kļūs obligāta no 2030./2031. mācību gada, un kā daļa no tās ANP tiek veiktas investīcijas nelabvēlīgā situācijā esošām grupām paredzētu 110 silīšu un 412 papildu pakalpojumu centru būvniecībā, aprīkošanā un darbības uzsākšanā.

Politikas uzmanības centrā arvien vairāk ir pirmsskolas izglītības un aprūpes pakalpojumu kvalitātes uzlabošana, arī ņemot vērā kvalificēta personāla trūkumu. Īrija 2022. gada beigās palielināja atalgojumu vairāk nekā 70 % pirmsskolas izglītības un aprūpes darbinieku, proti, aptuveni 27000 darbinieku, un atbalstīja bērnu aprūpes darbinieku profesionalizāciju, ieviešot nozarei specifiskas minimālās algas likmes dažādiem amatiem un kvalifikācijas līmeņiem. **Dānijā** 2024. gada sākumā stāsies spēkā jauns likums par minimālajiem standartiem attiecībā uz bērnu un darbinieku skaita attiecību. **Vācija** turpina atbalstīt federālās zemes, lai uzlabotu kvalitatīvu pakalpojumu sniegšanu, citastarp aptverot tādas jomas kā personāla un bērnu skaita attiecība, kvalificēta personāla pieņemšana darbā un noturēšana, līderība un valodu izglītība. **Igaunijas** mērķis ir izveidot integrētu pirmsskolas izglītības un aprūpes sistēmu ar vienotiem kvalitātes standartiem, citastarp vienotu mācību programmu. **Lietuvā** tika pieņemtas jaunas vadlīnijas par pirmsskolas izglītības programmu saturu, kā paredzēts tās ANP. **Grieķijā** ir pastiprināta pirmsskolas izglītības un aprūpes darbinieku profesionālās kvalifikācijas celšana. Ar ES atbalstu, izmantojot tehniskā atbalsta instrumentu (TAI), **Čehija** izstrādā agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes kvalitātes uzraudzības un izvērtēšanas sistēmu, ar ko tiks virzīta un atbalstīta pašlaik īstenotā nozares paplašināšanās, ko finansē no ANM un kohēzijas politikas līdzekļiem. **Beļģijā** Flandrijas reģions ieguldīs papildu 270 miljonus EUR pirmsskolas izglītības un aprūpes iestādēs, lai izveidotu 5000 papildu vietas un samazinātu bērnu un darbinieku skaita attiecību. **Malta** 2023. gada jūlijā nāca klajā ar "Kvalitātes nodrošināšanas sistēmu izglītībai (0–16 gadi)" un "Valsts izglītības kvalitātes standarti (3–16 gadi)", lai precizētu kvalitātes nodrošināšanu izglītības iestādēs un nodrošinātu instrumentus pedagogiem, lai viņi varētu pārdomāt vadību, mācīšanu un skolas garu.

Ņemot vērā skolotāju trūkumu, ir jāpastiprina centieni palielināt skolotāja profesijas pievilcību, jo īpaši uzlabojot darba apstākļus. Pēdējos gados ir īstenoti dažādi pasākumi, taču lielākajā daļā valstu to ietekme vēl nav jūtama. **Bulgārijā**, kur veikts lielākais algu palielinājums kopš 2016. gada (sākuma algas tika palielinātas vairāk nekā divas reizes), studentu skaits izglītības bakalaura programmās laikposmā no 2018. gada līdz 2022. gadam palielinājās par 24,5 %, kā arī par 40 % palielinājās attiecīgo maģistra programmu studentu skaits. **Nīderlande** un **Igaunija** nesen pieņēma skolotāju rīcības plānus, kuros citastarp risināti jautājumi par skolotāju algām, darba apstākļiem, karjeras un apmācības iespējām, alternatīvām iespējām sākt strādāt skolotāja profesijā, kā arī par ciešāku sadarbību starp dažādām ieinteresētajām personām un skolām. Dažās valstīs, kurās skolotāju algas bija īpaši zemas, tās tika ievērojami palielinātas, nosakot mērķa līmeņus, kas pielīdzināmi vidējai algai valstī. Tā tas darīts, piemēram, **Lietuvā**, **Čehijā**, **Bulgārijā** un **Igaunijā**. 2023. gada jūnijā **Rumānija** nolēma palielināt skolotāju algas vidēji par 25 %. Papildus vispārējam atalgojuma palielinājumam ir ieviesti arī citi finansiāli stimuli. Piemēram, **Nīderlandē** ir ieviests tā sauktais "darba tirgus pabalsts" (*arbeidsmarkttoelage*) skolotājiem, kuri māca neizdevīgā situācijā esošās skolās. **Zviedrijā** skolu pakalpojumu sniedzēji var saņemt papildu stipendijas, lai pieņemtu darbā un atalgotu īpaši kvalificētus skolotājus. Skolas, kurās ir daudz nelabvēlīgā situācijā esošu skolēnu, saņem lielāku finansējumu. Dažas valstis ir pievērsušas lielāku uzmanību darba apstākļiem un karjeras iespējām. **Grieķija** ir izstrādājusi valsts karjeras sistēmu un ieviesusi skolotāju vērtēšanu. **Zviedrija** un **Nīderlande** ieviesa politiku, kas vērsta uz darba slodzes samazināšanu, kas, piemēram, ļauj pieņemt darbā papildu pedagoģiskos asistentus. **Beļģija, Čehija, Rumānija** un **Slovākija** izstrādā mentorēšanas programmas, īpašu uzmanību pievēršot jaunajiem skolotājiem. **Malta** ir ieviesusi vairākus pasākumus skolotāju algu paaugstināšanai atbilstoši pašreizējam koplīgumam, tostarp algu un klašu pabalstu palielināšanai, iespēju paātrināt virzību, samazināt mācību slodzi un mazāku skolēnu klašu skaitu, lai paturētu skolotājus.

Dalībvalstu mērķis ir strukturēti piesaistīt vairāk kandidātu skolotāja profesijai, un vienlaikus tiek īstenoti arī tūlītēji pasākumi skolotāju trūkuma novēršanai. Lai novērstu skolotāju akūtu trūkumu, daudzas dalībvalstis aizvien vairāk paļaujas uz aizvietotājiem vai nekvalificētiem skolotājiem, un tas var ietekmēt izglītības kvalitāti. **Slovēnijā** jauns tiesību akts ļauj uz laiku nodarbināt personas bez pedagoģiskas kvalifikācijas, turklāt ir vienkāršota darbā pieņemšanas procedūra. **Beļģija** 2022./2023. mācību gadā ieviesa izmēģinājuma platformas un skolotāju aizvietošanas grupas, lai cīnītos ar skolotāju trūkumu. **Īrija** ir paziņojusi, ka tā īstenos izmēģinājuma programmu skolotāju sadalei starp skolām. Tāpat **Rumānijas** jaunajā Likumā par izglītību pirms universitātes līmeņa ir noteikta resursu koplietošana, kas attiecas arī uz cilvēkresursiem, proti, skolotājiem. **Nīderlandes** Izglītības ministrija piecās lielākajās pilsētās ļāva skolām eksperimentēt ar iknedēļas stundu sarakstiem. Skolas vienu dienu nedēļā var organizēt izglītību citādi, piemēram, pieaicinot ārējus speciālistus, lai tie vadītu stundas nelielā mācību programmas daļā, un drīkst pieņemt lēmumu, kad eksperimenta laikā noteikt brīvdienas. Kopumā aptuveni divas trešdaļas valstu jau ir izveidojušas alternatīvus ceļus uz darba sākšanu skolotāja profesijā. Pavisam nesen **Latvija** ir ieviesusi jaunas paātrinātas iniciatīvas, lai jaunie speciālisti (jo īpaši *STEM* jomās) varētu iegūt pedagoga kvalifikāciju, kā arī ir radījusi iespējas skolotājiem papildināt savu kvalifikāciju citos mācību priekšmetos. **Zviedrijā** tiek izmēģināta jauna, īsāka papildu pedagoģiskā izglītība, lai nodrošinātu ātrāku piekļuvi darbam skolotāja profesijā. **Austrijā** skolotāji var iegūt maģistra grādu, jau strādājot par skolotājiem. **Čehijā** augstskolu absolventi ar maģistra grādu, kas atbilst skolas mācību priekšmetiem, var strādāt skolotāja profesijā līdz trim gadiem, kuru laikā viņiem ir jāiegūst nepieciešamā kvalifikācija. Lai veicinātu alternatīvus ienākšanas ceļus skolotāja profesijā, **Lietuvā** ir ieviestas elastīgākas kvalifikācijas prasības skolotājiem. Lai piesaistītu vairāk kandidātu pedagoģiskajam darbam, **Beļģija** atzīst 10 gadu darba stāžu tiem, kuri uz skolotāja profesiju pāriet no privātā sektora (Flandrijā nesen ierosināts to koriģēt līdz 15 gadiem — tas vēl ir jāapstiprina parlamentam). **Igaunijā, Somijā, Īrijā** un **Luksemburgā** tiek veidotas papildu studiju vietas pedagoģijā, bet **Bulgārijā, Horvātijā, Igaunijā**, **Lietuvā** un **Slovēnijā** ir ieviestas stipendijas, lai mudinātu jauniešus studēt pedagoģiju.

Dalībvalstis turpina īstenot pasākumus, lai ierobežotu izglītības un mācību priekšlaicīgu pamešanu un novērstu nevienlīdzību izglītībā. Piemēram, 2022. gadā **Rumānija** uzsāka valsts programmu izglītības priekšlaicīgas pamešanas mazināšanai ar lielu finansiālu atbalstu no ANM un ESF+ (no 2024. gada). Kopš tā laika dotācijas ir saņēmuši 37 % pamatskolu un vidusskolu, lai samazinātu un novērstu izglītības priekšlaicīgu pamešanu, citastarp sniedzot papildu pedagoģisko atbalstu un īstenojot sociālā atbalsta pasākumus un ārpusskolas aktivitātes. Jaunajā izglītības likumā ir paredzēts šos centienus turpināt, īstenojot vairākas valsts programmas. **Spānijā** ar Izglītības virzības, pilnveides un bagātināšanas programmu (*PROA+*) 2021.–2023. gadam, ko finansē no ESF+ un ANM līdzekļiem un kas paredzēta centriem ar īpaši sarežģītiem izglītības uzdevumiem, ir plānots uzlabot sekmes skolās, sniedzot mērķtiecīgu atbalstu skolēniem. Šādi centri atrodas vietās, kur ir liels nelabvēlīgā situācijā esošu un neaizsargātu jauniešu, kā arī jauniešu ar mācīšanās grūtībām vai citiem tādiem traucējumiem īpatsvars, kas var kavēt sekmīgu izglītības ieguvi. **Luksemburgā** 2023. gada jūlijā obligātais skolas vecums tika palielināts no 16 līdz 18 gadiem ar mērķi samazināt izglītības priekšlaicīgu pamešanu un jauniešu bezdarbu. Attiecīgais likums stāsies spēkā no 2026./2027. mācību gada. 2023. gadā **Slovākija** izveidoja aptuveni 160 konsultāciju un prevencijas iestāžu tīklu, kas sadarbosies ar skolu iekļaušanas speciālistiem. Šīs iestādes palīdzēs skolotājiem un citiem darbiniekiem, citastarp sniedzot specializētu atbalstu bērniem ar autismu vai invaliditāti. Tāpat **Polijā** ir izveidoti 23 iekļaujošas izglītības atbalsta centri un ir palielināta iekļaušanas speciālistu nodarbinātība skolās, kas atbalstīs arī skolēnu ar invaliditāti iekļaušanu. No 2023. gada aprīļa **Zviedrija** palielinās finansiālo atbalstu speciālās izglītības skolotājiem un skolēnu veselības aprūpes pakalpojumiem. 2023. gadā **Malta** publicēja pārskatītu stratēģiju par izglītības un apmācības priekšlaicīgu pamešanu, kura balstīta uz prevenciju, intervenci un kompensāciju. 2022. gada septembrī **Īrija** paplašināja savu programmu, ar ko atbalsta skolas nelabvēlīgā situācijā esošās vietās (*DEIS*). No tā labumu guva 361 skola. Šīs skolas saņēma papildu resursus, piemēram, finansiālu atbalstu un papildu personālu. Tagad programmā ir vairāk nekā 1200 skolu, un ar to atbalsta aptuveni 240000 skolēnu. **Portugāle** apstiprināja plānu "21|23 Escola+", kura mērķis ir risināt skolēnu grūtības un sociālo un izglītības asimetriju, ko izraisījusi skolu slēgšana un pandēmijas radītie apstākļi.

Viena no galvenajām prioritātēm joprojām ir pamatprasmju apguves nostiprināšana un pāreja uz kompetencēs balstītu mācīšanu un mācīšanos. Vairākas dalībvalstis pēdējos gados ir uzsākušas būtiskas mācību programmu reformas, kas varētu palīdzēt mainīt mācīšanās rezultātu pasliktināšanās tendenci. Lai veicinātu pamatprasmju apguvi, **Slovākija** ir īstenojusi visaptverošu mācību programmu reformu pamatskolās, kas atbalstīta saskaņā ar tās ANP. Reforma ir vērsta uz izglītojamo digitālo prasmju, kritiskās domāšanas un radošuma veicināšanu, iekļaujošas izglītības stiprināšanu un skolotāju mentorēšanas spēju uzlabošanu. No 2022. gada septembra **Nīderlande** saskaņā ar tās "pamatprasmju ģenerālplānu" sniedz atbalstu aptuveni 2200 skolu un 650 000 skolēnu no pirmsskolas izglītības līdz vidējai un profesionālajai izglītībai. Ar šā plāna palīdzību veicina holandiešu valodas lasītprasmi un rakstītprasmi, matemātiku, pilsonisko izglītību un digitālo pratību. 2023./2024. mācību gadā **Francija** ir ieviesusi vienu iknedēļas diferencētas franču valodas un matemātikas mācību stundu visiem skolēniem, paplašinājusi atbalsta shēmu visām skolām ("*Devoirs faits*") un sniedz pedagoģiskas konsultācijas skolotājiem. Pēc vidējās izglītības mācību programmu reformu īstenošanas **Īrija** 2023. gada martā publicēja jaunu pamatizglītības mācību programmas sistēmu, kurā lielāks uzsvars likts uz *STEM* jomām, labbūtību un svešvalodu mācīšanu jau pamatizglītības līmenī. 2022. gada novembrī **Slovēnija** izsludināja uzaicinājumu iesniegt projektu pieteikumus saskaņā ar savu ANP, lai īstenotu izglītības darbinieku plaša mēroga apmācību saistībā ar digitālajām prasmēm, kompetencēm vidiskās ilgtspējas jomā un finanšpratību ar mērķi līdz 2026. gada jūnijam apmācīt līdz 20 000 skolotāju un direktoru. 2023. gada septembrī **Lietuva** pieņēma īpašu plānu, lai uzlabotu izglītības rezultātus *STEM* mācību priekšmetos. Tā *STEM* izglītību atbalsta arī jaunizveidotos centros, kuros ierīkotas laboratorijas. **Horvātija** gatavojas 2023. gadā izmēģināt visas dienas skolu reformu, ar kuru paredzēts palielināt mācību stundu skaitu visos pamatprasmju priekšmetos. **Malta** ir paplašinājusi papildstundas vasarā un ziemā, lai sniegtu papildu akadēmisko atbalstu neaizsargātiem studentiem.

Ir paātrinājusies izglītības sistēmu digitālā pārveide. Pēc pandēmijas ANM deva būtisku ieguldījumu reformās un investīcijās digitālās izglītības veicināšanai, kopumā piešķirot 29 miljardus EUR investīcijām cilvēkkapitālā un digitalizācijā. Vairākās dalībvalstīs izglītības digitālā pārveide tiek īstenota, izmantojot dažādas izglītības digitalizācijas un digitālo prasmju stratēģijas. Piemēram, **Francija** ir pieņēmusi jaunu digitālās izglītības stratēģiju (2023–2027), kuras mērķis ir stiprināt sadarbību starp valsts un vietējiem dalībniekiem, attīstīt skolēnu digitālās prasmes un nodrošināt skolotājiem digitālos resursus un nepārtrauktu profesionālo pilnveidi. **Austrija** ir pieņēmusi stratēģisku satvaru "Universitātes un digitālā pārveide 2030", kurā definēts universitāšu principu kopums un noteikta virkne pasākumu augstākās izglītības digitalizācijas veicināšanai. Skolu kontekstā tika sākts digitālās izglītības 8 punktu plāns (2020.–2024. gads), kas ietver gan pedagoģiskās iniciatīvas, gan infrastruktūras pasākumus. **Beļģijas** flāmu kopiena ar ANM atbalstu ir izveidojusi Augstākās izglītības attīstības fondu ar mērķi digitalizēt augstāko izglītību un padarīt to atbilstošu nākotnes prasībām, kā arī stiprināt mūžizglītību augstākās izglītības iestādēs (AII). Turklāt visas trīs Beļģijas kopienas plāno izmantot ANM, lai nodrošinātu skolām digitālo aprīkojumu un IT infrastruktūru. **Rumānijā** ir apstiprināts tiesiskais regulējums izglītības procesu un satura digitalizācijai, kurā noteikts arī skolotāju digitālo kompetenču profils. **Lietuvā** īstenotā projekta *EdTech* mērķis ir aprīkot visu līmeņu izglītības iestādes ar digitālajiem rīkiem, izmēģināt inovatīvus digitālās mācīšanās risinājumus un tiešsaistes digitālo prasmju apmācību, kas izstrādāta saskaņā ar ES digitālajiem satvariem. Līdz 2024. gadam vismaz 3000 skolotāju un akadēmisko mācībspēku pabeigs IT kompetenču kursu un vismaz 500 skolotāju būs ieguvuši maģistra grādu IKT jomā, kā paredzēts ANP.

Dalībvalstis veic pasākumus, lai pastiprinātu augstākās izglītības ieguldījumu darba tirgum atbilstošu prasmju veidošanā un inovāciju veicināšanā. Lielākā daļa no tām ir uzsākušas īpašas programmas, lai atjaunotu savu izglītības piedāvājumu un uzlabotu tā atbilstību darba tirgum, un daudzas no tām īpašu uzmanību pievērsušas augstākās izglītības digitālajai pārveidei un mikroapliecinājumu ieviešanai. Citas īsteno visaptverošas reformas, kas citastarp ietver būtiskas izmaiņas pārvaldības kārtībā, akreditācijā un kvalitātes nodrošināšanas mehānismā, pastiprinot pētniecību un veicinot internacionalizāciju. Piemēram, **Bulgārija** ar ESF līdzfinansējuma palīdzību īsteno plaša mēroga programmu augstākās izglītības sistēmas modernizācijai. Tās mērķis ir ieviest kompetenču modeli, atbalstīt kopīgu universitāšu programmu izstrādi, veicināt transversālo prasmju attīstīšanu un uzlabot mācībspēku kompetenci. Turklāt ar ESF+ atbalstu tiks atjauninātas arī mācību programmas, lai pastiprinātu uzsvaru uz zaļās pārkārtošanās kompetencēm. Saskaņā ar 2023. gada martā pieņemto Nacionālo izglītības sistēmas attīstības plānu 2021.–2027. gadam **Horvātija** reformē savu augstākās izglītības sistēmu, lai veicinātu izcilību, uzlabotu tās atbilstību darba tirgum un internacionalizāciju, daļēji saskaņā ar tās ANP. Valsts ir ieviesusi snieguma uzlabošanas nolīgumus un pārskatītas augstākās izglītības iestāžu (AII) iekšējās kvalitātes nodrošināšanas un ārējās izvērtēšanas metodes, kā arī procedūras AII un jaunu studiju programmu akreditācijai. **Rumānija** ir parakstījusi 61 dotāciju līgumu ar universitātēm, lai finansētu integrētus pasākumus, kuru mērķis ir uzlabot digitālo infrastruktūru un pilnveidot studentu digitālās prasmes, kā arī attīstīt mācībspēku un pētnieku digitālās prasmes, piedaloties pētniecības un prakses projektos. Nesenās reformas **Grieķijā** ietver lielākas autonomijas piešķiršanu AII, to darbības uzlabošanu, ar finansējumu saistītu mērķu un snieguma kritēriju ieviešanu un kvalitātes uzlabošanu. **Slovēnija** ANP ietvaros ir ieguldījusi 56,5 miljonus EUR 38 izmēģinājuma projektos, kuros tiks izmēģināti risinājumi, kā integrēt digitālās un ilgtspējīgas attīstības kompetences augstākās izglītības programmās, lai uzlabotu rezultātus darba tirgū. Saskaņā ar savu ANP **Portugāle** uzsāka iniciatīvu *Youth STEAM* (zinātne, tehnoloģija, inženierzinātnes, māksla un matemātika) (*Impulso Jovem STEAM*), kuras mērķis ir nākamo 5 gadu laikā palielināt to jauniešu skaitu, kuri mācās augstākajā izglītībā *STEAM* jomās, par 10 % atbilstoši darba tirgus vajadzībām. Saskaņā ar šo iniciatīvu finansiālu atbalstu sniedz un projektus īsteno augstākās izglītības iestādes sadarbībā ar uzņēmumiem, publiskām struktūrām un vidusskolām. **Malta** ir vēl vairāk palielinājusi stipendijas studentiem, kas izvēlējušies studijas, kas saistītas ar zaļo ekonomiku un *STEM* disciplīnām, lai stimulētu turpmākas studijas kritiski svarīgās nozarēs.

Profesionālās izglītības un apmācības (PIA) sistēmu saskaņošana ar jaunajām prasmju vajadzībām ieņem nozīmīgu vietu dalībvalstu politikas darba kārtībā. Beļģijas franču kopiena ir pieņēmusi reformu, ar kuru PIA paredzēts padarītu atbilstošāku darba tirgum, un tā tiks piemērota no 2024. gada. **Bulgārijā** saskaņā ar tās ANP tiek grozīts profesionālās izglītības un apmācības tiesiskais regulējums, lai atbalstītu PIA pielāgošanu darba tirgus vajadzībām. **Igaunija** sava ANP ietvaros investē, lai atjauninātu un izstrādātu jaunus profesionālos standartus, precizētu mācīšanās rezultātus, kas saistīti ar zaļajām prasmēm, un identificētu konkrētas jomas un prasmes ar vislielāko potenciālu zaļās pārkārtošanās īstenošanai. 2022. gada jūnijā pieņemtā pasākuma mērķis ir veicināt zaļo tehnoloģiju ieviešanu ar zināšanu pārneses starpniecību un modernizējot prasmju apmācības programmu saturu un organizāciju augstākajā izglītībā un PIA, kā arī nodrošinot prasmju pilnveidi un pārkvalifikāciju. **Zviedrija** paplašina savu augstākās profesionālās izglītības shēmu gan apjoma ziņā, gan ar elastīgākiem veidiem pārkvalifikācijai un kvalifikācijas celšanai, izmantojot arī veiksmīgo *HVE* shēmu, lai ciešā sadarbībā ar darba pasauli izmēģinātu pieaugušo profesionālās izglītības skolas ar zemāku kvalifikācijas līmeni. Visu 2023. gadu **Spānija** saskaņā ar savu ANP strādā pie PIA digitālās pārveides, inovācijas un internacionalizācijas, investējot PIA mācībspēku digitālo un zaļo prasmju apmācībā, pārveidojot mācību klases atbilstoši tehnoloģiskajām vajadzībām un izveidojot 50 izcilības centru tīklu, kas stimulē pētniecību un inovāciju; šo pārmaiņu process noslēgsies 2024. gadā. Saskaņā ar 2023. gada aprīlī ANP ietvaros pieņemtajiem pasākumiem **Kipra** īsteno darbības, kas vērstas uz cilvēkiem, kuri nodarbināti ar zaļo vai zilo ekonomiku saistītās profesijās vai nozarēs, un bezdarbniekiem, kuri vēlas strādāt šādās profesijās, lai nodrošinātu viņiem pārkvalifikācijas un prasmju pilnveides iespējas profesionālās apmācības centros. Pamatojoties uz savu ANP, **Slovākija** atjauninās izglītības un apmācības programmas, lai atspoguļotu pašreizējās darba tirgus vajadzības, kas saistītas arī ar zaļo pārkārtošanos. Tas ietver arī jaunu PIA programmu izstrādi, mācībspēku apmācību, jaunu PIA aprīkojumu un darbinieku apmācību. **Malta** 2023. gadā par izglītību atbildīgajā ministrijā izveidoja *STEM* un PIA programmu direktorātu, lai turpinātu PIA ar jaunām prasmju vajadzībām un pārraudzītu valsts īstenošanas plāna saistības un īstenošanu saskaņā ar 2020. gada Osnabrikas deklarāciju.

Vairākas ES valstis ar jauniem politikas pasākumiem veicina darba vidē balstītas mācības un māceklību, arī augstākā līmeņa PIA iestādēs. Beļģijā Flandrijā 2022. gada septembrī pieaugušo izglītībā tika ieviesta duālā izglītība, bet 2023. gada septembrī — finansiāls atbalsts uzņēmumiem un skolēniem, kas iesaistīti darba vidē balstītās mācībās. **Lietuvā** pēc tam, kad 2022. gada septembrī tika pieņemta māceklības shēma, valsts ANP ietvaros tika izveidota māceklības atbalsta sistēma, kurā īpaša uzmanība pievērsta mazajiem un vidējiem uzņēmumiem. Izmantojot ES atbalstu, programma ietver darba devēju izmaksu atlīdzināšanu un līdzfinansējumu mācekļu algām. Kopš 2022. gada septembra **Austrijā** ir ieviesta "Duālā akadēmija", kas piedāvā darba vidē balstītas mācības apvienojumā ar izglītību arodmācību iestādē un obligātu mobilitātes periodu ārvalstīs, lai iegūtu augstāku PIA kvalifikāciju. 2022. gada septembrī **Rumānija** saskaņā ar savu ANP paplašināja duālo izglītību augstākās (tehniskās) izglītības jomā, kas tiks ieviestas praksē 2024./2025. akadēmiskajā gadā. Līdz ar to būs pieejams pilns duālas izglītības ceļš no vidējās līdz augstākajai izglītībai. Turklāt **Vācija** 2022. gada rudenī un ziemā atjauninā savu iniciatīvu "Izcilība profesionālajā izglītībā un apmācībā", kas ir viena no tās stratēģijas "Prasmīgs darbaspēks" daļām. Tās pasākumi ir iedalīti trīs darbības jomās: 1) veicināt talantu attīstīšanas iespējas PIA sistēmā, 2) izveidot pievilcīgu un inovatīvu PIA vidi un 3) paplašināt PIA starptautisko orientāciju. Jaunie elementi ietver plašākas atbalsta saņemšanas iespējas praktikantiem ar augstu sniegumu mācībās, profesionālās orientācijas paplašināšana, iekļaujot digitālos formātus, kampaņu PIA atpazīstamības palielināšanai, turpmāku inovatīvu koncepciju izstrādi un testēšanu ar mērķi uzlabot starpuzņēmumu mācību kvalitāti, jauna portāla izveidi, lai pārredzamā veidā darītu pieejamus kvalifikācijas iegūšanas piedāvājumus skolotājiem un pasniedzējiem, un stimulus praktikantiem un jaunajiem darbiniekiem piedalīties profesionālajā apmācībā un mācībās ārvalstīs. Turklāt Prasmju likums (*Aus- und Weiterbildungsgesetz*) turpinās attīstīt un paplašināt darba tirgus politikas finansēšanas instrumentus, kas paredzēti studentu apmācībai, lai izvairītos no strukturālu pārmaiņu radīta bezdarba, apmācītu steidzami nepieciešamos kvalificētos darbiniekus un noturētu kvalificētus darbiniekus.

Dalībvalstīs tiek ieviestas jaunas sistēmas un modeļi, lai prognozētu nākotnes vajadzības pēc prasmēm un apmācības. Pēc Nodarbinātības pakalpojumu likuma grozīšanas 2022. gada decembrī **Slovākija** izmantos ESF+ finansējumu, lai stiprinātu sadarbību ar nozaru padomēm zināšanu un prasmju pieprasījuma prognozēšanā. Nozaru padomju alianses ietvaros šo struktūru uzdevums būs saskaņot mūžizglītības sistēmu ar konkrētām darba tirgus vajadzībām. 2023. gadā **Somijā** kā daļa no tās ANP tiek izstrādāta darbaspēka un kompetenču vajadzību prognozēšanas sistēma. Tās modelis ietvers darbaspēka, izglītības un prasmju pieprasījuma prognozēšanu vidējā termiņā. Tas ietver dažādos izglītības līmeņos iegūto kvalifikāciju skaita prognozēšanu, profesionālās pārejas novērtēšanu, kā arī bezdarbnieku un ārpus darbaspēka esošo personu darbaspēka potenciāla noteikšanu.

Daudzās valstīs ir ieviesti pasākumi pieaugušo digitālo prasmju stiprināšanai, lai palīdzētu straujāk īstenot digitālo pārkārtošanos. Beļģijā Valonijā 2022. gada augustā saskaņā ar Valonijas digitālo pamatprasmju apmācības likumu tika pieņemta sistēma pamata digitālo prasmju nodrošināšanai. No 2023. gada februāra **Čehija**, īstenojot savu ANP, kā jaunu aktīvas nodarbinātības politikas instrumentu ir ieviesusi digitālās apmācības kursu pabalstu, kas sedz 82 % digitālo prasmju apguves kursu izmaksu. **Igaunija** saskaņā ar savu ANP ir izstrādājusi uzņēmumu digitālās pārveides reformu, koncentrējoties uz uzņēmumu spēju stiprināšanu vadības līmenī, lai virzītu un veicinātu digitālo pārkārtošanos, kā arī uz pietiekama IKT speciālistu skaita nodrošināšanu. 2022. gadā pieņemtās reformas, kuras īstenošana ilgs līdz 2026. gadam, mērķis ir arī piedāvāt jaunas karjeras iespējas un palielināt sieviešu līdzdalību IKT apmācībā un IKT profesijās.

2023. gadā **Kipra** ir veikusi investīcijas Digitālajā pilsoņu akadēmijas tīmekļa portālā, kas ietver rīku, ar kura palīdzību iedzīvotāji var novērtēt savu digitālo prasmju un vajadzību līmeni, formulēt savu prasmju pilnveides plānu un piedāvā bezmaksas kursu izvēli. Turklāt Kipra sava ANP ietvaros ir veikusi investīcijas arī apmācības programmās digitālo prasmju apgūšanai profesionālās apmācības centros. **Latvija** savā ANP ir iekļāvusi vairākus pasākumus, kas saistīti ar digitālo prasmju stiprināšanu. Tas ietver atbalstu apmācības vajadzību identificēšanai un plānošanai, pamatojoties uz kopīgu pamata digitālo prasmju novērtējumu. Daudzi no šiem pasākumiem ir veidoti saskaņā ar Eiropas satvaru pilsoņu digitālai kompetencei. 2023. gada februārī **Polija** nāca klajā ar jaunu digitālo prasmju attīstības programmu ar mērķi paaugstināt iedzīvotāju un IKT speciālistu digitālo prasmju līmeni. Lai novērstu digitālās pratības trūkumu, **Slovākija** 2022. gada decembrī ir pieņēmusi digitālo prasmju nacionālo stratēģiju un rīcības plānu ar dažādiem pasākumiem, kas vērsti uz IKT speciālistiem, sievietēm IKT jomā, visu izglītības līmeņu mācībspēkiem, darba ņēmējiem, darba meklētājiem un nelabvēlīgā situācijā esošām grupām, kā arī senioriem. **Bulgārija** 2023. gadā izstrādāja elektroniskus moduļus mācību kuponu pieprasīšanai un saņemšanai, kā arī digitālo prasmju pārbaudei un sertificēšanai elektroniskā vidē. Elektronisko mācību kuponu nodrošināšana nodarbinātajiem un bezdarbniekiem, lai viņi varētu apgūt digitālās pamatprasmes un vidējās prasmes, sākas 2023. gada decembrī, bet mācības — 2024. gada sākumā. **Portugāle** 2022. gada decembrī ieviesa Portugāles digitālo akadēmiju, kuras mērķis ir nodrošināt digitālās kompetences visiem cilvēkiem, ieguldot iekļautībā un digitālajā pratībā, jaunu paaudžu izglītībā, aktīvo iedzīvotāju kvalifikācijā, augstākā līmeņa darbinieku padziļinātā un specializētā apmācībā un pētniecībā. Saskaņā ar Portugāles shēmu”*Emprego+ Digital 2025*” Portugāle nodrošina bezmaksas digitālo apmācību uzņēmumu darbiniekiem, vadītājiem un direktoriem, sociālās ekonomikas struktūrām un pasniedzējiem.

Vairākas ES valstis ir ieviesušas pasākumus, lai stiprinātu prasmju attīstību, izmantojot mikroapliecinājumus. Maltā ar stratēģisku pasākumu valsts mūžizglītības stratēģijā 2023.–2030. gadam tiek ieviesti mikroapliecinājumi, lai nodrošinātu piekļuvi kompensējošām izglītības programmām. **Ungārijā** ar 2023. gada grozījumiem Pieaugušo apmācības likumā tika ieviestas juridiskas definīcijas galvenajiem terminiem un procedūrām attiecībā uz īsu (galvenokārt tiešsaistes) kursu nodrošināšanu un to sertifikāciju. 2023. gada vasarā **Ungārijā** tika uzsākts TAI projekts, atbalstot visaptveroša tiesiskā regulējuma un mikroapliecinājumu datubāzes izveidi, kas aptver visus izglītības un apmācības līmeņus. Tiklīdz šī sistēma būs ieviesta, tiks izmantots ANM un ESF+ finansējums, lai stimulētu mikroapliecinājumu izstrādi un izmantošanu. **Igaunijā** pašlaik tiek grozīts Pieaugušo izglītības likums, lai saistībā ar mikrokvalifikāciju iegūšanu paredzētu kvalitātes nodrošināšanas elementus. Tā īstenošana tiks atbalstīta ar ES finansējumu (ESF+, ANM, TPF). Īrija ir pirmā ES valsts, kas ir izveidojusi saskaņotu valsts sistēmu kvalitatīviem un akreditētiem mikroapliecinājumiem. Tas tiek darīts, izmantojot "*MikroCreds*" — 5 gadus ilgu, 12,3 miljonu euro vērtu *Human Capital Initiative* projektu (2020.–2025. gads), ko vada Īrijas Universitāšu asociācija partnerībā ar vairākām universitātēm un ciešā sadarbībā ar uzņēmumiem. Projektu finansē Tālākizglītības un augstākās izglītības, pētniecības, inovācijas un zinātnes ministrija. **Spānijā** saskaņā ar tās ANP ar jaunu nacionālo kompetenču standartu katalogu tiks aizstāts pašreizējais nacionālais profesionālo kvalifikāciju katalogs, un valsts saskaņā ar 2022. gada Profesionālās izglītības un apmācības pamatlikumu nodrošinās iespēju piedalīties mikroapmācībā un gūt mikroapliecinājumus. Spānija arī veicina universitātēs gūtu mikroapliecinājumu piešķiršanu, izmantojot īpašu rīcības plānu, saskaņā ar kuru tiks izveidots aptuveni 1000 jaunu kursu un gadā tiks piešķirti 60 000 mikroapliecinājumu, katrs 15 *ECTS* kredītpunktu vērtībā.

Pieaugušo dalības palielināšana mācībās ir mērķis, ko cenšas sasniegt visas dalībvalstis, tāpēc vairākās ES valstīs, kurās šīs dalības līmenis joprojām ir salīdzinoši zems, ir nepieciešama steidzama politiska rīcība. ES pamatmērķrādītājs attiecībā uz pieaugušo izglītību paredz, ka līdz 2030. gadam ir jāpanāk, ka vismaz 60 % pieaugušo ES katru gadu piedalās mācībās. Pieaugušo dalības izglītībā uzlabošana bija arī viens no galvenajiem mērķiem Padomes Ieteikumā par individuālajiem mācību kontiem, ko līdz šim ir sākušas īstenot 15 dalībvalstis, izmantojot arī ESF+ un ANM finansētas darbības [178]. **Beļģijā** tiek piemērota visaptveroša pieeja saskaņā ar tās ANP, izstrādājot īpašu informācijas sistēmu un īpašus juridiskus pielāgojumus. Šajā saistībā federālā valdība no 2023. gada ir ieviesusi tiesības uz 4 dienu (no 2024. gada — 5 dienu) apmaksātu mācību atvaļinājumu gadā darbiniekiem uzņēmumos, kuros ir vismaz 20 darbinieku. Turklāt šādiem uzņēmumiem būtu jāidentificē darbinieku apmācības iespējas. 2023. gadā trīs dalībvalstis pabeidza projektus, lai ar ESAO tehnisko palīdzību vai TAI līdzfinansējumu sagatavotu pamatu savu prasmju stratēģiju izstrādes uzsākšanai vai pārskatīšanai. **Luksemburgas** prioritātes ietver iespējas pieaugušajiem attīstīt darba tirgum atbilstošas prasmes, karjeras konsultēšanas uzlabošanu un ārvalstu talantu saglabāšanu. **Īrija** 2016. gadā sāka īstenot savu nacionālo prasmju stratēģiju, kurā paredzēti mērķi 2025. gadam un kuras izvērtējumos identificēti turpmākie prioritārie pasākumi, citastarp nodrošināt līdzsvarotāku un daudzveidīgāku prasmju piedāvājumu un labāk izmantot prasmes inovācijas veicināšanai. Īrija 2023. gadā pabeidza prasmju stratēģijas pārskatīšanu, kas tika veikta partnerībā ar ESAO. Kopš 2022. gada oktobra **Bulgārija** ir uzsākusi īstenot prasmju rīcības plānu (ar TAI atbalstu), ar kuru tā risina jauniešu un pieaugušo prasmju vajadzības, kā arī nepieciešamību labāk izmantot pieejamās prasmes.

[178] Tās ir BE, BG, CY, CZ, EE, EL, FR, HR, HU, LT, LV, PL, PT, RO, SK.

Pastiprinātā Garantija jauniešiem turpina veicināt jauniešu nodarbināmību. Starp jaunākajiem pasākumiem, ko dalībvalstis veikušas saskaņā ar pastiprināto Garantiju jauniešiem un kas atbalstīti ar ESF+ līdzekļiem, **Spānija** gatavo grozījumus attiecībā uz Garantijas jauniešiem valsts sistēmas regulējumu, kura mērķis ir novērst nepilnības saistībā ar jauniešu *NEET* situācijā reģistrācijas procedūrām Garantijas jauniešiem ietvaros. 2022. gada oktobrī **Slovākija** pieņēma Garantijas jauniešiem nacionālo plānu, kas paredz pastiprināt atbalstu darbam ar jaunatni, individualizētas konsultācijas, mentorēšanu, informatīvu kampaņu, rīkus gados jaunu darba meklētāju profilēšanai, tālākizglītībai, prasmju pilnveidošanai un novērtēšanai (jo īpaši digitālo, zaļo un uzņēmējdarbības prasmju jomā), kā arī atbalstu darbvietu radīšanai, absolventu stažēšanās iespējām un pašnodarbinātībai. **Grieķija** sava Garantijas jauniešiem nacionālā plāna ietvaros ir pieņēmusi Jauniešu nodarbinātības valsts stratēģiju 2021.–2027. gadam, ar kuru tiks risināta jauniešu bezdarba problēma, atvieglojot jauniešu piekļuvi darba tirgum, uzlabojot viņu prasmes un nodarbināmības iespējas, arī ar ESF+ un ANM atbalstu. 2022. gada jūnijā **Bulgārija** pieņēma ESF+ atbalstīto iniciatīvu "Jauniešu nodarbinātība+", kuras mērķis ir palielināt jauniešu nodarbināmības iespējas un atvieglot viņu pāreju no izglītības uz darba tirgu, citastarp izmantojot stažēšanos, apmācību darbavietā un kopumā apgūstot pārnesamas un vispārīgas prasmes. Projekta mērķis ir atbalstīt 15 200 ekonomiski neaktīvus un bez darba esošus jauniešus, citastarp ilgstošos bezdarbniekus. Ar *Trajetos* programmu **Portugāle** vēlas veicināt *NEET* jauniešu piekļuvi izglītībai, mācībām, nodarbinātībai vai uzņēmējdarbībai.

Dalībvalstu mērķis ir uzlabot jauniešu pāreju no izglītības uz darba tirgu, bieži vien ar ANM atbalstu. **Spānija** savā ANP ir iekļāvusi "Investīciju jauniešu nodarbinātībā", ko veido trīs programmas. Programmas "*Tandem*" mērķis ir panākt profesionālo kompetenci, īstenojot apmācību pārmaiņus ar nodarbinātību, un vismaz 25 % no programmas ir vērsti uz prasmēm, kas saistītas ar klimatu, un 25 % ir vērsti uz digitālajām prasmēm. Otrā programma ir "Pirmā pieredze", kas atvieglo pirmā darba pieredzi, un vismaz 20 % no programmas ir atvēlēti ar klimatu saistītām prasmēm, bet 20 % — digitālajām prasmēm. Visbeidzot, programma "*Investigo*" nodrošina darbu saistībā ar pētniecības projekta izstrādi. **Kiprā** Izglītības, sporta un jaunatnes ministrija plāno līdz 2023. gadam paplašināt izmēģinājuma mehānismu absolventu gaitu apzināšanai, iekļaujot tajā visas augstākās izglītības iestādes. Turklāt 2023. gada maijā **Portugālē** tika pieņemtas divas reformas, kas paredz, ka ikmēneša pabalsts pārbaudes laikā nedrīkst būt mazāks par 80 % no likumā noteiktās minimālās algas un ka gados jauni strādājošie studenti (līdz 27 gadu vecumam) var kopā ar algu saņemt ģimenes pabalstu un studiju stipendijas. Visbeidzot, **Zviedrija** ir uzsākusi divas iniciatīvas, no kurām pirmā ir 2024. gadā gaidāms pētījums par to jauniešu ceļiem uz darba dzīvi, kas iegūst vidējo izglītību. Saskaņā ar otro iniciatīvu 2023. gadā pašvaldības ar augstu bezdarba līmeni var saņemt dotāciju līdz 150 miljonu SEK apmērā (aptuveni 12,8 miljoni EUR) jauniešiem paredzētu darbvietu radīšanas pasākumiem un pagaidu darbiem vasarā.

Dažas dalībvalstis ir uzsākušas un paplašinājušas iniciatīvas, kuru mērķis ir uzlabot gados vecāku darba ņēmēju integrāciju darba tirgū, lai palīdzētu risināt sabiedrības novecošanas problēmu un pašlaik vērojamo izteikto darbaspēka un prasmju trūkumu. **Luksemburga** 2023. gada martā pagarināja likumu, ar ko atvieglo noteikumus, kas ierobežo algotu darbu personām, kuras priekšlaicīgi pensionējušās, lai, ņemot vērā kvalificēta personāla trūkumu, nodrošinātu nepieciešamos darbiniekus dažādās nozarēs, jo īpaši veselības aprūpē. 2023. gada janvārī **Somijā** stājās spēkā tiesību akta grozījums, kura mērķis ir līdz 2029. gadam par 10 000 palielināt to personu nodarbinātības līmeni, kuras ir vecākas par 55 gadiem, atcelt papildu bezdarbnieka pabalsta dienas un ieviest jaunu mērķtiecīgu korekciju, lai aizsargātu personas, kas vecākas par 55 gadiem.

Dalībvalstis ir pieņēmušas pasākumus, lai uzlabotu darba un privātās dzīves līdzsvaru, daudzos gadījumos — lai transponētu Darba un privātās dzīves līdzsvara direktīvu. Piemēram, **Rumānijā** 2022. gada septembrī paternitātes atvaļinājums tika pagarināts no 5 līdz 10 darba dienām (un vēl par 5 dienām tēviem, kuri ir ieguvuši sertifikātu par bērna aprūpes kursu pabeigšanu). Tika ieviesti arī jauni noteikumi attiecībā uz darba devēju pienākumu apstiprināt paternitātes atvaļinājumu, aizliegumu paternitātes atvaļinājuma laikā atlaist darbinieku, kā arī sankcijas, ja šie noteikumi netiek ievēroti. **Slovēnijā** 2024. gada aprīlī stāsies spēkā grozījumi Likumā par vecāku aizsardzību un ģimenes pabalstiem, kas attiecas uz tiesībām uz vecāku atvaļinājumu (katram vecākam tagad ir tiesības uz 160 vecāku atvaļinājuma dienām, salīdzinot ar iepriekš paredzētajām 130 dienām, no kurām 60 dienas nav nododamas abiem vecākiem), paternitātes atvaļinājumu, darba samaksas / algas kompensāciju šāda atvaļinājuma laikā un elastīgu darba režīmu. **Somijā** kopš 2022. gada septembra abi vecāki saņem lielāku kvotu — 160 vecāku pabalsta dienas, no kurām līdz 63 dienām ir nododamas. **Polijā** ar jauniem grozījumiem Darba kodeksā un citos tiesību aktos, kas stājās spēkā 2023. gada aprīlī, ir iekļauti noteikumi par aprūpētāja atvaļinājumu (līdz 5 dienām gadā), vecāku atvaļinājumu, kas jādala starp vecākiem, paternitātes atvaļinājumu un prombūtni no darba nepārvaramas varas dēļ. **Portugāle** 2023. gada aprīlī ieviesa izmaiņas Darba kodeksā, pagarinot ekskluzīvo paternitātes atvaļinājumu līdz 28 dienām pašreizējo 20 dienu vietā, kā arī paredzot iespēju izmantot vecāku atvaļinājumu, vienlaikus strādājot nepilna laika darbu. Likumā par valsts budžetu 2023. gadam **Itālija** ir par vienu mēnesi pagarinājusi 80 % apmērā apmaksātu fakultatīvu grūtniecības un dzemdību atvaļinājumu (vai alternatīvi — paternitātes atvaļinājumu) līdz bērna 6. dzīves gadam. **Kipra** 2022. gada decembrī valsts tiesību aktos ieviesa tiesības uz apmaksātu vecāku atvaļinājumu, vecāku atvaļinājuma elastīgu izmantošanu, aprūpētāja atvaļinājumu, kā arī tiesības strādājošiem vecākiem (ar bērniem līdz 8 gadu vecumam) un aprūpētājiem pieprasīt elastīgu darba režīmu. Katram strādājošam vecākam, kuram ir bērns līdz 8 gadu vecumam, ir individuālas tiesības uz 18 nedēļas ilgu vecāku atvaļinājumu. **Spānijā** 2023. gada jūnijā tiesības uz atvaļinājumu tika attiecinātas arī uz neprecētiem pāriem, tādējādi veicinot ES Direktīvas par darba un privātās dzīves līdzsvaru vecākiem un aprūpētājiem transponēšanu. Šīs tiesības attiecas uz šādiem atvaļinājuma veidiem: i) atvaļinājums smaga nelaimes gadījuma vai slimības dēļ, ii) atvaļinājums nāves gadījumā, iii) tiesības uz samazinātu vai pielāgotu darba laiku, iv) atvaļinājums partnerattiecību reģistrācijas dēļ un v) personiskie atvaļinājumi (*excedencias*) aprūpes sniegšanai.

Dalībvalstis ir ieviesušas pasākumus, lai atbalstītu sieviešu nodarbinātību un novērstu vīriešu un sieviešu darba samaksas atšķirību. **Igaunijā**, īstenojot tās ANP, Sociālo lietu ministrija sadarbībā ar Tallinas Universitāti un Igaunijas Statistikas pārvaldi ir izstrādājusi vīriešu un sieviešu darba samaksas atšķirības noteikšanas instrumenta prototipu "*Pay Mirror*". Šis rīks tiks ieviests līdz 2024. gada 31. martam un nodrošinās darba devējiem vienkāršu veidu, kā saņemt un analizēt datus un informāciju par vīriešu un sieviešu darba samaksas atšķirību un tās iespējamiem iemesliem savās organizācijās, tādējādi palīdzot viņiem pieņemt pamatotus lēmumus un veikt efektīvus pasākumus, lai īstenotu principu par vienādu darba samaksu par vienādi vērtīgu darbu. **Spānijā** ANM finansējums tiks izmantots sieviešu nodarbinātības atbalstam trīs galvenajās jomās: a) apmācība saistībā ar digitālajām un zaļajām prasmēm, ilgtermiņa aprūpi, uzņēmējdarbību un sociālo ekonomiku, b) integrācijas iespējas sievietēm, kas cietušas no vardarbības vai cilvēku tirdzniecības, un c) dzimumu līdztiesības aspekta iekļaušana visos VND ikgadējo nodarbinātības plānu elementos. **Austrija** ir izsludinājusi uzaicinājumu iesniegt projektus pasākumiem, kas vērsti uz meiteņu un sieviešu iespēju nodrošināšanu digitālajā pasaulē un iegūstamās izglītības un apgūstamo profesiju dažādošanu, īpašu uzmanību pievēršot *STEM* (zinātne, tehnoloģija, inženierzinātnes un matemātika) jomai. **Francijā** jaunā, 2023. gada jūlijā pieņemtā likumā ir paredzēts līdz 50 % palielināt sieviešu īpatsvara obligāto kvotu jauniem augstākā līmeņa vai vadības amatiem publiskajā sektorā. Ar to arī ievieš profesionālās vienlīdzības indeksu starp vīriešiem un sievietēm publiskajā pārvaldē, kas veidots pēc privātā sektora parauga un ir jāpiemēro iestādēs, kurās ir vairāk nekā 50 darbinieku. **Beļģijā** federālā valdība 2023. gada aprīlī uzsāka projektu "Maize un rozes", kura uzmanības centrā ir sieviešu — jo īpaši neaizsargātā situācijā esošu sieviešu — nodarbinātība. **Vācijā**, izmantojot programmu "Integrācijas kurss ar bērnu: pamati nākotnei" (*Integrationskurs mit Kind — Bausteine für die Zukunft*), federālā valdība gadījumos, kad pietiekamā apmērā netiek nodrošināti regulāri pašvaldību sniegti bērnu aprūpes pakalpojumi, sniedz atbalstu bērnu aprūpei integrācijas kursu dalībniekiem ar bērniem līdz obligātajam skolas vecumam. **Zviedrijas** valdība un Zviedrijas Pašvaldību un reģionu asociācija ir vienojušās par kopīgu iniciatīvu ārvalstīs dzimušu sieviešu ar bērniem vecumā no 0 līdz 6 gadiem atbalstam. Līguma summa ir nedaudz mazāka par 20 miljoniem SEK (aptuveni 1,7 miljoni EUR), un tas aptvers laikposmu no 2023. gada līdz 2025. gadam. **Maltā** Valsts līdztiesības veicināšanas komisija (*NCPE*) 2023. gada novembrī nāca klajā ar Vienlīdzīgas darba samaksas rīku. Ar šo rīku pārbauda, vai sertificētās organizācijās (kurās ir vairāk nekā 50 darbinieku) starp sievietēm un vīriešiem ir "vienāda samaksu par vienādas vērtības darbu", konstatējot tādas darbinieku algu vai pabalstu atšķirības, kas nav attaisnojamas.

Vairākas dalībvalstis pieņem pasākumus, lai uzlabotu savu izglītības sistēmu iekļautību un atvieglotu personu ar invaliditāti piekļuvi mūžizglītībai. Ar **Īriju** īstenotu izmēģinājuma projektu tiks palielināta skolu spēja izstrādāt un īstenot specializētus noteikumus, lai atbalstītu iekļaujošu izglītību vispārējās izglītības vidē, tiks sekmēta skolotāju prasmju pilnveide, lai nodrošinātu kvalitatīvu iekļaujošo izglītību, kā arī veicināta ieinteresēto personu izpratne par iekļaujošu izglītību. Projektu atbalsta ar TAI līdzekļiem, un tas ilgs divus mācību gadus līdz 2025. gada jūnijam. Turklāt neaizsargāto grupu — arī studentu ar invaliditāti — piekļuvi augstākajai izglītībai un sekmīgu tās pabeigšanu turpinās veicināt ceturtais nacionālais augstākās izglītības pieejamības plāns. **Beļģija** 2022. gadā ir pieņēmusi jaunu federālo likumu, kas nosaka pienākumu darba devējiem, pie kuriem strādā 20 vai vairāk darbinieku, katru gadu, apspriežoties ar darbinieku pārstāvības padomi, arodbiedrību pārstāvības struktūru vai pašiem darbiniekiem, izstrādāt uzņēmuma apmācības plānu, definējot darbinieku mērķgrupas. Tas jo īpaši attiektos uz koplīgumos noteiktajām riska grupām (arī personām ar invaliditāti) un uz trūkstošiem profesionālajiem profiliem. **Francija** ir pieņēmusi likumu, kura mērķis ir uzlabot studentu ar invaliditāti atbalsta personāla un pedagoģisko asistentu darba apstākļus, uzlabojot iespēju noslēgt beztermiņa darba līgumus. **Malta** ir uzsākusi reformu saskaņā ar tās ANP, lai uzlabotu izglītības ceļus virzībā uz iekļaujošu un kvalitatīvu izglītību.

Vairākas dalībvalstis ir pieņēmušas pasākumus, ar kuriem atbalsta no Ukrainas pārvietoto personu integrāciju darba tirgū. Laikposmā no 2022. gada marta līdz 2024. gada aprīlim **Austrija** ir ļāvusi pieņemt darbā pedagogus no Ukrainas saskaņā ar īpašu līgumu, pamatojoties uz viņu kvalifikāciju, uz laiku atceļot prasību, ka viņiem jābūt vismaz vācu valodas pamatzināšanām. **Bulgārija** ir ieviesusi mērķtiecīgu atbalstu 6,9 miljonu EUR apmērā no *REACT-EU* līdzekļiem, lai veicinātu vairāk nekā 3220 bēgļu no Ukrainas ātru integrāciju darba tirgū. **Zviedrijā** no 2023. gada marta pašvaldības var saņemt valsts dotācijas 100 miljonu SEK (aptuveni 8,5 miljoni EUR) apmērā, lai piedāvātu pašvaldības nodrošinātu pieaugušo izglītību zviedru valodas apguvei personām, kuras aizsargā Pagaidu aizsardzības direktīva. Kopš 2022. gada jūnija ukraiņu bēgļi, kuri saskaņā ar Pagaidu aizsardzības direktīvu ir pieteikušies uzturēšanās atļaujas iegūšanai **Vācijā** un nav atraduši darbu, ir tiesīgi saņemt regulāru sociālo palīdzību un darba meklētāja pabalstus, kas citastarp ietver piekļuvi integrācijas un valodas kursiem, darba piedāvājumiem un atbalstam bērnu aprūpes organizēšanā.

2.3. 7. pamatnostādne. Uzlabot darba tirgu darbību un sociālā dialoga efektivitāti

Šajā iedaļā ir aplūkots, kā tiek īstenota nodarbinātības 7. pamatnostādne, kurā ir ieteikts dalībvalstīm uzlabot darba tirgu darbību un sociālā dialoga rezultativitāti. Tajā citastarp aprakstīta elastības un drošības līdzsvarošana darba tirgus politikā, cīņa pret nedeklarētu darbu, darba tirgus segmentācijas novēršana un pārejas uz beztermiņa darba līgumiem veicināšana, kā arī aktīvas darba tirgus politikas rezultativitātes nodrošināšana. Šie mērķi atbilst Eiropas sociālo tiesību pīlāra 4. principam (aktīvs atbalsts nodarbinātībai), 5. principam (droši un pielāgojami darba apstākļi), 7. principam (informācija par nodarbinātības nosacījumiem un aizsardzība atlaišanas gadījumā), 8. principam (sociālais dialogs un darbinieku dalība), 10. principam (veselīga, droša un labi pielāgota darba vide) un 13. principam (bezdarbnieka pabalsti). Pamatojoties uz pastāvošo valstu praksi, ir aplūkota arī sociālā dialoga veicināšana un pilsoniskās sabiedrības organizāciju iesaistīšana. Dalībvalstu politikas pasākumi šajās jomās ir apkopoti 2.3.2. iedaļā.

2.3.1. Galvenie rādītāji

Lai gan dažādi līgumiskie noteikumi atbilst arī atšķirīgām individuālajām vēlmēm un vajadzībām un nodrošina lielāku elastību, darba tirgus segmentācija joprojām ir viens no daudzajiem iemesliem, kas veicina nevienlīdzību. Tas jo īpaši attiecas uz gadījumiem, kad terminēti darba līgumi nav starpposms uz pastāvīgu darbu. Šādi līgumi (un jo sevišķi līgumi ar ļoti īsu termiņu) bieži vien ir saistīti ar mazāk labvēlīgiem darba apstākļiem, mazākiem stimuliem piekļūt tālākizglītībai un ar darbu saistītai apmācībai un tajā investēt, kā arī ar sociālās aizsardzības nepilnībām salīdzinājumā ar pastāvīgu nodarbinātību [179]. Pašnodarbinātie, kam nav darba ņēmēju (pazīstami arī kā individuālā darba veicēji), parasti ir pakļauti arī lielākam nedrošības riskam un atsevišķos gadījumos var slēpt atkarīgas darba tiesiskās attiecības (fiktīva pašnodarbinātība), turklāt tā ir saistīta ar pastāvīgām sociālās aizsardzības seguma nepilnībām [180]. Plašākā nozīmē nestandarta nodarbinātības formu plaša izplatība var padarīt nozares un profesijas mazāk pievilcīgas darba ņēmējiem un tādējādi veicināt darbaspēka trūkumu [181]. Ir jānodrošina gan plaša līgumisko noteikumu izvēle, gan arī atbilstoša piekļuve sociālajai aizsardzībai, kā arī mācīšanās un attīstības iespējām, tādējādi arī sagatavojot darba ņēmējus gaidāmajām pārmaiņām. Novēršot darba tiesiskās attiecības, kas izraisa zemāku darba drošību un lielāku nestabilitāti, kā arī netipisku līgumu ļaunprātīgu izmantošanu, tiek veicināta Eiropas sociālo tiesību pīlāra 5. principa par drošiem un pielāgojamiem darba apstākļiem īstenošana.

[179] *Eurofound*, "*Labour market segmentation, Observatory*", 2019.

[180] Sk. Eiropas Komisijas ziņojumu par to, kā tiek īstenots Padomes 2019. gada ieteikums par piekļuvi sociālajai aizsardzībai (COM(2023) 43 final).

[181] Eiropas Komisija, "*Employment and Social Developments in Europe, Annual Review 2023*", Eiropas Savienības Publikāciju birojs, 2023.

Pastāvīgā nodarbinātības izaugsme pēc Covid-19 krīzes nav izraisījusi pagaidu darba ņēmēju īpatsvara pieaugumu ES. To cilvēku īpatsvars, kuri strādāja uz terminētu darba līgumu pamata, ES starp visiem nodarbinātajiem vecumā no 20 līdz 64 gadiem 2022. gadā kopumā saglabājās stabils (12,9 %) un ir par 1,3 procentpunktiem zemāks nekā 2019. gadā, kad tas sasniedza augstāko līmeni [182]. Tomēr starp dalībvalstīm joprojām pastāv ievērojamas atšķirības, un starp lielāko un mazāko īpatsvaru ir 22 procentpunktu starpība. Nīderlandē, Spānijā, Itālijā, Portugālē, Polijā un Somijā pagaidu nodarbinātības īpatsvars ir ap 15 % vai vairāk, bet Bulgārijā, Igaunijā, Latvijā, Rumānijā un Lietuvā šis rādītājs ir mazāks par 4 % (sk. 2.3.1. attēlu). Jaunākie ceturkšņa dati liecina, ka 2023. gada 2. ceturksnī pagaidu darba ņēmēju (20–64 gadu vecuma grupa; sezonāli koriģēti dati) īpatsvars ES bija 12,3 %, kas ir par 1 procentpunktu mazāk nekā 2022. gada 2. ceturksnī. Laikposmā no 2020. gada 2. ceturkšņa līdz 2023. gada 2. ceturksnim Spānijā un Polijā bija vērojams būtisks pagaidu darba ņēmēju īpatsvara samazinājums (attiecīgi par 5,2 procentpunktiem un 3,9 procentpunktiem), savukārt Francijā un Itālijā bija vērojams pieaugums (vairāk nekā 2 procentpunkti).

2.3.1. attēls. Pagaidu nodarbinātība ir zem pirmskrīzes līmeņa, lai gan starp dalībvalstīm pastāv ievērojamas atšķirības

Pagaidu darba ņēmēju īpatsvars no visiem darba ņēmējiem (20–64 gadu vecuma grupā, %, gada dati)

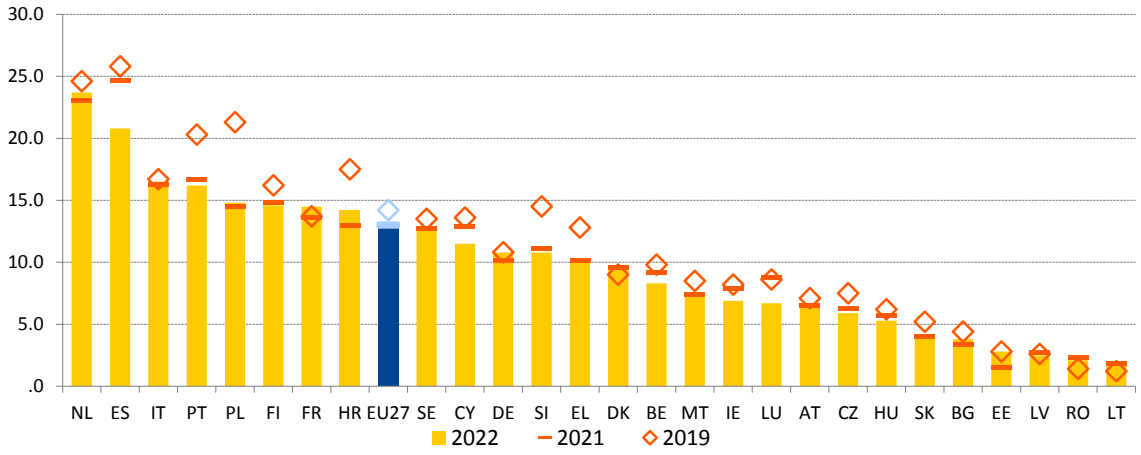

Piezīme. Definīcija atšķiras attiecībā uz ES un FR 2021. un 2022. gadā (sk. metadatus).
Avots: *Eurostat*, [lfsi_pt_a], ES darbaspēka apsekojums.

[182] Definēts kā nestandarta darba režīms (piem., elastīgs, terminēts, dežūras un nulles stundu līgums), līgums ar pagaidu nodarbinātības aģentūru vai nepilna laika darbs (*Eurostat* rādītāji [lfsi_pt_a] un [lfsi_pt_q]).

Dažās dalībvalstīs augsts pagaidu nodarbinātības īpatsvars ir vērojams vienlaikus ar zemu pārejas līmeni uz beztermiņa darba līgumiem, un tas rada problēmas labi funkcionējošiem un iekļaujošiem darba tirgiem. 2022. gadā Spānijā un Itālijā bija augsts terminēto darba līgumu īpatsvars (virs 15 %; Spānijā pat virs 20 %) un zems pārejas īpatsvars (zem 30 %) (ES abu statistikas rādītāju vidējais rādītājs ir attiecīgi 12,9 % un 28,7 % — sk. 2.3.2. attēlu). Citās dalībvalstīs (piem., Nīderlandē, Portugālē, Polijā, Somijā, Francijā un Horvātijā) pagaidu nodarbinātības līmenis joprojām bija augstāks par ES vidējo rādītāju, taču tajā pašā laikā bija vērojami arī salīdzinoši augsti pārejas uz beztermiņa darba līgumiem rādītāji (diapazonā no 32 % līdz 50 %). Turpretī Latvijā, Rumānijā un Igaunijā terminēto līgumu īpatsvars bija zems (zem 4 %), bet pārejas rādītāji bija ļoti augsti (tuvu 50 % vai virs 50 %).

2.3.2. attēls. Dažos gadījumos terminētiem darba līgumiem ir zems pārejas uz pastāvīgu darbu īpatsvars

Pagaidu darba ņēmēji procentuālā izteiksmē no kopējā nodarbināto skaita (20–64 gadu vecuma grupā) 2022. gadā un pārejas uz pastāvīgām darbvietām rādītājs (15–64 gadu vecuma grupā) (2020., 2021. un 2022. gada vidējā vērtība).

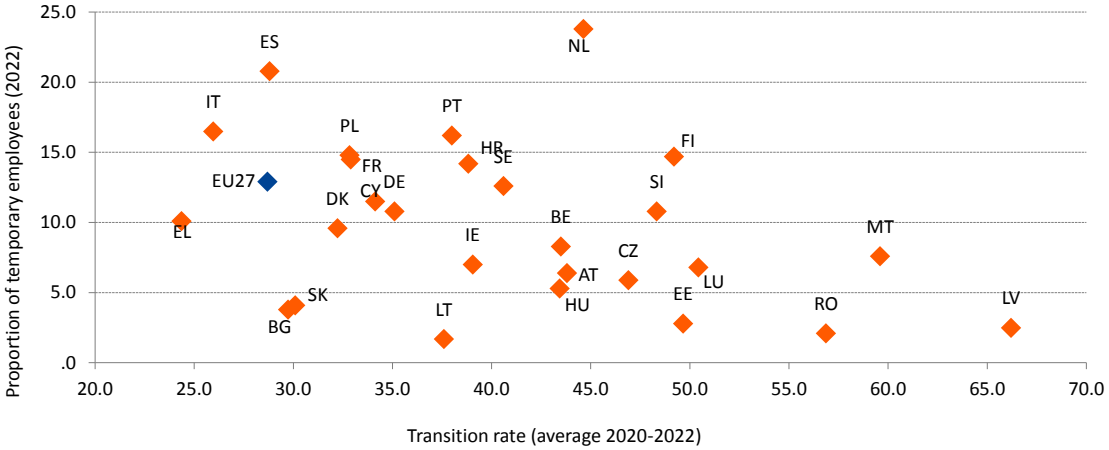

Piezīme. Pārejas rādītāji no terminētiem darba līgumiem uz beztermiņa darba līgumiem tiek ņemti vērā plašākā vecuma grupā — no 15 līdz 64 gadiem. Darbaspēka pārejas rādītājs DE, FR, LT, AT un PT, kā arī ES27 vidējais rādītājs attiecas uz 2020. gadu; IE, SK un SE rādītāji — uz 2021. gadu. Saskaņā ar sociālo rezultātu pārskata nodarbinātības pamatrādītāju un ar to saistīto analīzi šajā iedaļā pagaidu nodarbinātībai tiek izmantota 20–64 gadu vecuma grupa. Definīcija atšķiras attiecībā uz Spāniju un Franciju 2022. gadā.

Avots: *Eurostat*, [lfsa_etpgan], ES darbaspēka apsekojums, un [ilc_lvhl32], *EU-SILC*.

Daži darba ņēmēji strādā uz terminētu darba līgumu pamata, jo nevar atrast pastāvīgu darbu, vai arī attiecīgais amats ir pieejams tikai ar šāda veida līgumu, turklāt starp ES valstīm pastāv ievērojamas atšķirības. To darba ņēmēju īpatsvars, kas strādā uz piespiedu terminēta darba līguma pamata, ir svarīgs rādītājs darba tirgus segmentācijai, kas neatbilst vēlmēm pēc lielāka darba ņēmēju elastīguma. To darba ņēmēju īpatsvars (vecumā no 20 līdz 64 gadiem), kuri ES 2022. gadā piespiedu kārtā strādāja uz terminētu darba līgumu pamata, bija 7,3 % (par 0,6 procentpunktiem mazāks nekā 2021. gadā). Tomēr starp dalībvalstīm joprojām pastāv ievērojamas atšķirības, un rādītāji svārstās no vairāk nekā 10 % Spānijā, Itālijā, Portugālē, Somijā un Kiprā līdz 3 % vai mazāk Austrijā, Bulgārijā, Dānijā, Ungārijā, Rumānijā un Lietuvā [183]. To darba ņēmēju īpatsvars, kas strādā uz piespiedu terminēta darba līguma pamata, kopumā ir lielāks nodarbinātu sieviešu vidū (ar dažiem izņēmumiem, piem., Bulgārijā, Lietuvā un Luksemburgā), lai gan kopumā šī atšķirība ir salīdzinoši neliela (zem 1,5 procentpunktiem), izņemot Kipru, Grieķiju, Spāniju un Somiju, kur tā pārsniedz 4 procentpunktus.

Jauniešu, sieviešu un migrantu vidū vēl arvien ir liels to darba ņēmēju īpatsvars, kuri strādā uz terminēta līguma pamata. 2022. gadā jauniešu vidū (15–24 gadu vecuma grupā) ES tas sasniedza 50 % (par 1 procentpunktu vairāk nekā 2021. gadā). Šis rādītājs ir par 39,1 procentpunktu lielāks nekā 25–59 gadus veciem iedzīvotājiem. 2022. gadā lielākais jauniešu ar terminētiem darba līgumiem īpatsvars bija Nīderlandē, Slovēnijā, Portugālē, Itālijā un Spānijā (visās valstīs aptuveni 60 % vai vairāk), bet vismazākais — Rumānijā un Lietuvā (zem 10 %, sk. 2.3.3. attēlu). Uz terminētu darba līgumu pamata strādājošo sieviešu (20–64 gadi) īpatsvars ES bija 14 %, un tas ir praktiski nemainīgs salīdzinājumā ar 2021. gadu. Dzimumu atšķirība pagaidu nodarbinātības jomā palielinājās no 1,5 procentpunktiem 2021. gadā līdz 2 procentpunktiem 2022. gadā, un ir vērojamas būtiskas atšķirības starp dalībvalstīm. Vislielākais uz terminētu darba līgumu pamata strādājošo sieviešu īpatsvars bija Nīderlandē, Spānijā, Somijā un Itālijā (aptuveni 18 % vai vairāk), kam sekoja Horvātija, Portugāle, Polija, Francija, Kipra un Zviedrija (visās šajās valstīs šis rādītājs joprojām ir virs ES vidējā). Rumānijā, Lietuvā, Igaunijā, Latvijā un Bulgārijā šis īpatsvars bija aptuveni 4 % vai zemāks. 2021. gadā katrs piektais migrants bija nodarbināts uz terminēta darba līguma pamata, salīdzinot ar katru astoto vietējo darba ņēmēju [184]. Kopumā 2022. gadā darba ņēmēji, kuri strādā uz

---

183 *Eurostat* [lfsa_etgar]. Zema ticamība attiecībā uz EE, LV un SK datiem par 2022. gadu. Definīcija atšķiras attiecībā uz ES un FR.

184 Eiropas Komisija, "*Employment and Social Developments in Europe, Annual Review 2023*", Eiropas Savienības Publikāciju birojs, 2023.

terminēta līguma pamata, arī saskārās ar augstāku nabadzības risku (12,2 %, ņemot vērā 2021. gada ienākumus) nekā tie, kas strādā uz beztermiņa darba līguma pamata (5,2 %) [185].

2.3.3. attēls. Jauniešu un sieviešu pagaidu nodarbinātības izplatība dalībvalstīs ievērojami atšķiras

Pagaidu darba ņēmēju īpatsvars starp visām nodarbinātajām sievietēm (%, 2022, labā ass) un gados jaunu pagaidu darba ņēmēju (15–24 gadu vecuma grupa) īpatsvars starp visiem darba ņēmējiem šajā vecuma grupā (%, 2022, labā ass).

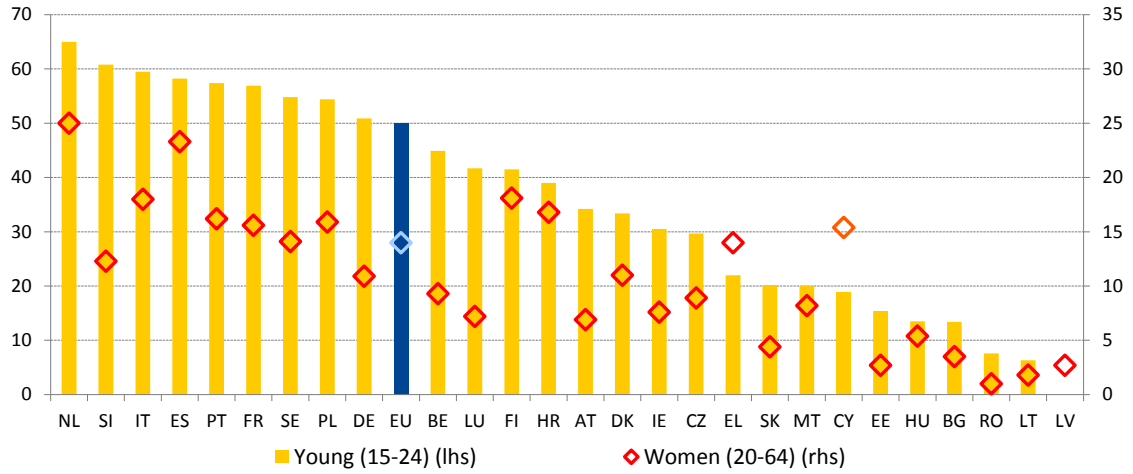

Piezīme. Nav datu par LV.

- *Avots: Eurostat* [lfsi_pt_a], ES darbaspēka apsekojums.

Nepilna laika nodarbinātības īpatsvars 2022. gadā ES turpināja lēni, bet stabili samazināties, lai gan vairākās dalībvalstīs joprojām saglabājās ievērojams piespiedu nepilna laika nodarbinātības īpatsvars. 2022. gadā aptuveni 32,8 miljoni nodarbināto (20–64 gadu vecuma grupā) ES strādāja nepilna laika darbu, kas ir par 2,7 miljoniem mazāk nekā 2019. gadā. Īpatsvara izteiksmē šī grupa 2022. gadā veidoja 17 % (par 1,7 procentpunktiem mazāk nekā 2019. gadā). Šī lejupejošā tendence var arī būtiski palīdzēt vismaz daļēji risināt ievērojamo darbaspēka un prasmju trūkumu Savienībā. Tomēr starp dalībvalstīm joprojām ir vērojamas būtiskas atšķirības. Nīderlandē, Austrijā, Vācijā, Beļģijā un Dānijā nepilna laika darba ņēmēju īpatsvars pārsniedza 20 %, bet Bulgārijā, Slovākijā, Rumānijā, Ungārijā un Horvātijā tas bija mazāks par 5 % (sk. 2.3.4. attēlu). Piespiedu nepilna laika darba īpatsvars attiecībā pret kopējo nepilna laika nodarbinātību 2022. gadā ES samazinājās par 2,5 procentpunktiem līdz 21,5 %, un arī šajā ziņā starp valstīm bija ievērojamas atšķirības [186]. Rumānija, Itālija, Spānija, Kipra, Grieķija un Bulgārija ziņoja par rādītājiem aptuveni 50 % līmenī vai vairāk, savukārt Nīderlandē, Austrijā, Vācijā, Dānijā, Maltā un Slovēnijā šie rādītāji bija mazāki par 10 %.

185 *Eurostat* [ilc_iw05].

186 *Eurostat* [lfsa_eppgai], ES darbaspēka apsekojums.

2.3.4. attēls. Nepilna laika nodarbinātības īpatsvars turpina lēni samazināties, taču starp dalībvalstīm ir lielas atšķirības piespiedu nepilna laika nodarbinātības ziņā

Nepilna laika nodarbinātības īpatsvars kopējā nodarbinātībā (20–64 gadu vecuma grupā) un piespiedu nepilna laika nodarbinātība procentuālā izteiksmē no kopējās nepilna laika nodarbinātības (20–64 gadu vecuma grupā) (%, gada dati).

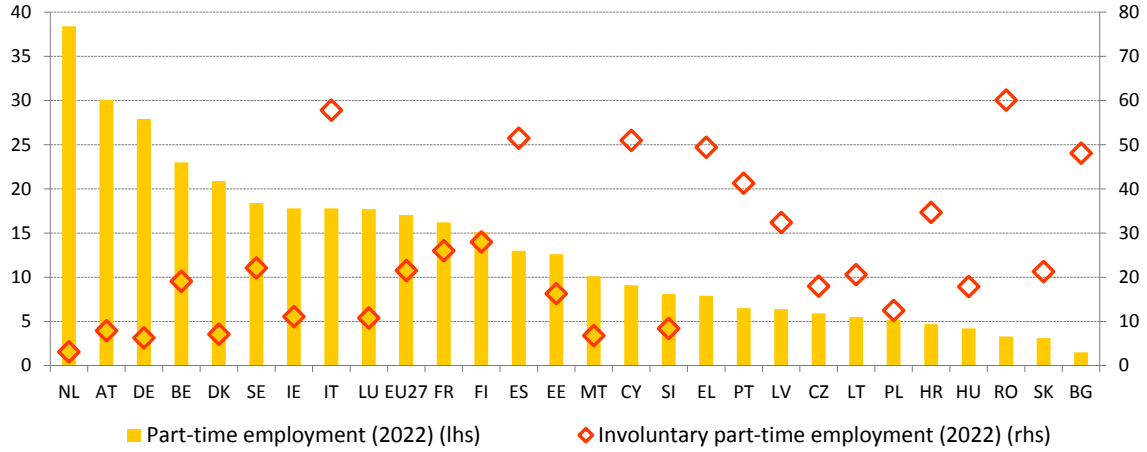

Piezīme. Definīcija atšķiras attiecībā uz ES un FR 2021. un 2022. gadā (sk. metadatus).
Avots: *Eurostat*, [lfsi_pt_a] un [lfsa_eppgai], ES darbaspēka apsekojums.

Vairākās dalībvalstīs ir salīdzinoši augsts individuālo pašnodarbināto īpatsvars, jo jaunieši bieži vairāk paļaujas uz vienu galveno klientu vai tikai vienu klientu. 2022. gadā pašnodarbinātie bez darba ņēmējiem (t. i., individuālie pašnodarbinātie) veidoja 9 % no kopējā nodarbinātības apjoma ES (20–64 gadu vecuma grupā), kas ir aptuveni 17,5 miljoni personu [187]. Pēc izteikta krituma 2020. gadā šis īpatsvars vēl nav sasniedzis pirmskrīzes līmeni (9,4 % 2019. gadā). Visaugstākie rādītāji (virs 14 %) ir Grieķijā, Polijā un Itālijā, kam seko Čehija, Nīderlande, Slovākija, Malta, Beļģija, Lietuva un Rumānija (virs 10 %). Turpretī par viszemākajiem rādītājiem (zem 6 %) ziņots Vācijā, Dānijā, Zviedrijā un Luksemburgā. 2022. gadā ES aptuveni 770 000 pašnodarbināto bez darba ņēmējiem (jeb aptuveni 4 % no kopējā pašnodarbināto bez darba ņēmējiem skaita) draudēja tā sauktā "atkarīgā pašnodarbinātība" (tie ir pašnodarbinātie, kas pēdējos 12 mēnešus strādājuši tikai vienam klientam vai vienam galvenajam klientam, un šis klients ir noteicis viņu darba stundu skaitu). Eiropas Darba iestādes ziņojums liecina, ka šī atkarīgā pašnodarbinātība var būt raksturīgāka gados jaunākiem pašnodarbinātajiem (6 % 15–34 gadu vecuma grupā). Attiecībā uz profesiju veidiem šādas ekonomiskās un organizatoriskās atkarības pazīmes vairāk raksturīgas iekārtu un mašīnu operatoriem, montieriem un vienkāršāku profesiju pārstāvjiem (9,8 %), izglītības, veselības un sociālajā jomā (5,8 %), kā arī informācijas un komunikācijas, finanšu un apdrošināšanas un nekustamā īpašuma darbības nozarēs (4,1 %) [188].

[187] Salīdzinājums ar vērtībām pirms 2021. gada nav veikts, jo saistībā ar šo rādītāju 2021. gadā pastāv laikrindas pārrāvums visām dalībvalstīm sakarā ar to, ka stājās spēkā jauns tiesiskais regulējums par Eiropas sociālo statistiku. *Eurostat* [lfsa_esgais] un [lfsa_egaps], ES darbaspēka apsekojums. Sk. arī Milasi, Santo, et al., Solo pašnodarbinātība un algota darba trūkums: profesionālā perspektīva visās ES valstīs", 2022. gads.

[188] Šie skaitļi var neatbilst valstu tiesību aktos izmantotajām definīcijām, tāpēc tie ir jāuztver piesardzīgi. Sk.: Williams, C., *et al.*, *Extent of dependent self-employment in the European Union*. Eiropas Darba iestāde: Eiropas platforma nedeklarēta darba novēršanai, 2023.

ES darba tirgu atveseļošanās ir pastiprinājusi platformu ekonomikas nozīmi — tā veicina jaunas iespējas darba tirgū, taču var arī radīt problēmas saistībā ar darba apstākļiem un sociālo aizsardzību. Vidēji 2,4 % respondentu ES ziņoja, ka 2022. gadā ir strādājuši, izmantojot tiešsaistes digitālās platformas, un 1,9 % to darīja, izmantojot digitālās platformas, kurās darbs ir atkarīgs no darba ņēmēja atrašanās vietas [189]. Tālāk 2.3.5. attēlā ir parādīts, ka starp valstīm pastāv lielas atšķirības attiecībā uz to respondentu īpatsvaru, kuri norādījuši, ka strādājuši, izmantojot digitālās darba platformas: Maltā — 8,5 %, Slovākijā un Portugālē — 7,5 %, bet Nīderlandē — 2,5 % un Dānijā — 1,4 %. Kaut arī to vīriešu un sieviešu īpatsvars, kuri ir iesaistījušies platformu darbā, ir relatīvi līdzīgs, pastāv dzimumu atšķirības motivācijā iesaistīties šāda veida darbā (proti, sievietes izmanto platformu darbu, lai gūtu papildu ienākumus un iegūtu elastību, lai darbu spētu saskaņot ar ģimenes pienākumiem, savukārt vīriešus piesaista iespējas strādāt globālā mērogā un paplašināt savu klientu loku) [190]. Kopumā problēmas, kas saistītas ar platformu darbu, attiecas uz algoritmiskās pārvaldības (AP) sistēmu nepārredzamību un to ietekmi uz uzdevumu sadali un līdz ar to arī uz platformu darba ņēmēju ienākumiem (tas sīkāk analizēts šim jautājumam veltītajā pīlāra 5. izcēlumā), kā arī uz šo darba ņēmēju nodarbinātības statusa iespējamu nepareizu klasificēšanu (viņi var tikt kļūdaini atzīti par pašnodarbinātajiem un tādējādi viņiem var nebūt tiesību uz darba ņēmēju tiesībām un aizsardzības iespējām). Turklāt platformu darba kontekstā piekļuve kolektīvai pārstāvībai un koplīguma sarunām līdz šim ir bijusi ierobežota [191].

---

189 Konkrēti platformu veidi ir, piem., tiešsaistes platformas un platformas, kurās darbs ir atkarīgs no darba ņēmēja atrašanās vietas. Tiešsaistes platformu piemēri ir *Upwork*, *Freelancer*, *Clickworker* un *PeoplePerHour*, savukārt tādu platformu piemēri, kurās darbs atkarīgs no darba ņēmēja atrašanās vietas, ir *Uber*, *Deliveroo*, *Handy* un *TaskRabbit*. Sk.: Fernandez Macias, E., *et al.*, The platformisation of work, Eiropas Savienības Publikāciju birojs; un Eurofound's Platform Economy Database, 2023.

190 Sk.: *Eurofound*, "Dzimumu atšķirības motivācijā iesaistīties platformu darbā", Eiropas Savienības Publikāciju birojs, 2023. gads.

191 Eiropas Komisija, *2023. gada vienotais nodarbinātības ziņojums — Padome pieņēmusi 2023. gada 13. martā*, Eiropas Savienības Publikāciju birojs, 2023, https://data.europa.eu/doi/10.2767/372552.

2.3.5. attēls. Atšķirīga darba intensitāte, izmantojot digitālās darba platformas dažādās dalībvalstīs

To respondentu īpatsvars, kuri kādreiz strādājuši, izmantojot digitālās darba platformas ES, 2023. gada jūnijs.

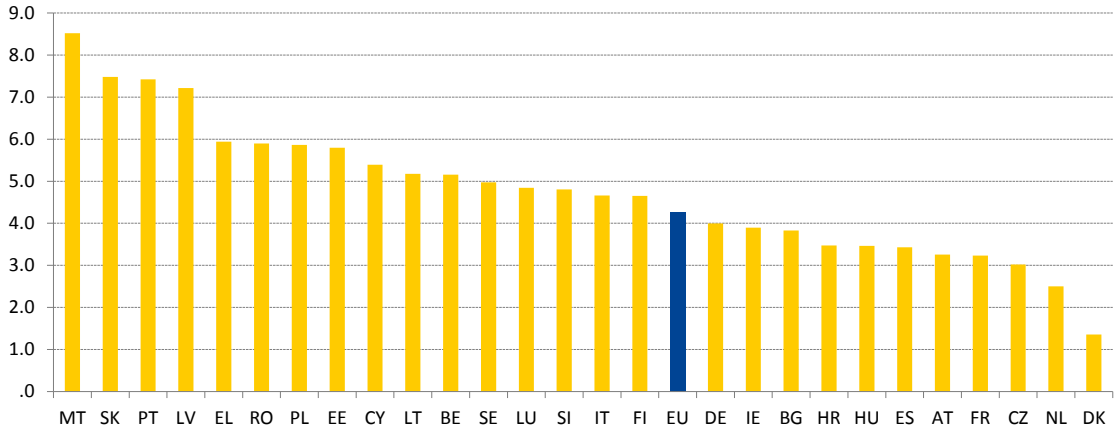

Avots: Eurofound, e-aptauja, 2023.

Pētījumi par mākslīgo intelektu (MI) norāda uz potenciāli ievērojamu mašīnmācīšanās ietekmi uz darba tirgiem, un paredzams, ka salīdzinājumā ar iepriekšējiem tehnoloģiskajiem sasniegumiem vairāk tiks ietekmēti biroja darbinieki un radošās profesijas. Saskaņā ar ESAO datiem 2019. gadā kopumā 26,7 % darbaspēka dalībvalstīs strādāja profesijās, kurās pastāv augsts automatizācijas risks, un ES kopējā līmenī visvairāk skartās valstis ir Ungārija, Slovākija, Čehija un Polija, kur šādās profesijās bija nodarbināti aptuveni 35 % darbaspēka (sk. 2.3.6. attēlu) [192]. Sociālajam dialogam un koplīguma sarunām šādā kontekstā ir izšķiroša nozīme, lai saistībā ar tehnoloģiju attīstības izraisīto pārmaiņu pārvaldību nodrošinātu uz līdzdalību vērstu pieeju, risinātu iespējamās problēmas (t. i., saistībā ar iespējamu darbvietu zaudēšanu, prasmju novecošanu vai mazāk darba darināšanas ("*job crafting*") iespēju) un vienlaikus veicinātu darba ņēmēju pielāgošanos (arī nodrošinot prasmju apguves iespējas). Turklāt, lai papildinātu šādas pārmaiņas un vienlaikus nodrošinātu plašus ieguvumus sabiedrībai kopumā, būtiska nozīme ir rezultatīvai un aktīvai darba tirgus politikai, kas citastarp ietver prasmju pilnveides un pārkvalifikācijas sistēmas un nodarbinātības dienestus, vajadzības gadījumā arī pateicoties rezultatīvam atbalstam pārejai no vienas darbavietas uz citu. Saskaņā ar *Eurofound* datiem attiecībā uz ģeneratīvo MI aptaujātie darba ņēmēji mašīnmācīšanās izmantošanu kopumā vērtē pozitīvi, jo tā var samazināt laiku, kas ir jāvelta rutīnas darbiem, un ļaut vairāk koncentrēties uz uzdevumiem ar lielāku pievienoto vērtību [193]. MI varētu arī palīdzēt personām ar invaliditāti, darba tirgū radot iekļaujošāku un atbalstošāku vidi [194].

---

192 ESAO, *OECD Employment Outlook 2023: Artificial Intelligence and the Labour Market*, *OECD Publishing*, 2023, un *Gmyrek, P. u. c.*, *Generative AI and Jobs: A global analysis of potential effects on jobs quantity and quality* (Globāla analīze par iespējamo ietekmi uz darbvietu daudzumu un kvalitāti), SDO darba dokuments Nr. 96, 2023. gads.

193 *Eurofound*, *Ethical digitalisation at work: from theory to practice*, 2023; *Eurofound*, *Ethics in the digital workplace*, 2022; un *Eurofound*, *Digitisation in the workplace*, Eiropas Savienības Publikāciju birojs, Luksemburga, 2021. gads.

194 Touzet, C., *Using AI to support people with disability in the labour market: Opportunities and challenges*, *OECD Artificial Intelligence Papers*, No. 7, OECD Publishing, Paris, 2023.

Kopumā, lai gan mākslīgā intelekta un mašīnmācīšanās modeļi — jo īpaši tie, kas balstīti uz ģeneratīviem iepriekš apmācītiem transformētājiem (piem., ChatGPT), — sniedz lielas iespējas, nākotnē tie var jūtami ietekmēt biroja darbiniekus [195] un pat radošās profesijas [196]. Šo tehnoloģiju straujā attīstība prasa modru pārraudzību, lai izmantotu to sniegtās priekšrocības, vienlaikus prognozējot iespējamās negatīvās ietekmes aspektus un izstrādājot atbilstošus politikas risinājumus — arī attiecībā uz darba tirgiem un darba ņēmēju pienācīgu līdzdalību MI radītā produktivitātes pieauguma nodrošināšanā. Šajā kontekstā MI rada problēmas saistībā ar pārredzamību, pārskatatbildību un tā iespējamo ietekmi uz darba ņēmēju tiesībām un ienākumiem. Piemēram, ierosinātajā Mākslīgā intelekta aktā noteikts, ka MI sistēmas, ko izmanto darbā pieņemšanā un darba ņēmēju pārvaldībā, ir augsta riska sistēmas, un paredzētas prasības attiecībā uz pārredzamību, drošību, precizitāti un cilvēka virsvadību.

2.3.6. attēls. Tiek ziņots par atšķirībām starp valstīm attiecībā uz sagaidāmo automatizācijas ietekmi uz nodarbinātību

Nodarbinātības īpatsvars profesijās ar visaugstāko automatizācijas risku (%, 2019).

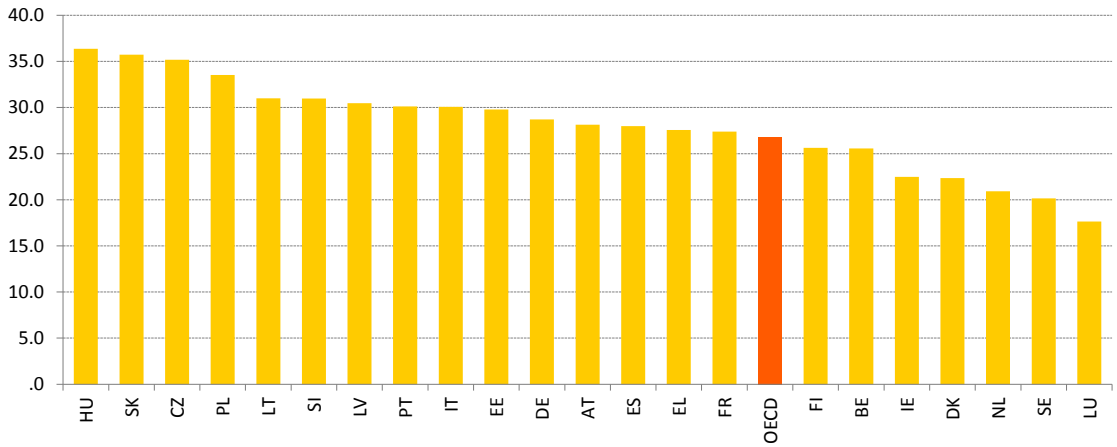

Piezīme. Rezultāti iegūti, aptaujājot ekspertus, kuri izvērtēja automatizācijas pakāpi vairākām prasmēm un iemaņām atbilstoši profesijai. ESAO valstis, kas ietilpst ES27.

Avots: *OECD*, "*OECD Employment Outlook 2023*", *OECD Publishing*, 2023.

[195] Gmyrek, P., Berg, J., Bescond, D. 2023. "*Generative AI and Jobs: A global analysis of potential effects on job quantity and quality*", SDO darba dokuments Nr. 96 (Ženēva, SDO), https://doi.org/10.54394/FHEM8239.

[196] Sk., piem., vienošanos starp Amerikas Scenāristu ģildi un Kino un televīzijas producentu aliansi, lai risinātu pastāvošās bažas par MI ietekmi uz filmu nozari. Jaunajā līgumā ir iekļauti noteikumi par MI izmantošanu filmu un televīzijas projektos, un tas tika noslēgts pēc viena no ilgākajiem streikiem Holivudā.

Pīlāra 5. izcēlums. Algoritmiskās pārvaldības ietekme darbavietā, citastarp saistībā ar digitālajām darba platformām

Svarīgi ir veicināt taisnīgus darba apstākļus un iekļaujošas darbavietas, jo īpaši ņemot vērā arvien plašāku algoritmu un mākslīgā intelekta izmantošanu. Algoritmiskā pārvaldība (AP) apzīmē algoritmu un mākslīgā intelekta (MI) metožu (mašīnmācīšanās un citu skaitļošanas metožu) izmantošanu. Lai gan sākotnēji AP tika saistīta ar platformu ekonomiku, tā arvien vairāk tiek izmantota arī tradicionālajās ekonomikas nozarēs, piemēram, finanšu, mazumtirdzniecības vai loģistikas nozarē. Tās galvenais mērķis ir darbaspēka ieguldījuma koordinēšana un pārvaldība, piemēram, lai prognozētu un optimizētu uzņēmējdarbības lēmumus saistībā ar tādiem aspektiem kā resursu sadale, uzdevumu piešķiršana, grafika sastādīšana un darbinieku darba rezultātu novērtēšana. Daži no Eiropas Sociālo tiesību pīlāra principiem ir īpaši svarīgi, lai AP un MI metožu izstrāde un izmantošana būtu vērsta uz cilvēku, pārredzama un atbildīga. Piemēram, 10. princips uzsver veselīgas, drošas un labi pielāgotas darba vides nozīmi un citastarp ietver arī darba ņēmēju tiesības uz privātumu, datu pārvaldību un aizsardzību. Savukārt 3. principa mērķis ir novērst diskrimināciju, nosakot tiesības uz vienlīdzīgu attieksmi un iespējām, un tas attiecas arī uz nodarbinātību, citastarp saistībā ar algoritmu izmantošanu.

Paredzams, ka algoritmiskā pārvaldība varēs veicināt efektivitāti un uzlabot vispārējo pakalpojumu kvalitāti platformu ekonomikā. Digitālās darba platformas izmanto automatizētas uzraudzības un lēmumu pieņemšanas sistēmas, ko nodrošina algoritmi un uz datiem balstītas tehnoloģijas, lai koordinētu un optimizētu darba ņēmēju uzdevumu sadali [197]. Šie algoritmi ņem vērā tādus faktorus kā atrašanās vieta, pieejamība, prasmes un vēsturiskie snieguma dati, lai reāllaikā saskaņotu uzdevumus ar piemērotākajiem darba ņēmējiem, tādējādi uzlabojot efektivitāti. Darba ņēmēju snieguma uzraudzība ar AP, izmantojot reitingus un citus rādītājus, nodrošina reāllaika atgriezenisko saiti, ko var izmantot, lai ieviestu platformu standartus. Ar AP īstenota dinamiska cenu noteikšana un stimuli (t. i., prēmijas) var arī dot iespēju platformām piesaistīt darba ņēmējus pieprasījuma maksimuma periodos.

Tajā pašā laikā algoritmiskā pārvaldība darba ņēmējiem rada arī dažas problēmas, citastarp saistībā ar ētikas apsvērumiem un ietekmi uz darba nosacījumiem. AP ieviešana uzņēmumos var izraisīt pastiprinātu novērošanu un vērtēšanu, kas var ietekmēt darba ņēmēju tiesības uz labbūtību. Piemēram, algoritma lēmumu pieņemšanas spēks digitālajās darba tirgus platformās (arī iespēja izbeigt līgumus) var negatīvi ietekmēt darba ņēmējus. MI sistēmu integrēšana algoritmiskajā pārvaldībā rada risku pastiprināt pastāvošos aizspriedumus un diskriminējošu praksi. AP atkarība no datu apstrādes un uzglabāšanas vēl vairāk pakļauj darba ņēmējus iespējamiem datu aizsardzības pārkāpumiem. Šajā kontekstā ir būtiski nodrošināt garantijas un riska mazināšanas pasākumus, lai novērstu iespējamo pārkāpumu sekas un aizsargātu personas. Turklāt AP automatizētie kontroles mehānismi var ierobežot darba ņēmēju autonomiju, ierobežojot viņu lēmumu pieņemšanas pilnvaras un kontroli pār darba uzdevumiem, kas galu galā ietekmē viņu psihosociālo stāvokli un veselību.

[197] Trešais *COLLEEM* apsekojums ir paplašināts un pārdēvēts par "AMPWork: Algorithmic Management and Platform Work Survey". Iepriekšējie COLLEEM apsekojumi (I un II) sniedza kvantitatīvu aptuveni aplēsi par platformu darba izplatību un nosacījumiem Eiropā.

Algoritmiska pārvaldība darbavietās ir salīdzinoši jauns jēdziens, un politikas pierādījumi no dalībvalstīm un nozarēm joprojām ir diezgan ierobežoti. Eiropas Komisijas Kopīgā pētniecības centra nesen veikts pētījums sniedz ieskatu par automatizētu uzraudzības un lēmumu pieņemšanas rīku ieviešanu un izplatību Vācijā un Spānijā [198]. Tas atklāja, ka aptuveni 20 % un 35 % Vācijas un Spānijas darba ņēmēju ir saskārušies ar vismaz vienu automatizētu lēmumu pieņemšanas sistēmu. Šādas sistēmas ietver algoritmu izmantošanu, lai automatizētu uzdevumu sadali, sniegtu norādījumus vai novērtētu sniegumu, izmantojot automatizētus reitingus (digitālās uzraudzības veidu piemēri un izplatība ir norādīti tālāk grafikā). Pētījums arī parādīja, ka tikai 5 % un 15 % darbinieku attiecīgi Vācijā un Spānijā zināja par savas organizācijas politiku attiecībā uz digitālo informāciju, kas savākta par viņiem vai viņu darba aktivitātēm.

Par darba laika uzskaiti ziņo aptuveni puse no visiem Vācijā un Spānijā aptaujātajiem darba ņēmējiem

Dažādu digitālo rīku izmantošana darba uzraudzībai un novērošanai, % respondentu, kas minējuši katru attiecīgo veidu.

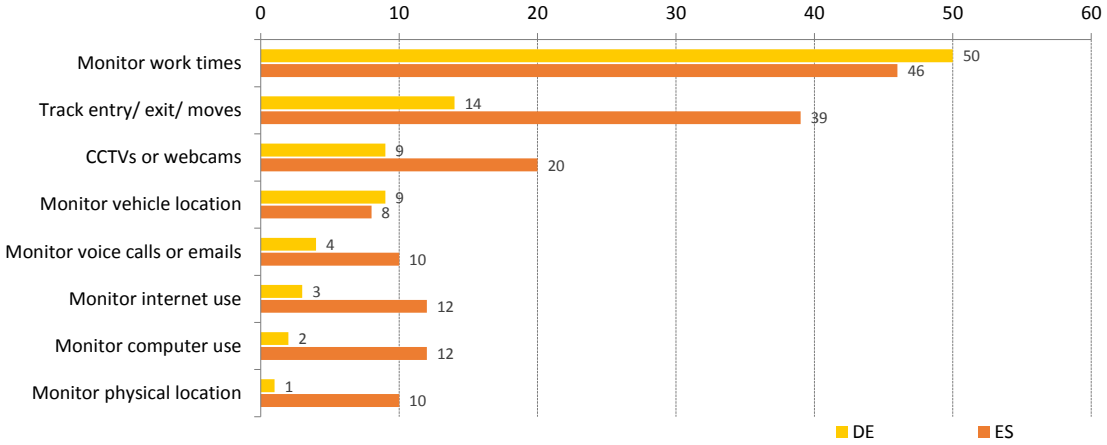

Avots: Fernández-Macías, E., et al., "*The platformisation of work*". *JRC* sniegtie pierādījumi.

Līdz šim tikai dažas dalībvalstis ir pieņēmušas politikas pasākumus, lai nodrošinātu, ka algoritmiskā pārvaldība uzlabo efektivitāti darbavietā, neapdraudot darbinieku labbūtību. Portugālē Likums Nr. 13/2023 paredz, ka darba ņēmējiem ir jāsaņem informācija par algoritmu parametriem, kas ietekmē darba devēja lēmumus. Tāpat arī **Spānijā** ar Likumu Nr. 12/2021 darba ņēmēju pārstāvjiem ir piešķirtas tiesības saņemt informāciju par algoritmu parametriem, kārtulām un instrukcijām, kas ietekmē darba apstākļus. Ierosinātā direktīva par darba nosacījumu uzlabošanu platformu darbā palīdzēs mazināt iespējamos apdraudējumus, kas saistīti ar algoritmiem attiecībā uz personām, kuras iesaistītas digitālās darba platformās. Tajā ir noteiktas arī darba ņēmēju pārstāvju tiesības uz kolektīvu informēšanu. Šīs jaunās tiesības ne tikai uzlabos automatizēto sistēmu pārredzamību platformu darba ņēmējiem, bet arī uzliks digitālajām darba platformām pienākumu sistemātiski novērtēt šādu sistēmu ietekmi uz darba nosacījumiem. Turklāt šīs tiesības nodrošinās, ka nozīmīgus automatizētus lēmumus saistībā ar platformu darbu pārbauda cilvēks.

198 *Fernandez Macias, E., et al.*, "*The platformisation of work*", Eiropas Savienības Publikāciju birojs, 2023.

Ir vērojamas pazīmes, kas liecina par nedeklarēta darba īpatsvara samazināšanos ES, lai gan starp dalībvalstīm pastāv lielas atšķirības. Visjaunākās aplēses [199] liecina, ka 2019. gadā 9,7 % no kopējā darbaspēka ieguldījuma ES privātajā sektorā nebija deklarēti (salīdzinājumā ar 10,2 % 2013. gadā). Nedeklarēts darbs ES 2019. gadā privātajā sektorā veidoja 14,6 % no bruto pievienotās vērtības salīdzinājumā ar 14,9 % 2013. gadā. Laikposmā no 2013. gada līdz 2019. gadam ir vērojams samazinājums 19 dalībvalstīs (no 26 dalībvalstīm, jo aplēses attiecībā uz Maltu par 2013. gadu nav pieejamas), izņemot Bulgāriju, Franciju, Vāciju, Itāliju, Lietuvu, Nīderlandi un Rumāniju. Tas, iespējams, atspoguļo progresu, kas panākts cīņā pret nedeklarētu darbu, citastarp veicot izmaiņas darba tiesību aktos, palielinot resursus darba inspekcijām, kā arī veicot pasākumus pārkāpumu novēršanai un atbilstības nodrošināšanai (sk. 2.3.2. iedaļu). Saskaņā ar *Eurofound* datiem [200] pēdējos 10 gados lielākajā daļā ES valstu patiešām ir palielināti izpildes panākšanas iestādēm piešķirtie līdzekļi. Tomēr daudzās dalībvalstīs inspektoru skaits uz 10 000 nodarbināto 2021. gadā joprojām bija mazāks par rekomendēto. Eiropas platforma nedeklarēta darba novēršanai atbalsta paraugprakses apmaiņu starp ES valstīm, citastarp galveno snieguma rādītāju (*KPI*) izstrādi un uzraudzību, lai varētu novērtēt darba inspekciju darbības rezultativitāti [201].

---

199 Ēnu ekonomikas reālā apjoma aplēses ir jāvērtē piesardzīgi. Sk. *Franic, J.*, "*Extent of undeclared work in the European Union*". Eiropas Darba iestāde: Eiropas platforma nedeklarēta darba novēršanai, 2023.

200 *Eurofound* Eiropas korespondentu tīkls. Sk. *Eurofound*, Minimālās algas: Neatbilstība un izpilde visā ES, 2023. gads (drīzumā).

201 *Williams, C., et al*., *Key Performance Indicators measuring the effectiveness of labour inspectorates*. Eiropas Darba iestāde: Eiropas platforma nedeklarēta darba novēršanai, 2023.

Ilgstošs bezdarbs samazinājās, pateicoties atveseļošanās procesam pēc Covid-19, lai gan dažās dalībvalstīs joprojām ir ievērojamas problēmas. Ilgstoša bezdarba līmenis 2022. gadā ES bija 2,4 %, kas ir par 0,4 procentpunktiem zemāks nekā gadu iepriekš, un tas samazinājās gandrīz visās dalībvalstīs (sk. 2.3.7. attēlu). Starpība starp augstākajiem un zemākajiem rādītājiem ES valstīs samazinājās no 8,4 procentpunktiem 2021. gadā līdz 7,2 procentpunktiem 2022. gadā, un tas liecina par augšupēju konverģenci, jo dalībvalstīs, kurās 2022. gadā bija visaugstākie rādītāji, bija vērojami visbūtiskākie uzlabojumi gada griezumā. Tās ir Grieķija (–1,5 procentpunkti, sasniedzot 7,7 %), Spānija (–1,2 procentpunkti, sasniedzot 5 %) un Itālija (–0,8 procentpunkti, sasniedzot 4,6 %). Būtisks samazinājums bija vērojams arī Austrijā (–0,8 procentpunkti), taču ilgstoša bezdarba rādītājs šajā valstī jau ir relatīvi zemā līmenī (1,2 % 2022. gadā). No otras puses, ilgstoša bezdarba līmenis palielinājās Slovākijā, kur tagad ir "kritiska situācija", Rumānijā, kura tagad ir "jānovēro", un Maltā, kurai ir "labs sniegums, bet jāuzrauga". Turpretī Dānijā, Austrijā, Čehijā, Vācijā, Igaunijā, Īrijā, Luksemburgā, Ungārijā, Nīderlandē un Polijā šis rādītājs ir "virs vidējā", un 2022. gadā tas būs zems un kopumā samazināsies. Lielākajā daļā dalībvalstu, izņemot Grieķiju, Spāniju un Latviju (attiecīgi 5, 2 un 1,2 procentpunkti), ilgstoša bezdarba līmeņa dzimumu atšķirības 2022. gadā bija nelielas (zem 0,5 procentpunktiem). Ir vērojamas arī lielas reģionālās atšķirības (sk. 5. pielikuma 7. attēlu), un vislielākās ilgstoša bezdarba līmeņa atšķirības NUTS-II līmenī ir Austrijā (79,7 %), Itālijā (69,9 %), Bulgārijā (67,9 %) un Beļģijā (64,1 %) [202]. Lai risinātu šo problēmu, joprojām ir svarīgi, lai dalībvalstis īstenotu Padomes 2016. gada ieteikumu par ilgstošo bezdarbnieku integrāciju [203].

[202] *Eurostat* [lfst_r_lmdltu].

[203] COM(2019) 169 final par Padomes Ieteikuma par ilgstošo bezdarbnieku integrāciju darba tirgū izvērtēšanu.

2.3.7. attēls. Ilgstoša bezdarba līmenis samazinās gandrīz visās dalībvalstīs, jo īpaši tajās, kurās šis līmenis ir visaugstākais

Ilgstoša bezdarba līmenis (2022) un izmaiņas attiecībā pret 2021. gadu (%, sociālo rezultātu pārskata pamatrādītājs)

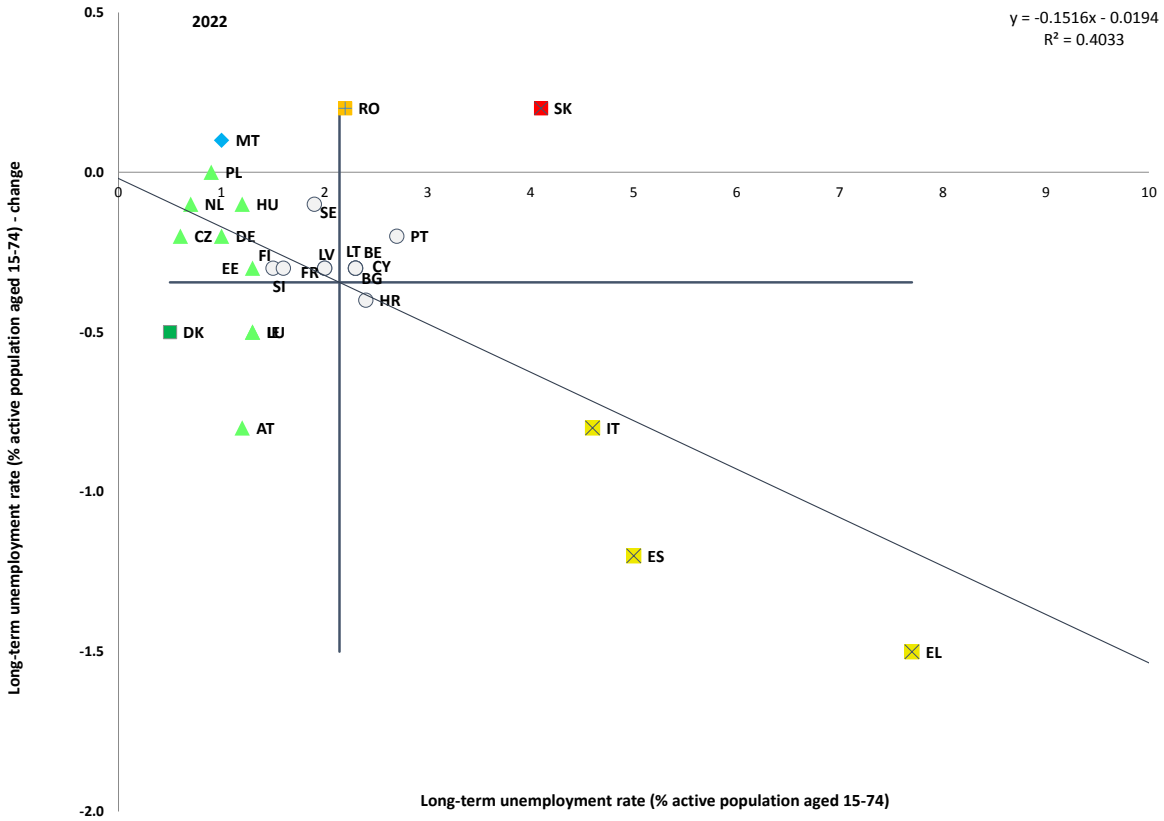

Piezīme. Asu krustpunkts ir nesvērtais ES vidējais rādītājs. Apzīmējumus skatīt pielikumā. Definīcija atšķiras attiecībā uz Spāniju un Franciju.

Avots: *Eurostat* [tesem130], ES darbaspēka apsekojums.

Dalības līmenis aktivizēšanas pasākumos dalībvalstīs atšķiras, pat ja ņem vērā atšķirības ilgstoša bezdarba rādītājos dažādās valstīs. 2021. gadā to bezdarbnieku īpatsvars, kuri vēlējās strādāt un piedalījās aktīvas darba tirgus politikas pasākumos, dažādās dalībvalstīs ievērojami atšķīrās. No vienas puses, tādās valstīs kā Grieķija, Rumānija, Kipra, Latvija un Horvātija šis rādītājs bija zemāks par 10 %. No otras puses, Īrijā šis rādītājs bija gandrīz 90 %, bet Ungārijā, Nīderlandē un Spānijā — virs 70 %. Dažās valstīs (Luksemburgā, Itālijā, Igaunijā, Beļģijā un Maltā) vērojamas izteiktas vīriešu un sieviešu līdzdalības atšķirības (15 procentpunkti vai ievērojami lielākas; sk. 2.3.8. attēlu) [204]. Dalībvalstīs, kurās ilgstoša bezdarba līmenis ir salīdzinoši augsts, bet uzlabojas, šīs problēmas risināšanai joprojām ir svarīgi ciešāk uzraudzīt dalību aktivizēšanas pasākumos un novērtēt intervences pasākumu kvalitāti un iedarbīgumu, citastarp saikni ar sociālo aizsardzību.

2.3.8. attēls. Dažādās dalībvalstīs ir atšķirīgi līdzdalības rādītāji aktīvajā darba tirgus politikā, un dažās valstīs ir lielas atšķirības starp dzimumiem

Regulāro darba tirgus politikas (DTP) intervences pasākumu (2.–7. kategorija) dalībnieki uz 100 bezdarbniekiem, kuri vēlas strādāt (kopējā vecuma grupa, rezultāti pēc dzimuma, 2021)

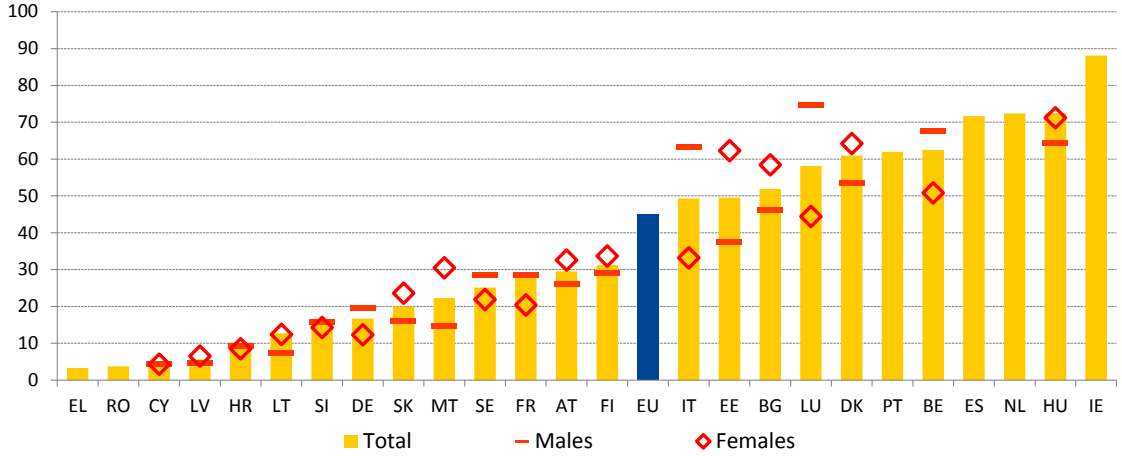

Piezīme. Laikrinda nav pieejama par Čehiju. Jaunākie pieejamie dati par sievietēm Īrijā, Nīderlandē, Portugālē, Polijā (2019). Attiecībā uz DK, EL, NL un SE laikrindas ir lēstas. Lietuvas datiem ir zema ticamība. ES līmeņa dati dalījumā pēc dzimuma nav pieejami. Rādītāji virs 100 % nozīmē, ka cilvēki reģistrējas aktīvās darba tirgus politikas datu kopā vairākas reizes, jo piedalās dažādu kategoriju pasākumos, vai ka dalībnieki nav reģistrēti kā darba meklētāji.
Avots: *Eurostat* [lmp_ind_actsup].

[204] Darba tirgus politikas (DTP) pasākumi (2.–7. kategorija) citastarp ietver apmācības nodrošināšanu (2. kategorija), nodarbinātības stimulus (4. kategorija), atbalstītu nodarbinātību un rehabilitāciju (5. kategorija), tiešu darbvietu radīšanu (6. kategorija) un stimulus jaunuzņēmumu izveidei (7. kategorija). Tomēr šis rādītājs būtu jāinterpretē piesardzīgi, jo ar to mēra tikai dalību darba tirgus politikā (nevis tās rezultativitāti).

Viens no galvenajiem mērķiem Padomes Ieteikumā par ilgstošo bezdarbnieku integrāciju darba tirgū ir nodrošināt līgumus par integrāciju darbā visiem, kas reģistrēti kā bezdarbnieki vismaz 18 mēnešus. 2021. gadā 54,4 % no visiem ES ilgstošajiem bezdarbniekiem, kuriem tika piedāvāts izstrādāt mērķorientētu līgumu par integrāciju darbā, atguva savu statusu darba tirgū. Ilgstošajiem bezdarbniekiem, kuri piedalās individualizētajos rīcības plānos (IRP) ar padziļinātu novērtējumu, šis rādītājs pieaug līdz 61,1 %. Tomēr to ilgstošo bezdarbnieku īpatsvars, kuri piedalījās parastajos IRP un atrada darbu, bija mazāks — 47,7 %, kas ir zemāks par 2021. gada vidējo rādītāju (49,9 %). Lai gan puse dalībvalstu 2021. gadā sasniedza vismaz 95 % aptvērumu, vēl arvien bija deviņas valstis, kurās septiņus gadus pēc Padomes ieteikuma pieņemšanas vismaz vienai trešdaļai ilgstošo bezdarbnieku, kas reģistrēti 18 mēnešus vai ilgāk, nebija līguma par integrāciju darbā. Šī situācija akcentē to, cik svarīgi ir pastiprināt mērķtiecīgus centienus attiecīgajās dalībvalstīs [205].

Rezultatīvai aktīvai darba tirgus politikai ir būtiska nozīme nodarbinātības līmeņa paaugstināšanā, pārejas no vienas darbavietas uz citu atbalstīšanā un darbaspēka un prasmju trūkuma novēršanā ES, taču izdevumi dažādās dalībvalstīs ievērojami atšķiras. Analīze par izdevumiem darba tirgus pasākumiem procentos no IKP var noderēt kā aizstājējdati dalībvalstu centieniem risināt darba tirgus integrācijas problēmas, jo īpaši, ja tos aplūko kopā ar ilgstoša bezdarba līmeni [206]. Piemēram, 2021. gadā Spānija, kurai bija salīdzinoši augsts ilgstoša bezdarba līmenis (virs 6 %; sk. 2.3.9. attēlu), aktīvās darba tirgus politikas intervencēm tērēja salīdzinoši vairāk (t. i., 0,8 % no IKP). Turpretī Grieķijā, Itālijā un Slovākijā, kur ilgstoša bezdarba līmenis ir augstāks par ES vidējo rādītāju (attiecīgi virs 9 %, 5 % un aptuveni 4 %), izdevumi darba tirgus pasākumiem bija salīdzinoši mazi (t. i., 0,2 % no IKP vai tuvu tam). Nīderlandē, Īrijā un Dānijā izdevumi darba tirgus pasākumiem 2021. gadā bija salīdzinoši lieli — 1,2 % no IKP vai vairāk, bet ilgstošu bezdarbnieku īpatsvars bija neliels (proti, zemāks par 2 %). Visbeidzot, tādās valstīs kā Portugāle, Horvātija un Beļģija gan izdevumu līmenis, gan ilgstoša bezdarba līmenis bija tuvs ES vidējam līmenim.

---

205 Eiropas Komisija, *Data collection for monitoring of the LTU Recommendation: 2021*, 2022.

206 Runājot par ESF finansēto aktīvas darba tirgus politikas (ADTP) pasākumu rezultativitāti, nesen veiktā ESF hipotētisko ietekmes novērtējumu metaanalīze liecina, ka tiem vidēji ir pozitīva ietekme uz iespējamību, ka šo pasākumu dalībnieki atradīs darbu.

2.3.9. attēls. Starp dalībvalstīm pastāv ievērojamas atšķirības aktivizēšanas izdevumu ziņā

Izdevumi aktīviem darba tirgus politikas pasākumiem (2.–7. kategorija, % no IKP, 2021) un ilgstošs bezdarbs procentuālā izteiksmē no darbspējas vecuma iedzīvotāju skaita (vecumā no 15 līdz 74 gadiem) (%, 2021)

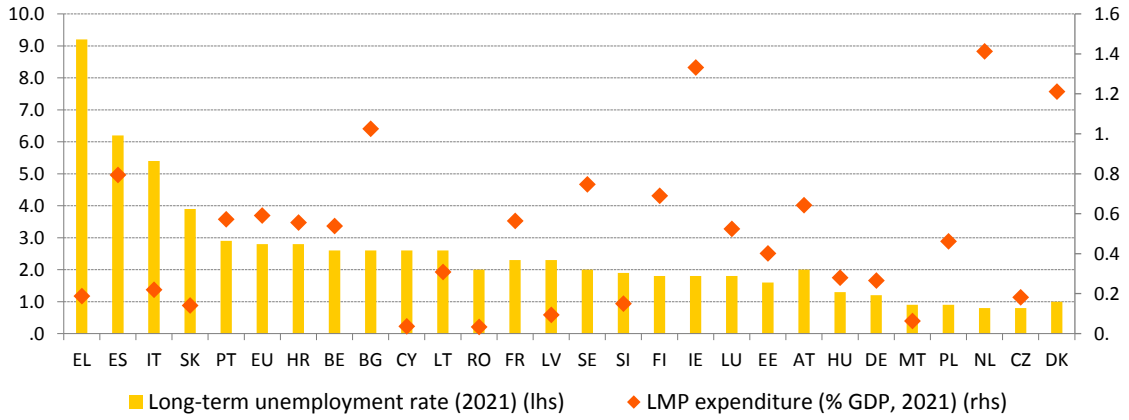

Piezīme. Dati par DTP izdevumiem attiecībā uz DK, DE, EL, HR, NL, PL un SE ir aplēsti. Ilgstoša bezdarba definīcija ES un FR atšķiras.

Avots: *Eurostat* [lmp_expsumm], darba tirgus politikas (DTP) datubāze, un [tesem130], ES darbaspēka apsekojums.

Valsts nodarbinātības dienesti (VND) ir turpinājuši savu pakalpojumu digitalizāciju un pastiprinājuši sadarbību ar darba devējiem. Pēc Covid-19 pandēmijas VND ir pakāpeniski attīstījušas savus pakalpojumus (t. i., reģistrāciju, profilēšanu, darba meklēšanu un konsultāciju un apmācību sniegšanu), izmantojot digitālās platformas. Tie savā darbā ir arī plašāk integrējuši prasmju apzināšanas rīkus [207]. VND ir pastiprinājuši sadarbību ar darba devējiem, citastarp dažos gadījumos izstrādājot jaunus pakalpojumus darba devējiem saistībā ar zīmolvedību, sabiedriskajām attiecībām un cilvēkresursu pārvaldību. Kopumā ir pastiprināta sadarbība ar vietējām un reģionālajām iestādēm, piemēram, darbā ar neaizsargātām grupām. Pēc Krievijas agresijas kara uzsākšanas pret Ukrainu valsts nodarbinātības dienestiem ir bijusi būtiska nozīme, atbalstot no Ukrainas pārvietoto personu integrāciju darba tirgū. 2023. gada aprīlī kopumā VND bija reģistrēti 344 000 šādu personu. Dati, ko snieguši 19 valstu nodarbinātības dienesti, liecina, ka attiecīgajās valstīs ir nodarbināti aptuveni 1,5 miljoni pārvietoto personu [208].

---

207 Sk. Eiropas Komisija, *Annual Report: European Network of Public Employment Services (PES)*, 2022; Eiropas Komisija, *Main outcomes of the third cycle of PES Benchlearning*, Valstu nodarbinātības dienestu tīkls, 2022; un European Commission, Peters, M., *Assessment report on PES capacity: 2022*, Eiropas Savienības Publikāciju birojs, 2022.

208 Nodarbinātības datu salīdzināmību var ietekmēt dažādu avotu izmantošana dažādās valstīs. Tāpēc statistikas dati ir jāinterpretē piesardzīgi. Sk. Eiropas Komisija, ĢD EMPL, PES Network questionnaire to PES (jaunumi) un European Labour Authority, Overview of the measures taken by EU and EFTA countries regarding employment and social security of displaced persons from Ukraine, 2023. gada februāris.

To īslaicīgo bezdarbnieku skaits, kuri ir tiesīgi saņemt bezdarbnieka pabalstus, 2022. gadā ES kopumā un gandrīz visās dalībvalstīs nedaudz samazinājās. Šīs bezdarbnieku grupas īpatsvars samazinājās no 42,2 % 2021. gadā līdz 40 % 2022. gadā (sk. 2.3.10. attēlu) [209]. Tomēr šis kopējais rādītājs slēpj būtiskas atšķirības starp dalībvalstīm. Lai gan lielākais kritums bija vērojams Lietuvā (–9,9 procentpunkti), Nīderlandē (–9,1 procentpunkts) un Portugālē (–9,1 procentpunkts), šīs grupas īpatsvars palielinājās Itālijā (3,9 procentpunkti) un Horvātijā (2,8 procentpunkti). 2022. gadā visaugstākie rādītāji bija vērojami Vācijā (90 %) un Somijā (vairāk nekā 50 %), kam sekoja Francija, Beļģija, Lietuva un Igaunija ar zemākiem rādītājiem, bet joprojām 40 % vai vairāk. Turpretī vismazākais šīs grupas īpatsvars reģistrēts Rumānijā, Polijā un Kiprā (zem 15 %). 2022. gadā pabalstus vai palīdzību ES saņēma 35 % bezdarbnieku, kas ar šādu statusu reģistrēti mazāk nekā vienu gadu, savukārt 2021. gadā — 37,8 %.

2.3.10. attēls. Gandrīz visās dalībvalstīs nedaudz samazinājies bezdarbnieka pabalstu saņēmēju loks, tomēr starp valstīm vēl arvien pastāv atšķirības

Bezdarbnieka pabalstu segums īstermiņa bezdarbniekiem (bez darba mazāk nekā 12 mēnešus, personas vecumā no 15 līdz 64 gadiem, %)

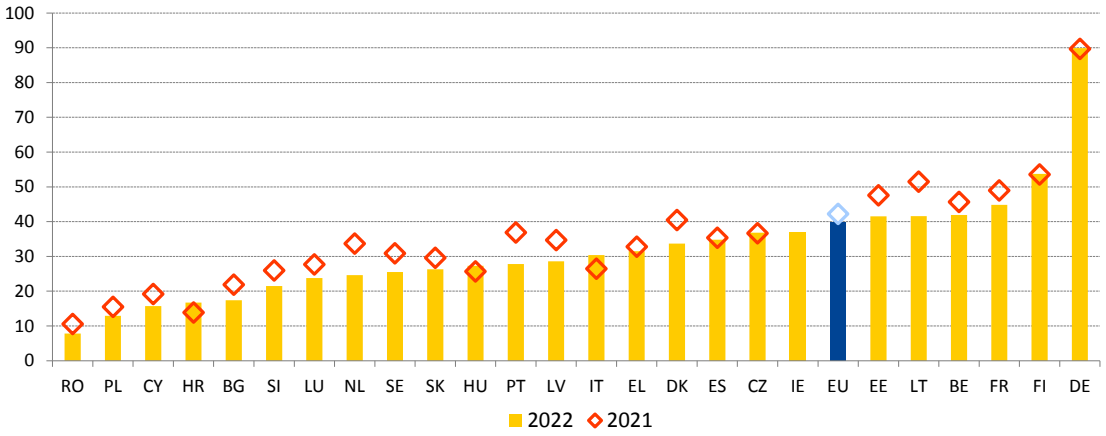

Piezīme. Dati par 2021. gadu nav pieejami attiecībā uz IE un MT. Dati par 2022. gadu nav pieejami attiecībā uz AT un MT.

Avots: *Eurostat* [lfsa_ugadra], ES darbaspēka apsekojums.

[209] Īstermiņa bezdarbnieki ir personas, kuras ir bez darba mazāk nekā 12 mēnešus.

Kvalifikācijas periods bezdarbnieka pabalsta saņemšanai 2023. gadā saglabājās kopumā stabils, tāpat arī maksimālais pabalsta pieprasīšanas periods [210]**.** Kvalifikācijas periods bezdarbnieka pabalsta saņemšanai saglabājās stabils gandrīz visās dalībvalstīs un bija no 13 apdrošināšanas iemaksu nedēļām Itālijā līdz 104 nedēļām Slovākijā (sk. 2.3.11. attēlu). Francijā pabalstu maksimālais ilgums 2023. gadā tika samazināts no 104 uz 78 nedēļām ar iespēju ekonomisko apstākļu pasliktināšanās apstākļos iegūt 26 papildu nedēļas, un Latvijā 2020. gadā tas tika samazināts no 39 uz 35 nedēļām. Visās pārējās dalībvalstīs šis ilgums pēdējos piecos gados nav mainījies, tomēr starp valstīm vēl arvien pastāv ievērojamas atšķirības (sk. 2.3.12. attēlu). Kopumā 16 ES valstīs bezdarbnieki, kuri strādājuši vienu gadu, pabalstus var pieprasīt gandrīz 6 mēnešus (24 nedēļas). Ienākumu aizstāšana joprojām ir cieši saistīta ar bezdarba perioda ilgumu. Tālāk dotajā 2.3.13. attēlā ir salīdzināti ienākumu aizvietojuma rādītāji zemo algu saņēmējiem (67 % no vidējiem ienākumiem valstī) ar īsu darba vēsturi (12 mēnešus ilgs sociālā nodrošinājuma iemaksu periods) visā ES un bezdarba perioda 2. un 12. mēnesī. Neto ienākumu aizvietojuma rādītāji otrajā mēnesī svārstās no 7,9 % no iepriekšējiem (neto) ienākumiem Ungārijā līdz 90 % Beļģijā. Luksemburgā, Dānijā, Francijā un Somijā ienākumu aizvietojuma rādītāji (visās valstīs virs 60 % un dažos gadījumos ievērojami virs 60 %) bezdarba perioda 12. mēnesī saglabājas nemainīgi.

2.3.11. attēls. Ar ļoti nedaudziem izņēmumiem pēdējos piecos gados iemaksu periods bezdarbnieka pabalsta saņemšanai ir saglabājies stabils

Nepieciešamā kvalifikācijas perioda ilgums (nedēļas, 2023. un 2018. gads)

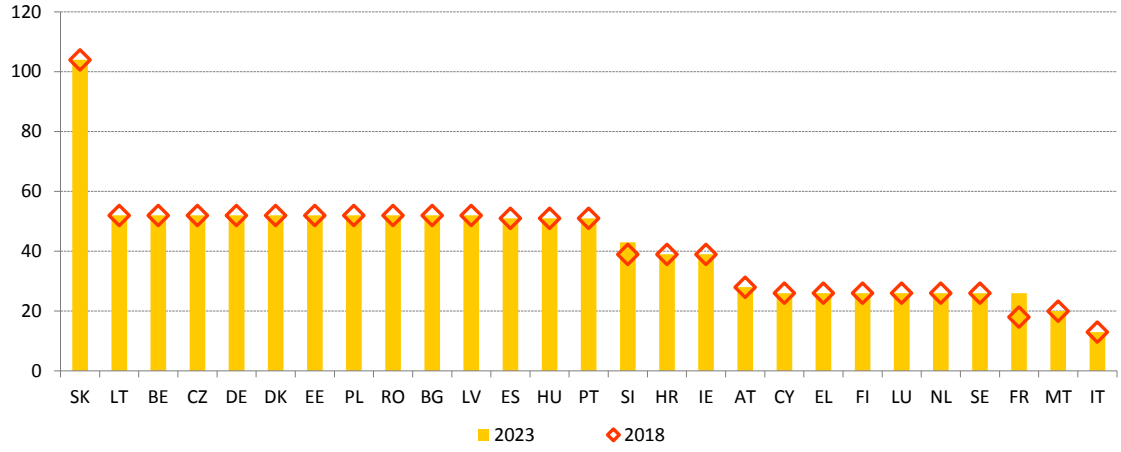

Piezīme. Maltā (2018. un 2023. gadā) no darba gaitu sākuma ir jābūt veiktām vismaz 50 nedēļu iemaksām, un no tām vismaz 20 iemaksām ir jābūt veiktām vai ieskaitītām iepriekšējos divos kalendārajos gados; Īrijā (2018. un 2023. gadā) ir jābūt veiktām vismaz 104 nedēļu iemaksām no darba gaitu sākuma; Austrijā (2023) pirmreizēju pieteikumu iesniedzējiem ir jābūt veikušiem vismaz 52 iknedēļas iemaksas, bet, iesniedzot turpmākus pieteikumus, — vismaz 28 iknedēļas iemaksas.

Avots: *MISSOC* datubāze (2018. gada janvāris un 2023. gada janvāris).

[210] Analīze attiecas uz bezdarbnieka pabalstiem, ko parasti piešķir personām, kuras reģistrējušās kā tādas, kas kļuvušas par bezdarbniekiem ne savas vainas dēļ, neiekļaujot pagaidu shēmas, kas var būt pieņemtas, reaģējot uz Covid-19 krīzi.

2.3.12. attēls. Lielākajā daļā dalībvalstu strādāšana 1 gadu sniedz piekļuvi bezdarbnieka pabalstiem ne ilgāk kā 6 mēnešus

Maksimālais pabalsta saņemšanas ilgums nedēļās 1 gadu strādājušai personai (nedēļas, 2023. un 2018. gads)

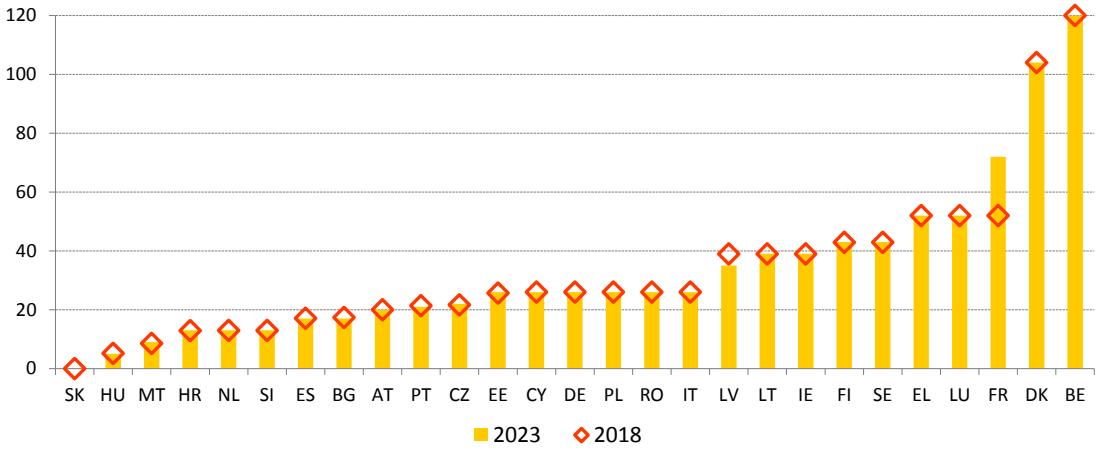

Piezīme. Beļģijā pabalstu saņemšanas ilgums nav ierobežots. Kiprā nedēļas tiek aprēķinātas, par pamatu ņemot sešas darba dienas nedēļā. Īrijā pabalstu maksā 39 nedēļas (234 dienas) tikai tiem cilvēkiem, kuri ir veikuši ar ienākumiem saistītas iknedēļas sociālās apdrošināšanas (*PRSI*) iemaksas 260 nedēļas vai vairāk. Slovākijā vienu gadu strādājusi persona nevar pretendēt uz bezdarbnieka pabalstu (bezdarba apdrošināšanas iemaksām jābūt veiktām vismaz divus gadus pēdējos četros gados). Polijā pabalsta ilgums ir atkarīgs no reģiona bezdarba līmeņa salīdzinājumā ar valsts vidējo līmeni.

Avots: MISSOC datubāze (2018. gada janvāris un 2023. gada janvāris) un valstu tiesību akti.

2.3.13. attēls. Bezdarbnieka pabalsta ienākumu aizvietojuma rādītāji otrajā bezdarba mēnesī lielākajā daļā dalībvalstu pārsniedz 60 %

Bezdarbnieka pabalstu neto ienākumu aizvietojuma rādītājs līdz 67 % no vidējās algas, 2. un 12. bezdarba mēnesī (2022)

Piezīme. Rādītāju aprēķina neprecētai personai bez bērniem ar īsu darba vēsturi (viens gads) un kura ir 20 gadus veca. Tiek iekļauti dažādi ienākumu komponenti, bezdarbnieka pabalsti un citi pabalsti (piem., sociālā palīdzība un mājokļu pabalsti).

Avots: Eiropas Komisijas aprēķini, pamatojoties uz ESAO nodokļu un pabalstu modeli.

Kopējie ES iekšējās mobilitātes rādītāji laikposmā no 2016. gada līdz 2022. gadam saglabājās stabili, tāpat arī plūsmu struktūra pēc pilsonības. 2021. gadā lielākais ES pilsoņu neto izceļošanas apjoms gadā tika reģistrēts Polijā, kam sekoja Vācija un Itālija. Visās pārējās dalībvalstīs ES pilsoņu plūsmas uz attiecīgajām valstīm un no tām bija samērā līdzsvarotas. Neraugoties uz to, ka laikposmā no 2021. gada līdz 2022. gadam darba ņēmēju pārrobežu mobilitāte ES ir palielinājusies par 8 %, pārrobežu mobilitātes plūsmu virziens ir saglabājies visumā nemainīgs. Kopumā šī parādība galvenokārt vērojama starp ES blakusreģioniem, kuriem ir izteiktākas vidējās algas līmeņa un darba apstākļu atšķirības [211].

Sociālajiem partneriem ir būtiska loma tādu reformu un politikas virzienu izstrādē un īstenošanā valsts līmenī, kas atbalsta nodarbinātību, darbvietu kvalitāti, prasmju pilnveidi un sociālo aizsardzību. Tālāk dotajā 2.3.14. attēlā ir atainota sociālo partneru iesaistīšanās 440 gadījumos, kad laikposmā no 2022. gada janvāra līdz 2023. gada jūlijam valdības pieņēma tiesību aktus vai īstenoja citus (nesaistošus) aktus, kā arī trīspusējus nolīgumus [212]. Paziņotā iesaistīšanās pakāpe dažādās tematiskajās jomās ir atšķirīga pat vienas un tās pašas valsts ietvaros. Vislielākā sociālo partneru iesaistīšanās pakāpe bija vērojama nodarbinātības aizsardzības un saglabāšanas jomā, kam seko ienākumu aizsardzība un atbalsts uzņēmumiem darbības turpināšanai. Kopumā, kā jau to varēja gaidīt, dalībvalstīs ar labi iedibinātām sociālā dialoga tradīcijām līdzdalības kvalitāte un intensitāte bija augstāka, arī attiecībā uz apspriešanām Eiropas pusgada kontekstā. Tikmēr Nodarbinātības komitejas (*EMCO*) ikgadējo daudzpusējo uzraudzības pārskatu secinājumos tika uzsvērts, ka, lai gan gandrīz visās dalībvalstīs institucionālā sistēma sociālajam dialogam ir atbilstoša, vēl arvien ir ārkārtīgi svarīgi izvairīties no vienīgi formālas iesaistīšanās un nodrošināt savlaicīgu un jēgpilnu apspriešanos visā politikas veidošanas procesā.

---

211 Sk. Eiropas Komisijas 2023. gada ziņojumu par darbaspēka mobilitāti ES iekšienē (drīzumā).

212 Sk. *Eurofound*, "*Involvement of social partners in the implementation of national recovery and resilience plans*". Eiropas Savienības Publikāciju birojs, 2023. Galvenie pasākumi ir atrodami *Eurofound* ES *PolicyWatch* datubāzē.

Šajos pārskatos arī uzsvērts, ka apspriešanās kvalitāti var uzlabot, ja tās pamatā ir uz pierādījumiem balstīti secinājumi un ierosināto tiesību aktu *ex ante* ietekmes novērtējumi [213]. Vairāk nekā divus gadus pēc Atveseļošanas un noturības mehānisma pieņemšanas sociālā dialoga procesi saistībā ar noturības un atveseļošanas plānu (ANP) īstenošanu lielākajā daļā dalībvalstu turpinās sekmīgi [214]. Ņemot vērā ANP atšķirīgo īstenošanas ātrumu, Eurofound 2023. gada jūnijā veiktajā aptaujā vairāki sociālie partneri pauž viedokli, ka dažās dalībvalstīs vēl arvien ir iespējami uzlabojumi [215].

2.3.14. attēls. Sociālo partneru iesaistes pakāpe dažādās tematiskajās jomās ir atšķirīga

Sociālo partneru iesaistes veids atveseļošanas politikas pasākumu izstrādē

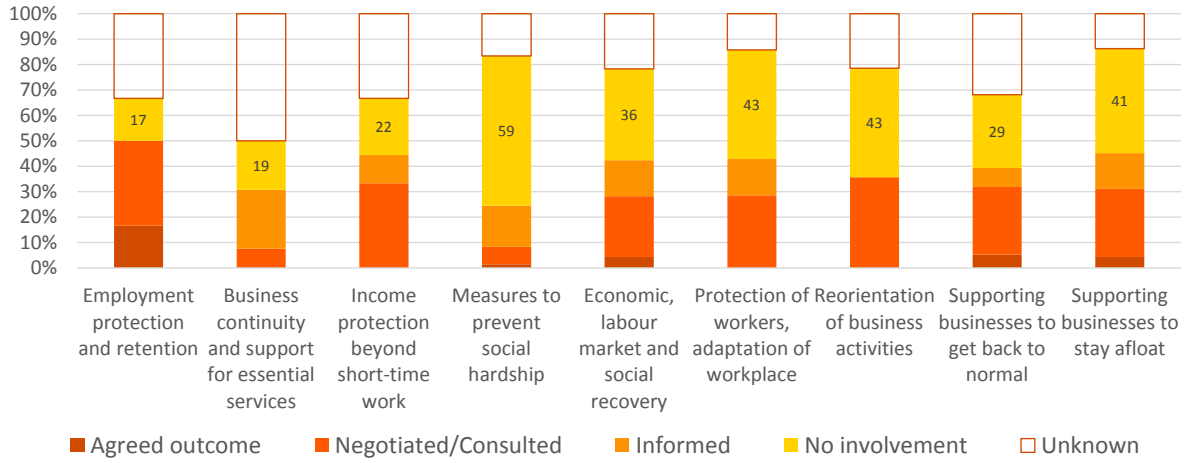

Piezīme. Politikas pasākumi, koplīgumi un uzņēmumu prakse, ko īsteno valdības, sociālie partneri un citi dalībnieki, apkopoti no 2022. gada janvāra līdz 2023. gada jūlijam. Attēlā parādīti 440 gadījumi, kad tika uzskatīts, ka attiecīgie tiesību akti vai nesaistošie akti ir sociālo partneru kompetencē.
Avots: *Eurofound* ES *PolicyWatch* datubāze.

213 Nodarbinātības komitejas un Sociālās aizsardzības komitejas Atzinums Nr. 9955/23.

214 Eiropas Komisija, *Komisijas ziņojums Eiropas Parlamentam un Padomei "Pārskata ziņojums par Atveseļošanas un noturības mehānisma īstenošanu"* (COM(2022) 383 final), 2022.

215 Rezultāti no pašlaik notiekošā Eurofound pētījuma par nacionālo sociālo partneru iesaisti ANP īstenošanā; 174 sociālo partneru un valdību pārstāvju *Eurofound* valstu korespondentu tīklam pausto viedokļu apkopojums. Sk. *Eurofound*, "*Involvement of social partners in the implementation of national recovery and resilience plans*", Eiropas Savienības Publikāciju birojs, Luksemburga, 2023.

Pēc Komisijas 2023. gada 25. janvāra priekšlikuma Padome 2023. gada jūnijā pieņēma ieteikumu par sociālā dialoga stiprināšanu Eiropas Savienībā. Tajā ieteikts dalībvalstīm nodrošināt "labvēlīgu vidi" divpusējam un trīspusējam sociālajam dialogam, citastarp koplīguma sarunām, publiskajā un privātajā sektorā visos līmeņos, kurā ievērotas šādas prasības: i) ievērot pamattiesības uz biedrošanās brīvību un koplīguma sarunām; ii) veicināt spēcīgas un neatkarīgas arodbiedrības un darba devēju organizācijas, lai sekmētu jēgpilnu sociālo dialogu; iii) ietvert pasākumus arodbiedrību un darba devēju organizāciju spēju stiprināšanai; iv) nodrošināt piekļuvi attiecīgajai informācijai, kas vajadzīga, lai piedalītos sociālajā dialogā; v) veicināt visu pušu iesaistīšanos sociālajā dialogā; vi) pielāgoties digitālajam laikmetam, veicināt koplīguma sarunas jaunajā darba pasaulē un godīgu un taisnīgu pārkārtošanos uz klimatneitralitāti; Un vii) nodrošināt atbilstošu institucionālo atbalstu jēgpilna sociālā dialoga veicināšanai [216]. Saskaņā ar nodarbinātības pamatnostādnēm 2023. gadam Padomes ieteikumā dalībvalstis tiek aicinātas *konstruktīvi un savlaicīgi* iesaistīt sociālos partnerus. Ieteikumā arī prasīts *sistemātiski* iesaistīt sociālos partnerus nodarbinātības un sociālās politikas, kā arī attiecīgā gadījumā ekonomikas un citas publiskās politikas izstrādē un īstenošanā.

Saistībā ar Eiropas Sociālo fondu Plus (ESF+) ir noteikts, ka dalībvalstīm, kurām ir sagatavots konkrētai valstij adresēts ieteikums par sociālo dialogu, vismaz 0,25 % no finansējuma ir jāizlieto sociālo partneru un pilsoniskās sabiedrības organizāciju **spēju veidošanai**. Visas pārējās dalībvalstis tiek aicinātas piešķirt šai jomai atbilstošu ESF+ līdzekļu apjomu. Provizoriskie dati liecina, ka 17 dalībvalstis ir ieplānojušas sociālo partneru un pilsoniskās sabiedrības organizāciju spēju veidošanas atbalstam piešķirt vairāk nekā 0,5 % no ESF+ finansējuma. Aplēses liecina, ka kopējais piešķīrums būs 1,07 miljardi EUR jeb aptuveni 0,75 % no kopējā ESF+ finansējuma (faktiskajās cenās) [217].

---

[216] Komisijas paziņojums "Sociālā dialoga stiprināšana Eiropas Savienībā: tā potenciāla pilnīga izmantošana nolūkā pārvaldīt taisnīgu pārkārtošanos" un Padomes Ieteikums *par sociālā dialoga stiprināšanu Eiropas Savienībā*.

[217] Katrai dalībvalstij piešķirtie līdzekļi spēju veidošanai kā procentuālā daļa no kopējā ESF+ finansējuma valstī 2021.–2027. gada periodā. Skaitļus apkopojis *EMPL* ĢD 2023. gada jūlijā (tikai informatīvos nolūkos). Faktiskie dati ir atkarīgi no plānošanas un var atšķirties.

Lai panāktu ilgtspējīgas un iekļaujošas pārmaiņas, ir svarīgi apspriesties ar pilsoniskās sabiedrības organizācijām un iesaistīt tās. Nodarbinātības pamatnostādnēs pilsoniskās sabiedrības organizācijas ir identificētas kā galvenie sarunu partneri saistībā ar attiecīgajiem tiesību aktiem un valdības rīcību nodarbinātības un sociālajos jautājumos. Pamatojoties uz esošo valstu praksi un tradīcijām, centieni stiprināt pilsoniskās sabiedrības organizāciju iesaisti attiecīgās politikas veidošanā ir ļoti svarīgi, lai iegūtu vērtīgus viedokļus par esošajām un jaunajām problēmām, kā arī par politikas pasākumu reālo lietderību. Tāpat kā saistībā ar sociālajiem partneriem attiecīgajām apspriešanām jābūt konstruktīvām, pārredzamām un savlaicīgām. ES līmenī ar pilsoniskās sabiedrības organizācijām apspriežas par politikas prioritātēm un priekšlikumiem, arī saistībā ar Eiropas pusgadu, tās tiek iesaistītas politikas īstenošanā un saņem atbalstu no ES finansējuma programmām, citastarp ESF+ *EaSI* finansējuma sadaļas un programmas "Pilsoņi, vienlīdzība, tiesības un vērtības" (*CERV*).

2.3.2. Dalībvalstu veiktie pasākumi

Dažas dalībvalstis pārskatīja tiesību aktus un veica pasākumus, lai novērstu darba tirgus segmentācijas cēloņus. **Beļģijā** 2023. gada janvārī pieņemtais jaunais pasākums (Federālā darba tirgus vienošanās) paredz jaunu shēmu, kas ar zināmiem nosacījumiem ļauj darba ņēmējiem sākt strādāt jaunā darbā uzteikuma termiņa laikā vai piedalīties agrīnas aktivizēšanas pasākumos trešdaļu no uzteikuma termiņa, saglabājot algu un citus pabalstus. 2023. gada maijā **Itālija** atjaunināja tiesību aktus, lai pagarinātu terminēto darba līgumu ilgumu, kas tagad var pārsniegt 12 mēnešus un noteiktos apstākļos var būt pat 24 mēneši. **Itālija** arī pieņēma mērķorientētu pasākumu, lai 2023. gadā piešķirtu atbrīvojumu no sociālā nodrošinājuma iemaksām (8000 EUR robežās) uzņēmumiem, kas pieņem darbā saskaņā ar beztermiņa darba līgumiem, vai — minimālā ienākuma shēmas saņēmējiem — pārveido terminētos darba līgumus par beztermiņa darba līgumiem. 2022. gada jūlijā **Spānija** ieviesa grozījumus noteikumos, kas piemērojami obligātā veselības dienesta personālam, lai sabiedrības veselības nozarē samazinātu to darba ņēmēju īpatsvaru, kas strādā uz terminēta līguma pamata. **Portugāle** kā daļu no plašākas ANP reformas ieviesa grozījumus terminētos darba līgumos. Līdz ar jauno noteikumu pieņemšanu 2023. gada maijā terminētos darba līgumus varēs pagarināt četras reizes (iepriekš — sešas reizes). Turklāt maksimālajam secīgu terminētu darba līgumu ar vienu un to pašu darba devēju ilgumam vajadzētu būt īsākam par četriem gadiem, un, ja šis ilgums tiek pārsniegts, tie ir jāpārveido par beztermiņa darba līgumiem. Turklāt **Portugāle** pieņēma arī citus pasākumus attiecībā uz terminēta darba līguma izbeigšanu, nosakot kompensāciju 24 dienu apmērā no pamatalgas gadā (salīdzinājumā ar 18 dienu kompensāciju iepriekš). Tika ieviesti arī jauni noteikumi, lai mainītu pārbaudes laiku terminētiem darba līgumiem atkarībā no iepriekšējās nodarbinātības ilguma. **Čehija** 2023. gada aprīlī pieņēma jaunus grozījumus darba likumā, lai uzlabotu pagaidu darba aģentūru darba ņēmēju aizsardzību līdz tādam pašam līmenim kā pastāvīgajiem darbiniekiem, piemēram, darba devēja maksātnespējas gadījumā. **Grieķija** 2023. gadā sāka programmu, lai subsidētu apdrošināšanas iemaksas privātā sektora uzņēmumiem, pamatojoties uz konkrētiem noteikumiem, kas nepilna darba laika darbinieku darba līgumus pārveidoja par pilna laika līgumiem.

Vairākas dalībvalstis ir pielāgojušas savus tiesību aktus nodarbinātības aizsardzības jomā. Kā daļu no plašākas reformas **Spānija** 2023. gada jūnijā pieņēma noteikumus, lai pievienotu jaunus gadījumus, kad atlaišana no darba ir objektīvi spēkā neesoša darbiniekiem, kuri ir jaunieviestajā vecāku atvaļinājumā vai izmanto darba laika pielāgošanas iespēju. Turklāt ar šo reformu līdz 2023. gada 31. decembrim tika pagarināts arī aizliegums atlaist no darba tādu objektīvu iemeslu dēļ, kas saistīti ar enerģijas izmaksu pieaugumu uzņēmumos, kuri saņem valsts atbalstu. 2023. gada februārī **Spānija** pieņēma jaunus noteikumus par trauksmes cēlēju aizsardzību un korupcijas apkarošanu, lai novērstu to, ka darba ņēmējiem rodas nelabvēlīgas vai kaitīgas sekas darba attiecībās. Visbeidzot, 2022. gada septembrī tika pieņemti grozījumi valsts zinātnes likumā, lai uzlabotu darba apstākļus un radītu labākas karjeras iespējas pētniekiem (t. i., līdzīgi kā tenūrprofesūras ("*tenure track*") sistēmā). 2023. gada februārī **Francija** pieņēma noteikumus par jaunu reglamentēto brīvo profesiju praktizēšanu uzņēmumā. Ar šiem noteikumiem vienkāršo un precizē praksei piemērojamo tiesisko regulējumu, un tie stāsies spēkā 2024. gada 1. septembrī. 2022. gada oktobrī sava ANP ietvaros **Zviedrija** atjaunināja savu Darba kodeksu nolūkā palielināt paredzamību darba devējiem un darbiniekiem, tostarp par standartu nosakot pilna laika nodarbinātību. Termiņš, kas nosaka, kad terminēta līguma darbs tiek pārveidots par pastāvīgu darbu, tika saīsināts no 24 uz 12 mēnešiem, nodrošinot ātrāku piekļuvi pastāvīgam darbam. Lai uzlabotu darba apstākļu pārredzamību un paredzamību, **Grieķija** 2023. gada septembrī ieviesa virkni noteikumu par pārbaudes laiku, paralēlu nodarbinātību un nodarbinātību neparedzamos darba modeļos.

Vairākās dalībvalstīs turpinājās jaunu pasākumu ieviešana un esošo pasākumu īstenošana veselīgas, drošas un labi pielāgotas darba vides veicināšanai. Īstenojot plašu reformu, **Dānija** 2023. gada martā pieņēma grozījumus Likumā par vienlīdzīgu attieksmi. Jaunajos noteikumos ir precizēta darba devēja atbildība par noteiktiem pārkāpumiem, citastarp aizskarošu izturēšanos. 2022. gada jūnijā **Vācija** pieņēma mērķorientētu pasākumu nolūkā veicināt iekļaujošāku darba tirgu, un tas citastarp ietver rīcības, kuru mērķis ir uzlabot darba aizsardzību ceļā no darbavietas, ceļā uz to un pašā darbavietā. 2022. gada augustā **Grieķija** pieņēma darba aizsardzības stratēģiju 2022.–2027. gadam, kā arī ar to saistīto rīcības plānu 2022.–2023. gadam. Balstoties uz sociālo dialogu, ar jauno stratēģiju tiek panākta līdzsvarota darbinieku un darba devēju līdzdalība darba aizsardzības jomā. 2023. gada martā **Spānija** pieņēma Darba aizsardzības stratēģiju 2022.–2027. gadam, lai turpinātu uzlabot darba aizsardzības apstākļus, mazinātu nelaimes gadījumu skaitu darbā un prognozētu iespējamos draudus un riskus darbinieku veselībai un drošībai, kas saistīti ar digitālo, demogrāfisko un zaļo pāreju. Pirmo reizi stratēģijā kā prioritāte tika iekļauta arī psihiskā veselība, un tajā īpaša nozīme tika noteikta arodvēža profilaksei. 2022. gada septembrī Prevencijas likums tika grozīts, lai to attiecinātu arī uz mājsaimniecībās nodarbinātām personām. 2022. gada oktobrī **Spānija** jau bija izveidojusi jaunu kompensācijas fondu (ko pārvalda Valsts sociālā nodrošinājuma institūts), kas paredzēts cietušajiem, kuri bijuši saskarē ar azbestu darbā, mājās vai apkārtējā vidē. Vēlāk, 2023. gada maijā, tika pieņemts mērķorientēts pasākums, lai samazinātu arodapdraudējumus, kas rodas, strādājot ārā ekstrēmos laikapstākļos. Šajā saistībā uzņēmumiem ir jāīsteno virkne pasākumu atkarībā no apstākļu smaguma (piem., ja ir jāstrādā augstā temperatūrā). Visbeidzot, **Polija** publicēja noteikumus, ar ko atjaunina spēkā esošās minimālās veselības aizsardzības un drošības prasības darbstacijām ar ekrāniem, lai vēl vairāk uzlabotu darbinieku veselību un drošību.

Vairākas dalībvalstis ir pieņēmušas pasākumus ar mērķi nodrošināt darbiniekiem elastīgāku darba režīmu. 2023. gada janvārī **Beļģija** pieņēma reformu, lai ieviestu elastīgāku darba laiku un labāku atbalstu darba un privātās dzīves līdzsvaram. Šis pasākums ietver tiesības uz 4 dienu darba nedēļu (strādājot vairāk stundu dienā), tiesības uz mainīgu darba režīmu (t. i., vienu nedēļu strādāt vairāk stundu, bet citu nedēļu — mazāk) un savlaicīgu informāciju par elastīgu nepilna laika darba grafiku. **Portugāle** 2023. gada maijā pieņēma noteikumus, ar ko reglamentē virsstundu darba apmaksu tiem, kuri strādā vairāk nekā 100 virsstundas gadā. Ja šī robežvērtība ir pārsniegta, ar šo pasākumu nosaka summas, kas, pamatojoties uz dažādiem kritērijiem, maksājamas par stundu vai stundas daļu. Portugāle 2023. gada jūnijā sava ANP ietvaros pieņēma arī izmēģinājuma programmu, lai privātajā sektorā ieviestu 4 dienu darba nedēļu. Tā ietver 6 mēnešu izmēģinājuma periodu, kurā nedēļas darba laiks tiek samazināts līdz 36, 34 vai 32 stundām, nesamazinot algu. Pēc izmēģinājuma perioda beigām uzņēmumam 1 mēneša laikā būs jāizlemj, vai turpināt jauno shēmu (vai atteikties no tās).

Turklāt dažas dalībvalstis pieņēma jaunus noteikumus vai grozīja spēkā esošos tiesību aktus par darba laiku un darba organizāciju, lai ņemtu vērā tendences saistībā ar tāldarbu, attālināto darbu un tiesībām būt bezsaistē. **Horvātijā** saskaņā ar tās ANP tika atjaunināti valsts tiesību akti, veicot tādus grozījumus valsts Darba likumā, kas stājās spēkā 2023. gada janvārī. Papildus tradicionālajam tāldarbam ar jauno tiesību aktu tika ieviesta attālinātā darba iespēja, saskaņā ar kuru darbinieki var brīvi noteikt savu darba vietu. **Rumānijā** Likums Nr. 81/2018 par tāldarbu tika grozīts ar valdības ārkārtas rīkojumiem pēc tam, kad Covid-19 pandēmijas laikā strauji pieauga tāldarba risinājumu apjoms. 2022. gada septembrī **Beļģija** noteica, ka uzņēmumiem ar 20 vai vairāk darbiniekiem uzņēmuma līmeņa koplīgumos vai darba devēja vispārīgajos noteikumos ir jāiekļauj noteikumi par darbinieku tiesībām būt bezsaistē. Līdzīgi noteikumi ir apstiprināti arī attiecībā uz darbu vakaros un naktīs, ievērojot īpašus nosacījumus. 2023. gada aprīlī **Polija** saskaņā ar savu ANP ieviesa noteikumus par attālināto darbu. Grozījumi Darba kodeksā un citos tiesību aktos ietver jaunu attālinātā darba definīciju un divus īpašus attālinātā darba veidus: attālinātais darbs (t. i., darba ņēmējiem tādās profesijās, kuras to veida dēļ tiek uzskatītas par piemērotām šādam darbam) un neregulārs tāldarbs (t. i., līdz 24 dienām gadā katram darba ņēmējam). 2023. gada jūlijā **Luksemburga** ar jaunu likumu ieviesa tiesības būt bezsaistē, savukārt **Rumānija** ar jaunu likumu ir noteikusi, ka attālinātais darbs ir pieejams darbiniekiem ar bērniem. **Itālijā** "Darba dekrēts" ir transponēts kā jauns likums, ar ko ievieš jaunus noteikumus par neaizsargātu personu vieddarbu. **Spānija** saistībā ar sava ANP īstenošanu plāno pieņemt regulējuma izstrādes noteikumus par tiesībām un nosacījumiem attiecībā uz tāldarbu publiskajā sektorā. **Kipra** sava ANP ietvaros 2023. gada decembrī pieņēma jaunu likumu, lai reglamentētu to darba devēju un darbinieku tiesības un pienākumus, kuri izmanto tāldarbu.

Ņemot vērā ievērojamo platformu ekonomikas izaugsmi, vairākas dalībvalstis ir veikušas pasākumus, lai uzlabotu darba nosacījumus platformu darba jomā, galveno uzmanību pievēršot transporta un piegādes nozarēm. 2022. gada oktobrī **Malta** pieņēma jaunu likumu, ar kuru darba ņēmējiem digitālajās platformās tika ieviesta darba tiesisko attiecību prezumpcija. Šis tiesību akts arī nodrošina, ka platformu darba ņēmēji saņem algu, kas ir vienāda ar minimālo algu vai lielāka par to. **Francijā** kolektīva regulējuma ieviešana 2021. gadā un darba attiecību iestādes izveide digitālajām platformām ir ļāvusi 2022. gadā rīkot darba ņēmēju pārstāvju valsts vēlēšanas. 2023. gada aprīlī tika panākta vienošanās starp platformām un darba ņēmēju pārstāvjiem, nosakot minimālos ienākumus. **Spānijā** 2021. gadā saskaņā ar tās ANP pieņemtais Likums par ēdienu un citu preču individuālajiem piegādātājiem (*la Ley Rider*) nosaka juridisko prezumpciju par darba tiesiskajām attiecībām piegādes nozarē. Likums arī piešķir darba ņēmēju pārstāvjiem tiesības saņemt informāciju par algoritmu parametriem, kas ietekmē darba nosacījumus. **Beļģijā** ar 2023. gada janvārī ieviesto "Darba vienošanos" tiek ieviesta juridiska prezumpcija par platformu darba ņēmēju nodarbinātību. Šajā jaunajā likumā ir izklāstīti astoņi kritēriji, kurus darba tiesas izmanto, lai noteiktu, vai darba ņēmējs ir klasificējams kā pašnodarbināta persona vai kā darbinieks. **Horvātija** ar 2023. gada februārī iesniegtu likumprojektu, kas sagatavots saskaņā ar tās ANP, ir paredzējusi ieviest solidāru atbildību digitālajām darba platformām un agregatoriem, kas darbojas kā starpnieki attiecībās ar platformu darba ņēmējiem. Galvenais mērķis ir novērst darba ņēmēju nepareizu klasificēšanu. Šajā likumprojektā ir izklāstīti faktori, kas norāda uz darba tiesiskajām attiecībām ar platformām vai agregatoriem neatkarīgi no līguma veida. **Portugāle** 2023. gada aprīlī grozīja savu Darba kodeksu, ieviešot prezumpciju, ka platformu darba ņēmējiem ir darba tiesiskās attiecības, ko nosaka, pamatojoties uz sešu kritēriju kopumu. Turklāt likums paredz, ka darba devējiem ir jāsniedz informācija un jānodrošina pārredzamība par algoritmu vai mākslīgā intelekta izmantošanu darbinieku atlases un atbrīvošanas no amata procesos.

Dažas dalībvalstis veic pasākumus nedeklarēta darba apkarošanai, lai labāk aizsargātu darba ņēmēju tiesības un nodrošinātu godīgu konkurenci. 2022. gada decembrī **Itālija** saskaņā ar savu ANP pieņēma nacionālo plānu cīņai pret nedeklarētu darbu, kā arī tā īstenošanas ceļvedi. **Horvātija** kā daļu no plašākas reformas saskaņā ar savu ANP ir pieņēmusi jaunu darba likumu par nedeklarēta darba izsekošanu. Jaunajā likumā, kas pieņemts 2022. gada decembrī, ir sniegtas nedeklarēta darba un visu tā veidu definīcijas, paredzēti papildu līdzekļi, lai labāk atbalstītu darba inspekcijas, izklāstīti noteikumi par pārkāpumiem un reglamentēts process, saskaņā ar kuru darba ņēmēji pāriet no nedeklarēta darba uz deklarētu darbu. 2023. gada aprīlī **Čehija** ieviesa tiesību aktu grozījumus, lai nodrošinātu, ka darba devēji ziņo un reģistrē ārvalstu darbiniekus, kuriem ir tiesības uz pagaidu aizsardzību. Mērķis ir aizsargāt personas, kuras ir noslēgušas darba līgumu, no darba devēju nelikumīgas rīcības un palielināt ar sociālo nodrošinājumu saistīto izdevumu efektivitāti attiecībā uz personām, kurām ir tiesības uz pagaidu aizsardzību. Turklāt 2023. gada aprīlī **Portugāle** grozīja Vispārējo nodokļu pārkāpumu likumu, lai nepaziņošana par darba ņēmēju uzņemšanu sociālā nodrošinājuma sistēmā sešu mēnešu laikā pēc likumā noteiktā laikposma beigām tagad tiktu klasificēta kā noziegums pret sociālo nodrošinājumu, par kuru var piespriest cietumsodu līdz 3 gadiem vai sodu līdz 360 dienām. **Rumānija** saskaņā ar savu ANP plāno izveidot funkcionālu digitālo platformu, lai pārvaldītu mājsaimniecībā nodarbinātu personu kuponu izmantošanu un nodrošinātu ar kuponu saistīto darbību sadarbspēju visās publiskajās datubāzēs.

Dažādas dalībvalstis ir pieņēmušas mērķorientētus pasākumus, lai risinātu ilgstoša bezdarba problēmu un uzlabotu darba tirgus noturību. Ar ES fondu atbalstu **Beļģija** 2023. gada aprīlī uzsāka projektu "*Territoires zéro chômeurs de longue durée*", kura mērķis ir samazināt ilgstošo bezdarbnieku skaitu un nodrošināt papildu darba iespējas konkrētās Valonijas reģiona teritorijās. 2022. gada oktobrī **Kipra** savā VND atsāka izstrādāt un īstenot 4 mēnešu individualizētas atbalsta programmas katram darba konsultantam, katrā programmā iesaistot vismaz 40 neaizsargātus bezdarbniekus. Šo programmu pamatā ir regulāras tikšanās un rekomendācijas, turpmāka uzraudzība un izvērtēšana. Savukārt **Spānija** savā ANP kopš 2021. gada augusta paredz finansējumu jauniem teritoriālajiem projektiem, ar ko ierosina individualizētus darba atrašanas ceļus ilgstošiem bezdarbniekiem, citastarp sniedzot atbalstu uzņēmējdarbības un mikrouzņēmumu projektiem. **Zviedrijas** VND uzdevums ir prioritāti dot ilgstošiem bezdarbniekiem. VND 2023. gada martā iepazīstināja ar pasākumiem, kuru mērķis ir stiprināt tā centienus samazināt ilgstošu bezdarbu, īpašu uzmanību pievēršot tiem centieniem un jomām, par kurām pētījumi un pierādījumi liecina, ka tiem ir ietekme. Daži no pasākumiem ietver mērķtiecīgākus intervences pasākumus vai ir vērsti uz VND spēju stiprināšanu.

Vairākas dalībvalstis ir grozījušas savas esošās ADTP sistēmas, lai uzlabotu to rezultativitāti attiecībā uz darba meklētāju saistīšanu ar esošajām darba iespējām. **Beļģija** 2022. gada jūlijā pieņēma mērķtiecīgu reformu, lai stiprinātu bezdarbnieku un ekonomiski neaktīvo iedzīvotāju aktivizēšanu un darba ņēmēju pāreju Flandrijas reģionā. Pasākums tiek īstenots pēc vienošanās starp reģionālo valdību un Flandrijas sociālajiem partneriem. 2022. gada augustā **Grieķija** sava ANP ietvaros pieņēma valsts stratēģiju aktīvai darba tirgus politikai 2022.–2030. gadam. Šī stratēģija nodrošina visaptverošu pieeju aktivizācijas pasākumu izstrādei un īstenošanai kopā ar citiem politikas virzieniem. Stratēģijas pasākumus finansē arī no ANM un ESF+. Kā daļu no plašākas reformas **Lietuva** 2022. gada jūlijā noteica atsevišķu statusu persona, kas gatavojas iesaistīties darba tirgū. Mērķis ir identificēt un atbalstīt personas, kas saskaras ar grūtībām piekļūt nodarbinātībai. Izmantojot individuālas konsultācijas, kas ietver psiholoģiskus un juridiskus konsultāciju pakalpojumus, Nodarbinātības dienests palīdz mazināt apstākļus, kas kavē nodarbinātību, un sagatavoties darba tirgum. 2023. gada janvārī Lietuva sava ANP ietvaros paplašināja esošo regulējumu, lai atvieglotu personu neaizsargātā situācijā aktivizēšanu un pāreju uz nodarbinātību. Tas tiek darīts ar ieteikumu visām pašvaldībām īstenot pašvaldību nodarbinātības programmas, sniedzot pakalpojumus privātpersonām, pamatojoties uz lietu pārvaldības pieeju. Šis modelis *inter alia* apvieno profesionālās orientācijas un dažādu konsultāciju sniegšanu ar tiešu ienākumu atbalstu, koordinējot to ar sociālajiem dienestiem. **Spānija** saskaņā ar savu ANP līdz 2024. gada beigām ir iecerējusi izveidot 20 profesionālās orientācijas, darījumdarbības un inovācijas centru tīklu nodarbinātības veicināšanai. Paredzams, ka tie tiks izveidoti visā valsts teritorijā (t. i., viens centrs centrālās valdības līmenī un vēl pa vienam katrā autonomajā apgabalā), lai uzlabotu koordināciju starp reģionālajiem VND. Plašākas reformas ietvaros **Francija** plāno reorganizēt valsts nodarbinātības dienestu sistēmu "*Pôle Emploi*", lai vēl vairāk palielinātu koordināciju starp ieinteresētajām personām un uzlabotu darba meklētājiem sniegtās konsultācijas un atbalstu. Turklāt ar likumprojektu "Par pilnīgu nodarbinātību" ir paredzēts ieviest stingrākus nosacījumus minimālā ienākumu atbalsta saņemšanai, kas citastarp ietver arī dalību obligātās iknedēļas aktivitātēs. **Latvija** sava ANP ietvaros plāno grozīt savu ADTP sistēmu un atjaunināt prasmju pilnveides un pārkvalifikācijās piedāvājumu, lai vairāk pievērstos digitālajām prasmēm. **Kipras** mērķis saistībā ar jauno aktīvas darba tirgus politikas stratēģiju 2023.–2025. gadam ir uzlabot dalību aktivizēšanas pasākumos, jo īpaši neaizsargāto grupu dalību, un VND administratīvo efektivitāti un ilgtermiņa spēju.

Dažas dalībvalstis ir ieviesušas pasākumus, kas saistīti ar valsts nodarbinātības dienestiem (VND), lai padarītu tos pieejamākus un rezultatīvākus, ņemot vērā arī mainīgās darba tirgus un prasmju vajadzības. Beļģijā Valonijas VND (*Forem*) darba izmēģināšanas programma dod iespēju reģistrētiem darba meklētājiem piekļūt dažādām darbvietām, pirms pieņemt lēmumu, kuru darbu vai apmācību izvēlēties, tādējādi palīdzot samazināt pārkvalificētības risku [218].. 2022. gadā **Austrija** palielināja savu finansiālo ieguldījumu sieviešu aktivizēšanas darba tirgū atbalstam (par 4 % salīdzinājumā ar 2021. gadu). Šie centieni ir ļāvuši aptuveni 239 000 sieviešu piedalīties nodarbinātības atbalsta pasākumos, un no tām 137 000 sieviešu piedalījās pasākumos saistībā ar prasmju apguvi. **Francijā** VND programma "Iesaistās uzņēmumi" (*Les Entreprises s'engagent*) tagad piedāvā saskarni, kurā darba devēji var norādīt, ka vēlas, lai ar viņiem sazinās saistībā ar procedūrām no Ukrainas pārvietoto personu pieņemšanai darbā.[218] **Somija** sava ANP ietvaros atjaunināja savu Ziemeļvalstu nodarbinātības pakalpojumu modeli, nosakot dažādus mērķrādītājus individualizētam atbalstam darba meklētājiem (piem., darba meklēšanas interviju skaits gadā). 2022. gadā **Zviedrija** pārskatīja tās VND uzdevumus, un tagad ir paredzēts, ka dienestam ir jāstiprina saikne ar darba devējiem, jāturpina atbalstīt darba meklētājus, kas atrodas tālu no darba tirgus, un jāpastiprina centieni palielināt to dalībnieku skaitu, kuri piedalās darbā iekārtošanas, apmācības un subsidētās nodarbinātības shēmās. 2022. gada augustā **Lietuva** sava ANP ietvaros ieviesa jaunus noteikumus karjeras konsultēšanas sistēmas reformai, nosakot šīs sistēmas regulējumu, pārvaldību un kvalitātes nodrošināšanu. Tajos izklāstītas karjeras speciālistu un iesaistīto iestāžu (arī sociālo partneru) funkcijas un pamatprasības saistībā ar kompetenci. 2022. gada decembrī **Grieķija** sava ANP ietvaros izveidoja *DYPA* (Grieķijas VND) digitālo reģistru ar mērķi uzlabot darba meklētāju uzskaiti un nodrošināt viņiem labāku piekļuvi pabalstiem un sociālajiem pakalpojumiem, izmantojot sadarbspējīgu sistēmu. **Grieķija** arī atjaunināja *DYPA* un reģistrēto darba meklētāju savstarpējo saistību sistēmu, lai labāk sekotu līdzi visu pušu saistībām un nodrošinātu to izpildi. Turklāt turpinās VND profilēšanas rīka, uz rezultātiem balstītas novērtēšanas sistēmas izstrādes profesionālās izglītības sniedzējiem un bezdarbnieka pabalstu reformas.

[218] VND tīkla apkopotie paraugprakses piemēri saistībā ar VND salīdzinošo mācīšanos. Plašāka informācija pieejama arī VND zināšanu centra tīmekļa vietnē.

2023. gada februārī **Spānija** saskaņā ar savu ANP pieņēma jaunus tiesību aktus savas nodarbinātības sistēmas stiprināšanai. Tie ietver pasākumus privāto un vietējo struktūru līdzdalības veicināšanai un izvērtēšanas sistēmas uzlabošanai, kā arī jaunu darba devējiem un darba meklētājiem garantēto pakalpojumu katalogu. Paredzams, ka valsts līdz 2023. gada beigām pabeigs sava centrālā VND (tā iekšējās pārvaldības un digitalizācijas sistēmu) modernizāciju. 2023. gada martā **Dānija** pārskatīja spēkā esošo regulējumu, lai samazinātu administratīvos procesus nodarbinātības centros, citastarp paplašinot digitālo rīku izmantošanu un vienkāršojot turpmākas pārraudzības procedūras. **Dānija** 2023. gada jūnijā pieņēma arī mērķorientētu pasākumu, kas stāsies spēkā 2024. gada 1. janvārī, lai pirmajos trijos programmas darbības mēnešos paredzētu lielāku atbildību VND, proti, pienākumu sazināties ar bezdarbnieka pabalstu saņēmējiem. **Īrija** 2023. gada jūlijā pieņēma savu stratēģiju "Ceļi uz darbu" 2021.–2025. gadam. Viens no tās galvenajiem mērķiem ir stiprināt *Intreo* (Īrijas VND), attīstot tā kapacitāti un uz klientu orientētu pieeju. Tā ietver pasākumus ar ANP un ESF+ atbalstu. **Latvija** ar TAI atbalstu modernizē savus VND pakalpojumus, ieviešot jaunus digitālos rīkus VND klientiem un uzlabojot profilēšanas sistēmu.

Lai ADTP būtu rezultatīva, ļoti svarīga ir sadarbība starp valsts nodarbinātības un sociālajiem dienestiem. Zviedrija 2023. gada janvārī Valdības birojā iecēla iekšēju izmeklēšanu ar mērķi analizēt un ierosināt uzlabojumus informācijas apmaiņā starp VND un valsts pašvaldībām, lai novērstu izslēgšanas no darba tirgus risku un atvieglotu pāreju no bezdarba uz pieaugušo izglītību. 2023. gada jūnijā **Dānija** pieņēma pagaidu pasākumu, lai atjaunotu tiesības uz apmācību vai prasmju pilnveidi, palielinot bezdarbnieka pabalsta likmi par 110 % profesijās, kurās trūkst darbaspēka. Ar šo pasākumu plānots radīt turpmākas sinerģijas starp nodarbinātības centru sniegtajām konsultācijām bezdarbniekiem un papildu atbalsta pasākumiem prasmju pilnveides laikā.

Dalībvalstis ir veikušas dažus mērķorientētus pasākumus, lai veicinātu darbaspēka mobilitāti un trūkstošām profesijām piesaistītu ārvalstu talantus. 2022. gada novembrī **Beļģija** pieņēma "Federālo darba tirgus vienošanos", kurā dažādu nozaru sociālo partneru komitejām tika uzdots uzskaitīt visus trūkstošos profesionālos profilus, analizēt trūkuma cēloņus un ieteikt veicamos pasākumus. Paredzams, ka tas palīdzēs palielināt noteiktu profesiju pievilcību, arī attiecībā uz darba apstākļiem. 2023. gada jūlijā **Beļģijas** (Valonijas reģiona) valsts nodarbinātības dienests (*Forem*) atjaunināja to profesiju sarakstu, kurās trūkst darbinieku, iekļaujot, piemēram, 56 profesijas būvniecības nozarē, kā arī daudzas profesijas rūpniecības nozarē. Tas palīdzēs bezdarbniekus virzīt uz šīm profesijām un labāk mērķorientēt dažādus finansiālos stimulus. Tāpat 2023. gada februārī Flandrijas reģions atjaunināja nepietiekamā daudzumā esošo profesiju sarakstu, izmantojot atšķirīgu metodiku, kurā norādīti trīs iespējami trūkuma iemesli: kvantitatīvi, kvalitatīvi un/vai specifiski darba apstākļi. Sarakstā ir norādītas 234 nepietiekamā daudzumā esošas profesijas, no kurām 1/3 ir profesijas rūpniecībā un amatniecībā. 2023. gada jūnijā **Vācija** atjaunināja tiesisko regulējumu, lai atvieglotu prasmīga darbaspēka migrāciju no trešām valstīm, tostarp bez ārvalstu kvalifikāciju iepriekšējas atzīšanas nereglamentētām profesijām. 2022. gada jūlijā **Spānija** pieņēma pasākumus, lai nostiprinātu likumīgās migrācijas ceļus un uzlabotu migrācijas procedūru pārvaldību. Spānija ir arī paplašinājusi juridisko režīmu augstprasmīgiem migrantiem, attiecinot to arī uz personām ar augstākā līmeņa PIA izglītību, un atcēlusi dažas prasības uzņēmumiem, kas vēlas pieņemt darbā darbiniekus no ārvalstīm. Ņemot vērā pieaugošo darbaspēka trūkumu veselības aprūpes un sociālo pakalpojumu jomā, **Slovēnija** ir veikusi pasākumus, lai vienkāršotu ārvalstu darba ņēmēju nodarbināšanas procedūras, arī iespēju viņiem vieglāk mainīt darba devēju, tādējādi nodrošinot lielāku elastību un taisnīgākus darba nosacījumus.

2023. gada pirmajā pusgadā dažas dalībvalstis veica pasākumus, lai labāk pielāgotu savas bezdarbnieka pabalstu sistēmas sociālekonomiskajiem apstākļiem. 2022. gada novembrī **Beļģija** nolēma palielināt minimālo bezdarbnieka pabalstu par 1,3 procentpunktiem (papildus automātiskajai indeksācijai atbilstoši inflācijai). 2022. gada decembrī **Igaunija**, īstenojot savu ANP, pagarināja bezdarba apdrošināšanas ilgumu, kas stājās spēkā 2023. gada jūlijā. 2022. gada decembrī **Francija** pieņēma pagaidu bezdarbnieka pabalstu saņemšanas ilguma samazinājumu (līdz 2023. gada decembrim), kā arī likvidēja iespēju saņemt bezdarbnieka pabalstu darba pamešanas vai beztermiņa darba līguma slēgšanas atteikuma gadījumā. Šā pasākuma mērķis ir paātrināt atgriešanos darbā labvēlīgu nosacījumu un darbaspēka trūkuma kontekstā. 2022. gada septembrī **Spānija** pieņēma jaunus grozījumus, lai nodrošinātu mājsaimniecībā nodarbinātām personām tiesības saņemt no iemaksām atkarīgus bezdarbnieka pabalstus, un kopš 2023. gada jūlija tā piešķir īpašus bezdarbnieka pabalstus māksliniekiem. **Zviedrija** 2023. gada jūnijā izdarīja grozījumus savā bezdarba apdrošināšanas likumā, atvieglojot prasības bezdarbnieka pabalsta saņemšanai (proti, no 80 stundām uz vismaz 60 stundām vismaz 6 mēnešus 12 mēnešu periodā). Arī kvalifikācijas periods ir uz laiku samazināts no 6 līdz 2 dienām. **Horvātija** saskaņā ar savu ANP 2023. gada decembrī plāno pieņemt jaunu tiesību aktu, ar ko tiks grozīts Darba tirgus likums, kas palielina bezdarbnieka pabalstu apmēru un pagarina to saņemšanas ilgumu, atvieglo prasības attiecībā uz neaizsargātā situācijā esošiem darba ņēmējiem un digitalizē pieteikšanās procesu bezdarbnieka pabalsta saņemšanai. **Somija** ir paziņojusi par izmaiņām bezdarbnieka pabalstu sistēmā, lai uzlabotu motivāciju strādāt, jo īpaši nosakot stingrāku kvalifikācijas periodu. Izmaiņas gaidāmas arī attiecībā uz bezdarbnieku tiesībām uz dienas naudu. Nosacījumus tiesībām uz pabalsta saņemšanu noteiks jauni ienākumu ierobežojuma nosacījumi, un paredzams, ka bezdarbnieka pabalsta apmērs tiks pakāpeniski samazināts no pašreizējā līmeņa līdz 80 % no sākotnējā līmeņa pēc 8 bezdarba nedēļām un vēlāk līdz 75 % pēc 34 bezdarba nedēļām. Sākot no 2024. gada janvāra, **Malta** ievieš augstāku bezdarba pabalstu līmeni. Pabalstus maksās ne ilgāk kā 26 nedēļas, un maksājumu likmes būs 60 % apmērā no personas iepriekšējās darba algas pirmajās 6 nedēļās, 55 % apmērā nākamās 10 nedēļas un 50 % apmērā pēdējās 10 nedēļas. Maksimālās maksājamās likmes pamatā būs 175 % no valsts minimālās algas.

Vairākas dalībvalstis, izstrādājot ar nodarbinātību saistītu politiku, veic pasākumus, lai stiprinātu sociālo dialogu un sadarbību ar sociālajiem partneriem. 2022. gada decembrī **Rumānija** saskaņā ar savu ANP pieņēma jaunu sociālā dialoga likumu, lai novērstu nepilnības sociālā dialoga procesā, ievērojot attiecīgos Padomes pieņemtos konkrētai valstij adresētos ieteikumus un SDO ieteikumu. Jaunajā likumā ir iekļautas dažas izmaiņas ekonomikas nozaru definīcijā, kas ir pamats turpmāku nozaru līmeņa darba koplīgumu slēgšanai. 2023. gada maijā **Ungārija** (kā daļu no kohēzijas politikas finansējuma veicinošajiem nosacījumiem) izveidoja trīspusējā foruma (Pastāvīgā apspriežu foruma) *ad hoc* apakškomiteju, lai nodrošinātu, ka ADTP stratēģiskā satvara izstrāde, īstenošana, uzraudzība un pārskatīšana tiek veikta sadarbībā ar sociālajiem partneriem. Paredzams, ka šīs apakškomitejas izveide palielinās apspriežu biežumu un padziļinās to saturu.

2.4. 8. pamatnostādne. Veicināt vienādas iespējas visiem, sekmēt sociālo iekļaušanu un apkarot nabadzību

Šajā iedaļā ir aplūkota nodarbinātības 8. pamatnostādnes īstenošana; minētā pamatnostādne iesaka dalībvalstīm veicināt vienādas iespējas visiem, sekmēt sociālo iekļaušanu un apkarot nabadzību saskaņā ar pīlāra 2. principu (par dzimumu līdztiesību), 3. principu (par vienlīdzīgām iespējām), 11. principu (par bērnu aprūpi un atbalstu bērniem), 12. principu (par sociālo aizsardzību), 14. principu (par minimālajiem ienākumiem), 15. principu (par ienākumiem un pensiju vecumdienās), 16. principu (par veselības aprūpi), 17. principu (par invalīdu iekļaušanu), 18. principu (par ilgtermiņa aprūpi), 19. principu (par mājokļiem un palīdzību bezpajumtniekiem) un 20. principu (par piekļuvi pamatpakalpojumiem). Šā ziņojuma 2.4.1. iedaļā ir analizēti pamatrādītāji, savukārt 2.4.2. iedaļā ir aprakstīti dalībvalstu veiktie politikas pasākumi.

2.4.1. Galvenie rādītāji

Mājsaimniecību izmantojamo bruto ienākumu (MIBI) uz vienu iedzīvotāju pieaugums ES līmenī nedaudz samazinājās un 2022. gadā dalībvalstīs kopumā saglabājās stabils, taču bija vērojams pakāpenisks ekonomikas attīstības tempa kritums. Vislielākais pieaugums bija vērojams Horvātijā, bet mazāks, tomēr ievērojams pieaugums — Austrijā, Ungārijā, Grieķijā un Dānijā (sk. 2.4.1. attēlu). "Labākais sniegums" ir Polijai, Ungārijai un Maltai, jo šajās valstīs 2022. gadā bija vērojams augsts līmenis — vairāk nekā 140–130 % no 2008. gada līmeņa. Igaunijā bija vislielākais samazinājums, un tai sekoja Lietuva, Čehija un Spānija, tomēr minētās valstis (izņemot Spāniju) saglabāja vēl arvien augstu reālo ienākumu līmeni. Kā parādīts 1.2. iedaļā, šīs pārmaiņas atspoguļo reālās algas pieauguma samazināšanās un citu MIBI komponentu attīstības kopējo ietekmi, citastarp pagaidu ienākumu atbalsta pasākumu turpmāku pakāpenisku pārtraukšanu pēc atveseļošanās no Covid-19 pandēmijas un stabilizāciju pēc tam. Pamatojoties uz 2022. gada rezultātiem un izmaiņām salīdzinājumā ar 2021. gadu, tika konstatēts, ka Grieķija, Itālija un Spānija atrodas "kritiskā situācijā" attiecīgi ļoti zema līmeņa dēļ un zema līmeņa kopā ar pasliktināšanās tendenci dēļ. Samērā līdzīga situācija ir Kiprā un Beļģijā, kur šis līmenis ir augstāks, bet ir vērojama pasliktināšanās, kā arī Čehijā, kur gan līmenis ir augstāks, gan pasliktināšanās ir izteiktāka. Visas šīs trīs situācijas ir "jānovēro".

2.4.1. attēls: Mājsaimniecību izmantojamo bruto ienākumu (MIBI) uz vienu iedzīvotāju pieaugums 2022. gadā lielākajā daļā dalībvalstu kopumā bija stabils

Reālie mājsaimniecību izmantojamie bruto ienākumi (MIBI) uz vienu iedzīvotāju 2022. gadā un izmaiņas attiecībā pret iepriekšējo gadu (2008. gads = 100, sociālo rezultātu pārskata pamatrādītājs)

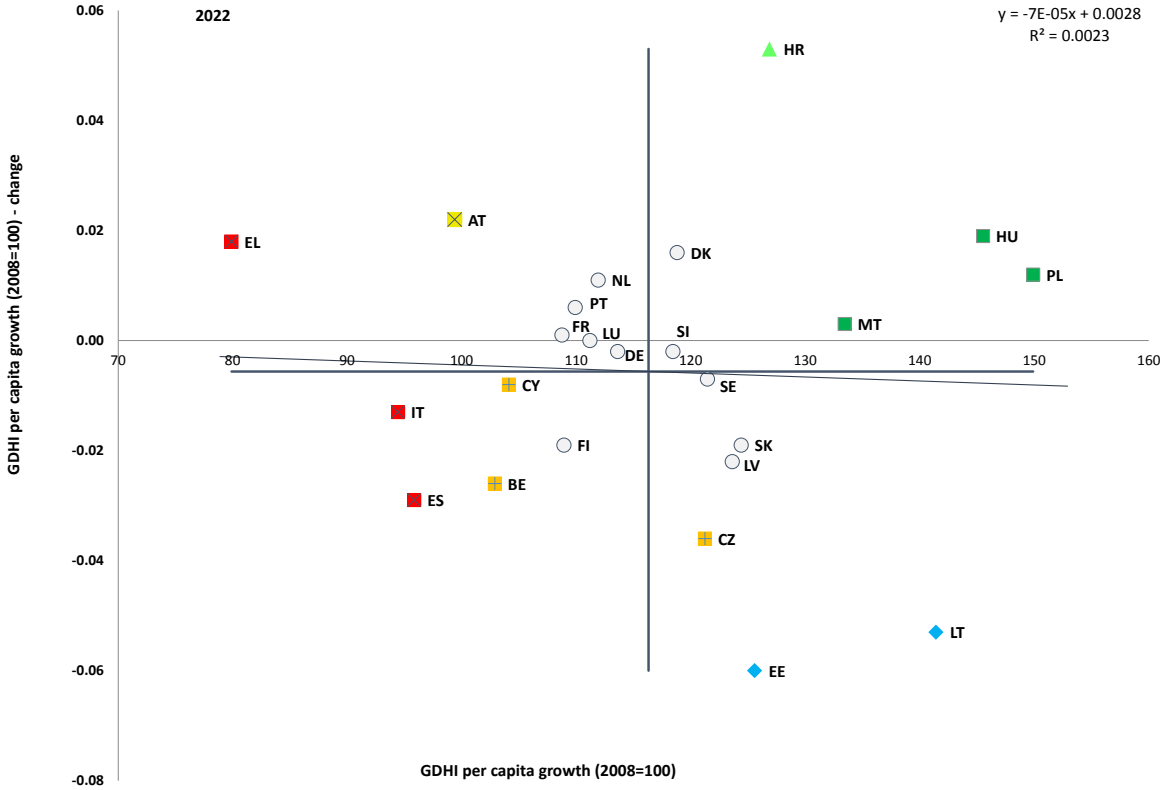

•

Piezīme. Asu krustpunkts ir nesvērtais ES vidējais rādītājs. Apzīmējumus skatīt pielikumā. Dati par BG, IE un RO nav pieejami.

Avots: *Eurostat* [tepsr_wc310], Eiropas nozaru konti.

Pateicoties izlēmīgai politiskai rīcībai, kas tika īstenota Covid-19 un enerģētikas krīzes laikā, nabadzības vai sociālās atstumtības riskam (*AROPE*) pakļauto cilvēku īpatsvars 2022. gadā ES kopumā saglabājās stabils un lielākajā daļā dalībvalstu samazinājās vai saglabājās stabils. Situācija ir "kritiska" Rumānijā, Bulgārijā un Latvijā, kurās salīdzinoši augstie rādītāji nav uzlabojušies (attiecīgi 34,4 %, 32,2 % un 26 %; sk. 2.4.2. attēlu). Francija, Zviedrija, Itālija, Lietuva un Igaunija ir "jānovēro", un visās šajās valstīs, izņemot Itāliju, ir konstatēts ievērojams pieaugums (no 1 līdz 3 procentpunktiem), bet Igaunijā un Lietuvā tas jau krietni pārsniedz ES vidējo rādītāju. Grieķijā, Spānijā un Itālijā *AROPE* rādītājs saglabājās virs ES vidējā līmeņa (21,6 %), taču samazinājās. Lielākajā daļā valstu, kuru sniegums kvalificēts kā "virs vidējā", *AROPE* rādītājs samazinājās, un lielākie uzlabojumi bija Portugālē un Luksemburgā — attiecīgi par 2,3 un 1,7 procentpunktiem. Slovēnijai un Čehijai ir "labākais sniegums" ar viszemāko *AROPE* rādītāju (attiecīgi 13,3 % un 11,8 %), lai gan Čehijā bija vērojams tā pieaugums. Tā kā dažās dalībvalstīs, kurās līmenis ir aptuveni ES vidējā rādītāja līmenī vai virs tā, uzlabojums ir lielāks par vidējo, ir vērojamas zināmas konverģences pazīmes, tomēr atšķirības starp dalībvalstīm joprojām ir lielas. Atšķirības *AROPE* rādītājos ir lielas arī starp ES reģioniem, citastarp dalībvalstu iekšienē, piemēram, Itālijā, Polijā, Ungārijā, Spānijā un Beļģijā (sk. 8. attēlu 5. pielikumā). Reformu un investīciju distributīvās ietekmes [219] pastāvīgai izvērtēšanai ir izšķiroša nozīme, lai nodrošinātu to efektivitāti nabadzības mazināšanā, palīdzot sasniegt ES pamatmērķi — līdz 2030. gadam palīdzēt vismaz 15 miljoniem cilvēku izkļūt no nabadzības.

2.4.2. attēls: Nabadzības vai sociālās atstumtības riskam pakļauto personu īpatsvars ES kopumā saglabājās stabils, un starp dalībvalstīm ir vērojamas dažas konverģences pazīmes

Nabadzības vai sociālās atstumtības riskam pakļauto personu īpatsvars, līmenis 2022. gadā līmenis un izmaiņas attiecībā pret iepriekšējo gadu (%, sociālo rezultātu pārskata

[219] Sk. Komisijas paziņojumu "Labāka dalībvalstu rīcībpolitiku distributīvās ietekmes novērtēšana" (COM(2022) 494 final).

pamatrādītājs)

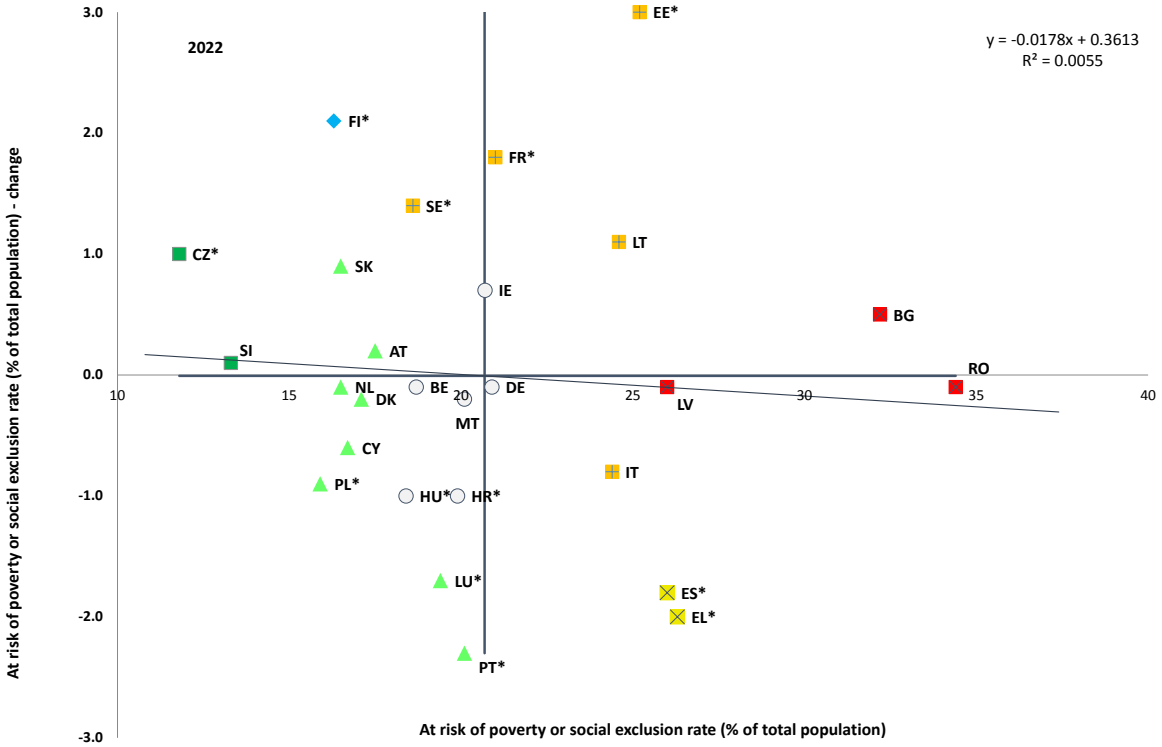

Piezīme. Asu krustpunkts ir nesvērtais ES vidējais rādītājs. Apzīmējumus skatīt pielikumā. Laikrindu pārrāvumi ir FR, LU un FI. Statistiski nozīmīgas izmaiņas ir atzīmētas ar zvaigznīti (*).
Avots: *Eurostat* [ilc_peps01n], *EU-SILC*.

Lielākajā daļā dalībvalstu rādītāji daudz nemainījās arī attiecībā uz monetāro nabadzību, smagu materiālo un sociālo nenodrošinātību un to cilvēku īpatsvaru, kuri dzīvo (gandrīz) bezdarbnieku mājsaimniecībās. Neraugoties uz augstākām enerģijas cenām un dzīves dārdzību laikā pēc atveseļošanās pēc Covid-19 pandēmijas, šī tendence līdzīgi kā *AROPE* rādītājs atspoguļo ES un dalībvalstu līmenī veikto politisko pasākumu ietekmi neseno krīžu laikā. 2022. gadā (ņemot vērā 2021. gada ienākumus) zemākais nabadzības riska (*AROP*) rādītājs ES bija Čehijā, kam sekoja Slovēnija, Ungārija, Dānija un Somija, lai gan Čehijā un Somijā šis rādītājs palielinājās (sk. 2.4.3. attēla augšējo paneli). Turpretī vislielākais rādītājs bija Bulgārijā, Igaunijā, Latvijā un Rumānijā, turklāt Bulgārijā un Igaunijā bija vērojams arī tā pieaugums. Saskaņā ar *Eurostat* ātrajām aplēsēm, kas attiecas uz 2022. gada ienākumiem, lielākajā daļā dalībvalstu AROP rādītāji saglabājās stabili, Grieķijā un Horvātijā tie palielinājās, bet Itālijā, Igaunijā, Bulgārijā un Rumānijā — samazinājās [220]. Pozitīvas norises šajā dimensijā ir saistītas arī ar veiktajiem ienākumu atbalsta pasākumiem, kas mazināja augstās inflācijas ietekmi uz neaizsargātākajām iedzīvotāju grupām. Tomēr dzīves dārdzības pieaugums ietekmē reālos ienākumus, un to atspoguļo arī *AROP* rādītājs (*piesaistīts 2021. gada datiem*), kas saskaņā ar aplēsēm ir palielinājies aptuveni pusē dalībvalstu un drīzāk norāda uz dzīves līmeņa pasliktināšanos [221]. Arī to personu īpatsvars, kuras dzīvo smagas materiālās un sociālās nenodrošinātības apstākļos, 2022. gadā ES kopumā saglabājās stabils, tomēr starp dalībvalstīm vēl arvien bija vērojamas būtiskas atšķirības — no 1,4 % Slovēnijā līdz 24,3 % Rumānijā (sk. 2.4.3. attēla vidējo paneli). Itālijā un Ungārijā šis rādītājs samazinājās par vairāk nekā 1 procentpunktu, bet lielākajā daļā pārējo valstu saglabājās stabils un tikai dažās citās valstīs (piem., Rumānijā, Latvijā, Igaunijā, Francijā un Vācijā) tas palielinājās. Atspoguļojot pozitīvo darba tirgus dinamiku atveseļošanās posmā, to personu īpatsvars, kas 2022. gadā dzīvoja (gandrīz) bezdarbnieku mājsaimniecībās (ņemot vērā 2021. gada ekonomisko aktivitāti), samazinājās lielākajā daļā dalībvalstu, un jo īpaši par 2 procentpunktiem vai vairāk Luksemburgā (kurā tas bija viszemākajā līmenī — 3,5 %), Spānijā, Grieķijā un Īrijā (sk. 2.4.3. attēla vidējo paneli). Tomēr Īrija un Grieķija, kā arī Beļģija, Vācija, Itālija, Francija un Somija, joprojām ir dalībvalstis ar visaugstākajiem rādītājiem (t. i., virs 9 %). Starp šīm valstīm pieaugums bija vērojams tikai Somijā.

---

220 Sk. ātro aplēšu eksperimentālos rezultātus, kas pieejami īpašā Eurostat tīmekļa vietnē.

221 Personas, kas pakļautas nabadzības riskam (rādītājs piesaistīts 2021. gada datiem), ir personas, kuru ekvivalentais rīcībā esošais ienākums ir zemāks par *2021. gadā aprēķināto* nabadzības riska slieksni, kas koriģēts ar saskaņoto patēriņa cenu indeksu (SPCI) starp 2021. un 2022. gadu. Sk. šim jautājumam veltīto Eurostat rakstu.

2.4.3. attēls: Nabadzības riska (*AROP*), smagas sociālās un materiālās nenodrošinātības un (gandrīz) bezdarbnieku mājsaimniecību rādītāji lielākajā daļā dalībvalstu kopumā saglabājas stabili vai samazinās

Nabadzības vai sociālās atstumtības riska rādītāja komponentu pamatrādītājs (%, 2015, 2021, 2022)

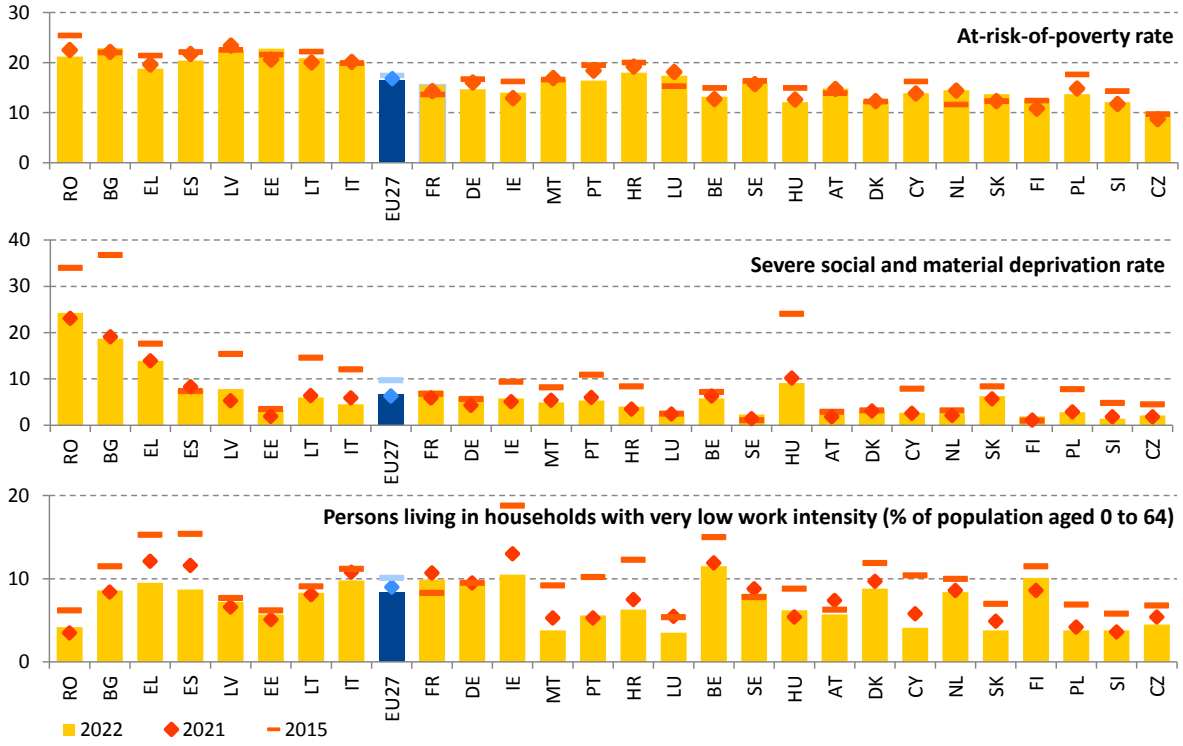

Piezīme. Rādītāji ir sarindoti atbilstoši *AROPE* rādītājiem 2022. gadā. Dati par FR ir provizoriski. FR un LU laikrindu pārrāvums attiecībā uz visiem trim komponentiem, kā arī attiecībā uz FI attiecībā uz (gandrīz) bezdarbnieku mājsaimniecībām, t. i., mājsaimniecībām ar ļoti zemu darba intensitāti.
Avots: *Eurostat* [tessi010], [tepsr_lm420], [tepsr_lm430], *EU-SILC*.

2022. gadā nedaudz palielinājās nabadzības vai sociālās atstumtības riskam pakļauto bērnu īpatsvars [222]**.** Šis īpatsvars ES vidēji bija 24,7 % salīdzinājumā ar 24,4 % 2021. gadā. Slovēnijā, Čehijā, Dānijā, Nīderlandē un Somijā tika reģistrēti viszemākie rādītāji (pieaugums reģistrēts tikai Somijā), un visām šīm valstīm bija vērtējums "labākais sniegums" (sk. 2.4.4. attēlu). Turpretī Rumānijā, Bulgārijā un Spānijā bija vislielākais īpatsvars, un tajās visās bija "kritiska situācija", turklāt Bulgārijā šīs parādības izplatība pieauga, bet Rumānijā un Spānijā netika novēroti būtiski uzlabojumi. Liels pieaugums bija vērojams Slovākijā un Francijā, savukārt vislielākie samazinājumi reģistrēti Luksemburgā, Ungārijā, Grieķijā un Portugālē. Bērnu monetārā nabadzība (*AROP* rādītājs) 2022. gadā (ņemot vērā 2021. gada ienākumus) bija 19,3 %, un tā samazinājās 21 dalībvalstī, bet ievērojami palielinājās Francijā un Slovākijā. *Eurostat* ātrās aplēses par 2022. gada ienākumiem liecina, ka bērnu nabadzības rādītājs lielākajā daļā valstu kopumā ir stabils (Grieķijā un Īrijā tas ir samazinājies, bet Čehijā — palielinājies). Kaut arī vidēji ES to bērnu īpatsvars, kuriem ir smaga materiālā un sociālā nenodrošinātība, palielinājās no 7,5 % 2021. gadā līdz 8,4 % 2022. gadā, tas samazinājās pusē dalībvalstu, jo īpaši Ungārijā un Itālijā. Tomēr Ungārija, kā arī Rumānija, Bulgārija un Grieķija joprojām bija valstis ar vislielāko īpatsvaru. To bērnu īpatsvars, kuri dzīvo (gandrīz) bezdarbnieku mājsaimniecībās, samazinājās vai saglabājās stabils 20 dalībvalstīs (ņemot vērā 2021. gada ekonomisko aktivitāti). Visaugstākais tas joprojām bija Īrijā, kam sekoja Vācija, Francija un Bulgārija — visās šajās valstīs šis īpatsvars bija nedaudz virs 10 %.

[222] Papildus *AROPE* rādītājam attiecībā uz bērniem šajā rindkopā ir izmantotas Eurostat ātrās aplēses un *AROPE* komponenti, [ilc_li02], [ilc_mdsd11] and [ilc_lvhl11n]. Saistībā ar *AROPE* rādītāja atsauces gadu bērniem un tā komponentiem sk. 2. pielikuma 4. un 5. zemsvītras piezīmi.

2.4.4. attēls. 2022. gadā nabadzības vai sociālās atstumtības riskam pakļauto bērnu (0–17 gadu vecuma grupā) īpatsvars kopumā saglabājās stabils, un nebija skaidru pazīmju, kas liecinātu par konverģenci starp dalībvalstīm

Nabadzības vai sociālās atstumtības riskam pakļauto personu īpatsvars, līmenis 2022. gadā līmenis un izmaiņas attiecībā pret iepriekšējo gadu (%, sociālo rezultātu pārskata pamatrādītājs)

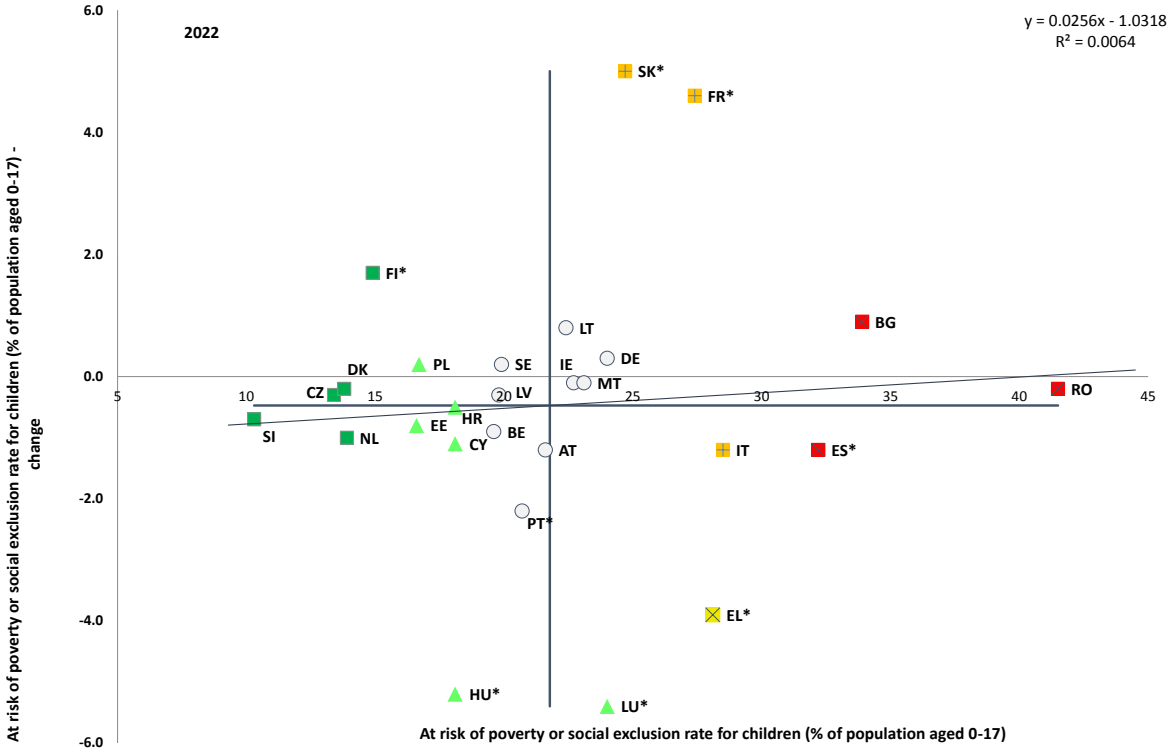

Piezīme: Asu krustpunkts ir nesvērtais ES vidējais rādītājs. Apzīmējumus skatīt pielikumā. Laikrindu pārrāvumi ir FR, LU un FI. Statistiski nozīmīgas izmaiņas ir atzīmētas ar zvaigznīti (*).
Avots: *Eurostat* [tepsr_lm412], *EU-SILC*.

Ir mazāk ticams, ka nabadzībā vai sociālajā atstumtībā uzauguši bērni pilnībā īstenos savu potenciālu darba tirgū un sabiedrībā. Tas jo īpaši attiecas uz grūtībām piekļūt kvalitatīvai izglītībai un to pabeigt, apgūt darba tirgum atbilstošas prasmes, kā arī vēlāk spēt izmantot karjeras iespējas — visas šīs grūtības palielina risku nodot nabadzību no paaudzes paaudzē. Ņemot to vērā, agrīna intervence bērnu nabadzības mazināšanai šķiet īpaši svarīga. Salīdzinošās novērtēšanas satvarā bērnu aprūpei un atbalstam bērniem ir identificēti rādītāji, kas ļauj uzraudzīt bērnu stāvokli dalībvalstīs [223]. 2022. gadā (ņemot vērā 2021. gada ienākumu līmeni) sociālo pārvedumu (izņemot pensijas) ietekme uz bērnu nabadzības mazināšanu dažās dalībvalstīs — īpaši Spānijā, Rumānijā un Grieķijā (21,5 % Spānijā un 24,8 % Rumānijā un Grieķijā) —, vēl arvien bija ievērojami zemāka par ES vidējo rādītāju (42 %), bet valstīs, kurās atzīmēts "labākais sniegums", tā bija krietni lielāka (58,1 % Vācijā, 59,9 % Īrijā un 66,8 % Somijā; sk. 2.4.9. attēlu par to pašu rādītāju attiecībā uz visiem iedzīvotājiem) [224]. Turklāt Bulgārijā, Grieķijā, Kiprā, Ungārijā, Rumānijā un Spānijā bērnu materiālās nenodrošinātības līmenis saglabājās tuvu 20 % atzīmei vai bija lielāks par to (2021), savukārt ES vidējais rādītājs bija 13 % [225].

[223] Saistītā informācijas piezīme par *SPC* rādītāju apakšgrupu ir pieejama tiešsaistē.

[224] To var aprēķināt no *AROP* rādītāja bērniem pēc un pirms pārvedumiem (izņemot pensijas), izmantojot attiecīgi *Eurostat* [ilc_li02] un [ilc_li09], — līdzīgi kā saistībā ar pamatrādītāju. Šajā analīzē nav aplūkoti sociālie pārvedumi natūrā, to vidū bezmaksas pirmsskolas izglītība un aprūpe, izglītība un veselības aprūpe. Laikrindas pārrāvums ir 2022. gada datos par Spāniju un Rumāniju.

[225] *Eurostat* [ilc_chmd01] — plašāka informācija par šo rādītāju pieejama šeit. Bērnu materiālā nenodrošinātība ir saistīta ar to, ka bērniem nav pieejamas vismaz trīs no 17 vienībām, kas ir būtiskas veiksmīgām skolas gaitām un veselīgai fiziskajai attīstībai (piem., piemērotas grāmatas, svaigi augļi un dārzeņi).

Nabadzības dziļums ES un aptuveni pusē dalībvalstu vidēji samazinājās gan attiecībā uz iedzīvotājiem kopumā, gan attiecībā uz bērniem. Šo dziļumu mēra kā starpību starp nabadzības riskam pakļauto personu tipisko ienākumu līmeni un to ienākumu līmeni, zem kura personas tiek uzskatītas par pakļautām šādam riskam. Attiecībā uz iedzīvotājiem kopumā 2022. gadā (ņemot vērā 2021. gada ienākumus) šī starpība relatīvā izteiksmē bija 23,1 % no nabadzības riska sliekšņa ES, savukārt 2021. gadā (ņemot vērā 2020. gada ienākumus) šis rādītājs bija 24,5 % [226]. Neraugoties uz ievērojamu samazinājumu (par 6,1 procentpunktu), vislielākā starpība bija Rumānijā (32 %), tai sekoja Spānija, Latvija, Itālija un Bulgārija (attiecīgi 27,8 %, 27,7 %, 26,1 % un 26 %). Visstraujākais samazinājums bija vērojams Slovākijā un Ungārijā, sasniedzot līmeni, kas ir zemāks par ES vidējo (attiecīgi 18,4 % un 19,4 %). Nabadzība ir dziļāka personām, kas dzīvo (gandrīz) bezdarbnieku mājsaimniecībās, un ES 2021. gadā bija aptuveni 36 % (ņemot vērā ienākumus 2020. gadā). Attiecībā uz bērniem situācija dalībvalstīs kopumā ir līdzīga — bērnu nabadzības dziļums ES vidēji ir lielāks (24,4 %) nekā iedzīvotājiem kopumā. Vislielākais bērnu nabadzības dziļums bija Bulgārijā (42,8 %), kur tas arī ievērojami palielinājās (par 9,1 procentpunktu), kam sekoja Rumānija (33,1 %), Spānija (31,8 %) un Itālija (27,9 %), kur, neraugoties uz neseno samazinājumu, šis rādītājs saglabājās augsts. Arī Portugālē un Nīderlandē šis rādītājs attiecībā uz bērniem ir liels (attiecīgi 26,1 % un 26 %). Turpretī Somijā un Ungārijā bija viszemākie rādītāji (attiecīgi 12,3 % un 14,5 %).

[226] Šajā rindkopā izmantoto datu pamatā ir *Eurostat* [ilc_li11]. Šo rādītāju, kas zināms arī kā relatīvā mediānas nabadzības riska plaisa, aprēķina kā atšķirību starp personu, kuras atrodas zem nabadzības riska sliekšņa, medianālo ekvivalento izmantojamo ienākumu un nabadzības riska slieksni, kas izteikta procentos no nabadzības riska sliekšņa (robežpunkts: 60 % no valsts medianālā ekvivalentā izmantojamā ienākuma). Rādītāju personām, kas dzīvo (gandrīz) bezdarbnieku mājsaimniecībās, aprēķina *Eurostat* (nav publicēts) kā atšķirību starp personu, kuru ekvivalentais izmantojamais ienākums atrodas zem nabadzības riska sliekšņa un kuri dzīvo (gandrīz) bezdarbnieku mājsaimniecībās, medianālajiem ekvivalentajiem kopējiem neto ienākumiem un nabadzības riska slieksni, izsakot procentos no nabadzības riska sliekšņa. Šis slieksnis ir 60 % no konkrētas valsts (nevis visas ES) iedzīvotāju medianālā ekvivalentā izmantojamā ienākuma.

Salīdzinājumā ar stabilām vai pozitīvām tendencēm, kas vērojamas attiecībā uz visiem iedzīvotājiem kopumā, nabadzības vai sociālās atstumtības risks personām ar invaliditāti 2022. gadā uzlabojās tikai nedaudz. *AROPE* rādītājs personām ar invaliditāti ES samazinājās no 29,7 % 2021. gadā līdz 28,8 % 2022. gadā, tomēr tas joprojām ir augstāks nekā pārējiem iedzīvotājiem un dažādās dalībvalstīs ievērojami atšķiras (sk. 2.4.5. attēlu). Īpaši sarežģīta situācija ir astoņās dalībvalstīs (Bulgārijā, Igaunijā, Lietuvā, Rumānijā, Latvijā, Īrijā, Maltā un Horvātijā), kur *AROPE* rādītājs pārsniedz 35 %. Šo valstu vidū samazinājums bija vērojams tikai Rumānijā (par 1,3 procentpunktiem), bet Igaunijā, Lietuvā un Bulgārijā tika reģistrēts būtisks pieaugums. Arī Zviedrijā bija vērojams būtisks *AROPE* rādītāja pieaugums attiecībā uz personām ar invaliditāti, tomēr šajā valstī šis rādītājs vēl arvien bija daudz tuvāks ES vidējam rādītājam (30,6 %). Kopumā nabadzības vai sociālās atstumtības risks parasti ir mazāks personām ar invaliditāti, kas ir 65 gadus vecas vai vecākas un kas dzīvo privātās mājsaimniecībās, izņemot Igauniju, Bulgāriju un Latviju, kurās nabadzības vai sociālās atstumtības risks šajā vecuma grupā ir vairāk nekā divas reizes lielāks nekā vidēji ES (attiecīgi 61,8 %, 55,1 % un 48,1 % salīdzinājumā ar 23,9 % vidēji ES). Starp valstīm pastāv lielas atšķirības arī attiecībā uz nabadzības riska atšķirību starp personām ar invaliditāti un personām bez invaliditātes. Itālijā un Grieķijā šī atšķirība 2022. gadā bija vismazākā (4 procentpunkti), bet Igaunijā, Lietuvā un Īrijā šis rādītājs bija sešas reizes lielāks (attiecīgi 28, 25,6 un 24,6 procentpunkti).

2.4.5. attēls. Personas ar invaliditāti saskaras ar lielāku nabadzības un sociālās atstumtības risku nekā personas bez invaliditātes

To personu ar invaliditāti un personu bez invaliditātes īpatsvars, kurām draud nabadzība vai sociālā atstumtība, vecuma grupa: 16 un vairāk gadu, 2022. un 2021. gads (%)

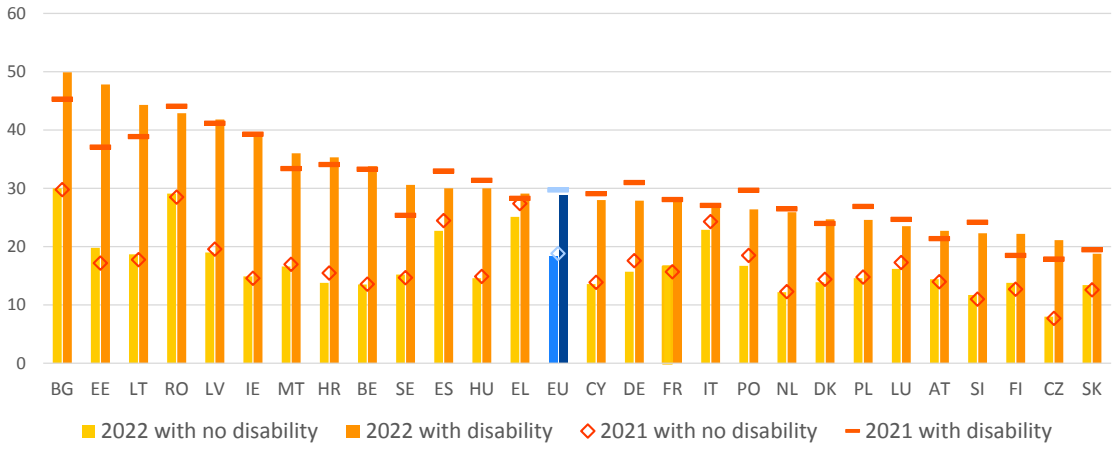

Piezīme. Laikrindu pārrāvumi ir attiecībā uz FR un LU.
Avots: *Eurostat* [hlth_dpe010], *EU-SILC*.

To personu ar migrantu izcelsmi īpatsvars, kurām draud nabadzība vai sociālā atstumtība, 2022. gadā joprojām bija daudz lielāks nekā pārējiem iedzīvotājiem, tāpēc ir vajadzīgi mērķtiecīgi intervences pasākumi. Vairākās dalībvalstīs *AROPE* rādītāji ārpus ES dzimušām personām lielākoties bija daudz augstāki nekā ES dzimušajiem (par vairāk nekā 20 procentpunktiem): attiecīgi 52,2 % un 24,1 % Grieķijā, 50,9 % un 20,6 % Spānijā, 42,7 % un 15 % Beļģijā, 41,4 % un 11,6 % Austrijā, 41,2 % un 16,5 % Francijā [227]. No šīm valstīm *AROPE* rādītājs ārpus ES dzimušajiem salīdzinājumā ar 2021. gadu samazinājās tikai Spānijā (par 5,5 procentpunktiem).

ES valstīs ar nabadzību vēl aizvien saskaras ļoti liels skaits romu. Tas savukārt vēl vairāk veicina diskrimināciju. 2021. gadā FRA apsekotajās dalībvalstīs vidēji 80 % romu bija pakļauti nabadzības riskam, un attiecībā uz romu bērniem šis rādītājs bija vēl augstāks — 83 %, turklāt laikposmā no 2016. gada līdz 2021. gadam šī situācija faktiski nebija uzlabojusies [228]. Vidēji gandrīz puse romu tautības iedzīvotāju (48 %) saskārās ar smagu materiālo nenodrošinātību, turklāt jauniešu un vecāka gadagājuma cilvēku vidū šis īpatsvars bija vēl lielāks. Materiālās nenodrošinātības atšķirība starp romu bērniem un pārējiem sasniedz 47 %. Tomēr salīdzinājumā ar 2016. gadu šī situācija ir uzlabojusies sešās no deviņām valstīm, par kurām pieejami salīdzināmi dati. 2020. gada oktobrī pieņemtajā ES romu līdztiesības, iekļaušanas un līdzdalības stratēģiskajā satvarā 2020.–2030. gadam dalībvalstis tiek aicinātas vismaz uz pusi samazināt romu un pārējo iedzīvotāju nabadzības plaisu (arī attiecībā uz bērniem) un nodrošināt, lai līdz 2030. gadam lielākā daļa romu izkļūtu no nabadzības. Ar 2021. gada martā pieņemto Padomes Ieteikumu par romu līdztiesību, iekļaušanu un līdzdalību [229] dalībvalstis apņēmās cīnīties pret ārkārtīgi augsto romu nabadzības riska rādītāju un materiālo un sociālo nenodrošinātību, lai nodrošinātu rezultatīvu atbalstu romu līdztiesībai, iekļaušanai un līdzdalībai.

---

227 Kā liecina *Eurostat* rādītājs [ilc_peps06n], salīdzinājums veikts starp personām, kuras dzimušas ārpus ES27, un personām, kuras dzīvo ziņotājā valstī; personas, kuras ir 18 gadus vecas un vecākas. Dati attiecībā uz Rumāniju par 2022. gadu nav pieejami.

228 Dati par romiem ņemti no FRA 2021. gada romu apsekojuma. Apsekojumā piedalījās BG, CZ, EL, ES, HR, HU, PT, RO un SK. Ņemot vērā izlases atšķirīgo lielumu un raksturlielumus, salīdzinājumi ar iepriekšējiem apsekojumiem (t. i., 2016. gada apsekojumu) būtu jāveic piesardzīgi. Sk. *FRA* apsekojuma ziņojumu (10. un 11. lpp.), kurā padziļināti aplūkoti iespējamie tendenču analīzes ierobežojumi. Nākamais *FRA* romu apsekojums tiks veikts 2024. gadā, pamatojoties uz 2021. gada apsekojumu.

229 2021. gada martā tika pieņemts Padomes Ieteikums par romu līdztiesību, iekļaušanu un līdzdalību (OV C 93, 19.3.2021., 1.–14. lpp.).

Atjaunināto romu stratēģisko satvaru novērtējumā dalībvalstis aicinātas pievērsties identificētajām jomām, kurās nepieciešami uzlabojumi, kā arī atjaunot un grozīt savus satvarus, citastarp padarīt tos vērienīgākus [230]. Padome 2023. gada 9. oktobrī pieņēma secinājumus par pasākumiem, ar ko romiem nodrošina līdztiesīgu piekļuvi atbilstošiem mājokļiem bez segregācijas un risina nošķirto apmetņu jautājumu, aicinot dalībvalstis identificēt un izmantot visu šim nolūkam pieejamo finansējumu.

Visā ES 2022. gadā palielinājās enerģētiskā nabadzība, atspoguļojot arī enerģētikas krīzes sākotnējo ietekmi. Viens no galvenajiem rādītājiem, ko izmanto, lai uzraudzītu enerģētisko nabadzību ES, ir to cilvēku īpatsvars, kuri nespēj uzturēt savu mājokli pietiekami siltu [231]. Šā īpatsvara 2022. gada rādītāji atspoguļo ietekmi, ko izraisījis enerģijas cenu kāpums, kas sākās 2021. gada otrajā pusē un saasinājās 2022. gadā. Ņemot vērā iepriekš minēto, to cilvēku īpatsvars, kuri nespēj uzturēt savu mājokli pietiekami siltu, ES palielinājās par 2,4 procentpunktiem un 2022. gadā sasniedza 9,3 %. Tādējādi tika pārtraukta ES pastāvīgās samazināšanās tendence, kas bija vērojama laikposmā no 2015. gada līdz 2021. gadam (no 9,6 % līdz 6,9 %). Kā varēja gaidīt, 2022. gadā šādā situācijā esošu nabadzības riskam pakļauto personu īpatsvars pieauga straujāk nekā iedzīvotājiem kopumā (par 3,8 procentpunktiem), vairāk nekā divas reizes pārsniedzot ES vidējo rādītāju (20,2 % 2022. gadā). Nespēja uzturēt mājokli pietiekami siltu iedzīvotāju vidū dažādās dalībvalstīs bija ļoti atšķirīga — no 1,4 % Somijā 2022. gadā līdz 22,5 % Bulgārijā (sk. 2.4.6. attēlu). Visās dalībvalstīs šis īpatsvars bija augstāks nabadzības riskam pakļauto iedzīvotāju vidū — no 3,9 % Somijā līdz 50,6 % Kiprā. Rumānijā, Francijā, Īrijā un Vācijā bija vērojams vislielākais šā rādītāja pieaugums iedzīvotājiem kopumā, bet Portugālē, Rumānijā, Francijā, Latvijā, Slovākijā, Vācijā un Nīderlandē — vislielākais pieaugums nabadzības riskam pakļauto iedzīvotāju vidū.

2.4.6. attēls. 2022. gadā ES un lielākajā daļā dalībvalstu pieauga enerģētiskā nabadzība

To personu īpatsvars, kas nespēj uzturēt mājokli pietiekami siltu; iedzīvotāji kopā un nabadzības riskam pakļauto iedzīvotāju grupa, 2021. un 2022. gads (%)

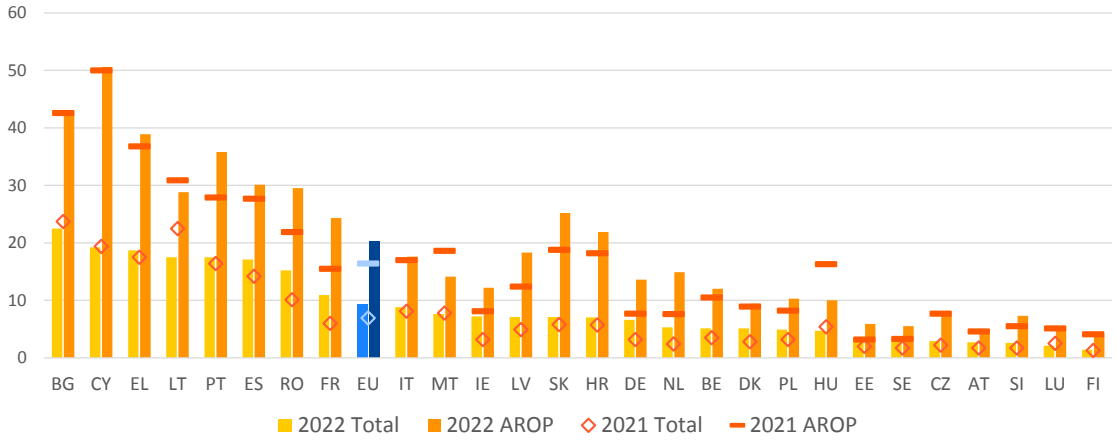

Piezīme. Laikrindu pārrāvumi ir attiecībā uz FR un LU.
Avots: *Eurostat* [ilc_mdes01], *EU-SILC*.

230 Novērtējumu skatīt COM/2023/7 final.

231 Plašāku informāciju sk. *SPC-ISG* faktu lapā par pieejamajiem enerģētiskās nabadzības rādītājiem ES līmenī.

Pīlāra 6. izcēlums. Piekļuve pamatpakalpojumiem ES

Pamatpakalpojumi nodrošina cilvēku pamatvajadzības, ir svarīgi labbūtības nodrošināšanai un palīdz piekļūt precēm un pakalpojumiem, kas veicina aktīvu līdzdalību sabiedrībā un darba tirgū. Eiropas sociālo tiesību pīlāra 20. princips paredz, ka ikvienai personai ir tiesības piekļūt kvalitatīviem pamatpakalpojumiem [232], un tajā aicināts šajā ziņā sniegt atbalstu tiem, kam tas ir nepieciešams, jo tas ir svarīgi, lai sekmētu progresu ES nabadzības mazināšanas mērķrādītāja sasniegšanā līdz 2030. gadam. ES līmenī piekļuve pamatpakalpojumiem tiek atbalstīta ar nozaru tiesību aktiem, universālo un sabiedrisko pakalpojumu sniegšanas pienākumiem, patērētāju tiesību aizsardzību un finansējumu. Nozaru tiesību aktos, kas pieņemti vai pārskatīti kopš šā pīlāra pieņemšanas, ir iekļauti noteikumi, lai labāk identificētu iedzīvotājus, kuriem nav piekļuves pamatpakalpojumiem, novērtētu šīs situācijas iemeslus un veiktu nepieciešamos pasākumus [233]. Dalībvalstis tiek aicinātas atbalstīt piekļuvi pamatpakalpojumiem arī Padomes Ieteikumā par to, kā nodrošināt taisnīgu pārkārtošanos uz klimatneitralitāti un Padomes Ieteikumā par minimālo ienākumu [234]. 2023. gada jūnijā Komisija publicēja savu pirmo ziņojumu par piekļuvi pamatpakalpojumiem ES [235].

Kaut arī lielākajai daļai ES iedzīvotāju ir pieejami pamatpakalpojumi, nabadzības vai sociālās atstumtības riskam pakļautie cilvēki un visneaizsargātākās iedzīvotāju grupas saskaras ar ievērojamiem šķēršļiem. Svarīgs šķērslis var būt pieejamība cenas ziņā. Šajā ziņā 9,3 % ES iedzīvotāju nespēj uzturēt savu mājokli pietiekami siltu, 2,4 % nevar atļauties interneta pieslēgumu personīgai lietošanai mājās, 2,4 % nevar atļauties regulāri izmantot sabiedrisko transportu un 1,5 % dzīvo mājsaimniecībās, kurās nav vannas, dušas vai tualetes ar skalošanas iespēju, — visi šie rādītāji dažādās valstīs ievērojami atšķiras [236]. Nabadzības vai sociālās atstumtības riskam (*AROPE*) pakļautās mājsaimniecības aptuveni par 60 % lielāku budžeta daļu mēdz tērēt pamatpakalpojumiem, tāpēc tās ir neaizsargātākas pret cenu pieaugumu (sk. grafiku). Problēmas rada arī vispārēja pieejamība un piekļūstamība, kas dažkārt ir saistīta ar citiem aspektiem, piemēram, prasmju trūkumu vai ģeogrāfiskiem faktoriem (plaisa starp pilsētām un laukiem, attāli un salu reģioni).

---

232 Pamatpakalpojumi ir piekļuve ūdenim, kanalizācijai, enerģijai, transportam, finanšu pakalpojumiem un digitālajiem sakariem. Atbalsta pakalpojumi ir pirmsskolas izglītība un aprūpe, izglītība un apmācība, veselības aprūpe, ilgtermiņa aprūpe, kā arī sociālās iekļaušanas pakalpojumi.

233 Piemēram, Direktīva (ES) 2018/1972 par Eiropas Elektronisko sakaru kodeksa izveidi (pārstrādāta redakcija), Direktīva (ES) 2020/2184 par dzeramā ūdens kvalitāti (pārstrādāta redakcija) un Priekšlikums direktīvai par komunālo notekūdeņu attīrīšanu (pārstrādāta redakcija) (COM(2022) 541 final).

234 Padomes Ieteikums par to, kā nodrošināt taisnīgu pārkārtošanos uz klimatneitralitāti (2022/C 243/04) un Padomes Ieteikums par adekvātu minimālo ienākumu, kas nodrošina aktīvu iekļaušanu (2023/C 41/01).

235 *Komisijas ziņojums par piekļuvi pamatpakalpojumiem ES* (SWD(2023) 213 final/2).

236 *Eurostat*, *EU SILC* [ilc_mdes01], [ilc_mddu07a], dati par 2022. gadu, [ilc_mdes13a], dati par 2014. gadu (*ad hoc* modulī par materiālo nenodrošinātību; jauni pierādījumi gaidāmi 2024. gadā, izmantojot 6 gadu moduli par piekļuvi pakalpojumiem), un [ilc_mdho05], dati par 2020. gadu.

Mājsaimniecību izdevumi pamatpakalpojumiem; *AROPE* mājsaimniecības un mājsaimniecības, kas nav *AROPE*

Mājsaimniecību izmantojamie ienākumi par pamatpakalpojumiem, mediānā daļa, *AROPE* mājsaimniecības un mājsaimniecības, kas nav *AROPE*, 2015 (%)

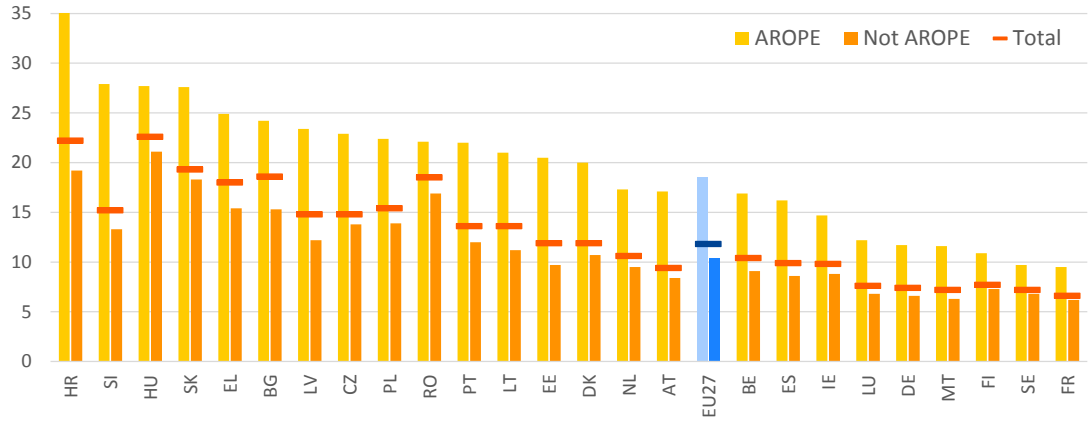

Piezīme. ES vidējā svērtā vērtība neietver CY un IT. Saistībā ar stratēģiju "Eiropa 2020" izmantota vecā *AROPE* definīcija.

Avots: *Eurostat* [icw_aff_03], *HBS*.

Dalībvalstīs ir vērojamas būtiskas atšķirības attiecībā uz to, kā tiek atbalstīta neaizsargāto grupu piekļuve pamatpakalpojumiem. Vācijā un **Somijā** atbalsts tiek sniegts kā daļa no minimālo ienākumu pabalstu sistēmas, un tā apmērs ir skaidri noteikts, ņemot vērā pamatpakalpojumu izmaksas. **Zviedrijā** tiek sniegts netiešs atbalsts, jo dažu pamatpakalpojumu izmaksas ir iekļautas īres maksā un tādējādi arī naudas pabalsta aprēķinā. **Maltā** mājsaimniecībām ar zemiem ienākumiem ir tiesības saņemt enerģijas pabalstu, kas sedz ūdens, elektronerģijas un gāzes izmaksas. **Lietuvā** un **Rumānijā** pašvaldības pilnībā vai daļēji sedz izmaksas, kas saistītas ar mājsaimniecību ar zemiem ienākumiem pieslēgšanu ūdensapgādes un kanalizācijas sistēmām. **Kiprā** tiek nodrošinātas bezmaksas skolēnu autobusu biļetes, 50 % atlaide braukšanas biļetei visiem sociālo karšu turētājiem un bezmaksas transports visiem palīdzības saņēmējiem un cilvēkiem ar mazām pensijām. Četras dalībvalstis (**Vācija, Lietuva, Portugāle un Somija**) nodrošina pamatlīmeņa digitālo savienojamību mājsaimniecībām mājās vai nodrošina tās nepārtrauktību, savukārt divas citas dalībvalstis (**Beļģija** un **Portugāle**) nesen ir atjauninājušas savus telekomunikāciju tiesību aktus, lai sociālo tarifu piemērošanu attiecinātu arī uz mobilā platjoslas interneta piekļuves nodrošināšanu. Dažās dalībvalstīs (**Lietuvā, Īrijā, Spānijā un Somijā**) tiek izstrādātas stratēģijas, lai nodrošinātu, ka skaidras naudas izņemšanu no bankomātiem vienmēr ir iespējams veikt pietiekami tuvu dzīvesvietai.

2022. gadā ES vidēji samazinājās ienākumu nevienlīdzība, taču situācija dažādās dalībvalstīs bija atšķirīga. ES vidējais rādītājs samazinājās no 4,99 2021. gadā līdz 4,74 2022. gadā (attiecīgi 2020. un 2021. ienākumu gadā), un dažādās dalībvalstīs bija vērojamas atšķirīgas tendences (sk. 2.4.7. attēlu). Vislielākais samazinājums bija Rumānijā (1,14), kurā tomēr joprojām ir viens no augstākajiem līmeņiem (6) un kuras vērtējums ir "vājš, bet uzlabojas". Spānijā un Grieķijā reģistrēts daudz mazāks samazinājums (aptuveni 0,5), kas arī sākās no salīdzinoši augsta līmeņa, tādējādi arī šajās valstīs šis rādītājs vērtējams kā "vājš, bet uzlabojas". "Kritiska situācija" tika reģistrēta Bulgārijā un Latvijā, kur, neraugoties uz salīdzinoši nelielo samazinājumu 2022. gadā, ienākumu nevienlīdzības līmenis ir viens no augstākajiem Savienībā, savukārt Lietuvā, kurā arī vērojama "kritiska situācija", bija vērojams pat turpmāks pieaugums. Vislielākais pieaugums reģistrēts Igaunijā un Zviedrijā, un tās ir "jānovēro", tāpat arī Itālijā, kurā, gluži pretēji, bija vērojama neliela samazināšanās, bet no augstāka līmeņa. Slovākijai, Slovēnijai, Čehijai un Beļģijai 2022. gadā bija "labākais sniegums" — visās šajās valstīs ienākumu nevienlīdzība bija zema. Dažās dalībvalstīs (piem., Ungārijā, Itālijā un Zviedrijā) dažādos reģionos bija vērojamas ienākumu nevienlīdzības līmeņa atšķirības (sk. 4. attēlu 5. pielikumā). Saskaņā ar Eurostat ātrajām aplēsēm ienākumu nevienlīdzība arī 2022. gadā (ienākumu gads) saglabājās nemainīga vai samazinājās (piem., Rumānijā), un tas atspoguļo ātru politisko reakciju ES un dalībvalstu līmenī, lai novērstu inflācijas negatīvo ietekmi [237], jo īpaši uz mājsaimniecībām ar zemiem ienākumiem. Lai ņemtu vērā politikas pasākumu ietekmi uz ienākumu nevienlīdzību un nodrošinātu informāciju politikas veidošanas procesā *ex ante*, īpaši svarīgi ir sistemātiski politikas pasākumu distributīvās ietekmes novērtējumi.

2.4.7. attēls. Ienākumu nevienlīdzība ES vidēji ir samazinājusies, taču situācija valstu līmenī ir atšķirīga

Ienākumu kvintiļu attiecības indekss (S80/S20), 2022. gada līmeņi un izmaiņas attiecībā pret iepriekšējo gadu (sociālo rezultātu pārskata

[237] Sk. ātro aplēšu eksperimentālos rezultātus, 11. lpp.

pamatrādītājs)

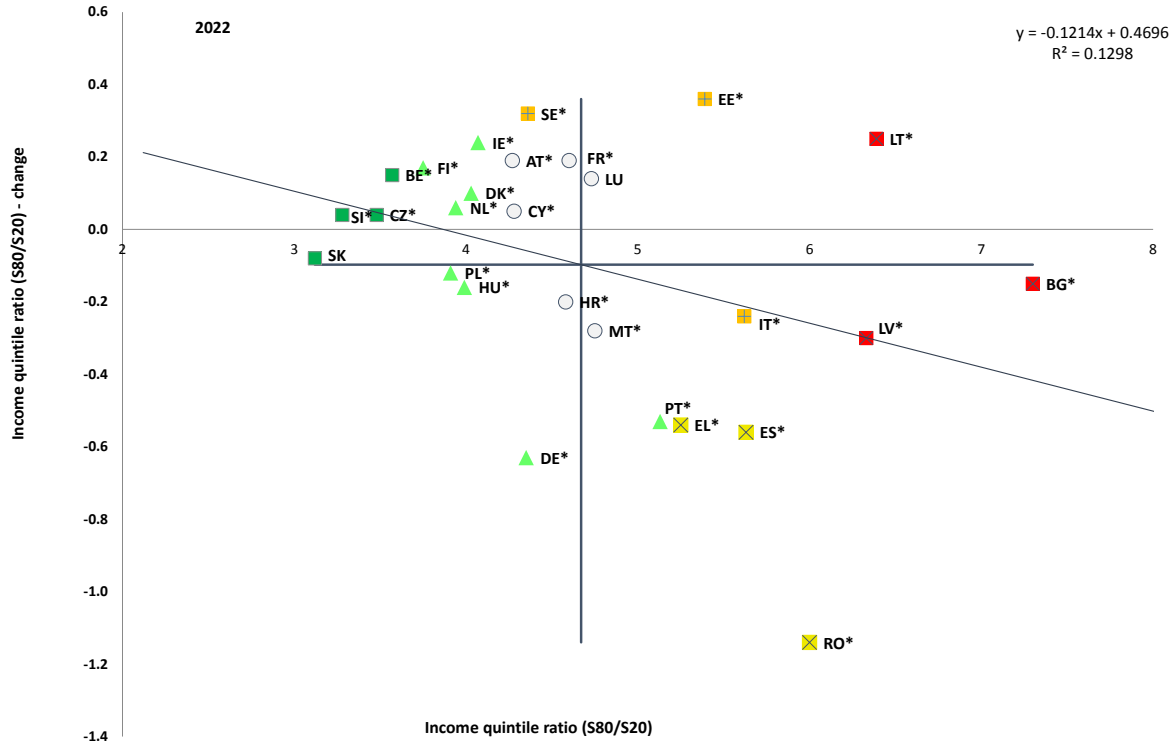

Piezīme: Asu krustpunkts ir nesvērtais ES vidējais rādītājs. Apzīmējumus skatīt pielikumā. Laikrindu pārrāvumi ir attiecībā uz FR un LU. Statistiski būtiskas izmaiņas ir atzīmētas ar zvaigznīti (*).
Avots: *Eurostat* [tessi180], *EU-SILC*.

Ienākumu nevienlīdzības vidējā rādītāja samazināšanos Savienībā galvenokārt noteica pārmaiņas ienākumu sadalījuma apakšējā daļā. Ienākumu nevienlīdzības vidējā rādītāja palielināšanos 21. gadsimta otrās desmitgades sākumā noteica pieaugums ienākumu sadalījuma apakšējā daļā (uz to norāda S50/S20 rādītājs, sk. 2.4.8. attēlu). Tāpat arī kopējais samazinājums, kas vērojams pēdējos gados (no 2016. gada), galvenokārt atspoguļo samazinājumu ienākumu sadalījuma apakšējā daļā. Tāpat kā iepriekšējos gados, dalībvalstīs, kurās 2022. gadā bija lielāka vispārējā ienākumu nevienlīdzība (ko mēra ar S80/S20 rādītāju) (ņemot vērā 2021. gada ienākumus), kopumā bija vērojama lielāka nevienlīdzība gan ienākumu sadalījuma apakšējā, gan augšējā daļā, kā tas izriet no S50/S20 un S80/S50 rādītāju analīzes. Ar nedaudziem izņēmumiem (piem., Bulgārija, Lietuva, Portugāle un Malta) dalībvalstīs, kurās ienākumu nevienlīdzība bija virs ES vidējā rādītāja, nevienlīdzība ienākumu sadalījuma apakšējā daļā tomēr bija lielāka nekā augšējā daļā. Visizteiktāk tas vērojams tādās valstīs kā Rumānija, Spānija un Latvija.

2.4.8. attēls: Ienākumu nevienlīdzība ES samazinājās, un to galvenokārt noteica pieaugums ienākumu sadalījuma apakšējā daļā

Kvintiļu attiecības indeksi S80/S20 (kreisā ass), S80/S50 (labā ass) un S50/S20 (labā ass), 2010–2022

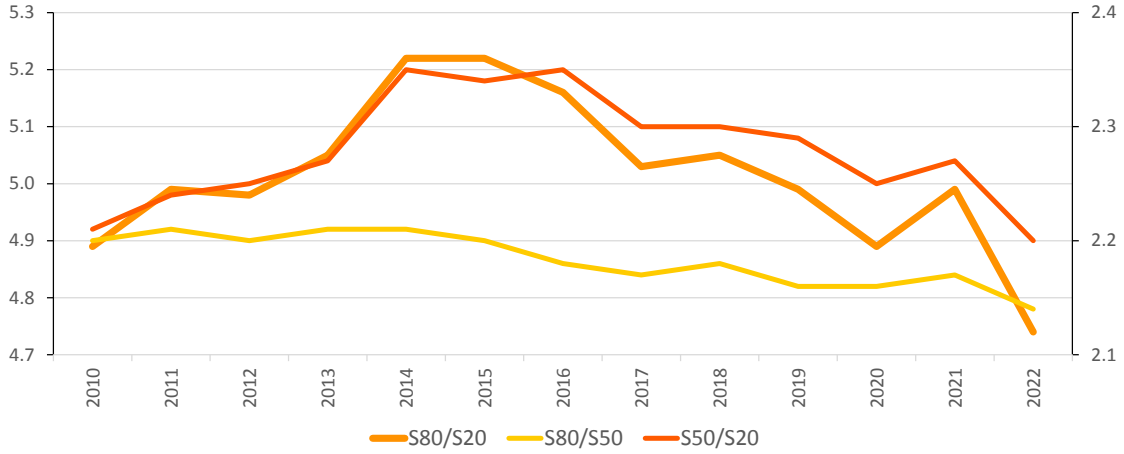

Piezīme. Laikrindas pārrāvums 2020. gadā; 2014.–2019. gada dati ir aplēses.
Avots: Eurostat [tessi180], [ilc_di11d], [ilc_di11e], *EU-SILC*.

Sākotnējās aplēses par sociālā nodrošinājuma pabalstu izdevumiem (kā daļa no IKP) liecina, ka 2022. gadā tie turpināja samazināties. Šādu izdevumu īpatsvars attiecībā pret IKP 2022. gadā bija 27,2 % (tikai nedaudz virs pirmskrīzes līmeņa 2019. gadā, proti, 26,8 %), kas ir par 3 procentpunktiem un 1,5 procentpunktiem mazāk nekā attiecīgi 2020. un 2021. gadā [238]. Kopumā, neraugoties uz zināmu izdevumu līmeņu konverģenci 2020. un 2021. gadā (saistībā ar politikas reakciju uz Covid-19 krīzi), 2022. gadā starp ES valstīm saglabājās lielas (sociālā nodrošinājuma pabalstu) izdevumu īpatsvara (% no IKP) atšķirības — piecās dalībvalstīs šis īpatsvars bija aptuveni 30 % no IKP vai vairāk, bet astoņās citās — mazāk par 20 % no IKP. ES mērogā izdevumi 2022. gadā strauji samazinājās bezdarbnieka pabalstiem (–25,2 %), bet palielinājās ģimenes pabalstiem (+6,1 %), invaliditātes pabalstiem (+4,9 %), vecuma un apgādnieka zaudējuma pensijām (+4,9 %), slimības un veselības aprūpes pabalstiem (+3,5 %), sociālās atstumtības pabalstiem (+1,4 %) un mājokļu pabalstiem (+1,2 %). Kopumā vecuma un apgādnieka zaudējuma pensijas 2022. gadā joprojām bija galvenā pabalstu izdevumu kategorija (46,3 % ES līmenī salīdzinājumā ar 45,3 % 2021. gadā), un šo izdevumu īpatsvars palielinājās gandrīz visās dalībvalstīs (21 no 24).

238 *Eurostat, "Early estimates — Social protection"* (pēdējoreiz atjaunināts 2023. gada 31. oktobrī), aptverot visas dalībvalstis, izņemot EL, NL un RO, bet ietverot ES27 kopējā rādītāja aplēsi.

Otrā lielākā pabalstu izdevumu kategorija vēl arvien ir veselības aprūpe un slimības pabalsti (30,0 % ES līmenī salīdzinājumā ar 29,7 % 2021. gadā), lai gan to kopējais īpatsvars ir samazinājies 12 dalībvalstīs. Ģimenes pabalsti 2022. gadā veidoja 8,6 % no pabalstu izdevumiem (salīdzinājumā ar 8,3 % 2021. gadā), savukārt invaliditātes pabalsti — 7,0 % (salīdzinājumā ar 6,9 % 2021. gadā). Bezdarbnieka pabalstu īpatsvars ES mērogā samazinājās no 5,9 % 2021. gadā līdz 4,3 % 2022. gadā (23 no 24 dalībvalstīm). Visbeidzot, sociālās atstumtības pabalstu īpatsvars (2,6 % 2022. gadā) un mājokļa pabalstu īpatsvars (1,3 %) saglabājās stabils, salīdzinot ar 2021. Gadu, kad šie rādītāji arī bija attiecīgi 2,6 % un 1,3 %.

Sociālo pārvedumu (izņemot pensijas) ietekme uz nabadzības mazināšanu 2022. gadā samazinājās arī tāpēc, ka tika pakāpeniski pārtraukti ārkārtas atbalsta pasākumi, kas tika veikti Covid-19 krīzes laikā. Šī tendence bija vērojama gan ES līmenī, gan lielākajā daļā dalībvalstu laikposmā no 2021. gada līdz 2022. gadam (attiecīgi ņemot vērā 2020. un 2021. ienākumu gadu; sk. 2.4.9. attēlu) [239]. Atšķirības starp dalībvalstīm gan līmeņa, gan izmaiņu ziņā joprojām bija ievērojamas. 2022. gadā (ņemot vērā 2021. gada ienākumus) sociālo pārvedumu ietekme uz nabadzības mazināšanu bija robežās no 16,5 % Rumānijā līdz 56,4 % Īrijā. Rumānija, Horvātija un Grieķija bija kritiskā situācijā, jo šajās valstīs līmenis bija aptuveni 20 % vai zemāks. Astoņas valstis tika atzītas par tādām, kas ir "jānovēro" (Ungārija, Slovākija un Slovēnija — visās šajās valstīs vērtības ir ES vidējā rādītāja līmenī vai virs tā, bet ir ļoti ievērojami samazinājušās —, kā arī Bulgārija, Itālija, Spānija, Igaunija un Malta — visās šajās valstīs vērtības ir zemākas vai ievērojami zemākas par ES vidējo rādītāju, un visās šais valstīs (izņemot Maltu) šīs vērtības turpina kristies). Savukārt Īrijā, Dānijā un Beļģijā bija visaugstākie rādītāji (aptuveni 50 % vai vairāk), un tām ir atzīmēts "labākais sniegums", lai gan visās šajās valstīs bija vērojams šā rādītāja kritums. Tāpat Somijā, kurai arī ir viens no augstākajiem rādītājiem, tomēr tika reģistrēts salīdzinoši liels tās sociālo pārvedumu ietekmes uz nabadzības mazināšanu kritums, tāpēc šīs valsts vērtējums bija "labs sniegums, bet jāuzrauga". Sociālo pārvedumu ietekmes rezultativitāte palielinājās tikai Portugālē, Polijā, Vācijā un Latvijā, savukārt vislielākais samazinājums bija vērojams Ungārijā un Slovākijā (par vairāk nekā 9 procentpunktiem). Sociālo pārvedumu ietekme uz nabadzības mazināšanu ievērojami atšķīrās arī starp ES reģioniem, jo sevišķi Itālijā, Ungārijā un Polijā (sk. 9. attēlu 5. pielikumā).

[239] Kaut arī attiecībā uz visām dalībvalstīm, izņemot FI, 2022. gadā saistībā ar šo rādītāju ir vērojams laikrindas pārrāvums, kas saistīts ar metodikas izmaiņām, Eurostat aprēķinātās (nepublicētās) rādītāju vērtības, kas iegūtas, pamatojoties uz veco metodiku, 2022. gadā uzrāda līdzīgu kritumu un sniedz kopumā tādu pašu novērtējumu.

2.4.9. attēls. Sociālo pārvedumu (izņemot pensijas) ietekme uz nabadzības mazināšanu 2022. gadā lielākajā daļā dalībvalstu samazinājās

Sociālo pārvedumu (izņemot pensiju) ietekme uz nabadzības mazināšanu, 2022. gada līmeņi un izmaiņas attiecībā pret iepriekšējo gadu (sociālo rezultātu pārskata pamatrādītājs)

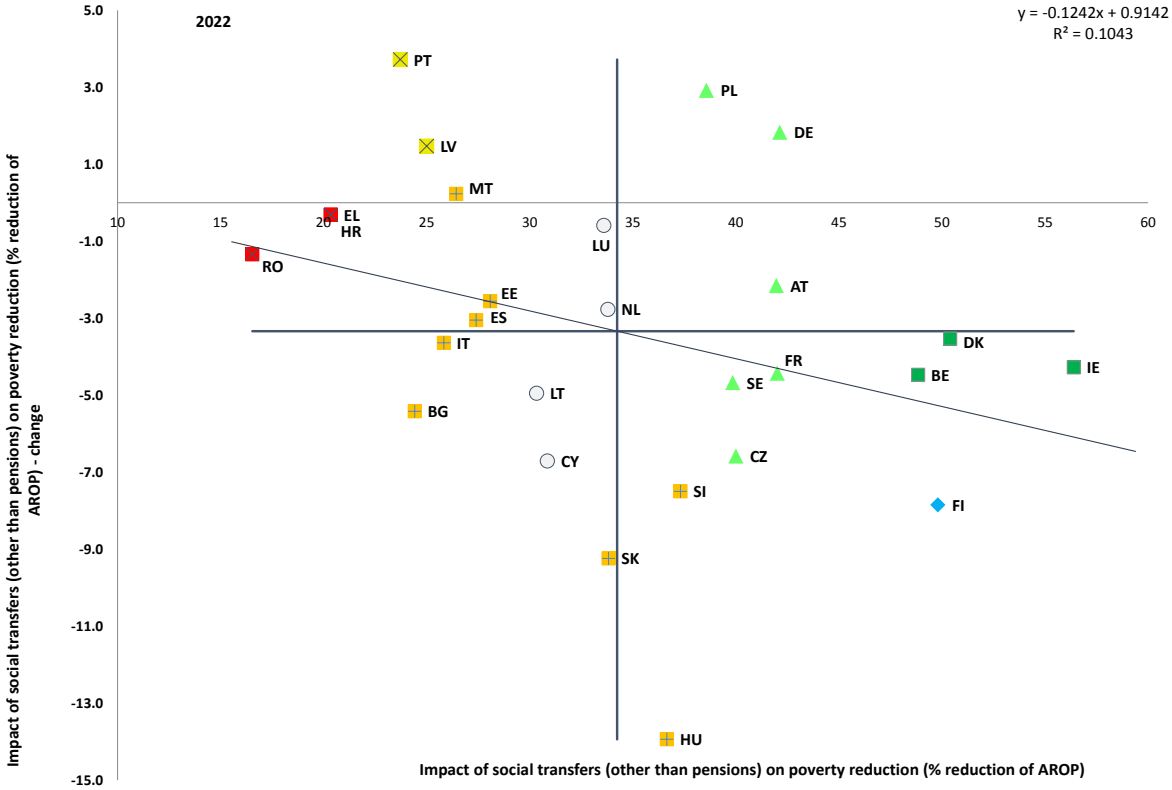

Piezīme. Asu krustpunkts ir nesvērtais ES vidējais rādītājs. Apzīmējumus skatīt pielikumā. Laikrindu pārrāvumi ir attiecībā uz visām dalībvalstīm, izņemot FI. *Avots: Eurostat* [tespm050], *EU-SILC*.

Sociālajai aizsardzībai joprojām ir liela nozīme, lai mazinātu to cilvēku nabadzības risku, kuri iesaistījušies nestandarta veidu nodarbinātībā, tomēr viņu monetārā nabadzība joprojām ir lielāka nekā citu darba ņēmēju nabadzība. Sociālo pārvedumu ietekme uz nabadzības mazināšanu 2022. gadā ES bija ievērojami lielāka personām, kuras iesaistījušās nestandarta veidu nodarbinātībā, piemēram, darbiniekiem, kas strādā uz terminēta darba līguma pamata [240] (27,3 %), un nepilna laika darbiniekiem (24,8 %), kā arī pašnodarbinātajiem (26,7 %), nekā darba ņēmējiem vidēji (12,5 %). Neraugoties uz šo lielāku sociālo pārvedumu ietekmi uz šiem darba ņēmējiem, 2022. gadā (ņemot vērā 2021. gada ienākumus) lielākajā daļā dalībvalstu šajā darba ņēmēju grupā bija vērojama lielāka monetārā nabadzība. ES līmenī kopumā nabadzības riska rādītājs bija 15,9 % to darba ņēmēju vidū, kas strādā saskaņā ar terminētu darba līgumu, 14,6 % nepilna laika darba ņēmēju vidū un 21 % pašnodarbināto vidū [241] salīdzinājumā ar vidēji 6,6 % starp visiem darba ņēmējiem. Monetārā nabadzība darba ņēmējiem, kas strādā uz terminēta darba līguma pamata, deviņās dalībvalstīs bija pat 20 % vai vairāk, un četrās no šīm valstīm (Itālijā, Portugālē, Spānijā un Zviedrijā) šis rādītājs bija augstāks par ES vidējo rādītāju. Pašnodarbināto vidū nabadzības līmenis astoņās dalībvalstīs bija augstāks par ES vidējo rādītāju, un Igaunijā un Rumānijā tas sasniedza attiecīgi 30,9 % un 55,8 % [242]. Sociālās aizsardzības seguma nepilnības ir acīmredzamas arī attiecībā uz bezdarbniekiem — par to liecina augstais nabadzības līmenis bezdarbnieku vidū, kas 2022. gadā ES kopumā bija 46,2 %, bet tādās valstīs kā Bulgārija, Latvija, Lietuva, Nīderlande un Slovākija — vairāk nekā 50 %.

---

240 Datu pieejamības ierobežojumu dēļ darba ņēmēji, kas strādā saskaņā ar terminētu darba līgumu, tiek identificēti kā tie, kas strādā šādā statusā intervijas pārskata periodā, bet viņu sociālais stāvoklis (ienākumi utt.) tiek mērīts ienākumu pārskata gadā (n-1).

241 Tomēr pašnodarbināto ienākumu novērtēšana ir sarežģīta, un materiālās un sociālās nenodrošinātības rādītājs norāda uz līdzīgu līmeni gan pašnodarbināto, gan darbinieku vidū (attiecīgi 8,5 % un 8,2 % ES27 2022. gadā). Būtiskas atšķirības (proti, pašnodarbinātajiem ir augstāks nenodrošinātības rādītājs) pastāv tikai trijās dalībvalstīs (Kiprā, Grieķijā un Rumānijā).

242 Šīs astoņas dalībvalstis ir Latvija, Luksemburga, Grieķija, Spānija, Portugāle, Polija, Igaunija un Rumānija, un lielākajā daļā no tām pašnodarbināto īpatsvars kopējā darbaspēkā ir lielāks nekā vidēji.

Sociālo pabalstu segums starp dalībvalstīm un starp dažādām darba ņēmēju kategorijām, kā arī atkarībā no nodarbinātības statusa ir ļoti atšķirīgs. Vidēji ES 2022. gadā (ņemot vērā 2021. gada ienākumus) to darbspējas vecuma cilvēku (16–64 gadus veci) īpatsvars, kuriem draud nabadzība pirms sociālajiem pārvedumiem un kuri saņem sociālos pabalstus [243], bija lielāks darba ņēmēju, kas strādā saskaņā ar terminētu darba līgumu (44,9 %), un nepilna laika darba ņēmēju (36,1 %) vidū nekā visu darba ņēmēju vidū (35,6 %). Tomēr septiņās dalībvalstīs (Luksemburgā, Ungārijā, Igaunijā, Kiprā, Beļģijā, Latvijā un Bulgārijā) darba ņēmēji, kas strādā saskaņā ar terminētu darba līgumu, pabalstus saņēma retāk nekā tie, kas strādā saskaņā ar beztermiņa darba līgumu, un sešās dalībvalstīs (Luksemburgā, Spānijā, Lietuvā, Maltā, Slovēnijā un Bulgārijā) nepilna laika darba ņēmēji saņēma pabalstus retāk nekā pilna laika darba ņēmēji. Kopumā piecās valstīs (Horvātijā, Grieķijā, Luksemburgā, Polijā un Rumānijā) mazāk nekā 10 % nodarbināto personu, kurām draud nabadzība pirms sociālajiem pārvedumiem, saņēma sociālos pabalstus. Vismazāk sociālos pabalstus saņēma pašnodarbinātie, kuriem draud nabadzība pirms sociālajiem pārvedumiem, un 2022. gadā ES27 to seguma īpatsvars bija 16,5 %, salīdzinot ar 29 % 2021. gadā — šis kritums atspoguļo faktu, ka pakāpeniski tiek pārtraukti ārkārtas atbalsta pasākumi, kas tika piemēroti, reaģējot uz Covid-19 pandēmiju [244]. Septiņās dalībvalstīs (Horvātijā, Grieķijā, Luksemburgā, Nīderlandē, Polijā, Portugālē un Rumānijā) šis īpatsvars bija pat mazāks par 5 %. Visbeidzot, lai gan aptuveni puse (54,2 %) no nabadzības riskam pakļautajiem bezdarbniekiem vidēji ES 2022. gadā saņēma sociālos pabalstus, šis īpatsvars bija daudz mazāks (zem 20 %) piecās dalībvalstīs (Horvātijā, Grieķijā, Nīderlandē, Polijā un Slovākijā).

[243] Saskaņā ar rādītāju par "efektīvu piekļuvi", ko Sociālās aizsardzības komiteja apstiprināja 2020. gadā saistībā ar uzraudzības satvaru par piekļuvi sociālajai aizsardzībai. Mērķiedzīvotāji ir nabadzības riskam pakļautie iedzīvotāji pirms sociālajiem pārvedumiem. Sociālie pabalsti, uz kuriem attiecas šis rādītājs, ir pabalsti, ko saņem individuālā līmenī, izņemot vecuma un pārdzīvojušā laulātā pensijas.

[244] Sk. arī Komisijas ziņojumu par to, kā tiek īstenots Padomes ieteikums par darbinieku un pašnodarbināto personu piekļuvi sociālajai aizsardzībai (COM/2023/43 final).

Neraugoties uz dažiem uzlabojumiem pēdējos gados, piekļuve pienācīgai sociālajai aizsardzībai dažādās dalībvalstīs joprojām ir atšķirīga [245]**.** Oficiālā seguma ziņā 2022. gada pavasarī 17 dalībvalstīs vismaz vienā sociālās aizsardzības jomā vēl arvien bija jūtams atbalsta trūkums attiecībā uz vismaz vienu nestandarta darba ņēmēju grupu — visbiežāk saistībā ar bezdarba, slimības un maternitātes pabalstiem [246]. Turklāt 13 dalībvalstīs vismaz vienai nestandarta darba ņēmēju grupai piekļuves nodrošināšana vismaz vienai sociālās aizsardzības jomai bija brīvprātīga, visbiežāk saistībā ar vecuma pensijām un bezdarbnieka pabalstiem. Savukārt pašnodarbinātie 19 dalībvalstīs saskārās ar formāliem seguma trūkumiem vienā vai vairākās sociālās aizsardzības jomās, visbiežāk attiecībā uz bezdarbnieka pabalstiem un pabalstiem saistībā ar nelaimes gadījumiem darbā un arodslimībām. Turklāt 18 dalībvalstīs pašnodarbināto sociālās aizsardzības seguma nodrošināšana bija brīvprātīga, visbiežāk attiecībā uz slimības, vecuma un maternitātes pabalstiem.

Pīlāra 7. izcēlums. Sociālās aizsardzības nākotne

Sociālās aizsardzības sistēmām ES dalībvalstīs ir būtiska nozīme, lai nodrošinātu sociālo kohēziju un ienākumu drošību pret riskiem, kā arī makroekonomisko stabilizāciju, tāpēc šīs sistēmas ir jāsagatavo nākotnes izaicinājumiem. Sociālās aizsardzības izdevumi veido aptuveni 30 % no ES IKP, taču dažādās valstīs tie ir ļoti atšķirīgi. Kopumā sociālās aizsardzības sistēmas ir pierādījušas savu iedarbīgumu, atbalstot sociālekonomisko noturību Covid-19 pandēmijas un nesenās enerģētikas krīzes laikā. Tomēr sociālās aizsardzības sistēmu spēja saglabāt adekvātumu un pietiekami augstu fiskālu ilgtspēju ir pakļauta aizvien lielākam spiedienam, ko rada sabiedrības novecošana, strukturālas pārmaiņas darba pasaulē, kā arī zaļā un digitālā pārkārtošanās, kas pārveido mūsu ekonomiku un sabiedrību. Šīs norises ietekmēs sociālās aizsardzības sistēmu un to finansēšanas struktūru un tvērumu. Praksē tas nozīmē, ka ir jāpalielina līdzdalības līmenis kvalitatīvās darbvietās visās iedzīvotāju grupās, jāpaildzina darba mūžs, pienācīgi jāreaģē uz nodarbinātu personu nabadzību un pieaugošo nestandarta nodarbinātības veidu īpatsvaru [247], jāuzlabo pakalpojumu sniegšanas organizācija un efektivitāte, kā arī sociālās politikas reakcija uz klimata pārmaiņām un zaļo pārkārtošanos. Vairākas ES iniciatīvas ir veicinājušas sociālās aizsardzības sistēmu pielāgošanu nākotnei, taču ir vajadzīgi turpmāki pasākumi [248].

---

245 Sk. Komisijas ziņojumu par to, kā tiek īstenots Padomes ieteikums par darbinieku un pašnodarbināto personu piekļuvi sociālajai aizsardzībai (COM/2023/43 final), un 2020. gadā apstiprināto uzraudzības sistēmu un 2023. gada jūlijā publicēto daļējo atjauninājumu (2022).

246 "Formālais segums" grupai ir situācija konkrētā sociālās aizsardzības jomā (piem., vecums, aizsardzība bezdarba, maternitātes vai paternitātes gadījumā), kad spēkā esošie tiesību akti vai koplīgums nosaka, ka attiecīgās grupas personas ir tiesīgas piedalīties sociālās aizsardzības shēmā, kas aptver konkrētu jomu.

247 Sk. arī *Komisijas ziņojumu par to, kā tiek īstenots Padomes ieteikums par darbinieku un pašnodarbināto personu piekļuvi sociālajai aizsardzībai* (COM/2023/43 final).

248 Piem., Padomes ieteikumi par darbinieku un pašnodarbināto personu piekļuvi sociālajai aizsardzībai (2019), par ilgtermiņa aprūpi (2022), par to, kā nodrošināt taisnīgu pārkārtošanos uz klimatneitralitāti (2022), un par adekvātu minimālo ienākumu, kas nodrošina aktīvu iekļaušanu (2023), kā arī Direktīva par adekvātām minimālajām algām.

Ņemot vērā pašreizējās megatendences, labklājības politika būtu jāveido, ievērojot dzīves gājuma pieeju, proti, no dzimšanas brīža līdz vecumdienām. Šajā ziņā par galvenajām ir atzītas trīs funkcijas [249]: 1) darba tirgus regulējums (jo īpaši, lai novērstu nevienlīdzību darba tirgū, veicinātu darbvietu kvalitāti un sociālo dialogu); 2) sociālā aizsardzība (kas vērsta uz ienākumu aizsardzību pret riskiem un stabilizāciju); kā arī 3) aktīva un preventīva sociālā politika, kas citastarp ietver nodarbinātības atbalsta, izglītības, prasmju pilnveides un pārkvalifikācijas, veselības aprūpes, sociālo un aprūpes pakalpojumu sniegšanu, lai nodrošinātu pilnvērtīgu līdzdalību ekonomikā un sabiedrībā [250]. Aktīva un preventīva sociālā politika dažādos dzīves posmos var radīt divkāršu labumu, samazinot nākotnes izdevumus ienākumu aizstāšanai, pateicoties nodarbinātības, labbūtības un veselības uzlabojumiem, un vienlaikus atbalstot iekļaujošu ekonomikas izaugsmi un paplašinot nodokļu bāzi. Grafikā parādīta aktīvas un preventīvas sociālās politikas atdeve visā dzīves laikā.

Aktīva un preventīva sociālā politika: ieguvumi sabiedrībai un indivīdam

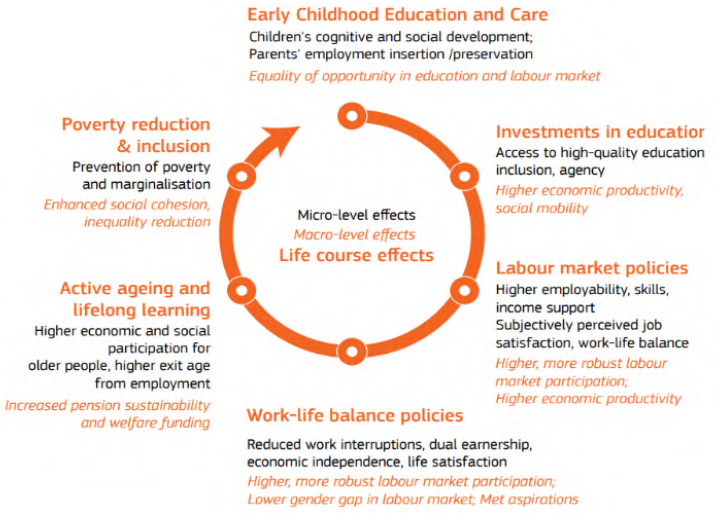

Avots: Reprodukcija — 2. attēls publikācijā *A. Hemerijck, S. Ronchi, I. Plavgo*, "*Social investment as a conceptual framework for analysing well-being returns and reforms in 21st century welfare states*", *Socio-Economic Review*, 2022.

Jaunajiem apstākļiem ir jāpielāgo arī sociālās aizsardzības finansēšanas modeļi. Tas ir nepieciešams, lai nodrošinātu augošās finanšu vajadzības saistībā ar sabiedrības novecošanu un atbalstītu zaļo un digitālo pārkārtošanos, ņemot vērā arī ietekmi uz dalībvalstu nodokļu iekasēšanas spēju, vienlaikus nodrošinot taisnīgumu un plašu atbalstu gaidāmajām pārmaiņām. Iespējams, būs jāmaina sociālā nodrošinājuma iemaksu nozīme un vispārējā nodokļu sistēma un finansējuma avoti no darbaspēka nodokļiem jo īpaši būs jānovirza uz vides nodokļiem un īpašuma un kapitāla nodokļiem, vienlaikus uzlabojot finansēšanas efektivitāti un taisnīgumu.

249 Eiropas sociālo tiesību pīlāra rīcības plāna (2021) ietvaros Komisija izveidoja Augsta līmeņa grupu sociālās aizsardzības un labklājības valsts nākotnes jautājumos ES, kuras ziņojums tika publicēts 2023. gada sākumā. Skatīt pilno ziņojumu un infografiku, tostarp 21 galveno ieteikumu.

250 *EUI*, politikas kopsavilkums, "*Learning from adversity: towards a European Union of social investment welfare states*", *Robert Schuman Center*, 2023.

Vairākas dalībvalstis ir uzsākušas ilgtermiņa pārdomas un reformas, lai savas sociālās aizsardzības sistēmas pielāgotu jaunajiem apstākļiem. Piemēram, **Somija** ir uzsākusi ilgtermiņa sociālā nodrošinājuma sistēmas reformu — tās izstrāde norit parlamentārā komitejā, kura ierosinājusi līdz 2027. gadam veicamās pārmaiņas. **Portugāle** ir pieņēmusi Zaļo grāmatu par nodarbinātības nākotni, kuras mērķis ir uzlabot sociālās drošības tīklu (arī attiecībā uz nestandarta darba ņēmējiem) un minimālos darba standartus, vienlaikus nodrošinot sociālās aizsardzības sistēmas ilgtspēju, dažādojot tās finansējuma avotus. Ar nacionālo plānu par sociālās aizsardzības pieejamību **Beļģija** ir apņēmusies stiprināt tās sociālās aizsardzības sistēmas taisnīgumu un efektivitāti, novērst nepilnības saistībā ar oficiālo segumu un adekvātumu, kā arī risināt horizontālos aspektus, piemēram, digitālo plaisu un tiesību neizmantošanu.

Minimālā ienākuma shēmu adekvātums lielākajā daļā ES dalībvalstu saglabājās stabils. Salīdzinot minimālā ienākuma saņēmēju ienākumus ar valsts nabadzības slieksni un ar zema atalgojuma saņēmēju ienākumiem [251], var novērtēt šo shēmu ietekmi uz nabadzības mazināšanu, kā arī stimulus, ko tās rada dalībai darba tirgū. Kaut arī dažās valstīs (piem., Lietuvā, Latvijā un Spānijā) 2021. gadā salīdzinājumā ar 2020. gadu (ienākumu gadi) minimālā ienākuma adekvātums uzlabojās, jo īpaši salīdzinājumā ar zema atalgojuma saņēmēja ienākumiem, divās trešdaļās ES valstu bija vērojams neliels samazinājums (jo īpaši Maltā, Luksemburgā, Polijā, Slovēnijā, Nīderlandē, Īrijā, Grieķijā, Itālijā, Horvātijā, Kiprā un Igaunijā, kur samazinājums bija no 3 līdz 5 procentpunktiem). Minimālo ienākumu adekvātums saglabājās virs 80 % no nabadzības riska sliekšņa Nīderlandē, Īrijā, Dānijā, Itālijā un Kiprā, bet tas bija zemāks par vienu trešdaļu no šā sliekšņa Rumānijā, Bulgārijā, Ungārijā un Slovākijā.

[251] Saskaņā ar metodiku, ko izmanto minimālo ienākumu salīdzinošās novērtēšanas sistēmā, sk. vienotos nodarbinātības ziņojumus kopš 2019. gada.

Minimālā ienākuma segums, ko izsaka ar pabalstu saņēmēju īpatsvaru, neraugoties uz būtiskām izmaiņām dažās dalībvalstīs, ES vidēji saglabājās gandrīz nemainīgs. 2022. gadā salīdzinājumā ar 2021. gadu (attiecīgi 2021. un 2020. ienākumu gads) Grieķijā, Ungārijā un Bulgārijā bija vērojams būtisks minimālā ienākuma seguma rādītāju samazinājums (virs 4 procentpunktiem; sk. 2.4.10. attēlu). Turpretī vislielākais uzlabojums bija Rumānijā (par 18 procentpunktiem), lai gan šis rādītājs joprojām bija zemāks par ES vidējo rādītāju (81,1 %). Par samērā ievērojamiem uzlabojumiem (virs 4 procentpunktiem) tika ziņots Slovākijā, Maltā, Spānijā un Horvātijā (kas tomēr joprojām bija dalībvalsts ar viszemāko seguma īpatsvaru). Dānijā, Īrijā, Francijā un Somijā pabalstu saņēmēju īpatsvars bija tuvu 100 %. Administratīvie dati liecina, ka minimālā ienākuma saņēmēju, kuri izmanto aktīvās darba tirgus politikas pasākumus, pārejas uz nodarbinātību gada rādītājs dažādās dalībvalstīs ir ļoti atšķirīgs — aptuveni no 6 % līdz 50 % [252]. Iespējams, šādas atšķirības atspoguļo dažādus vispārējās efektivitātes līmeņus. Turklāt, lai gan, iespējams, pastāv pietiekama koordinācija starp sociālajiem dienestiem un valsts nodarbinātības dienestiem, sociālo pabalstu piešķiršanas un integrācijas darba tirgū procesi bieži vien ir savstarpēji nošķirti. Padomes Ieteikumā par adekvātu minimālo ienākumu, kas nodrošina aktīvu iekļaušanu, ir izklāstītas jomas, kurās var vēl vairāk modernizēt minimālo ienākumu shēmas apvienojumā ar aktīvas iekļaušanas pieeju. 2.4.10. attēls [253].

2.4.10. attēls. To nabadzības riskam pakļauto un (gandrīz) bezdarbnieku mājsaimniecībās dzīvojošo cilvēku īpatsvars, kuri saņem sociālos pabalstus, kopumā bija stabils

Pabalstu saņēmēju īpatsvars attiecībā uz nabadzības riskam pakļautām personām vecumā no 18 līdz 64 gadiem, kuras dzīvo (gandrīz) bezdarbnieku mājsaimniecībās (%, 2021. un 2022. apsekojuma gads, attiecīgi 2020. un 2021. ienākumu gads)

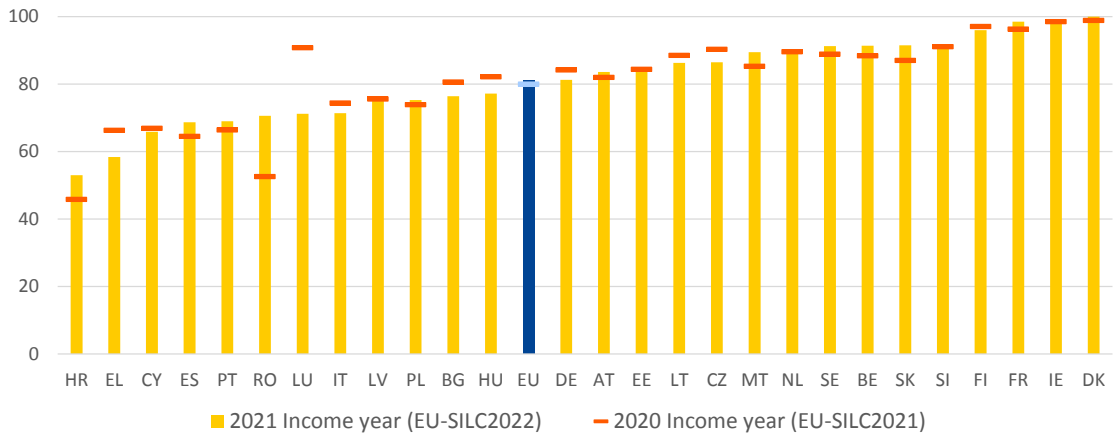

Piezīme. Dati attiecībā uz FR ir provizoriski. Laikrindas pārrāvums 2022. gada datos attiecībā uz FR un LU un 2021. gada datos attiecībā uz LU.
Avots: *Eurostat* [ilc_li70], *EU SILC*.

252 Sk. 2022. gada ziņojumu par minimālo ienākumu.

253 Padomes Ieteikums par adekvātu minimālo ienākumu, kas nodrošina aktīvu iekļaušanu (2023/C 41/01).

ES aizvien lielāka problēma kļūst mājokļu pieejamība cenas ziņā. 2022. gadā 9,1 % no visiem ES iedzīvotājiem dzīvoja mājsaimniecībā, kurā kopējās mājokļa izmaksas veidoja vairāk nekā 40 % no kopējā izmantojamā ienākuma. Šis pārmērīgu ar mājokli saistītu izmaksu rādītājs ES līmenī ir palielinājies no 8,9 % 2021. gadā un 7,8 % 2020. gadā. Grieķijas sniegums šajā dimensijā ir "vājš, bet uzlabojas" (tajā reģistrēts visaugstākais rādītājs — 26,7 %), taču salīdzinājumā ar 2021. gadu (un kopš 2015. gada, kad šis rādītājs bija 45,5 %) tas ir samazinājies. Luksemburgai bija otrs augstākais pārmērīgu ar mājokli saistītu izmaksu rādītājs — palielinājums par 5,5 procentpunktiem, salīdzinot ar 2021. gadu, un kopā ar Bulgāriju un Dāniju tajās vērojama "kritiska situācija". Viszemākie pārmērīgu ar mājokli saistītu izmaksu rādītāji bija Slovākijā un Kiprā, kurām atzīmēts "labākais sniegums", kā arī Maltā (sk. 2.4.11. attēlu). Nabadzības riskam pakļautu iedzīvotāju vidū pārmērīgu ar mājokli saistītu izmaksu rādītājs bija ievērojami augstāks nekā pārējiem iedzīvotājiem (33,1 %, t. i., par 29,2 procentpunktiem augstāks), un starp dalībvalstīm pastāvēja zināma neviendabība [254]. Visaugstākie pārmērīgu ar mājokli saistītu izmaksu rādītāji nabadzības riskam pakļauto iedzīvotāju vidū bija Grieķijā, Dānijā un Bulgārijā (attiecīgi 84,5 % — palielinājums par 7,8 procentpunktiem, 70,7 % — palielinājums par 1,4 procentpunktiem un 50,1 % — palielinājums par 12,9 procentpunktiem), bet viszemākie (zem 15 %) — Kiprā, Maltā, Lietuvā un Slovākijā (pēc strauja samazinājuma par 18,5 procentpunktiem). Kopumā dalībvalstīs īrniekus privātajā īres tirgū parasti daudz vairāk skāra problēmas mājokļu pieejamības ziņā nekā īpašniekus, gan ar hipotēku, gan bez tās, un īrniekus ar samazinātu īres maksu vai bez īres maksas [255].

254 *Eurostat* [ilc_lvho07a], *EU SILC*.
255 *Eurostat* [ilc_lvho07c], *EU SILC*.

2.4.11. attēls. Pārmērīgu ar mājokli saistītu izmaksu rādītājs nedaudz palielinājās, un starp dalībvalstīm vērojamas izteiktas diverģences pazīmes

To personu īpatsvars, kuras dzīvo mājsaimniecībās ar pārmērīgām ar mājokli saistītām izmaksām, līmenis 2022. gadā un izmaiņas attiecībā pret iepriekšējo gadu (%, sociālo rezultātu pārskata pamatrādītājs)

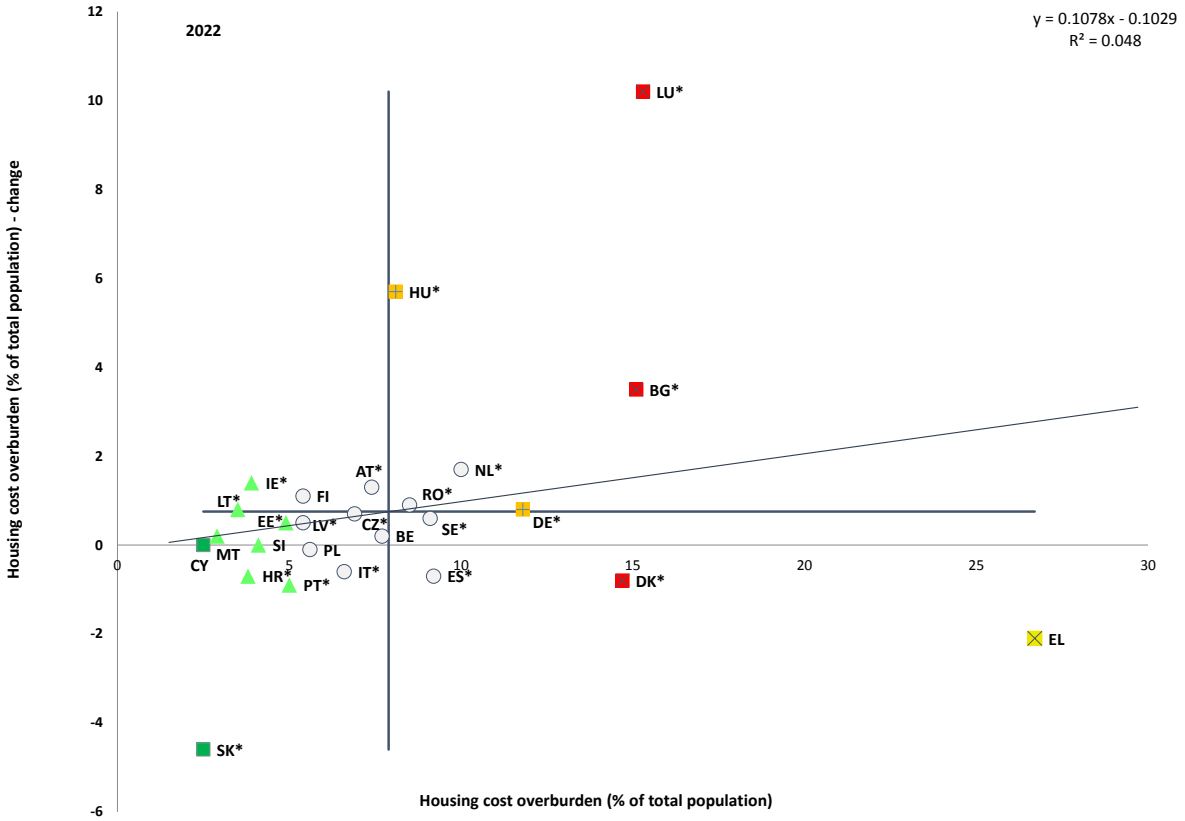

Piezīme. Asu krustpunkts ir nesvērtais ES vidējais rādītājs. Apzīmējumus skatīt pielikumā. Laikrindas pārrāvumi ir attiecībā uz FR un LU. Statistiski būtiskas izmaiņas ir atzīmētas ar zvaigznīti (*).
Avots: *Eurostat* [tespm140], *EU-SILC*.

Viena vecāka mājsaimniecībām un ģimenēm ar bērniem ir lielāka iespēja saskarties ar smagām ar mājokli saistībām grūtībām [256]**.** 2020. gadā 7,6 % viena vecāka mājsaimniecību bija ļoti slikti sadzīves apstākļi un bija arī lielāka varbūtība, ka tām būs pārmērīgas ar mājokli saistītas izmaksas (šādā situācijā ES bija 16,2 % šo mājsaimniecību, un tas gandrīz divas reizes pārsniedz vidējo rādītāju visām mājsaimniecībām). To bērnu īpatsvars, kas dzīvo mājsaimniecībās, kurām ir jāsaskaras ar pārmērīgām ar mājokli saistītām izmaksām, ES samazinājās no 7,8 % 2021. gadā līdz 7,1 % 2022. gadā. Tomēr Luksemburgā, Bulgārijā un Nīderlandē tas ievērojami palielinājās (attiecīgi par 12,1, 4,6 un 4,1 procentpunktu), bet Slovākijā un Grieķijā tas samazinājās (attiecīgi par 7 un 5,7 procentpunktiem). Tomēr Grieķija joprojām bija valsts ar visaugstāko īpatsvaru (30 %), tai sekoja Luksemburga (16 %), Bulgārija (14,3 %), Spānija (11,5 %) un Vācija (9,4 %).

Pēdējā desmitgadē ir panākts vien neliels progress bezpajumtnieku skaita samazināšanā ES dalībvalstīs. Tā kā nav vienotas statistiskās definīcijas un metodikas bezpajumtnieku skaitīšanai, dati nav salīdzināmi starp dalībvalstīm, un ir grūti precīzi skaitliski novērtēt šo parādību ES līmenī. Tomēr 2023. gadā, pamatojoties uz ekstrapolētiem datiem, kas iegūti laikposmā no 2017. gada līdz 2022. gadam veiktas skaitīšanas katrā dienā (point-in-time counts), *FEANTSA* un fonds *Abbé Pierre* aplēsa, ka to bezpajumtnieku skaits, kuri kādu nakti ir nakšņojuši zem klajas debess vai pagaidu/ārkārtas izmitināšanas centros, ES ir vismaz 895 000 [257]. Saskaņā ar pieejamajiem valstu datiem situācija ir pasliktinājusies lielākajā daļā dalībvalstu, izņemot Somiju, Dāniju un Nīderlandi. Pašreizējā ekonomiskā situācija, ko raksturo dzīves dārdzības pieaugums, ir saasinājusi bezpajumtniecības cēloņus un vistrūcīgāko mājsaimniecību sadzīves apstākļus.

[256] Šajā rindkopā izmantoto datu pamatā ir *Eurostat* [ilc_mdho06a], [ilc_mdho06b], [ilc_lvho07e] un [ilc_lvho07a], *EU SILC*. Laikrindas pārrāvums 2022. gada datos attiecībā uz Luksemburgu saistībā ar ģimenēm ar bērniem.

[257] Sk. *Fondation Abbé Pierre — FEANTSA*: "*Eight overview of housing exclusion in Europe*", 2023.

Pīlāra 8. izcēlums. Piekļuves uzlabošana cenas ziņā pieejamiem mājokļiem un palīdzībai mājokļu jomā tiem, kam tā nepieciešama ES

Piekļuve pienācīgam mājoklim un palīdzība mājokļa jomā ir viena no pamattiesībām [258], un tā ir būtiska personu labbūtībai un sociālajai kohēzijai. Covid-19 krīze uzsvēra vispārēji pieejamu, cenas ziņā pieejamu un kvalitatīvu mājokļu nozīmi, lai veicinātu līdzdalību darba tirgū un labākus izglītības rezultātus. Eiropas Sociālās hartas 31. pantā un Eiropas Sociālo tiesību pīlāra 19. principā dalībvalstis tiek aicinātas nodrošināt piekļuvi sociālajiem mājokļiem un palīdzību mājokļa jomā, novērst piespiedu izlikšanu no mājokļa un nodrošināt neaizsargātu personu un bezpajumtnieku sociālo iekļaušanu.

Mājokļa izmaksas veido lielu daļu no izmantojamā ienākuma, jo īpaši nabadzības riskam pakļauto iedzīvotāju vidū, un šo izmaksu īpatsvars dalībvalstīs samazinājās lēni un nevienmērīgi. Mājokļa izmaksas ir saistības, no kurām nav iespējams izvairīties, nopietni neapdraudot dzīves kvalitāti vai neriskējot nonākt finansiālās grūtībās. 2022. gadā to ES nabadzības riskam pakļauto (*AROP*) personu īpatsvars, kurām bija pārmērīgas ar mājokli saistītas izmaksas, bija 34,2 %, kas vairāk nekā trīs reizes pārsniedz īpatsvaru iedzīvotājiem kopumā (9,1 %). Tas izriet no lēnā progresa (samazinājums tikai par 5,6 procentpunktiem) ES līmenī kopš 2012. gada, turklāt starp dalībvalstīm pastāv ievērojamas atšķirības. Labs progress ir panākts Slovākijā un Lietuvā, kur šis pārmērīgu izmaksu rādītājs ir samazinājies vairāk nekā uz pusi, bet Igaunijā, Latvijā un Rumānijā samazinājums pārsniedza 40 %. Tajā pašā laikā pārmērīgu izmaksu rādītāja pieaugums par vairāk nekā 50 % tika reģistrēts Nīderlandē un Luksemburgā, kam sekoja Somija un Francija ar pieaugumu virs 10 %. Ilgākā termiņā starp dalībvalstīm nav vērojama ne konverģence, ne diverģence.

Pārmērīgu ar mājokli saistītu izmaksu rādītājs nabadzības riskam pakļauto personu vidū 2012. un 2022. gadā

To *AROP* pakļauto personu īpatsvars, kas dzīvo mājsaimniecībās ar pārmērīgām ar mājokli saistītām izmaksām, 2012. un 2022. gads (%, līmeņi un procentuālās izmaiņas)

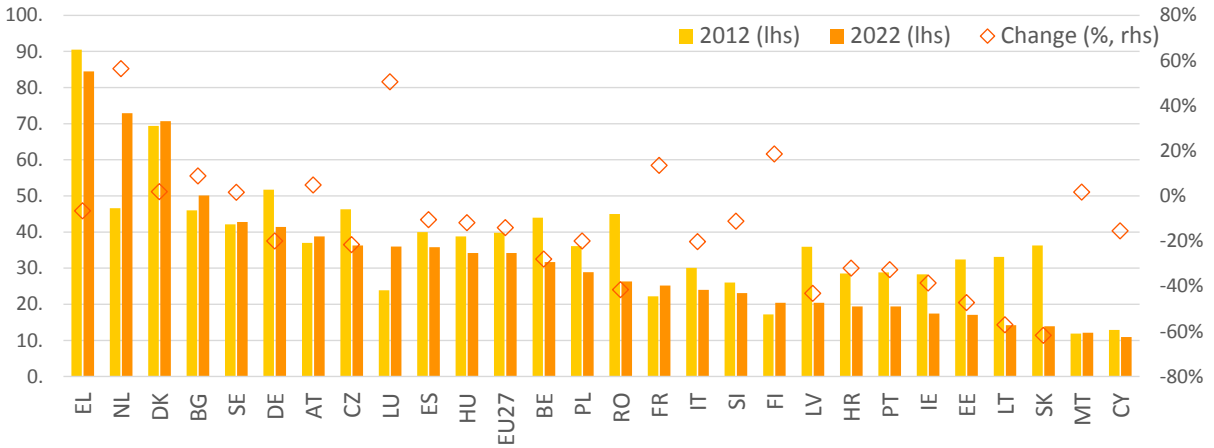

Avots: *Eurostat* [ilc_lvho07a]. Laikrindas pārrāvumi ir attiecībā uz FR un LU 2022. gadā.

[258] Sk. Vispārējās cilvēktiesību deklarācijas 25. panta 1. punktu un Eiropas Savienības Pamattiesību hartas 34. pantu.

Kvalitatīva mājokļa priekšnoteikumi ir atbilstība materiālā stāvokļa standartiem, fiziska piekļūstamība personām ar invaliditāti un iekļaujošas apkaimes izveide. Izteikts mājokļa neadekvātums — arī tā lieluma ziņā — bieži tiek klasificēts kā viens no bezpajumtniecības veidiem [259]. Turklāt nepietiekami pārstāvētas vai marginalizētas kopienas (piem., romi) bieži saskaras ar mājokļu segregāciju (t. i., nevienlīdzīgu piekļuvi vispārējiem, iekļaujošiem un kvalitatīviem mājokļiem un ar tiem saistītiem pakalpojumiem). Sociālo mājokļu shēmas šo problēmu risināšanai dažādās ES valstīs atšķiras ne tikai mērķu, prasību un tiesību piešķiršanas nosacījumu, bet arī finanšu resursu (atbalsts natūrā vai naudas pabalsti) ziņā [260]. Investīcijas sociālajos mājokļos var uzlabot mājokļu vispārējo pieejamību un pieejamību cenas ziņā maznodrošinātām un neaizsargātām grupām, arī bezpajumtniekiem.

ES politika var pozitīvi ietekmēt mājokļu pieejamību cenas ziņā, to vispārējo pieejamību un piemērotību — sevišķi tiem, kam nepieciešams atbalsts. Kaut arī galvenā atbildība par mājokļiem un palīdzību mājokļu jomā gulstas uz dalībvalstīm, ar ES finansējumu (ar ERAF, ESF+, ANM un *InvestEU* programmu starpniecību) un politiku var atbalstīt valstu un reģionālo publisko iestāžu centienus risināt šīs problēmas, piemēram, kohēzijas un pilsētu attīstības, nodarbinātības un sociālās aizsardzības, rūpniecības un enerģētikas politikas jomās. Turklāt mājokļu ilgtspēju un iekļautību var veicināt arī tādas ES iniciatīvas kā Jaunais Eiropas "Bauhaus" un Cenas ziņā pieejamu mājokļu iniciatīva [261].

Daudzu dalībvalstu politiskajā, likumdošanas un finanšu darba kārtībā piekļuve sociālajiem mājokļiem par pieņemamu cenu ir viena no svarīgākajām prioritātēm. To vidū īpaši jāmin **Čehija**, **Grieķija, Spānija, Francija, Itālija, Latvija, Malta, Polija, Portugāle** un **Slovākija**. Piemēram, **Latvija**, īstenojot savu atveseļošanas un noturības plānu, uzsāka Mājokļu cenu pieejamības stratēģijas izstrādi, lai nodrošinātu adekvātu atbalstu visām ienākumu grupām. **Francija** veica īpašus īres maksas regulēšanas pasākumus, savukārt **Portugāle** ieviesa pabalstu shēmu, lai atbalstītu ģimenes īres un hipotekāro kredītu maksājumu veikšanā (kā daļu no plašas tiesību aktu paketes *Mais Habitação*), kā arī papildu pasākumus, lai mazinātu mājokļu kredītu procentu likmju pieauguma ietekmi. **Grieķija** izstrādāja aizdevumu un mājokļu atbalsta programmu atbilstoši vietējiem apstākļiem, kā arī palielināja mājokļu pabalstu studentiem, savukārt **Malta** izstrādāja atbalsta programmu pirmpircējiem, piešķirot 10 000 dotāciju. **Polija** pieņēma likumprojektu par mājokļu kooperatīviem, un **Spānija** par mājokļiem. Visbeidzot, lai novērstu enerģijas cenu pieauguma ietekmi, **Itālijā** un **Latvijā** tika izstrādāti īpaši atskaitījumi.

259 *Abbé Pierre Foundation - FEANTSA*, *Third overview of housing exclusion in Europe*, 2018.

260 ESAO, *Building for a better tomorrow: Policies to make housing more affordable*, 2021, Parīze.

261 Sk. Jauno Eiropas "Bauhaus": pievilcīgi, ilgtspējīgi, kopā.(europa.eu) un Pieejamu mājokļu iniciatīvu.

Pēc neliela krituma laikposmā no 2020. gada līdz 2021. gadam *AROPE* rādītājs 65 gadus vecu vai vecāku cilvēku vidū 2022. gadā pieauga. Kopš 2015. gada šis rādītājs ir pieaudzis no 18 % līdz 20,2 %, un vēl arvien saglabājas atšķirība starp sievietēm un vīriešiem (attiecīgi 22,9 % un 16,7 %). Šo vispārējo tendenci noteica monetārās nabadzības pieaugums šajā iedzīvotāju grupā, no 16,8 % 2021. gadā palielinoties līdz 17,3 % 2022. gadā. Lielākajā daļā valstu nabadzības risks (*AROP*) gados vecākiem iedzīvotājiem ir augstāks nekā darbspējas vecuma iedzīvotājiem (18–64 gadu vecuma grupā), lai gan atšķirība starp abām šīm grupām dažādās dalībvalstīs ir ar ievērojamām variācijām (sk. 2.4.12. attēla augšējo paneli). Smagas materiālās vai sociālās nenodrošinātības rādītājs pastāvīgi samazinās, lai gan 2021. un 2022. gadā tas nedaudz pieauga (no 7,4 % 2015. gadā līdz 5,3 % 2021. gadā un 5,5 % 2022. gadā). Lielākajā daļā dalībvalstu šis rādītājs gados vecāku cilvēku grupā ir zemāks nekā starp darbspējas vecuma iedzīvotājiem vidēji ES (6,6 % 2022. gadā) (sk. 2.4.12. attēla apakšējo paneli).

2.4.12. attēls. Vecāka gadagājuma cilvēki (vecāki par 65 gadiem) saskaras ar lielāku nabadzības risku nekā darbspējas vecuma iedzīvotāji, bet kopumā ir mazāk pakļauti smagai materiālajai un sociālajai nenodrošinātībai

Nabadzības riska (*AROP*) rādītāji (augšējais panelis) un smagas materiālās un sociālās nenodrošinātības (*SMSD*) rādītāji (apakšējais panelis) pēc vecuma grupām (%, 2022)

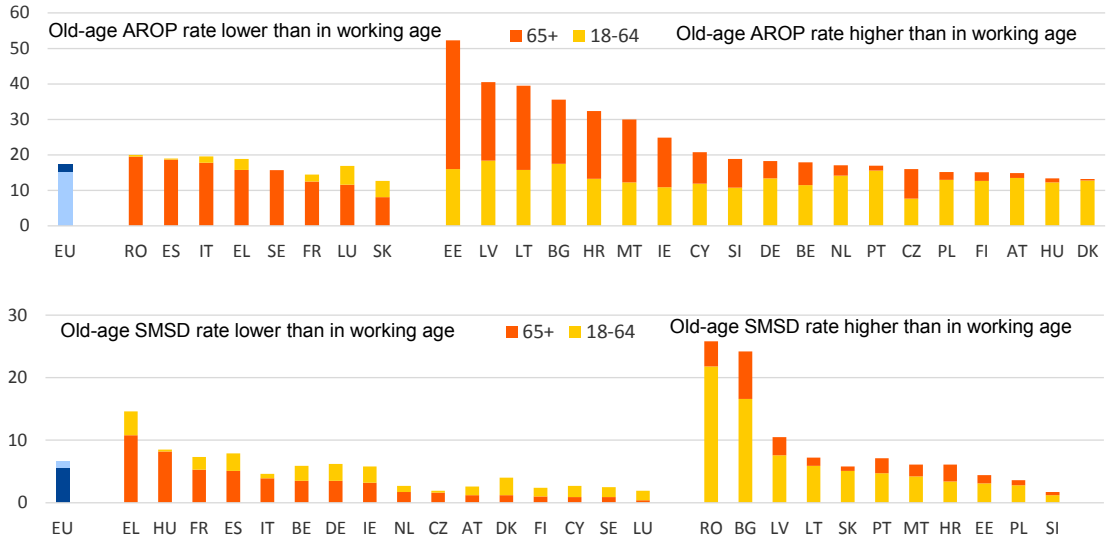

Piezīme. Pa kreisi 18–64 gadu vecuma stabiņš papildina vecuma grupu 65+; pa labi 65+ gadu vecuma stabiņš papildina vecuma grupu no 18 līdz 64 gadiem. Laikrindas pārrāvumi ir attiecībā uz FR un LU.
Avots: *Eurostat* [ilc_li02] un [ilc_mdsd11], *EU-SILC*.

Pensiju lielums vidēji ir aptuveni trīs piektdaļas no vēlīnā karjeras posma darba ienākumiem ES. 2022. gadā vidējais pensijas lielums 65–74 gadus vecām personām saglabājās 0,58 ienākumu aizvietojuma rādītāja līmenī no 50–59 gadus vecu personu darba ienākumiem [262]. Šis rādītājs ir lēni palielinājies no 0,54 2012. gadā. Dažās valstīs (piem., Luksemburgā, Spānijā, Itālijā un Grieķijā) tas ir krietni virs 0,70. Šajās dalībvalstīs arī nabadzības līmenis vecumdienās parasti ir zemāks nekā darbspējas vecumā. No otras puses, 12 dalībvalstīs ienākumu aizvietojuma rādītājs ir mazāks par 0,50 un četrās no tām (Lietuvā, Īrijā, Bulgārijā un Horvātijā) pat mazāks par 0,40, savukārt Rumānijā tas ir palielinājies no 0,38 2021. gadā līdz 0,52 2022. gadā. Lielākajā daļā dalībvalstu 2022. gadā šis koeficients bija mazāks sieviešu vidū [263].

2022. gadā iedzīvotāju norādīto neapmierināto medicīniskās aprūpes vajadzību rādītājs vidēji saglabājās samērā stabils, taču starp dalībvalstīm bija vērojamas lielas atšķirības. Lai gan ES vidējais rādītājs palielinājās tikai mēreni — no 2 % 2021. gadā līdz 2,2 % 2022. gadā —, starp dalībvalstīm bija vērojamas lielas atšķirības — no 0,1 % Kiprā līdz 9,1 % Igaunijā (sk. 2.4.13. attēlu), un ir acīmredzama diverģences tendence. Vislielākās neapmierinātās medicīniskās aprūpes vajadzības tika konstatētas Igaunijā, Grieķijā, Somijā un Latvijā, kurās visās ir "kritiska situācija", kā arī Rumānijā, kas ir "jānovēro". Pēc tam, kad pēdējos 10 gados šajās valstīs šis rādītājs kopumā bija samazinājies, tagad atkal vērojams pieaugums. Par pieaugumu jo īpaši ziņoja Grieķija (galvenokārt tāpēc, ka medicīniskā aprūpe ir "pārāk dārga") un Somija (galvenokārt ar "gaidīšanas sarakstu" saistītu iemeslu dēļ) — tas šajās valstīs 2022. gadā pārsniegs 2 procentpunktus. Viszemākais neapmierināto vajadzību rādītājs (ar vērtībām zem 1 %) tika reģistrēts Kiprā, kurai šajā jomā bija "labākais sniegums", kā arī Nīderlandē, Čehijā, Vācijā, Maltā, Luksemburgā un Austrijā, kurām visām sniegums bija "virs vidējā" (tāpat arī Beļģijai, Bulgārijai, Spānijai un Horvātijai). Cilvēki mājsaimniecībās ar zemiem ienākumiem biežāk ziņo par neapmierinātām medicīniskās aprūpes vajadzībām, lai gan atšķirības lielums, salīdzinot ar iedzīvotājiem kopumā, dalībvalstīs ir atšķirīgs. Lielākās atšķirības starp zemāko un augstāko ienākumu kvintili bija Grieķijā (11 procentpunkti), Latvijā, Rumānijā (abās valstīs 8,4 procentpunkti), Somijā (7,6 procentpunkti) un Portugālē (6,1 procentpunkts). Saistībā ar iedzīvotāju norādītajām neapmierinātajām medicīniskās aprūpes vajadzībām vērojamas arī atšķirības starp reģioniem, piemēram, Ungārijā, Rumānijā un Polijā (sk. 10. attēlu 5. pielikumā).

---

262 Kā liecina kopējais ienākumu aizvietojuma rādītājs (*ARR*) (*Eurostat* [ilc_pnp3], *EU-SILC*), ko definē kā 65–74 gadu vecuma grupas medianālo individuālo bruto pensiju salīdzinājumā ar 50–59 gadu vecuma grupas medianālo individuālo bruto izpeļņu attiecību, kurā neietver citus sociālos pabalstus.

263 Papildu informācija par pensiju sistēmu galvenajām iezīmēm ir sniegta pensiju adekvātuma salīdzinošās novērtēšanas satvarā, kuru kopīgi izstrādājušas Sociālās aizsardzības komiteja un Eiropas Komisija. Šis satvars ir jāpiemēro, ņemot vērā pilnīgāku analīzi, kas iekļauta ziņojumā par pensiju adekvātumu.

2.4.13. attēls. Dalībvalstīs reģistrētas lielas atšķirības respondentu norādīto neapmierināto medicīniskās aprūpes vajadzību ziņā

Iedzīvotāju norādītās neapmierinātās medicīniskās aprūpes vajadzības, 2022. gada līmeņi un izmaiņas attiecībā pret iepriekšējo gadu (%, sociālo rezultātu pārskata pamatrādītājs)

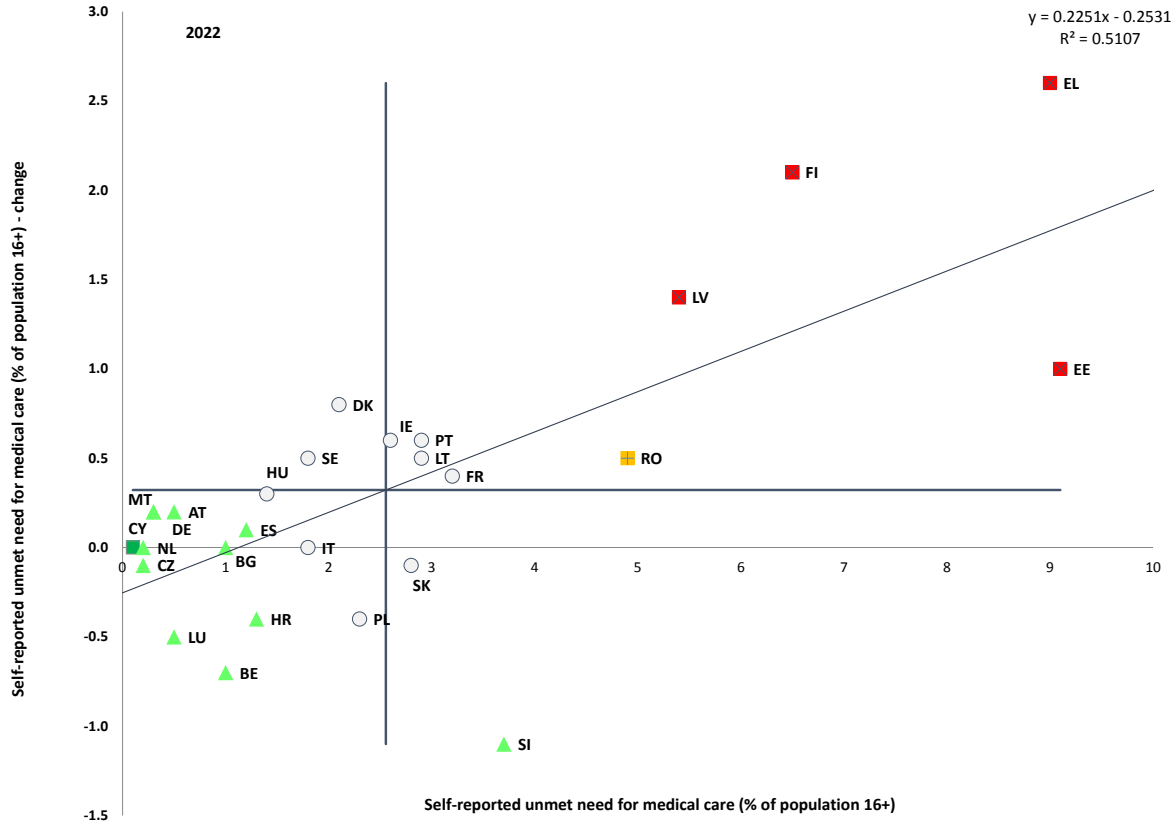

Piezīme. Asu krustpunkts ir nesvērtais ES vidējais rādītājs. Apzīmējumus skatīt pielikumā. Laikrindu pārrāvumi ir attiecībā uz FR un LU.
Avots: *Eurostat*, [tespm_110], *EU-SILC*.

Demogrāfiskās norises — jo īpaši paredzamais dzīves ilguma pieaugums nākotnē — palielina potenciālo vajadzību pēc ilgtermiņa aprūpes (IA) nākotnē. Tiek prognozēts, ka to personu skaits, kurām, iespējams, būs vajadzīga IA, ES palielināsies no 30,8 miljoniem 2019. gadā līdz 33,7 miljoniem 2030. gadā un 38,1 miljonam 2050. gadā [264]. Saskaņā ar 2019. gada datiem ES 26,6 % cilvēku, kuriem ir 65 vai vairāk gadu un kuri dzīvo privātās mājsaimniecībās, bija nepieciešama IA, un ir vērojamas izteiktas atšķirības starp sievietēm un vīriešiem (32,1 % sieviešu un 19,2 % vīriešu) [265]. Jaunākajās JRC veiktajās mikrosimulācijās tika konstatēts, ka līdztekus demogrāfiskajiem faktoriem galvenie aspekti, kas ietekmē prognozēto vajadzību pēc IA, ir izglītība un veselības veicināšanas un slimību profilakses pasākumi [266].

Personām, kurām nepieciešama IA, bieži ir ierobežota piekļuve formālajiem mājas aprūpes pakalpojumiem, jo tās šos pakalpojumus nevar atļauties, tie nav pieejami vai nav pietiekami kvalitatīvi. 2019. gadā 46,5 % cilvēku vecumā no 65 gadiem, kas saskārās ar lielām grūtībām personīgajā aprūpē vai mājsaimniecības aktivitātēs ES, informēja, ka viņiem šajā ziņā ir bijusi neapmierināta vajadzība pēc palīdzības. Tas bija spilgtāk izteikts iedzīvotājiem, kas atradās zemākajā ienākumu kvintilē (51,2 %), salīdzinot ar tiem, kas atradās augstākajā kvintilē (39,9 %). Formālas aprūpes pieejamības trūkums var kļūt par neapmierinātām medicīniskās aprūpes vajadzībām vai slogu neformālajiem aprūpētājiem. Piekļuves problēmas saasina būtisks darbaspēka un prasmju trūkums aprūpes nozarē. Aplēses liecina, ka, lai apmierinātu prognozēto pieprasījuma pieaugumu, nākamajā desmitgadē ESAO valstīs IA darbaspēka īpatsvaram kopējā nodarbinātībā būtu jāpalielinās par 32 % jeb vidēji par 0,6 procentpunktiem [267]. Nozarē ir jāuzlabo arī darba apstākļi, lai noturētu darbiniekus un piesaistītu darba ņēmējus ar atbilstošām prasmēm. Sniegtās aprūpes kvalitāti arī uzlabotu labāki darba apstākļi, kā arī labāka izglītība un apmācība, sagatavojot profesijām šajā nozarē. Lai izmērītu sociālās aizsardzības līmeni IA vecumdienās un to salīdzinātu starp valstīm, ESAO ar Eiropas Komisijas atbalstu ir izstrādājusi tipisku IA vajadzību gadījumu kopumu [268]. Analīze liecina, ka pat pēc IA pabalstu saņemšanas dažās dalībvalstīs personīgie

---

264 Eiropas Komisija un Ekonomikas politikas komiteja, *2021. gada ziņojums par novecošanu — Ekonomikas un budžeta prognozes ES dalībvalstīm (2019–2070)*, Eiropas Savienības Publikāciju birojs, 2021.

265 *Eurostat* [hlth_ehis_tadle], Eiropas veselības aptauju apsekojums. Šis uz aptauju balstītais kritērijs attiecas tikai uz cilvēkiem privātās mājsaimniecībās, bet ne cilvēkiem, kuri saņem aprūpi iestādē.

266 Kopīgais pētniecības centrs (*JRC*), "*Demographic microsimulation of long-term care needs in the European Union*", 2023.

267 ESAO, *Beyond Applause? Improving Working Conditions in Long-Term Care*, 2023.

268 *Cravo Oliveira Hashiguchi, T.* un *Llena-Nozal, A.*, *The Effectiveness of Social Protection for Long-term Care in Old Age: Is social protection reducing the risk of poverty associated with care needs?*, ESAO veselības darba dokumenti Nr. 117, *OECD Publishing*, Parīze, 2021.

izdevumi par aprūpi var būt ļoti augsti, jo īpaši vecāka gadagājuma cilvēkiem, kuriem ir nopietnas IA vajadzības un kuri saņem aprūpi mājās (sk. 2.4.14. attēlu).

2.4.14. attēls. Personīgās izmaksas par aprūpi var būt ļoti augstas, jo īpaši cilvēkiem ar lielām ilgtermiņa aprūpes vajadzībām, kuri saņem aprūpi mājās

Personīgās izmaksas par aprūpi mājās, izsakot procentos no ienākumiem vecumdienās (pēc publiskā atbalsta), aprūpes saņēmējiem ar medianālo ienākumu un bez neto uzkrājumiem, pēc smaguma līmeņa, 2022

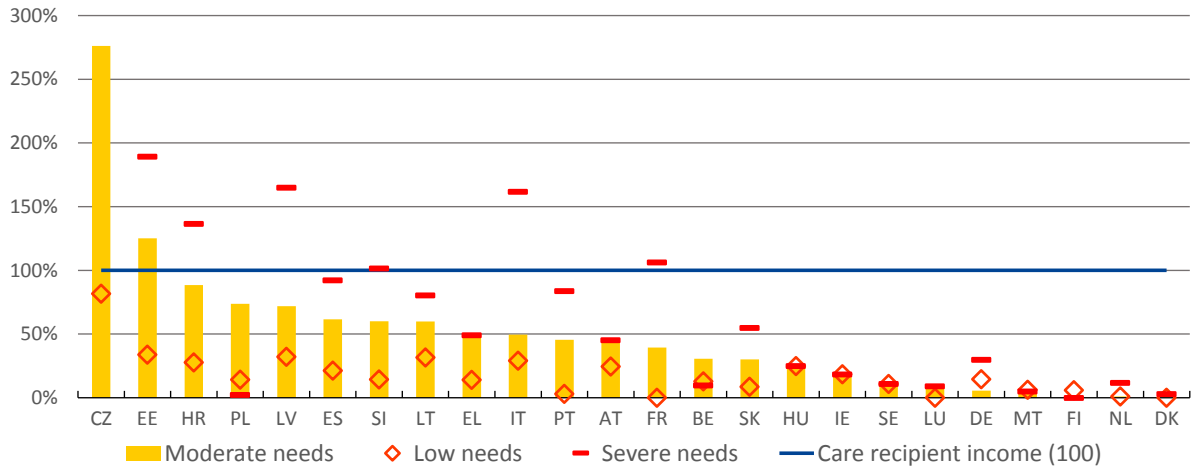

Piezīme. EE attiecas uz Tallinu Igaunijā, IT attiecas uz Alto Adidži (Dienvidtiroli) Itālijā, AT attiecas uz Vīni Austrijā, BE attiecas uz Flandriju Beļģijā.
Avots: ESAO analīze, pamatojoties uz ESAO ilgtermiņa aprūpes sociālās aizsardzības aptaujas anketu, ESAO ienākumu sadalījuma datubāzi un ESAO bagātības sadalījuma datubāzi

2.4.2. Dalībvalstu veiktie pasākumi

Gandrīz visas dalībvalstis īstenoja atbalsta pasākumus, lai palīdzētu cilvēkiem pielāgoties lielākai dzīves dārdzībai. Lielākā daļa dalībvalstu (**Beļģija, Kipra, Spānija, Somija, Lietuva, Nīderlande, Portugāle, Rumānija** un **Slovēnija**) palielināja pabalstus, piemēram, minimālā ienākuma, ģimenes un bērnu pabalstus, bezdarbnieka pabalstus un pensijas. **Slovēnija** ir viena no nedaudzajām valstīm, kas ir koriģējusi arī mājokļa pabalstus. **Grieķija** un **Slovākija** izvēlējās izmantot vienreizējus papildu pabalstus un papildu maksājumus minimālā ienākuma un ģimenes/bērnu pabalstiem visa 2022. gada garumā. Visbeidzot, **Zviedrija** kopš pandēmijas ir piešķīrusi papildu summu mājokļa pabalstiem ģimenēm ar bērniem un 2023. gada jūnijā, reaģējot uz lielo dzīves dārdzību, šo summu vēl palielināja [269].

[269] Plašāks pārskats par dalībvalstu īstenotajiem pasākumiem enerģijas cenu kāpuma un lielās dzīves dārdzības ietekmes mazināšanai ir atrodamas Sociālās aizsardzības komitejas 2023. gada ziņojumā.

Lai, ņemot vērā cenu pieaugumu, atbalstītu piekļuvi pamatpakalpojumiem, jo īpaši enerģijai, dalībvalstis ir pieņēmušas būtiskus ārkārtas pasākumus, kas bija īslaicīgi, bet bieži vien ne mērķorientēti [270]**.** Piemēram, **Beļģija** 2022./2023. gada ziemā īstenoja divas iemaksu paketes, ar kurām tika atbalstītas visas mājsaimniecības, piemērojot automātiskus atskaitījumus no to rēķiniem par elektroenerģiju un gāzi. **Īrija** piešķīra 1,2 miljardus EUR enerģētikas atbalstam, izmaksājot kredītu, lai palīdzētu patērētājiem samazināt rēķinus par elektroenerģiju. **Francija** ieviesa ārkārtas enerģijas kuponu kā vienreizēju papildu atbalstu visneaizsargātākajām mājsaimniecībām, savukārt **Čehija** noteica pagaidu enerģijas cenu griestus. **Portugāle** ieviesa kuponu mazaizsargātām mājsaimniecībām, lai mazinātu enerģētisko nabadzību mājokļu jomā ("*Vale Eficiência*"), un samazināja PVN elektroenerģijai līdz 6 % mājas un/vai zema sprieguma patērētājiem, kuru līgumā noteiktais spriegums nepārsniedz 6,9 kVA. **Bulgārija** un **Rumānija** kuponu shēmas veidā sniedza pagaidu atbalstu visneaizsargātākajām mājsaimniecībām, izmantojot ESF *REACT-EU* finansējumu iniciatīvas *SAFE* ietvaros. **Spānija** līdz 2023. gada 31. decembrim ir pagarinājusi pasākumu, kas garantē ūdens, gāzes, elektroenerģijas un telekomunikāciju pamatapgādi. **Itālija** ir ieviesusi 112 miljonu EUR vērtu fondu, lai finansētu mērķorientētu kuponu transporta izdevumu segšanai personām ar maziem ienākumiem. **Malta** no 2022. gada oktobra atbrīvoja no maksas par sabiedrisko transportu visus iedzīvotājus, kuriem ir personīgā transporta karte. **Slovēnija** noteica mājsaimniecībām piemērojamo elektroenerģijas un gāzes cenu griestus. Tā uz laiku samazināja PVN likmi (no 22 % līdz 9,5 %) un uz pusi samazināja akcīzes nodokli elektroenerģijai un gāzei. **Slovākija** ieviesa mājsaimniecībām un uzņēmumiem piemērojamo gāzes, apkures un elektroenerģijas cenu griestus. Ir pieņemti arī daži vienreizēji maksājumi cilvēkiem, kurus visvairāk skārušas augstās enerģijas cenas.

[270] Arī par šiem pasākumiem plašāk sk. Sociālās aizsardzības komitejas 2023. gada ziņojumu.

Vairākas dalībvalstis galveno uzmanību pievērsa nabadzības problēmu risināšanai un novēršanai, uzlabojot minimālā ienākuma pabalstu un sociālās palīdzības adekvātumu un aptvērumu. Latvija ir pieņēmusi minimālā ienākuma reformu, kas paredz 2023. un 2024. gadā palielināt visus ar minimālo ienākumu saistītos pārvedumus un sasaistīt turpmākos minimālā ienākuma, pensiju un dažādu sociālā atbalsta pasākumu sliekšņus ar medianālo ienākumu, tādējādi paredzot ikgadēju indeksāciju. **Polija** un **Ungārija** ir ieviesušas pasākumus, kas paredzēti konkrētām vecuma grupām vai jomām. Saskaņā ar minimālā ienākuma pabalsta reformu **Bulgārija** ieviesa tiesību aktu grozījumus attiecībā uz apkures pabalstu, lai optimizētu atbalstu mērķgrupām, palielinātu ienākumu slieksni un šā pabalsta aptvērumu. **Čehija** palielināja "dzīves minimumu" un "iztikas minimumu" par aptuveni 5 %; abus izmanto citu pabalstu aprēķināšanai.

Vairākās dalībvalstīs tika veikti pasākumi, lai modernizētu minimālā ienākuma un sociālās palīdzības sistēmu. Vācija ar Likumu par pilsoņu pabalstiem (*Bürgergeld-Gesetz*) ieviesa būtisku minimālā ienākuma noteikumu reformu. Attiecīgi tika reformēts darba meklētāju ienākumu pamatatbalsts. Papildus standarta vajadzību indeksa (pabalstu līmeņa) koriģēšanai šā likuma mērķis ir sniegt atbalstu darbspējīgiem pabalsta prasītājiem, lai tie varētu izmantot jaunas iespējas. Likums stimulē prasmju pilnveidi, izmantojot tālākizglītības un apmācības pabalstu (*Weiterbildungsgeld*), pilsoņu pabalsta piemaksu (*Bürgergeldbonus*) un pastāvīgas izglītības un apmācības piemaksu (*Weiterbildungsprämie*). Sociālā kodeksa II grāmatā tika atcelta prioritātes piešķiršana iekārtošanai darbā, tādējādi paverot iespēju vairāk cilvēkiem iesaistīties sākotnējā apmācībā un tālākapmācībā. **Somijas** parlamenta Sociālā nodrošinājuma komitejai tās septiņu gadu pilnvaru termiņā (2020–2027) ir uzdots reformēt Somijas sociālā nodrošinājuma sistēmu, samazinot tās sarežģītību. Tās starpposma ziņojumā ir izklāstīti alternatīvi sociālā nodrošinājuma organizēšanas veidi un priekšlikumi reformām, citastarp politikas pamatnostādnes attiecībā uz rādītājiem un instrumentiem progresa novērtēšanai. **Portugāles** centieni bija vērsti uz labklājības sistēmas modernizāciju un vienkāršošanu, kā arī uz pabalstu izmantošanas īpatsvara palielināšanu, īstenojot "Sociālā nodrošinājuma digitālo pārkārtošanos". Nesen pārskatītajā ANP ir paredzēti pasākumi ar mērķi izveidot vienotu sociālo pabalstu, kas aizstātu vairākus no iemaksām neatkarīgus pabalstus; šie pasākumi gan vēl ir tikai sākotnējā izstrādes posmā. **Spānija** turpina centienus īstenot minimālā ienākuma reformu, jo īpaši izstrādājot centru minimālā ienākuma saņēmēju integrācijas ceļu izveidei. Pēc ANM atbalstīto izmēģinājuma projektu pabeigšanas tiks veikts izvērtējums, kurā tiks novērtēts to aptvērums, rezultativitāte un panākumu faktori. Turklāt kopš 2023. gada 1. janvāra minimālo ienākumu saņēmēji var izmantot nodarbinātības stimulu: ja viņi atrod darbu vai palielina darba laiku, pabalsta summa netiek samazināta tādā apmērā, kas atbilstu ienākumu pieaugumam no darba. **Rumānija** ir pārskatījusi tiesību aktus par minimālo ienākumu, lai uzlabotu sociālo palīdzību. Reformas mērķis ir mazināt nabadzību, stimulēt nodarbinātību, izmantojot aktivizācijas pasākumus, un paaugstināt iegūto izglītības līmeni, vienlaikus samazinot administratīvo slogu administrācijai un minimālā ienākuma saņēmējiem. **Slovākija** nodrošināja stabilizācijas pabalstu veselības aprūpes speciālistiem un citiem darbiniekiem bērnu sociālās aizsardzības iestādēs.

Covid-19 pandēmija ir apliecinājums tam, cik būtiski ir noturīgi sociālie pakalpojumi. Kipra pieņēma reformu, kuras mērķis ir pārstrukturēt un modernizēt sociālos pakalpojumus, lai ātri reaģētu uz neaizsargāto iedzīvotāju vajadzībām. **Latvijā** jaunās valdības deklarācijā ir izvirzīts mērķis ieviest vietējā līmenī obligāti sniedzamo sociālo pakalpojumu minimālo grozu. Tāpat arī **Spānija** saskaņā ar savu ANP pieņems reformu, kas garantēs minimālo vispārējo pakalpojumu portfeli un vienotus standartus sociālo pakalpojumu sniegšanai visā valstī. **Bulgārija** līdz 2023. gada beigām saskaņā ar savu ANP plāno izstrādāt valsts sociālo pakalpojumu kartējumu, kas ļaus identificēt pakalpojumu sniegšanas nepilnības un palīdzēs noteikt investīciju vajadzības.

2022. un 2023. gadā tika ieviestas vairākas reformas saistībā ar bezdarbnieka pabalstu sistēmām [271]**.** Ņemot vērā neskaidro ekonomisko situāciju, **Zviedrija** 2023. gada jūnijā nolēma saglabāt vieglāku piekļuvi bezdarbnieka pabalstiem, jo īpaši attiecībā uz kvalifikācijas periodu, nodarbinātības vēsturi un iespējamo piekļuvi uzņēmējiem (uzņēmējdarbības atkārtotu pārtraukumu gadījumā). **Igaunija** sava ANP ietvaros 2022. gada decembrī pieņēma bezdarba apdrošināšanas pabalstu reformu, nosakot, ka no 2023. gada jūnija beigām pabalsta saņemšanas periods ir atkarīgs no ekonomiskā cikla. Mērķis ir uzlabot bezdarbnieku sociālo aizsardzību sarežģītākos darba tirgus apstākļos, vienlaikus atbalstot ātrāku atgriešanos darbā, kad situācija uzlabojas. **Francijā** ar 2022. gada decembrī pieņemto bezdarba apdrošināšanas reformu ir saīsināts bezdarbnieka pabalsta saņemšanas ilgums un atcelta iespēja saņemt bezdarbnieka pabalstu darba pamešanas gadījumā. **Somija** paziņoja par reformu, kuras mērķis ir nodrošināt lielākus stimulus strādāt, kas palielinās iepriekšēja darba stāžu un padarīs pabalstu apmēru atkarīgu no iepriekš gūtajiem ienākumiem, savukārt ienākumu aizvietojuma rādītājs laika gaitā tiks samazināts.

[271] Sk. arī Komisijas ziņojumu par to, kā tiek īstenots Padomes ieteikums par piekļuvi sociālajai aizsardzībai (COM/2023/43 final, pieņemts 2023. gada janvārī).

Dažu dalībvalstu veiktie pasākumi, kuru mērķis ir stiprināt konkrētu grupu (piem., pašnodarbināto) piekļuvi sociālajai aizsardzībai. Lietuvas valdība 2023. gada jūnijā kā daļu no sava ANP ierosināja bezdarba apdrošināšanas reformu, lai samazinātu minimālo obligāto iemaksu veikšanas ilgumu (no 12 līdz 9 mēnešiem pēdējos 30 mēnešos), kā arī iekļautu pašnodarbinātos. **Spānijā** ar 2022. gada jūlija reformu tika izveidota jauna iemaksu sistēma pašnodarbinātajiem un uzlabota aizsardzība saimnieciskās darbības izbeigšanas gadījumā. Turklāt Spānija pieņēma jaunu pabalstu pašnodarbinātajiem, kuri darbojas nozarē, ko skāruši īslaicīgi atlaišanas gadījumi saistībā ar ciklisko "*RED* mehānismu" nodarbinātības elastībai un stabilizācijai. Turklāt ar mākslinieku statusa reformu no 2023. gada jūlija īpaši bezdarbnieka pabalsti ir ieviesti arī māksliniekiem. 2023. gada septembrī **Čehija** ieviesa dažas izmaiņas attiecībā uz darba ņēmējiem, kas strādā saskaņā ar "*līgumiem darbu veikšanai*", lai vismaz daļēji panāktu līdzvērtīgus konkurences apstākļus ar tradicionālajiem darba līgumiem (ieviests apmaksāts atvaļinājums un papildu samaksa par darbu nedēļas nogalēs, naktīs vai brīvdienās). **Beļģija** ar 2022. gada decembrī apstiprinātiem jauniem noteikumiem pielāgoja sociālās aizsardzības likumu mākslinieku un tehnisko darbinieku specifiskajai nodarbinātības situācijai un darba tiesiskajām attiecībām, izveidojot jaunu "mākslas jomas darba ņēmēja" statusu. Arī jaunais "mākslas darbu pabalsts" (spēkā kopš 2022. gada oktobra) paplašināja aptvertās mākslas jomas darba ņēmēju kategorijas un uzlaboja viņu piekļuvi īpašam bezdarbnieka pabalsta veidam.

Ar dažādiem pasākumiem tika atvieglota piekļuve slimības pabalstiem. Īrijā ar 2022. gada Likumu par slimības atvaļinājumu no 2023. gada janvāra tika ieviestas ar likumu noteiktas tiesības uz slimības pabalstu, kas darbiniekiem (jo īpaši tiem, kuri saņem zemu atalgojumu un kuriem nav tiesību uz uzņēmuma slimības pabalstu shēmu) nodrošina tiesības uz minimālu apmaksāta atvaļinājuma periodu, ja viņi saslimst vai gūst traumu, kuras dēļ kļuvuši darbnespējīgi. Lai darba devējiem neradītu pārmērīgu finansiālu slogu, apmaksātā slimības atvaļinājuma ilgums tiks palielināts pakāpeniski nākamajos trijos gados. Kopš 2023. gada jūnija **Spānija** ir ieviesusi trīs ar darbu nesaistītas situācijas kā jaunu pamatu slimības atvaļinājumam, un saistībā ar tām minimālais iemaksu periods nav nepieciešams. **Kiprā**, īstenojot politiku, kuras mērķis ir digitalizēt un modernizēt iedzīvotāju saziņu ar sociālās apdrošināšanas sistēmu (*SIS*), no 2023. gada februāra sāka darboties elektroniska platforma pieteikumu iesniegšanai slimības pabalstu saņemšanai.

Vairākas dalībvalstis ir pastiprinājušas ģimenes pabalstus un bērnu aprūpi, arī reaģējot uz dzīves dārdzības pieaugumu. Austrijas federālā valdība laikposmam no 2022./2023. mācību gada līdz 2026./2027. mācību gadam federālajām zemēm ir piešķīrusi mērķdotācijas kopsummā par 200 miljoniem EUR gadā, lai sekmētu bērnu aprūpes pakalpojumu paplašināšanu pamatizglītībā. **Bulgārijā** mācību pabalsti 300 BGN (154 EUR) apmērā, kas sākotnēji tika piešķirti skolēniem, kuri sāk mācības 1. un 8. klasē, ir attiecināti arī uz skolēniem, kuri sāk mācības 2., 3. un 4. klasē. **Kiprā** bērnu līdz 4 gadu vecumam aprūpes pakalpojumi tiek subsidēti ar tiešiem maksājumiem bērnudārziem. Šī subsīdija var sasniegt pat 80 % no ikmēneša bērnu aprūpes izmaksām (maksimālā summa ir atkarīga no ienākumu līmeņa). **Čehijā** vecākiem, kuru gada ienākumi ir mazāki par 1 miljonu CZK (40 000 EUR), tika piešķirts vienreizējs pabalsts 5000 CZK (200 EUR) apmērā. **Igaunijā** tika palielināti ģimenes pabalsti ģimenēm ar trim vai vairāk bērniem. **Vācijā** no 2023. gada janvāra bērna pabalsts tika noteikts 250 EUR mēnesī par katru bērnu, palielinot to par pirmo un otro bērnu un nedaudz samazinot par trešo bērnu. Ģimenēm ar zemiem ienākumiem tiek piešķirti papildu bērnu pabalsti. **Grieķijā** finansiāls atbalsts tika piedāvāts 50 vidējiem un 70 lieliem uzņēmumiem, lai izveidotu bērnu aprūpes iestādes bērniem vecumā no 6 mēnešiem līdz 2,5 gadiem. Pilotprojekta ietvaros vecākiem ar bērniem līdz 2,5 gadu vecumam tiek izdalīti kuponi, lai daļēji segtu sertificētu aprūpētāju sniegtos bērnu aprūpes pakalpojumus. **Īrijā** nacionālajai bērnu aprūpes shēmai tika piešķirts papildu finansējums 121 miljona EUR apmērā. **Nīderlandē** daļēja un no ienākumiem atkarīga bērnu aprūpes izmaksu kompensācija vairs nav atkarīga no tā, cik stundas vecāki faktiski strādā. **Polijā** tika iedalīti gandrīz 704 miljoni EUR no ESF+ un 380 miljoni EUR no ANM līdzekļiem, lai laikposmā no 2022. gada līdz 2029. gadam izveidotu vairāk nekā 100 000 jaunu bērnu aprūpes vietu, arī tādu, kas pielāgotas bērnu ar invaliditāti vai bērnu, kuriem nepieciešama īpaša aprūpe, vajadzībām. **Portugālē** tika ieviests jauns, no ienākumiem atkarīgs bērnu garantijas pabalsts, ko maksā papildus ģimenes pabalstam. Tika atjauninātas arī ģimenes pabalsta un citu ģimenes pabalstu summas, un kopš 2023. gada janvāra bērniem, kas dzimuši no 2021. gada 1. septembra (ieskaitot), ir tiesības bez maksas apmeklēt bērnu aprūpws iestādes. **Slovākijā** tika palielināts vecāku pabalsts. Nodarbināti vecāki var šo pabalstu izmantot, lai segtu izdevumus, kas saistīti ar bērnu aprūpi līdz 3 gadu vecumam vai līdz 6 gadu vecumam, ja bērnam ir ilgstoši slikts veselības stāvoklis.

Slovēnijā finansiālās sociālās palīdzības un ienākumu atbalsta saņēmējiem tika piešķirts vienreizējs papildu enerģijas pabalsts, kura apmērs bija atkarīgs no ģimenes lieluma (ar sākotnējo summu 200 EUR). Turklāt 2022. gada oktobrī, novembrī un decembrī ģimenēm tika piešķirtas piemaksas pie esošajiem bērnu pabalstiem 21–123 EUR apmērā. **Spānijā** bērnu aprūpes pabalstu 100 EUR mēnesī par katru bērnu līdz 3 gadu vecumam attiecināja ne tikai uz strādājošām mātēm, bet arī uz sievietēm, kuras saņem bezdarbnieka pabalstus neatkarīgi no tā, vai ir veiktas iemaksas.

Dalībvalstis veica pasākumus saskaņā ar Padomes 2021. gada Ieteikumu, ar ko izveido Eiropas Garantiju bērniem (EGB). Lai gan dažas dalībvalstis vēl arvien izstrādā rīcības plānus EGB īstenošanai, ir veikti vairāki politikas pasākumi, piemēram, ar mērķi uzlabot neaizsargāto bērnu sociālo iekļaušanu, piemēram, alternatīvās aprūpes deinstitucionalizācija **Grieķijā** un bezmaksas ēdināšana skolās **Horvātijā** un **Luksemburgā**. **Spānijā** EGB īstenošana ir veicinājusi plašāku reformu kopumu, un laikposmā no 2021. gada līdz 2023. gadam ir paredzēts pieņemt 11 tiesību aktus, citastarp saskaņā ar valsts ANP ir paredzēts modernizēt sociālos pakalpojumus un stiprināt izglītības sistēmu, lai garantētu iekļaujošu izglītību bērniem ar īpašām vajadzībām. Garantijas īstenošanai ir izveidota arī daudzlīmeņu pārvaldības sistēma ar koordinatoriem reģionālā līmenī.

Vairākas dalībvalstis ir pieņēmušas pasākumus, lai stiprinātu invaliditātes pabalstus vai finansiālo atbalstu ģimenēm un aprūpētājiem, kuru apgādībā ir ģimenes loceklis ar invaliditāti. Dažas valstis ir ieviesušas tiesību aktu grozījumus, kas nodrošina labāku aizsardzību un finansiālu atbalstu personām, kurām ir aprūpes pienākumi, piemēram, paredzot jaunas tiesības bērna ar invaliditāti vecākiem (**Francija**), jaunus pabalstus ģimenes locekļiem, kas aprūpē radinieku ar invaliditāti (**Slovākija**), samazinot šķēršļus vienā mājsaimniecībā dzīvojošām personām saņemt aprūpētāja pabalstus vai izmantojot nodokļu atlaides bērnu ar invaliditāti vecākiem (**Malta**). **Malta** un **Horvātija** ir arī izstrādājušas individuālās palīdzības shēmas, lai atbalstītu personu ar invaliditāti neatkarīgu dzīvi un uzlabotu viņu līdzdalību izglītībā, nodarbinātībā un sabiedrībā. Vairākas dalībvalstis turpina investēt sociālo pakalpojumu un aprūpes mājās uzlabošanā, lai palīdzētu personām ar invaliditāti turpināt dzīvot mājās, arī saistībā ar ilgtermiņa aprūpes sistēmu reformām (piem., **Bulgārija** un **Slovēnija**).

Daudzu dalībvalstu politiskajā, likumdošanas un finanšu darba kārtībā viena no svarīgākajām prioritātēm ir piekļuve sociālajiem mājokļiem par pieņemamu cenu. Piemēram, sava ANP ietvaros **Latvija** ir uzsākusi Mājokļu cenu pieejamības stratēģijas izstrādi, lai izveidotu atbilstošu atbalstu, arī neaizsargātām mājsaimniecībām, izmantojot sociālos mājokļus un pašvaldību mājokļus ar zemu īres maksu. **Francija** ir veikusi īpašus īres maksas regulēšanas pasākumus, savukārt **Portugāle** ir ieviesusi pabalstu shēmu, lai atbalstītu ģimenes īres un hipotekāro kredītu maksājumu veikšanā (kā daļu no tiesību aktu paketes *Mais Habitação*), kā arī papildu pasākumus, lai mazinātu mājokļu kredītu procentu likmju pieauguma ietekmi. **Grieķija** ir nolēmusi pievērsties studentiem, piešķirot viņiem lielāku mājokļa pabalstu. Lai novērstu enerģijas cenu pieauguma ietekmi, **Itālijā** un **Latvijā** ir izstrādāti īpaši atskaitījumi. Lai atvieglotu mājokļu vispārēju pieejamību un mājokļu pieejamību cenas ziņā, **Grieķija** vietējā kontekstā ieviesa aizdevumu un mājokļu atbalsta programmu, savukārt **Malta** izstrādāja atbalsta programmu pirmpircējiem. **Polija** pieņēma likumprojektu par mājokļu kooperatīviem.

Tika veikti pasākumi saistībā ar pensijām, kuru mērķis bija padarīt sistēmas noturīgākas un taisnīgākas. Šie pasākumi jo īpaši ietvēra pensiju aktualizēšanu (**Bulgārijā**), pensiju indeksācijas mehānismu (**Igaunijā** un **Itālijā**) un uzkrājuma likmju pārskatīšanu, galveno uzmanību pievēršot tam, lai veicinātu piekļuvi vecuma pamatpensijām, minimālo pensiju līmeņa paaugstināšanu (**Beļģijā**, **Horvātijā** un **Latvijā**), kā arī nodokļu sloga samazināšanu mazo pensiju saņēmējiem (**Vācijā**, **Maltā**, **Igaunijā** un **Itālijā**). Sava ANP ietvaros **Spānija** nolēma pakāpeniski palielināt maksimālo pensiju iemaksu bāzi un maksimālās pensijas un ieviesa jaunu uzkrājumu veidošanas kārtību minimālajām un uz iemaksām nebalstītajām pensijām, lai tās tiktu palielinātas atbilstoši minimālās algas palielinājumiem. Turklāt 2023. gada martā tika veikti dažādi pasākumi, lai mazinātu sieviešu un vīriešu pensiju atšķirību, citastarp ieviests plašāks karjeras aptvērums un sieviešu un vīriešu pensiju atšķirības piemaksas palielināšana. Visbeidzot, Spānijas 2023. gada pensiju sistēmas reforma paredz vienlīdzīgu attieksmi pret nepilna laika un pilna laika darba ņēmējiem, aprēķinot iemaksu periodus, lai iegūtu tiesības uz vecuma pensiju; tika nolemts arī pakāpeniski pielīdzināt pašnodarbināto sociālā nodrošinājuma iemaksas algotu darbinieku sistēmai. **Francijā**, **Portugālē** un **Dānijā** tika ieviests ārkārtas pensiju palielinājums un atbalsts mazām pensijām, bet **Nīderlandē** un **Lietuvā** tika palielinātas valsts pensijas.

Horvātijā un **Maltā** tika atvieglota apgādnieka zaudējuma pensiju saņemšanas labvēlība un nosacījumi, bet **Spānijā**, **Francijā**, **Vācijā** un **Maltā** tika veikti pasākumi, lai uzlabotu to personu stāvokli, kurām ir ierobežota darbspēja. **Beļģijas** 2023. gada jūlija reforma attiecās uz bērna kopšanas atvaļinājumu, ar aprūpi saistītu atvaļinājumu un pagaidu bezdarba periodiem iemaksu periodos, kas vajadzīgi, lai varētu saņemt minimālo pensiju. Lēmums palielināt pensijas, kā arī iemaksu atlaides saistībā ar bērnu audzināšanu tika pieņemts arī **Čehijā** un **Maltā**. Visbeidzot, **Itālija** nolēma 2023. gadā uz laiku pagarināt sociālās pensijas avansa maksājumu (*APE Sociale*) vismaz 63 gadus veciem cilvēkiem, kuriem nav tiesību uz pensiju, kuri ir veikuši smagus darbus vai kuriem ir vismaz 74 % invaliditāte, bezdarbniekiem, kuri ir izlietojuši bezdarbnieka pabalstu, un aprūpētājiem. No 2023. gada jūlija **Slovākijā** ir stājies spēkā papildu pensiju palielinājums, turklāt ir atviegloti invaliditātes pensijas piešķiršanas kritēriji un palielināts tās apmērs. Minimālās pensijas kopš 2023. gada oktobra ir palielinājušās līdz sākotnējam līmenim 145 % apmērā no iztikas minimuma (389,90 EUR).

Reformas, kas saistītas ar pensionēšanās vecumu un ilgāku darba mūžu, noteica gan fiskālās ilgtspējas, gan adekvātuma apsvērumi. Beļģijā, **Čehijā** un **Somijā** galvenā uzmanība tika pievērsta ilgāka darba mūža veicināšanai, kā arī darba un pensijas apvienošanai, izmantojot pozitīvus stimulus un lielāku elastīgumu, kā tas vērojams **Dānijā, Vācijā** un **Horvātijā**. Tikai daži pasākumi bija vērsti uz pensionēšanās vecuma palielināšanu (piem., **Francijā** un **Čehijā**), kā arī uz stingrāku noteikumu piemērošanu saistībā ar priekšlaicīgu pensionēšanos. 2022. gada septembrī **Īrijā** pieņemtā pensiju reforma paredzēja iespēju strādāt līdz 70 gadu vecumam apmaiņā pret lielākām pensijām, kā arī vairākos gados pakāpeniski pāriet uz "kopējo iemaksu pieeju", saskaņā ar kuru pensiju likmes tiks piesaistītas sociālā nodrošinājuma iemaksām visā personas darba mūža laikā. Ilgtermiņa aprūpes sniedzējiem pensiju sistēmā tiks atzīts arī aprūpes sniegšanā pavadītais laiks. **Itālija** plašāk attiecināja priekšlaicīgas pensionēšanās noteikumus cilvēkiem ar ilgu darba stāžu vai specifisku nodarbinātības statusu, vienlaikus pastiprinot atbilstības kritērijus.

Visbeidzot, pastiprinājās tendence palielināt fondēto pensiju shēmu nozīmi un veicināt individuālās tiesības. Dažos gadījumos tika nostiprinātas kolektīvās tiesības uz aroda pensijām, piemēram, **Dānijā**, bet citos gadījumos tika nostiprinātas individuālās pensiju tiesības, proti, likumā noteiktajās fondēto pensiju shēmās. Jo īpaši **Nīderlandē** 2023. gada jūnija plašās reformas mērķis bija padarīt otro pīlāru pārredzamāku, taisnīgāku, noturīgāku pret satricinājumiem un labāk piemērotu dinamiskam darba tirgum. **Rumānijā** tika pieņemti pasākumi otrā pīlāra ilgtspējas nodrošināšanai. Saskaņā ar ANM **Slovākija** 2022. gadā pieņēma pensiju reformu, kas pensijas vecumu sasaista ar paredzamo dzīves ilgumu.

Dalībvalstis veica pasākumus, lai stiprinātu primāro aprūpi un sekmētu aprūpes integrāciju, kā arī pieejamību. 2022. gada jūnijā **Itālija** pieņēma likumu, lai atbalstītu jaunus primārās aprūpes modeļus un standartus. **Lietuvas** Seims 2022. gada jūlijā apstiprināja veselības aprūpes iestāžu tīkla reformu, kuras mērķis ir izveidot veselības aprūpes centrus nolūkā stiprināt primāro aprūpi. Turklāt valsts no 2023. gada vidus ir ierobežojusi maksimālās gada izmaksas par zālēm, kas ambulatoro pakalpojumu ietvaros pacientam ir jāiegādājas no saviem līdzekļiem. **Ungārijā** 2022. gada decembrī pieņemtās reformas mērķis ir atbalstīt daudznozaru grupu praksi. **Horvātija** 2023. gada martā veica grozījumus Veselības aprūpes likumā, lai veicinātu integrētas aprūpes praksi, galveno uzmanību pievēršot primārajai aprūpei. **Beļģijā** 2024. gadam tiek gatavots jauns starpfederāls integrētās aprūpes plāns, savukārt "jaunajā kursā ģimenes ārstiem un ģimenes ārstu praksēm" ir paredzēta jauna finansēšanas modeļa izstrāde, lai sekmētu labākas integrētās aprūpes prakses. **Rumānija** ir paplašinājusi valsts ģimenes ārstu sniegto pakalpojumu klāstu 2023. gadam. Tāpat arī **Portugāle** plāno 2023. gadā izveidot jaunas vietējās veselības aprūpes vienības, lai uzlabotu aprūpes integrāciju. Turklāt tā no 2022. gada jūnija ir atcēlusi lielāko daļu maksu, kas valsts veselības aprūpes sistēmā ir jāsedz pacientiem. 2023. gada janvārī **Slovākija** pieņēma Vispārējās ambulatorās aprūpes stratēģiju, lai stiprinātu primāro aprūpi. **Slovēnija** 2023. gada jūnijā vienojās par ievērojamu līdzekļu palielinājumu veselības aprūpes digitalizācijai, kas, domājams, veicinās integrētas aprūpes praksi. **Īrija** 2023. gada aprīlī atcēla valsts noteiktās stacionārās aprūpes pacienta iemaksas. **Somija** 2022. gada novembrī grozīja Veselības aprūpes likumu, lai publiskās primārās veselības aprūpes jomā samazinātu maksimālo gaidīšanas laiku uz ambulatoro aprūpi, kas nav steidzama.

Vairākas dalībvalstis veica pasākumus, lai risinātu darbaspēka trūkuma problēmu veselības aprūpes nozarē un nodrošinātu veselības aprūpes personāla noturēšanu darbā, kā arī uzlabotu nozares pārvaldību. Malta 2022. gada beigās pieņēma plašāku stratēģisku satvaru saistībā ar veselības aprūpes darbaspēku, savukārt **Rumānija** attiecīgu tiesisko regulējumu saskaņā ar tās nacionālo stratēģiju pieņēma 2023. gadā. **Luksemburga** 2022. gada decembrī uzsāka kampaņu, lai piesaistītu jaunus studentus profesijām medicīnas jomā, un veica pasākumus, lai modernizētu medicīnas māsu izglītību. **Francija** 2023. gada aprīlī pieņēma jaunu likumu, lai ar uzdevumu sadales palīdzību veicinātu praktizējošu medicīnas māsu profesijas attīstību. Saskaņā ar Veselības aprūpes likuma grozījumiem (2023. gada aprīlī) **Horvātija** centās nostiprināt vispārējo slimnīcu pārvaldību, īpašumtiesības no pašvaldību līmeņa nododot valstij. 2022. gada decembrī **Ungārija** pieņēma pasākumus, lai reorganizētu veselības aprūpes sistēmu un centralizētu tādu funkciju pārvaldību kā primārā aprūpe un integrācija ar ilgtermiņa aprūpi. **Somija** pieņēma un no 2023. gada janvāra īsteno reformu, kuras mērķis ir reorganizēt primāro un specializēto veselības aprūpi, izveidojot 22 labbūtības uzlabošanas pakalpojumu apgabalus. **Zviedrija** ar ANM atbalstu turpināja īstenot iniciatīvu "Vecu cilvēku aprūpe", lai apmācītu medicīnas māsas un vadības personālu vecāka gadagājuma cilvēku aprūpē, un nodrošināja juridisku aizsardzību medicīnas māsas palīga amatam, lai šo profesiju padarītu pievilcīgāku. **Slovēnija** pieņēma tiesību aktu izmaiņas, kas ļauj ātrāk nodarbināt trešo valstu valstspiederīgos veselības aprūpē un sociālajā aprūpē. **Vācijā** no 2024. gada tiks ieviesti pabalsti par māsu studijām, un profesionālā apmācība tiks vēl vairāk modernizēta.

Tika veikti pasākumi sabiedrības veselības veicināšanai, jo īpaši ar slimību profilaksi un veselīga dzīvesveida popularizēšanu, un tika pastiprināti pasākumi konkrētās terapeitiskās jomās, jo īpaši saistībā ar vēzi un psihisko veselību. Francija pieņēma Nacionālo profilakses stratēģiju 2023.–2027. gadam, kuras mērķis ir uzlabot profilaktiskās aprūpes pieejamību. 2022. gada augustā **Spānija** pieņēma jaunu sabiedrības veselības stratēģiju kā instrumentu, lai veicinātu to, ka visās valsts politikas jomās tiek ņemts vērā veselības un vienlīdzības veselības aprūpē aspekts. **Slovākija** apstiprināja Nacionālo tabakas kontroles rīcības plānu 2023.–2030. gadam. **Rumānija** 2022. gada novembrī pieņēma Nacionālo vēža uzveikšanas plānu, lai no 2023. gada ieviestu integrētu un daudznozaru pieeju ārstēšanai, savukārt **Itālija** pieņēma Nacionālo onkoloģijas plānu 2023.–2027. gadam, jo īpaši ar mērķi pabeigt Valsts vēža reģistra un Reģionālā vēža reģistra tīkla izveidi, un **Bulgārija** 2023. gada janvārī pieņēma savu Nacionālo vēža uzveikšanas plānu. **Francija** no 2022. gada septembra ir pieņēmusi pasākumus psihiatriskās aprūpes pieejamības uzlabošanai, un **Spānija** no 2022. gada vidus ir sākusi īstenot savu Psihiskās veselības stratēģiju 2022.–2026. gadam, lai uzlabotu pakalpojumus un atbalstu ģimenēm un veicinātu visaptverošas un kopienā balstītas aprūpes modeli. Sagaidāms, ka **Portugālē** 2023. gadā stāsies spēkā jauns Psihiskās veselības likums, pastiprinot nesenās reformas deinstitucionalizācijas veicināšanai. **Vācija** pieņēma Sabiedrības veselības pakalpojumu paktu 2021.–2026. gadam, kura mērķis ir uzlabot nodarbinātību, digitālos procesus un modernas struktūras sabiedrības veselības dienestā.

Vairākas dalībvalstis īsteno reformas un investīcijas ilgtermiņa aprūpes (IA) jomā saskaņā ar Padomes Ieteikumu par piekļuvi cenas ziņā pieejamai un kvalitatīvai ilgtermiņa aprūpei. Tās ietver pasākumus pakalpojumu pieejamības uzlabošanai **Bulgārijā, Igaunijā, Spānijā, Itālijā, Lietuvā, Portugālē, Rumānijā un Slovēnijā**, to pieejamības uzlabošanai **Igaunijā, Vācijā, Itālijā** un **Slovēnijā**, to kvalitātes uzlabošanai **Igaunijā, Spānijā, Lietuvā un Slovēnijā**, kā arī atbalstu darbaspēkam **Bulgārijā, Vācijā** un **Lietuvā**. **Bulgārija** izmanto ESF un ESF+, lai paplašinātu aprūpi mājās, citastarp nodrošinātu aprūpes personāla apmācību. **Igaunijā** tiek īstenota reforma ar mērķi samazināt vispārējās aprūpes pacienta iemaksas un paplašināt sociālās palīdzības pakalpojumus, lai nodrošinātu neatkarīgu dzīvi mājās, un ir ieviesti kvalitātes standarti aprūpei mājās un vispārējai aprūpei. **Spānija** izmanto ANM finansējumu, lai uzlabotu aprūpes pieejamību personām ar invaliditāti, īstenotu deinstitucionalizācijas izmēģinājuma projektus un attīstītu teleaprūpi, kā arī gatavojas modernizēt aprūpes infrastruktūru atbilstoši IA modelim, kas vērsts uz kopienā balstītu aprūpi. **Itālija** ir izstrādājusi plānu, lai noteiktu sociālo pakalpojumu minimālo līmeni vecāka gadagājuma cilvēkiem, kuri nav pašpietiekami, un ir izveidojusi fondu līdzekļu investēšanai neatkarīgas dzīves nodrošināšanā un sociālo dienestu darbinieku algošanā unikālu piekļuves punktu īstenošanai. **Lietuva** gatavo jaunu IA modeli, lai racionalizētu administratīvo un finansiālo struktūru, noteiktu minimālās prasības IA pakalpojumu sniedzējiem, paplašinātu kopienā balstītu aprūpi, un plāno izmantot ANM un ES kohēzijas fondu līdzekļus IA cilvēkresursu spēju veidošanai un infrastruktūras uzlabošanai. **Rumānija** ir pieņēmusi Nacionālo ilgtermiņa aprūpes un aktīvu vecumdienu stratēģiju 2023.–2030. gadam, kas ietver pasākumus IA medicīnisko vajadzību risināšanai un kopienā balstītas vecāka gadagājuma cilvēku aprūpes uzlabošanai. **Slovēnija** strādā pie jaunas reformas, kuras mērķis ir paplašināt aprūpes iespējas ārpus aprūpes iestādēm, noteikt kvalitātes standartus un uzlabot IA sistēmas finansiālo dzīvotspēju, izveidojot IA kā jaunu sociālā nodrošinājuma pīlāru.

3. NODAĻA. VALSTU PIRMĀ POSMA ANALĪZE

Šajā nodaļā ir iekļautas valstu iedaļas, kas ir daļa no valstu pirmā posma analīzes, pamatojoties uz sociālās konverģences sistēmas (SKS) principiem, kā aprakstīts *EMCO* un *SPC* darba grupas svarīgākajos vēstījumos par sociālās konverģences sistēmas ieviešanu Eiropas pusgadā un to pamatā esošajā *EMCO* un *SPC* darba grupas ziņojumā [272], kas arī apstiprina galvenos horizontālos konstatējumus, kuri izklāstīti 1. nodaļas 1.5. iedaļā. Tas būtu jāuzskata par izmēģinājuma projektu, kas tiks izvērtēts. Lai gan visu iedaļu pamatā ir sociālo rezultātu pārskata dati un VNZ kategorijas, kā aprakstīts 1.5. iedaļas izcēlumā un 6. pielikumā, to struktūra ir atkarīga no konkrētās valsts situācijas: iedaļās aplūkoto trīs politikas jomu (nodarbinātība; izglītība un prasmes; sociālā aizsardzība un iekļaušana) secība ir atkarīga no norisēm attiecīgajā valstī, kā tas izriet no 9. pielikumā iekļautajām sociālo rezultātu pārskata tabulām. Tāpat katras valsts grafiks ilustrē attiecīgās valsts svarīgāko jautājumu vai kādas būtiskas norises.

Pirmā posma valstu analīzes pamatā ir viss sociālo rezultātu pārskata pamatrādītāju kopums. Katru no rādītājiem [273] rūpīgi pārbauda, pamatojoties uz VNZ metodiku, kas nosaka dalībvalstu relatīvo stāvokli. Šo relatīvo stāvokli izsaka kā standartnovirzes no vidējā rādītāja vērtības absolūtā līmeņa un tā izmaiņas salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu (sīkāku tehnisko informāciju sk. 4. pielikumā). Rezultāti ir apkopoti vienā no septiņām iespējamām kategorijām katram attiecīgās valsts rādītājam (“labākais sniegums”, “virs vidējā”, “labs sniegums, bet jāuzrauga”, “vidējs sniegums”, “vājš, bet uzlabojas”, “jānovēro” un “kritiska situācija”). Tas atbilst krāsu skalai no zaļas līdz sarkanai. Īss pārskats par rādītājiem un to novērtējumu katrai dalībvalstij ir sniegts 9. pielikuma tabulās.

---

[272] Šīs iniciatīvas apspriešanai tika izveidota īpaša *EMCO* un *SPC* apvienotā darba grupa, kas strādāja no 2022. gada oktobra līdz 2023. gada maijam. Tās darba rezultāti tika izmantoti *EMCO* un *SPC*, kas sagatavoja ministru diskusiju *EPSCO* sanāksmē 2023. gada jūnijā. Darbs un tā rezultāti ir dokumentēti *EMCO* un *SPC* darba grupas svarīgākajos vēstījumos par sociālās konverģences sistēmas ieviešanu Eiropas pusgadā un ar tiem saistītajā *EMCO* un *SPC* darba grupas ziņojumā.

[273] Tehnisko informāciju par rezultātu apkopojuma pamatrādītājiem, tostarp invaliditātes nodarbinātības atšķirību, pamatojoties uz *GALI* koncepciju, skatīt 2. pielikumā.

Katrs sociālo rezultātu pārskata pamatrādītājs tiek novērtēts, izmantojot iepriekš izskaidroto metodiku, lai identificētu, vai ir nepieciešama papildu analīze otrajā posmā. Vērtējums "kritiska situācija" attiecas uz dalībvalstīm, kurās konkrētais rādītājs ir daudz sliktāks par ES vidējo rādītāju un kurās situācija salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu pasliktinās vai pietiekami neuzlabojas. Situācija tiek atzīmēta kā tāda, kas "jānovēro", divos gadījumos: a) ja dalībvalsts saistībā ar konkrētu rādītāju uzrāda par ES vidējo rādītāju sliktāku rezultātu un situācija valstī pasliktinās vai neuzlabojas pietiekami strauji, un b) ja rādītāja līmenis atbilst ES vidējam rādītājam, bet situācija pasliktinās daudz straujāk nekā vidēji ES.

Tiek uzskatīts, ka ir pamatoti veikt papildu analīzi otrajā posmā attiecībā uz dalībvalstīm, kurās ar sarkanu ("kritiska situācija") vai oranžu ("jānovēro") krāsu ir atzīmēti seši vai vairāk sociālo rezultātu pārskata pamatrādītāji. Papildu iemesls uzskatīt, ka situācija prasa turpmāku analīzi otrajā posmā, ir situācija, kad divas reizes pēc kārtas ir konstatēta rādītāja ar sarkanu vai oranžu atzīmi VNZ kategorijas pasliktināšanās. Kā piemēru var minēt izmaiņas no "vidējs sniegums" uz "vājš, bet uzlabojas" 2023. gada VNZ, kam seko turpmāka pasliktināšanās līdz "kritiskai situācijai" 2024. gada VNZ. Šāda situācija tiks uzskatīta par papildu riska atzīmi minimālās robežvērtības (kopā sešas riska atzīmes) sasniegšanai. Piemēram, ja noteiktā n. gadā kādai valstij pieci sociālo rezultātu pārskata pamatrādītāji ir atzīmēti ar sarkanu vai oranžu krāsu un viens no tiem n. gadā un (n-1). gadā ir pasliktinājies divus gadus pēc kārtas, tiek uzskatīts, ka valstij attiecīgajā n. gadā kopumā ir sešas riska atzīmes (pieci sarkanas vai oranžas krāsas rādītāji konkrētajā gadā +1 rādītājs, kas pasliktinājies divus gadus pēc kārtas). Tāpēc būtu nepieciešama papildu analīze. Izvērtējot kopējo atzīmju skaitu attiecībā pret robežvērtību, ņem vērā visus laikrindas pārrāvumus un datu kvalitātes un interpretācijas aspektus.

Beļģija

Beļģijas darba tirgus pēc Covid19 krīzes ātri atveseļojās, taču tā rādītāji joprojām ir zem vidējā līmeņa. Saistībā ar bezdarba un ilgstoša bezdarba līmeni valstij ir "vidējs sniegums". Lai gan nodarbinātības līmenis kopš 2017. gada kopumā ir pieaudzis atbilstoši ES vidējam rādītājam, sasniedzot jaunu rekordatzīmi (71,9 %), tas joprojām atpaliek no citu dalībvalstu rādītājiem un jau trīs gadus pēc kārtas ir ar novērtējumu "jānovēro". Tas lielā mērā skaidrojams ar to, ka ekonomiskās aktivitātes līmenis Beļģijā ir zemāks par vidējo. Lai gan dzimumu nodarbinātības atšķirības ziņā valstij ir "vidējs sniegums" (7,6 procentpunkti), personas ar invaliditāti saskaras ar pastāvīgām grūtībām piekļūt darba tirgum, un tā pēdējo trijos gados ir atzīmēta kā "kritiska situācija". Laikposmā no 2018. gada līdz 2021. gadam personu ar invaliditāti nodarbinātības līmeņa atšķirība pastāvīgi pieauga (no 32 procentpunktiem līdz 38 procentpunktiem), un, neraugoties uz tās samazināšanos līdz 35,3 procentpunktiem 2022. gadā, Beļģija joprojām ir starp dalībvalstīm ar sliktākajiem rādītājiem šajā jomā (salīdzinājumā ar ES vidējo rādītāju, kas ir 21,4 procentpunkti). Visbeidzot, mājsaimniecību izmantojamo bruto ienākumu uz vienu iedzīvotāju pieaugums atpaliek no ES vidējā rādītāja, un tas joprojām ir "jānovēro".

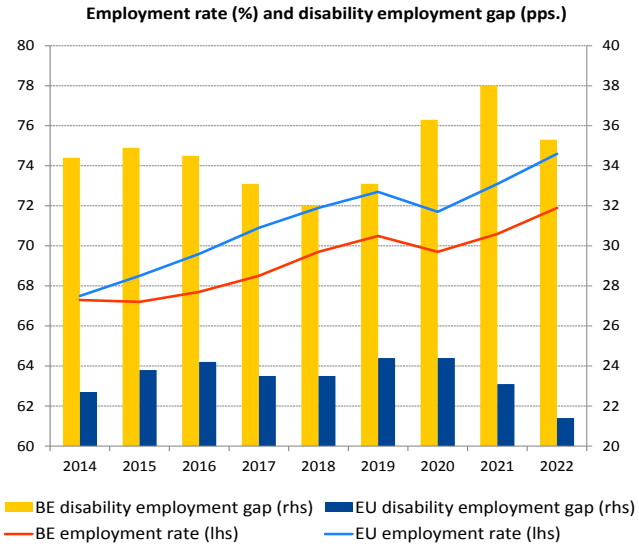

Piezīme. Laikrindas pārrāvums attiecībā uz BE 2017. gadā.
Avots: *Eurostat* [lfsi_emp_a], ES darbaspēka

Beļģijas sniegums izglītības un prasmju jomā ir nedaudz virs vidējā. Formālajā bērnu aprūpē ir vairāk nekā puse (52,7 %) no visiem bērniem vecumā līdz 3 gadiem, tāpēc Beļģijas sniegums ir "virs vidējā". Turklāt izglītību un apmācību priekšlaicīgi pametušo īpatsvars ir salīdzinoši zems (6,4 %) un ar sniegumu "virs vidējā", jo salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu ir vērojams uzlabojums, savukārt saistībā ar to jauniešu īpatsvaru, kas nemācās, nestrādā un neapgūst arodu (*NEET*), valstij ir "vidējs sniegums" (9,2 %). Arī saistībā ar to iedzīvotāju īpatsvaru, kuriem ir vismaz pamata digitālās prasmes, kas veicina zaļo un digitālo pārkārtošanos, valstij ir "vidējs sniegums", proti, 54,2 % (salīdzinājumā ar 53,9 % ES).

Sociālā politika kopumā rezultatīvi novērš un mazina nabadzības un sociālās atstumtības riskus, kā arī ienākumu nevienlīdzību. Kopš 2017. gada ir samazinājies nabadzības vai sociālās atstumtības riskam pakļauto iedzīvotāju kopējais īpatsvars un šādam riskam pakļauto bērnu īpatsvars, un tas kopumā atbilst ES vidējiem rādītājiem. Turklāt Beļģijai ir "labākais sniegums" divās papildu dimensijās sociālajā jomā: sociālo pārvedumu ietekme uz nabadzības mazināšanu, kas ir krietni virs ES vidējā rādītāja (48,8 % salīdzinājumā ar 35,3 % 2022. gadā), un zemais nevienlīdzības līmenis, ko nosaka pēc ienākumu kvintiļu attiecības indeksa. Saistībā ar iedzīvotāju norādītajām neapmierinātajām medicīniskās aprūpes vajadzībām 2022. gadā tikai 1 % Beļģijas iedzīvotāju ir norādījuši, ka ir nonākuši šādā situācijā, un valsts sniegums šajā ziņa ir "virs vidējā".

Ņemot vērā iepriekš minētās pirmā posma analīzes konstatējumus un jo īpaši trīs rādītājus, kas atzīmēti kā "kritiska situācija" vai kā tādi, kas "jānovēro", šķiet, ka **Beļģija nesaskaras ar iespējamiem riskiem augšupējai sociālajai konverģencei, tāpēc tās turpmāka analīze otrajā posmā nebūs nepieciešama** (sk. izcēlumu 1.5. iedaļā).

Bulgārija

Bulgārija saskaras ar būtiskām problēmām saistībā ar nabadzību un sociālo iekļaušanu. Neraugoties uz nesenajiem samazinājumiem, kopējais nabadzības vai sociālās atstumtības riskam (*AROPE*) pakļauto personu īpatsvars ir 32,2 %, un tas ir viens no augstākajiem ES (ES vidējais rādītājs ir 21,6 %), kas norāda uz "kritisku situāciju". Tāpat arī *AROPE* rādītājs bērnu vidū laikposmā no 2021. gada līdz 2022. gadam ir palielinājies par 0,9 procentpunktiem, un 2022. gadā tas bija 33,9 % (ievērojami virs ES vidējā rādītāja (24,7 %)), un arī šī situācija ir "kritiska". Nabadzības risks ir īpaši augsts personām ar invaliditāti, lauku un attālos reģionos dzīvojošām personām, kā arī romu tautības iedzīvotājiem. Šajā kontekstā sociālajiem pārvedumiem (izņemot pensijas) Bulgārijā bija ierobežota ietekme — tie samazina nabadzību tikai par 24,4 % (salīdzinājumā ar 35,3 % ES), tāpēc šis rādītājs ir "jānovēro". Turklāt ienākumu nevienlīdzība, mērīta kā kvintiļu attiecības indekss, ir viena no augstākajām ES (7,3 pret 4,7 ES), neraugoties uz nelielu samazinājumu pēdējos trijos gados, tā vēl arvien ir "kritiska situācija". Situāciju pasliktina tas, ka daudzi cilvēki dzīvo mājsaimniecībās, kurām ir pārmērīgas ar mājokli saistītas izmaksas (15,1 % no kopējā iedzīvotāju skaita), un arī tā ir "kritiska situācija".

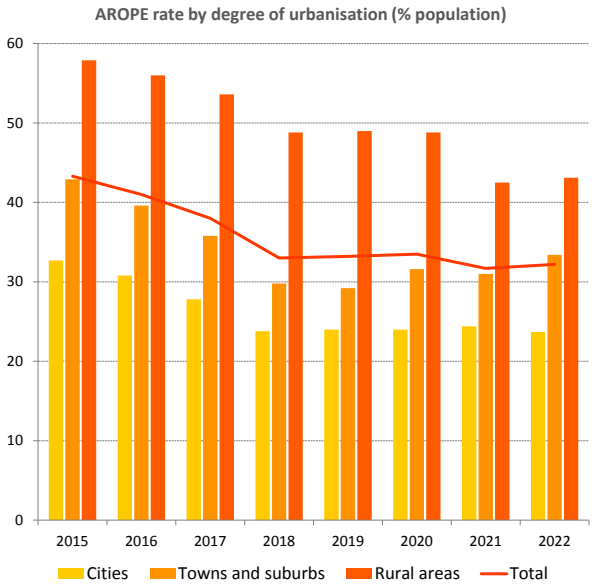

Avots: *Eurostat* [ilc_peps13n], *EU-SILC*.

Neraugoties uz nesenajiem uzlabojumiem, Bulgārija joprojām saskaras ar grūtībām, kas saistītas ar prasmju iegūšanu. To pieaugušo īpatsvars, kuriem ir vismaz pamata digitālās prasmes, joprojām ir zems (31,2 % salīdzinājumā ar 53,9 % ES 2021. gadā), un tā ir "kritiska situācija". Lai atbalstītu zaļo un digitālo pārkārtošanos, ir svarīgi stiprināt pieaugušo prasmju apguvi, arī digitālajā jomā. Tajā pašā laikā ir samazinājies izglītību un apmācību priekšlaicīgi pametušo īpatsvars, un pašlaik tas ir 10,5 % līmenī, kas ir virs ES vidējā rādītāja (9,6 %), bet tuvu tam. Tomēr tas vēl arvien ir īpaši augsts lauku apvidos (19,1 %). Visbeidzot, bērnu līdz 3 gadu vecumam īpatsvars formālajā bērnu aprūpē 2022. gadā bija tikai 17,4 % (salīdzinājumā ar 35,7 % ES). Līdztekus problēmām, kas saistītas ar bērnu aprūpes pakalpojumu kvalitāti, šis zemais rādītājs ir "jānovēro", jo tas var negatīvi ietekmēt bērnu izredzes iegūt izglītību ilgtermiņā.

Bulgārijas darba tirgus situācija pēdējā laikā ir uzlabojusies, taču joprojām pastāv problēmas, jo īpaši attiecībā uz personām ar invaliditāti un jauniešiem. Valstī ir vērojama spēcīga darba tirgus atveseļošanās ar vēsturiski augstu nodarbinātības līmeni (75,7 % 2022. gadā) un stabilu bezdarba līmeņa samazināšanos (līdz 4,3 % tajā pašā gadā). Lejupejoša tendence vērojama arī saistībā ar ilgstoša bezdarba līmeni, savukārt dzimumu nodarbinātības atšķirība samazinās (no 8,4 procentpunktiem iepriekšējā gadā līdz 7,7 procentpunktiem 2022. gadā). Tomēr personu ar invaliditāti nodarbinātības līmeņa atšķirība 2022. gadā joprojām bija ievērojami lielāka par ES vidējo rādītāju (29,5 procentpunkti pret 21,4 procentpunktiem), un tāpēc tā ir "jānovēro". Turklāt, lai gan pēdējos gados samazinās to jauniešu īpatsvars, kas nemācās, nestrādā un neapgūst arodu (*NEET*), 2022. gadā tas bija 15,1 %, kas joprojām ir virs ES vidējā rādītāja (11,7 %), tāpēc šā rādītāja vērtējums ir "vājš, bet uzlabojas".

Ņemot vērā iepriekš minētās pirmā posma analīzes konstatējumus un jo īpaši astoņus rādītājus, kas atzīmēti kā "kritiska situācija" vai kā tādi, kas "jānovēro", **Bulgārija ir identificēta kā valsts, kas saskaras ar iespējamiem riskiem augšupējai sociālajai konverģencei, kuri ir jāanalizē otrajā posmā** (sk. izcēlumu 1.5. iedaļā).

Čehija

Čehijas ekonomika pēc Covid-19 un enerģētikas krīzes atveseļojās mērenā tempā, bet kopumā pozitīvos darba tirgus rezultātus pavada arvien lielāks darbaspēka trūkums un sarežģītāki apstākļi atsevišķām grupām, īpaši sievietēm. Nodarbinātības un bezdarba līmeņa ziņā 2022. gadā Čehija ir starp valstīm ar labāko sniegumu (attiecīgi 81,3 % un 2,2 %). Arī zemais ilgstoša bezdarba līmenis (0,6 % 2022. gadā) ir "virs vidējā". Tomēr sieviešu nodarbinātības līmenis vēl arvien ir ievērojami zemāks par vīriešu nodarbinātības līmeni (atšķirība 2022. gadā būs 14,9 procentpunkti), un tā ir "kritiska situācija". Kaut arī bērnu vecumā līdz 3 gadiem īpatsvars formālajā bērnu aprūpē (6,8 % 2022. gadā) salīdzinājumā ar 2021. gadu ir uzlabojies par 1,9 procentpunktiem, tas joprojām ir ievērojami zem ES vidējā rādītāja (35,9 %). Tas liecina par pastāvīgu "kritisku situāciju", kas apvienojumā ar problēmām bērnu aprūpes pakalpojumu kvalitātes ziņā var negatīvi ietekmēt bērnu izredzes iegūt izglītību ilgtermiņā un var būt arī viens no faktoriem, kas nosaka sieviešu zemāku līdzdalību darba tirgū. Jauniešu, kas nemācās, nestrādā un neapgūst arodu (*NEET*), īpatsvars 2022. gadā bija 11,4 %, un tas ir "jānovēro" [274]. Personu ar invaliditāti nodarbinātības līmeņa atšķirība, kas 2022. gadā bija 22,7 procentpunkti, joprojām atbilst novērtējumam "vidējs sniegums". Darbaspēka trūkumu varētu palīdzēt mazināt sieviešu un jauniešu līdzdalības darba tirgū stiprināšana.

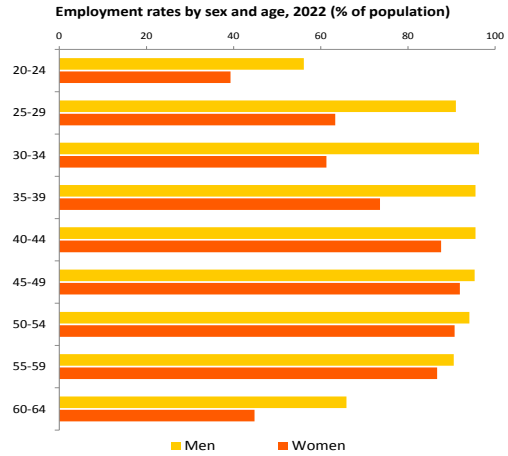

Avots: *Eurostat* [lfsa_ergaed], ES

Čehijas sniegums prasmju jomā ir vidējs, taču ir iespējams labāk atbalstīt inovācijas spējas un veicināt zaļo un digitālo pārkārtošanos. Izglītību un apmācību priekšlaicīgi pametušo īpatsvars 2022. gadā uzlabojās un atbilst vērtējumam "virs vidējā". 2021. gadā to pieaugušo īpatsvars, kuriem ir vismaz pamata digitālās prasmes, bija ar vērtējumu "vidējs sniegums", proti, 59,7 %, salīdzinot ar 53,9 % vidēji ES. Pieaugušo izglītības un prasmju pilnveides veicināšana, jo īpaši digitālo prasmju jomā, var palīdzēt atbalstīt pašreizējās rūpniecības automatizācijas un robotizācijas tendences.

[274] Laikrindas pārrāvums 2021. un 2022. gadā.

Čehijā ir labi funkcionējoša sociālās aizsardzības sistēma, kas rezultatīvi mazina nabadzības riskus un nevienlīdzību. Kopējais nabadzības vai sociālās atstumtības risks 2022. gadā bija 11,8 %, kas ir viszemākais rādītājs ES, tādējādi, pat neraugoties uz to, ka 2022. gadā šis rādītājs ir pieaudzis par 1 procentpunktu, Čehijai šajā ziņā ir "labākais sniegums". Situācija attiecībā uz bērniem kopumā saglabājas stabila. Čehija uzrāda ievērojamu sniegumu attiecībā uz ienākumu kvintiļu attiecības indeksu (3,5 2022. gadā). Mājsaimniecību reālo izmantojamo bruto ienākumu (MIBI) pieaugums uz vienu iedzīvotāju samazinājās no 125,8 2021. gadā līdz 121,2 2022. gadā un ir "jānovēro". Kopējais pārmērīgu ar mājokli saistītu izmaksu īpatsvars 2022. gadā nedaudz palielinājās līdz 6,9 %, taču saglabājās "vidēja snieguma" robežās. Tomēr ir rūpīgi jāuzrauga mājokļu pieejamība cenas ziņā Čehijas pilsētās, jo 2022. gadā pārmērīgu ar mājokli saistītu izmaksu rādītājs pilsētās (10,6 %) ir lielāks nekā lauku apvidos (4,0 %) (palielinājums par 0,3 procentpunktiem salīdzinājumā ar 2021. gadu). Čehijas vērtējums ir "virs vidējā" attiecībā uz iedzīvotāju norādītajām neapmierinātajām medicīniskās aprūpes vajadzībām. Tomēr straujā sabiedrības novecošana rada spiedienu uz veselības aprūpes un ilgtermiņa aprūpes sistēmām, tāpēc ir nepieciešama cieša uzraudzība.

Ņemot vērā iepriekš minētās pirmā posma analīzes konstatējumus un jo īpaši četrus rādītājus, kas atzīmēti kā "kritiska situācija" vai kā tādi, kas "jānovēro", šķiet, ka **Čehija nesaskaras ar iespējamiem riskiem augšupējai sociālajai konverģencei, tāpēc tās turpmāka analīze otrajā posmā nebūs nepieciešama** (sk. izcēlumu 1.5. iedaļā).

Dānija

Dānijas darba tirgus ātri atguvās no Covid-19 krīzes un, neraugoties uz ekonomiskās aktivitātes palēninājanos 2023. gadā un augošo darbaspēka trūkumu, vēl aizvien ir noturīgs. Kopumā labs sniegums ir reģistrēts jomā "taisnīgi darba apstākļi". 2022. gadā vērojams augsts nodarbinātības un zems bezdarba līmenis (attiecīgi 80,1 % un 4,5 %), un šie rādītāji ir "virs vidējā". Attiecībā uz ilgstoša bezdarba līmeni Dānijai ir "labākais sniegums" (samazinājums no 1 % 2021. gadā līdz 0,5 % 2022. gadā). Tomēr valstī trūkst darbaspēka vairākās nozarēs, jo īpaši tajās, kas saistītas ar zaļo un digitālo ekonomiku. Laikposmā no 2021. gada februāra līdz 2022. gada februārim neveiksmīgu darbā pieņemšanas gadījumu īpatsvars uzņēmumos bija 29 %[275]. Attiecībā uz konkrētām iedzīvotāju grupām to jauniešu situācija, kas nemācās, nestrādā un neapgūst arodu (*NEET*), ir "virs vidējā", tāpat arī dzimumu nodarbinātības atšķirība, kas 2022. gadā ievērojami samazinājās līdz 5,4 procentpunktiem. Neraugoties uz pieaugumu par 2 procentpunktiem līdz 9,9 procentpunktiem 2022. gadā, Dānijai joprojām ir "labākais sniegums" attiecībā uz personu ar invaliditāti nodarbinātības atšķirību.

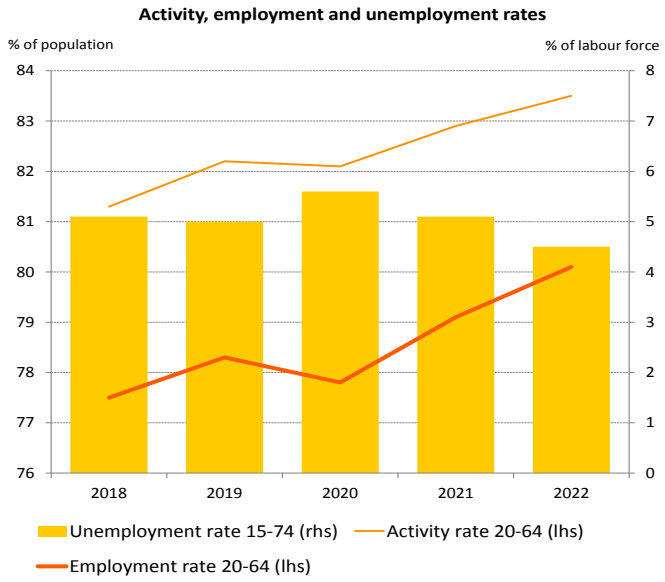

Avots: *Eurostat* [lfsi_emp_a], [une_rt_a], ES darbaspēka apsekojums

[275] Dānijas Darba tirgus un darbā pieņemšanas aģentūra (2022. gada jūnijs), *darbā pieņemšanas apsekojuma ziņojums*.

Dānijai kopumā ir labs sniegums izglītības un prasmju jomā, taču turpina pieaugt izglītību un apmācību priekšlaicīgi pametušo īpatsvars. Kaut arī vairākās dalībvalstīs šis īpatsvars samazinājās, Dānijā 2022. gadā tas pieauga līdz 10 %, nedaudz pārsniedzot ES vidējo rādītāju (9,6 %), un tagad tas ir "jānovēro". Tam ir jāpievērš uzmanība, ņemot vērā to, ka darba tirgū pieprasījums pēc darbaspēka pārsniedz piedāvājumu un ir vērojams prasmīgu darba ņēmēju trūkums. Pozitīvi ir tas, ka Dānija ir viena no valstīm ar "labāko sniegumu" attiecībā uz bērnu līdz 3 gadu vecumam īpatsvaru formālajā bērnu aprūpē, un to pieaugušo īpatsvaru, kuriem ir vismaz pamata digitālās prasmes, — šāds sniegums veicina taisnīgu zaļo un digitālo pārkārtošanos.

Dānijā ir ļoti labi funkcionējoša sociālās aizsardzības sistēma, taču problemātiskas joprojām ir lielās mājokļa izmaksas. Sociālās aizsardzības un iekļaušanas jomā Dānijas sniegums ir "virs vidējā" vai "labākais sniegums", arī attiecībā uz nabadzības vai sociālās atstumtības risku kopumā, kā arī attiecībā uz bērniem un sociālo pārvedumu (izņemot pensijas) ietekmi uz nabadzības mazināšanu. Tomēr 2022. gadā par "kritisku situāciju" tiek uzskatīts lielais to mājsaimniecību īpatsvars, kurām pēdējos trijos gados ir pārmērīgas ar mājokli saistītas izmaksas (14,7 %), un tas atspoguļo cenas ziņā pieejamu mājokļu ierobežoto piedāvājumu lielākajās pilsētās.

Ņemot vērā iepriekš minētās pirmā posma analīzes konstatējumus un jo īpaši divus rādītājus, kas atzīmēti kā "kritiska situācija" vai kā tādi, kas "jānovēro", šķiet, ka **Dānija nesaskaras ar iespējamiem riskiem augšupējai sociālajai konverģencei, tāpēc tās turpmāka analīze otrajā posmā nebūs nepieciešama** (sk. izcēlumu 1.5. iedaļā).

Vācija

Vācija saskaras ar problēmām izglītības un prasmju jomā, kas ir jārisina, jo īpaši ņemot vērā zaļo un digitālo pārveidi. Izglītību un apmācību priekšlaicīgi pametušo īpatsvars (18–24 gadu vecuma grupā) 2022. gadā bija augsts — 12,2 % (salīdzinājumā ar 12,5 % 2021. gadā un 9,6 % vidēji ES), un tas liecina par "kritisku situāciju" pēdējos divos gados. Arī to iedzīvotāju īpatsvars, kuriem ir vismaz pamata digitālās prasmes, 2021. gadā bija 48,9 % (salīdzinājumā ar ES vidējo rādītāju 53,9 %), un tas tiek uzskatīts par rādītāju, kas "jānovēro". Atšķirība no ES vidējā rādītāja bija ievērojami lielāka gados jaunāku iedzīvotāju grupā (16–24 gadu vecuma grupā), proti, tā bija 13,5 procentpunkti.

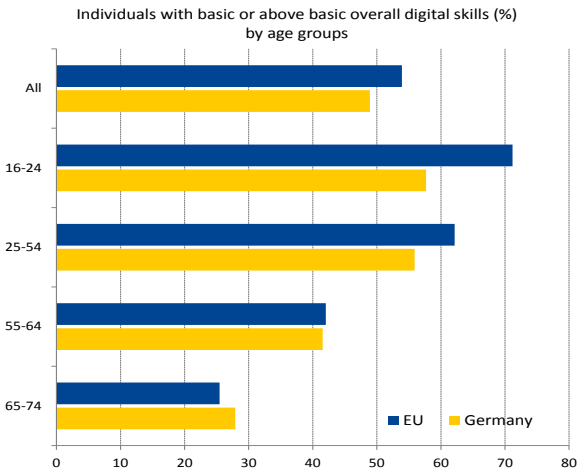

Avots: *Eurostat*, [tepsr_sp410].

Atguvies pēc Covid-19 krīzes, Vācijas darba tirgus kopumā darbojas labi, lai gan sieviešu nepilna laika nodarbinātība joprojām ir ļoti augsta un līdzdalības rādītāji pirmsskolas izglītībā un aprūpē ir salīdzinoši zemi. Norises taisnīgu darba apstākļu jomā Vācijā kopumā ir pozitīvas. Nodarbinātības līmenis ir augsts — 2022. gadā tas bija 80,7 %, un tas turpina palielināties, lai gan lēnāk. Kopējais bezdarba līmenis un ilgstoša bezdarba līmenis nokritās līdz rekordzemām atzīmēm (attiecīgi 3,1 % un 1,0 %), un Vācija jau trešo gadu pēc kārtas ir ierindojusies starp valstīm, kurām ir "labākais sniegums". Atbilstoši šīm pozitīvajām vispārējām tendencēm arī to jauniešu īpatsvars, kas nemācās, nestrādā un neapgūst arodu (*NEET*), samazinājās no 9,5 % 2021. gadā līdz 8,6 % 2022. gadā, un šis rādītājs ir "virs vidējā".

Tas pats attiecas uz personu ar invaliditāti nodarbinātības atšķirību, kas samazinājās no 30,5 procentpunktiem 2021. gadā līdz 24 procentpunktiem 2022. gadā. No otras puses, lai gan dzimumu nodarbinātības atšķirība 2022. gadā saglabājās "vidēja snieguma" līmenī (aptuveni 7 procentpunkti), dzimumu nodarbinātības atšķirība nepilna laika nodarbinātības jomā joprojām bija viena no lielākajām ES, proti, 36,7 procentpunkti (salīdzinājumā ar 20,2 procentpunktiem ES). Tas citastarp varētu būt saistīts ar nodokļu sistēmas dotiem stimuliem un salīdzinoši zemo bērnu līdz 3 gadu vecumam īpatsvaru formālajā bērnu aprūpē (23,9 % 2022. gadā salīdzinājumā ar 35,7 % ES), kas kopā ar problēmām, kuras saistītas ar bērnu aprūpes pakalpojumu kvalitāti, tiek uzskatīts par rādītāju, kas "jānovēro". Visbeidzot, mājsaimniecību reālie izmantojamie bruto ienākumi (MIBI) uz vienu iedzīvotāju kopumā saglabājās stabili (113,6 2022. gadā), un pēdējos divos gados tas vērtējams kā "vidējs sniegums".

Sociālajā jomā daudzām mājsaimniecībām problēmas rada pārmērīgas ar mājokli saistītas izmaksas. Pēdējos divos gados šis rādītājs ir palielinājies — 2022. gadā tas sasniedza 11,8 % — un tagad ir uzskatāms par tādu, kas "jānovēro" (salīdzinājumam, ES šis rādītājs ir 9,1 %). Tas daļēji atspoguļo neapmierinātās vajadzības pēc jaunbūvēm. Pozitīvi ir tas, ka ienākumu kvintiļu attiecības indekss, ar ko raksturo sniegumu nevienlīdzības mazināšanas jomā, 2022. gadā vēl vairāk samazinājās un tagad ir "virs vidējā". Sniegums gan saistībā ar sociālo pārvedumu ietekmi uz nabadzības mazināšanu, gan to iedzīvotāju īpatsvaru, kas norāda uz neapmierinātām medicīniskās aprūpes vajadzībām, ir "virs vidējā", savukārt nabadzības vai sociālās atstumtības riskam pakļauto iedzīvotāju kopumā un bērnu īpatsvars ir attiecīgi 20,9 % un 24 % (ES vidēji: 21,6 % un 24,7 %), kas ir "vidējs sniegums".

Ņemot vērā iepriekš minētās pirmā posma analīzes konstatējumus un jo īpaši četrus rādītājus, kas atzīmēti kā "kritiska situācija" vai kā tādi, kas "jānovēro", šķiet, ka **Vācija nesaskaras ar iespējamiem riskiem augšupējai sociālajai konverģencei, tāpēc tās turpmāka analīze otrajā posmā nebūs nepieciešama** (sk. izcēlumu 1.5. iedaļā).

Igaunija

Igaunija saskaras ar problēmām sociālās aizsardzības un integrācijas jomā. Vairāki sociālo rezultātu pārskata rādītāji šajā jomā ir "kritiskā situācijā" vai ir "jānovēro". Nabadzības vai sociālās atstumtības riskam (*AROPE*) pakļauto iedzīvotāju īpatsvars 2022. gadā palielinājās par 3 procentpunktiem, sasniedzot 25,2 %, kas ir virs ES vidējā rādītāja (21,6 %), un ir "jānovēro". Turklāt nabadzības vai sociālās atstumtības risks vecāka gadagājuma cilvēkiem un personām ar invaliditāti ir viens no augstākajiem ES (53,1 % un 47,8 % salīdzinājumā ar attiecīgi 20,2 % un 28,8 % ES), savukārt situācija attiecībā uz bērniem ir "virs vidējā". Šajā kontekstā jāatzīmē, ka sociālo pārvedumu (izņemot pensijas) ietekme uz nabadzības mazināšanu piedzīvoja kritumu no 31,7 % 2020. gadā līdz 28,1 % 2022. gadā, kas ir krietni zem ES vidējā rādītāja (35,3 %), un tāpēc ir "jānovēro". Nevienlīdzība, ko mēra ar ienākumu kvintiļu attiecības indeksu, palielinājās no 5 2021. gadā līdz 5,4 2022. gadā (arī "jānovēro") salīdzinājumā ar ES vidējo rādītāju 4,7 2022. gadā, pārtraucot pārliecinošo un stabilo samazināšanos, kas bija vērojama kopš 2014. gada. Igaunijā ir viens no augstākajiem iedzīvotāju norādīto neapmierināto medicīniskās aprūpes vajadzību līmeņiem ES (9,1 % salīdzinājumā ar 2,2 % 2022. gadā), un šī situācija ir "kritiska". Piekļuve veselības aprūpei joprojām ir problemātiska, ņemot vērā augošo veselības aprūpes personāla trūkumu, augstos personīgos maksājumus un sabiedrības straujo novecošanu.

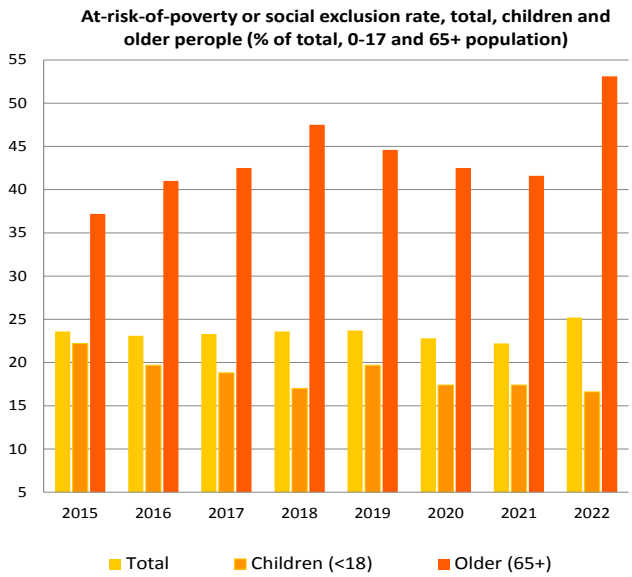

Avots: *Eurostat* [ilc_peps01n], *EU-SILC*.

Izglītības un prasmju jomā Igaunijai ir papildu iespējas samazināt izglītības priekšlaicīgu pamešanu. Izglītību un apmācību priekšlaicīgi pametušo īpatsvars palielinājās par 1 procentpunktu, 2022. gadā sasniedzot 10,8 %, un ir "jānovēro". Šīs dimensijas uzlabošana ir svarīga, lai nākotnes darbaspēkam nodrošinātu svarīgākās transversālās prasmes un kompetences. Bērnu vecumā līdz 3 gadiem dalības īpatsvars formālajā bērnu aprūpē ir "virs vidējā", jo tas ir ievērojami palielinājies (par 8 procentpunktiem — no 25,7 % 2021. gadā līdz 33,7 % 2022. gadā) (ES: 35,7 %). To iedzīvotāju īpatsvars, kuriem ir vismaz pamata digitālās prasmes, kas atbalsta gan zaļo, gan digitālo pārkārtošanos, ir 56,4 %, un tas atbilst vērtējumam "vidējs sniegums".

Igaunijas darba tirgus 2022. un 2023. gadā turpināja uzrādīt labu sniegumu. Lielākā daļa sociālo rezultātu pārskata rādītāju taisnīgu darba apstākļu jomā uzrāda pozitīvas tendences. Nodarbinātības līmenis 2022. gadā sasniedza 81,9 %, un, neskatoties uz ekonomikas attīstības tempa kritumu 2022. gada otrajā pusē, bezdarba līmenis samazinājās no 6,9 % 2020. gadā līdz 5,6 % 2022. gadā. Igaunijā ir viena no zemākajām dzimumu nodarbinātības atšķirībām ES, un pēdējos trijos gados Igaunija ir starp valstīm ar "labāko sniegumu". Arī to jauniešu īpatsvars, kas nemācās, nestrādā un neapgūst arodu (*NEET*), saglabājās zem ES vidējā rādītāja un 2022. gadā samazinājās. Tajā pašā laikā salīdzinājumā ar 2021. gadu ievērojami (par 7,5 procentpunktiem) palielinājās personu ar invaliditāti nodarbinātības līmeņa atšķirība, 2022. gadā pirmo reizi pārsniedzot ES vidējo rādītāju (26,2 % salīdzinājumā ar 21,4 % ES), un šī dimensija ir "jānovēro".

Ņemot vērā iepriekš minētās pirmā posma analīzes konstatējumus un jo īpaši sešus rādītājus, kas atzīmēti kā "kritiska situācija" vai kā tādi, kas "jānovēro", **Igaunija ir identificēta kā valsts, kas saskaras ar iespējamiem riskiem augšupējai sociālajai konverģencei, kuri ir jāanalizē otrajā posmā** (sk. izcēlumu 1.5. iedaļā).

Īrija

Īrijas darba tirgus darbojas labi, tomēr rādītāji saistībā ar neaizsargātām iedzīvotāju grupām ir vāji. Īrijā 2022. gadā bija rekordaugsts nodarbinātības līmenis — 78,2 %, un bezdarba līmenis sasniedza vēsturiski zemāko līmeni — 4,5 %, kas ir "virs vidējā". Tas pats attiecas uz ilgstoša bezdarba līmeni. Tomēr nepietiekami pārstāvēto grupu (piem., personu ar invaliditāti, sieviešu, vientuļo vecāku un mazprasmīgu personu) aktivizēšanas un nodarbināmības iespēju stiprināšana var palīdzēt reaģēt uz darbaspēka un prasmju trūkumu. Neraugoties uz uzlabojumiem laikposmā līdz 2022. gadam, personu ar invaliditāti nodarbinātības līmeņa atšķirība joprojām ir ievērojama — 37 procentpunkti salīdzinājumā ar ES vidējo rādītāju (21,4 procentpunkti) — un ierindo Īriju starp valstīm ar sliktāko sniegumu un liecina par "kritisku situāciju". Šo atšķirību plānots mazināt ar jaunām darba metodēm un piesaistot apmācītus lietu izskatīšanas darbiniekus. Personām ar invaliditāti ir tendence priekšlaicīgi pamest izglītību un iegūt zemāku izglītību. Lai gan sieviešu nodarbinātības līmenis pēdējos gados ir palielinājies, dzimumu nodarbinātības atšķirība 2022. gadā palielinājās līdz 11,3 procentpunktiem (pirms samazinājās līdz 9,8 procentpunktiem 2023. gada otrajā ceturksnī), jo vīriešu nodarbinātības līmenis pieauga straujāk, un tagad tā ir "jānovēro". No otras puses, situācija ir "virs vidējā" attiecībā uz to jauniešu īpatsvaru, kas nemācās, nestrādā un neapgūst arodu (NEET), proti, tas ir 8,7 %, kas ir zem ES vidējā rādītāja 11,7 %.

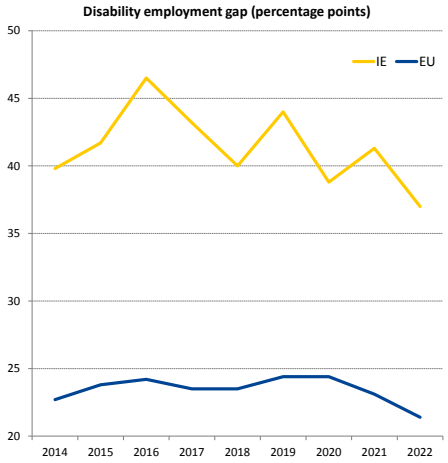

Piezīme. Nodarbinātības līmeņa atšķirība starp visiem iedzīvotājiem un personām ar invaliditāti.

Īrijas sniegums izglītības un prasmju jomā ir augsts. Īrija ir to valstu vidū, kurām ir "labākais sniegums" attiecībā uz izglītību un apmācību priekšlaicīgi pametušo īpatsvaru, — šis rādītājs bija 3,7 % pat pēc tam, kad 2022. gadā tas nedaudz palielinājās. To pieaugušo īpatsvars, kuriem ir vismaz pamata digitālās prasmes, ir viens no augstākajiem ES — 70,5 % (salīdzinājumā ar 53,9 % vidēji ES), un tas veicina zaļo un digitālo pārkārtošanos.

Īrijas sociālās aizsardzības sistēma kopumā ir izrādījusies rezultatīva nabadzības risku mazināšanā, lai gan dažas grupas joprojām saskaras ar lielākiem riskiem, un ir ziņots par problēmām saistībā ar pirmsskolas izglītību un aprūpi. Sociālo pārvedumu kopējā ietekme uz nabadzības mazināšanu (56,4 % salīdzinājumā ar 35,3 % ES) ierindo Īriju starp valstīm, kurām ir "labākais sniegums". Nabadzības vai sociālās atstumtības riski sabiedrībai kopumā un attiecībā uz bērniem atbilst vērtējumam "vidējs sniegums", tomēr ar lielākiem riskiem saskaras neaizsargātās grupas, jo īpaši vientuļie vecāki, īru trevelleri un personas ar invaliditāti, kā arī gados vecāki cilvēki (vecuma grupā virs 65 gadiem). Bērnu vecumā līdz 3 gadiem dalības īpatsvars formālajā bērnu aprūpē joprojām ir "jānovēro", lai gan rādītājs ir uzlabojies par 4 procentpunktiem, sasniedzot 19,1 %. Pirmsskolas izglītības un aprūpes pieejamības izmaksas lielākajai daļai mājsaimniecību veidu 2022. gadā bija vienas no augstākajām ES, un tas bija viens no galvenajiem iemesliem, taču pēdējā laikā tās ir samazinājušās. Pašreizējie centieni uzlabot bērnu aprūpes vispārējo pieejamību un pieejamību cenas ziņā var pozitīvi ietekmēt gan šo dalības īpatsvaru, gan arī sieviešu nodarbinātību. Visbeidzot, mājokļu izmaksu pārslogoto mājsaimniecību īpatsvars ir "virs vidējā", savukārt mājokļu nodrošināšana ir izteikti nepietiekama. Sevišķi kritisks ir sociālo mājokļu trūkums un zemā to pieejamība cenas ziņā, un tā rezultātā ir reģistrēts rekordliels bezpajumtnieku skaits. Īrija šo jautājumu risina ar regulējuma reformām un spēcīgām publiskām investīcijām mājokļu nozarē.

Ņemot vērā iepriekš minētās pirmā posma analīzes konstatējumus un jo īpaši trīs rādītājus, kas atzīmēti kā "kritiska situācija" vai kā tādi, kas "jānovēro", šķiet, ka **Īrija nesaskaras ar iespējamiem riskiem augšupējai sociālajai konverģencei, tāpēc tās turpmāka analīze otrajā posmā nebūs nepieciešama** (sk. izcēlumu 1.5. iedaļā).

Grieķija

Situācija Grieķijas darba tirgū uzlabojās, un tas bija noturīgs gan Covid-19, gan enerģētikas krīzes laikā, lai gan valsts joprojām saskaras ar ievērojamām problēmām. Grieķijā 2022. gadā bija nodarbināti 66,3 % no visiem darbspējas vecuma iedzīvotājiem, kas ir par 8 procentpunktiem vairāk nekā 2020. gadā, taču šis rādītājs joprojām ir daudz zemāks par ES vidējo rādītāju (74,6 %), un tas atspoguļo nodarbināmības problēmas noteiktās iedzīvotāju grupās. Sociālo rezultātu pārskata dati liecina par "kritisku situāciju" gan attiecībā uz jauniešiem, gan sievietēm. Lai gan to jauniešu īpatsvars, kuri nemācās, nestrādā un neapgūst arodu, laikā no 2020. līdz 2022. gadam samazinājās par 3,2 procentpunktiem, tas joprojām ir augsts (15,3 % 2022. gadā salīdzinājumā ar 11,7 % ES). Neraugoties uz sieviešu nodarbinātības līmeņa pieaugumu par 7,2 procentpunktiem laikposmā no 2020. līdz 2022. gadam, tas (55,9 %) ir viens no zemākajiem ES, un tas rada lielāko dzimumu nodarbinātības atšķirību ES (21,0 procentpunkti). No otras puses, attiecībā uz personu ar invaliditāti nodarbinātības atšķirību Grieķijai ir "vidējs sniegums", un personu ar invaliditāti bezdarba līmenis un ilgstoša bezdarba īpatsvars 2022. gadā samazinājās attiecīgi līdz 12,5 % un 7,7 %. Visbeidzot, mājsaimniecību izmantojamie bruto ienākumi uz vienu iedzīvotāju, kas 2022. gadā sasniedza 79,9 %, vēl arvien bija zemāki par 2008. gada līmeni, un, ņemot vērā "kritisko situāciju" šajā jomā un augstās inflācijas ietekmi, šis rādītājs rūpīgi jāuzrauga.

Samazinājās nabadzības un nevienlīdzības risks, lai gan sociālās aizsardzības sistēmas zemā rezultativitāte un neapmierinātās medicīniskās aprūpes vajadzības joprojām ir nopietnas problēmas. 2022. gadā ar sociālajiem pārvedumiem (izņemot pensijas) Grieķijā nabadzība tika samazināta par 20,3 %, kas ir par 15 procentpunktiem zem ES vidējā rādītāja, tāpēc tā ir "kritiska situācija". Nabadzības vai sociālās atstumtības riskam (*AROPE*) pakļauto iedzīvotāju īpatsvars, kā arī *AROPE* rādītājs bērniem samazinājās no 28,3 % un 32 % 2021. gadā līdz attiecīgi 26,3 % un 28,1 % 2022. gadā. Abos gadījumos sniegums ir uzlabojies no "kritiska situācija" uz "vājš, bet uzlabojas", lai gan rādītāji joprojām ir krietni virs attiecīgajiem ES vidējiem rādītājiem (21,6 % un 24,7 %). Arī nevienlīdzība, ko mēra ar ienākumu kvintiļu attiecības indeksu, samazinājās no 5,8 punktiem 2021. gadā līdz 5,3 punktiem 2022. gadā, kas kopumā ir tādā pašā līmenī kā 2020. gadā. To cilvēku īpatsvars, kas dzīvo mājsaimniecībās, kurām ir pārmērīgas ar mājokli saistītas izmaksas, ir samazinājies no 33,3 % 2020. gadā līdz 26,7 % 2022. gadā, un tādējādi valsts sniegums ir "vājš, bet uzlabojas". Ņemot vērā Covid-19 krīzi, iedzīvotāju norādītās neapmierinātās medicīniskās aprūpes vajadzības pieauga līdz 9 % (par 6,8 procentpunktiem virs ES vidējā rādītāja), kas ir "kritiska situācija".

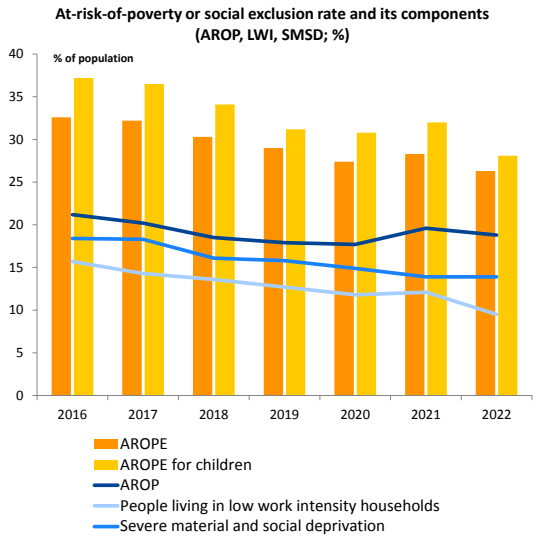

Avots: *Eurostat* [ilc_pecs01], [tepsr_lm430], [ilc_li02], [tespm030], *EU-SILC*.

Ņemot vērā digitālo un zaļo pārkārtošanos, Grieķijas prioritāte joprojām ir pieaugušo digitālo prasmju attīstīšana. 2021. gadā 52,5 % pieaugušo bija vismaz pamata digitālās prasmes, kas ir par 1,4 procentpunktiem zem ES vidējā rādītāja. Izglītību un apmācību priekšlaicīgi pametušo īpatsvars ir ievērojami zemāks par ES vidējo rādītāju (4,1 % salīdzinājumā ar 9,6 % ES), lai gan 2022. gadā tas palielinājās par 0,9 procentpunktiem, tāpēc šajā saistībā valstij ir "labs sniegums, bet jāuzrauga". Bērnu līdz 3 gadu vecumam īpatsvars formālajā bērnu aprūpē 2022. gadā samazinājās par 3,2 procentpunktiem līdz 29,1 %, un tas ir "vidējs sniegums" (ES: 35,7 %).

Ņemot vērā iepriekš minētās pirmā posma analīzes konstatējumus un jo īpaši piecus rādītājus, kas atzīmēti kā "kritiska situācija" vai kā tādi, kas "jānovēro", **šķiet, ka Grieķija nesaskaras ar iespējamiem riskiem augšupējai sociālajai konverģencei, tāpēc tās turpmāka analīze otrajā posmā nebūs nepieciešama** (sk. izcēlumu 1.5. iedaļā).

Spānija

Spānijas darba tirgus, neraugoties uz tā stabilo atveseļošanos, saskaras ar ievērojamām problēmām. Nodarbinātības līmenis 2022. gadā pieauga līdz 69,5 %, pārsniedzot pirmskrīzes līmeni (68 % 2019. gadā). Tomēr tas joprojām ir ievērojami zemāks par ES vidējo rādītāju (74,6 %), un tā ir "kritiska situācija" [276]. Tā kā bezdarba līmenis un ilgstoša bezdarba līmenis samazinājās, snieguma vērtējums šajā dimensijā no "kritiskas situācijas" 2022. gadā tika mainīts uz "vājš, bet uzlabojas", lai gan šie rādītāji joprojām ir ievērojami augstāki nekā vidēji ES (attiecīgi 12,9 % pret 6,2 % un 5 % pret 2,4 %)[1]. To jauniešu īpatsvars, kas nemācās, nestrādā un neapgūst arodu (*NEET*), ir samazinājies līdz 12,7 % 2022. gadā, bet joprojām ir "jānovēro". Jauniešu bezdarba līmenis vēl arvien ir augsts un sasniedz 52,4 % Meliljā, 44,4 % Seūtā un 43,9 % valsts tālākajā reģionā Kanāriju salās, lai gan pēdējo gadu laikā ir novērojami būtiski uzlabojumi. Pozitīvi vērtējams tas, ka dzimumu nodarbinātības atšķirības ziņā valstij ir "vidējs sniegums", bet personu ar invaliditāti nodarbinātības līmeņa atšķirība ierindo Spāniju starp valstīm ar "labāko sniegumu". Tajā pašā laikā saistībā ar mājsaimniecību izmantojamo bruto ienākumu uz vienu iedzīvotāju pieaugumu joprojām vērojama "kritiska situācija", un tas vēl arvien ir zemāks par 2008. gada bāzes līmeni.

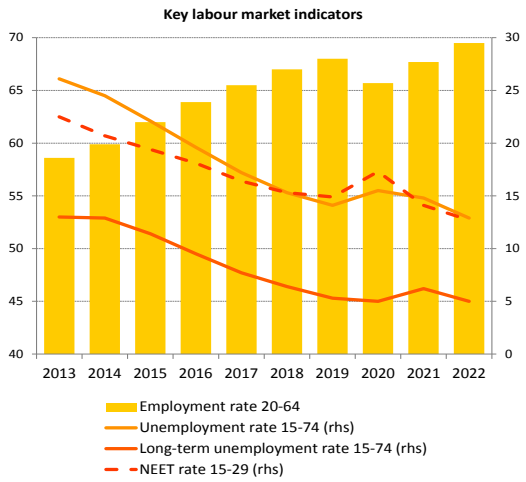

Avots: *Eurostat*, [lfsi_emp_a], [une_rt_a], [une_ltu_a], [edat_lfse_20], ES darbaspēka apsekojums.

Spānija saskaras ar grūtībām saistībā ar izglītības un apmācības priekšlaicīgu pamešanu, savukārt tās sniegums digitālo prasmju jomā ir salīdzinoši labs. Izglītību un apmācību priekšlaicīgi pametušo īpatsvars 2022. gadā nedaudz palielinājās — līdz 13,9 % (salīdzinājumā ar 9,6 % ES), attiecīgi snieguma novērtējums pasliktinājās no "vājš, bet uzlabojas" uz "kritiska situācija". Vēl arvien vērojamas atšķirības starp reģioniem — īpaši izteikti austrumos un dienvidos —, savukārt austrumu un ziemeļrietumu reģionos pasliktinās izglītības rezultāti. No otras puses, Spānijas sniegums digitālo prasmju jomā ir "virs vidējā": 2021. gadā 64,2 % pieaugušo iedzīvotāju būs vismaz pamata digitālās prasmes (salīdzinājumā ar 53,9 % ES), kas atbalsta zaļo un digitālo pārkārtošanos, kā arī vispārēju darbaspēka prasmju pilnveidi un pārkvalifikāciju.

276 Piezīme: Spānijas nodarbinātības un bezdarba līmeņa definīcija 2021. un 2022. gadā atšķiras, jo Spānija savā definīcijā iekļauj darbiniekus, kas uz laiku atlaisti no darba (sk. *Eurostat* metadatus).

Spānija saskaras ar problēmām saistībā ar sociālo aizsardzību un iekļaušanu. Sniegums saistībā gan ar kopējo nabadzības vai sociālās atstumtības riska rādītāju, gan ienākumu kvintiļu attiecību ir "vājš, bet uzlabojas", lai gan šie rādītāji joprojām ir salīdzinoši augsti — attiecīgi 26 % un 5,6 % 2022. gadā. Turklāt 2022. gadā nabadzības vai sociālās atstumtības riskam pakļauto bērnu īpatsvars bija 32,2 % (par 7,5 procentpunktiem lielāks nekā ES 2022. gada vidējais rādītājs), un pēdējos trijos gados tas joprojām ir "kritiskā situācijā". Šajā kontekstā sociālo pārvedumu ietekme uz nabadzības mazināšanu (27,4 % salīdzinājumā ar 35,3 % ES 2022. gadā) ir salīdzinoši zema un tāpēc ir "jānovēro". Pozitīvi ir tas, ka Spānijas sniegums vēl aizvien ir "virs vidējā" attiecībā uz iedzīvotāju norādītajām neapmierinātajām medicīniskās aprūpes vajadzībām. Saistībā ar bērnu līdz 3 gadu vecumam īpatsvaru formālajā bērnu aprūpē valstij ir "labs sniegums, bet jāuzrauga", jo 2022. gadā tas ievērojami samazinājās (no 55,3 % līdz 48,6 %), kas daļēji ir saistīts ar pašreizējām problēmām saistībā ar pieejamību cenas ziņā.

Ņemot vērā iepriekš minētās pirmā posma analīzes konstatējumus un jo īpaši sešus rādītājus, kas atzīmēti kā "kritiska situācija" vai kā tādi, kas "jānovēro", **Spānija ir identificēta kā valsts, kas saskaras ar iespējamiem riskiem augšupējai sociālajai konverģencei, kuri ir jāanalizē otrajā posmā** (sk. izcēlumu 1.5. iedaļā).

Francija

Francijā ir spēcīga sociālās aizsardzības sistēma, taču valsts saskaras ar acīmredzamāku nabadzības risku. Kopumā Francijas rādītāji attiecībā uz sociālo pārvedumu (izņemot pensijas) ietekmi uz nabadzības mazināšanu ir "virs vidējā", un nabadzības vai sociālās atstumtības riskam (*AROPE*) pakļauto iedzīvotāju īpatsvars 2022. gadā saglabājās nedaudz zem ES vidējā rādītāja (21,0 % pret 21,6 %). Tomēr *AROPE* rādītājs salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu ir palielinājies par 1,8 procentpunktiem, novirzoties no tendences, kāda saistībā ar šo iedzīvotāju grupu vērojama vidēji ES [277]. Augošās inflācijas kontekstā ievērojami palielinājies AROPE pakļauto bērnu īpatsvars (par 4,7 procentpunktiem), 2022. gadā sasniedzot 27,4 % [278], un tas ir krietni virs ES vidējā rādītāja (24,7 %). Abas šīs tendences ir "jānovēro". Iekšzemes mājsaimniecību izmantojamo bruto ienākumu pieaugums 2021. gadā joprojām bija par 1,1 procentpunktu zemāks nekā vidēji ES. Saistībā ar nevienlīdzību, ko mēra ar ienākumu kvintiļu attiecības indeksu, novērtējums vēl arvien ir "vidējs sniegums", lai gan kopš 2018. gada galvenokārt vērojama palielināšanās tendence. Tālāko reģionu rādītāji visās sociālo rezultātu pārskata jomās ir ievērojami sliktāki nekā Francijas lielpilsētu rādītāji.

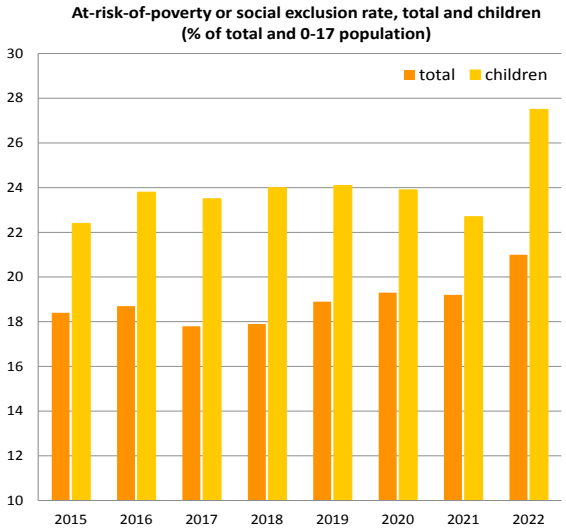

Avots: *Eurostat* [ilc_peps01n], *EU-SILC*; laikrindas pārrāvums 2022. gadā.

[277] Laikrindas pārrāvums: 2022. gadā FR-*SILC* apsekojumā pirmo reizi iekļauti četri aizjūras departamenti (Francijas Gviāna, Reinjona, Martinika un Gvadelupa).

[278] Šis palielinājums šķiet liels, pat neraugoties uz to, ka ir iekļauti iepriekš minētie aizjūras departamenti.

Francijas darba tirgus rādītāji turpināja uzlaboties, pat neraugoties uz ekonomikas izaugsmes tempa palēninašanos 2022. gada otrajā pusgadā, augošajām piegādes grūtībām un augstajām enerģijas cenām. Laikposmā no 2021. gada līdz 2022. gadam bezdarba līmenis samazinājās par 0,6 procentpunktiem līdz 7,3 % (2023. gada 2. ceturksnī — 7,2 %), kas ir zemākais līmenis kopš 2008. gada, tomēr tas vēl arvien ir atzīmēts kā tāds, kas "jānovēro", jo šis sniegums salīdzinājumā ar ES vidējo rādītāju pasliktinājies jau otro reizi [279]. Arī jauniešu bezdarba līmenis un to personu īpatsvars, kas nemācās, nestrādā un neapgūst arodu (*NEET*), ir uzlabojies, tomēr tālākajos reģionos tas joprojām ir augsts. Dažu neaizsargāto grupu integrācija darba tirgū vēl arvien ir problemātiska, jo īpaši attiecībā uz personām, kas dzimušas ārpus ES, un cilvēkiem ar zemu izglītības līmeni. Dzimumu nodarbinātības atšķirība ir "virs vidējā" (5,8 procentpunkti 2022. gadā salīdzinājumā ar 9,1 procentpunktu ES). Personu ar invaliditāti nodarbinātības līmeņa atšķirība laikposmā no 2021. gada līdz 2022. gadam samazinājās par 3,3 procentpunktiem, bet joprojām ir ievērojama — 20,8 procentpunkti.

Kopumā Francija uzrāda labus rezultātus attiecībā uz sociālo rezultātu pārskata rādītājiem vienlīdzīgu iespēju jomā. To pieaugušo īpatsvars, kuriem ir vismaz pamata digitālās prasmes, kā arī izglītību un apmācību priekšlaicīgi pametušo īpatsvars ir novērtēts kā "vidējs sniegums" (attiecīgi 62 % 2021. gadā un 7,6 % 2022. gadā). Francijai ir "labākais sniegums" attiecībā uz bērnu līdz 3 gadu vecumam īpatsvaru formālajā bērnu aprūpē. Tomēr izglītības sistēmu raksturo ievērojams skolēnu ar vājām sekmēm īpatsvars un liela nevienlīdzība.

Ņemot vērā iepriekš minētās pirmā posma analīzes konstatējumus un jo īpaši trīs rādītājus, kas atzīmēti kā "kritiska situācija" vai kā tādi, kas "jānovēro" (citastarp vienu, kas laika gaitā pasliktinās), šķiet, ka **Francija nesaskaras ar iespējamiem riskiem augšupējai sociālajai konverģencei, tāpēc tās turpmāka analīze otrajā posmā nebūs nepieciešama** (sk. izcēlumu 1.5. iedaļā).

[279] Francijas nodarbinātības un bezdarba līmeņa definīcijas 2021. un 2022. gadā atšķiras, jo Francija tajās iekļauj darbiniekus, kas uz laiku atlaisti no darba (sk. *Eurostat* metadatus).

Horvātija

Horvātija 2021. un 2022. gadā piedzīvoja spēcīgu atveseļošanos, taču joprojām saskaras ar būtiskām problēmām darba tirgū. Neraugoties uz dažiem uzlabojumiem kopš 2021. gada, nodarbinātības līmenis 2022. gadā vēl aizvien bija ievērojami zemāks par ES vidējo rādītāju (69,7 % pret 76,4 %), un divus gadus pēc kārtas tā novērtēta kā "kritiska situācija". Kaut arī bezdarba un ilgstoša bezdarba līmenis ir tuvu ES vidējam rādītājam (attiecīgi 7 % un 2,4 % 2022. gadā), jauniešu, kas nemācās, nestrādā un neapgūst arodu (*NEET*), īpatsvars joprojām ir tāds, kas "jānovēro", proti, 13,3 % 2022. gadā salīdzinājumā ar 11,7 % ES, pat pēc neliela samazinājuma salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu. Personu ar invaliditāti nodarbinātības līmeņa atšķirības ziņā situācija ir "kritiska" — tās līmenis ir viens no augstākajiem (36 procentpunkti salīdzinājumā ar vidēji 24,4 procentpunktiem ES), un šim rādītājam ir tendence pasliktināties.

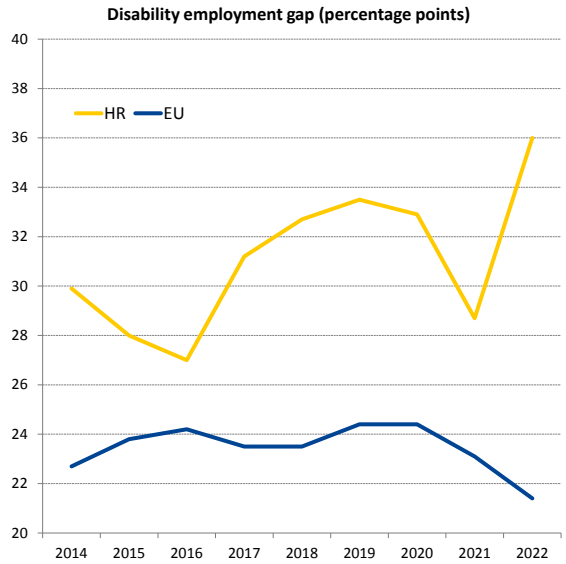

Avots: *Eurostat*, [tepsr_sp200], *EU-SILC*.

Horvātija saskaras ar dažām problēmām sociālās aizsardzības un sociālās iekļaušanas jomā. Lai gan nabadzības vai sociālās atstumtības riska (*AROPE*) rādītājs joprojām ir zemāks par ES vidējo rādītāju gan attiecībā uz visiem iedzīvotājiem (19,9 % salīdzinājumā ar 21,6 %), gan bērniem (18,1 % salīdzinājumā ar 24,7 %), sociālo pārvedumu (izņemot pensijas) ietekme uz nabadzības mazināšanu kopš 2020. gada ir "kritiskā situācijā", un 2022. gadā tā ir ievērojami zemāka (20,4 %) nekā ES vidēji (35,3 %). Šis aspekts ir rūpīgi jāuzrauga arī saistībā ar pašreizējās augstās dzīves dārdzības iespējamo ietekmi uz nabadzības risku.

Horvātija uzrāda salīdzinoši labus rezultātus izglītības priekšlaicīgas pamešanas un digitālo prasmju jomā. Valsts joprojām ierindojas starp tām valstīm, kam ir "labākais sniegums" izglītību un apmācību priekšlaicīgi pametušo īpatsvara ziņā, — 2022. gadā šis rādītājs bija 2,3 %, salīdzinot ar ES vidējo rādītāju, kas bija 9,6 %. Arī to pieaugušo īpatsvars, kuriem ir vismaz pamata digitālās prasmes, bija "virs vidējā" — 63,3 % salīdzinājumā ar ES vidējo rādītāju 53,9 % 2021. gadā, kas ir svarīgi, lai atbalstītu zaļo un digitālo pārkārtošanos. No otras puses, bērnu līdz 3 gadu vecumam

īpatsvars formālajā bērnu aprūpē pēdējā laikā ir ievērojami pasliktinājies (no 33,3 % 2021. gadā līdz 27,5 % 2022. gadā), un tas ir par 8,2 procentpunktiem zemāks par ES vidējo rādītāju un ir "jānovēro".

Ņemot vērā iepriekš minētās pirmā posma analīzes konstatējumus un jo īpaši piecus rādītājus, kas atzīmēti kā "kritiska situācija" vai kā tādi, kas "jānovēro", šķiet, ka **Horvātija nesaskaras ar iespējamiem riskiem augšupējai sociālajai konverģencei, tāpēc tās turpmāka analīze otrajā posmā nebūs nepieciešama** (sk. izcēlumu 1.5. iedaļā).

Itālija

Neraugoties uz spēcīgo atveseļošanos nodarbinātības jomā, Itālija saskaras ar būtiskām problēmām darba tirgū. Daži sociālo rezultātu pārskata rādītāji taisnīgu darba apstākļu jomā liecina par "kritisku situāciju". Lai gan nodarbinātības līmenis 2022. gadā sasniedza rekordaugstu līmeni — 64,8 %, tas ir teju par 9,8 procentpunktiem zemāks par ES vidējo rādītāju, tādējādi Itālija ir viena no ES valstīm ar sliktāko sniegumu. Dzimumu nodarbinātības atšķirība 2022. gadā šajā valstī bija 19,7 procentpunkti, un kopš 2020. gada tā ir saglabājusies stabila. Salīdzinot ar ES vidējo rādītāju, tā ir gandrīz divas reizes augstāka (10,7 %) un vērtējama kā "kritiska situācija". Turklāt vēl arvien ir augsts piespiedu nepilna laika darba īpatsvars, jo īpaši jauniešu un vīriešu vidū. Piedevām mājsaimniecību izmantojamo bruto ienākumu (MIBI) uz vienu iedzīvotāju pieaugums, kas 2021. gadā bija 94,6 %, salīdzinājumā ar 2008. gadu joprojām bija ievērojami zemāks par ES vidējo rādītāju (109,9 %), un, ņemot vērā augsto inflāciju, 2022. gadā tas samazinājās līdz 93,8 % un ir vērtējams kā "kritiska situācija". No otras puses, Itālijas sniegums uzlabojās attiecībā uz bezdarbu un ilgstošu bezdarbu, un 2022. gadā abi šie rādītāji bija ar novērtējumu "vājš, bet uzlabojas". Visbeidzot, saistībā ar personu ar invaliditāti nodarbinātības līmeņa atšķirību Itālija pastāvīgi ir starp valstīm, kam ir "labākais sniegums".

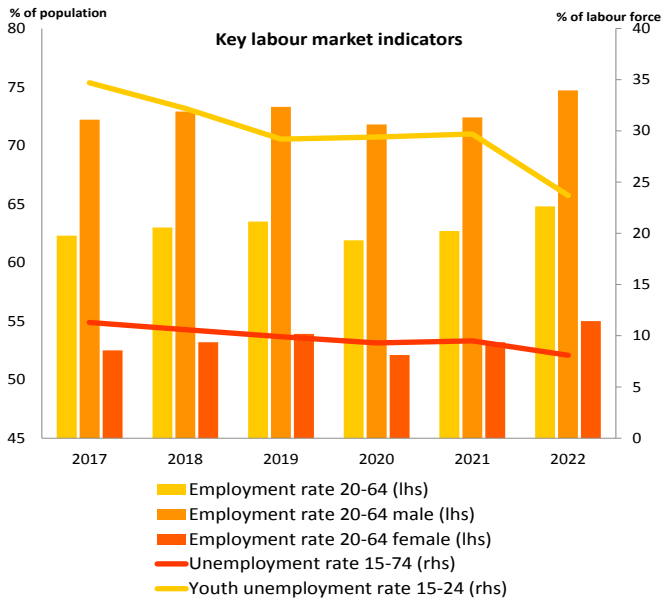

Avots: *Eurostat* [lfsi_emp_a], [une_rt_a], ES darbaspēka apsekojums.

Kaut arī situācija jauniešu vidū liecina par uzlabojumiem, Itālijas izglītības un apmācības sistēmā joprojām vērojamas problēmas. Jāatzīmē, ka pieaugušo, kuriem ir vismaz pamata digitālās prasmes, īpatsvars Itālijā 2021. gadā bija 45,6 %, un tas bija krietni zem ES vidējā rādītāja (53,9 %), tādējādi tas joprojām ir "jānovēro", arī ņemot vērā tā potenciālu atbalstīt zaļo un digitālo pārkārtošanos. Salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu, nedaudz uzlabojās situācija attiecībā uz izglītību un apmācību priekšlaicīgi pametušajiem, kā arī jauniešiem, kas nemācās, nestrādā un neapgūst arodu (*NEET*), un tagad sniegums šajos aspektos novērtēts kā "vājš, bet uzlabojas". Tomēr Itālijā joprojām ir viens no lielākajiem *NEET* rādītājiem ES, proti, 19 % (ES vidējais rādītājs: 11,7 %).

Neraugoties uz neseno progresu, sociālās aizsardzības un iekļaušanas ziņā ir iespējami turpmāki uzlabojumi. Trīs rādītāji sociālās aizsardzības un iekļaušanas jomā ir "jānovēro", un visi rādītāji, izņemot iedzīvotāju norādītās neapmierinātās medicīniskās aprūpes vajadzības, ir sliktāki nekā vidēji ES. 2022. gadā kopējais nabadzības vai sociālās atstumtības riskam (*AROPE*) pakļauto personu īpatsvars nedaudz samazinājās (līdz 24,4 %), tomēr tas vēl aizvien ir augsts, un nabadzības risks pats par sevi salīdzinājumā ar 2021. gadu saglabājās nemainīgs. Līdzīgi arī *AROPE* rādītājs bērniem samazinājās no 29,7 % 2021. gadā līdz 28,5 % 2022. gadā. Turklāt 2022. gadā ar sociālajiem pārvedumiem Itālijā nabadzība tika samazināta tikai par 25,8 % (salīdzinājumā ar 35,3 % ES), un to rezultativitāte ir "jānovēro". Visbeidzot, ienākumu nevienlīdzība, ko mēra ar ienākumu kvintiļu attiecības indeksu, uzrāda tādu pašu dinamiku kā nabadzība: lai gan 2022. gadā šis indekss (5,6 %) nedaudz samazinās, tas ir "jānovēro".

Ņemot vērā iepriekš minētās pirmā posma analīzes konstatējumus un jo īpaši astoņus rādītājus, kas atzīmēti kā "kritiska situācija" vai kā tādi, kas "jānovēro", **Itālija ir identificēta kā valsts, kas saskaras ar iespējamiem riskiem augšupējai sociālajai konverģencei, kuri ir jāanalizē otrajā posmā** (sk. izcēlumu 1.5. iedaļā).

Kipra

Kipras sniegums darba tirgus jomā kopumā atbilst ES vidējam rādītājam, taču dažas iedzīvotāju grupas vēl arvien saskaras ar grūtībām. Nodarbinātības līmenis 2022. gadā sasniedza 77,9 % un 2023. gada otrajā ceturksnī vēl vairāk pieauga, sasniedzot 79,0 %, kas ir ļoti tuvu valsts rekordatzīmei (salīdzinājumā ar 75,4 % ES). Tajā pašā laikā bezdarba līmenis 2022. gadā bija salīdzinoši zems — 6,8 %, lai gan joprojām nedaudz augstāks par ES vidējo rādītāju (6,2 %), savukārt ilgstoša bezdarba komponents (2,3 %), 2021. gadā nedaudz palielinājies, bija ļoti tuvs ES rādītājam (2,4 %). Personu ar invaliditāti nodarbinātības līmeņa atšķirība Kiprā ir tuva ES vidējam rādītājam, proti, 25,7 procentpunkti, un salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu tā ir samazinājusies. Tajā pašā laikā jauniešu un sieviešu integrācija darba tirgū joprojām ir vāja. To jauniešu īpatsvars, kas nemācās, nestrādā un neapgūst arodu (*NEET*), vēl arvien ir ļoti augsts — 14,7 % (salīdzinājumā ar 11,7 % ES), un, salīdzinot ar ES vidējo rādītāju, šis rādītājs attiecībā pret iepriekšējo gadu ir pasliktinājies (lai gan absolūtā izteiksmē tas ir samazinājies), tādējādi šā rādītāja novērtējums ir samazināts no "jānovēro" uz "kritiska situācija". Lai gan nodarbinātības līmenis ir pieaudzis gan vīriešiem, gan sievietēm, dzimumu nodarbinātības atšķirība jau otro gadu pēc kārtas joprojām ir "jānovēro", jo tā ir salīdzinoši augsta un pieaug (12,1 procentpunkts salīdzinājumā ar 10,7 procentpunktiem ES). Bērnu līdz 3 gadu vecumam īpatsvars formālajā bērnu aprūpē Kiprā bija 24,4 %, kas ir krietni zem ES vidējā rādītāja (35,7 %), turklāt salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu tas ir ievērojami samazinājies. Tā kā formāla bērnu aprūpe ir svarīga, lai personas ar aprūpes pienākumiem varētu iesaistīties darba tirgū, situācija šajā saistībā ir "jānovēro". Visbeidzot, mājsaimniecību reālie izmantojamie bruto ienākumi uz vienu iedzīvotāju valstī joprojām ir zem 2008. gada līmeņa, turklāt kopš 2021. gada vērojama neliela samazināšanās, tāpēc situācija šajā saistībā ir "jānovēro".

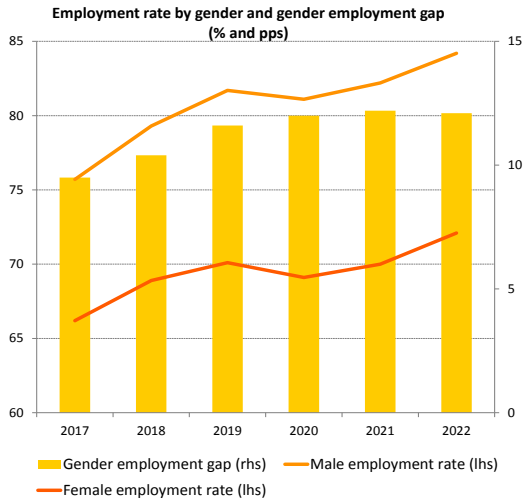

Avots: *Eurostat* [lfsi_emp_q], ES darbaspēka apsekojums.

Norises prasmju jomā liecina par uzlabojumiem, taču joprojām pastāv dažas problēmas. Izglītību un apmācību priekšlaicīgi pametušo īpatsvars samazinājās no 10,2 % 2021. gadā līdz 8,1 % 2022. gadā un tagad ir "virs vidējā". To pieaugušo īpatsvars, kuriem ir vismaz pamata digitālās prasmes, ir samērā zems — 50,2 % 2021. gadā (salīdzinājumā ar 53,9 % ES), un tas joprojām ir "jānovēro", jo tā ir joma, kas atbalsta zaļo un digitālo pārkārtošanos.

Sociālās aizsardzības sistēma, šķiet, rezultatīvi palīdz panākt labus sociālos rezultātus Kiprā. Nabadzības vai sociālās atstumtības risks 2022. gadā ir 16,7 % (salīdzinājumā ar 21,6 % ES), arī bērniem (18,1 % salīdzinājumā ar 24,7 % ES), un valsts sniegums abās šajās dimensijās ir "virs vidējā". Tas citastarp atspoguļo sociālo pārvedumu (izņemot pensijas) ietekmi uz nabadzības mazināšanu — šajā jomā valstij ir "vidējs sniegums" (31,2 % salīdzinājumā ar 35,3 % ES) — un zemu ar mājokli saistītu izmaksu rādītāju, saistībā ar kuru Kiprai ir "labākais sniegums". Iedzīvotāju norādīto neapmierināto medicīniskās aprūpes vajadzību rādītājs (0,1 %) ir viens no zemākajiem ES, un tas atkal liecina, ka valstij ir "labākais sniegums".

Ņemot vērā iepriekš minētās pirmā posma analīzes konstatējumus un jo īpaši piecus rādītājus, kas atzīmēti kā "kritiska situācija" vai kā tādi, kas "jānovēro", šķiet, ka **Kipra nesaskaras ar iespējamiem riskiem augšupējai sociālajai konverģencei, tāpēc tās turpmāka analīze otrajā posmā nebūs nepieciešama** (sk. izcēlumu 1.5. iedaļā).

Latvija

Lai gan dažās jomās valstij ir vidējs sniegums, kopumā Latvija saskaras ar ievērojamām problēmām sociālajā jomā. Kaut arī attiecībā uz nabadzības riskiem bērnu vidū valstij ir vidējs sniegums, kopējais nabadzības vai sociālās atstumtības riskam (*AROPE*) pakļauto cilvēku īpatsvars 2022. gadā (26 %) ir viens no augstākajiem ES un ievērojami pārsniedz ES vidējo rādītāju (21,6 %). Tā kā divus gadus pēc kārtas valsts relatīvais sniegums šajā jomā ir pasliktinājies, tas tagad vērtējams kā "kritiska situācija". Turklāt 42,6 % vecāka gadagājuma cilvēku ir pakļauti nabadzības vai sociālās atstumtības riskam, kas ir ievērojami vairāk nekā iedzīvotājiem kopumā. Arī ienākumu nevienlīdzība pēdējos trijos gados ir bijusi pastāvīgi "kritiskā situācijā", un valstī ir viens no augstākajiem ienākumu kvintiļu attiecības indeksiem (2022. gadā 6,3 salīdzinājumā ar 4,7 vidēji ES). Ar nabadzību un nevienlīdzību saistītās problēmas paredzēts risināt ar minimālā ienākuma reformu [280] un minimālās algas palielināšanu (līdz vismaz 620 EUR 2023. gadā un vismaz 700 EUR no 2024. gada). Tomēr šo pasākumu līdzšinējo rezultativitāti ir iespaidojis augstais (nu jau sarūkošais) inflācijas līmenis Latvijā 2023. gada pirmajos mēnešos un 2022. gada beigās. Ir ziņots, ka pasliktinās iedzīvotāju norādītās neapmierinātās medicīniskās aprūpes vajadzības, kas 2022. gadā skārušas 5,4 % iedzīvotāju (salīdzinājumā ar 2,2 % ES), un tā ir "kritiska situācija". Tas seko sniegumam 2021. gadā, kas bija ar novērtējumu "vājš, bet uzlabojas" un sakrita ar papildu pagaidu investīcijām veselības aprūpē, lai mazinātu Covid-19 pandēmijas sekas. Paredzams, ka gaidāmā veselības aprūpes reforma strukturētā veidā nodrošinās plašāku aptvērumu un kvalitatīvākus iedzīvotājiem obligāti sniedzamos medicīniskos pakalpojumus.

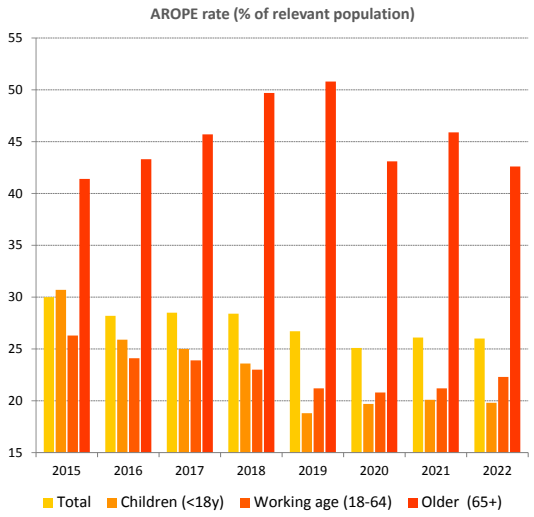

Avots: *Eurostat* [ilc_peps01n], *EU-SILC*.

[280] Reforma sasaista garantētā minimālā ienākuma, valsts sociālā nodrošinājuma pabalsta, minimālās pensijas, materiālā atbalsta bāreņiem un bērniem, kas palikuši bez vecāku aprūpes pēc pilngadības sasniegšanas, minimālo ienākumu sliekšņus ar medianālo minimālo ienākumu uz vienu līdzvērtīgu patērētāju.

Latvijas darba tirgus pēc Covid-19 krīzes ir strauji atveseļojies. 2022. gadā nodarbinātības līmenis pieauga līdz 77,0 % (no 75,3 % 2021. gadā), saglabājoties tikai nedaudz zem līmeņa, kāds bija vērojams pirms pandēmijas ("vidējs sniegums"). Latvija ir to valstu vidū, kurām ir "labākais sniegums" attiecībā uz dzimumu nodarbinātības atšķirību, un tai ir "vidējs sniegums" attiecībā uz jauniešiem *NEET* situācijā. Valstij iepriekš bija "labākais sniegums" arī attiecībā uz personu ar invaliditāti nodarbinātības līmeņa atšķirību, bet nesenā pieauguma dēļ pašlaik tai šajā aspektā ir "vidējs sniegums", lai gan joprojām tikai nedaudz zem ES vidējā rādītāja (20,8 procentpunkti salīdzinājumā ar 21,4 procentpunktiem 2022. gadā).

Kopumā Latvijai izglītības un prasmju jomā ir "vidējs sniegums". Izglītību un apmācību priekšlaicīgi pametušo īpatsvars 2022. gadā bija 6,7 % (salīdzinājumā ar 9,6 % ES), un tas ir samazinājums salīdzinājumā ar 7,3 % 2021. gadā. Paredzams, ka pozitīvā tendence, kas vērojama kopš 2016. gada, turpināsies, jo nesen tika ieviestas reformas profesionālās izglītības un apmācības jomā, nodrošinot lielāku elastību. To pieaugušo īpatsvars, kuriem ir vismaz pamata digitālās prasmes, bija 50,8 % (salīdzinājumā ar 53,9 % ES), kas arī ir "vidējs sniegums" jomā, kura atbalsta zaļo un digitālo pārkārtošanos.

Ņemot vērā iepriekš minētās pirmā posma analīzes konstatējumus un jo īpaši trīs rādītājus, kas atzīmēti kā "kritiska situācija" vai kā tādi, kas "jānovēro" (citastarp vienu, kas laika gaitā pasliktinās), šķiet, ka **Latvija nesaskaras ar iespējamiem riskiem augšupējai sociālajai konverģencei, tāpēc tās turpmāka analīze otrajā posmā nebūs nepieciešama** (sk. izcēlumu 1.5. iedaļā).

Lietuva

Lietuva saskaras ar problēmām, kas saistītas ar sociālo iekļaušanu un sociālo aizsardzību. Sociālās drošības tīkla piemērotība joprojām ir zema. Tendence, ka nabadzības vai sociālās atstumtības riskam (*AROPE*) pakļauto personu īpatsvars samazinās, šim rādītājam 2021. gadā nokrītoties līdz 23,5 %, nesen ir mainījusies, un šis rādītājs ir sācis palielināties, 2022. gadā pieaugot līdz 24,6 %, un šī situācija ir "jānovēro". Turklāt nevienlīdzība, mērīta kā kvintiļu attiecības indekss, ir viena no augstākajām ES un pēdējos divos gados šajā aspektā ir saglabājusies "kritiska situācija". 2022. gadā 20 % turīgāko iedzīvotāju ienākumi bija vairāk nekā sešas reizes lielāki par 20 % nabadzīgāko iedzīvotāju ienākumiem, un, ņemot vērā šā rādītāja ES vidējā līmeņa samazināšanos, kopš 2021. gada tie ir nedaudz pieauguši. Pozitīvi ir tas, ka Lietuva jau trešo gadu pēc kārtas ir to valstu vidū, kurām ir "labākais sniegums" attiecībā uz mājsaimniecību izmantojamo ienākumu pieaugumu, un tas liecina par to, ka turpinās izlīdzināšanās, savukārt pārmērīgu ar mājokli saistītu izmaksu rādītājs ir "virs vidējā".

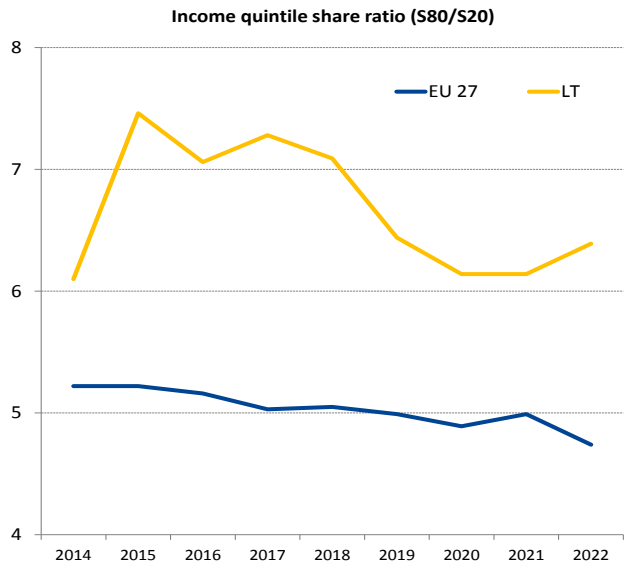

Avots: *Eurostat* [tessi180], ES darbaspēka apsekojums.

Joprojām pastāv problēmas saistībā ar prasmju pilnveidi. Pieaugušo, kuriem ir vismaz pamata digitālās prasmes, īpatsvars (48,8 % 2021. gadā) bija krietni zemāks par ES vidējo rādītāju (53,9 %), tāpēc tas ir "jānovēro", arī ņemot vērā to, ka arvien vairāk ir nepieciešamas prasmes zaļās un digitālās pārkārtošanās atbalstam. Kaut arī laikposmā no 2020. gada līdz 2022. gadam bērnu līdz 3 gadu vecumam īpatsvars formālajā bērnu aprūpē ievērojami uzlabojās (no 16,2 % līdz 22,8 %), tas joprojām ir viens no zemākajiem ES un ir zemāks par pirmspandēmijas līmeni (26,6 % 2019. gadā), tāpēc šajā saistībā pēdējos trijos gados šī situācija ir "jānovēro". Turpretī Lietuvas sniegums attiecībā uz izglītību un apmācību priekšlaicīgi pametušo īpatsvaru ir uzlabojies no "labs sniegums, bet jāuzrauga" 2020. gadā līdz "labākais sniegums" 2022. gadā.

Kā liecina sociālo rezultātu pārskata pamatrādītāji, pēc Covid-19 krīzes darba tirgus kopumā ievērojami atveseļojās, bet personu ar invaliditāti situācija pasliktinājās. Kopējais nodarbinātības līmenis 2022. gadā bija 79,0 % (salīdzinājumā ar 77,4 % 2021. gadā), kas līdzīgi kā iepriekšējos gados ir "virs vidējā" (76,2 % ES). Tajā pašā laikā personu ar invaliditāti nodarbinātības līmeņa atšķirība palielinājās no 23,9 procentpunktiem 2021. gadā līdz 35 procentpunktiem (salīdzinājumā ar 21,4 procentpunktiem vidēji ES), kas ir otrais šā rādītāja novērtējuma pasliktinājums divos gados pēc kārtas (no "virs vidējā" līdz "kritiska situācija"), kas vēl neatspoguļo nesenos politikas centienus [281].Gan ilgstoša bezdarba līmenis, gan to jauniešu īpatsvars, kas nemācās, nestrādā un neapgūst arodu (NEET), uzlabojās (pēdējais no minētajiem — no 13 % 2020. gadā līdz 10,7 % 2022. gadā) no vērtējuma "jānovēro" 2020. gadā līdz "vidējs sniegums" 2021. un 2022. gadā. Visbeidzot, Lietuvai parasti ir "labākais sniegums" attiecībā uz dzimumu nodarbinātības atšķirību — šā rādītāja vērtība ir 0,8 procentpunkti, un nodarbinātības līmenis ir salīdzinoši augsts gan vīriešu, gan sieviešu vidū (attiecīgi 79,4 % un 78,6 % 2022. gadā).

Ņemot vērā iepriekš minētās pirmā posma analīzes konstatējumus un jo īpaši piecus rādītājus, kas atzīmēti kā "kritiska situācija" vai kā tādi, kas "jānovēro" (citastarp vienu, kas laika gaitā pasliktinās), **Lietuva ir identificēta kā valsts, kas saskaras ar iespējamiem riskiem augšupējai sociālajai konverģencei** (sk. izcēlumu 1.5. iedaļā).

[281] Valsts sociālās apdrošināšanas fonda administratīvie dati liecina, ka nodarbināto personu ar invaliditāti skaits ir palielinājies par 4,2 %.

Luksemburga

Darba tirgus ātri atguvās no Covid-19 krīzes un, neraugoties uz neseno ekonomiskās aktivitātes palēninašanos, vēl aizvien ir noturīgs. To atspoguļo vispārēji labs sniegums taisnīgu darba apstākļu jomā. Nodarbinātības līmenis 2022. gadā sasniedza jaunu rekordatzīmi (74,8 %), kas ir nedaudz virs ES vidējā rādītāja, kamēr bezdarba līmenis samazinājās līdz 4,6 %. Ilgstoša bezdarba līmenis palielinājās 2020. un 2021. gadā, bet 2022. gadā tas atkal nokritās līdz zemam līmenim, kāds bija vērojams pirms pandēmijas (1,3 %), un tagad šā rādītāja novērtējums ir "virs vidējā". Tas pats attiecas arī uz dzimumu nodarbinātības atšķirību, kas ievērojami samazinājās no 7,4 procentpunktiem 2021. gadā līdz 6,5 procentpunktiem 2022. gadā. Turklāt jau otro gadu Luksemburga ir to valstu vidū, kurām ir labākais sniegums attiecībā uz personu ar invaliditāti nodarbinātības līmeņa atšķirību [282] (8,5 procentpunkti salīdzinājumā ar 21,4 procentpunktiem ES). Kaut arī to jauniešu īpatsvars, kas nemācās, nestrādā un neapgūst arodu (*NEET*), joprojām ir daudz zemāks par ES vidējo rādītāju, tas 2020. un 2021. gadā pieauga, bet 2022. gadā atkal ievērojami samazinājās līdz 6,8 %, un šā rādītāja novērtējums ir "virs vidējā". Tomēr, lai gan reālo mājsaimniecību izmantojamo bruto ienākumu uz vienu iedzīvotāju indekss (2008. gads = 100) ir 111,9, kas ir tuvu ES vidējam rādītājam (109,5), tas joprojām ir "jānovēro", jo tas ir nedaudz samazinājies laikā, kad citās dalībvalstīs bija vērojams pieaugums.

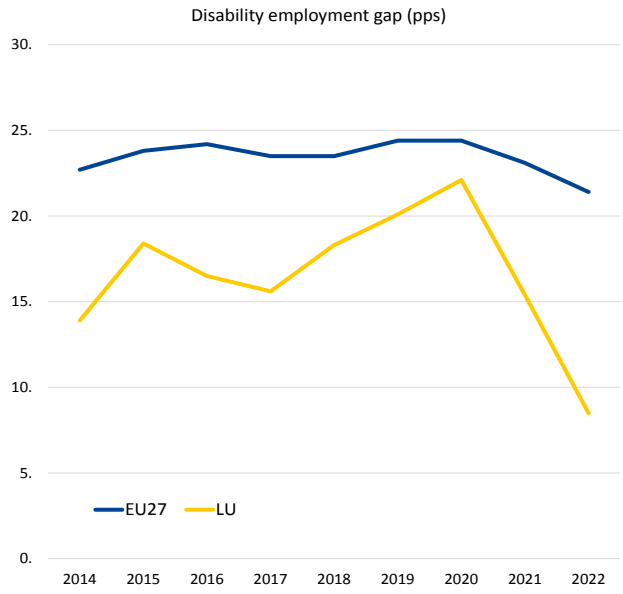

Avots: *Eurostat* [tepsr_sp200], *EU-SILC*.

[282] Saistībā ar visiem uz *EU-SILC* balstītajiem rādītājiem Luksemburgai ir laikrindas pārrāvums 2021., 2022. un 2023. gada datos.

Luksemburgai ir labs sniegums izglītības un prasmju jomā. Šajā politikas jomā valsts sniegums ir "virs vidējā". Konkrētāk, lai gan pandēmijas laikā palielinājās izglītību un apmācību priekšlaicīgi pametušo īpatsvars, 2022. gadā tas ievērojami samazinājās, un šajā ziņā sniegums kļuva "virs vidējā". 2021. gadā 63,8 % pieaugušo bija vismaz pamata digitālās prasmes, kas ir gandrīz par 10 procentpunktiem virs ES vidējā rādītāja, tādējādi atbalstot zaļo un digitālo pārkārtošanos. Luksemburga arī joprojām ir viena no dalībvalstīm ar vislielāko bērnu līdz 3 gadu vecumam īpatsvaru formālajā bērnu aprūpē, lai gan 2022. gadā situācija būtiski pasliktinājās (no 62 % 2021. gadā līdz 54,7 %), un tagad tā ir "laba, bet jāuzrauga".

Situācija sociālajā jomā Luksemburgā kopumā ir laba, taču pastāv problēmas saistībā ar mājokļu izmaksām[1]**.** 2022. gadā Luksemburgā tika reģistrēti ievērojami uzlabojumi attiecībā uz nabadzības vai sociālās atstumtības riskam (*AROPE*) pakļauto cilvēku īpatsvaru starp iedzīvotājiem kopumā un jo īpaši attiecībā uz bērniem, un abos šajos rādītājos valsts sniegums bija "virs vidējā". Sociālo pārvedumu ietekme uz nabadzības mazināšanu un iedzīvotāju norādītās neapmierinātās medicīniskās aprūpes vajadzības ir ar vērtējumu attiecīgi "vidējs sniegums" un "virs vidējā". Turpretī pārmērīgu ar mājokli saistītu izmaksu rādītājs ir ievērojami pasliktinājies no "virs vidējā" līdz "kritiskai situācijai", atspoguļojot ļoti lielā mājokļu cenu pieauguma ietekmi.

Ņemot vērā iepriekš minētās pirmā posma analīzes konstatējumus un jo īpaši vienu rādītāju, kas atzīmēts kā "kritiska situācija" vai kā tāds, kas "jānovēro", šķiet, ka **Luksemburga nesaskaras ar iespējamiem riskiem augšupējai sociālajai konverģencei, tāpēc tās turpmāka analīze otrajā posmā nebūs nepieciešama** (sk. izcēlumu 1.5. iedaļā).

Ungārija

Ungārija saskaras ar būtiskām problēmām izglītības un prasmju pilnveides jomā.

Konkrētāk, bērnu līdz 3 gadu vecumam īpatsvars formālajā bērnu aprūpē ir zems (12,9 % 2022. gadā salīdzinājumā ar 35,9 % ES): tas samazinās kopš 2021. gada un pēdējos divos gados uzrāda "kritisku situāciju". Arī izglītību un apmācību priekšlaicīgi pametušo īpatsvars saglabājās "kritiskā situācijā" un pretstatā ES vērojamajai samazināšanās tendencei palielinājās no 12,0 % 2021. gadā līdz 12,4 % 2022. gadā. Romu vidū šis rādītājs 2022. gadā bija sešas reizes augstāks nekā starp pārējiem iedzīvotājiem (64,3 % pret 9,4 %). Turklāt Ungārijā to pieaugušo īpatsvars, kuriem ir vismaz pamata digitālās prasmes (49,1 %), ir zemāks nekā ES vidējais rādītājs (53,9 % 2021. gadā), tāpēc tas ir "jānovēro", un sevišķi zems šis rādītājs ir mazprasmīgo iedzīvotāju, bezdarbnieku un cilvēku vecumā virs 55 gadiem vidū. Šo izglītības un prasmju problēmu risināšana var palīdzēt novērst darbaspēka un prasmju trūkumu un atbalstīt taisnīgu zaļo un digitālo pārkārtošanos.

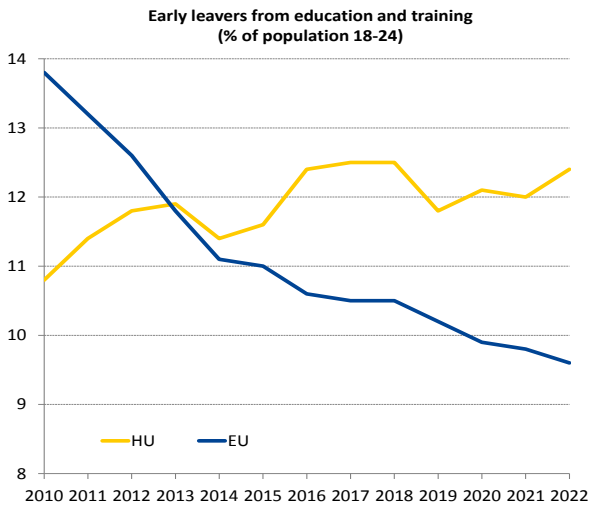

Avots: *Eurostat*, [sdg_04_10], ES darbaspēka apsekojums.

Ungārija saskaras ar problēmām sociālās politikas jomā, kuras vēl vairāk saasina augstā inflācija. Sociālie pārvedumi Ungārijā samazina monetāro nabadzību par 36,7 %, kas kopumā atbilst ES vidējam rādītājam, tomēr, ņemot vērā ievērojamo šā rādītāja kritumu salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu, situācija ir "jānovēro" [283]. Kaut gan nabadzības un sociālās atstumtības riska ziņā Ungārijai ir "vidējs sniegums" attiecībā uz visiem iedzīvotājiem un "virs vidējā" attiecībā uz bērniem (attiecīgi 18,4 % un 18,1 %), smagas materiālās un sociālās nenodrošinātības līmenis šajā valstī ir viens no augstākajiem ES (9,1 % 2022. gadā). Pārmērīgu ar mājokli saistītu izmaksu rādītājs strauji pieauga no 2,4 % 2021. gadā ("virs vidējā") līdz 8,1 % 2022. gadā ("jānovēro"), tādējādi palielinot dzīves dārdzību daudzām mājsaimniecībām ar zemākiem ienākumiem.

Ungārijas darba tirgus labi pārcieta Covid-19 krīzi, lai gan rezultāti dažām neaizsargātām grupām joprojām ir sliktāki nekā citās valstīs. Darba tirgus strauji atveseļojās, taisnīgu darba apstākļu jomā uzrādot sniegumu, kas bija "virs vidējā" (vai novērtējumu "labākais sniegums" attiecībā uz mājsaimniecību izmantojamo bruto ienākumu pieaugumu), un nodarbinātības līmenis 2022. gadā sasniedza rekordaugstu atzīmi, proti, 80,2 %. Tomēr vēl aizvien pastāv būtiski šķēršļi, kas dažām neaizsargātām grupām neļauj iekļūt darba tirgū un gūt tajā panākumus. Lai gan dzimumu nodarbinātības atšķirība 2022. gadā bija 9,8 procentpunkti un joprojām ir vērtējama kā "vidējs sniegums", personu ar invaliditāti nodarbinātības līmeņa atšķirība palielinājās par 3,6 procentpunkti līdz ļoti augstam līmenim — 32,4 procentpunktiem (salīdzinājumā ar 21,4 % ES), kas ir "kritiska situācija" (iepriekš tā bija novērtēta kā tāda, kas "jānovēro"). Turklāt mazprasmīgu iedzīvotāju un romu nodarbinātības līmenis ir ievērojami zemāks nekā vidēji ES (attiecīgi 38,7 % un 47,3 % 15–64 gadu vecuma grupā salīdzinājumā ar 74,4 % vidēji 2022. gadā).

Ņemot vērā iepriekš minētās pirmā posma analīzes konstatējumus un jo īpaši sešus rādītājus, kas atzīmēti kā "kritiska situācija" vai kā tādi, kas "jānovēro", **Ungārija ir identificēta kā valsts, kas saskaras ar iespējamiem riskiem augšupējai sociālajai konverģencei, kuri ir jāanalizē otrajā posmā** (sk. izcēlumu 1.5. iedaļā).

[283] Kaut arī attiecībā uz visām dalībvalstīm, izņemot Somiju un ietverot Ungāriju, 2022. gadā saistībā ar šo rādītāju ir vērojams laikrindas pārrāvums, kas saistīts ar metodikas izmaiņām, *Eurostat* aprēķinātās (nepublicētās) rādītāju vērtības, kas iegūtas, pamatojoties uz veco metodiku, 2022. gadā uzrāda līdzīgu kritumu un sniedz tādu pašu novērtējumu ("jānovēro"), tādējādi attiecīgie secinājumi paliek nemainīgi.

Malta

Maltas darba tirgus kopumā darbojas labi, tomēr dažas iedzīvotāju grupas joprojām saskaras ar grūtībām. Nodarbinātības līmenis Maltā bija viens no augstākajiem ES — 81,1 % 2022. gadā (82,7 % 2023. gada 2. ceturksnī), kas līdztekus mājsaimniecību izmantojamo bruto ienākumu uz vienu iedzīvotāju pieaugumam liecina par situāciju, kas ir "virs vidējā". Bezdarba līmenis 2022. gadā sasniedza vēsturiski zemāko atzīmi — 2,9 %, savukārt to jauniešu īpatsvars, kas nemācās, nestrādā un neapgūst arodu (*NEET*), strauji samazinājās no 9,5 % 2021. gadā līdz 7,2 % 2022. gadā (salīdzinājumā ar 11,7 % ES), padarot Maltu par valsti ar "labāko sniegumu" abās šajās jomās. Saistībā ar ilgstoša bezdarba līmeni, kas 2022. gadā nedaudz paaugstinājās līdz 1 %, novērtējums ir "labs sniegums, bet jāuzrauga", lai gan tas vēl aizvien ir ievērojami zemāks par ES vidējo rādītāju (2,4 %).

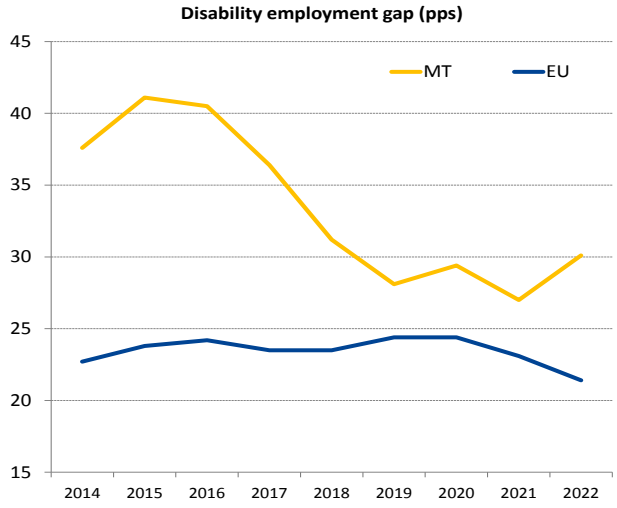

Avots: *Eurostat* tepsr_sp200], *EU-SILC*.

Dzimumu nodarbinātības atšķirības ziņā sniegums joprojām ir "vājš, bet uzlabojas", un 2022. gadā šī atšķirība bija 13,1 procentpunkta līmenī, pārsniedzot ES vidējo rādītāju (10,7 procentpunkti), lai gan salīdzinājumā ar 2021. gadu tā ir samazinājusies par 3,3 procentpunktiem. Visbeidzot, personas ar invaliditāti saskaras ar problēmām saistībā ar integrāciju darba tirgū, par ko liecina salīdzinoši lielā un arvien augošā personu ar invaliditāti nodarbinātības līmeņa atšķirība, un šī situācija ir "jānovēro". Pēc tam, kad 2019. gadā personu ar invaliditāti nodarbinātības līmeņa atšķirība stabilizējās salīdzinoši augstā līmenī, 2022. gadā tā turpināja palielināties (par 3,1 procentpunktu), sasniedzot 30,1 procentpunktu, kas ir virs ES vidējā rādītāja (21,4 procentpunkti).

Maltas izglītības un apmācības sistēma kopumā darbojas labi, tomēr joprojām pastāv vairākas problēmas jauniešu vidū. 2022. gadā formālajā bērnu aprūpē bija iesaistīti 43,1 % bērnu vecumā līdz 3 gadiem (salīdzinājumā ar 35,7 % ES), un šis rādītājs ir "virs vidējā". Izglītību un apmācību priekšlaicīgi pametušo īpatsvars ir samazinājies, bet joprojām ir nedaudz lielāks par ES vidējo rādītāju (10,1 % salīdzinājumā ar 9,6 % 2022. gadā) un ir "jānovēro", kas ir krass pretstatā labajam sniegumam attiecībā uz jauniešu *NEET* rādītāju. 2021. gadā 61,2 % pieaugušo Maltā bija vismaz pamata digitālās prasmes (lai gan ar lielām atšķirībām starp prasmju līmeņiem), kas ir virs ES vidējā rādītāja (53,9 %) un atbalsta digitālo un zaļo pārkārtošanos.

Maltas sociālā situācija kopumā ir laba, lai gan ir konstatētas problēmas saistībā ar sociālo pārvedumu ietekmi uz nabadzības mazināšanu. Nabadzības riska un ienākumu nevienlīdzības ziņā Maltai ir "vidējs sniegums". 2022. gadā nabadzības vai sociālās atstumtības riskam pakļauto iedzīvotāju īpatsvars kopumā un bērnu vidū bija attiecīgi 20,1 % un 23,1 % (salīdzinājumā ar 21,6 % un 24,7 % ES). Maltas sniegums bija "virs vidējā" attiecībā uz pārmērīgām ar mājokli saistītām izmaksām — šis rādītājs bija 2,9 % (salīdzinājumā ar 9,1 % visā ES), un iedzīvotāju norādītajām neapmierinātajām medicīniskās aprūpes vajadzībām (0,3 % salīdzinājumā ar 2,2 % ES). Tomēr sociālo pārvedumu (izņemot pensijas) ietekme uz nabadzības mazināšanu Maltā ir neliela — 26,4 %, kas ir krietni zem ES vidējā rādītāja (35,3 %) un ir "jānovēro".

Ņemot vērā iepriekš minētās pirmā posma analīzes konstatējumus un jo īpaši trīs rādītājus, kas atzīmēti kā "kritiska situācija" vai kā tādi, kas "jānovēro", šķiet, ka **Malta nesaskaras ar iespējamiem riskiem augšupējai sociālajai konverģencei, tāpēc tās turpmāka analīze otrajā posmā nebūs nepieciešama** (sk. izcēlumu 1.5. iedaļā).

Nīderlande

Nīderlandes ekonomika strauji atguvās no Covid-19 krīzes un turpina uzrādīt salīdzinoši labu sniegumu visos ar darba tirgu saistītajos sociālo rezultātu pārskata rādītājos. Nodarbinātības līmenis 2022. gadā sasniedza 82,9 % (2023. gada 2. ceturksnī — 83,6 %), kas ir viens no augstākajiem rādītājiem ES, bet bezdarba līmenis saglabājās ļoti zems (3,5 % 2022. gadā). To jauniešu īpatsvars, kas nemācās, nestrādā un neapgūst arodu, šajā valstī joprojām ir viens no zemākajiem ES, lai gan 2022. gadā tas ir nedaudz palielinājies (par 0,3 procentpunktiem līdz 4,2 %), kamēr ES vērojama lejupejoša tendence (kā rezultātā rādītājs no "labākais sniegums" ir pazemināts līdz "labs sniegums, bet jāuzrauga"). Uz šo kopumā ļoti labo rezultātu fona Covid-19 pandēmija saasināja riskus, ko Nīderlandē rada ļoti segmentētais darba tirgus, un tā šajā valstī joprojām ir viena no lielākajām strukturālajām problēmām. Lai gan dzimumu nodarbinātības atšķirība 2022. gadā saglabājās ievērojami zem ES vidējā rādītāja (7,9 procentpunkti pret 10,7 procentpunktiem), plaši izplatīta ir nepilna laika nodarbinātība, jo īpaši sieviešu vidū. Tas rada vienu no lielākajām dzimumu nepilna laika nodarbinātības atšķirībām ES (42,3 procentpunkti salīdzinājumā ar ES vidējo rādītāju 20,4 procentpunkti 2022. gadā) un ievērojamu sieviešu un vīriešu pensiju atšķirību (37,9 % salīdzinājumā ar 26,0 % ES 2022. gadā).

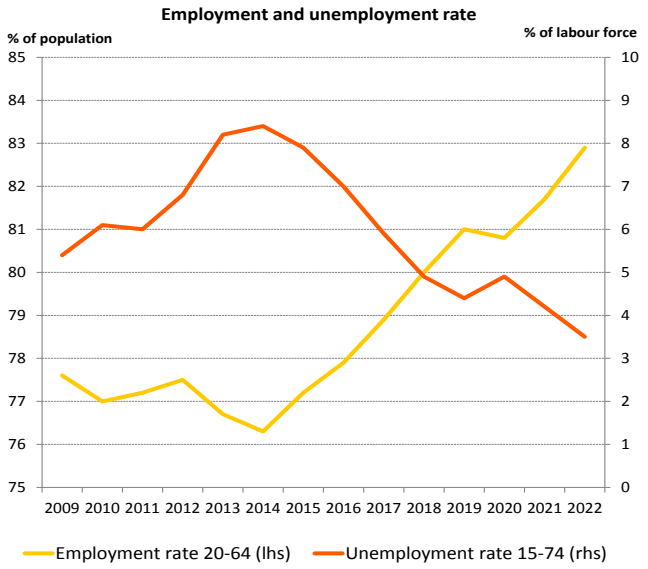

Avots: *Eurostat* [lfsi_emp_a], [une_rt_a], ES

Nīderlandei joprojām ir labs sniegums prasmju veidošanā. Izglītību un apmācību priekšlaicīgi pametušo īpatsvars joprojām ir "virs vidējā" (5,6 % 2022. gadā), lai gan salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu tas ir nedaudz palielinājies (par 0,5 procentpunktiem). 2021. gadā 78,9 % pieaugušo iedzīvotāju bija vismaz pamata digitālās prasmes, kas ir viens no augstākajiem rādītājiem ES. Tomēr joprojām ir svarīgi rezultatīvi sasniegt tos, kas ir nelabvēlīgā darba tirgus situācijā (piem., mazprasmīgus darba ņēmējus, cilvēkus, kas strādā saskaņā ar elastīgiem vai terminētiem darba līgumiem, cilvēkus ar migrantu izcelsmi un personas ar invaliditāti). Jo īpaši decentralizētas īstenošanas rezultātā ne vienmēr vienlīdzīgu vai pienācīgu atbalstu var saņemt neaizsargātas grupas.

Nabadzības vai sociālās atstumtības riskam pakļautu personu īpatsvars Nīderlandē joprojām ir salīdzinoši stabils un ievērojami zemāks par ES vidējo rādītāju. Joprojām pastāv problēmas attiecībā uz konkrētām grupām, piemēram, cilvēkiem ar migrantu izcelsmi un personām ar invaliditāti. Pārmērīgu ar mājokli saistītu izmaksu rādītājs pieauga no 8,3 % 2020. gadā līdz 10,0 % 2022. gadā, kas ir nedaudz virs ES vidējā rādītāja (9,1 %). Šī problēma jo sevišķi skar nabadzības riskam pakļautos iedzīvotājus, kuru vidū pārmērīgu ar mājokli saistītu izmaksu rādītājs sasniedz 41,2 %.

Ņemot vērā iepriekš minētās pirmā posma analīzes konstatējumus un jo īpaši to, ka nav rādītāju, kas būtu atzīmēti kā "kritiska situācija" vai kā tādi, kas "jānovēro", šķiet, ka **Nīderlande nesaskaras ar iespējamiem riskiem augšupējai sociālajai konverģencei, tāpēc tās turpmāka analīze otrajā posmā nebūs nepieciešama** (sk. izcēlumu 1.5. iedaļā).

Austrija

Neskatoties uz ekonomikas attīstības tempa krituma pazīmēm, Austrijā ir vērojama spēcīga darba tirgus atveseļošanās. Iepriekš uzlabojies, 2022. gadā nodarbinātības līmenis sasniedza 77,3 %, kas atbilst novērtējumam "vidējs sniegums", bet pēc IKP pieauguma apstāšanās 2022. gada 4. ceturksnī tas saglabājās šajā līmenī arī 2023. gada 2. ceturksnī. Gan vispārējais bezdarba līmenis, gan ilgstoša bezdarba līmenis strauji samazinājās (attiecīgi līdz 4,5 % un 1,2 %), uzrādot sniegumu, kas ir "virs vidējā". Šajā kontekstā to jauniešu īpatsvars, kas nemācās, nestrādā un neapgūst arodu (*NEET*), 2022. gadā vēl vairāk samazinājās — līdz 9,1 %. Lai gan dzimumu nodarbinātības atšķirība 2022. gadā samazinājās līdz 7,8 procentpunktiem, saglabājot novērtējumu "vidējs sniegums", Austrijā tika reģistrēts viens no augstākajiem sieviešu nepilna laika nodarbinātības līmeņiem ES — 50,3 % 2022. gadā, kā arī viena no lielākajām dzimumu atšķirībām šajā ziņā, un tā turpina palielināties (39,7 procentpunkti). Bērnu līdz 3 gadu vecumam īpatsvars formālajā bērnu aprūpē ir ievērojami samazinājies (par 5,5 procentpunktiem), 2022. gadā piedzīvojot krītumu līdz 23 % (salīdzinājumā ar 35,9 % ES), un tagad ir "jānovēro". Šis zemais līmenis un ierobežotais kvalitatīvu un pieejamu bērnu aprūpes pakalpojumu piedāvājums var negatīvi ietekmēt bērnu izredzes iegūt izglītību ilgtermiņā, un tas joprojām ir viens no galvenajiem faktoriem, kas veicina sieviešu nepilna laika nodarbinātības augsto īpatsvaru. Visbeidzot, mājsaimniecību reālie izmantojamie bruto ienākumi (MIBI) uz vienu iedzīvotāju bija zem 2008. gada līmeņa (2021. gadā: 97,9 %) un ievērojami zem ES vidējā līmeņa (109,9 %). Lai gan pēc 2020. gada krituma Covid-19 krīzes laikā MIBI uz vienu iedzīvotāju atkal palielinājās, tomēr sniegums šajā komponentā ir "vājš, bet uzlabojas".

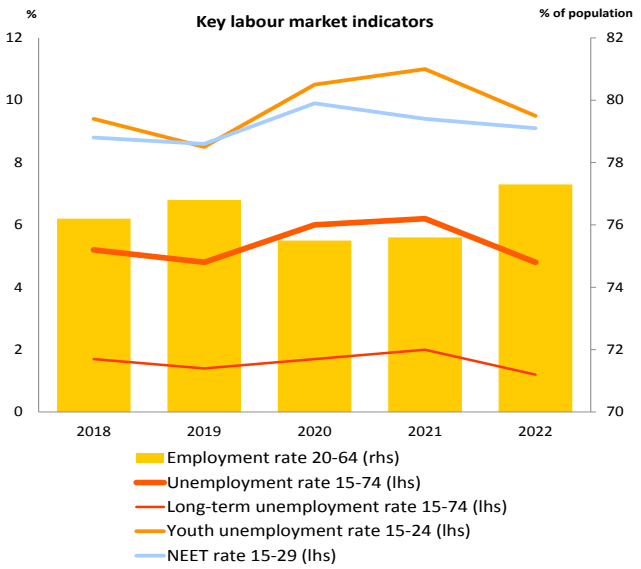

Avots: *Eurostat* [lfsi_emp_a], [une_rt_a], [une_ltu_a], [edat_lfse_20], ES darbaspēka apsekojums.

Austrija joprojām uzrāda labus rezultātus prasmju un apmācības jomā, taču vēl aizvien pastāv problēmas attiecībā uz mazprasmīgiem cilvēkiem un cilvēkiem ar migrantu izcelsmi. To pieaugušo īpatsvars, kuriem ir vismaz pamata digitālās prasmes, 2021. gadā bija augsts — 63,3 %, un šis sniegums ir "virs vidējā" (54 % ES). Tomēr varētu arī turpmāk veicināt prasmes, kas nepieciešamas zaļās un digitālās pārkārtošanās procesiem, lai novērstu attiecīgo prasmju trūkumu. Lai gan 2022. gadā izglītību un apmācību priekšlaicīgi pametušo īpatsvars bija 8,4 % un tādējādi valstij šajā aspektā ir "vidējs sniegums", aptuveni 45 % ilgstošu bezdarbnieku Austrijā ir tikai pamatskolas izglītība. Nelabvēlīgā situācijā esošu cilvēku pamatprasmju uzlabošana var palīdzēt izmantot viņu potenciālu un uzlabot viņu līdzdalību darba tirgū. 2021. gadā 23,6 % cilvēku ar migrantu izcelsmi vecumā no 25 līdz 64 gadiem bija pabeiguši tikai pamatskolu, un 15–19 gadus vecu ārpus Austrijas dzimušu jauniešu dalība izglītībā 2020. gadā bija 61,2 % līmenī, kas ir krietni zemāk nekā Austrijas valstspiederīgajiem (80,7 %).

Austrijai ir salīdzinoši labi rādītāji sociālās aizsardzības un iekļaušanas jomā. Nabadzības vai sociālās atstumtības riskam (*AROPE*) pakļauto cilvēku īpatsvars 2022. gadā bija stabils (17,5 %), un bērnu *AROPE* rādītājs samazinājās līdz 21,6 %. Tomēr smaga materiālā un sociālā nenodrošinātība 2022. gadā palielinājās par 0,5 procentpunktiem līdz 2,3 %, un to cilvēku īpatsvars, kuriem draud monetārā nabadzība (14,8 %), saglabājās virs pirmspandēmijas līmeņa. Sociālo pārvedumu (izņemot pensijas) spēcīgā ietekme uz nabadzības mazināšanu (41,2 % 2022. gadā salīdzinājumā ar 35,3 % ES) un zemais iedzīvotāju norādīto neapmierināto medicīniskās aprūpes vajadzību līmenis joprojām liecina par situāciju, kas ir "virs vidējā".

Ņemot vērā iepriekš minētās pirmā posma analīzes konstatējumus un jo īpaši vienu rādītāju, kas atzīmēts kā "kritiska situācija" vai kā tāds, kas "jānovēro", šķiet, ka **Austrija nesaskaras ar iespējamiem riskiem augšupējai sociālajai konverģencei, tāpēc tās turpmāka analīze otrajā posmā nebūs nepieciešama** (sk. izcēlumu 1.5. iedaļā).

Polija

Polijas darba tirgus kopumā darbojas labi, taču ar ievērojamām problēmām saskaras sievietes un personas ar invaliditāti. Gan nodarbinātības, gan bezdarba līmenis ir sasniedzis līmeni, kas ir labāks par pirmspandēmijas līmeni, un ir uzrādījis labākos rādītājus pēdējās trijās desmitgadēs. Ar vienu no zemākajiem bezdarba līmeņiem ES — 2,9 % 2022. gadā — Polijai ir "labākais sniegums", taču nodarbinātības līmeņa ziņā tai ir "vidējs sniegums" (76,7 % salīdzinājumā ar 74,6 % ES). Tajā pašā laikā izteikti vērojams darbaspēka trūkums, un to saasina darbspējas vecuma iedzīvotāju skaita samazināšanās un dažu iedzīvotāju grupu zemāka līdzdalība darba tirgū. Dzimumu nodarbinātības atšķirība vēl arvien ir "jānovēro", jo 2022. gadā tā bija 12,9 procentpunkti (salīdzinājumā ar 10,7 procentpunktiem vidēji ES) un tā samazinās lēni. Viens no galvenajiem sieviešu neaktivitātes iemesliem ir aprūpes pienākumi pret bērniem un cilvēkiem, kuriem vajadzīga ilgtermiņa aprūpe. Šo situāciju atspoguļo tas, ka formālajā bērnu aprūpē ir tikai 15,9 % bērnu vecumā līdz 3 gadiem, un šis rādītājs ir "jānovēro", jo tas vēl arvien ir izteikti zemāks par ES vidējo rādītāju (35,7 %), turklāt 2022. gadā tas nedaudz pasliktinājās, pārtraucot augšupējo tendenci, kas bija vērojama kopš 2019. gada. Šis zemais līmenis apvienojumā ar kvalitātes problēmām var negatīvi ietekmēt bērnu izredzes iegūt izglītību ilgtermiņā un sieviešu līdzdalību darba tirgū. Citi faktori, kas būtiski pazemina sieviešu nodarbinātības līmeni, ir zems nepilna laika darba biežums Polijā, salīdzinot ar ES, un sieviešu salīdzinoši agrīns pensionēšanās vecums. Arī jaunu sieviešu augstāka dalība terciārajā izglītībā, salīdzinot ar vīriešiem, ietekmē viņu nodarbinātības līmeni, radot labvēlīgu ietekmi ilgtermiņā. Personas ar invaliditāti joprojām saskaras ar ievērojamiem šķēršļiem piekļuvei darba tirgum, un tas var būt vēl viens ekonomiskās neaktivitātes iemesls [284]. Neraugoties uz to, ka 2022. gadā, salīdzinot ar 2021. gadu, šis rādītājs samazinājās (31,3 procentpunkti salīdzinājumā ar 34,2 procentpunktiem), personu ar invaliditāti nodarbinātības līmeņa atšķirība nav samazinājusies pietiekami strauji un joprojām ievērojami pārsniedz ES vidējo rādītāju (21,4 procentpunkti), tāpēc šis rādītājs ir "jānovēro".

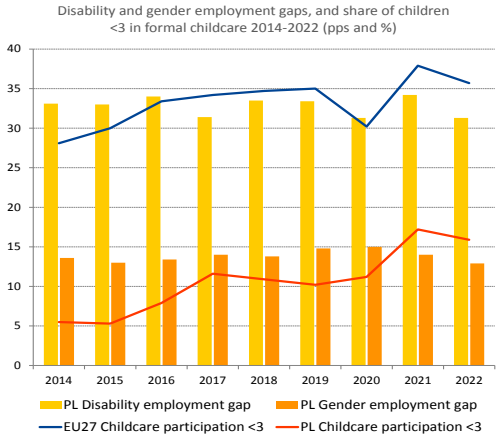

Avots: *Eurostat* [tepsr_sp200], [tesem060], [tepsr_sp210], *EU-SILC*.

[284] *OECD*, "*Regional Economic Inactivity Trends in Poland*", *OECD Reviews on Local Job Creation, OECD Publishing*, Parīze, 2021.

Polijā ir vērojamas labas tendences attiecībā uz jauniešiem izglītībā, taču digitālo prasmju līmenis joprojām ir ļoti zems. To pieaugušo īpatsvars, kuriem ir vismaz pamata digitālās prasmes, Polijā ir 42,9 %, kas ir ievērojami zemāks par ES vidējo rādītāju (2021: 53,9 %) un liecina par "kritisku situāciju". Digitālo prasmju apguves stiprināšana var atbalstīt zaļo un digitālo pārkārtošanos. Turpretī izglītību un apmācību priekšlaicīgi pametušo īpatsvars ir tikai puse no ES vidējā rādītāja (4,8 % salīdzinājumā ar 9,6 %), tāpēc Polijas sniegums attiecībā uz to jauniešu īpatsvaru, kas nemācās, nestrādā un neapgūst arodu (*NEET*), ir "virs vidējā".

Polijā ir salīdzinoši laba sociālā situācija. Nabadzības vai sociālās atstumtības riska rādītājs (15,9 %) un ienākumu nevienlīdzība (ienākumu kvintiļu attiecības indekss, 3,9 %) joprojām ir "virs vidējā" salīdzinājumā ar ES vidējo rādītāju (attiecīgi 21,6 % un 4,7 %). To vismaz daļēji varētu izskaidrot ar sociālo pārvedumu ietekmi uz nabadzības mazināšanu, kas ir "virs vidējā" (nabadzības riska rādītāja samazinājums par 38,6 % salīdzinājumā ar 35,3 % vidēji ES).

Ņemot vērā iepriekš minētās pirmā posma analīzes konstatējumus un jo īpaši četrus rādītājus, kas atzīmēti kā "kritiska situācija" vai kā tādi, kas "jānovēro", šķiet, ka **Polija nesaskaras ar iespējamiem riskiem augšupējai sociālajai konverģencei, tāpēc tās turpmāka analīze otrajā posmā nebūs nepieciešama** (sk. izcēlumu 1.5. iedaļā).

Portugāle

Ir palielinājusies Portugāles sociālās aizsardzības sistēmas rezultativitāte nabadzības risku un ienākumu nevienlīdzības mazināšanā. Ievērojami uzlabojumi tika konstatēti attiecībā uz nabadzības vai sociālās atstumtības riskam (*AROPE*) pakļauto personu īpatsvaru un ienākumu kvintiļu attiecības indeksu, kompensējot 2021. gada rādītāju pasliktināšanos, un abi rādītāji tagad ir "virs vidējā". Kopš 2021. gada *AROPE* rādītājs samazinājās par 2,3 procentpunktiem un 2022. gadā atkal bija zemāks par ES vidējo rādītāju (20,1 % pret 21,6 %), savukārt ienākumu kvintiļu attiecība joprojām ir nedaudz augstāka par ES vidējo rādītāju (5,1 pret 4,7). Tomēr Azoru salās un Madeirā *AROPE* pakļauto iedzīvotāju īpatsvars joprojām ir ļoti augsts (attiecīgi 30,3 % un 30,2 %) un turpina palielināties, un tas norāda uz augošām atšķirībām starp Portugāles kontinentālo daļu un tās tālākajiem reģioniem. Sociālo pārvedumu (izņemot pensijas) ietekme uz nabadzības mazināšanu 2022. gadā palielinājās par 3,7 procentpunktiem (vairāk nekā jebkurā citā dalībvalstī), un snieguma novērtējums šajā komponentā no "kritiska situācija" ir kļuvis par "vājš, bet uzlabojas" [285]. Neraugoties uz šo neseno attīstību, Portugāles rādītājs vēl aizvien ievērojami atpaliek no ES vidējā rādītāja (23,7 % salīdzinājumā ar 35,3 %) un vēl nav sasniedzis līmeni, kādā tas bija pirms pandēmijas.

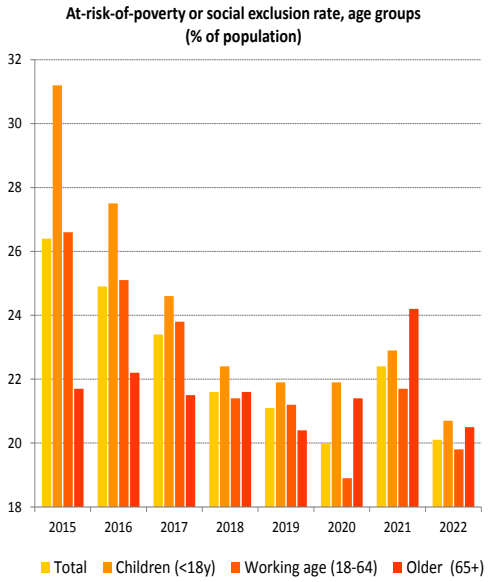

Avots: *Eurostat* [ilc_peps01n], *EU-SILC*.

[285] Laikrindas pārrāvums 2022. gadā.

Portugālē vērojami uzlabojumi izglītības un prasmju jomā. Lielākā daļa sociālo rezultātu pārskata rādītāju šajā jomā 2022. gadā bija "virs vidējā". Laikposmā no 2021. gada līdz 2022. gadam izglītību un apmācību priekšlaicīgi pametušo īpatsvars nedaudz palielinājās (par 0,1 procentpunktu), un pēc ievērojama krituma, kas bija vērojams pēdējos piecos gados, tas joprojām ir "virs vidējā". To pieaugušo īpatsvars, kuriem ir vismaz pamata digitālās prasmes, 2021. gadā bija 55,3 % (salīdzinājumā ar 53,9 % ES), un tas ir "vidējs sniegums". Šo rezultātu ilgtspējas nodrošināšana var palīdzēt Portugālei risināt tās problēmas prasmju jomā, ņemot vērā mainīgās darba tirgus vajadzības, kā arī zaļo un digitālo pārkārtošanos.

Neraugoties uz ekonomikas atveseļošanās tempa palēnināšanos pēc Covid-19 krīzes, Portugāles darba tirgus saglabāja noturību. Visi sociālo rezultātu pārskata rādītāji taisnīgu darba apstākļu jomā salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu nav mainījušies un joprojām ir vērtējami kā "vidējs sniegums". Nodarbinātības līmenis un bezdarba līmenis 2022. gadā bija labāki nekā attiecīgie ES vidējie rādītāji (attiecīgi 77,5 % salīdzinājumā ar 74,6 % un 6,0 % salīdzinājumā ar 6,2 %), bet kopš pagājušā gada uzlabojumi bijuši nedaudz zem vidējā līmeņa. Pēc palielinājuma no 2,3 % līdz 2,9 % laikposmā no 2020. gada līdz 2021. gadam ilgstoša bezdarba līmenis 2022. gadā mēreni samazinājās (2,7 %).

Ņemot vērā iepriekš minētās pirmā posma analīzes konstatējumus un jo īpaši to, ka nav rādītāju, kas būtu atzīmēti kā "kritiska situācija" vai kā tādi, kas "jānovēro", šķiet, ka **Portugāle nesaskaras ar iespējamiem riskiem augšupējai sociālajai konverģencei, tāpēc tās turpmāka analīze otrajā posmā nebūs nepieciešama** (sk. izcēlumu 1.5. iedaļā).

Rumānija

Neraugoties uz ievērojamo progresu, nabadzības risks Rumānijā joprojām ir augsts, jo īpaši neaizsargātās grupās un lauku apvidos. Lai gan kopš 2015. gada *AROPE* rādītājs ir samazinājies no 44,5 % līdz 34,4 % 2022. gadā, tas joprojām ievērojami pārsniedz ES vidējo rādītāju (21,6 %), tāpat arī *AROPE* rādītājs bērniem. Šie rādītāji un sociālo pārvedumu ietekme uz nabadzības mazināšanu ir vērtējami kā "kritiska situācija". Nabadzības riski skar 41,5 % no visiem bērniem, un situācija salīdzinājumā ar 2021. gadu nav uzlabojusies. Sociālās aizsardzības sistēmas rezultativitāte bija ierobežota, jo sociālo pārvedumu (izņemot pensijas) rezultātā nabadzība samazinājās tikai par 16,5 % (salīdzinājumā ar 35,3 % ES). Lai gan no 2021. gada līdz 2022. gadam ienākumu kvintiļu attiecības indekss samazinājās ievērojami vairāk nekā lielākajā daļā citu dalībvalstu (no 7,14 līdz 6,0), tas joprojām ir viens no augstākajiem ES. Iedzīvotāju norādītās neapmierinātās medicīniskās aprūpes vajadzības 2022. gadā bija 4,9 % līmenī, un šis rādītājs ir "jānovēro". Neaizsargātām grupām, lauku apvidos dzīvojošiem cilvēkiem un marginalizētām kopienām (piem., romiem) ir grūtāk piekļūt pamatpakalpojumiem un sociālajiem pakalpojumiem.

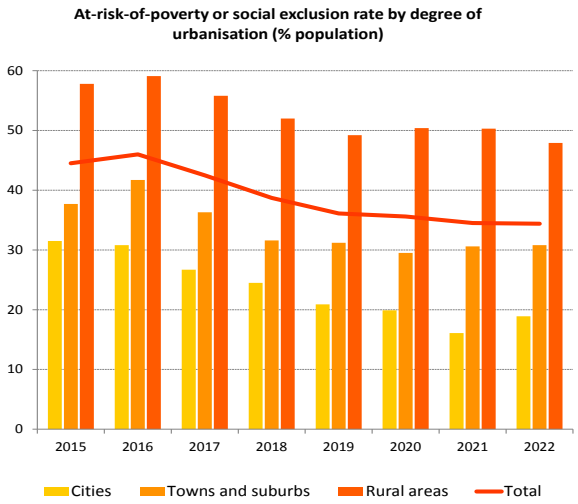

Avots: *Eurostat*, *EU-SILC* [ilc_peps13n].

Pastāvīgās problēmas izglītības un prasmju attīstības jomā apdraud ilgtspējīgu sociālekonomisko konverģenci. Attiecībā uz sociālo rezultātu pārskata rādītājiem, kas saistīti ar prasmju iegūšanu, joprojām vērojama "kritiska situācija". Jo īpaši izglītību un apmācību priekšlaicīgi pametušo īpatsvars (15,6 %) ir viens no augstākajiem ES, un pēdējos gados acīmredzami uzlabojumi nav konstatēti, lai gan ES vērojama šā rādītāja samazināšanās tendence. Neraugoties uz nesenajiem uzlabojumiem, bērnu līdz 3 gadu vecumam īpatsvars formālajā bērnu aprūpē joprojām ir novērtēts kā "kritiska situācija" un 2022. gadā ir viens no zemākajiem (12,3 % salīdzinājumā ar 35,7 % ES). Šis zemais īpatsvars apvienojumā ar kvalitātes problēmām var potenciāli pasliktināt izredzes iegūt izglītību ilgtermiņā, bet arī kavēt sieviešu līdzdalību darba tirgū. To personu īpatsvars, kurām ir vismaz pamata digitālās prasmes, 2021. gadā bija 27,8 % pieaugušo iedzīvotāju, kas ir krietni zem ES vidējā rādītāja (53,9 %), tāpēc arī šajā aspektā sniegums vērtējams kā "kritiska situācija". Lai stiprinātu konkurētspēju un nodrošinātu iekļaujošas izaugsmes potenciālu, ir daudz iespēju papildus uzlabot izglītības un apmācības kvalitāti, pieejamību un atbilstību darba tirgum, kā arī veicināt prasmju apgūšanu, īpašu uzmanību pievēršot nelabvēlīgā situācijā esošām grupām, ņemot vērā darbaspēka un prasmju trūkumu, divējādo pārkārtošanos un demogrāfiskās problēmas.

Darba tirgus saglabāja noturību pret Covid-19 krīzes apstākļos, taču saistībā ar to vēl aizvien vērojamas būtiskas problēmas. Nodarbinātības līmenis 2022. gadā joprojām bija ievērojami zemāks par ES vidējo rādītāju (68,5 % salīdzinājumā ar 74,6 %) un vēl arvien bija vērtējams kā "kritiska situācija", daļēji atspoguļojot lielas darba tirgus rezultātu atšķirības dažādās iedzīvotāju grupās. Ilgstoša bezdarba līmenis palielinājās (par 0,2 procentpunktiem līdz 2,2 %), kas ir pretstatā uzlabojumu tendencei ES, tāpēc tagad tas ir "jānovēro". Jauniešu *NEET* situācijā īpatsvars samazinājās līdz 19,8 % (tas joprojām ir viens no augstākajiem ES), un šajā aspektā sniegums vēl arvien vērtējams kā "kritiska situācija", jo uzlabojumu temps ir lēns. Pozitīvi ir tas, ka dzimumu nodarbinātības atšķirība, kas bija "kritiskā situācijā", 2020. un 2021. gadā pietuvojās ES vidējam rādītājam un 2022. gadā ar 18,6 procentpunktiem ieguva snieguma novērtējumu "vājš, bet uzlabojas". Tāpat 2022. gadā samazinājās arī personu ar invaliditāti nodarbinātības līmeņa atšķirība (par 0,6 procentpunktiem), un tagad novērtējums ir nevis "kritiska situācija", bet gan "jānovēro".

Ņemot vērā iepriekš minētās pirmā posma analīzes konstatējumus un jo īpaši vienpadsmit rādītājus, kas atzīmēti kā "kritiska situācija" vai kā tādi, kas "jānovēro", **Rumānija ir identificēta kā valsts, kas saskaras ar iespējamiem riskiem augšupējai sociālajai konverģencei, kuri ir jāanalizē otrajā posmā** (sk. izcēlumu 1.5. iedaļā).

Slovēnija

Pēc Covid-19 pandēmijas Slovēnijā bija vērojama spēcīga darba tirgus atveseļošanās. 2022. gadā nodarbinātības, bezdarba un ilgstoša bezdarba rādītāji turpināja uzlaboties atbilstoši vispārējai tendencei ES un sasniedza vēsturiski labākās vērtības (attiecīgi 77,9 %, 4 % un 1,6 %). Visi šie darba tirgus rādītāji bija novērtēti kā "vidējs sniegums" vai "virs vidējā". Tomēr pastāvošo darbaspēka trūkumu var saasināt strukturālie faktori, piemēram, strauja sabiedrības novecošana un prasmju neatbilstība.

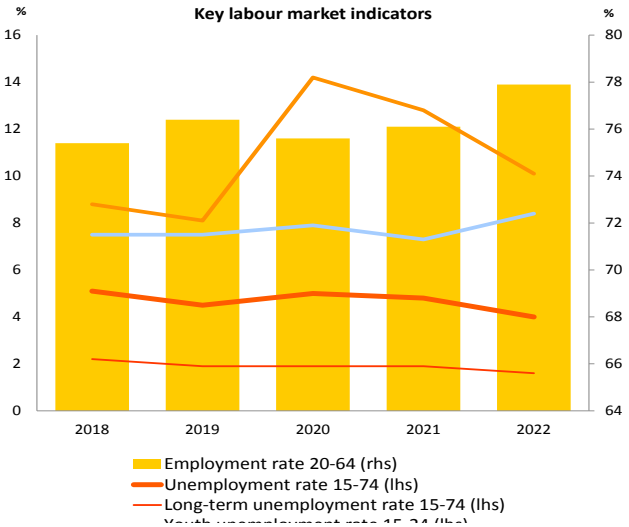

Avots: *Eurostat* [lfsi_emp_a], [une_rt_a], [une_ltu_a], [edat_lfse_20], ES darbaspēka apsekojums.

Slovēnija saskaras ar dažām problēmām saistībā ar tās izglītības un apmācības sistēmu, jo īpaši attiecībā uz digitālajām prasmēm. 2021. gadā 49,7 % pieaugušo bija vismaz pamata digitālās prasmes, kas ir zem ES vidējā rādītāja (53,9 %) un ir "jānovēro", jo īpaši ņemot vērā zaļo un digitālo pārkārtošanos. Izglītību un apmācību priekšlaicīgi pametušo īpatsvars palielinājās par 0,9 procentpunktiem, lai gan lielākajā daļā dalībvalstu šajā ziņā vērojama pozitīva tendence. Tāpēc, lai gan Slovēnijā šis rādītājs joprojām ir viens no zemākajiem ES, tā novērtējums no "labākais sniegums" tika pazemināts uz "labs sniegums, bet jāuzrauga". Tāpat, lai gan arī to jauniešu īpatsvars, kas nemācās, nestrādā un neapgūst arodu (*NEET*), ir palielinājies (par 1,1 procentpunktu) un 2022. gadā bija 8,4 %, tomēr tas joprojām ir zemāks par ES vidējo rādītāju (11,7 %) un arī ir novērtēts kā "labs sniegums, bet jāuzrauga".

Slovēnijā kopumā ir labi funkcionējoša sociālās aizsardzības sistēma. Gandrīz visi Slovēnijas sociālo rezultātu pārskata rādītāji sociālās aizsardzības un iekļaušanas jomā 2022. gadā ir bijuši "virs vidējā" vai ir novērtēti kā "labākais sniegums". Tāpat kā iepriekšējos gados, Slovēnijā bija vieni no zemākajiem nabadzības vai sociālās atstumtības riskam pakļauto iedzīvotāju kopumā un šādam riskam pakļauto bērnu īpatsvariem — attiecīgi 13,3 % un 10,3 %. Tomēr dažas neaizsargātās grupas, jo īpaši mazizglītotas, bez darba esošas un vecāka gadagājuma sievietes un personas ar invaliditāti, ir pakļautas daudz lielākam nabadzības riskam, tāpēc ir pamatoti veikt turpmākus politikas pasākumus, kas vērsti uz šīm grupām. Lai gan Slovēnijā iepriekšējos gados sociālo pārvedumu ietekme uz nabadzības mazināšanu bija salīdzinoši augsta ("virs vidējā"), 2022. gadā tā samazinājās daudz vairāk nekā lielākajā daļā dalībvalstu, tāpēc šis rādītājs ir "jānovēro" [286]. Jo īpaši sociālie pārvedumi ir vismazāk rezultatīvi attiecībā uz nabadzības riska mazināšanu vecāka gadagājuma cilvēkiem (65 gadus veciem un vecākiem), piemēram, sievietēm, kas vecākas par 75 gadiem, *AROPE* rādītājs 2022. gadā bija gandrīz divas reizes augstāks (26,1 %) nekā iedzīvotājiem kopumā. Visbeidzot, iedzīvotāju norādītās neapmierinātās medicīniskās aprūpes vajadzības saglabājās salīdzinoši augstā līmenī salīdzinājumā ar ES vidējo rādītāju (2,2 %), pat neraugoties uz ievērojamo uzlabojumu no 4,8 % 2021. gadā līdz 3,7 % 2022. gadā.

Ņemot vērā iepriekš minētās pirmā posma analīzes konstatējumus un jo īpaši divus rādītājus, kas atzīmēti kā "kritiska situācija" vai kā tādi, kas "jānovēro", šķiet, ka **Slovēnija nesaskaras ar iespējamiem riskiem augšupējai sociālajai konverģencei, tāpēc tās turpmāka analīze otrajā posmā nebūs nepieciešama** (sk. izcēlumu 1.5. iedaļā).

[286] Laikrindas pārrāvums 2022. gadā.

Slovākija

Slovākijas darba tirgus kopumā darbojas labi, taču vēl aizvien problēma ir ilgstošs bezdarbs. Pēc spēcīgas atveseļošanās no Covid-19 krīzes nodarbinātības līmenis 2022. gadā sasniedza rekordaugstu atzīmi (76,7 %), un bezdarba līmenis bija 6,1 % (labāks nekā ES vidējie rādītāji, kas bija attiecīgi 74,6 % un 6,2 %). Uzlabojies ir arī to jauniešu īpatsvars, kas nemācās, nestrādā un neapgūst arodu (*NEET*), samazinoties no 14,2 % 2021. gadā līdz 12,3 % 2022. gadā. Tomēr ilgstoša bezdarba līmenis tiek uzskatīts par "kritisku", jo tas ir pasliktinājies no 3,9 % 2021. gadā līdz 4,1 % 2022. gadā (salīdzinot ar 2,4 % vidēji ES). Turklāt ir vērojamas lielas atšķirības starp rietumu un austrumu reģioniem.

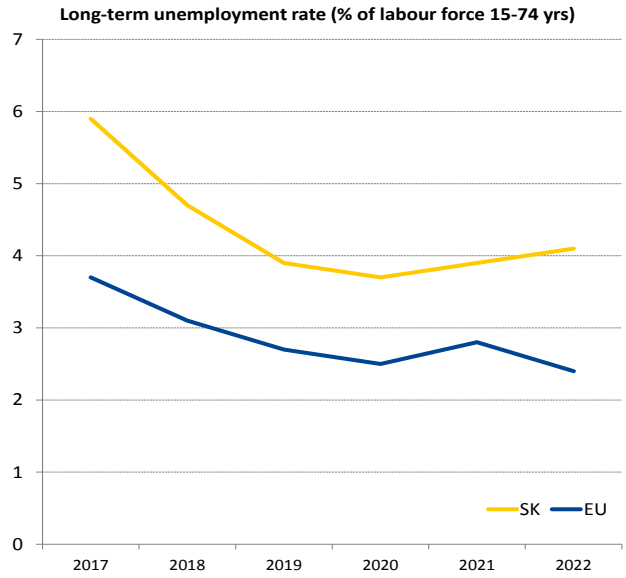

Avots: *Eurostat* [une_ltu_a], ES darbaspēka apsekojums.

Dalība pirmsskolas izglītībā un aprūpē ir nepietiekama, tāpēc šajā jomā vērojama "kritiska situācija". 2022. gadā Slovākijā bija ES zemākais bērnu līdz 3 gadu vecumam īpatsvars formālajā bērnu aprūpē (2,3 % salīdzinājumā ar 35,7 % ES). Arī to bērnu, kas vecāki par 3 gadiem, dalības īpatsvars formālajā bērnu aprūpē ir viens no zemākajiem ES (77,4 % salīdzinājumā ar 91,8 % ES 2021. gadā), un romu tautības bērnu vidū šis rādītājs ir tikai 33 % (lai gan salīdzinājumā ar 27 % 2016. gadā tas ir uzlabojies). No otras puses, Slovākijas rādītāji ir "virs vidējā" attiecībā uz izglītību un apmācību priekšlaicīgi pametušo īpatsvaru un to pieaugušo īpatsvaru, kuriem ir vismaz pamata digitālās prasmes.

Slovākijā ir zems vispārējais nabadzības risks, un tā ir starp valstīm ar "labāko sniegumu" attiecībā uz ienākumu nevienlīdzību, bet nabadzības risks bērniem tiek uzskatīts par tādu, kas "jānovēro". Slovākijā ir lielas reģionālās atšķirības, un valsts austrumu daļā nabadzības un sociālās atstumtības līmenis ir augstāks. Valstī ir viena no lielākajām romu kopienām ES, un tūkstošiem cilvēku dzīvo izolētos rajonos bez piekļuves pamatpakalpojumiem. Tā kā 2022. gadā *AROPE* rādītājs strauji pieauga (līdz 24,7 % no 19,7 % 2021. gadā), bērnu *AROPE* rādītājs ir novērtēts kā tāds, kas "jānovēro", jo tas ir pasliktinājies divus gadus pēc kārtas. Tas pats attiecas uz sociālo pārvedumu (izņemot pensijas) ietekmi uz nabadzības mazināšanu [287].

Ņemot vērā iepriekš minētās pirmā posma analīzes konstatējumus un jo īpaši četrus rādītājus, kas atzīmēti kā "kritiska situācija" vai kā tādi, kas "jānovēro" (citastarp vienu, kas laika gaitā pasliktinās), šķiet, ka **Slovākija nesaskaras ar iespējamiem riskiem augšupējai sociālajai konverģencei, tāpēc tās turpmāka analīze otrajā posmā nebūs nepieciešama** (sk. izcēlumu 1.5. iedaļā).

[287] Šim rādītājam ir laikrindas pārrāvums 2022. gadā.

Somija

Somijas darba tirgus ātri atguvās no Covid-19 krīzes, un tajā pieprasījums pēc darbaspēka pārsniedz piedāvājumu. Somijas rādītāji sociālo rezultātu pārskata jomā "taisnīgi darba apstākļi" joprojām atbilst ES vidējam rādītājam. 2022. gadā nodarbinātības un ilgstoša bezdarba rādītāji uzlabojās un bija labāki nekā attiecīgie ES vidējie rādītāji (attiecīgi 78,4 % salīdzinājumā ar 74,6 % un 1,5 % salīdzinājumā ar 2,4 %), jo darba tirgū pieprasījums pēc darbaspēka pārsniedza piedāvājumu. 2022. gadā Somijā bija viena no mazākajām dzimumu nodarbinātības atšķirībām ES (1,2 procentpunkti salīdzinājumā ar 10,7 procentpunktiem ES vidēji), un Somija joprojām ir viena no valstīm, kurām šajā ziņā ir "labākais sniegums". To jauniešu īpatsvars, kas nemācās, nestrādā un neapgūst arodu (*NEET*), vēl aizvien ir zemāks par ES vidējo rādītāju, bet 2022. gadā nedaudz pasliktinājās (palielinoties no 9,2 % līdz 9,3 %), salīdzinot ar pozitīvo tendenci lielākajā daļā pārējo dalībvalstu, tāpēc šī situācija ir "jānovēro".

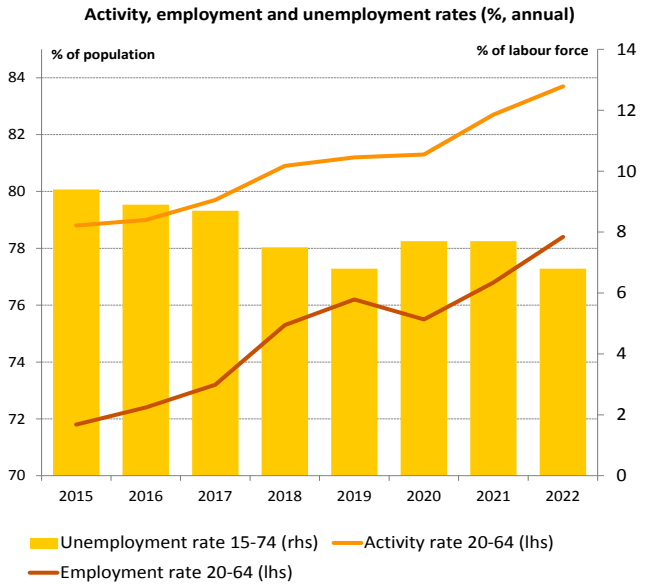

Avots: *Eurostat* [lfsi_emp_a], [une_rt_a], ES darbaspēka apsekojums.

Somijai vēl aizvien ir labs sniegums izglītības un prasmju jomā. 2021. gadā 79 % pieaugušo iedzīvotāju bija vismaz pamata digitālās prasmes, kas ir viens no augstākajiem rādītājiem ES. Izglītību un apmācību priekšlaicīgi pametušo īpatsvars 2022. gadā bija 8,4 % (vidēji ES: 9,6 %), un salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu tas būtiski nepasliktinājās. Mācīšanās iespēju un prasmju apguves veicināšana atbilstoši šim labajam sniegumam var palīdzēt nodrošināt ekonomikas ilgtermiņa izaugsmes potenciālu, ņemot vērā sabiedrības novecošanu, zaļo un digitālo pārkārtošanos un prasmīga darbaspēka trūkumu dažās nozarēs, piemēram, sociālo un veselības aprūpes pakalpojumu nozarē.

Somijā ir rezultatīva un iekļaujoša sociālās aizsardzības sistēma, kas nodrošina adekvātu segumu, taču tajā ir arī daži "stimulu slazdi" un sarežģījumi, kas tiek risināti ar visaptverošas reformas palīdzību. Šo situāciju atspoguļo kopumā labs sniegums attiecībā uz lielāko daļu sociālo rezultātu pārskata rādītāju sociālās aizsardzības un iekļaušanas jomā, lai gan situācija saistībā iedzīvotāju norādītajām neapmierinātajām medicīniskās aprūpes vajadzībām vēl aizvien ir "kritiska". Pēdējam no minētajiem rādītājiem ir tendences strauji palielināties — 2022. gadā tas palielinājies par 2,1 procentpunktu, sasniedzot 6,5 %, kas ir ievērojami virs ES vidējā rādītāja (2,6 %). Ilgo gaidīšanas laiku uz primāro un specializēto aprūpi jo īpaši nosaka Covid-19 pandēmijas izraisīta aprūpes pakalpojumu sniegšanas kavēšanās un aprūpes un medicīnas personāla trūkums. Nabadzības vai sociālās atstumtības riskam (*AROPE*) pakļauto iedzīvotāju īpatsvars 2022. gadā palielinājās par 2,1 procentpunktu (līdz 16,3 %), kas joprojām ir ievērojami zem ES vidējā rādītāja (24,7 %). Sociālo pārvedumu ietekme uz nabadzības mazināšanu joprojām ir liela un pārsniedz ES vidējo rādītāju (49,8 % pret 35,3 %), lai gan kopš 2021. gada tā ir samazinājusies par 7,9 procentpunktiem [288]. Abos gadījumos ir vērojama pasliktināšanās, tāpēc šo rādītāju novērtējums ir pazemināts no "labākais sniegums" uz "labs sniegums, bet jāuzrauga" [289].

Ņemot vērā iepriekš minētās pirmā posma analīzes konstatējumus un jo īpaši divus rādītājus, kas atzīmēti kā "kritiska situācija" vai kā tādi, kas "jānovēro", šķiet, ka **Somija nesaskaras ar iespējamiem riskiem augšupējai sociālajai konverģencei, tāpēc tās turpmāka analīze otrajā posmā nebūs nepieciešama** (sk. izcēlumu 1.5. iedaļā).

[288] Laikrindas pārrāvums 2022. gadā.

[289] *AROPE* vispārējam rādītājam un AROPE rādītājam attiecībā uz bērniem 2022. gadā ir laikrindas pārrāvumi.

Zviedrija

Zviedrijas darba tirgus pēc Covid-19 krīzes ir strauji atguvies, tomēr dažas iedzīvotāju grupas vēl aizvien saskaras ar šķēršļiem integrācijai darba tirgū. Spēcīga nodarbinātības izaugsme 2022. gadā ir palīdzējusi sasniegt rekordaugstu nodarbinātības līmeni — 82,2 %. Valstī ir arī viens no zemākajiem to jauniešu īpatsvariem ES, kuri nemācās, nestrādā un neapgūst arodu (*NEET*). Tomēr bezdarba līmenis 2022. gadā bija 7,5 % (salīdzinājumā ar 6,2 % ES) — tas joprojām ir "jānovēro" un slēpj lielas atšķirības starp iedzīvotāju grupām atkarībā no to dzimšanas valsts. Kamēr bezdarba līmenis Zviedrijā dzimušām personām bija 4,6 %, ārpus ES dzimušo bezdarba līmenis sasniedza 19,2 %. Turklāt saistībā ar ārpus ES dzimušo personu bezdarba līmeni pastāv ievērojama atšķirība dzimuma ziņā: 2022. gadā sievietēm šajā iedzīvotāju grupā bezdarba līmenis bija 22,3 %, bet vīriešiem — 16,7 %. "Jānovēro" arī personu ar invaliditāti nodarbinātības līmeņa atšķirība, jo tā 2022. gadā ir strauji palielinājusies par 5,8 procentpunktiem, sasniedzot 25,7 procentpunktus. 2022. gadā palielinājās arī dzimumu nodarbinātības atšķirība, un tagad šajā aspektā valstij ir "labs sniegums, bet jāuzrauga".

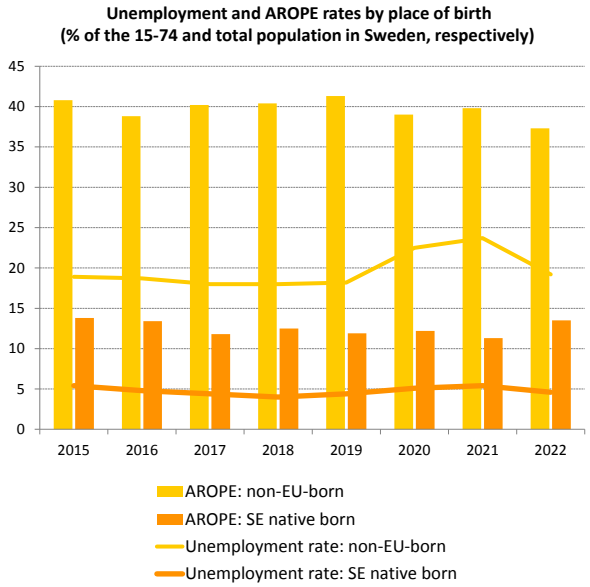

Avots: *Eurostat*, [lfsq_urgacob], ES darbaspēka apsekojums, [ilc_peps06n], *EU-SILC*.

Zviedrijā ir palielinājies nabadzības vai sociālās atstumtības risks un ienākumu nevienlīdzība, savukārt citi rezultāti sociālajā jomā ir labi vai vidēji. Nabadzības vai sociālās atstumtības riskam (*AROPE*) pakļauto iedzīvotāju īpatsvars 2022. gadā nedaudz palielinājās (par 1,4 procentpunktiem), sasniedzot 18,6 % (salīdzinājumā ar 21,6 % ES), un šī situācija tagad ir "jānovēro", jo 2021. gadā tā bija "virs vidējā". Tāpat strauji pieauga arī ienākumu kvintiļu attiecības indekss — no 4,0 2021. gadā līdz 4,4 2022. gadā, kas ir augstākais līmenis, kāds jebkad Zviedrijā reģistrēts (salīdzinājumā ar 4,7 ES), un arī tas ir "jānovēro". Tāpat kā attiecībā uz darba tirgus rezultātiem, arī *AROPE* rādītāju ziņā vērojama liela atšķirība starp Zviedrijā dzimušām personām (13,5 % 2022. gadā) un ārpus ES dzimušajiem (37,3 %). Sociālo pārvedumu ietekme uz nabadzības mazināšanu ir "virs vidējā", savukārt rādītāji saistībā ar pārmērīgām ar mājokli saistītām izmaksām un iedzīvotāju norādītajām neapmierinātajām medicīniskās aprūpes vajadzībām novērtēti kā "vidējs sniegums".

Zviedrijas sniegums prasmju jomā ir ļoti labs, taču izglītības sistēmā vēl arvien pastāv nevienlīdzība. Valstij ir "labākais sniegums" attiecībā uz bērnu līdz 3 gadu vecumam īpatsvaru formālajā bērnu aprūpē. Tomēr kopš 2020. gada ir palielinājies izglītību un apmācību priekšlaicīgi pametušo īpatsvars (vecuma grupa no 18 līdz 24 gadiem), 2022. gadā sasniedzot 8,8 %. To jauniešu īpatsvars, kuri priekšlaicīgi pamet izglītību un apmācību, ir divreiz lielāks (17,3 %) to jauniešu vidū, kuri dzimuši ārpus ES, salīdzinājumā ar vietējiem studentiem (6,7 %). To pieaugušo iedzīvotāju īpatsvars, kuriem ir vismaz pamata digitālās prasmes, pastāvīgi bijis "virs vidējā", un 2021. gadā tas bija 66,5 % (salīdzinājumā ar 53,9 % ES), tādējādi nodrošinot atbalstu zaļās un digitālās pārkārtošanās procesiem.

Ņemot vērā iepriekš minētās pirmā posma analīzes konstatējumus un jo īpaši četrus rādītājus, kas atzīmēti kā "kritiska situācija" vai kā tādi, kas "jānovēro", šķiet, ka **Zviedrija nesaskaras ar iespējamiem riskiem augšupējai sociālajai konverģencei, tāpēc tās turpmāka analīze otrajā posmā nebūs nepieciešama** (sk. izcēlumu 1.5. iedaļā).

1. pielikums. ES 2030. gada mērķrādītāji un nacionālie mērķrādītāji pa dalībvalstīm

	Nodarbinātība (%)	**Pieaugušo izglītība (%)**	**Nabadzības mazināšana (*AROPE*, tūkst.)**
ES mērķrādītājs	**78,0**	**60,0**	**–15 000**
Visas DV kopā	**78,5**	**57,6**	**–15 600***
BE	80,0	60,9	–279
BG	79,0	35,4	–787
CZ	82,2	45,0	–120
DK	80,0	60,0	–30(1)
DE	83,0	65,0	–1200(2)
EE	81,3	52,3	–39
IE	78,2	64,2	–90
EL	71,1	40,0	–860
ES	76,0	60,0	–2815
FR	78,0	65,0	–1100
HR	75,0	55,0	–298
IT	73,0	60,0	–3200
CY	80,0	61,0	–10
LV	80,0	60,0	–95
LT	80,7	53,7	–223
LU	77,6	62,5	–4
HU	85,0	60,0	–292(3)
MT	84,6	57,6	(4)
NL	82,5	62,0	–163
AT	79,9	62,0	–204
PL	78,3	51,7	–1500
PT	80,0	60,0	–765
RO	74,7	17,4	–2532
SI	79,5	60,0	–9
SK	76,5	50,0	–70
FI	80,0	60,0	–100
SE	82,0	60,0	–15

Piezīme. (*) Kopējais nabadzības mazināšanas mērķrādītājs visām dalībvalstīm ir vismaz 15,6 miljoni, neieskaitot dalībvalstis, kas neformulē savu mērķrādītāju, to izsakot kā *AROPE* līmeni. (1) Dānija savu nacionālo nabadzības mazināšanas mērķrādītāju formulē kā mājsaimniecībās ar zemu darba intensitāti (VLWI) dzīvojošo personu skaita samazinājumu par 30 000. (2) Vācija savu nacionālo nabadzības mazināšanas mērķrādītāju formulē kā mājsaimniecībās ar zemu darba intensitāti (*VLWI*) dzīvojošo personu skaita samazinājumu par 1,2 miljoniem, par atskaites punktu izmantojot 2020. gadu, nevis 2019. gadu. (3) Ungārija savu nacionālo nabadzības mazināšana mērķrādītāju ir noteikusi kā ģimeņu ar bērniem materiālās un sociālās nenodrošinātības līmeņa samazināšanu līdz 13 %, tādējādi samazinot AROPE pakļauto iedzīvotāju skaitu par 292 000. (4) Malta savu nacionālo nabadzības mazināšanas mērķrādītāju formulē kā *AROPE* rādītāja pazemināšanu par 3,1 procentpunktu.

2. pielikums. Sociālo rezultātu pārskata pamatrādītāji

1. **2024. gada vienotajā nodarbinātības ziņojumā sniegtā analīze balstās uz sociālo rezultātu pārskata pamatrādītājiem, ko apstiprinājusi Padome** [290]**.** Pamatrādītāji atbilst taupības, pieejamības, salīdzināmības un statistiskā robustuma principiem. Rādītāji, kas saistīti ar katru no trim pīlāra nodaļām, ir šādi.

- *Vienlīdzīgas iespējas*
  - Pieaugušo (vecumā no 25 līdz 64 gadiem) dalība izglītībā iepriekšējos 12 mēnešos
  - Izglītību un apmācību priekšlaicīgi pametušie (% no 18–24 gadus vecu iedzīvotāju skaita)
  - To personu īpatsvars, kurām ir vispārīgās pamata vai augstāka līmeņa digitālās prasmes (% no 16–74 gadus vecu iedzīvotāju skaita)
  - Jaunieši, kas nemācās, nestrādā un neapgūst arodu (*NEET*) (% no 15 –29 gadus vecu iedzīvotāju skaita)
  - Dzimumu nodarbinātības atšķirība (procentpunkti, 20–64 gadus veci iedzīvotāji)
  - Ienākumu kvintiļu attiecības indekss (S80/S20)
- *Taisnīgi darba apstākļi*
  - Nodarbinātības līmenis (% no 20–64 gadus vecu iedzīvotāju skaita) [291]
  - Bezdarba līmenis (% no ekonomiski aktīvu 15–74 gadus vecu iedzīvotāju skaita)
  - Ilgstoša bezdarba līmenis (% no ekonomiski aktīvu 15–74 gadus vecu iedzīvotāju skaita)
  - Mājsaimniecību izmantojamo bruto ienākumu (MIBI) uz vienu iedzīvotāju pieaugums (2008. gads = 100) [292]

---

[290] *EMCO* un *SPC* atzinumu attiecībā uz panākto vienošanos par pārskatītā sociālā rezultātu pārskata pamatrādītājiem apstiprināja Nodarbinātības, sociālās politikas, veselības un patērētāju tiesību aizsardzības padome 2021. gada 14. jūnijā.

[291] No 2021. gada saskaņā ar Integrētās Eiropas sociālās statistikas regulas (IESS regulas) stāšanos spēkā *Eurostat* ar dalībvalstu nacionālo statistikas institūtu starpniecību vāc datus ES darbaspēka apsekojumam atbilstoši pārskatītai metodoloģijai. Šo izmaiņu mērķis ir uzlabot darba tirgus datus, bet tās jāņem vērā, interpretējot rādītāju izmaiņas, kas ir tuvu izmaiņu brīdim 2021. gada 1. janvārī. Izmaiņas ir ietekmējušas arī jauniešu *NEET* situācijā rādītāja, bezdarba līmeņa, ilgstoša bezdarba līmeņa, dzimumu nodarbinātības atšķirību līmeņa pamatrādītājus.

[292] MIBI mēra reālā izteiksmē. Kā to pieprasa Sociālās aizsardzības komiteja, šim rādītājam izmanto "nekoriģētus ienākumus" (t. i., neietverot sociālos pārvedumus natūrā) un neiekļaujot atsauci uz pirktspējas līmeņa (PSL) vienībām, kas izmantotas sociālo rezultātu pārskata sākotnējā versijā, lai nodrošinātu saskanību ar rādītājiem, kas balstīti uz *EU-SILC*.

- *Sociālā aizsardzība un iekļaušana*
  - Nabadzības vai sociālās atstumtības riska (*AROPE*) rādītājs (% no iedzīvotāju kopskaita)[293]
  - Nabadzības vai sociālās atstumtības riska (*AROPE*) rādītājs bērniem (% no 0–17 gadus vecu iedzīvotāju skaita) [294]
  - Sociālo pārvedumu (izņemot pensijas) ietekme uz nabadzības mazināšanu (*AROP* samazinājums, %) [295]
  - Personu ar invaliditāti nodarbinātības atšķirība (procentpunkti, vecumā no 20 līdz 64 gadiem) [296]
  - Pārmērīgas ar mājokli saistītas izmaksas (% no iedzīvotāju kopskaita) [297]

---

[293] Kopā ar tā trim komponentiem: nabadzības risks, iedzīvotāju kopskaits (*AROP* vecuma grupā 0+ gadi), smaga materiālā un sociālā nenodrošinātība, iedzīvotāju kopskaits (*SMSD* vecuma grupā 0+ gadi), un to cilvēku īpatsvars, kas dzīvo mājsaimniecībās ar ļoti zemu darba intensitāti (gandrīz bezdarbnieku mājsaimniecības), vecumā līdz 64 gadiem (*QJ* vecumā no 0 līdz 64 gadiem). *AROPE* rādītājs 2021. gadā tika pārveidots, ņemot vērā jauno ES 2030. gada pamatmērķrādītāju attiecībā uz nabadzības vai sociālās atstumtības riskam pakļauto personu skaita samazināšanu. Šajā saistībā tika pārskatīti divi tā komponenti (nenodrošinātība un gandrīz bezdarbnieku mājsaimniecības). Ar smagas materiālās un sociālās nenodrošinātības komponentu ir aizstāts smagas materiālās nenodrošinātības komponents. Atsauces vecuma grupa gandrīz bezdarbnieku mājsaimniecībām mainījās no 0–59 gadiem uz 0–64 gadiem. Visiem *EU-SILC* rādītājiem, kas ir atkarīgi no ienākumiem, ienākumu atsauces periods ir definēts kā 12 mēnešu periods. Tāpēc ienākumu mainīgie lielumi, kas ietverti *AROP* un *QJ* rādītāju aprēķinā, attiecas uz kalendāro gadu pirms apsekojuma, izņemot attiecībā uz Īriju (12 mēneši pirms aptaujas atbildes). Smagas materiālās un sociālās nenodrošinātības rādītāja aprēķinos nav ienākumu mainīgo lielumu, tāpēc visi *EU-SILC* mainīgie lielumi, kas izmantoti tā aprēķināšanai, attiecas uz aptaujas gadu.

[294] Kopā ar trim tā apakšrādītājiem: nabadzības riskam pakļautie bērni (*AROP* vecuma grupā 0–17 gadi), smaga bērnu materiālā un sociālā nenodrošinātība (*SMSD* vecuma grupā 0–17 gadi) un tādu bērnu īpatsvars, kuri dzīvo mājsaimniecībās ar zemu darba intensitāti (gandrīz bezdarbnieku mājsaimniecības) (*QJ* vecuma grupā 0–17 gadi). Bērnu *SMSD* ir pārveidota visu iedzīvotāju *SMSD* versija, piešķirot mazāku svērumu pieaugušo pozīcijām, lai izvairītos no tā, ka bērnu rādītājs ir pārāk jutīgs pret pieaugušo materiālo nenodrošinātību. Atsauces gadi ir identiski rādītāju, kas attiecas uz visiem iedzīvotājiem, atsauces gadiem.

[295] To mēra kā nabadzības riska (*AROP*) rādītāja procentuālu samazinājumu attiecībā uz visiem iedzīvotājiem pēc salīdzināšanas ar rādītāju pirms monetārajiem sociālajiem pārvedumiem (izņemot pensijas). Tas neietver, piemēram, pārvedumus natūrā, kas saistīti ar veselības aprūpi.

[296] Personu ar invaliditāti nodarbinātības atšķirības rādītājs pašlaik tiek aprēķināts saskaņā ar *EU-SILC* un balstās uz invaliditātes statusu, kas norādīts globālajā aktivitātes ierobežojumu indeksā (*GALI*). Aptaujas respondentiem jāatbild uz šādiem jautājumiem: 1) "Vai veselības problēmu dēļ esat ierobežots ikdienas darbībās? Vai esat izteikti ierobežots, ierobežots, bet ne izteikti, vai arī nepavisam neesat ierobežots?" Ja atbilde uz 1) jautājumu ir "izteikti ierobežots" vai "ierobežots, bet ne izteikti", respondenti atbild uz 2) jautājumu "Vai esat bijis ierobežots vismaz iepriekšējos sešos mēnešos? Jā vai nē?" Persona tiek uzskatīta par personu ar invaliditāti, ja atbilde uz otro jautājumu ir "jā". Saskaņā ar *EU-SILC* aprēķiniem ir novērojama korelācija starp invaliditātes izplatību atbilstoši *GALI* koncepcijai un uz to balstītajām 2022. gadā noteiktajām personu ar invaliditāti nodarbinātības atšķirībām ES dalībvalstīs (Pīrsona korelācijas koeficients = 0,5).

[297] Rādītājs mēra to iedzīvotāju īpatsvaru, kas dzīvo mājsaimniecībās, kurās kopējās mājokļa izmaksas veido vairāk nekā 40 % no izmantojamā ienākuma (ieskaitot neto mājokļa pabalstus). Metodiskajās pamatnostādnēs un *EU-SILC* mainīgo lielumu aprakstā (2020. gada aprīļa versija) skaidrots, ka piemaksas (iekļautas tikai tās, kas atkarīgas no ienākumiem) ietver īres pabalstus un pabalstus mājoklī dzīvojošiem īpašniekiem, bet neietver nodokļu atvieglojumus un kapitāla pārvedumus. Dokumentā mājokļa izmaksas ir definētas kā tādas, ko faktiski maksā ik mēnesi

- Bērni vecumā līdz 3 gadiem formālajā bērnu aprūpē (% no 0–3 gadus vecu iedzīvotāju skaita)
- Iedzīvotāju norādītās neapmierinātās medicīniskās aprūpes vajadzības (% no iedzīvotājiem vecumā no 16 gadiem) [298]

i) **EMCO un SPC atzinumā ir norādīti turpmāki pasākumi pārskatītā sociālo rezultātu pārskata pilnīgai īstenošanai [299].** Pamatrādītājs "personu ar invaliditāti nodarbinātības atšķirība" par statistikas avotu īslaicīgi izmanto *EU-SILC*, taču no 2022. gada ir paredzēts pāriet uz ES darbaspēka apsekojumu, lai 2023. gadā varētu sniegt precīzākus datus. Komisijas dienesti — arī *Eurostat* — turpina uzraudzīt tā kvalitāti un pārskata rādītāju, tiklīdz kļūst pieejami uz darbaspēka apsekojumu balstīti dati, kā arī atbalstīs turpmākus pasākumus starpvalstu salīdzināmības uzlabošanā un šīs jomas papildu rādītāju izstrādes izpētē. No 2022. gada ES darbaspēka apsekojumu paredzēts izmantot arī saistībā ar pamatrādītāju "pieaugušo dalība izglītībā iepriekšējos 12 mēnešos"; pirms tam tas tika apkopots tikai ar pieaugušo izglītības apsekojuma starpniecību (pēdējais izdevums attiecas uz 2016. gadu). Tiek veikta rūpīga abu apsekojumu datu analīze, lai nodrošinātu to labu kvalitāti un salīdzināmību. Pirmos datus par pieaugušo izglītību no ES darbaspēka apsekojuma (12 mēnešu pārskata periods) paredzēts publiskot 2024. gada pavasarī. Lai nodrošinātu nodarbinātības 6. un 7. pamatnostādnes uzraudzību, arī attiecībā uz aktīvu darba tirgus politiku, šajā vienotajā nodarbinātības ziņojumā izņēmuma kārtā tiek izmantots rādītājs par pieaugušo (vecumā no 25 līdz 64 gadiem) dalību mācībās iepriekšējās četrās nedēļās.

---

un kas izriet no mājsaimniecības tiesībām dzīvot attiecīgajā mājoklī. Tajās ietilpst strukturālā apdrošināšana (īrniekiem — ja tiek apmaksāta), maksa par pakalpojumiem un citas izmaksas (kanalizācija, atkritumu izvešana u. c.; obligāta īpašniekiem, īrniekiem — ja tiek apmaksāta), regulāra uzturēšana un remonts, nodokļi (īrniekiem — par mājokli, ja piemērojams) un komunālo pakalpojumu izmaksas (ūdens, elektrība, gāze un apkure). Īpašniekiem, kuri maksā hipotēku, tiek iekļauti saistītie procentu maksājumi (tiek atskaitīti jebkādi nodokļu atvieglojumi, bet nav atskaitīti mājokļa pabalsti). Īrniekiem par tirgus cenu vai pazeminātu cenu iekļauta arī īres maksa. Īrniekiem, kam nav jāmaksā īre, mājokļa pabalsti nebūtu jāatskaita no kopējām mājokļa izmaksām.

[298] Iedzīvotāju norādītās neapmierinātās medicīniskās aprūpes vajadzības ir personas subjektīvs vērtējums par to, vai personai bija vajadzīgs konkrēta veselības aprūpes veida izmeklējums vai ārstēšana, ko tā nesaņēma vai nepieprasīja šādu trīs iemeslu dēļ: "finansiāli iemesli", "gaidīšana rindā" un "pārāk tāls ceļš". Medicīniskā aprūpe ir individuāli veselības aprūpes pakalpojumi (medicīniskie izmeklējumi vai ārstēšana, izņemot zobārstniecību), kurus sniedz ārsti (vai citu profesiju pārstāvji atbilstoši valsts veselības aprūpes sistēmai) paši vai ārstu tiešā uzraudzībā (*Eurostat* definīcija). Problēmas, kuras saistītas ar aprūpes saņemšanu slimības gadījumā un par kurām ziņo iedzīvotāji, var atspoguļot aprūpes saņemšanas šķēršļus.

[299] Sk. Nodarbinātības komitejas un Sociālās aizsardzības komitejas atzinumu par pārskatīto sociālo rezultātu pārskatu.

3. pielikums. Sociālo rezultātu pārskata pamatrādītāju līmeņi

	Vienlīdzīgas iespējas													
	Izglītību un apmācību priekšlaicīgi pametušie (% no 18–24 gadus vecu iedzīvotāju skaita)			To personu īpatsvars, kurām ir pamata vai augstāka līmeņa vispārējās digitālās prasmes (% no 16–74 gadus vecu iedzīvotāju skaita)		Jauniešu NEET situācijā līmenis (% no 15–29 gadus vecu iedzīvotāju kopskaita)			Dzimumu nodarbinātības atšķirība (pp)			Ienākumu kvintiļu attiecības indekss (S80/S20)		
Gads	2020	2021	2022	2019	2021	2020	2021	2022	2020	2021	2022	2020	2021	2022
ES27	9,9	9,8 b	9,6	:	53,9	13,8	13,1 b	11,7	11,1	10,9	10,7	4,9 b	5,0	4,7
EZ19	:	:	:	:		:	:	:	:	:	:	4,9 b	5,0	:
ESns	8,7	8,2 b	8,1	:	56,3	12,7	12,0 b	10,9	9,7	9,6	9,1	4,7	4,8	4,7
EZns	8,5	7,9 b	7,8	:	58,5	12,6	11,6 b	10,5	9,0	8,8	8,4	4,7	4,7	4,7
BE	8,1	6,7 b	6,4	:	54,2	12,0	10,1 b	9,2	8,1	7,7	7,6	3,7	3,4	3,6
BG	12,8	12,2 b	10,5	:	31,2	18,1	17,6 b	15,1	8,3	8,4	7,7	8,0	7,5	7,3
CZ	7,6	6,4 b	6,2	:	59,7	11,0	10,9 b	11,4 b	15,3	15,4	14,9	3,3	3,4	3,5
DK	9,3	9,8 b	10,0	:	68,7	10,2	8,3 b	7,9	7,0	6,9	5,4	4,0 b	3,9	4,0
DE	10,1 b	12,5 b	12,2	:	48,9	9,1 b	9,5 b	8,6	7,5 b	7,4	7,8	4,9 b	5,0	4,4
EE	8,5	9,8 b	10,8	:	56,4	11,9	11,2 b	10,6	4,4	3,7	2,9	5,0	5,0	5,4
IE	5,0	3,3 b	3,7	:	70,5	14,2	9,8 b	8,7	12,7	10,0	11,3	4,1 b	3,8	4,1
EL	3,8	3,2 b	4,1	:	52,5	18,7	17,3 b	15,4	19,4	19,8	21,0	5,2	5,8	5,3
ES	16,0	13,3 b	13,9	:	64,2	17,3	14,1 bd	12,7	11,4	10,6 d	10,9 d	5,8	6,2	5,6
FR	8,0	7,8 b	7,6	:	62,0	14,0	12,8 bd	12,0	5,7	6,2 d	5,8 d	4,4 b	4,4	4,6 p
HR	2,2 u	2,4 bu	2,3 u	:	63,4	14,6	14,9 b	13,3	11,2	10,5	9,5	4,6	4,8	4,6
IT	13,1	12,7 b	11,5	:	45,6	23,3	23,1 b	19,0	19,7	19,2	19,7	5,8	5,9	5,6
CY	11,5	10,2 b	8,1	:	50,2	15,3	15,4 b	14,7	12,0	12,2	12,1	4,3	4,2	4,3 p
LV	7,2	7,3 b	6,7	:	50,8	11,9	12,1 b	11,3	3,7	4,8	3,1	6,3	6,6	6,3
LT	5,6	5,3 b	4,8	:	48,8	13,0	12,7 b	10,7	1,7	1,4	0,8	6,1	6,1	6,4
LU	8,2	9,3 b	8,2	:	63,8	7,7	8,8 b	7,4	7,1	7,4	6,5	5,0 b	4,6 b	4,7 b
HU	12,1	12,0 b	12,4	:	49,1	14,7	11,7 b	10,8	11,2	10,6	9,8	4,2	4,2	4,0
MT	12,6	10,7 b	10,1	:	61,2	9,5	9,5 b	7,2	17,8	16,4	13,1	4,7	5,0	4,8
NL	7,0	5,1 b	5,6	:	78,9	5,7	3,9 b	4,2	8,4	8,2	7,9	4,2	3,9	3,9
AT	8,1	8,0 b	8,4	:	63,3	9,5	9,4 b	9,1	8,4	8,6	7,8	4,1	4,1	4,3
PL	5,4	5,9 b	4,8	:	42,9	12,9	13,4 b	10,9	15,0	14,0	12,9	4,1	4,0	3,9
PT	8,9	5,9 b	6,0	:	55,3	11,0	9,5 b	8,4	5,7	5,9	5,6	5,0	5,7	5,1
RO	15,6	15,3 b	15,6	:	27,8	16,6	20,3 b	19,8	19,3	20,1	18,6	6,6	7,1	6,0
SI	4,1	3,1 bu	4,0	:	49,7	9,2	7,3 b	8,4	5,9	6,7	6,9	3,3	3,2	3,3
SK	7,6	7,8 b	7,4	:	55,2	15,2	14,2 b	12,3	7,3	8,5	8,1	3,0	3,2	3,1
FI	8,2	8,2 b	8,4	:	79,2	10,3	9,3 b	9,5	3,3	2,0	1,2	3,7	3,6	3,8
SE	7,7	8,4 b	8,8	:	66,5	7,2	6,0 b	5,7	5,4	5,3	5,8	4,1	4,0	4,4

Piezīme. ESns un EZns ir ES un eurozonas nesvērtie vidējie rādītāji. Ņemot vērā ievērojamās izmaiņas rādītāja "to personu īpatsvars, kurām ir pamata vai augstāka līmeņa vispārējās digitālās prasmes" definīcijā 2021. gadā, salīdzināma vērtība par 2019. gadu nav pieejama, un ziņojumā šā rādītāja analīzē izmantots tikai 2021. gada līmenis (pieņemot, ka visās dalībvalstīs un arī ES vidēji izmaiņu nav bijis).
Atzīmes: b:laikrindas pārrāvums; d: definīcija atšķiras; e: aplēse; p: provizoriski; u: zema ticamība (mazs novērojumu skaits).
Avots: Eurostat.

3. pielikums (turpinājums). Sociālo rezultātu pārskata pamatrādītāju līmeņi

	Taisnīgi darba apstākļi											
	Nodarbinātības līmenis (% no 20–64 gadus vecu iedzīvotāju skaita)			Bezdarba līmenis (% no 15–74 gadus vecu ekonomiski aktīvo iedzīvotāju skaita)			Ilgstoša bezdarba līmenis (% no 15–74 gadus vecu ekonomiski aktīvo iedzīvotāju skaita)			MIBI pieaugums uz vienu iedzīvotāju (2008. gads = 100)		
Gads	2020	2021	2022	2020	2021	2022	2020	2021	2022	2020	2021	2022
ES27	71,7	73,1	74,6	7,2	7,1	6,2	2,5	2,8	2,4	107,9	109,9	109,6
EZ19	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:
ESns	73,4	74,6	76,4	7,0	6,6	5,8	2,3	2,5	2,1	114,6	116,8	116,3
EZns	73,1	74,4	76,2	7,7	7,2	6,2	2,6	2,8	2,4	109,8	112,8	111,5
BE	69,7	70,6	71,9	5,8	6,3	5,6	2,1	2,6	2,3	103,7	105,6	102,9
BG	72,7	73,2	75,7	6,1	5,3	4,3	2,7	2,6	2,3			
CZ	79,7	80,0	81,3	2,6	2,8	2,2	0,6	0,8	0,6	120,6	125,8	121,2
DK	77,8	79,1	80,1	5,6	5,1	4,5	0,9	1,0	0,5	117,1	116,9	118,8
DE	78,2 b	79,4	80,7	3,7 b	3,7	3,1	1,1 b	1,2	1,0	113,8	113,9	113,6
EE	79,1	79,3	81,9	6,9	6,2	5,6	1,2	1,6	1,3	128,1	133,6	125,6
IE	72,1	74,9	78,2	5,9	6,2	4,5	1,4	1,8	1,3	108,5	110,8	
EL	58,3	62,6	66,3	17,6	14,7	12,5	10,5	9,2	7,7	73,3	78,5	79,9
ES	65,7	67,7 d	69,5 d	15,5	14,8 d	12,9 d	5,0	6,2 d	5,0 d	96,5	98,7	95,9
FR	72,1	73,2 d	74,0 d	8,0	7,9 d	7,3 d	1,9	2,3 d	2,0 d	106,1	108,6	108,8
HR	66,9	68,2	69,7	7,5	7,6	7,0	2,1	2,8	2,4	111,9	120,4	126,9
IT	61,9	62,7	64,8	9,3	9,5	8,1	5,1	5,4	4,6	92,4	95,7	94,4
CY	74,9	75,9	77,9	7,6	7,5	6,8	2,1	2,6	2,3	98,3	104,9	104,1
LV	76,9	75,3	77,0	8,1	7,6	6,9	2,4	2,3	2,0	120,9	126,4	123,6
LT	76,7	77,4	79,0	8,5	7,1	6,0	2,5	2,6	2,3	145,0	149,4	141,4
LU	72,1	74,1	74,8	6,8	5,3	4,6	1,7	1,8	1,3	111,9	111,2	111,2
HU	77,5	78,8	80,2	4,1	4,1	3,6	1,1	1,3	1,2	132,8	142,9	145,5
MT	77,3	79,1	81,1	4,4	3,4	2,9	1,1	0,9	1,0	130,1	133,1	133,4
NL	80,8	81,7	82,9	4,9	4,2	3,5	0,7	0,8	0,7	108,6	110,7	111,9
AT	74,8	75,6	77,3	6,0	6,2	4,8	1,7	2,0	1,2	95,7	97,2	99,4
PL	72,7	75,4	76,7	3,2	3,4	2,9	0,6	0,9	0,9	150,8	148,1	149,9
PT	74,2	75,9	77,5	7,0	6,6	6,0	2,3	2,9	2,7	105,9	109,2	109,9
RO	65,2	67,1	68,5	6,1	5,6	5,6	1,8	2,0	2,2	142,8		
SI	74,8	76,1	77,9	5,0	4,8	4,0	1,9	1,9	1,6	114,3	118,7	118,4
SK	74,6	74,6	76,7	6,7	6,8	6,1	3,7	3,9	4,1	124,1	126,9	124,4
FI	75,5	76,8	78,4	7,7	7,7	6,8	1,5	1,8	1,5	109,5	111,0	108,9
SE	80,1	80,7	82,2	8,5	8,8	7,5	1,8	2,0	1,9	118,4	122,4	121,5

Piezīme. ESns un EZns ir ES un eurozonas nesvērtie vidējie rādītāji. Reālais MIBI uz vienu iedzīvotāju noteikts, izmantojot "nekoriģēto ienākumu" (proti, neietverot sociālos pārvedumus natūrā) un neveicot korekciju attiecībā uz pirktspējas līmeni.

Atzīmes: b: laikrindas pārrāvums; d: definīcija atšķiras; e: aplēse; p: provizoriski; u: zema ticamība (mazs novērojumu skaits).

Avots: Eurostat.

3. pielikums (turpinājums). Sociālo rezultātu pārskata pamatrādītāju līmeņi

	Sociālā aizsardzība un iekļaušana											
	Nabadzības vai sociālās atstumtības riska rādītājs (% no iedzīvotāju kopskaita)			Nabadzības vai sociālās atstumtības riskam pakļautie bērni (% no 0–17 gadus vecu iedzīvotāju skaita)			Sociālo pārvedumu (izņemot pensijas) ietekme uz nabadzības mazināšanu (*AROP* samazinājums, %)			Personu ar invaliditāti nodarbinātības atšķirība (procentpunkti)		
Gads	2020	2021	2022	2020	2021	2022	2020	2021	2022	2020	2021	2022
ES27	21,6 b	21,7	21,6	24,0 b	24,4	24,7	33,2 b	37,1	35,3	24,4	23,1	21,4
EZ19	:	:	:	:	:	:	33,6 b	37,7	:	23,2	22,1	:
ESns	20,6	20,7	20,7	22,0	22,2	21,8	35,0	37,6	34,0 b	25,6	24,2	24,4
EZns	20,3	20,5	20,5	21,8	22,1	21,7	35,2	37,6	34,2 b	24,2	23,9	23,1
BE	20,3	18,8	18,7	22,0	20,5	19,6	44,9	53,3	48,8 b	36,3	38,0	35,3
BG	33,5	31,7	32,2	35,5	33,0	33,9	20,4	29,8	24,4 b	33,0	22,1	29,5
CZ	11,5	10,8	11,8	12,9	13,7	13,4	40,6	46,6	40,0 b	25,6	25,9	22,7
DK	16,8 b	17,3	17,1	13,4 b	14,0	13,8	52,4 b	53,9	50,4 b	18,1	7,9	9,9
DE	20,4 b	21,0	20,9	22,3 b	23,7	24,0	34,6 b	40,3	42,1 b	32,4 b	30,5	24,0
EE	22,8	22,2	25,2	17,4	17,4	16,6	31,7	30,6	28,1	20,6	18,7	26,2
IE	20,1 b	20,0	20,7	23,5 b	22,8	22,7	54,0 b	60,7	56,4 b	38,8	41,3	37,0
EL	27,4	28,3	26,3	30,8	32,0	28,1	24,7	20,7	20,3 b	27,7	23,8	25,9
ES	27,0	27,8	26,0	31,6	33,4	32,2	23,4	30,5	27,4 b	21,6	15,9	14,6
FR	19,3 b	19,2	21,0 p	23,9 b	22,8	27,5 p	46,2 b	46,4	42,01 p	23,7 b	24,1	20,8 p
HR	20,5	20,9	19,9	18,4	18,6	18,1	23,1	20,7	20,4 b	32,9	28,7	36,0
IT	24,9	25,2	24,4	28,9	29,7	28,5	21,0	29,5	25,8 b	14,9	14,9	14,0
CY	17,6	17,3	16,7 p	19,0	19,2	18,1 p	34,7	37,6	30,9 p	23,5	27,0	25,7 p
LV	25,1	26,1	26,0	19,7	20,1	19,8	23,4	23,5	25,0 b	16,7	16,6	20,8
LT	24,5	23,5	24,6	23,1	21,6	22,4	29,4	35,3	30,3 b	22,7	23,9	35,0
LU	19,9 b	21,1 b	19,4 b	24,2 b	29,4 b	24,0 b	39,4 b	34,2 b	33,6 b	22,1 b	15,4 b	8,5 b
HU	19,4	19,4	18,4	21,7	23,3	18,1	44,1	50,6	36,7 b	31,2	28,8	32,4
MT	19,9	20,3	20,1	22,3	23,2	23,1	21,0	26,2	26,4 b	29,4	27,0	30,1
NL	16,0	16,6	16,5	15,8	14,9	13,9	36,8	36,6	33,8 b	25,4	25,8	25,2
AT	16,7	17,3	17,5	21,9	22,8	21,6	41,1	44,1	42,0 b	20,5	26,3	23,8
PL	17,0	16,8	15,9	16,1	16,5	16,7	36,8	35,7	38,6 b	31,3	34,2	31,3
PT	20,0	22,4	20,1	21,9	22,9	20,7	26,0	20,0	23,7 b	18,2	16,2	13,1
RO	35,6	34,5	34,4	40,7	41,7	41,5	15,8	17,9	16,5 b	30,4	32,6	32,0
SI	14,3	13,2	13,3	12,1	11,0	10,3	44,6	44,8	37,3 b	21,7	21,1	18,8
SK	13,8	15,6	16,5	18,4	19,7	24,7	40,0	43,1	33,8 b	23,6	25,3	21,0
FI	14,9	14,2	16,3 b	14,5	13,2	14,9 b	51,4	57,7	49,8	19,8	22,2	19,0
SE	17,7	17,2	18,6	20,2	19,7	19,9	42,7	44,5	39,9	28,9	19,9	25,7

Piezīme. ESns un EZns ir ES un eurozonas nesvērtie vidējie rādītāji.
Atzīmes: b:laikrindas pārrāvums; d: definīcija atšķiras; e: aplēse; p: provizoriski; u: zema ticamība (mazs novērojumu skaits).
Avots: Eurostat.

3. pielikums (turpinājums). Sociālo rezultātu pārskata pamatrādītāju līmeņi

	Sociālā aizsardzība un iekļaušana (turpinājums)								
	Pārmērīgas ar mājokli saistītas izmaksas (% no iedzīvotāju kopskaita)			Bērni līdz 3 gadu vecumam formālajā bērnu aprūpē (% no iedzīvotājiem vecumā līdz 3 gadiem)			Iedzīvotāju norādītās neapmierinātās medicīniskās aprūpes vajadzības (% no iedzīvotājiem vecumā no 16 gadiem)		
Gads	2020	2021	2022	2020	2021	2022	2020	2021	2022
ES27	7,8	8,9	9,1	30.2e	37,9	35,7	1,9 e	2,0	2,2
EZ19	8,0	8,7 e	:	:	:	:	1,8 e	1,9	:
ESns	7,2	7,2	7,9	29,7	34,2	34,5	2,3	2,2	2,6
EZns	6,9	6,9	7,4	32,5	36,9	37,3	2,6	2,4	2,8
BE	7,8	7,5	7,7	54,6	51,7	52,7	1,5	1,7	1,0
BG	14,4	11,6	15,1	15,0	18,7	17,4	1,4	1,0	1,0
CZ	6,5	6,2	6,9	4,8	4,9	6,8	0,4	0,3	0,2
DK	14,1 b	15,5	14,7	67,7	69,1	74,7	1,7	1,3	2,1
DE	9,0 b	11,0	11,8	16,4 b	31,4	23,9	0,1 b	0,1	0,3
EE	4,4	4,4	4,9	26,7	25,7	33,7	13,0	8,1	9,1
IE	4,5 b	2,5	3,9	19,4 b	15,1	19,1	2,0 b	2,0	2,6
EL	33,3	28,8	26,7	21,5	32,3	29,1	6,5	6,4	9,0
ES	8,2	9,9	9,2	45,5	55,3	48,6	0,4	1,1	1,2
FR	5,6 b	:	6,5 p	:	57,1	56,2 p	2,7 b	2,8	3,2 p
HR	4,2	4,5	3,8	20,4	33,3	27,5	1,5	1,7	1,3
IT	7,2	7,2	6,6	:	33,4	30,9	:	1,8	1,8
CY	1,9	2,5	2,5 p	18,5	27,4	24,4	0,4	0,1	0,1 p
LV	4,8	4,9	5,4	24,2	29,2	32,7	5,3	4,0	5,4
LT	2,7	2,7	3,5	16,2	21,4	22,8	1,7	2,4	2,9
LU	8,5 b	5,1 b	15,3 b	63,2 b	62,0	54,7 b	0,1 b	1,0 b	0,5 b
HU	4,9	2,4	8,1	10,5	13,8	12,9	0,7	1,1	1,4
MT	2,8	2,7	2,9	29,7	24,0	43,1	0,0 n	0,1	0,3
NL	8,3	8,3	10,0	67,6	74,2	72,3	0,2	0,2	0,2
AT	6,3	6,1	7,4	21,1	28,5	23,0	0,1	0,3	0,5
PL	4,9 b	5,7	5,6	11,2	17,2	15,9	1,9	2,7	2,3
PT	4,1	5,9	5,0	43,5	43,3	47,6	1,6	2,3	2,9
RO	7,1	7,6	8,5	6,8	9,5	12,3	4,7	4,4	4,9
SI	4,4	4,1	4,1	44,3	47,5	52,3	2,7	4,8	3,7
SK	3,2	7,1	2,5	4,4	2,3	2,3	3,2	2,9	2,8
FI	4,1	4,3	5,4	35,8	39,1	40,0	5,4	4,4	6,5
SE	8,3	8,5	9,1	54,1	55,8	54,4	1,5	1,3	1,8

Piezīme. ESns un EZns ir ES un eurozonas nesvērtie vidējie rādītāji.
Atzīmes: b:laikrindas pārrāvums; d: definīcija atšķiras; e: aplēse; p: provizoriski; u: zema ticamība (mazs novērojumu skaits).
Avots: Eurostat.

4. pielikums. Sociālo rezultātu pārskata pamatrādītāju izmaiņas un to atšķirība no ES rādītāja

Gads	Vienlīdzīgas iespējas														
	Izglītību un apmācību priekšlaicīgi pametušie (% no 18–24 gadus vecu iedzīvotāju skaita)			To personu īpatsvars, kurām ir pamata vai augstāka līmeņa vispārējās digitālās prasmes (% no 16–74 gadus vecu iedzīvotāju skaita)			Jauniešu NEET situācijā līmenis (% no 15–29 gadus vecu iedzīvotāju kopskaita)			Dzimumu nodarbinātības atšķirība (procentpunkti)			Ienākumu kvintiļu attiecības indekss (S80/S20)		
	2022			2021			2022			2022			2022		
	Izmaiņas gadā	Atšķirība no ES vidējā rādītāja	Izmaiņas gadā dalībvalstīs salīdzinājumā ar izmaiņām gadā ES	Izmaiņas gadā	Atšķirība no ES vidējā rādītāja	Izmaiņas gadā dalībvalstīs salīdzinājumā ar izmaiņām gadā ES	Izmaiņas gadā	Atšķirība no ES vidējā rādītāja	Izmaiņas gadā dalībvalstīs salīdzinājumā ar izmaiņām gadā ES	Izmaiņas gadā	Atšķirība no ES vidējā rādītāja	Izmaiņas gadā dalībvalstīs salīdzinājumā ar izmaiņām gadā ES	Izmaiņas gadā	Atšķirība no ES vidējā rādītāja	Izmaiņas gadā dalībvalstīs salīdzinājumā ar izmaiņām gadā ES
ES27	–0,2 b	1,5	–0,1	:	–2,4	:	–1,4 b	0,8	–0,3	–0,2	1,6	0,3	–0,3	0,1	–0,2
EZ19	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:
ESns	–0,1 b	0,0	0,0	:	0,0	:	–1,1 b	0,0	0,0	–0,5	0,0	0,0	–0,1	0,0	0,0
EZns	–0,1 b	–0,3	0,0	:	2,2	:	–1,1 b	–0,4	0,0	–0,3	–0,6	0,1	–0,1	0,0	0,0
BE	–0,3 b	–1,7	–0,2	:	–2,1	:	–0,9 b	–1,7	0,2	–0,1	–1,5	0,4	0,2	–1,1	0,2
BG	–1,7 b	2,4	–1,6	:	–25,1	:	–2,5 b	4,2	–1,4	–0,7	–1,4	–0,2	–0,2	2,6	–0,1
CZ	–0,2 b	–1,9	–0,1	:	3,4	:	0,5 b	0,5	1,6	–0,5	5,8	0,0	0,0	–1,2	0,1
DK	0,2 b	1,9	0,3	:	12,4	:	–0,4 b	–3,0	0,7	–1,5	–3,7	–1,0	0,1	–0,6	0,2
DE	–0,3 b	4,1	–0,2	:	–7,4	:	–0,9 b	–2,3	0,2	0,4	–1,3	0,9	–0,6	–0,3	–0,5
EE	1,0 b	2,7	1,1	:	0,1	:	–0,6 b	–0,3	0,5	–0,8	–6,2	–0,3	0,4	0,7	0,5
IE	0,4 b	–4,4	0,5	:	14,2	:	–1,1 b	–2,2	0,0	1,3	2,2	1,8	0,2	–0,6	0,3
EL	0,9 b	–4,0	1,0	:	–3,8	:	–1,9 b	4,5	–0,8	1,2	11,9	1,7	–0,5	0,6	–0,4
ES	0,6 b	5,8	0,7	:	7,9	:	–1,4 bd	1,8	–0,3	0,3 d	1,8	0,8	–0,6	1,0	–0,5
FR	–0,2 b	–0,5	–0,1	:	5,7	:	–0,8 bd	1,1	0,3	–0,4 d	–3,3	0,1	0,2 p	–0,1	0,3
HR	–0,1 bu	–5,8	0,0	:	7,1	:	–1,6 b	2,4	–0,5	–1,0	0,4	–0,5	–0,2	–0,1	–0,1
IT	–1,2 b	3,4	–1,1	:	–10,7	:	–4,1 b	8,1	–3,0	0,5	10,6	1,0	–0,2	0,9	–0,1
CY	–2,1 b	0,0	–2,0	:	–6,1	:	–0,7 b	3,8	0,4	–0,1	3,0	0,4	0,1 p	–0,4	0,2
LV	–0,6 b	–1,4	–0,5	:	–5,5	:	–0,8 b	0,4	0,3	–1,7	–6,0	–1,2	–0,3	1,7	–0,2
LT	–0,5 b	–3,3	–0,4	:	–7,5	:	–2,0 b	–0,2	–0,9	–0,6	–8,3	–0,1	0,3	1,7	0,3
LU	–1,1 b	0,1	–1,0	:	7,5	:	–1,4 b	–3,5	–0,3	–0,9	–2,6	–0,4	0,1 b	0,1	0,2
HU	0,4 b	4,3	0,5	:	–7,2	:	–0,9 b	–0,1	0,2	–0,8	0,7	–0,3	–0,2	–0,7	–0,1
MT	–0,6 b	2,0	–0,5	:	4,9	:	–2,3 b	–3,7	–1,2	–3,3	4,0	–2,8	–0,3	0,1	–0,2
NL	0,5 b	–2,5	0,6	:	22,6	:	0,3 b	–6,7	1,4	–0,3	–1,2	0,2	0,1	–0,7	0,2
AT	0,4 b	0,3	0,5	:	7,0	:	–0,3 b	–1,8	0,8	–0,8	–1,3	–0,3	0,2	–0,4	0,3
PL	–1,1 b	–3,3	–1,0	:	–13,4	:	–2,5 b	0,0	–1,4	–1,1	3,8	–0,6	–0,1	–0,8	0,0
PT	0,1 b	–2,1	0,2	:	–1,0	:	–1,1 b	–2,5	0,0	–0,3	–3,5	0,2	–0,5	0,5	–0,4
RO	0,3 b	7,5	0,4	:	–28,5	:	–0,5 b	8,9	0,6	–1,5	9,5	–1,0	–1,1	1,3	–1,0
SI	1,0 bu	–4,0	1,1	:	–6,6	:	1,2 b	–2,4	2,2	0,2	–2,2	0,7	0,0	–1,4	0,1
SK	–0,4 b	–0,7	–0,3	:	–1,1	:	–1,9 b	1,4	–0,8	–0,4	–1,0	0,1	–0,1	–1,6	0,0
FI	0,2 b	0,3	0,3	:	22,9	:	0,2 b	–1,4	1,3	–0,8	–7,9	–0,3	0,2	–0,9	0,3
SE	0,4 b	0,7	0,5	:	10,2	:	–0,3 b	–5,2	0,8	0,5	–3,3	1,0	0,3	–0,3	0,4

Piezīme. ESns un EZns ir ES un eurozonas nesvērtie vidējie rādītāji. Atšķirība no ES vidējā rādītāja aprēķināta pēc vidējā nesvērtā rādītāja. Ņemot vērā ievērojamās izmaiņas definīcijā "to personu īpatsvars, kurām ir pamata vai augstāka līmeņa vispārējās digitālās prasmes" 2021. gadā, salīdzināma vērtība par 2019. gadu nav pieejama. Tāpēc izmaiņas nav aprēķinātas, un šā rādītāja analīzē šajā ziņojumā ir izmantoti tikai 2021. gada līmeņi (pieņemot, ka visās dalībvalstīs un arī ES vidēji izmaiņu nav bijis).
Atzīmes: b: laikrindas pārrāvums; d: definīcija atšķiras; e: aplēse; p: provizoriski; u: zema ticamība (mazs novērojumu skaits).
Avots: Eurostat.

4. pielikums (turpinājums). Sociālo rezultātu pārskata pamatrādītāju izmaiņas un to atšķirība no ES rādītāja

Gads	Taisnīgi darba apstākļi											
	Nodarbinātības līmenis (% no 20–64 gadus vecu iedzīvotāju skaita)			Bezdarba līmenis (% no 15–74 gadus vecu ekonomiski aktīvo iedzīvotāju skaita)			Ilgstoša bezdarba līmenis (% no 15–74 gadus vecu ekonomiski aktīvo iedzīvotāju skaita)			MIBI pieaugums uz vienu iedzīvotāju (2008. gads = 100)		
	2022			2022			2022			2022		
	Izmaiņas gadā	Atšķirība no ES vidējā rādītāja	Izmaiņas gadā dalībvalstīs salīdzinājumā ar izmaiņām gadā ES	Izmaiņas gadā	Atšķirība no ES vidējā rādītāja	Izmaiņas gadā dalībvalstīs salīdzinājumā ar izmaiņām gadā ES	Izmaiņas gadā	Atšķirība no ES vidējā rādītāja	Izmaiņas gadā dalībvalstīs salīdzinājumā ar izmaiņām gadā ES	Izmaiņas gadā	Atšķirība no ES vidējā rādītāja	Izmaiņas gadā dalībvalstīs salīdzinājumā ar izmaiņām gadā ES
ES27	1,5	–1,8	–0,2	–0,9	0,4	0,0	–0,4	0,3	–0,1	–0,3	–6,8	0,3
EZ19	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:
ESns	1,7	0,0	0,0	–0,9	0,0	0,0	–0,3	0,0	0,0	–0,6	0,0	0,0
EZns	1,8	–0,2	0,1	–1,0	0,4	–0,1	–0,4	0,3	–0,1	–1,1	–4,8	–0,5
BE	1,3	–4,5	–0,4	–0,7	–0,2	0,2	–0,3	0,2	0,0	–2,6	–13,4	–2,0
BG	2,5	–0,7	0,8	–1,0	–1,5	–0,1	–0,3	0,2	0,0	:	:	:
CZ	1,3	4,9	–0,4	–0,6	–3,6	0,3	–0,2	–1,5	0,1	–3,6	4,9	–3,1
DK	1,0	3,7	–0,7	–0,6	–1,3	0,3	–0,5	–1,6	–0,2	1,6	2,5	2,2
DE	1,3	4,3	–0,4	–0,6	–2,7	0,3	–0,2	–1,1	0,1	–0,2	–2,7	0,4
EE	2,6	5,5	0,9	–0,6	–0,2	0,3	–0,3	–0,8	0,0	–6,0	9,3	–5,4
IE	3,3	1,8	1,6	–1,7	–1,3	–0,8	–0,5	–0,8	–0,2	:	:	:
EL	3,7	–10,1	2,0	–2,2	6,7	–1,3	–1,5	5,6	–1,2	1,8	–36,4	2,4
ES	1,8 d	–6,9	0,1	–1,9 d	7,1	–1,0	–1,2 d	2,9	–0,9	–2,9	–20,5	–2,3
FR	0,8 d	–2,4	–0,9	–0,6 d	1,5	0,3	–0,3 d	–0,1	0,0	0,1	–7,6	0,7
HR	1,5	–6,7	–0,2	–0,6	1,2	0,3	–0,4	0,3	–0,1	5,3	10,6	5,9
IT	2,1	–11,6	0,4	–1,4	2,3	–0,5	–0,8	2,5	–0,5	–1,3	–21,9	–0,7
CY	2,0	1,5	0,3	–0,7	1,0	0,2	–0,3	0,2	0,0	–0,8	–12,2	–0,2
LV	1,7	0,6	0,0	–0,7	1,1	0,2	–0,3	–0,1	0,0	–2,2	7,3	–1,6
LT	1,6	2,6	–0,1	–1,1	0,2	–0,2	–0,3	0,2	0,0	–5,3	25,1	–4,8
LU	0,7	–1,6	–1,0	–0,7	–1,2	0,2	–0,5	–0,8	–0,2	0,0	–5,1	0,5
HU	1,4	3,8	–0,3	–0,5	–2,2	0,4	–0,1	–0,9	0,2	1,9	29,2	2,4
MT	2,0	4,7	0,3	–0,5	–2,9	0,4	0,1	–1,1	0,4	0,3	17,1	0,8
NL	1,2	6,5	–0,5	–0,7	–2,3	0,2	–0,1	–1,4	0,2	1,1	–4,4	1,7
AT	1,7	0,9	0,0	–1,4	–1,0	–0,5	–0,8	–0,9	–0,5	2,2	–16,9	2,8
PL	1,3	0,3	–0,4	–0,5	–2,9	0,4	0,0	–1,2	0,3	1,2	33,6	1,8
PT	1,6	1,1	–0,1	–0,6	0,2	0,3	–0,2	0,6	0,1	0,6	–6,4	1,2
RO	1,4	–7,9	–0,3	0,0	–0,2	0,9	0,2	0,1	0,5	:	:	:
SI	1,8	1,5	0,1	–0,8	–1,8	0,1	–0,2	–0,4	0,0	–0,2	2,1	0,3
SK	2,1	0,3	0,4	–0,7	0,3	0,2	0,2	2,0	0,5	–1,9	8,1	–1,4
FI	1,6	2,0	–0,1	–0,9	1,0	0,0	–0,3	–0,6	0,0	–1,9	–7,4	–1,3
SE	1,5	5,8	–0,2	–1,3	1,7	–0,4	–0,1	–0,2	0,2	–0,7	5,1	–0,2

Piezīme. ESns un EZns ir ES un eurozonas nesvērtie vidējie rādītāji. Atšķirība no ES vidējā rādītāja aprēķināta pēc vidējā nesvērtā rādītāja. Reālais MIBI uz vienu iedzīvotāju noteikts, izmantojot "nekoriģēto ienākumu" (proti, neietverot sociālos pārvedumus natūrā) un neveicot korekciju attiecībā uz pirktspējas līmeni.

Atzīmes: b: laikrindas pārrāvums; d: definīcija atšķiras; e: aplēse; p: provizoriski; u: zema ticamība (mazs novērojumu skaits).

Avots: Eurostat, ESAO.

4. pielikums (turpinājums). Sociālo rezultātu pārskata pamatrādītāju izmaiņas un to atšķirība no ES rādītāja

Gads	Sociālā aizsardzība un iekļaušana											
	Nabadzības vai sociālās atstumtības riska rādītājs (% no iedzīvotāju kopskaita)			Bērnu nabadzības vai sociālās atstumtības riska rādītājs (% no 0–17 gadus vecu iedzīvotāju skaita)			Sociālo pārvedumu (izņemot pensijas) ietekme uz nabadzības mazināšanu (*AROP* samazinājums, %)			Personu ar invaliditāti nodarbinātības atšķirība (procentpunkti)		
	2022			2022			2022			2022		
	Izmaiņas gadā	Atšķirība no ES vidējā rādītāja	Izmaiņas gadā dalībvalstīs salīdzinājumā ar izmaiņām gadā ES	Izmaiņas gadā	Atšķirība no ES vidējā rādītāja	Izmaiņas gadā dalībvalstīs salīdzinājumā ar izmaiņām gadā ES	Izmaiņas gadā	Atšķirība no ES vidējā rādītāja	Izmaiņas gadā dalībvalstīs salīdzinājumā ar izmaiņām gadā ES	Izmaiņas gadā	Atšķirība no ES vidējā rādītāja	Izmaiņas gadā dalībvalstīs salīdzinājumā ar izmaiņām gadā ES
ES27	–0,1	0,9	–0,1	0,3	2,9	0,8	–1,8	1,1	1,5	–1,7	–3,0	–1,9
EZ19	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:
ESns	0,0	0,0	0,0	–0,5	0,0	0,0	–3,3	0,0	0,0	0,2	0,0	0,0
EZns	0,0	–0,1	0,0	–0,4	–0,1	0,1	–3,0	0,4	0,3	–0,8	–1,3	–1,0
BE	–0,1	–2,0	–0,1	–0,9	–2,2	–0,4	–4,5 b	14,8	–1,1	–2,7	10,9	–2,9
BG	0,5	11,5	0,5	0,9	12,1	1,4	–5,4 b	–9,6	–2,1	7,4	5,1	7,2
CZ	1,0	–8,9	1,0	–0,3	–8,4	0,2	–6,6 b	5,8	–3,2	–3,2	–1,7	–3,4
DK	–0,2	–3,6	–0,2	–0,2	–8,0	0,3	–3,5 b	16,4	–0,2	2,0	–14,5	1,8
DE	–0,1	0,2	–0,1	0,3	2,2	0,8	1,8 b	8,1	5,2	–6,5	–0,4	–6,7
EE	3,0	4,5	3,0	–0,8	–5,2	–0,3	–2,6	–6,0	0,8	7,5	1,8	7,3
IE	0,7	0,0	0,7	–0,1	0,9	0,4	–4,3 b	22,4	–1,0	–4,3	12,6	–4,5
EL	–2,0	5,6	–2,0	–3,9	6,3	–3,4	–0,3 b	–13,7	3,0	2,1	1,5	1,9
ES	–1,8	5,3	–1,8	–1,2	10,4	–0,7	–3,1 b	–6,6	0,3	–1,3	–9,8	–1,5
FR	1,8 p	0,3	1,8	4,7 p	5,6	5,2	–4,4 p	8,0	–1,1	–3,3 p	–3,6	–3,5
HR	–1,0	–0,8	–1,0	–0,5	–3,7	0,0	–0,3 b	–13,7	3,0	7,3	11,6	7,1
IT	–0,8	3,7	–0,8	–1,2	6,7	–0,7	–3,6 b	–8,2	–0,3	–0,9	–10,4	–1,1
CY	–0,6 p	–4,0	–0,6	–1,1 p	–3,7	–0,6	–6,4 p	–2,8	–3,0	–1,3 p	1,3	–1,5
LV	–0,1	5,3	–0,1	–0,3	–2,0	0,2	1,5 b	–9,0	4,8	4,2	–3,6	4,0
LT	1,1	3,9	1,1	0,8	0,6	1,3	–5,0 b	–3,7	–1,6	11,1	10,6	10,9
LU	–1,7 b	–1,3	–1,7	–5,4 b	2,2	–4,9	–0,6 b	–0,4	2,7	–6,9 b	–15,9	–7,1
HU	–1,0	–2,3	–1,0	–5,2	–3,7	–4,7	–13,9 b	2,6	–10,6	3,6	8,0	3,4
MT	–0,2	–0,6	–0,2	–0,1	1,3	0,4	0,2 b	–7,6	3,6	3,1	5,7	2,9
NL	–0,1	–4,2	–0,1	–1,0	–7,9	–0,5	–2,8 b	–0,2	0,6	–0,6	0,8	–0,8
AT	0,2	–3,2	0,2	–1,2	–0,2	–0,7	–2,2 b	7,9	1,2	–2,5	–0,6	–2,7
PL	–0,9	–4,8	–0,9	0,2	–5,1	0,7	2,9 b	4,5	6,2	–2,9	6,9	–3,1
PT	–2,3	–0,6	–2,3	–2,2	–1,1	–1,7	3,7 b	–10,3	7,0	–3,1	–11,3	–3,3
RO	–0,1	13,7	–0,1	–0,2	19,7	0,3	–1,3 b	–17,5	2,0	–0,6	7,6	–0,8
SI	0,1	–7,4	0,1	–0,7	–11,5	–0,2	–7,5 b	3,3	–4,2	–2,3	–5,6	–2,5
SK	0,9	–4,2	0,9	5,0	2,9	5,5	–9,2 b	–0,2	–5,9	–4,3	–3,4	–4,5
FI	2,1 b	–4,4	2,1	1,7 b	–6,9	2,2	–7,9	15,8	–4,5	–3,2	–5,4	–3,4
SE	1,4	–2,1	1,4	0,2	–1,9	0,7	–4,7	5,6	–1,3	5,8	1,3	5,6

Piezīme. ESns un EZns ir ES un eurozonas nesvērtie vidējie rādītāji. Atšķirība no ES vidējā rādītāja aprēķināta pēc vidējā nesvērtā rādītāja.
Atzīmes: b: laikrindas pārrāvums; d: definīcija atšķiras; e: aplēse; p: provizoriski; u: zema ticamība (mazs novērojumu skaits).
Avots: Eurostat.

4. pielikums (turpinājums). Sociālo rezultātu pārskata pamatrādītāju izmaiņas un to atšķirība no ES rādītāja

Gads	Sociālā aizsardzība un iekļaušana (turpinājums)								
	Pārmērīgas ar mājokli saistītas izmaksas (% no iedzīvotāju kopskaita)			Bērni līdz 3 gadu vecumam formālajā bērnu aprūpē (% no iedzīvotājiem vecumā līdz 3 gadiem)			Iedzīvotāju norādītās neapmierinātās medicīniskās aprūpes vajadzības (% no iedzīvotājiem vecumā no 16 gadiem)		
	2022			2022			2022		
	Izmaiņas gadā	Atšķirība no ES vidējā rādītāja	Izmaiņas gadā dalībvalstīs salīdzinājumā ar izmaiņām gadā ES	Izmaiņas gadā	Atšķirība no ES vidējā rādītāja	Izmaiņas gadā dalībvalstīs salīdzinājumā ar izmaiņām gadā ES	Izmaiņas gadā	Atšķirība no ES vidējā rādītāja	Izmaiņas gadā dalībvalstīs salīdzinājumā ar izmaiņām gadā ES
ES27	0,2	1,2	–0,6	–2,2	1,2	–2,5	0,2	–0,4	–0,1
EZ19	:	:	:	:	:	:	:	:	:
ESns	0,8	0,0	0,0	0,3	0,0	0,0	0,3	0,0	0,0
EZns	0,5	–0,5	–0,2	0,4	2,8	0,1	0,4	0,3	0,1
BE	0,2	–0,6	–0,8	1,0	18,2	0,7	–0,7	–1,6	–1,0
BG	3,5	6,8	2,5	–1,3	–17,1	–1,6	0,0	–1,6	–0,3
CZ	0,6	–1,4	–0,4	1,9	–27,7	1,6	–0,1	–2,4	–0,4
DK	–0,8	6,4	–1,8	5,6	40,2	5,3	0,8	–0,5	0,5
DE	0,8	3,5	–0,2	–7,5	–10,6	–7,8	0,2	–2,3	–0,1
EE	0,5	–3,4	–0,5	8,0	–0,8	7,7	1,0	6,5	0,7
IE	1,4	–4,4	0,4	4,0	–15,4	3,7	0,6	0,0	0,3
EL	–2,1	18,4	–3,1	–3,2	–5,4	–3,5	2,6	6,4	2,3
ES	–0,7	0,9	–1,7	–6,7	14,1	–7,0	0,1	–1,4	–0,2
FR	:	–1,8	:	–0,9 b	21,7	–1,2	0,4 p	0,6	0,1
HR	–0,7	–4,5	–1,7	–5,8	–7,0	–6,1	–0,4	–1,3	–0,7
IT	–0,6	–1,7	–1,6	–2,5	–3,6	–2,8	0,0	–0,8	–0,3
CY	0,0 p	–5,8	–1,0	–3,0	–10,1	–3,3	0,0 p	–2,5	–0,3
LV	0,5	–2,9	–0,5	3,5	–1,8	3,2	1,4	2,8	1,1
LT	0,8	–4,8	–0,2	1,4	–11,7	1,1	0,5	0,3	0,2
LU	10,2 b	7,0	9,2	–7,3 b	20,2	–7,6	–0,5 b	–2,1	–0,8
HU	5,7	0,2	4,9	–0,9	–21,6	–1,2	0,3	–1,2	0,0
MT	0,2	–5,4	–0,8	19,1	8,6	18,8	0,2	–2,3	–0,1
NL	1,7	2,1	0,9	–1,9	37,8	–2,2	0,0	–2,4	–0,3
AT	1,3	–0,9	0,3	–5,5	–11,5	–5,8	0,2	–2,1	–0,1
PL	–0,1	–2,7	–1,1	–1,3	–18,6	–1,6	–0,4	–0,3	–0,7
PT	–0,9	–3,3	–1,9	4,3	13,1	4,0	0,6	0,3	0,3
RO	0,9	0,2	–0,1	2,8	–22,2	2,5	0,5	2,3	0,2
SI	0,0	–4,2	–1,0	4,8	17,8	4,5	–1,1	1,1	–1,4
SK	–4,6	–5,4	–5,4	0,0	–32,2	–0,3	–0,1	0,2	–0,4
FI	1,1	–2,9	0,1	0,9	5,5	0,6	2,1	3,9	1,8
SE	0,6	0,8	–0,4	–1,4	19,9	–1,7	0,5	–0,8	0,2

Piezīme. ESns un EZns ir ES un eurozonas nesvērtie vidējie rādītāji. Atšķirība no ES vidējā rādītāja aprēķināta pēc vidējā nesvērtā rādītāja.
Atzīmes: b: laikrindas pārrāvums; d: definīcija atšķiras; e: aplēse; p: provizoriski; u: zema ticamība (mazs novērojumu skaits). n: statistiski būtiski neatšķiras no nulles.
Avots: Eurostat.

5. pielikums. Atlasītu sociālo rezultātu pārskata pamatrādītāju sadalījums pa reģioniem[300]

1. attēls. Izglītību un apmācību priekšlaicīgi pametušie (2022)

(%, 18–24 g. v. cilvēku īpatsvars, pa *NUTS* 2. līmeņa reģioniem; vidēji ES: 9,6 %)

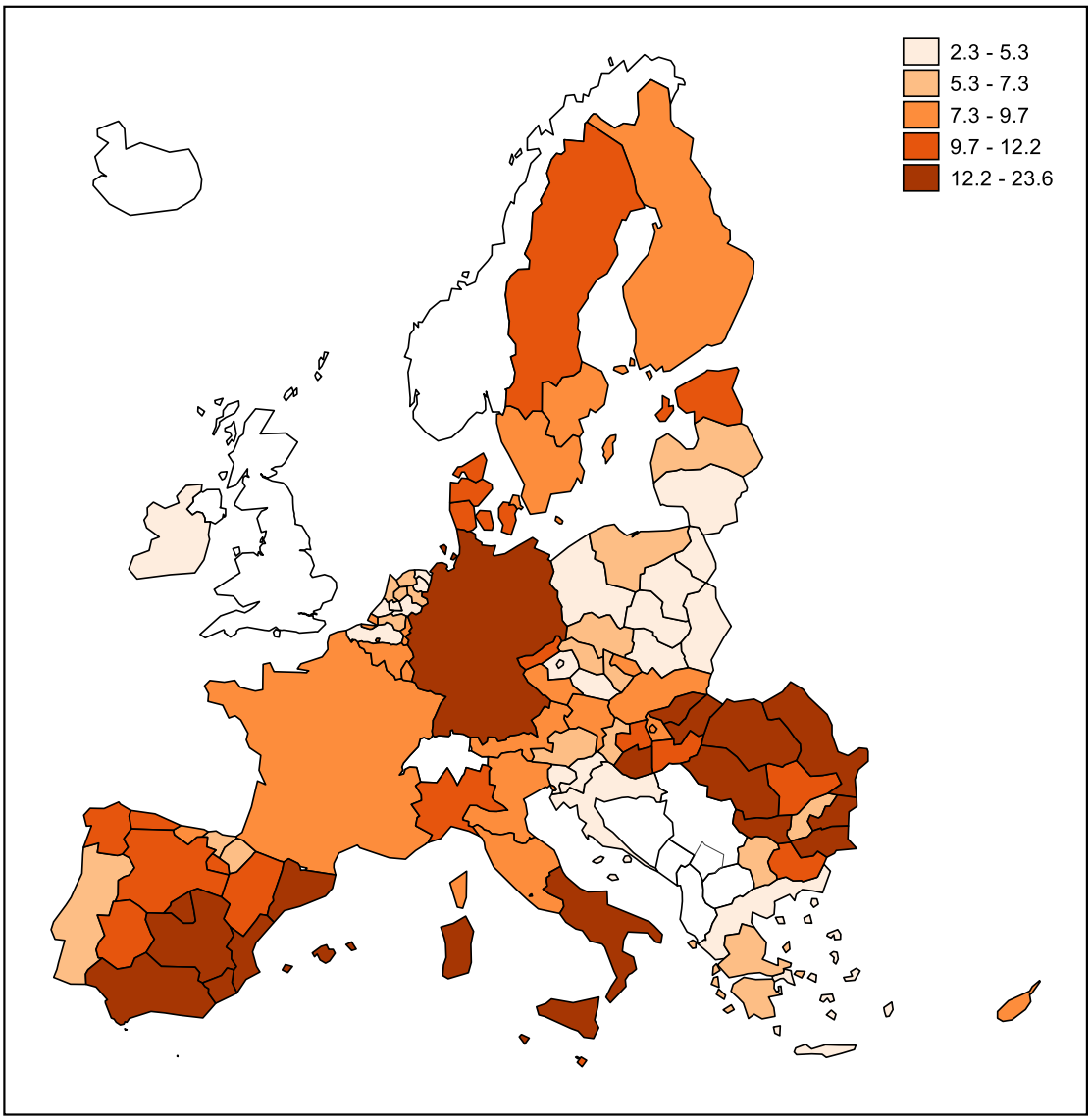

Piezīme. Dažas administratīvās vienības salās un tālākajos reģionos nav pārstāvētas. Valsts dati par Franciju, Portugāli, Somiju un Vāciju. *NUTS* 1. līmeņa dati par Austriju, Beļģiju, Grieķiju, Horvātiju, Itāliju, Īriju, Lietuvu, Poliju, Rumāniju, Slovākiju un Zviedriju. Zemas ticamības dati par Bulgāriju (*Severen tsentralen* un *Severozapaden*); Horvātiju (*Hrvatska*); Čehiju (*Praha*); Grieķiju (*Nisia Aigaiou*, *Kriti*); Ungāriju (*Nyugat-Dunántúl*); Nīderlandi (*Drenthe* un *Zeeland*); Poliju (*Makroregion centralny*, *Makroregion południowo-zachodni*, *Makroregion południowy*, *Makroregion województwo mazowieckie* un *Makroregion wschodni*); Slovēniju (*Vzhodna Slovenija* un *Zahodna Slovenija*) un Spāniju (*Cantabria*, *Ciudad de Ceuta*, *Ciudad de Melilla*, *Comunidad Foral de Navarra* un *La Rioja*). Laikrindas pārrāvums attiecībā uz Slovākiju.

Avots: Eurostat [edat_lfse_16], ES darbaspēka apsekojums. © *EuroGeographics* — administratīvās robežas.

[300] Piezīme: Sadalījums reģionālajā (*NUTS 2*) līmenī. Ja reģionālais (NUTS 2) sadalījums nav pieejams, kartēs ir norādīts NUTS 1 vai valsts līmenis.

2. attēls. Jaunieši, kas nemācās, nestrādā un neapgūst arodu (*NEET*) (2022)

(%, 15–29 g. v. cilvēku īpatsvars, pa *NUTS* 2. līmeņa reģioniem; vidēji ES: 11,7 %)

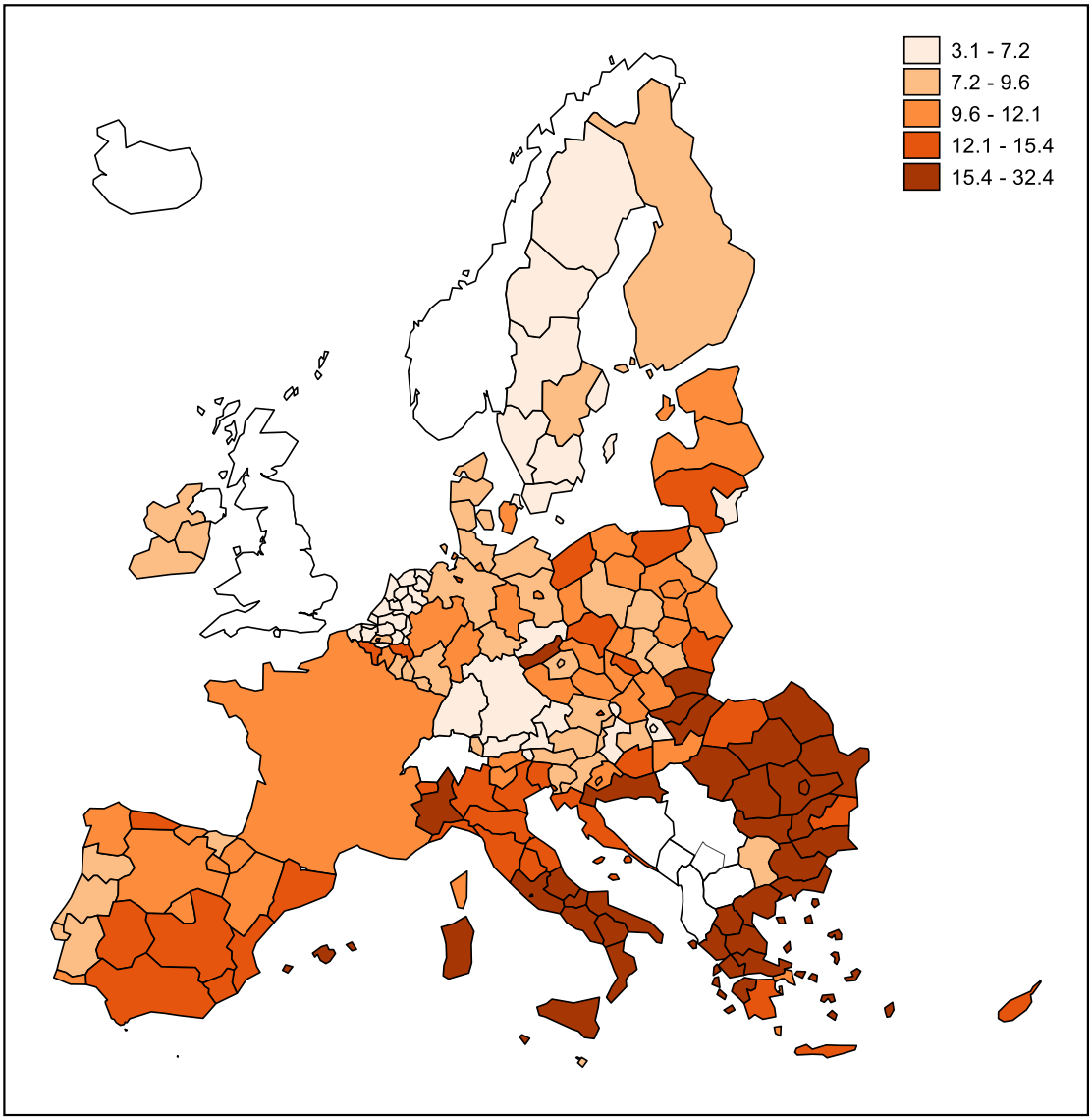

Piezīme. Dažas administratīvās vienības salās un tālākajos reģionos nav pārstāvētas. Valsts dati par Franciju un Somiju. *NUTS* 1. līmeņa dati par Vāciju. Zemas ticamības dati par Austriju (*Burgenland* un *Vorarlberg*); Beļģiju (*Prov. Brabant Wallon* un *Prov. Luxembourg* (*BE*)); Vāciju (*Brandenburg*, *Bremen*, *Mecklenburg-Vorpommern*, *Saarland* un *Thüringen*); Itāliju (*Valle d'Aosta / Vallée d'Aoste*); Poliju (*Lubuskie*, *Opolskie* un *Podlaskie*); Portugāli (*Algarve*, *Região Autónoma da Madeira* un *Região Autónoma dos Açores*); Slovākiju (*Bratislavský kraj*); Spāniju (*Ciudad de Ceuta* un *Ciudad de Melilla*) un Zviedriju (*Mellersta Norrland*, *Småland med öarna* un *Övre Norrland*). Laikrindas pārrāvums attiecībā uz Čehiju un Slovākiju.

Avots: Eurostat [edat_lfse_22], ES darbaspēka apsekojums. © *EuroGeographics* — administratīvās robežas.

3. attēls. Dzimumu nodarbinātības atšķirība (2022)

(atšķirība procentpunktos, vīriešu nodarbinātība mīnus sieviešu nodarbinātība, pamatojoties uz 20–64 g. v. cilvēkiem, pa *NUTS* 2. līmeņa reģioniem; vidēji ES: 10,7 procentpunkti)

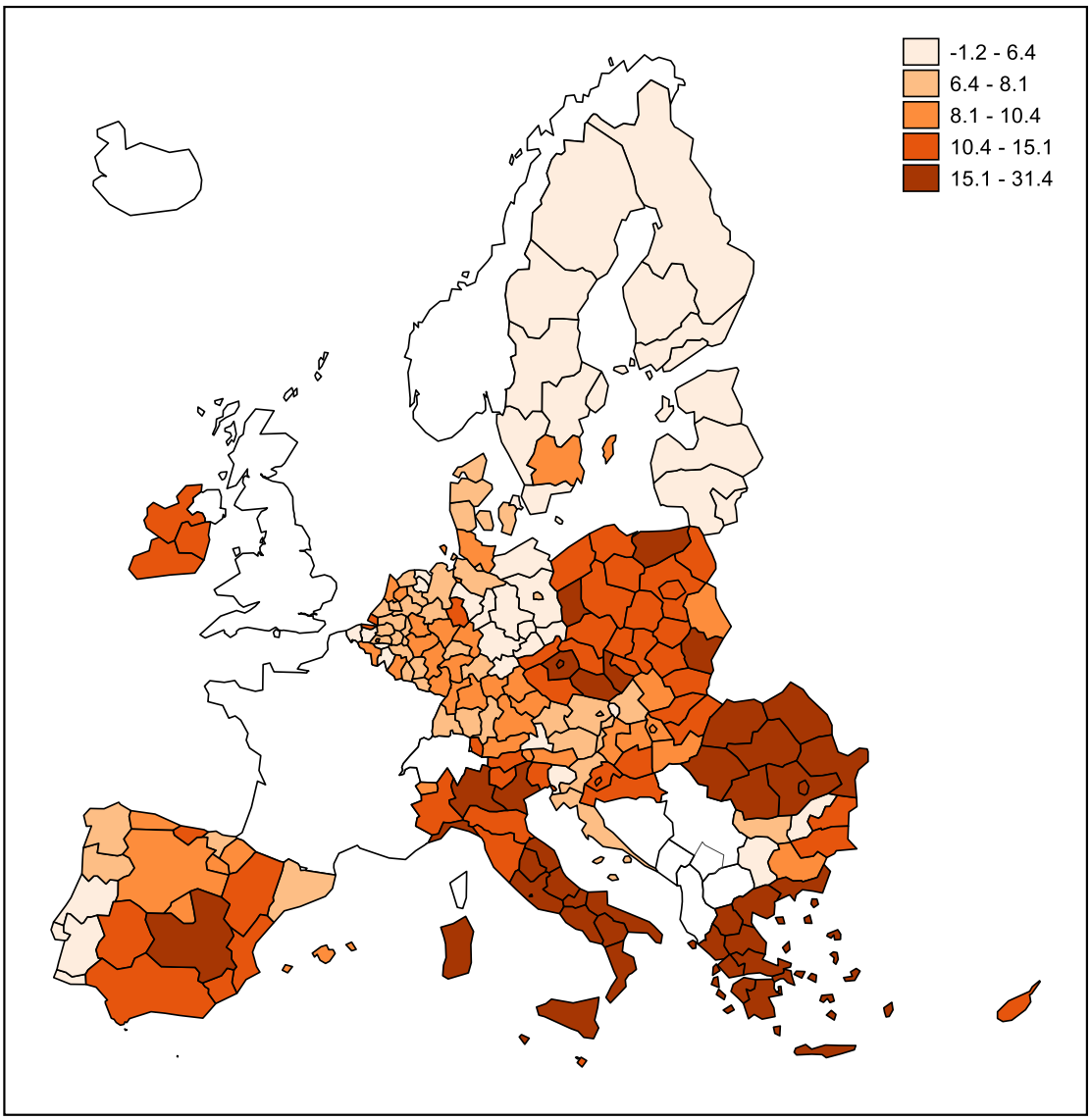

Piezīme. Dažas administratīvās vienības salās un tālākajos reģionos nav pārstāvētas. Dati par Franciju nav pieejami.

Avots: Eurostat [tepsr_lm220], ES darbaspēka apsekojums. © *EuroGeographics* — administratīvās robežas.

4. attēls. Ienākumu nevienlīdzība, mērīta kā kvintiļu attiecības indekss S80/S20 (2022)
(indekss, pa *NUTS* 2. līmeņa reģioniem; vidēji ES: 4,7)

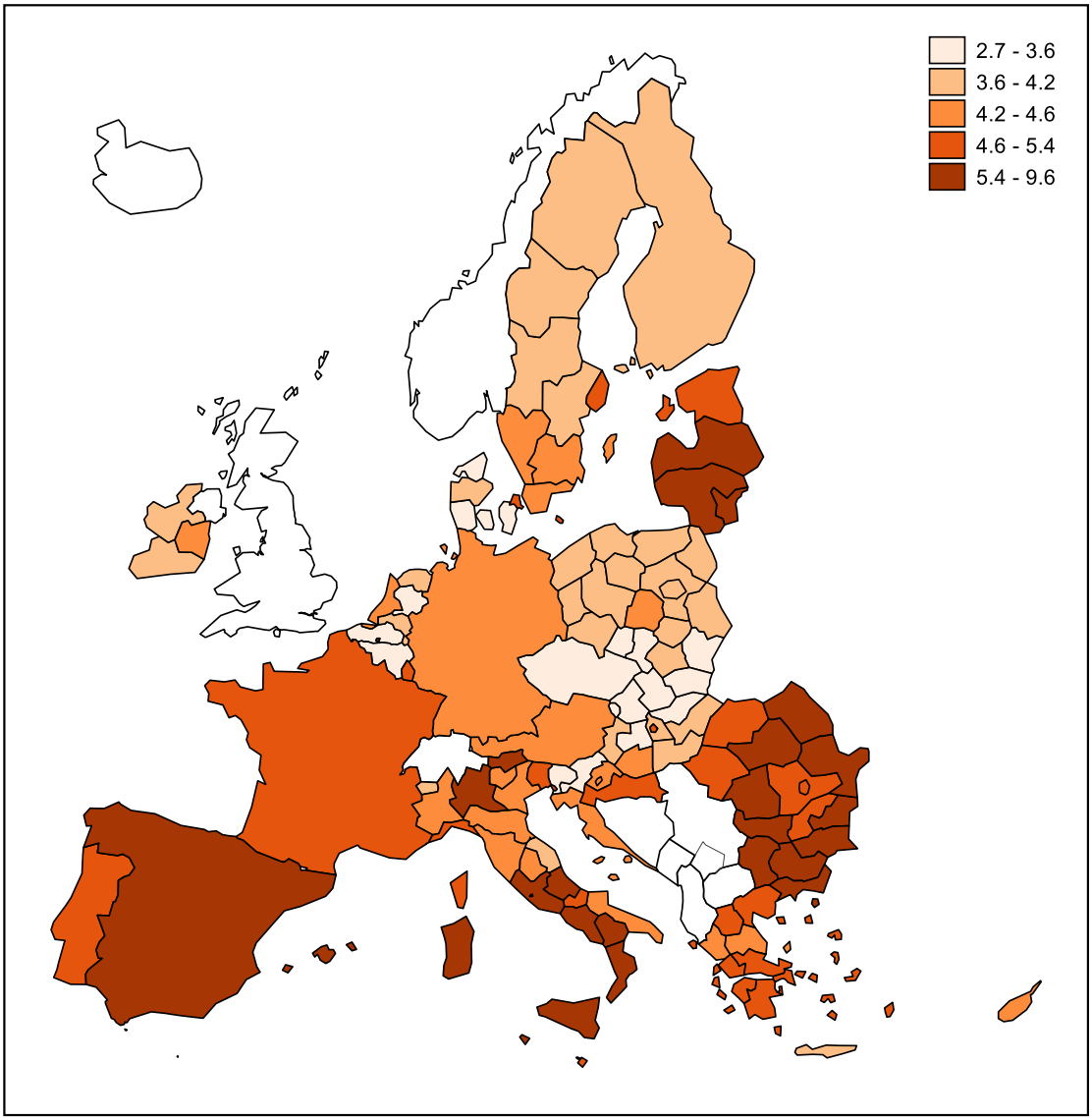

Piezīme. Dažas administratīvās vienības salās un tālākajos reģionos nav pārstāvētas. Valsts dati par Austriju, Čehiju, Franciju, Igauniju, Kipru, Latviju, Luksemburgu, Maltu, Portugāli, Somiju, Spāniju un Vāciju. *NUTS* 1. līmeņa dati par Beļģiju un Nīderlandi. Laikrindas pārrāvums attiecībā uz Franciju un Luksemburgu.

Avots: Eurostat [ilc_di11_r], EU-SILC. © *EuroGeographics* — administratīvās robežas.

5. attēls. Nodarbinātības līmenis (2022)

(%, 20–64 g. v. cilvēku īpatsvars, pa *NUTS* 2. līmeņa reģioniem; vidēji ES: 74,6 %)

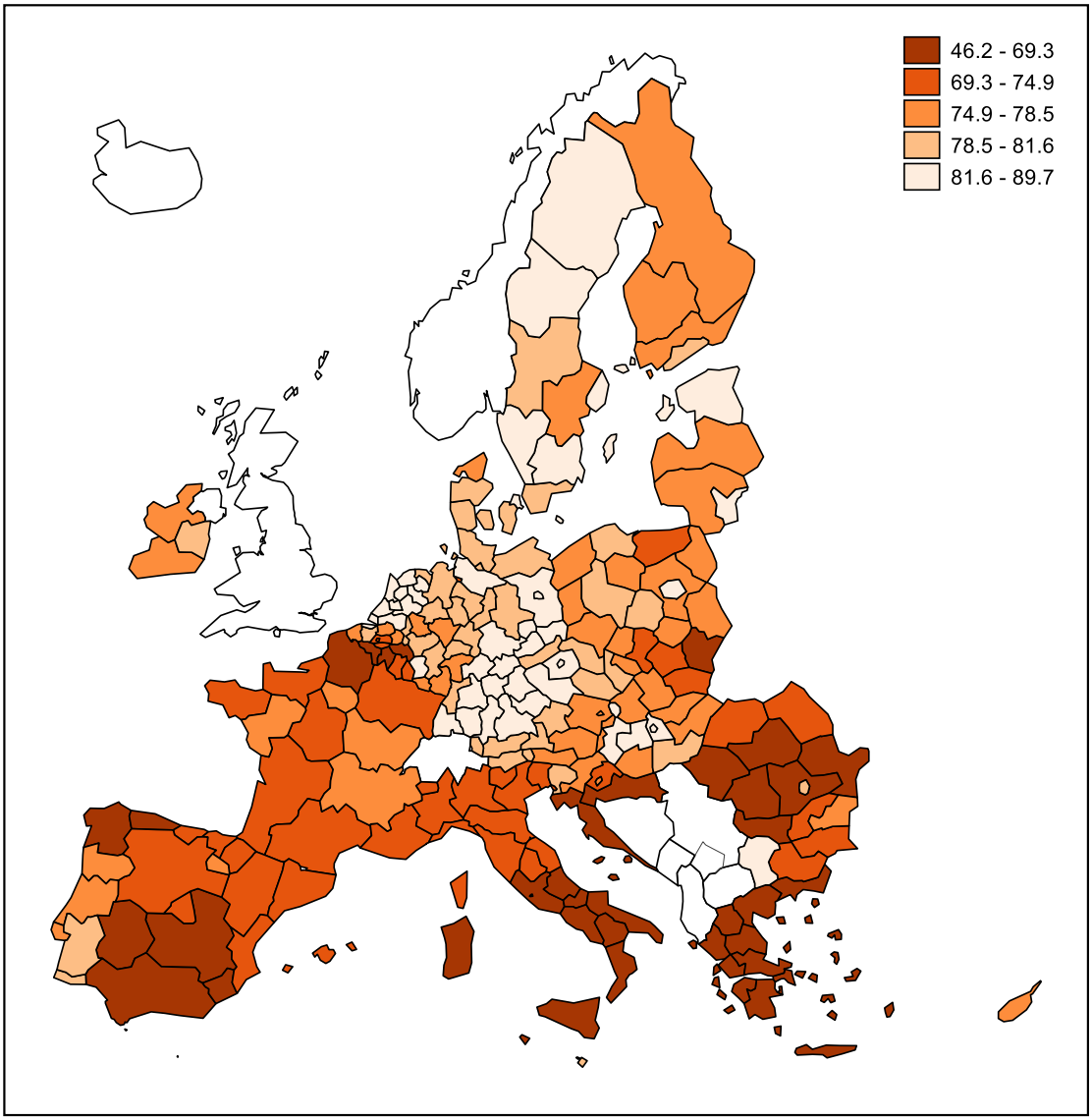

Piezīme. Dažas administratīvās vienības salās un tālākajos reģionos nav pārstāvētas. *NUTS* 1. līmeņa dati par Franciju. Zemas ticamības dati par Franciju (*Corse*).

Avots: Eurostat [lfst_r_lfe2emprt], ES darbaspēka apsekojums. © *EuroGeographics* — administratīvās robežas.

6. attēls. Bezdarba līmenis (2022)

(%, 15–74 g. v. darbaspēka īpatsvars, pa *NUTS* 2. līmeņa reģioniem; vidēji ES: 6,2 %)

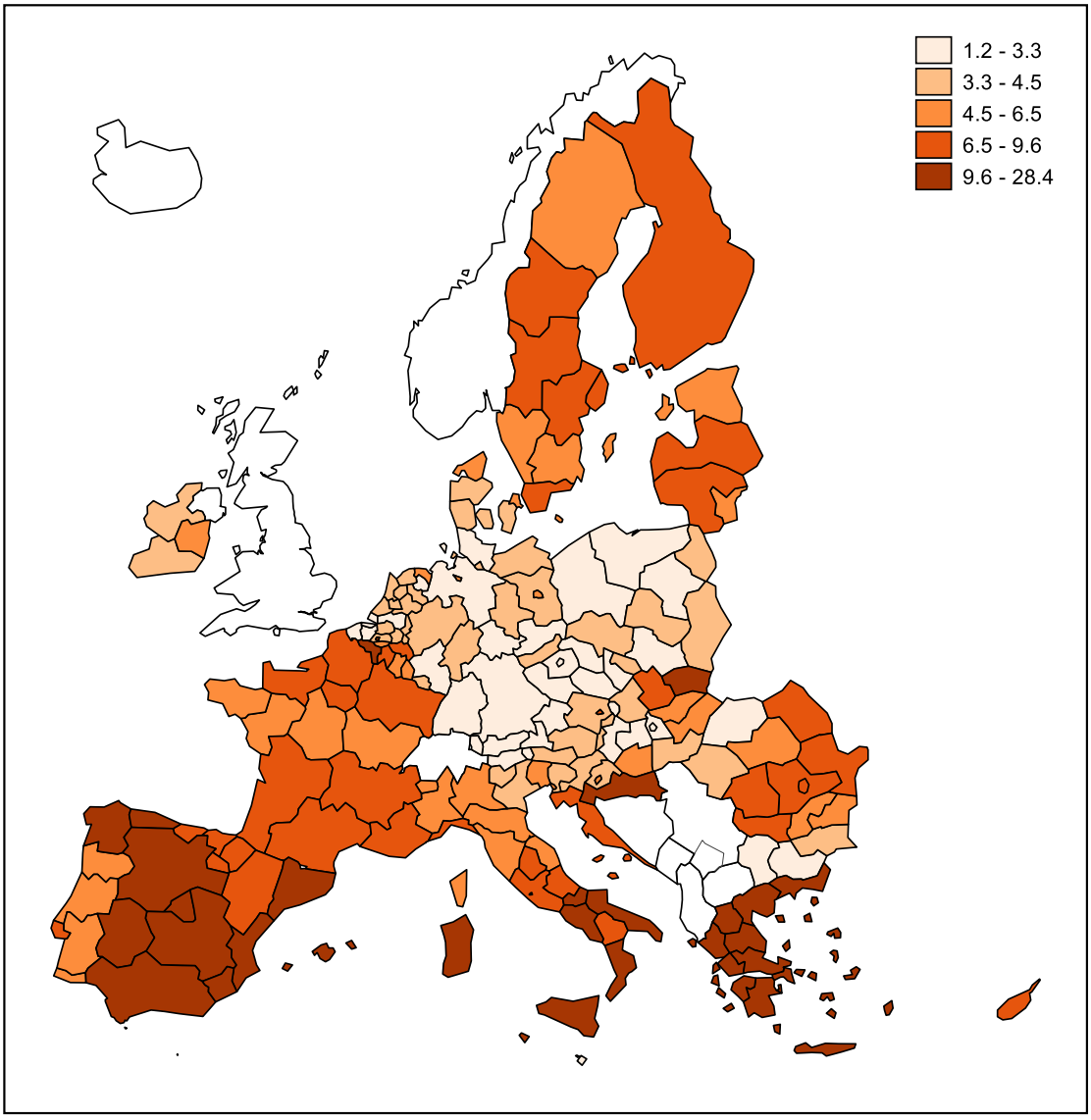

Piezīme. Dažas administratīvās vienības salās un tālākajos reģionos nav pārstāvētas. Valsts dati par Somiju. *NUTS* 1. līmeņa dati par Franciju, Poliju un Vāciju. Zemas ticamības dati par Franciju (*Corse*); Vāciju (*Bremen* un *Saarland*); Itāliju (*Valle d'Aosta / Vallée d'Aoste*); Portugāli (*Região Autónoma dos Açores*) un Slovākiju (*Bratislavský kraj*).

Avots: Eurostat [lfst_r_lfu3rt], ES darbaspēka apsekojums. © *EuroGeographics* — administratīvās robežas.

7. attēls. Ilgstoša bezdarba līmenis (12 mēneši vai ilgāk) (2022)

(%, aktīvo iedzīvotāju īpatsvars, pa *NUTS* 2. līmeņa reģioniem; vidēji ES: 2,4 %)

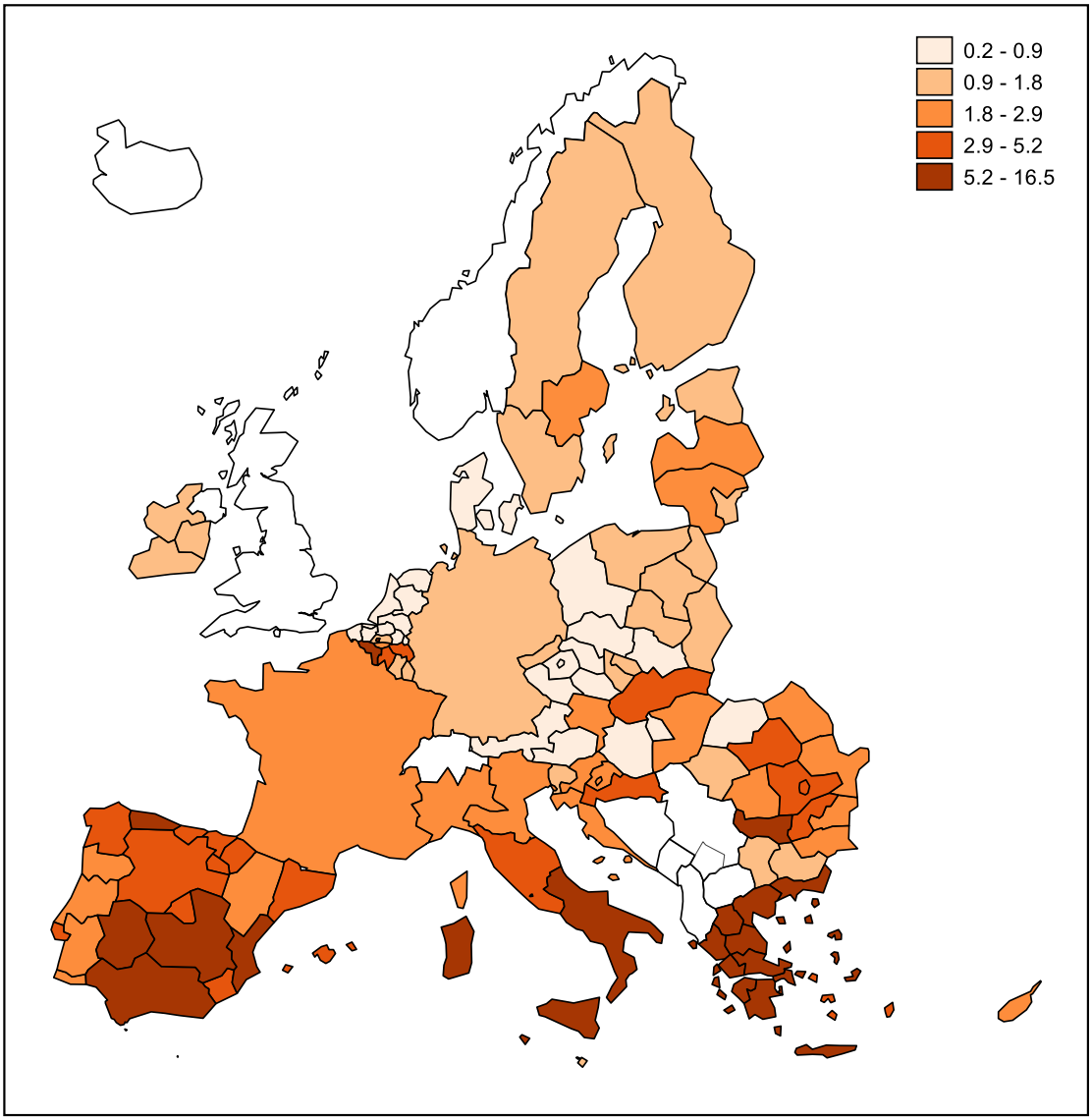

Piezīme. Dažas administratīvās vienības salās un tālākajos reģionos nav pārstāvētas. Valsts dati par Franciju, Somiju un Vāciju. *NUTS* 1. līmeņa dati par Austriju, Dāniju, Itāliju, Nīderlandi, Poliju, Slovākiju, Ungāriju un Zviedriju. Zemas ticamības dati par Austriju (*Südösterreich*); Beļģiju (*Prov. Brabant Wallon*, *Prov. Limburg* (BE), *Prov. Luxembourg* (BE), *Prov. Oost-Vlaanderen* un *Prov. West-Vlaanderen*); Horvātiju (*Grad Zagreb* un *Sjeverna Hrvatska*); Čehiju (*Jihozápad*, *Praha* un *Střední Čechy*); Īriju (ziemeļu un rietumu); Poliju (*Makroregion centralny*, *Makroregion południowo-zachodni* un *Makroregion północno-zachodni*); Portugāli (*Alentejo*, *Algarve*, *Região Autónoma da Madeira* un *Região Autónoma dos Açores*); Rumāniju (*Nord-Vest* un *Vest*) un Spāniju (*Ciudad de Melilla*).

Avots: Eurostat [lfst_r_lfu2ltu], ES darbaspēka apsekojums. © *EuroGeographics* — administratīvās robežas.

8. attēls. Nabadzības vai sociālās atstumtības riskam pakļautas personas (2022)
(%, pa *NUTS* 2. līmeņa reģioniem; vidēji ES: 21,6 %)

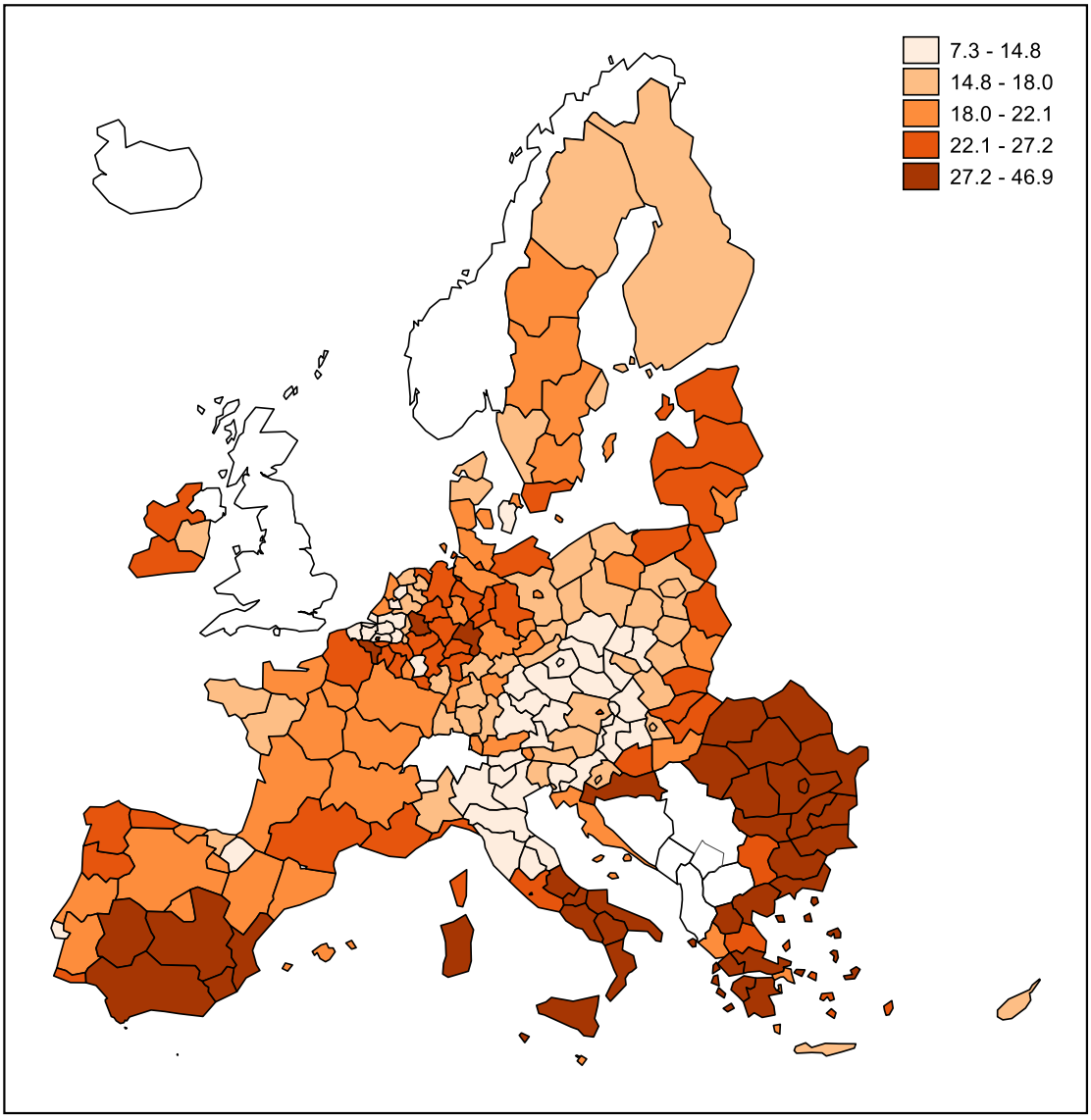

Piezīme. Dažas administratīvās vienības salās un tālākajos reģionos nav pārstāvētas. Valsts dati par Igauniju, Kipru, Latviju, Luksemburgu, Maltu un Somiju. *NUTS* 1. līmeņa dati par Franciju. Laikrindas pārrāvums attiecībā uz Luksemburgu un Somiju.

Avots: Eurostat [ilc_peps11n], EU-SILC. © *EuroGeographics* — administratīvās robežas.

9. attēls. Sociālo pārvedumu (izņemot pensijas) ietekme uz nabadzības mazināšanu (2022)
(%, pa *NUTS* 2. līmeņa reģioniem; vidēji ES: 35,3 %)

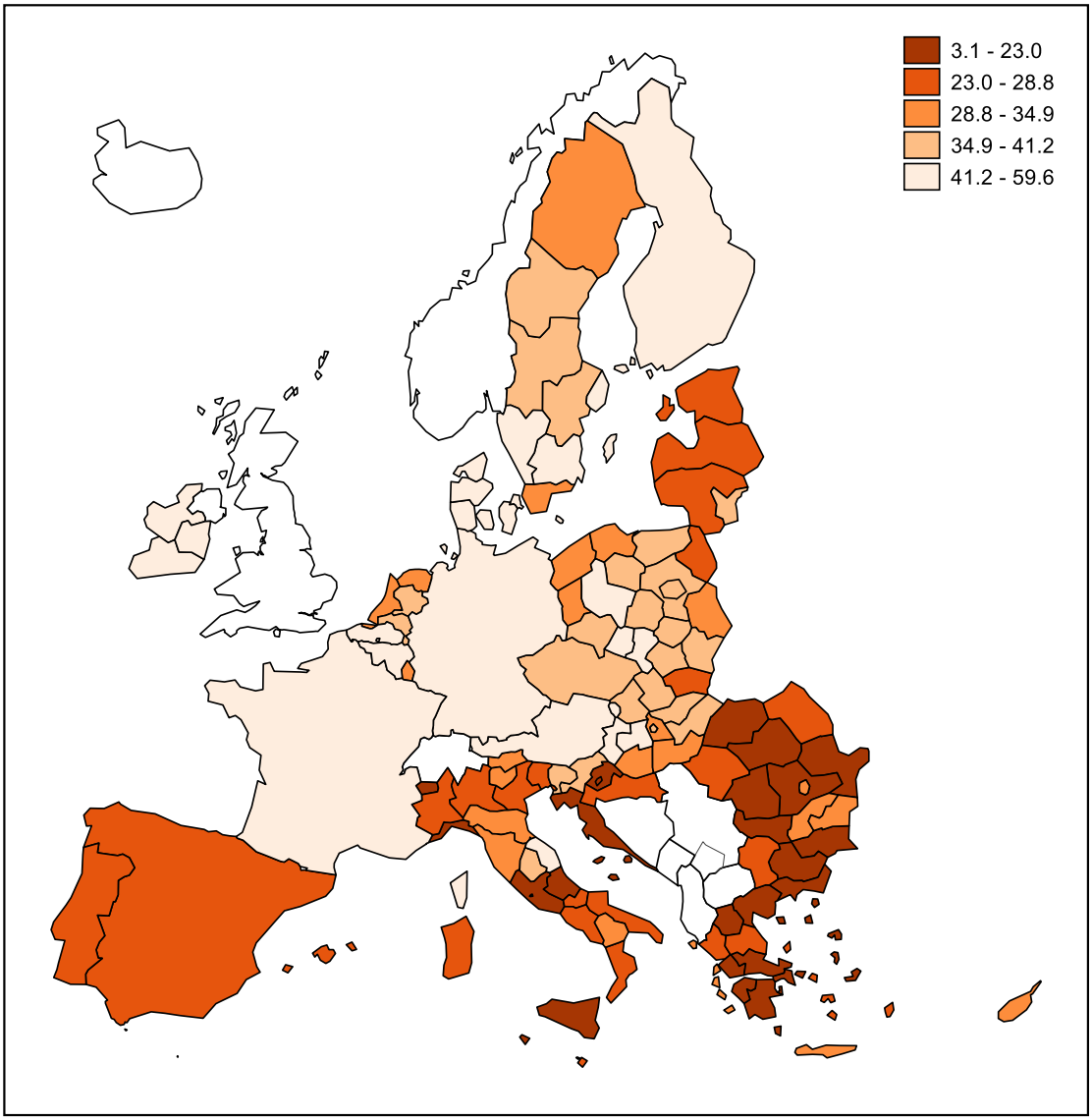

Piezīme. Dažas administratīvās vienības salās un tālākajos reģionos nav pārstāvētas. Valsts dati par Austriju, Čehiju, Franciju, Igauniju, Kipru, Latviju, Luksemburgu, Maltu, Portugāli, Somiju, Spāniju un Vāciju. *NUTS* 1. līmeņa dati par Beļģiju un Nīderlandi. Laikrindas pārrāvums attiecībā uz Austriju, Beļģiju, Bulgāriju, Čehiju, Dāniju, Franciju, Grieķiju, Horvātiju, Itāliju, Īriju, Kipru, Latviju, Lietuvu, Luksemburgu, Maltu, Nīderlandi, Poliju, Portugāli, Rumāniju, Slovākiju, Slovēniju, Spāniju, Ungāriju un Vāciju.

Avots: Eurostat [tespm050_r], EU-SILC. © *EuroGeographics* — administratīvās robežas.

10. attēls. Iedzīvotāju norādītās neapmierinātās medicīnisko izmeklējumu vajadzības (2022)
(%, iedzīvotāju norādītās "finansiālu iemeslu", "ilgas gaidīšanas" vai "pārāk tāla ceļa" dēļ neapmierinātās vajadzības, *NUTS* 2. līmeņa reģioni; vidēji ES: 2,2 %)

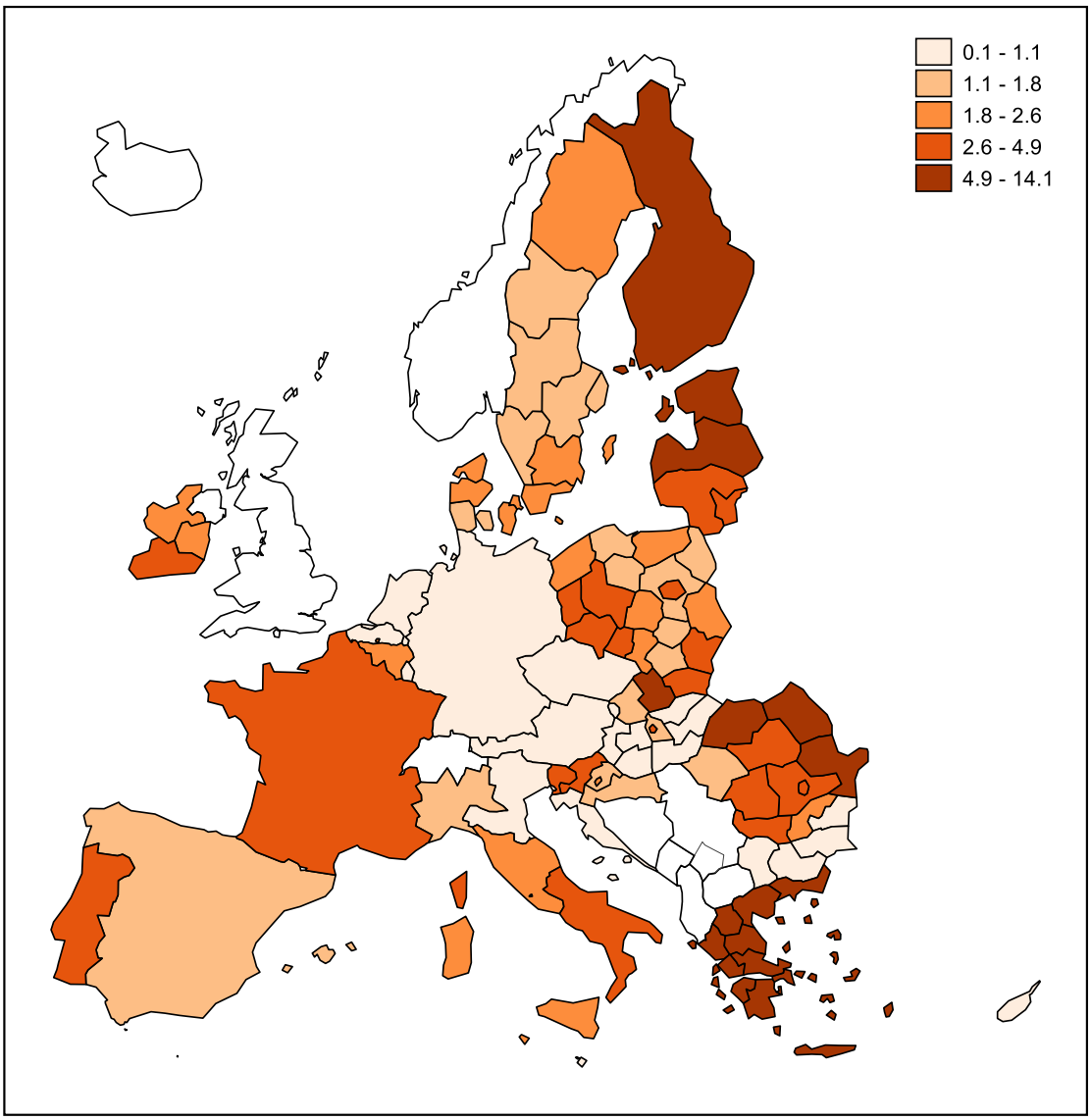

Piezīme. Dažas administratīvās vienības salās un tālākajos reģionos nav pārstāvētas. Valsts dati par Austriju, Čehiju, Franciju, Igauniju, Kipru, Latviju, Luksemburgu, Maltu, Nīderlandi, Portugāli, Somiju, Spāniju un Vāciju. *NUTS* 1. līmeņa dati par Beļģiju un Itāliju.

Avots: Eurostat [hlth_silc_08_r], EU-SILC. © *EuroGeographics* — administratīvās robežas.

6. pielikums. Metodoloģiska piezīme par dalībvalstu klasifikāciju, pamatojoties uz sociālo rezultātu pārskatu

Eiropas Komisija, Nodarbinātības komiteja un Sociālās aizsardzības komiteja 2015. gada vidū vienojās par metodiku dalībvalstu snieguma izvērtēšanai rezultātu pārskatā par galvenajiem rādītājiem nodarbinātības un sociālajā jomā. Saskaņā ar vienošanos metodikas mērķis bija katram rādītājam izveidot klasifikāciju un krāsu kodu, lai noteiktu katras dalībvalsts relatīvo stāvokli. Metodiku piemēro gan gadu/līmeņa (līmeņu), gan viena gada izmaiņu (izmaiņu) griezumā, tādējādi paverot iespēju visaptveroši novērtēt dalībvalstu sniegumu.

Komisija pēc vienošanās ar Nodarbinātības komiteju un Sociālās aizsardzības komiteju 2017. gadā nolēma piemērot šo metodiku Eiropas sociālo tiesību pīlāru papildinošā sociālo rezultātu pārskata pamatrādītājiem.

Lai atspoguļotu dalībvalstu relatīvo stāvokli, līmeņus (*I*) un to izmaiņas no gada uz gadu (*D*) standartizē (pārvērš par tā dēvētajām z vērtībām); tādējādi visiem rādītājiem var izmantot vienu un to pašu mērīšanas sistēmu. To panāk, gan līmeņu, gan izmaiņu (attiecīgi *I* un *D*) rādītāju vērtības standartizējot atbilstoši šādām formulām:

$$IS_{MS} = \frac{[I_{MS} - average\ (I_{MS})]}{\text{standard deviation } (I_{MS})} \text{ un } DS_{MS} = \frac{[D_{MS} - \text{average } (D_{MS})]}{\text{standard deviation } (D_{MS})}$$

kur I_{MS} ir rādītāja vērtība attiecīgajā gadā un D_{MS} ir tā izmaiņas salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu attiecīgajā dalībvalstī, bet IS_{MS} un IS_{MS} ir attiecīgās z vērtības [301]. Šī pieeja ļauj katrai dalībvalstij tās rādītāja vērtību izteikt pēc tā, par cik standartnovirzēm tā atšķiras no vidējā (nesvērtā) rādītāja.

Katras dalībvalsts sniegumu novērtē un klasificē, pamatojoties uz iegūto z vērtību salīdzinājumu ar iepriekš noteiktu robežvērtību kopumu. Pēc rezultātu pārskata pamatrādītāju analīzes tika panākta vienošanās definēt piecus z vērtību intervālus, nosakot četras simetriskas robežvērtības (–1; –0,5; 0,5 un 1) gan attiecībā uz līmeņiem, gan izmaiņām [302]. Tiem tika piešķirti šādi snieguma novērtējumi attiecībā pret ES vidējo rādītāju:

z vērtība	**Relatīvais sniegums**	
	Ja *augsta* vērtība = labi	**Ja *zemas* vērtības = labi**
z vērtība < -1	Ļoti zems	Ļoti augsts
-1 ≤ z vērtība < -0,5	Zems	Augsts
-0,5 ≤ z vērtība ≤ 0,5	Neitrāls	Neitrāls
0,5 < z vērtība ≤ 1	Augsts	Zems
1 < z vērtība	Ļoti augsts	Ļoti zems

[301] Standartnovirzes aprēķinā neizmanto mazas izlases korekciju.

[302] Tika veikti gan normālsadalījuma, gan T sadalījuma testi, kuru rezultātā šo sadalījumu līdzību hipotēze tika atmesta, tādējādi nevarēja izdarīt nekādus parametriskus pieņēmumus par novēroto rādītāju vērtību sadalījumu. Tāpēc šīs robežvērtības parasti izraugās empīriski. Standarta normālsadalījuma gadījumā izraudzītie robežpunkti aptuveni atbilst 15 %, 30 %, 50 %, 70 % un 85 % no kumulatīvās sadalījuma funkcijas vērtībām.

Apvienojot relatīvo sniegumu līmeņu un izmaiņu izteiksmē, var klasificēt valsts kopējo relatīvo sniegumu, kā aprakstīts nākamajās lappusēs. Šo septiņu kategoriju definīcija ir balstīta uz z vērtībām, bet laika gaitā ir tikuši pievienoti rādītāju vērtību papildu nosacījumi, lai labāk klasificētu gadījumus ar sliktiem relatīvajiem (z vērtība), bet labiem absolūtajiem (rādītāja vērtība, kas uzlabojusies vai nav mainījusies) rādītājiem izmaiņu ziņā. Attiecīgais krāsu kods ir atspoguļots 1. nodaļā sniegtajā pārskatā un ziņojuma 2. nodaļas galvenajās izkliedes diagrammās. Šī klasifikācija arī palīdz veikt valstu pirmā posma analīzi 3. nodaļā, pamatojoties uz sociālās konverģences sistēmas elementiem, kā aprakstīts saistītajos EMCO un SPC galvenajos vēstījumos un tiem pamatā esošajā EMCO un SPC vienotās darba grupas ziņojumā.

Tālāk dotajās tabulās ir sniegta vispārējā klasifikācija, pamatojoties uz relatīvo sniegumu attiecībā uz

Ļoti zems					

līmeņiem un izmaiņām.

Laukumi, kas sadalīti divās krāsās (tumši zaļa - zila, gaiši zaļa - zila un balta — oranža) pēdējā ailē ("ļoti zems"), norāda uz nosacījumu ietekmi uz (absolūto) rādītāju vērtību (D) izmaiņām, kā paskaidrots tālāk.

Labākais sniegums	*Līmenis:* ļoti augsts sniegums; *izmaiņas:* no ļoti augsta līdz zemam sniegumam. VAI *Līmenis:* ļoti augsts sniegums; *izmaiņas:* ļoti zems sniegums, un rādītāja vērtība uzlabojas (↑).	Dalībvalstis, kurās rādītāja līmenis ir daudz labāks par ES vidējo un kurās stāvoklis uzlabojas vai nepasliktinās daudz straujāk nekā ES vidēji, bet rādītāja vērtība nepasliktinās.
Virs vidējā	*Līmenis:* augsts sniegums; *izmaiņas:* no ļoti augsta līdz zemam sniegumam. VAI *Līmenis:* augsts sniegums; *izmaiņas:* ļoti zems sniegums, un rādītāja vērtība uzlabojas (↑). VAI *Līmenis:* vidējs sniegums; *izmaiņas:* ļoti augsts sniegums.	Dalībvalstis, kurās līmenis ir labāks par ES vidējo un kurās stāvoklis uzlabojas vai nepasliktinās daudz straujāk nekā ES vidēji vai pasliktinās daudz straujāk nekā ES vidēji, bet rādītāja vērtība nepasliktinās.
Labs sniegums, bet jāuzrauga	*Līmenis:* augsts vai ļoti augsts sniegums; *izmaiņas:* ļoti zems sniegums, un rādītāja vērtība pasliktinās vai nemainās (↓).	Dalībvalstis, kurās līmenis ir labāks vai daudz labāks par ES vidējo, bet kurās stāvoklis pasliktinās daudz straujāk nekā ES vidēji, un pasliktinās arī rādītāja vērtība.
Vidējs sniegums / neitrāls	*Līmenis:* vidējs sniegums; *izmaiņas:* no augsta līdz zemam sniegumam. VAI *Līmenis:* vidējs sniegums; *izmaiņas:* ļoti zems sniegums, un rādītāja vērtība uzlabojas (↑).	Dalībvalstis, kurās ir ES vidējais līmenis un kurās stāvoklis neuzlabojas vai nepasliktinās daudz straujāk nekā ES vidēji.
Vājš sniegums, bet uzlabojas	*Līmenis:* zems sniegums; *izmaiņas:* ļoti augsts sniegums VAI *Līmenis:* zems sniegums; ļoti augsts sniegums.	Dalībvalstis, kurās līmenis ir sliktāks vai daudz sliktāks par ES vidējo, bet kurās stāvoklis uzlabojas daudz straujāk nekā ES vidēji.
Jānovēro	*Līmenis:* vidējs sniegums; *izmaiņas:* ļoti zems sniegums, un rādītāja vērtība pasliktinās vai nemainās (↓). VAI *Līmenis:* zems sniegums; *izmaiņas:* no augsta līdz ļoti zemam sniegumam.	Šajā kategorijā ir grupēti divi dažādi gadījumi, kad rādītāja vērtība pasliktinās: i) dalībvalstis, kurās līmenis atbilst ES vidējam, bet kurās stāvoklis pasliktinās daudz straujāk nekā ES vidēji; ii) dalībvalstis, kurās līmenis ir sliktāks par ES vidējo un kurās stāvoklis pasliktinās vai neuzlabojas pietiekami ātri.
Kritiska situācija	*Līmenis:* ļoti zems sniegums *izmaiņas:* no augsta līdz ļoti zemam sniegumam	Dalībvalstis, kurās līmenis ir daudz sliktāks par ES vidējo un stāvoklis pasliktinās vai neuzlabojas pietiekami ātri.

Piezīme: Vārds "pasliktināšanās" nozīmē to rādītāju vērtību samazināšanos, kuriem augsta vērtība norāda uz augstu sniegumu (piem., nodarbinātības līmenis), un to rādītāju vērtību palielināšanos, kuriem tā norāda uz zemu sniegumu (piem., AROPE).

		Ļoti zems	Zems	Vidējs	Augsts	Ļoti augsts
Izglītību un apmācību priekšlaicīgi pametušie (% no iedzīvotājiem vecumā no 18 līdz 24 gadiem)	Līmeņi	mazāk nekā 4,8 %	no 4,8 % līdz 6,5 %	no 6,5 % līdz 9,7 %	no 9,7 % līdz 11,3 %	vairāk nekā 11,3 %
	Izmaiņas	mazāk nekā –0,9 pp	no –0,9 līdz –0,5 pp	no –0,5 līdz 0,2 pp	no 0,2 līdz 0,6 pp	vairāk nekā 0,6 pp
Iedzīvotāji ar vispārīgajām digitālajām pamatprasmēm vai augstākām digitālajām prasmēm (% no 16–74 gadus vecu iedzīvotāju	Līmeņi	mazāk nekā 44,4 %	no 44,4 % līdz 50,4 %	no 50,4 % līdz 62,2 %	no 62,2 % līdz 68,2 %	vairāk nekā 68,2 %
	Izmaiņas	mazāk nekā 0 pp	no 0 līdz 0 pp	no 0 līdz 0 pp	no 0 līdz 0 pp	vairāk nekā 0 pp
Jaunieši *NEET* situācijā (% no 15–29 gadus vecu iedzīvotāju kopskaita)	Līmeņi	mazāk nekā 7,3 %	no 7,3 % līdz 9,1 %	no 9,1 % līdz 12,7 %	no 12,7 % līdz 14,5 %	vairāk nekā 14,5 %
	Izmaiņas	mazāk nekā –2,1 pp	no –2,1 līdz –1,6 pp	no –1,6 līdz –0,5 pp	no –0,5 līdz 0 pp	vairāk nekā 0 pp
Dzimumu nodarbinātības atšķirība (procentpunkti)	Līmeņi	mazāk nekā 4 pp	no 4 līdz 6,5 pp	no 6,5 līdz 11,6 pp	no 11,6 līdz 14,2 pp	vairāk nekā 14,2 pp
	Izmaiņas	mazāk nekā –1,4 pp	no –1,4 līdz –0,9 pp	no –0,9 līdz 0 pp	no 0 līdz 0,4 pp	vairāk nekā 0,4 pp
Ienākumu kvintiļu attiecības indekss (S80/S20)	Līmeņi	mazāk nekā 3,7	no 3,7 līdz 4,2	no 4,2 līdz 5,2	no 5,2 līdz 5,7	vairāk nekā 5,7
	Izmaiņas	mazāk nekā –0,4	no –0,4 līdz –0,2	no –0,2 līdz 0,1	no 0,1 līdz 0,2	vairāk nekā 0,2
Nodarbinātības līmenis (% no 20–64 gadus vecu iedzīvotāju skaita)	Līmeņi	mazāk nekā 71,5 %	no 71,5 % līdz 73,9 %	no 73,9 % līdz 78,8 %	no 78,8 % līdz 81,2 %	vairāk nekā 81,2 %
	Izmaiņas	mazāk nekā 1,1 pp	no 1,1 līdz 1,4 pp	no 1,4 līdz 2,1 pp	no 2,1 līdz 2,4 pp	vairāk nekā 2,4 pp
Bezdarba līmenis (% no ekonomiski aktīvu 15–274 gadus vecu iedzīvotāju skaita)	Līmeņi	mazāk nekā 3,3 %	no 3,3 % līdz 4,5 %	no 4,5 % līdz 7 %	no 7 % līdz 8,3 %	vairāk nekā 8,3 %
	Izmaiņas	mazāk nekā –1,4 pp	no –1,4 līdz –1,1 pp	no –1,1 līdz –0,6 pp	no –0,6 līdz –0,4 pp	vairāk nekā –0,4 pp
Ilgstoša bezdarba līmenis (% no ekonomiski aktīvu 15–74 gadus vecu iedzīvotāju skaita)	Līmeņi	mazāk nekā 0,6 %	no 0,6 % līdz 1,4 %	no 1,4 % līdz 2,9 %	no 2,9 % līdz 3,7 %	vairāk nekā 3,7 %
	Izmaiņas	mazāk nekā –0,7 pp	no –0,7 līdz –0,5 pp	no –0,5 līdz –0,2 pp	no –0,2 līdz 0 pp	vairāk nekā 0 pp
Reālais MIBI uz vienu iedzīvotāju (2008. gads = 100)	Līmeņi	mazāk nekā 100,1	no 100,1 līdz 108,2	no 108,2 līdz 124,4	no 124,4 līdz 132,6	vairāk nekā 132,6
	Izmaiņas	mazāk nekā –3 pp	no –3 līdz –1,8 pp	no –1,8 līdz 0,7 pp	no 0,7 līdz 1,9 pp	vairāk nekā 1,9 pp
Nabadzības vai sociālās atstumtības riska rādītājs (% no iedzīvotāju kopskaita)	Līmeņi	mazāk nekā 15,5 %	no 15,5 % līdz 18,1 %	no 18,1 % līdz 23,3 %	no 23,3 % līdz 25,9 %	vairāk nekā 25,9 %
	Izmaiņas	mazāk nekā –1,3 pp	no –1,3 līdz –0,6 pp	no –0,6 līdz 0,6 pp	no 0,6 līdz 1,2 pp	vairāk nekā 1,2 pp
Nabadzības vai sociālās atstumtības riskam pakļautie bērni (% no 0–17 gadus vecu iedzīvotāju kopskaita)	Līmeņi	mazāk nekā 14,9 %	no 14,9 % līdz 18,4 %	no 18,4 % līdz 25,2 %	no 25,2 % līdz 28,6 %	vairāk nekā 28,6 %
	Izmaiņas	mazāk nekā –2,7 pp	no –2,7 līdz –1,6 pp	no –1,6 līdz 0,6 pp	no 0,6 līdz 1,7 pp	vairāk nekā 1,7 pp

Robežpunkti, kas pārvērsti rādītāju vērtībās

Sociālo pārvedumu (izņemot pensijas) ietekme uz nabadzības mazināšanu (*AROP* samazinājums, %)	Līmeņi	mazāk nekā 24,2 %	no 24,2 % līdz 29,2 %	no 29,2 % līdz 39,3 %	no 39,3 % līdz 44,3 %	vairāk nekā 44,3 %
	Izmaiņas	mazāk nekā –7,2 pp	no –7,2 līdz –5,3 pp	no –5,3 līdz –1,4 pp	no –1,4 līdz 0,5 pp	vairāk nekā 0,5 pp
Personu ar invaliditāti nodarbinātības atšķirība (procentpunkti)	Līmeņi	mazāk nekā 16,5 pp	no 16,5 līdz 20,5 pp	no 20,5 līdz 28,3 pp	no 28,3 līdz 32,2 pp	mazāk nekā 16,5 pp
	Izmaiņas	mazāk nekā –4,4 pp	no –4,4 līdz –2,1 pp	no –2,1 līdz 2,5 pp	no 2,5 līdz 4,7 pp	vairāk nekā 4,7 pp
Pārmērīgu ar mājokli saistītu izmaksu rādītājs (% no visiem iedzīvotājiem)	Līmeņi	mazāk nekā 2,7 %	no 2,7 % līdz 5,3 %	no 5,3 % līdz 10,5 %	no 10,5 % līdz 13,1 %	vairāk nekā 13,1 %
	Izmaiņas	mazāk nekā –1,8 pp	no –1,8 līdz –0,5 pp	no –0,5 līdz 2 pp	no 2 līdz 3,3 pp	vairāk nekā 3,3 pp
Bērni vecumā līdz 3 gadiem formālajā bērnu aprūpē (% no visiem iedzīvotājiem vecumā līdz 3 gadiem)	Līmeņi	mazāk nekā 15,6 %	no 15,6 % līdz 25 %	no 25 % līdz 44 %	no 44 % līdz 53,4 %	vairāk nekā 53,4 %
	Izmaiņas	mazāk nekā –5,1 pp	no –5,1 līdz –2,4 pp	no –2,4 līdz 3 pp	no 3 līdz 5,7 pp	vairāk nekā 5,7 pp
Iedzīvotāju norādītās neapmierinātās medicīniskās aprūpes vajadzības (% no iedzīvotājiem vecumā no 16 gadiem)	Līmeņi	mazāk nekā 0,1 %	no 0,1 % līdz 1,3 %	no 1,3 % līdz 3,8 %	no 3,8 % līdz 5 %	vairāk nekā 5 %
	Izmaiņas	mazāk nekā –0,5 pp	no –0,5 līdz –0,1 pp	no –0,1 līdz 0,7 pp	no 0,7 līdz 1,1 pp	vairāk nekā 1,1 pp

7. pielikums. Kopsavilkuma pārskats par 2023. gada Nodarbinātības pārraudzības instrumenta noteiktajām "nodarbinātības tendencēm, kas jānovēro", un par to dalībvalstu skaitu, kurās novērota situācijas pasliktināšanās vai uzlabošanās

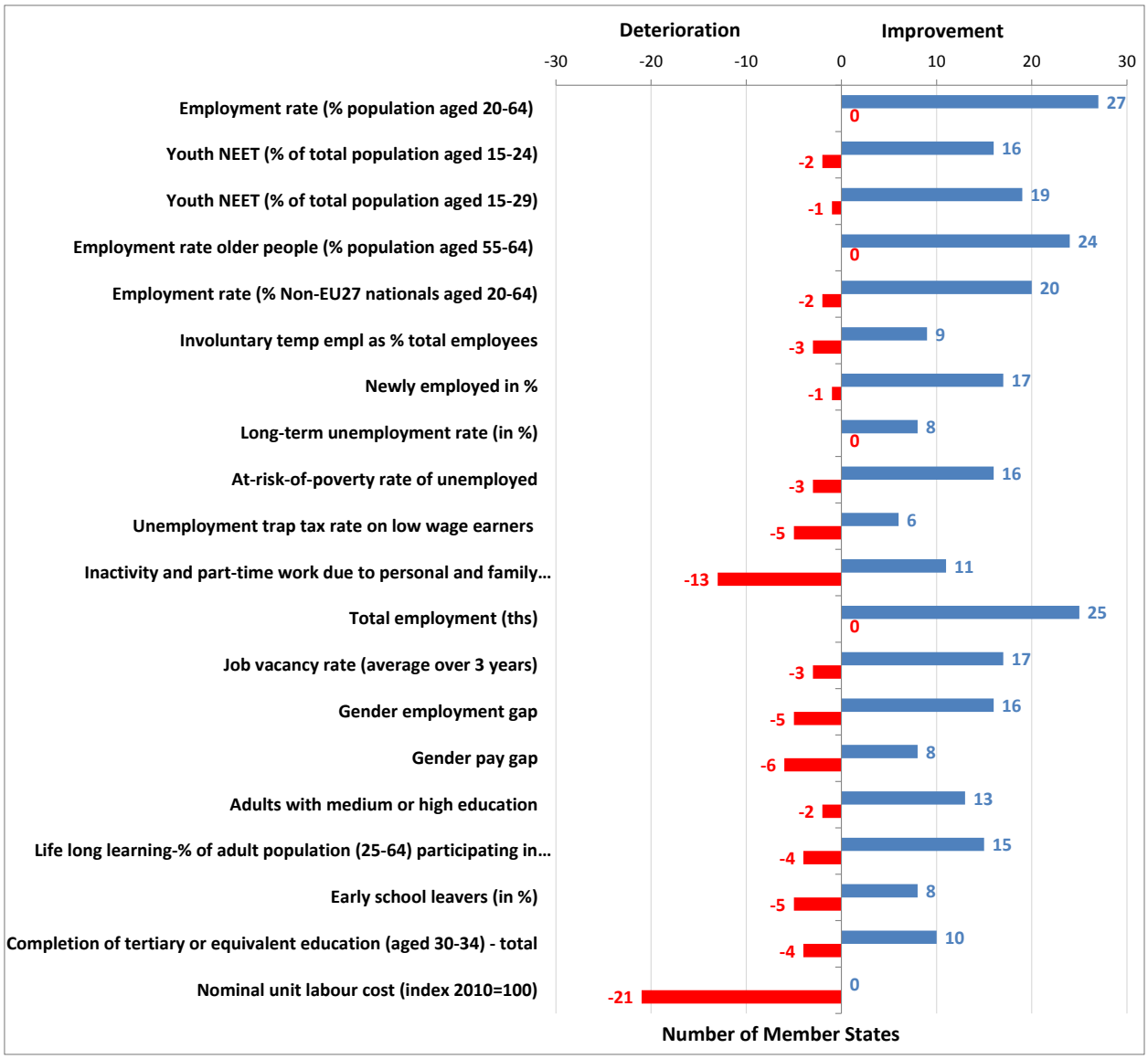

Piezīme. Izmaiņas 2021.–2022. gadā, bet 2020.–2021. gadā attiecībā uz bezdarbnieku nabadzības riska rādītāju, brīvo darbvietu rādītāju (vidēji trīs gadu periodā), vīriešu un sieviešu darba samaksas atšķirību.
Avots: 2023. gada Nodarbinātības pārraudzības instruments.

8. pielikums. Kopsavilkuma pārskats par to dalībvalstu skaitu, kurās notikusi situācijas pasliktināšanās (“sociālās tendences, kas jānovēro”) vai uzlabošanās 2021.–2022. gadā (vai pēdējā gadā, par kuru pieejami dati), kā norādīts Sociālās aizsardzības pārraudzības instrumenta 2023. gada jūlija atjauninājumā

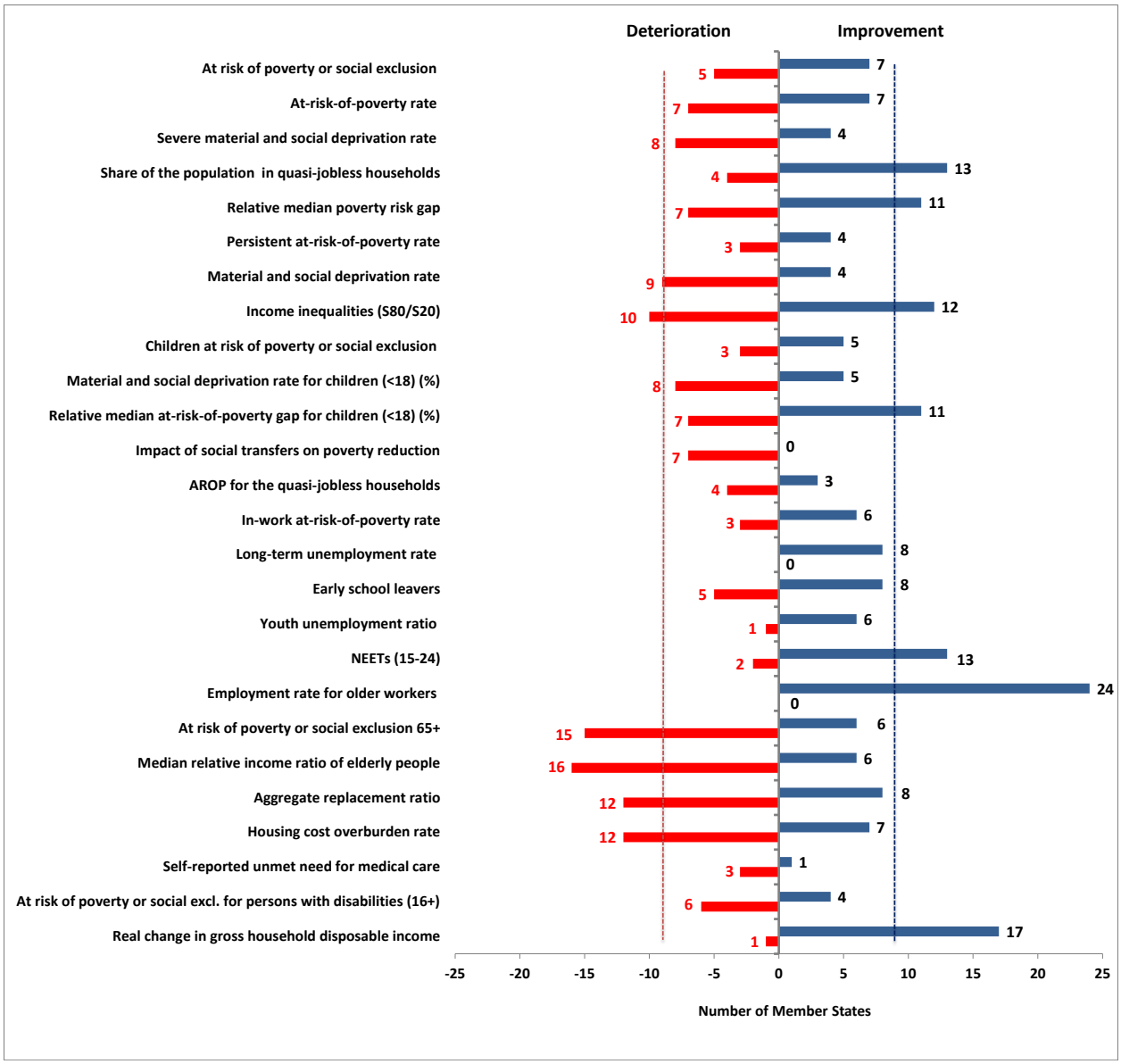

Piezīme. Izmaiņas pārsvarā attiecas uz rādītāju izmaiņām 2021.–2022. gadā (lai gan attiecībā uz ienākumu un mājsaimniecību darba intensitātes rādītājiem izmaiņas faktiski attiecas uz izmaiņām 2020.–2021. gadā). Nabadzības riska rādītājs (*AROP*), smagas materiālās un sociālās nenodrošinātības rādītājs (*SMSD*) un (gandrīz) bezdarbnieku mājsaimniecībās dzīvojošo iedzīvotāju īpatsvars ir *AROPE* rādītāja komponenti. Skaitļi attiecībā uz veselīgas dzīves gadiem 65 gadu vecumā un mājsaimniecību izmantojamo bruto ienākumu reālajām izmaiņām attiecas uz 2021. gadu, un izmaiņas attiecas uz 2020.–2021. gadu, jo 2022. gada skaitļi nav pieejami.
Avots: 2023. gada Sociālās aizsardzības pārraudzības instruments.

9. pielikums. Potenciālie riski, kas identificēti, izmantojot sociālo rezultātu pārskatu dažādos VNZ izdevumos, un novērtējumu "kritiska situācija" / "jānovēro" skaits dalībvalstīs valstu pirmā posma analīzē, pamatojoties uz sociālās konverģences sistēmas elementiem, kā aprakstīts saistītajos EMCO un SPC galvenajos vēstījumos un tiem pamatā esošajā EMCO un SPC vienotās darba grupas ziņojumā

Social Scoreboard Headline Indicators	BE				BG				CZ				DK				DE			
	2022	2023	2024	Counts	2022	2023	2024	Counts	2022	2023	2024	Counts	2022	2023	2024	Counts	2022	2023	2024	Counts
Early leavers from education and training				0				0				0				1				1
Individuals' level of digital skills				0				1				0				0				1
Youth NEET rate				0				0				1				0				0
Gender employment gap				0				0				1				0				0
Income quintile ratio				0				1				0				0				0
Employment rate				1				0				0				0				0
Unemployment rate				0				0				0				0				0
Long-term unemployment rate				0				0				0				0				0
GDHI per capita				1	0	0	0	0				1				0				0
At risk of poverty or social exclusion rate				0				1				0				0				0
At risk of poverty or social exclusion rate for children				0				1				0				0				0
Impact of social transfers on poverty reduction				0				1				0				0				0
Disability employment gap				1				1				0				0				0
Housing cost overburden				0				1				0				1				1
Children aged less than 3 years in formal childcare				0				1				1				0				1
Self-reported unmet need for medical care				0				0				0				0				0
Total Counts				**3**				**8**				**4**				**2**				**4**

Social Scoreboard Headline Indicators	EE				IE				EL				ES				FR			
	2022	2023	2024	Counts	2022	2023	2024	Counts	2022	2023	2024	Counts	2022	2023	2024	Counts	2022	2023	2024	Counts
Early leavers from education and training				1				0				0				1				0
Individuals' level of digital skills				0				0				0				0				0
Youth NEET rate				0				0				1				1				0
Gender employment gap				0				1				1				0				0
Income quintile ratio				1				0				0				0				0
Employment rate				0				0				0				1				0
Unemployment rate				0				0				0				0				2
Long-term unemployment rate				0				0				0				0				0
GDHI per capita				0				0				1				1				0
At risk of poverty or social exclusion rate				1				0				0				0				1
At risk of poverty or social exclusion rate for children				0				0				0				1				1
Impact of social transfers on poverty reduction				1				0				1				1				0
Disability employment gap				1				1				0				0				0
Housing cost overburden				0				0				0				0				0
Children aged less than 3 years in formal childcare				0				1				0				0	0	0		0
Self-reported unmet need for medical care				1				0				1				0				0
Total Counts				**6**				**3**				**5**				**6**				**4**

Piezīme: Pēc vienošanās *EMCO* un *SPC* darba grupā VNZ kategorijas aprēķina, izmantojot sociālo rādītāju tabulu, kas iekļauta attiecīgajos VNZ izdevumos ar datiem, kuri pieejami pašreizējā VNZ izdevuma datu robeždatumā. Ja tas nebija iespējams, jo trūka kategoriju, bet bija pieejamas iepriekšējas kategorijas attiecīgajos VNZ izdevumos, tās izmanto, lai aizpildītu trūkstošās kategorijas (atzīmētas ar sarkanu krāsu šūnas augšējā labajā stūrī). Šūnas ar ēnojumu apzīmē tās VNZ kategorijas, kuras nevarēja ne aprēķināt, ne aizpildīt saskaņā ar iepriekš aprakstīto pieeju.

9. pielikums (turpinājums). Potenciālie riski, kas identificēti, izmantojot sociālo rezultātu pārskatu dažādos VNZ izdevumos, un novērtējumu "kritiska situācija" / "jānovēro" skaits dalībvalstīs valstu pirmā posma analīzē, pamatojoties uz sociālās konverģences sistēmas elementiem, kā aprakstīts saistītajos EMCO un SPC galvenajos vēstījumos un tiem pamatā esošajā EMCO un SPC vienotās darba grupas ziņojumā

Social Scoreboard Headline Indicators	HR				IT				CY				LV				LT			
	2022	2023	2024	Counts	2022	2023	2024	Counts	2022	2023	2024	Counts	2022	2023	2024	Counts	2022	2023	2024	Counts
Early leavers from education and training				0				0				0				0				0
Individuals' level of digital skills				0	0			1				1				0				1
Youth NEET rate				1				0				1				0				0
Gender employment gap				0				1				1				0				0
Income quintile ratio				0				1				0				1				1
Employment rate				1				1				0				0				0
Unemployment rate				0				0				0				0				0
Long-term unemployment rate				0				0				0				0				0
GDHI per capita				0				1				1				0				0
At risk of poverty or social exclusion rate				0				1				0				2				1
At risk of poverty or social exclusion rate for children				0				1				0				0				0
Impact of social transfers on poverty reduction				1				1				0				0				0
Disability employment gap				1				0				0				0				2
Housing cost overburden				0				0				0				0				0
Children aged less than 3 years in formal childcare				1	0	0		0				1				0				1
Self-reported unmet need for medical care				0	0	0		0				0				1				0
Total Counts				**5**				**8**				**5**				**4**				**6**

Social Scoreboard Headline Indicators	LU				HU				MT				NL				AT			
	2022	2023	2024	Counts	2022	2023	2024	Counts	2022	2023	2024	Counts	2022	2023	2024	Counts	2022	2023	2024	Counts
Early leavers from education and training				0				1				1				0				0
Individuals' level of digital skills				0				1				0				0				0
Youth NEET rate				0				0				0				0				0
Gender employment gap				0				0				0				0				0
Income quintile ratio				0				0				0				0				0
Employment rate				0				0				0				0				0
Unemployment rate				0				0				0				0				0
Long-term unemployment rate				0				0				0				0				0
GDHI per capita				0				0				0				0				0
At risk of poverty or social exclusion rate				0				0				0				0				0
At risk of poverty or social exclusion rate for children				0				0				0				0				0
Impact of social transfers on poverty reduction				0				1				1				0				0
Disability employment gap				0				1				1				0				0
Housing cost overburden				1				1				0				0				0
Children aged less than 3 years in formal childcare				0				1				0				0				1
Self-reported unmet need for medical care				0				0				0				0				0
Total Counts				**1**				**6**				**3**				**0**				**1**

Piezīme: Pēc vienošanās *EMCO* un *SPC* darba grupā VNZ kategorijas aprēķina, izmantojot sociālo rādītāju tabulu, kas iekļauta attiecīgajos VNZ izdevumos ar datiem, kuri pieejami pašreizējā VNZ izdevuma datu robeždatumā. Ja tas nebija iespējams, jo trūka kategoriju, bet bija pieejamas iepriekšējas kategorijas attiecīgajos VNZ izdevumos, tās izmanto, lai aizpildītu trūkstošās kategorijas (atzīmētas ar sarkanu krāsu šūnas augšējā labajā stūrī). Šūnas ar ēnojumu apzīmē tās VNZ kategorijas, kuras nevarēja ne aprēķināt, ne aizpildīt saskaņā ar iepriekš aprakstīto pieeju.

9. pielikums (turpinājums). Potenciālie riski, kas identificēti, izmantojot sociālo rezultātu pārskatu dažādos VNZ izdevumos, un novērtējumu "kritiska situācija" / "jānovēro" skaits dalībvalstīs valstu pirmā posma analīzē, pamatojoties uz sociālās konverģences sistēmas elementiem, kā aprakstīts saistītajos EMCO un SPC galvenajos vēstījumos un tiem pamatā esošajā EMCO un SPC vienotās darba grupas ziņojumā

Social Scoreboard Headline Indicators	PL				PT				RO				SI				SK			
	2022	2023	2024	Counts	2022	2023	2024	Counts	2022	2023	2024	Counts	2022	2023	2024	Counts	2022	2023	2024	Counts
Early leavers from education and training				0				0				1				0				0
Individuals' level of digital skills				1				0				1				1				0
Youth NEET rate				0				0				1				0				0
Gender employment gap				1				0				0				0				0
Income quintile ratio				0				0				0				0				0
Employment rate				0				0				1				0				0
Unemployment rate				0				0				0				0				0
Long-term unemployment rate				0				0				1				0				1
GDHI per capita				0				0				0				0				0
At risk of poverty or social exclusion rate				0				0				1				0				0
At risk of poverty or social exclusion rate for children				0				0				1				0				2
Impact of social transfers on poverty reduction				0				0				1				1				1
Disability employment gap				1				0				1				0				0
Housing cost overburden				0				0				0				0				0
Children aged less than 3 years in formal childcare				1				0				1				0				1
Self-reported unmet need for medical care				0				0				1				0				0
Total Counts				**4**				**0**				**11**				**2**				**5**

Social Scoreboard Headline Indicators	FI				SE			
	2022	2023	2024	Counts	2022	2023	2024	Counts
Early leavers from education and training				0				0
Individuals' level of digital skills				0				0
Youth NEET rate				1				0
Gender employment gap				0				0
Income quintile ratio				0				1
Employment rate				0				0
Unemployment rate				0				1
Long-term unemployment rate				0				0
GDHI per capita				0				0
At risk of poverty or social exclusion rate				0				1
At risk of poverty or social exclusion rate for children				0				0
Impact of social transfers on poverty reduction				0				0
Disability employment gap				0				1
Housing cost overburden				0				0
Children aged less than 3 years in formal childcare				0				0
Self-reported unmet need for medical care				1				0
Total Counts				**2**				**4**

Piezīme. Pēc vienošanās *EMCO* un *SPC* darba grupā VNZ kategorijas aprēķina, izmantojot sociālo rādītāju tabulu, kas iekļauta attiecīgajos VNZ izdevumos ar datiem, kuri pieejami pašreizējā VNZ izdevuma datu robeždatumā. Ja tas nebija iespējams, jo trūka kategoriju, bet bija pieejamas iepriekšējas kategorijas attiecīgajos VNZ izdevumos, tās izmanto, lai aizpildītu trūkstošās kategorijas (atzīmētas ar sarkanu krāsu šūnas augšējā labajā stūrī). Šūnas ar ēnojumu apzīmē tās VNZ kategorijas, kuras nevarēja ne aprēķināt, ne aizpildīt saskaņā ar iepriekš aprakstīto pieeju.